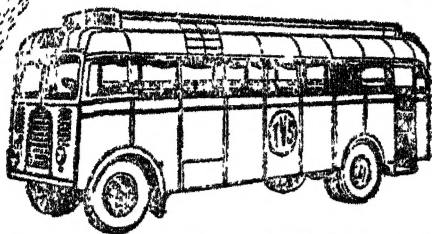
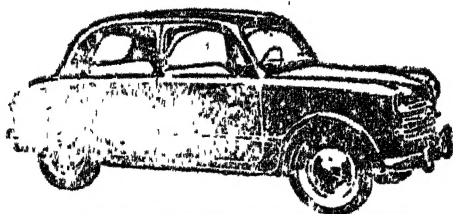

ఉగాది శిబిర సందేశములు

జిల్లా మండల ఆధ్వర్యంలో నడిచే ప్రయాణం

అదోమోడెల్ ఇంజనీర్లు, బాడీ బిల్డర్లు,
హెచ్చరికలు మరియు
టియరీ వర్క్, రిపేరింగ్ లి, ఫుల్ క్వాలిటీ
సేవలకు కోయంబత్తూరు.

జిల్లా మండల ఆధ్వర్యంలో నడిచే ప్రయాణం

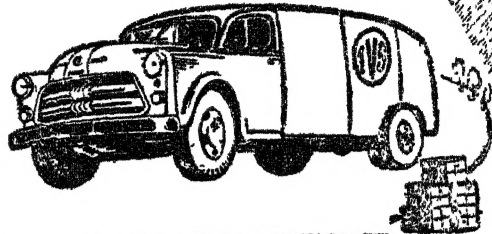
ఫియట్ స్ట్రీమర్ కార్లు, పార్ట్ ట్రక్కులు,
పెట్రోగెనర్ల బ్రాకెట్లకు డిస్ట్రిబ్యూటర్లు
మద్రాసు-6.

1955-56

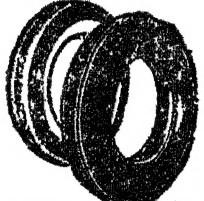
జిల్లా మండల ఆధ్వర్యంలో నడిచే ప్రయాణం

మోటార్ వాగములు,
ఉపకరణములు అమ్మే
అతి పెద్ద సంస్థ
మద్రాసు & బెంగళూరు

సెల్లర్స్ రోడ్ టెస్ట్ లిమిటెడ్

ఇండియాలో స్వతంత్రమైన అతి పెద్ద రోడ్డు
ట్రాన్స్ పోర్టు కంపెనీ,
మద్రాసు

జిల్లా మండల ఆధ్వర్యంలో నడిచే ప్రయాణం

ఫుల్ సర్కిల్ మోటార్లతో బైర్లను క్రొత్తగా
ట్రైడ్ చేయువారు
ఫుల్ క్వాలిటీ

జిల్లా మండల ఆధ్వర్యంలో నడిచే ప్రయాణం

మద్రాసు

రూబీ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

హైదరాబాద్, కలకత్తా.

జైర్నాల్:
బి. ఎం. బిర్లా

జనరల్ మేనేజరు:

బి. కె. సెటెల్వాడ్

విశిష్టమైన లక్షణములతో ప్రధమ ప్రత్యేక హామీలతో ఇన్సూరెన్సు కంపెనీలలో ఒకటి.

- ★ భారతీయ భీమా కంపెనీలలో మిక్కిలి పెద్దమైన వాటిలో ఒకటిగా గుర్తింపబడినది.
- ★ అన్ని ప్రమాదాలకు సంపూర్ణమైన రక్షణ సమకూర్చును.
- ★ క్లెయిములు శీఘ్రముగా పరిష్కరించును.
- ★ వట్టాదార్లతోను, ప్రతినిధులతోను ఒకేవిధముగా అదరముతో ప్రశస్తముగా వ్యవహరించును.
- ★ భీమాచేయుటకుగాని, ప్రాతినిధ్యము వహించుటకుగాని ఉత్తమమైన సంస్థ.

సిహెచ్. దత్తాత్రేయరావు,

బ్రాంచి సెక్రటరీ,
కాశ్మీరరావు మార్కెట్,
విజయవాడ.

ఇ. నటేశన్,

మేనేజరు,
సెక్రటరీ షర్కిల్,
82/83, లింగి చాట్టి పేథ్,
మద్రాసు-1.

సిహెచ్. వి. రామదాస్,

ప్రిన్సిపల్ ఏజెంట్,
విజయవాడ.

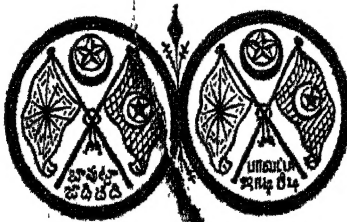
దక్షిణ ఇండియాలో ఇతర బ్రాంచీలు: కోయంబత్తూరు, అలెప్పే, కొచ్చిన్, బెంగళూరు.

రిజిస్టర్డ్ నెం. 86896

రిజిస్టర్డ్ నెం.
82978

అంధ్రప్రజానికానికి మా నూతన
సంవత్సర అభినందనలు

బావుటా బీడీలే

బహు మేలైనవి

శ్రేష్ఠమైన, కమ్మదనము, సువాసనతో కూడిన
పొగాకుతో బావుటా బీడీలు తయారు చేయబడినవి. ఎల్లప్పుడును బావుటా బీడీలనే వాడి
ఆనంద ఆరోగ్యములను పొందండి.

షేక్ ఇస్టాయిల్ అండ్ సన్

బావుటా బీడీ ఫ్యాక్టరీ, తెనాలి.

హైదరాబాద్; చాకలిపేట, మద్రాసు-21

KOWTHA STEEL PRODUCTS,

(కౌతా స్టీల్ ప్రొడక్ట్స్)

రామవరప్పాడు

(విజయవాడ సమీపం)

మరియు

బీ హై వ ఫౌండరీ

మద్రాసు

క యా దు చే యు న వి :

డీలర్లు, అసెంబ్లర్లు, వర్తకులకు అవసరమైన ఉక్కు మరియు
మిశ్రమలోహ కాస్టింగులు: ఉక్కు స్ప్రేక్స్, ఆర్న్ మెంటల్
గేట్లు, మరియు గ్రిల్స్, ఓవర్ హెడ్ లైను పరికరములు వగైరాలు.
నిర్మాణ ప్రదేశములలో ఆధునికమైన ఇంజనీరింగు యెక్విప్ మెంట్లు గలవు.

ప్రాప్తయిటర్లు:

ఇండియన్ కామర్స్ & ఇండస్ట్రీస్ కంపెనీ, లిమిటెడ్,

“బీ హై వ బిల్డింగ్స్”

95 బ్రాడ్వే : : మద్రాసు.

ఫోన్ : నెం. 2020

కంటి : “LUCKY”

త్రాంచి:

“కౌతా బిల్డింగ్స్”, విజయవాడ.

ఫోన్ : 827

(స్థాపితము: 1907.)

“ఖాతాదార్ల సంతృప్తి పరుచుకుంటున్నాం” మా వ్యాపారములోని ప్రత్యేక ఆశయము.

అభిమానితము..

డ్రాబీ

టాల్క్ పవడర్

A.V.R.A. & CO. MADRAS & BOMBAY

ప్రేడ్ మార్కు నోటీసు

COLAMBIA
 كولمبيا
 అసలుబుట్టమార్కు

BEST IMITATION SILK
 అసలుకొలంబియ
 كولمبيا

GUARANTEED 34 MONTHS
 MANUFACTURED FOR
EBRAHIM CURRIM & SONS
 BOMBAY. MADRAS. CALCUTTA.

మేము గత అనేక సంవత్సరములుగా, ఒక నిర్దిష్టమగు బెటాకో ప్రేడ్ మార్కుతో "కొలంబియా" పేరుక్రింద, గొడుగులను తిరుయచేసి విక్రయించుచున్నాము. సదగు ప్రేడ్ మార్కు ఇవట మార్చిసులో దానిన ప్రకారం 1940 ప్రేడ్ మార్కు అక్టోబరు 1942 లో రిజిస్టరు చేయబడినది.

కొందరు వర్తకులు అదే పేరు, మార్కుక్రింద గొడుగులను తిరుయచేసి విక్రయించిన సందర్భములు యిటీవల మార్చిపైకి తేగడినవి. సదగు మార్కుకు పేరుకు మాకుమాత్రమే ప్రత్యేకంగా హక్కుకలదని విషయము తమకు తెలియదని చెప్పి వారు పశ్చాత్తాపమును తెలియచ్చినారు. ఇంగుబూలమున తెలియవరచున దేవునగా, సదగు పేరు, ప్రేడ్ మార్కుగాని వాటిని వానిన అనుకరణముగాని ఏ వ్యక్తియైనను ఉల్లంఘించినయెడల వారిపైన అవసరమగు దిర్య తీసుకొనబడును.

ఇబ్రహీం కరీం అండ్ సన్సు
 గొడుగులు తయారు చేయు వారు, ముర్బంట్టు
 బొంబాయి - నుగాసు L కాలికత్త.

ఆంధ్రవత్సక

(నలువది ఆరవ)
జాగాది సంచిక

(1955-56)

సంపాదకుడు :
శివలెంక శంభుప్రసాద్

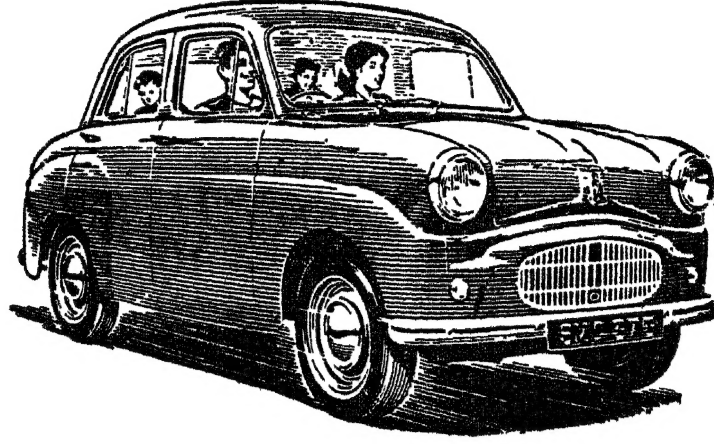
[వెల రూ. 2]

చెన్న పురి:

ఆంధ్రప్రతికా కార్యాలయమున

ముద్రితము.

ప్రాంత రు కి డీ ల క్స్

ఇప్పుడు అది డీ ల క్స్

- * అందమైనది, విశాలమైనది
- * నాలుగు వెడల్పు తలుపులు - శ్రమలేక
లోనికి పోవుటకు వెలికి వచ్చుటకు
- * వైండింగు గ్లాసులు
- * అడ్డపు చేసికొనవీలగు ముందువైపు సీట్లు
- * మీటనొక్కడు తలుపుల తాళాలు
- * లగేజీకి వలసినంత స్థలము
- * గాలనుకు 40-45 మైళ్లు

STANDARD EIGHT *de luxe*

ది యూనియన్ కంపెనీ (మోటార్సు) లిమిటెడ్

మద్రాసు . బెంగళూరు . ఉదకమండలం

అ మ్మ క ము న కు సి ధ్ధ ము గా ను న్న ది.

ట్రామోసాయర్ ప్రపంచ యాత్ర

మూలం : మార్క్ ట్వెన్

వెల : 1-8-0

అంతుగ్రంథమాల,

అనువాదం : నండూరి రామమోహనరావు

పోస్టుఖద్దులు ప్రత్యేకం.

మద్రాసు -1.

మా ఆంధ్ర ఖాతాదారులకు
నూతన సంతృప్తి సుఖప్రదమగు గాక :

కర్నూలులోని గవర్నమెంటు స్పెక్టివేరియేటు,
చీఫ్ ఇంజనీరు ఆఫీసుల క్రొత్త భవనముల
కున్నా, హెక్ క్వార్టర్స్ ఆసుపత్రికి,
జగజ్జీననరాం నగర్లోని భవనాలకు శాని
టరీ, సిటి సరఫరా, మురికి కాల్వల సౌకర్య
నిర్మాణములు మాచే జరుపబడినవి.

స్వామి & కం.పెన్

సివిల్ శానిటరీ & ఇంజనీరింగ్ కంట్రాక్టర్లు
(ఇటాలియన్ మార్బుల్ టేబిల్ టాపులకు)

డిలర్లు

318, తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

Phone: 2130.

Grams : 'EXQUISITE'

ఎవర్ - రెడి ప్లాస్ట్

నెం. 750

ఎనామెల్డ్

వివిధరంగుల

అల్యూమినియం

కప్పులు

నెం. 755

పూర్తి

అనలు యిత్తడి,

ఎలక్ట్రో,

నెకెట్ ప్లాస్ట్

నవీన అభివృద్ధి మరియు ప్రత్యేకంగా తయారైనది.
పటిష్టమైన ఒక పంట నాక్యూస్ సీసాతో బింపబడి,
దట్టమైన పొడిరసం పై పూతితో, లోగడ నమూనాలమీద
యెంతో అభివృద్ధికరముగాను, తయారైనది. లోపలనే మన
కప్పు కలదు. ఇది ప్రత్యేకమైన అనుకూలము.

2 డజనులు కేసులో ప్యాకు చేయబడును.

సన్ లాంప్ ఇండస్ట్రీస్

23, ఆండర్సన్ వీధి, మద్రాసు-1.

ఆంధ్రపత్రిక

మన్మథ ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమబీక

ప్రస్తావన	3
ఉగాది—రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు	5
సువర్ణ విహంగాలు	6
బెక్సన్ తత్వవాదము—పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	8
వీరచానమ్మ—జి. జాషువాగారు	12
కాళరాత్రి—పంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	14
మన్మథ—కన్నెకంటి వీరభద్రాచార్యులుగారు	26
పంచవర్షప్రణాళిక: ఆర్థికాభివృద్ధి—కె. వి. రమణగారు	27
పువ్వులు—రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రిగారు	33
సంస్కృతప్రహసనములు—బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	37
ఆశడు—తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు	40
అసలుకారణం—వేమూరి వేంకట రామనాథంగారు	41
శైవము: ఆంధ్రదేశము—కురుగంటి సీతారామయ్యగారు	53
విచ్చుకత్తులు—మంథా వెంకటరమణారావుగారు	62
✓అష్టదిగ్గజములు—నిడునవోలు వేంకటరావుగారు	73
త్రినేత్రుడు—రావూరి భరద్వాజగారు	81
చిలకమర్తి: నాటకకర్త—దివాకర్ల వేంకటాచలనిగారు	94
బెడద—చోడవరపు రామశేషయ్యగారు	107
సింహావలోకనం—ఇగ్నేషియా సైలోన్	119
మర్యాదస్తుడు—'శారద'గారు	125
రచనాలక్ష్మ్యం—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	133
శుక్రసీతి—కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరిగారు	139
సంప్రదాయం—కొనకళ్ల వెంకటరత్నంగారు	141
మాధవహేల—సి. నారాయణరెడ్డిగారు	158
మన కుటీర పరిశ్రమలు—కామయ్య సత్యనారాయణవర్మగారు	157
గోలకొండకోట—ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్యగారు	160

వరిశిష్టం—ఘట్టి కృష్ణమూర్తిగారు

...

...

161

నన్నయరచనలోని సప్తశాసములు—రాచూరి దొరసామిశర్మగారు

...

...

169

మొ ఖ చిత్రం : మన్మథ—దశిక రామలింగేశ్వరరావుగారు

శ్రీవర్ణచిత్రములు : ముస్స—కె. న. యస్. పణికర్ గారు;

ఓలిమూర్తి—కె. పి. యస్. పణికర్ గారు;

అధికారప్రదానము—రణవీర నక్సేవా.

ఛాయాచిత్రాలు : (1) తటాకతీరము (2) సుందరమూర్తి : రాజారాణి దేవాలయశిల్పం (3) ప్రమథ

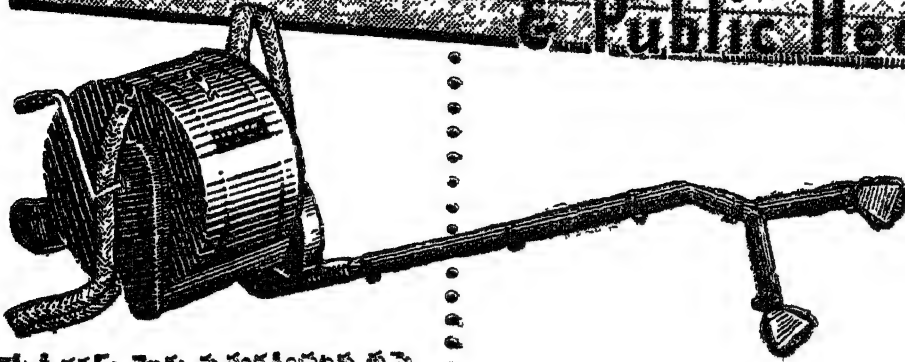
గణం : భువనేశ్వరదేవాలయం—చిత్రకారులు: కె. వేణుగోపాల్ గారు.

ADDISON

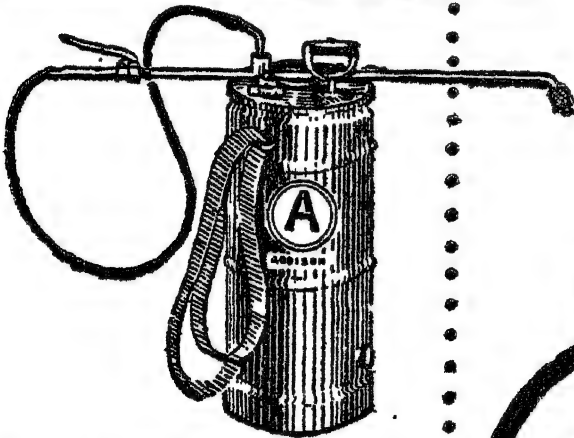
SPRAYERS & DUSTERS

For Plant Protection & Public Health

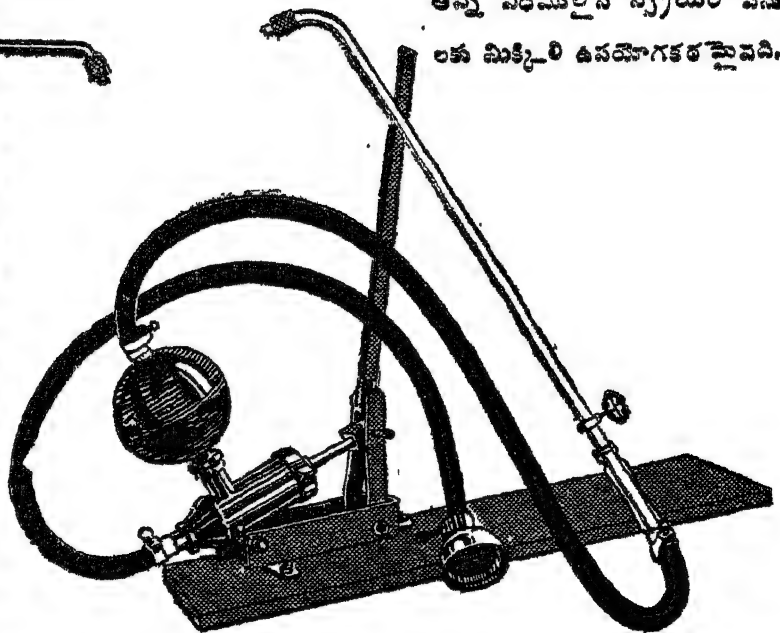

కోరికే దస్తర్: మెక్కను నందమిండుకట్ట, తన
తం పుర్రోలుకు. చంకను తద్రవద్రుంతు:

కాకర్ స్ప్రేయర్: చ్యవసాయకా
వారిచే విరివిగా వాడబడు చున్నది.
అన్ని విధములైన స్ప్రేయర్ పను
లకు మిక్కిలి ఉపయోగకరమైనది.

కంప్రెషర్ స్ప్రేయర్: మలేరియా వ్యా
ద్రోణ పనులకు అదర్శమైనది.
దబ్బు: హెచ్.ఓ. మరియు మలేరియా ఇన్ఫె
క్ట్యూషన్, ఇండియా వారి ప్రెసిక్టివ్ పనుల
ప్రకారం ఉపయోగపడుతుంది.

నెలూతరించి విరివిగా విరివిగా, హుంతునందు స్వయంగా పనిచేసే విధమైన
అనుభవము. ప్రసిద్ధులైన నిపుణుల సలహా, వీనివలన స్ప్రేయింగు, అత్యుత్తమమైన
తెలివైన పరికరముల తయారుచేయుటకు సహకరించినది.

అడిసన్ & కంపెనీ, లిమిటెడ్,

158, మాంట్ రోడ్డు, మద్రాసు-2.

బ్రాంచీలు, డిలర్లు ప్రతిచోట గలదు.

ADVERTISERS' INDEX

	Page No		Page No
Amurtanjan Ltd.	4th Wrapper Page	Narayana & Co. D. S.	121
Andhra Insurance Co. Ltd.	102	National Engineering Co. (Madras) Ltd.	ii
Andhra Scientific Co. Ltd.	109	Nelson & Co.	ii
Andhra Bank Ltd.	57	Orr & Co. K.	130
Arsha Rasayana Sala.	72	P. C. A. & Co.	57
Andhra Cement Co. Ltd.	3rd Wrapper Page	Pandyan Insurance Co. Ltd.	87
Addison & Co. Ltd.	1	Prakash Pen Co.	130
Ayurvedasramam Ltd.	80	Rajan & Co. P. V.	57
A. V. R. A. & Co.	vi	Ramapatnam Baptist Theological Seminary.	153
Bombay Mutual Life Assurance Society Ltd.	52	Reddy & Co.	122
Bharatha Lakshmi Bank Ltd.	122	Rayalu & Co.	137
Bank of Baroda Ltd.	88	Rajulu & Bros. K. G.	80
Cotton Manufacturers Ltd.	175	Ra.ha Bros.	105
Daya Cosmetics (India) Ltd.	145	Ruby General Insurance Co. Ltd.	iv
Ebrahim Currim & Sons.	vi	Southern Railway.	88
Garlick & Co. Ltd.	96	Sreevatsa Chemicals & Drugs Ltd.	80
Govt. of Andhra.	123	Standard Printing Machinery Co.	146
Gowthame Chamber of Commerce.	175	Sundaram Motors Ltd.	iii
Hindusthan Ideal Insurance Co Ltd.	175	South India Coop Insurance Co. Ltd.	138
Hindusthan Co-operative Insurance Society Ltd.	31	Shaik Esmail & Sons.	iv
Hyderabad State Bank.	32	Sen & Co. Ltd. N. N.	32
India Electric Works Ltd.	64-65	Sun Lamp Industries.	x
Indian Medicine House.	88	Simpson & Co. Ltd.	2nd Wrapper Page
Indian Bank Ltd.	114	Syed Khader. M/s.	21
John Dickinson & Co. Ltd.	101	Swamy & Co.	x
Jay Engineering Works Ltd.	138	Tide Water Oil Co. (India) Ltd.	109
Kesari Kuteeram Ltd.	113	T. I. Cycles of India Ltd.	10
Kowtha Steel Products	v	United India Fire & General Insurance Co. Ltd.	95
Krishnamoorthy Achari & Sons. K. T.	71&96	Union Co. (Madras) Ltd.	ix
Kapurchand & Co.	102	Vummiadiars.	130
Laljee Godhoo & Co.	145	Vanguard Insurance Co. Ltd.	146
Metropolitan Insurance Co. Ltd.	114	Venus Research Laboratory.	52
Madras Pencil Factory.	i	Vijaya Tutorial College.	102
New Star & Co.	122	Vegetable Soap Works.	106
National Indian Life Insurance Co. Ltd.	145	Water Supply Specialists Ltd.	31

ప్రస్తావన

నేటితో మన్మథవత్సర వసంతోదయం ప్రారంభం అయింది. సంవత్సరారంభం మనకొక ప్రత్యేక మైన మహోత్సవం. ఈనా డాంధ్రులందరు గత జీవిత ఘట్టా లొకసారి సంస్మరించుకొని భవిష్యజ్ఞీవన గమనంలో బంగారుకలలు కంటూంటారు. ఎలాంటి వాస్తవికులకైనా కొంతవర కిది సహజమే. మానవుని మనోనిర్మితిలోనే ఈ విచిత్రవిన్యాసా లున్నాయి. పిన్నలు పెద్దలు, యువకులు, ప్రజలు, నాయకులు, అందరు అంతరాంతరాల్లో ఈనా డుత్సాహాహోలికల్లో ఉవ్వెత్తారుతుంటారు.

మన్మథ సంవత్సరాది మహోత్సవసమయంలో వీరందరికీ మా అభినందనా లందజేస్తున్నాము.

మనజాతి చరిత్రగతిలో మన్మథసంవత్సరాది విశిష్టమైనది. జయలో మనవారు స్వరాష్ట్రానికి పునాదులు నిర్మించుకొన్నారు. శ్రీ వెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయానికి శంకుస్థాపనోత్సవం జరుపుకొన్నారు. ఇలాంటివే మరికొన్ని విజయాలు సాధించుకొన్నారు. కాని ఆంధ్రప్రభుత్వానికి తగినంత బలం లేకపోవడం వల్లనే తేనేమి, రాష్ట్రనాయకుల్లో తగినంత ఐక్యమత్యం లేకపోవడంవల్లనే తేనేమి ఆయారంగాల్లో అనుకున్నంత అభివృద్ధి కనిపించలేదు.

కాని నేటి ఉగాదితో అన్నిరంగాల్లోను మన కెన్నెన్నో ఆశాచేఖలు మెరుస్తున్నాయి. మన ప్రజాస్వామికపతౌలన్నీ ఒక్క-తాటిమీద నడిచి మొన్నటి ఎన్నికలలో అఖండవిజయం సాధించుకొన్నాయి. ఈ విజయోత్సవం మనరాష్ట్రంలోనే కాక భారతదేశంలోను, ప్రపంచంలోను, మహా

త్సాహాహో ప్రతిధ్వనించింది. ఎవరు ఇంతటి దిగ్విజయం చెకూరగలదని ఊహించలేదు. ఎలాంటి క్లిష్టసరిస్థితులలోనైనా ఆంధ్రప్రజ ప్రజాస్వామ్యంవైపే నిలబడగలదని ఈ ఎన్నికలు స్పష్టంగా ఋజువు పరిచాయి. ఏకగ్రీవంగా జరిగిన నాయకుని ఎన్నికలో కూడా ఈవిధమైన ఉత్సాహాభినివేశాలే వెల్లివిరిశాయి. రాష్ట్రప్రభుత్వ నిర్మాణంలోకూడా ఇలాంటి ఏకీభావమే పర్థిల్లగలదని తద్వారా మనరాష్ట్రంలో సుస్థిరమైన ప్రజాస్వామికప్రభుత్వం ఏర్పడగలదని ఆశిస్తున్నాము. ఆంధ్రదేశ ప్రజ లీనాడు తమ విశిష్ట వివేచనాశక్తివల్ల ప్రపంచప్రసిద్ధి వహించారు. కొంత వరకు వీరి బాధ్యత తీరినదని అనవచ్చును. ఇక ఈబాధ్యత రాజకీయనాయకులు, రాష్ట్రప్రభుత్వము స్వీకరించి ఇతోధికంగా ప్రజలమన్నన లందుకొనవలసిన తరుణం ఆనన్నమయింది. నేడికేవీరిమీదనే మన ప్రజాస్వామ్య భవిష్యత్తంతా ఆధారపడిఉన్నదన్నా అతిశయోక్తి కాజాలదు. ప్రజానాయకు లీ విషయం గుర్తించగలరని ప్రజకు, ప్రభుత్వానికీ నాయకులకు ఇతోధికమైన ఘరస్పర సహకారసౌహార్దా లభివృద్ధి పొందగలవనీ ఆంధ్రరాష్ట్రం ఈవిషయంలో ఇతర రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకం కాగలదనీ ఆశిస్తున్నాము.

సారస్వతదృష్ట్యా పరిశీలించినా ఈ ఉగాదినా డొకప్రత్యేకత భాసిస్తున్నది. ఇంచుమించుగా గత దశాబ్దంలో మన సారస్వతంలో అసృష్టమైన అభ్యుదయనినాదా లెన్నెన్నో మారుమ్రోగాయి. యువక రచయిత లనేకు అభ్యుదయనినాదా లాధారంగా రకరకాల రచనలు సాగించారు. కాని ఇటీవల రచయితల గురుతరబాధ్యతపై సాగిన వాదోపవాదా

లీవిషయంలో పాఠకులలో గాఢమైన సారస్వత జిజ్ఞాస, అభిమానము రేకెత్తించాయి. తద్వారా విఖ్యాతరచయిత లనేకులు ప్రజాస్వామ్యవిజయంపై తమ గాఢాభిమానం వ్యక్తీకరించి ప్రజానికానికి, ప్రజాస్వామ్యవిజయానికి మార్గదర్శకులైనారు. ఈ విషయంలో ఆంధ్రపత్రికలు, రచయితలు, పాఠకులు చేసిన సేవ చిరస్మరణీయమైనది.

ఈ వాదోపవాదాలవల్ల కొన్ని ముఖ్యవిషయాలలో పాఠకులకేగాక రచయితలకుకూడా కనువిప్ప కలిగింది. కేవలం రాజకీయనినాదాలే రచనా వస్తువులుగా స్వీకరించి, తాత్కాలిక లక్ష్యాల పాగురలలో చిక్కిన రచనలకు సారస్వతశౌరవం చేకూరదని స్పష్టపడింది. సాహిత్యానికి రాజకీయ ప్రచారానికి హస్తీమశకాంతరం ఉన్నదని రాజకీయ ప్రచారరచన లాయాపక్షలక్ష్యాల ఆవశ్యకతలు తిరిపోగానే అంతరించిపోగలవని తేలిపోయింది. సాహిత్యంలో సాంఘికసమస్యాదృక్పథానికి ప్రచార వాఙ్మయంలో సాంఘికసమస్యాదృక్పథానికి గల అంతరువులుకూడా ఈ చర్చలవల్ల విస్పష్టంగా వెల్లడి అయ్యాయి. బలీయమైన రాజకీయాధికారముద్రవల్ల సారస్వతం ఏదైనా, సన్నగిల్లి నిర్ణీతమైపోగలదనీ, స్వాతంత్ర్యవాతావరణంలోనే సజీవసాహిత్యం వర్ధిల్లగలదనీ రచయిత లనేకులు సాదాహరణంగా ప్రతిపాదించారు. అంతేగాక ప్రతిజాతికీ సజీవమైన సంస్కృతి, సంప్రదాయము ఉన్నాయనీ ఇవి విడిచి వ్యవహరించడం రయితలకు కేవలం నేలవిడిచినసాముగా పరిణమించగలదనీ స్పష్టపడింది.

ఈచర్చలవల్ల ఆంధ్రదేశంలో సారస్వతంలో ఒక నూతనాధ్యాయానికి నాందీప్రస్తావన జరిగినదని అనవచ్చును.

అయితే రచయితలలోను, పాఠకులలోనూ బయలుదేరిన ఈ నూతనోత్సాహానికి అనేకవిధాలుగా ప్రోద్బలం కలిగించవలసి ఉన్నది. ఈ దశాబ్దంలో ఆంధ్రదేశంలో బయలుదేరిన సాహిత్యసంస్థలు కొన్ని ఆయా రాజకీయపక్షాలకు ప్రతినిధులుగానే నిలబడి ఉన్నాయి. సరియైన సారస్వతాభివృద్ధి కివి దోహదం కలిగించలేవని ఇటీవలి సారస్వతచర్చలు ఋజువు పరుస్తున్నాయి. నేడు సజీవమైన సాంప్రదాయకతకు, నవ్యతకు తగిన ప్రోద్బలం కలిగిస్తూ కేవలం సాహిత్య దృక్పథం అభివృద్ధిపొందించే సారస్వతపరిషత్తు నిర్మించవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉన్నది. దీనికి ప్రజలేకాక ప్రభుత్వంకూడా గట్టిగా చేయూత ఇవ్వాలి. ఇది రాష్ట్రానికంతటికీ ప్రాతినిధ్యం వహించాలి. ఈపరిషత్తనేకరంగాల్లో జరుగుతున్న సారస్వతకృషికి సర్వతోముఖంగా సహాయంచేసి, సమన్వయం కలిగించి ప్రోత్సహించాలి. ప్రస్తుతం తెలుగుభాషాసమితివల్ల జరుగుతున్నకృషి రచయితలలోను, పాఠకులలోను తగినంత ఉత్సాహం కలిగించడంలేదు. ఇది బాగా విస్తృతమైంది రచయితలలో నూత్న చైతన్యం కలిగించాలి. ఇంకా సహకారప్రచురణసంస్థ ఏర్పరచవలసినదనీ, ప్రాచీనగ్రంథాలు ప్రభుత్వమే ప్రచురించి ప్రజల అందుబాటులోనికి తీసుకురావాలనీ కొందరు సూచించారు. ఇవి సులభసాధ్యమైన సూచనలు. ఇన్నాళ్లనించీ నడిచిన ఆంధ్ర ప్రభుత్వం భాషావాఙ్మయాభివృద్ధికి తగినంత దోహదం కలిగించలేకపోయింది. నేడిక మనకు సుస్థిరమైన ప్రభుత్వం ఏర్పడగలదని అందరు ఆశిస్తున్నారు.

త్వరలోనే ఈ ఆశాభావం వాస్తవరూపం ధరించగలదనీ మనప్రభుత్వం ఆయా ఆర్థిక వ్యవసాయికాది రంగాలలోనేకాక భాషాసాహిత్యాది సాంస్కృతికరంగాలలోకూడా తగినంతదోహదం కలిగించగలదనీ ఆంధ్రప్రజ సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధిపొందగలనీ ఆశిస్తున్నాము.

ఉ గా ది

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు

మంగళబోయ్ మన్నథా! జయ
మంగళబోయ్ మన్నథా! నవ
వత్సరాది మహాత్సవార్పిత
వాద్యగీతా స్వరసుధా !

మంగళబోయ్ మన్నథా జయమంగళబోయ్!

ఎన్ని యేండ్లొనడిచినవి మా
యింటిలో నీ వాడికూడి
పక్కకడళీ గోస్తనీఫల

పాయసముభుజియించి, మంగళబోయ్!

నీదుతరుణ సేహవిరహము
నిలువరాని దురాతపంబున
దిగులుపడిచెడి సొగసుమాసెను

తీగెలును పూలునువగ. మంగళబోయ్!

రామశబ్దము వల్లెచెప్పదు
దోరపడ్లను తేరిచూడదు
శుకశుకీవలయంబు తావక

సుగమచోదవ పొందమి. మంగళబోయ్!

మెంజుగుళాదలు బోలకలబెరె

మిసిమి తళతళలాడి వ్రేలగ
మురిసి వేచెడు దిరిసెనలు నీ

దరిసెనమునకు తాలిమి. మంగళబోయ్!

కోకిలలు తినకుండ తోటల

గున్నమావి చిగుళ్ళగుత్తులు

కాచినారము: కమ్మదనములు

కడలలేదు రవంతయు. మంగళబోయ్!

పూలతేనెలు గ్రోలకుండగ

తోలితిమి తుమ్మెదల వేకుద

నేలపైపడనీక పమిటల

పట్టినారముపొగడల. మంగళబోయ్!

జన్నికట్టిన జాతిచెఱుకుల

వెన్నువేయని కండకన్నులు

వీరిదాచితి మిష్టమంచును

ఆరగింపుము అతిథివై!

మంగళబోయ్ మన్నథా!

జయమంగళబోయ్ మన్నథా

మంగళబోయ్ !

సువర్ణ విహంగాలు

శ్రీ వేముగంటి సరసింహాచార్యులు

క్రైస్తవశాస్త్ర గ్రాంథజలశీకరశీతలమాయతమ్ము నా
ప్రభాగా మొనర్చి నాల్గుదెసలకు విహరింపుచు భారతాంబికా
వాణివిసర్జితమ్ము లగు బంగారురెక్కల పావురాళ్లు మేల్
పూరికతోడ మోనుకొనిపోవుచున్నవి శాంతివాత్యమున్.

చల్లదనమెల్ల ముల్లెగట్టిన మంచు కొండయే తల్లికి నిడుగుండె
బుద్ధుడు మొదలైన మునిశిరోమణులు ఏ యమ్మ పున్నెంపు ముత్యాలవంట
భవ్యభాగీరథీవారి పూరమ్ము లే మాతకు కమ్మనిమాట తేనె
బాపూజి కంటిపాల జాలి వెన్నెల ఏయవ్వ చిరునవ్వు సోయగమ్ము

ఆమహాభారతాంబ, దయావలంబ
శ్రుతికతోరముగా నవశ్రుతులువలుకు
చిత్తవీణను సవరించి శాశ్వతప్ర
శాంత కల్యాణగీతముల్ చదువుచుండె!

ప్రళయ పరమాణు గర్భశోభంబునందు
చిదురబోయెడు మృత్యువుకొ మేలుకొలిపి,
రెచ్చగొట్టు వారల శుష్కహృదయములను
ప్రేమమధుర సార్ధముల గావించుచుండె!

చేరుపలోచె సంగరపు చీకటి కూకటి విచ్చుచున్న నెఱ
ధ్యాకుని కేతనస్ఫుట పటాంచలముల్ దిగజారిపోవగా
భారతమాత చూర్పు తలవాకిట నాటిర స్నేహదీపికా
తోరణ మాలికల్ వెలుగుత్రోవలు దీయుచుచుండె దిక్కులకొ.

అరువదైదు గేకులు చెలువారు భరత
భూమిలో పూచిన గులాబి పూవొకండు
సకల దేశాలలో వెదజల్లుచుండె
శాంతి సందేశ మాధుర్య సారభములు.

శూన్య వనముఖంబున నూత్న శోభనించు
ఈ వసంతమ్మువలె శాంతి యెనయుగాత!
ఈ యుగాది ప్రేమసుమాలు దోయిలించి
భువన వీధులలో నెగబోయు గాత!

సుందరమూర్తి
రాజా రాజే దేవాలయ శిల్పం

బెర్గెస్ తత్వవాదము

శ్రీ పారసందే జగన్నాథస్వామి

1

పారిస్ నగరములో జననమొంది, చిన్నతనము క్రొంతకాలము ఇంగ్లండులో గడిపి, పారిస్ లో విద్య నభ్యసించిన ప్రజ్ఞావంతుడు బెర్గెస్ తత్వవాదు. ఒకేకాస్త్రములో మహావిద్యను అభ్యసించుటకంటె దాన్ని శాస్త్రములలో కూడా ఉన్నత విద్యాభ్యాసము చేయుటయు ఉత్కృష్ట విధానము అని తిర్కించే వాడానికీ బెర్గెస్ ఒక విలువైన నిదర్శనము కాగలడు. గ్రీకో లాటిన్ భాషలలోను, గణితశాస్త్రములోను, ప్రకృతిశాస్త్రాలలోను గరిమను పొందిన విద్యావంతుడు బెర్గెస్. గణిత ప్రకృతిశాస్త్రాలలో బహుముతులు సంపాదించగలిగినా, గ్రీకో లాటిన్ భాష విజ్ఞానములో ఉన్నతస్థానాన్ని సంపాదించడానికి పంధిమొదవ వయస్సున ప్రాంసులో ఉన్నత విద్యాలయములో ప్రవేశించాడు; ప్రాచీన గ్రీకో విజ్ఞానములో అధికారి అనే పదవిని సంపాదించాడు కూడా. మూడు సంవత్సరాలు ఉపాధ్యాయునిగా ఉద్యోగము చేశాడు. 1889 సంవత్సరములో లాటిన్ భాషలో ఒక వ్యాసాన్ని ప్రెంచి భాషలో ఒక వ్యాసాన్ని బ్రాసి డాక్టర్ ఆఫ్ ఫిలాసఫీ అనే బిరుదును సంపాదించాడు.

ఆ తరువాత గడిచిన ఆయన సంవత్సరాలలోను లభించిన ఉత్కృష్ట గ్రంథాలను విషయము ఏదైనా సరే తీవ్రముగా పరిశీలన పూర్వకముగా చదివి విజ్ఞాననిధి అనిపించుకొన్నాడు. కళ సారస్వతము, బయాలజీ అనే ప్రాచుల్యశాస్త్రము మనస్సంబంధమైన జ్ఞానము, ఇట్లు విషయ వివక్షచేయకుండా దొరికినదానిని గ్రహించడమే సూత్రముగా చేసుకొని విజ్ఞాన సముద్రములో ములిగి తేలుతూ ఉండేవాడు. బెర్గెస్ నివసించియున్న స్థలము విజ్ఞానానికి, అవగాహనానికి, స్వీర్ణధ్యానానికి చక్కని వసతిగలది. దాని ప్రకృతి పరిస్థితులు, పాండిత్య సంప్రదాయాలు, అక్కడ వీలైన విద్యాధునుల పరిచయాలు అసమాన విద్యాదీక్షకు చక్కగా అనుకూలమైనవి. తనలో తాను విమర్శించుకొంటూ, తనకు గోచరమైన తత్వమును ఇతరులకు అందజేస్తూ, తిర్క్కితర్కాలద్వారా జ్ఞానతపస్సు ఒనరించడానికి అనువైన స్థలము అది.

ఉపాధ్యాయుడిగా పాఠాలు అనువదించి నవ్వడతేనేమి, తండ్రికుల సభలలో గోష్ఠిచేసినప్పుడతేనేమి, నడికలపై ఉప

న్యాసాలు చేప్పించుటదైతే నేమి, అతని ప్రతిభ ఆలదనని వ్యాచాచా పరిచివేసేది. ఉపయోగించిన భాష, వ్యాఖ్యానించిన విషయము, వాదన ధోరణి, అన్నికూడా వినేవారికి త్రొత్తగా యాపించేవి. పండిత పత్రికలలో ప్రచురింపబడిన అతని వ్యాసాలను చదివిన వారు ఇతడు తత్వనిరూపణలో నూతన యుగాన్ని స్థాపించ బోతున్నాడని గమనించ గలిగేవారు. ఈ ఉపన్యాసాలు ఈ పత్రికలు అనేకములు. సంవత్సరానికి ఒకటి రెండుకు తక్కువ కాకుండా వెలువడుతూ ఉండేవి. ఇవన్నీ ముందు నిర్మించబోయే మండపానికి స్తంభాలు. ఇతడుచేసిన తత్వనిరూపణలోని ముఖ్యాంశాలు ప్రెంచిభాషలో ప్రతిపాదించ బడడముచేత, కొన్నిశ్రవకు ఇతిరనేకాలలో ఇతని ఖ్యాతి విస్తరించలేకుండెను. కొన్నికొన్ని భాషాంతరీ కరణము కాగా నే, ఇతిరదేశాలలోని తత్వజ్ఞులు ఇతని పరిచయముకొరకు ఆతురత చూప ప్రారంభించారు. ఇదే ఆరంభము ఇతని జగద్వి ఖ్యాతిరేకు.

1898 లో అనగా అతని ముప్పైతొమ్మిదవ సంవత్సరంలో ప్రాఫెసరుగా విశ్వవిద్యాలయములో నియమింపబడ్డాడు. పాఠాలు ఇన్ని గంటలు చెప్పాలి అనే నియమమునకు అతడు అవసము చేత, జ్ఞానతపస్సుకు ఆటంకము తగ్గినది. ఆ కారణముచేతనే అతని నివాసగృహము నిశ్శబ్దమైన ప్రాంతములో లభించినది. ఆ చుట్టు ప్రక్కల ఉన్నవారంతా విద్యాదీక్షను స్వీకరించినవారే. ఆపట్టణ ప్రభుత్వము విద్యారాధకుల యెడల వారికి గల గౌరవచిహ్నముగా ఆ ప్రాంతాన్ని నిశ్శబ్దముగా ఉండేట్లు ఏర్పాటుచేశారు. వీధులలో అరచేవారు, ఉప్పలు వాయిచేవారు, బల్లిచిప్పుళ్లు, అన్నీ అక్కడ ఆటంకపరచవడినవి. ఇంటిలోపల ఏర్పాటులు కూడా ధ్యానానికి అనుకూలమైనవి. ఇంటిమట్టా ఉన్న పెద్ద ఉద్యాన వనము అందుకు వసతిగలనే. ఈ నిశ్శబ్దత చాలదు అని నెలవులలో జారా పర్వతాలకు వెళ్ళిపోయేవాడు అతడు.

ఈ ధ్యానజ్యోతిలో అతడు దర్శించాడు తత్వసూత్రాలను; వాటిని విస్తృతవ్యాఖ్యానాలతో విపులీకరించి తన మొదటి మహా గ్రంథాన్ని ప్రకటించాడు. క్రమంగా తన ఉద్ధిగ్రంథాల ద్వారా తాను దర్శించిన తత్వాన్ని వెదజల్లుతూ ప్రపంచమందున్న సుత్ర సిద్ధ విద్యావగరాలకు తీర్థయాత్రను సలిపాడు. ప్రపంచమందు ఇతనికి గల ఖ్యాతి గణితశాస్త్ర రీత్యా గ్రహించడానికి అతనిగురించి బయలువెదిలిన పత్రికల పుస్తకాల సంఖ్యను పొందుపరుస్తున్నాను.

1912 లో 417 ప్రకటితములు అయినవి. అన్నియు రోపుభావల లాను అతని గ్రంథాల భాషాంతరీకరణాలు వెలువడినవి. 1927 సంవత్సరము ఇవ్వవలసిన నోబెలు బహుమతి ఇతనికి ఇవ్వ బడినది. ప్రకృతిశాస్త్ర విచారణలలో డార్విన్ పరిణామవాదానికి ఎట్టి అసాధారణ స్థానము వచ్చినదో, అట్టి విశిష్టస్థానము బెర్గ్‌సన్ మతానికి ఆధ్యాత్మిక వాదాలకు, సంక్రమించినది విమర్శకుల అభిప్రాయము. ఆ తత్వవాదముయొక్క ముఖ్యాంశాలను అతి సంక్షిప్తముగా ఆంధ్రపాఠకులకు అందచేయాలని ఈవ్యాసం వ్రాయ సమకట్టాను.

కాని ఇతడు 1918 సంవత్సరమున ఉపాధ్యాయ పదవిని విడిచిపెట్టి రాజకీయ వ్యవహారాలలో ప్రవేశించాడు. ముఖ్యంగా అంతర్జాతీయ సంస్థలలో పాల్గొన ప్రారంభించాడు. అంతర్జాతీయమైన అనోన్యస్ విజ్ఞాన సహకారసమితి పక్షాన అమెరికాకు తన దేశము పక్షాన ఒక బృందము వెడలినపుడు ఇతనిని దాని అధ్యక్షునిగా ప్రభుత్వము నియమించి పంపింది. 1941 సంవత్సరములో పక్కమైన కిరీరాన్ని విడిచినాడు ఈ పండితుడు.

2

బెర్గ్‌సన్ తత్వవాదమును గ్రహించుటకు అతని గ్రంథరాశి నుండి ముఖ్యమైన మూడింటిని ఎంచవచ్చును: కాలము, స్వేచ్ఛా, శక్తి (Time and Free-will 1888), జడపదార్థము స్మృతి (Matter and Memory 1896) సృజించు పరిణామము (Creative Evolution 1907) ఆ ముఖ్యమైనవి. ఇతని వాదములోఉన్న ఘనత ఒక్కటికలదు; మూలనూత్రము ఒక్కటి అన్ని విషయాలను ఏకముఖముగా సమన్వయించగలిగేది “మారుతూ ఉండడము” అనేది ఆ మూలనూత్రము. ప్రతీదీ మారుతూ ఉంటుంది. ఇది పైకి ఎంత సులభముగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నదో అంత క్లిష్టమవుతూ ఉంటుంది విచారణ సాగించిన కొలదీ.

ఏ తత్వమైనా, ఏ శాస్త్రమైనా, అనుభవాన్ని ఆధారము చేసుకోవాలి. అనుభవములో కనబడేది మార్పు. పదార్థములన్నీ అన్నివిధాల ఎల్లప్పుడూ మారుతూఉన్నట్లు అనుభవము. ఈ అనుభవము చైతన్యమునుండి సంక్రమిస్తున్నది. నేను అనేది అందుకు మూలాధారం. నేను ప్రతీక్షణము మారుతూ ఉన్నట్లు నా అనుభవము. కాని కొంత విచారణ చేస్తేనేగాని నా ప్రత్యక్షానుభవము కూడా మార్పుతో కూడుకొన్నదే అని స్పష్టపడదు. బాహ్య వస్తువు ఆలాగే ఉన్నా, నా ప్రత్యక్షమునకు సిద్ధమైన పరిస్థితులు ఆలాగే ఉన్నా, తీగతూడానికి నాకు గోచరమైయేది మారుతూఉంటుంది. కాలావచ్చి మేనమారక తీరగుగదా. భూతమంతా వర్తమాన ప్రత్యక్షంతో మిళితమైనపుడు, తీగతూడానికి భూతము మారడంవల్ల అనుభవము మారిందిగదా. చైతన్య—అవస్థలూ అట్టివే. చైతన్యము అనే గుణము చెప్పవలసినది. అది ప్రవాహమువంటిది. భూతము వర్తమానంద్వారా భవిష్యత్తులోనికి దూరి చైతన్యము ప్రవహిస్తున్నట్లు అనుభవము. ఇది అవిరామమైనది. ఈ అవిరామము అనేది మూలనూత్రం. దీనినే

మార్పు అనికూడా చెప్పవచ్చును గాని మారేది మాత్రము పూర్తిగా మారిపోదు. ఆ మారే అవస్థ నిలిచిఉంటూ మారుతుంది. ఈ స్వభావము మానసిక వృత్తులలో బాగా వ్యక్తమవుతుంది. పూర్వము జరిగినది స్మృతిద్వారా ఇప్పటి వృత్తిలో కలుస్తుంది. కాబట్టి నాకవస్థ లేకుండా మార్పు ఉంటుంది. అందుచేత వ్యక్తి అన్నా, అవస్థ అన్నా మార్చే. మారకుండా ఉంది అంటే, నశించింది అన్నమాట, ఆ అర్థంలోనే మరొక రీతిని చెప్పవచ్చును; ఒకస్థితి నుండి మరొక స్థితికి మారింది అన్నా, ఆ స్థితిలోనే ఉంది అన్నా ఒకటే అర్థము. ఎల్లప్పుడూ మారుతూఉండడమువల్ల, ఎప్పుడూ దృష్టిని ఆకర్షించేటంత స్పష్టమైన మార్పు సంభవిస్తుందో, అప్పుడూ కొత్త స్థితి సంభవించింది అని చెప్పవచ్చుంటాము. చైతన్యము అనగా భిన్నభిన్న వృత్తుల సమూహము అన్నా, ఈ వృత్తులన్నీ మనస్సు అనే పదార్థమునకు చెందినవి అన్నా ఒకటే అర్థము. మన అనుభవము మాత్రము మారని ప్రత్యేక పదార్థము కాదు. సంబంధము లేని ప్రత్యేక అవస్థల సమూహమూ కాదు. మార్పు అన్నదే ఉండేది.

ఈలాగు మారుతూ ఉండబట్టే మనము అన్నది నిలిచి ఉన్నాము. ప్రపంచము అన్నది కూడా ఈ మార్చే. ప్రపంచము ఎల్లప్పుడూ మార్పు అవుతూ ఉంటుంది. అది అనుభవము. మారుతూ ఉన్న మనోవృత్తుల వెనకను, మారుతూఉన్న ప్రపంచము వెనుకను ఏదో ఒక మారనిది ఉన్నది అనడము అనుభవవిరుద్ధము. ఉన్నది అవిరామము మార్పు అవుతూ ఉండడము. అనుభవగతమైన ఈ మార్పులు ఏదో ఒకదానికి చెందినవి అనేది తిక్కనము కాదు; అనుభవవిరుద్ధము కూడా.

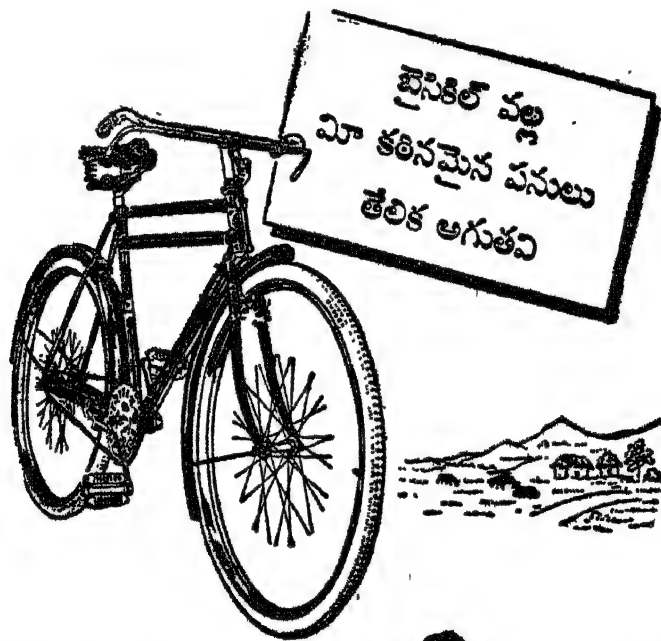
బెర్గ్‌సన్ ప్రధానశాస్త్రమైన ప్రాణులశాస్త్రములో దీనిని ఎట్లు ప్రతిపాదించాడో తెలుసుకోవలెను. ప్రాణులు పరిణమించి సిద్ధమైనవని సర్వాంగీకారము. ఎట్లు పరిణమించినవి అనే ప్రశ్నకు రెండువిధాల వ్యాఖ్యానము కలదు. డార్విన్ ప్రకారము అంతరజాతులలో (Species) మార్పులు యాదృచ్ఛికంగా కలుగును అని వాటిలో ఏవి పరిసరములకు సరిపడునో అవి నిలిచి సంతానాభివృద్ధి చేసుననిన్నీ నిర్వచనము. లామర్క్ ప్రకారము పరిసరములకు ప్రభావము ఎక్కువ. పరిసరములు మారితే, ఆ కొత్త పరిసరాలకు సరిపడే కొత్త అంతరజాతులు లేచి నిలుచును అని నిర్వచనము. ఇవే పరిణామ సిద్ధాంతములో ముఖ్యమతాలు. వీటిప్రకారము పరిణామము యంత్రవత్తుగా జరుగుతుందనిన్నీ, ఒక ప్రయోజనము గాని ఒక చైతన్యప్రభావముగాని లేదనిన్నీ వ్యాఖ్యానము. ఈ యంత్రవత్తు పద్ధతిని బెర్గ్‌సన్ అంగీకరించలేదు. వృక్షజాతిసంగీచిన్న పురుగులునుండి పెద్ద జంతువులనుండిన్నీ ప్రాణవ్యాపాకోదాహరణాలను అనేకములను సేకరించి, యంత్రవత్తు పద్ధతి ఎట్లా వాటిని సమన్వయించలేదో నిరూపించాడు అతడు. పరిసరాలకు సరిపడడమే పరిణామమైనపుడు, ఎన్నో వేల సంవత్సరాల క్రిందిని పరిణామము అంతమైంది ఉండవలసినది. అన్ని అవస్థలలోనూ ప్రాణి పరిసరాలకు సరిపడగలిగా దానిలోని ప్రాణశక్తి కొత్త రీతుల పరిణమించడానికి ఎందుకు ప్రయత్నించాలి? ఆ కొత్త

తీతులలో కొన్ని వాని ప్రాణస్వేచ్ఛానికే విరుద్ధముగా ఉన్నవి కూడా అధిక—అధికతర—అధికతమ—సామర్థ్య బల వాన్ని సాధించడానికి సాహసమును ఎందుకు చూపాలి? ఈ ఉత్సాహము ప్రాణశక్తి స్వరూపము; ఇశే ప్రాణము అన్నది; అన్ని ప్రాణులలో వ్యాపించి ఉంటుంది; ప్రాణిని ప్రవర్తింపజేస్తుంది. దీనిని అంగీకరించినప్పుడే పరిణామవృత్తులు ఎందుకు జరిగిననో నిర్వచనచేయ సాధ్యము; కానప్పుడు పరిణామము ఎట్లు జరిగినో చెప్ప సాధ్యమైనా ఎందుకు జరిగినో తర్కసంతుష్టిపూర్వకముగా చెప్ప సాధ్యపడదు.

ప్రాణికి. ముఖ్యగర్భము ప్రయోజనపూర్వకవ్యాపారము. ఇది ప్రాణము ఉత్కృష్టసానాన్ని ఆక్రమిస్తున్న తొలదీ ఎక్కువ వ్యక్తమవుతూ ఉంటుంది. మనుష్యుని స్థితికి వచ్చేసరికి ప్రయోజనరహిత వ్యాపారము ఉండనే ఉండదు. మనశ్శాస్త్రములో మూలమైన సమస్య మనశ్శరీరాలకు గల సంబంధము. శరీరవృత్తులచేతనే మనోవృత్తులన్నవి కార్యకారణరూపంగా సిద్ధమవుతున్నవి; శరీర

వృత్తిలేని మనోవృత్తిలేదు కాబట్టి శరీరవృత్తులు మనోవృత్తుల సంభవానికి ఆవశ్యకము. అని భిన్నభిన్న రీతులచేసే ఉపపాదనలలో మనస్సు యంత్రవత్తుగా ప్రవర్తిస్తుంది అని నూచనఉన్నది. బెర్గ్ సన్ ఇట్టి వాదాలకు ప్రత్యుత్తరముగా చాలా నిదర్శన సామగ్రిని జతపంచెను. చైతన్యానికి అంగమన్న మెదడుకు కలిగే ఘాతలవలన చైతన్య వ్యాపారానికి హాని కలుగలేదని ఆ నిదర్శనాల సాక్ష్యము. తన చైతన్య వ్యాపారాలు మెదడుపైని ఆధారపడినవి కావునగా. ఈ సాక్ష్య విచారణద్వారా బెర్గ్ సన్ తన వాదాన్ని ఖాయపరచెను; చైతన్యము శరీరాన్ని అనగా మెదడును ఉపయోగించుకొంటుంది; చైతన్య వ్యక్తీకరణానికి అంగము మెదడు; చైతన్యము బాహ్య ప్రపంచముతో కార్యరూపేణ ప్రవర్తించడానికి మెదడు కరణము. చైతన్యము ప్రాణశక్తి.

ఈ ప్రాణశక్తి ముఖ్యగర్భము చలనము, మార్పు; ఇది ఎల్లప్పుడూ సృజించే శక్తి. దీనికి ఆరంభము అంతము లేవు; ఆలాగే

ఎదురుదెగుడు రోడ్ల తాకిడి
తప్పుబట్టేగరింప దిట్టంగా తయారు
వేయబడినది. ఏమర్థతతో వెలిచేయ
గలిగేటట్లు దృఢంగా నిర్మించ
బడింది. హార్మూరిన్. ఇండియా
లోనే తక్కువ ధరకే.

హార్మూరిన్ ఇండియా

వస్తుకలైన సేవకు
ఇండియాలో తయారుచేయబడింది.

టి.వి.స్టేట్స్ ఆఫ్ ఇండియా లిమిటెడ్
ఇంజనీరులు మరియు కారులు

పిద్ద వ్యాపారస్థులందరివద్ద దొరుకును.

సంపూర్ణత, పూర్తి, ముగింపు లేవు. ఈ శక్తియొక్క అవిరూపమే ఈ ప్రపంచము. ఈ ప్రపంచము ఏలాగు వచ్చిందో అలాగే మార్పు అవుతూఉంది.

ఈ తత్వాన్ని గ్రహించడము ఏలాగు అనే ప్రశ్నకు సమాధానముగా ఉపలబ్ధి (Intuition) అనే అంతర్ జ్ఞానాన్ని నిర్వచించాడు అతడు. ఇది బుద్ధి అనేదానికి సంపూర్ణతను ఇచ్చే ఆత్మ శక్తి. ప్రాణశక్తియొక్క అనుభవ ప్రత్యయము ఈ ఉపలబ్ధి అనే సహాయము ద్వారానే కలుగగలదు. ఈ అంతర్ జ్ఞాన సహాయము మనము వాస్తవముగా ఇట్టి అవిరామమైన మార్పుకంటే భిన్నము కామని గ్రహించగలుగుదుము. ఇది వికృతము గ్రహించునట్టిది. ఇట్టి వికృతము చక్కని ఉదాహరణము సంగీతమునుండి తెలుసుకోగలము. రాగమును ఆలాపన చేసేటప్పుడు వినబడే వేరువేరు ధ్వనులు ఉన్నవి. ఈ ధ్వనుల కూడికమాత్రము రాగశ్రావ్యత కాదు. ఈ కూడికకు అన్యమైన అతీతమైన వికృత రాగము, దాని మేళవింపున్నూ. అలాగే ఒక చిత్రమును రంగుల కూడికగాక వాటికి అతీతమైన వికృతగా గ్రహించాలి దాని ఘనతను అనుభవించేటప్పుడు. అంగముల కూడిక మాత్రమేకాదు ప్రాణి; ప్రాణియొక్క ఏకత్వాన్ని అనుసరించి ఈ అంగాలన్నీ పనిచేస్తవి. ఈ ఏకతను భాగాలక్రింద విభజించగానే ఆ ఏకత నశిస్తుంది. ఈ భాగాల అతీతమైన ఏకత్వమే దాని తత్వము, దాని సత్య. ఈ ఏకత్వమును గ్రహించుటకు సహకారి అయ్యేది ఆ ఉపలబ్ధి. ఈ ఏకత్వ గ్రహణమునకు కంటే దాని సృష్టికి ఎక్కువగా ఉపచరిస్తుంది ఉపలబ్ధి. బాహ్యముగా కనబడే భాగాలకు అతీతమైన ఏకతను గ్రహించి, దానిని ఆ భాగాలకు అర్పించి ఆ ఏకతను సృజించడానికి కావలసినది ఉపలబ్ధి. ఈ ఏకతా - సత్యను గ్రహించేవాడు కళాకారుడు. ఆ సత్యను గ్రహించే కళాభిజ్ఞునికి కూడా ఈ అంతర్ జ్ఞానము ఉండాలి. వికృత అన్నది మీదను వివరించిన అవిరామము; ఒక భాగము రెండో భాగముగా మారుతూ నడిచే ప్రవాహము; పూర్వము అన్నది వర్తమానము అన్నదాని ద్వారా పరమ అన్నదిగా మారడము. ఇట్లు మన అనుభవాన్ని గ్రహించడమే సత్యము తెలుసుకోవడము. ఇట్టి సద్ జ్ఞానమే తత్వ జ్ఞానము.

ఈ నిరంతర ప్రవాహమునుండి ప్రత్యేక వస్తువులను తయారు చేసేది బుద్ధి. ప్రవాహములోనిదానికి లేని ప్రత్యేకతను ఇటూ అటూ ఉన్న సంబంధాలను తెగదీసి కల్పించేది ఈ బుద్ధి. ప్రత్యేకతయొక్క ఫలము వాటితో మనము వ్యవహరించడానికి సాధ్యతను కల్పించడము. ఆ వ్యవహార ప్రతిఫలమే వాటికి కల్పించిన రూపాలు అనిన్నీ. ఈ రూపాలు మనము కల్పించినవే. ఇవి అద్దము లోని ప్రతిబింబాలవలె తిరిగి ఆ వస్తువులనుండి మనపై చిత్రింపబడును; ఆ ప్రతిఫలములైన వాటిని వాస్తవముగా అవి ఆ వస్తువులకు చెందినవని భ్రమపడుచుండుము; అవి మననుంచి బయలుదేరినవేగదా.

ఏకమైన సత్యనుండి విడదీయడమువలన అనేక భ్రమలు కలగడానికి అవకాశము వచ్చింది. తత్వశాస్త్ర చర్చలో గతినగురించి, కాలముగురించి అలాగే అనేక విషయాలలోను భిన్న భిన్న నిర్వచనాలు లేచినవి. అవి అన్నీ కూడా ఈ అవిరామ తత్వాన్ని గమనిం

చకపోవడమువలన పుట్టినవి. విరామము అన్నది లేకుండా ప్రవహిస్తున్న తత్వములో విరామాలు కల్పించి, విడదీసి, ఏకమైనదానిని విభాగించి ఈ చిక్కులు కల్పించారు ఈ తత్వ విమర్శకులు అందిరూ. సేనీమా చిత్రాలలోని చిన్న చిన్న ఫోటోలు ఈ వస్తువులు. వాస్తవముగా స్థాయిలో ఉన్న వస్తువుల ఫోటోలు కావు ఆ చిత్రాలలోనివి. నడుస్తున్న గుడ్డాన్ని చిన్న చిన్న ఖండాల ఫోటోలుగా నిరూపించినంతేపు ఆ వస్తున్ను గమనించారు. ఆ ఖండాలకు గతిచెట్టితే అన్నీ ఏకమై చిత్రాన్ని ప్రదర్శిస్తవి. అలాగే బుద్ధివలన విడదీయబడిన ఈ వస్తువాలమంతా విరామము లేకుండా ప్రవహిస్తున్న ఈ అవిరామములో ఈ స్థాయిగల వస్తువులను బుద్ధి ప్రదర్శిస్తున్నది. బుద్ధి కల్పితమైన దీనిని తత్వమని భావించడము పొరపాటు. విడదీయబడిన భాగాలు గుణవాచక పదార్థాల పండినవి. తెలుపు వస్తువు ఉంటే, తెలుపుదనము ఉన్నదానిని తెలుపు వస్తువులనుండి విడదీసి ప్రత్యేక పదార్థంగా ఉన్నట్లు నిరూపించునట్టిది. భాగాలు అట్టివి. కాబట్టి భాగాలగురించి చెప్పేది ఏకతనుగురించి చెప్పడము అసత్యము అవుతుంది. భాగాలను గ్రహించేది బుద్ధి. ఏకతను గ్రహించేది ఉపలబ్ధి అన్న అంతర్ జ్ఞానము.

ఇంతవరకు వివరించిన శైర్స్ సన్ ముఖ్య సిద్ధాంతాలు, ఈ ప్రధాన నూత్రాలను అనేక రీతుల అనేక సమన్వయలకు సమన్వయింపజేసెను. వాటిని అన్నిటిని రెండు కారణాలవల్ల ఇక్కడ విపులీకరించలేదు. గ్రంథము ఎక్కువగును అని ఒకటి. అవి క్లిష్టముగ ఉండడమువల్ల సాధారణ పాఠకలోకానికి నచ్చవని రెండోది. శైర్స్ సన్ మహాతత్వవేత్తలలో ఒకడు. ఒక్క నూత్రము క్రింద అన్ని విషయాలను సమన్వయము సమన్వయించినవాడు. అతని వ్యాఖ్యాన భోరణి, పొందుపరచిన నిదర్శనాలు, నచ్చచెప్పడానికి ఉపయోగించిన ఉపములు, అనన్య పద్ధతిని ఉంటవి. చదువుతున్నంతేపు అతని వాదాన్ని అంగీకరించని వాడు ఉండడు; పూర్వపక్షపు ఆలోచన రానే రాదు. అలాగని శైర్స్ సన్ వాదము సర్వాంగీకృతము అని చెప్పవలెదు. అతనిపై అనేక విమర్శనలు అతని జీవితకాలములోనే లేచినవి. బహుశః రాసురాసు వాటి ఉద్ధృత తగ్గింది అని చెప్పగలము. వాదోపవాదాలలో చిక్కుపడడము అతనికి అంత ఇష్టము కాదు అని నిరూపించుటకు ఈ వాక్యమును పొందుపరుస్తున్నాను. "తత్వజిజ్ఞాసలో స్వమత ఖండనాలకు చెప్పే ప్రత్యుక్తరాలలో వినియోగపడే కాలము వృథా వ్యయము. ఒకరిపై నొకరు చేసుకొన్న అధిక్షేపాల అంతాన మిగిలినది ఏమిటని వారు వారు తత్వగ్రహణమునకు అర్పించిన సత్యాంశాలు. సత్యము ప్రబలమైనది; అదే అమోఘమైన ఖండన చేయగలదు. శుష్క వాదోపవాదములు ఎందుకు?" అని వ్రాసిన ఘనుడు అతడు.

మనజేశములో విరాజిల్లిన తత్వవిచారణ చాలా ఉత్కృష్టమైనది. కాని తత్వవిమర్శకులకు ఇతర తత్వనిరూపకుల వాదాలను తెలుసుకొనడము సంజసము. మనజేశములో అనేక మతములు లేచినవి. ఇప్పుడు వ్యాప్తిలోఉన్నవి కొంచెము క్షేపు. మనము సాధారణముగా ఆరాధిస్తున్న శంకరాచార్యతత్వములోని ముఖ్య సిద్ధాంతాలను ఈ మహనీయుని వాదోపపత్తులతో సరిమాచి చేసి ప్రయత్నము మరొక వ్యాసము కాగలదు.

వీరచానమ్మ

శ్రీ జి. జాషువా

త్రేనుగుళా తోమల యుక్కుపిండముల హేతిహ్వాల బుచ్చుల. 43
డన రంగంబు దొలంగి, భీరువయి, యింటంబుడ్డ ప్రాచేశ్వరరూక
గని శ్రోధోజ్వల మూర్తిమై, పసుపుటుండల్ జూపు మా శిష్ట తి
క్కన యర్థాంగి, వీరచానునకి రక్త హ్వగతాశ్వర్చుల.

కవి తిక్కన్నకు సోదరుండవయి, యక్కారవ్య సంగ్రామ భా
ర్గవగాధల్ పదునేను పర్వముల నాకర్ణించియున్ వెట్టి యా
దవ నేనకగని పాటివచ్చితని భర్తాదెప్ప సవ్యాంధ్ర భా
ర్గవి కాలూనిన నేలలో మొలుచునింక త్యాగదీపాంశువుల్.

ముగురాడంగుల మైతి నిప్పటికి, నీ పుణ్యాన నింకెందుకీ
మగరాయల్ ధరియించు డాలును, డవాల్, మాణిక్య రత్నాంచిత
బగు ఖడ్గంబని, భర్తలో కలుకు వీరావేశవహ్నిచ్చటల్
రగులుక డగ్గరిబుగ్గులక బాడుచు ధీరక నారి నూహించెదక.

అనిలోనక మరణించియున్న భవదీయంబైన దేహంబుతో
ననలంబుక వరియించి, స్వర్గపుర సౌఖ్యంబుక సమార్పించి యుం
డును, దీనాకృతిబాటివచ్చు మను పిన్దుంగూడి జీవించు లె
ట్లని నిట్టూరుచు వీరకాంతను సమస్తాంధ్రంబు భూషించెడిక.

నంగరభీరువై, పురుషజాతి జనించిన యట్టివిత యా
డంగిని పెండ్లియాడిన పడంతిని నేనొక వీరపత్నివై
పొంగు టబద్ధమంచు వలపుం బ్రియనాథు నుదగ్రరోష ని
త్థాంగునిజేయు బ్రాహ్మణ కులాంగనకు గవితా సుమాక్షతల్

పిట్టని రక్తవాహినుల నీది, రణస్థలి చెంగలించు నీ
గుట్టముగూడ నీ పిరికికొల్వు సహింపనిరీతి కల్లెపుం
బిట్టున మోమువంచి విలపించెడు నంచు నిజేశు నంగముల్
జాట్టుననాడు నప్పరమశూర సతిక మదినావహించెదక.

గడగడ కొక్కపుట్టెడు రక్తమర్పించి
 మనుమసిద్ధుల సేన బెనగుచుండ
 విజయుడైవచ్చు నా ప్రియపుత్రుడని పల్కి
 మీయమ్మ సన్ను సమ్మించుచుండ
 ఖడ్గతిక్కన కత్తి కఱకుదారుణమంచు
 మా బావ తిక్కన్న డాబులాడ
 మొక్కవోవని భవద్భుజశక్తిగరిమంబు
 వమ్ముగాదని రాజు నమ్మియుండ
 ప్రాణభీతిపఱచి వచ్చిన మగయాడు
 దానవింక సీకు మానమేల?
 పసుపు రాచుకొమ్ము ముసుగుతోనని భర్త
 నెత్తిపొడుచు మహిళకేటికోళ్లు.

వీరరసోక్తులక కినుక పెల్లయిలేచి యుద్రగమూర్తియై
 క్రూర కరాసినకందుకొని గుఱ్ఱము నెక్కిన భర్తకు న్నమ
 స్కారమొనర్చి-కుంకుమము గంధమునద్ది సహర్ష బాష్పమై
 పోరికి సాగనంపిన యపూర్వ చరిత్రకు కోటి జోహారుల్.

ప్రియుని శిరస్సుతో పవనవేగమునం బరతెంచు పారసీ
 హాయమునుజూచి ఖేదపడి యశ్రులురాల్చి, తెలుంగుతేజ మ
 క్షయమగుగాత మంచు నరుసంబున భర్తృశిరంబుతోడ ని
 ర్భయముగ నగ్నిజొచ్చి బలియైన సతిమణి, మాకు ధ్యేయయా.

పసుపుం గుంకుమమిది మోహమున కుద్వాసంబు గల్పించి, నీ
 రసదర్పండయివచ్చు నాధునకు వీరస్వర్గ మర్పించి, ని
 ర్వృణనస్వాంతత నగ్నిజొచ్చి సకలాంధ్రధ్యేయమై కీరితిక
 బసుపుం గుంకుమగా వరించితివి చానా! నీకు శ్రద్ధాంజలుల్!

—

కాళరాత్రి

శ్రీ పంతుల శ్రీరామశాస్త్రి

నెపైంబరు నెల చివరిరోజులు; సుమారు వారంరోజులు వర్షాలు ఎత్తిపెట్టినట్లే కనబడి, ముసురు మొదలుపెట్టింది. అంతకు ముందునాడు రాత్రి మొదలయింది, ఉదయం ఒక్క ఆరగంట మాత్రం తెరిపించింది; అంతే, రోజంతా చినుకుతూనే ఉంది. ఈదరగాలి కొట్టూంది. విఘ్నలో కలుసుకొన్న మిత్రులు పరస్పరం “ఎక్కడో గాలివాన పెట్టినట్టుంది; దాని చివర ఇది అన్నమాటను కుశలప్రశ్నల్లో భాగంగా చేసుకొన్నారు. ఇంకా రమకు శేడియోలున్నాయన్న విషయాన్ని సున్నితంగా తెలుపుకు చేసుకోవాలన్న వారు అవునండీ, నిన్నరాత్రి వార్తల్లో ఎక్కడో సముద్రంలో సుడిగుండం ఏర్పడిందనీ, గాలివాన రావచ్చుననీ చెప్పారు. పిల్లల గొడవలో సరిగా వినడంకాశేను” అని ముసురుకు తమకు తెలిసిన అధికమయిన కాంచాన్ని ప్రసారం చేసుకోసాగారు. రోడ్డు పరిభ్రం గా ఉండేంత పెద్ద పట్టణం కాకపోయినా, అటూ ఇటూ తిరిగే బళ్ళకు లోటులేదు; అవి తుళ్ళించే బురదకూ లోటులేదు. ఈ వచ్చే బస్సుతో మన బట్టలు ఎందుకూ పనికిరాకుండా బురద కొట్టుకొనిపోతాయని తెలిసికూడా తప్పకొందికి తగిన ఎడంలేనివి పెద్దబిడ్డలు; ఇక తక్కిన సందుగొందుల సంగతి చెప్పకోడం అనవసరం. పాదాలు పూర్తిగా కూరుకుపోయే బురద; అక్కడక్కడ చిన్న నీటికుంటలు; రోడ్డు ప్రక్కకుండ్ల కాలువలు రోడ్డు ఒకే తీరుగా ఉన్నాయి. కాలువలు వేసవికాలంలో కళ్ళకి కనబడడానికే గాని, మురుగునీరుగాని, వర్షపునీరుగాని పారిపోడానికిగాని కాదు.

పట్టణంలో చాలాభాగం ఇళ్లు, గాలీ నెలుతురూ ప్రసరించి డానికి వీలేకుండా కట్టినవే. ఇల్లునంటి ఇల్లు ఇరికించుకొని కట్టుకోడంవల్ల ప్రక్కలకు కిటికీలుండే సావకాశంలేదు; పొడవుగా గొట్టాలలాగుండే ఇళ్ళకు ముందు వెనకలకు కిటికీలున్నా లేనిలో జమే.

ఇళ్లలో అధికారం తమదే అయి, ఇంటిలో దేనికి లోటులేని వాళ్ళకు ముసురునాడు ఇంట్లో కూర్చోడమే బాగుండవచ్చును. కాని, ఇంటిలో శాంతి సౌఖ్యాలు రెండూ లేని సత్యనారాయణ వంటివాడికి, ఇంటికంటే గుడిపదిలం అన్నట్టు, వీరయ్య కాఫీ హోటలే ఇటువంటి రోజుల్లో శరణ్యం. ఈగలు ముసురుతూ ఉన్నా, పగలే చీకటికొంటేగా ఉన్నా వచ్చేపోయే మనుష్యుల వైఖరి, ప్రసంగరీతి, టిఫిను తినేపద్ధతి ఇవన్నీ మనలనుగూర్చి మనం ఆలోచించకుండా ఉండడానికి తగిన సాయంచేస్తాయి. ప్రస్తుతం సత్యనారాయణకి ముఖ్యంగా కావలసిందే అది.

స్కూలుకి దసరా శిలవులు—కాని తనకి మరీ శిలవురోజు అయినా ఒకటే, బడిఉన్న రోజులయినా ఒకటే. రేపటి

నుంకి దసరా శిలవులు ప్రారంభమవుతాయనగా, కొంప సులిగిపోయినట్టు పగగెత్తుకొనివచ్చి ప్రవేశించాడు సద్దు నాథంగారు—బోలెడంత శిలవుంది; ఆరోగ్యమూ అంతంత మాత్రంగా ఉంది; అయితేనేం, ఎక్కడ శిలవుల్లో పని చేయకుండా జీతంవచ్చే సావకాశం పోతుందో అని—ఇంతాచేసి, ఈ డబ్బు ఎవరికోసమని?—తానెంర ఆరోగ్యంగా ఉన్నాడో భార్యకూడా అలాగేఉంది. ఎవరుముంగో ఎవరు నెనుకో అన్నట్టు ఉన్నారు. ఇన్నాగూ, పుభంగా తిండితినీ, బట్ట కట్టుకోడానికి కూడా, కక్కురిపి, వడ్డీలకి వడ్డీలుపెంచి అర్జించిన డబ్బు కావలసినంత ఉంది. అయినా ఎందుకో ఈ తాపత్రయం? అతనేగాని ఆరోజున ఉద్యోగంలో జాయినుకాకుండా ఉండిఉంటే? రసకు ఈ ఇరచిగోజులకు ఏమాత్రమూ శ్రమలేకుండా జీతంవచ్చిఉండేది. మెన్నురాత్రి నాన్న గారితో వచ్చిన వినాదంకూడా రాకుండా ఉండిఉండేది. ధనికవర్గాల్లో ప్రగాదాలకు కారణాలు ఏమయినా మధ్యతరగతిలో మాత్రం నూటికి తొంభయిపాళ్లు వాదోపవాదాలు, అపప్రయలు, రసాభాసలూ కేవలం ఆర్థికమైన మూలాధారం కలిగినవి మాత్రమే.

వాని ఈ సమస్యలనుదూనేఘోరణిలోనయినా కాస్త ఒకరి నొకరు అర్థంచేసుకొనేప్రయత్నంచేస్తే ఏమి తప్ప? తా నిష్పడేమీ ఉద్యోగం చేయ్యననలేదే? సర్వవిధాలా ప్రయత్నిస్తూనే ఉన్నాడు; నాన్న గారుచెల్లి కలుసుకోమన్న ప్రతివాదినీ కలుసుకొంటూనే ఉన్నాడు. వినయవిధేయత లుట్టిపడేలాగ మాట్లాడుతునేఉన్నాడు. అయినా ఏమో తాను ఎందుకూ పనికిమాలినవాడు గానే కనిపిస్తున్నాడు నాన్న గారికి.

వారంరోజులక్రిందటివరకూ తానూ ప్రయోజకుడే. కాదు మరీ, నాన్న గారితో సమంగా జీతం తెచ్చేవాడు ప్రయోజకుడు కాక మరెవరవుతాడు. అప్పుడు నాన్న గారు తనతో మాట్లాడే ఘోరణి వేరు. తమ్ముళ్లు, చెల్లెళ్ళుకూడా తనను ప్రత్యేక గౌరవంతో చూసేవారు. నిన్నను మధ్యాహ్నం భోజనం అయ్యేక కిల్లిలు సిగరెట్లు తెమ్మంటే తమ్ముడు వెంటటిగాడు తనకేదో పెద్దపని ఉందన్నాడు. వాడుచేసేపని ఏమీలేదు; ఇంకా ఎప్పుడో రావలసిన దీపావళికి సిసింద్రిలు కట్టడానికి గొట్టాలు తయారు చేస్తున్నాడు. అయినా వాడికి అమృదన్ను ఉంది. తాను ఎందుకూ పనికిరానివాడు, ఏపనీలేనివాడు, దిమ్మిడి ఆర్జనలేందీ కిల్లిలూ సిగరెట్లూ దేనికి? ఇది అమృదిద్ధాంతం—ఇదే ఇంట్లో తక్కిన అందరికీ పట్టుకొంది. అంతగా అప్రయోజకుడయిన తనవంటవాడికి పెళ్ళి చెయ్యడానికి ఎందుకో ఈ తొందర? వాళ్లు నచ్చినంతమాత్రంలో

తనకి నచ్చాలని నిర్బంధం ఏమిటి? అసలు ఈ నిగువోగగితిలో పెళ్లి చేసుకొంటే, ప్రస్తుతం ఉన్న సమస్యలు రెండింటినిగానే కాదు, పదింతలుగా పెరుగుతాయి—ఇప్పుడు తనమీద ఎవరికి ఎంత అయిష్టంగా ఉన్నా ప్రస్తుతానికి ఏమైనా అనడానికి జంతువులా, ఎంత చేతకానివాడైనా, తాను, అంతగా చిక్కాకువస్తే ఎక్కడికయినా పారిపోగలడు; ఏదో విధంగా బ్రతకగలడు. చివరికి అదే తప్పనిసరి అవుతుందేమో? తాను తొందరపడ్డాడనుకుంటూ, పీలున్నంతవరకూ సహించిచూస్తాడు. మరి ఇంట్లో పరిస్థితులు ఎప్పుడు గుర్తరమని పించి, స్థానికంగా ఉద్యోగం వచ్చే ఆశ కౌన్యమయిచున్నాడు, ఎవ్వరికీ చెప్పకుండా ఎక్కడికో ఒకచోటికి పారిపోతాడు. అంత వరకూ ఎవరు ఏమన్నా పట్టించుకోకుండా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఇది నాటి నాయంత్రం అంతా కాఫీ హోటల్లో కూర్చోని, ఆలోచించి, సత్యనారాయణ చేసుకొన్న నిశ్చయం.

ఆఫీసు పేరుకి అయిదు గంటలలో అయిపోయినా, నాన్న గారు ఇంటికి వచ్చేసరికి ఏడు దాటుకుంది. ఆయన వచ్చేవరకూ ఉంటే ఆయన భోజనానికి లేచేవరకూ ఆగాలి; అంటే ఎనిమిది దాటుకుంది. అనొక పెద్ద అలస్యం అని కాదుగాని, భోజనాల సమయంలో ఎవరో ఒకరు ఏదో ఒకమాట అనకపోరు. దానితో ప్రసంగం ఎటు తిరుగుతుందో చెప్పలేము. అప్రయోజకుడయిన పెద్ద కొడుకుగా మధ్యతరగతి సంసారంలో పుట్టడంకంటే పెద్ద నేరం ఏమీ ఉండదు. నాడు ఏమి చేసినా తప్పే, చేయకపోయినా తప్పే—

తమ కాలేజీకి బి. యే.లో వచ్చిన అయిదు నెలలకు క్లాసుల లోనూ తన దొకటి. వాళ్ళంతా హాయిగా వైచదువులు చదువు కొంటున్నారు. తనకి ఆ అవకాశం లేకపోవడమూ తన పొర పాటేనా? చదువుకి సావకాశం లేకపోయినందుకు తాను పెద్దగా విచారించలేదు. తనకంటే తెలివితేటలుగల సుబ్రహ్మణ్యం, నాగ రాజు, రామచంద్రరావు, లక్ష్మణశాస్త్రి వీళ్ళంతా స్కూలు ఫయి నలుతోనూ ఇంటర్మీడియేటుతోనూ చదువుకి స్వస్తి చెప్పవలసిన వారయ్యారు—ఈ ఊళ్లోనే కాలేజీ లేకపోతే, తనూ స్కూలు ఫయినలుతోనే చదువు సాంతంచేసిఉండును. అయినా ఇప్పుడీ బియ్యే కూడా ఉద్యోగా నేర్పడదప్పట్లా తన కేమీ ఉపయోగించే దిగాలేదు. ఏమో, ముందు ముందు ఉపయోగిస్తుండేమో? ఎందుకు పనికివచ్చినా, పనికిరాకపోయినా ఇంగ్లీషు సారస్వత సముద్రాన్ని మధించే సావకాశాన్ని మాత్రం ప్రసాదించి—పుస్తకాలు స్వంతానికి కొనుక్కోనే శక్తి లేదు తనకి—బహుశః ఎన్నటికీ లభించదేమో? అయినా ఉచితంగా పుస్తకాలు చదువుకోనిచ్చే లైబ్రరీ లన్నవి ఉంటున్నంతకాలం, రోజుకి కొన్ని గంటలయినా చదువు కొందికి తనకి పీలున్నంతకాలం—తన జీవితంలోని లోటుపాట్లు ఎలా ఉన్నా సరే, నాటి ప్రసక్తి తనకి లేదు—పరిణత ప్రజలు, లోక సంగ్రహపరులు అయిన ఎందరో మహామేధావుల దృక్కోణాలనుండి ప్రపంచాన్ని తాను చూడగలడు—తన కి దేశంలోని కలకత్తా, బొంబాయి, మద్రాసు, ఢిల్లీ సగరాలకంటే, శివస్వమూలంగా లండను, ఓ హెన్రీ మూలంగా

న్యూయార్కు, మహాసామూలంగా పారిసూ సుపరిచితములు—మనలోని లోటుపాట్లు డాక్టర్కి తప్ప, మనకు సామాన్యంగా తెలియనట్లే, మన ఆకారాన్ని శిశువులకు చూసిన ప్రత్యేక దృష్టితో మనం చూసుకోలేనట్లే, ప్రజలు తమనుగురించి, తమ పరిసరాలను గురించి స్పష్టంగా తెలిసికోలేరు. బానిసలుగా బ్రతుకు నున్న వారికి, పరపరిపాలనకు దాసోహమనేవారికి అంగులో పెద్ద పొరవాటు కనిపించదు. ఎవరో కొందరు, తాత్కాలిక పరిస్థితులకు అతీతంగా ఆలోచించగలిగి, వర్తమానంలో మిక్కిలి అసంతృప్తి చెందినవారే, భవిష్యత్తుకి మేలుపాటలు వేయగలరు.

ఇప్పుడు తీరబాటుగా కూర్చోని తర్కించుకొంటే ఇన్ని ఆలోచనలు వచ్చాయిగాని, నిజంగా మంచి పుస్తకం పట్టుకొంటే తా నింకొక, లోకంలోనికే వెళ్లిపోగలడు. వేరే లోకమే మరి—అక్కడి మనుష్యులే వేరు, వాళ్ళు, మాట్లాడేతీరే వేరు—అంతేకాదు, ఒక కొద్ది గంటలకాలంలో, ఎన్నోరోజులూ, నెలలూ సంవత్సరాలూ విరతరాలు గడిచిపోతాయి—ఇంత గొప్ప ఆనందం ఇంత సులభంగా ఖర్చులేకుండా దొరుకుతూఉంటే ప్రజలెందుకో కాలం గడవక, అస్తమానం లవులించుకొంటూ, ‘మరేమిటి విశేషాలు?’ అనుకొంటూ, అదివరకు వందహార్లు చెప్పకొన్న సంగతులనే మళ్ళీమళ్ళీ అనే మొదటిమారన్నట్లుగా చెప్పకొని కాలాన్ని బరువుగా నెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉంటారు—లేదా అనుమానంమీద, లక్షలో ఒక వంతు ఆవకాశంమీద ఆధారపడిన జూదం, లాటరీ పజిల్లు వీటిలో తన్మయత్వం పొందటానికి ప్రయత్నిస్తారు. వీటిలో నికరంగా వచ్చేభం అవి నిర్వహించేవారికేఅని తెలుస్తూఉన్నా, ఏమో అకస్మాత్తుగా వేలూ లక్షలూ రాకూడదా అన్న ఆశతో ఎంతటి నష్టాలకు నాకష్టాలకూ అయినా భరిస్తారు—ఎన్నిమార్లు ఆశాభంగం చెందినా, ఏమో ఈమారు అదృష్టం మనల్ని వరించకూడదా అని భ్రాంతిపడుతూఉంటారు... ఇప్పుడు రాత్రి తాను దీపంపెట్టుకొని చదువుకోడంకూడా ఒక పెద్దదుర్వ్యయంలాగే ఇంటందరికీ కనిపిస్తూంది. ప్రతి అయిదునిమిషాలకీ, ఎవరికోఒకరికి ఎందుకోఒకందుకు తనదగ్గరఉన్న దీప మేలవసరం పడుతూఉంటుంది. తరనాత మళ్ళీ తెచ్చి ఇవ్వడంకూడా మరిచిపోతూ ఉంటారు.—అవును మరి, తనదేమీ పరీక్షలకి పనికివచ్చే చదువుకాదు; తన ఈ చదువువలన ఎవరికీ ఏమీ లాభించదలేదు; మరెందు కనవసరంగా దమరు ఖర్చు? ఇదంతా చూస్తే తాను ఈమధ్యనంతా సాయం కాలం వేగంగా, అంటే నాన్నగారు ఇంటికి రాకుండానే, చిన్నపిల్లలతోపాటు భోంచేసి, పుస్తకం పట్టుకొని బయలుదేలి, విరయ్య హోటల్లో కూర్చుంటున్నాడు. సినిమా చూసి వచ్చేవాళ్ళ సదుపాయంకోసమని హోటలు రాత్రి పదిన్నరవరకూ తెరిచేఉంటుంది. పోయి పుస్తకం పట్టుకుని కూర్చుంటే చదువు కొన్నంతనేపు చదువుకోవచ్చును. లేదా హోటలుకి వచ్చేపోయే వారి వైఖులను గమనిస్తూ కూర్చోవచ్చును. కుటుంబ రాజకీయాలకంటే, తాము తప్ప తక్కిన అందరూ అవినీతిపరులని గ్వనించే ఉపన్యాసాలకంటే—అనే, ఇంటినాతావరణంకంటే ఏదయినా నయం. ఆరోజు సాయంత్రంనుండి బేరం ఏమీ నాగడంలేదు.

వీరయ్య కొంటురుదగ్గర కునికిపాటు పడుతున్నాడు. తానీ మూలను పుస్తకంతో తంటాలు పడుతున్నాడు. ఇవాళ ఎంచేతో చిగువు సరిగా సాగకుండా వుంది. చదివడానికి కొత్త పుస్తకం ఏదీ దొరకక, అదివర కన్నో మార్గ చదివినచో శామ్మాయల్ బట్లర్ రాసినది వే ఆఫ్ అల్ ఫ్లేష్ (The way of all flesh) పట్టుకొని బయలుదేరెడు. ఎక్కడయినా తీసి చదవబోతే, పుస్తకం గురించి కంటే తనను, తన పరిస్థితులను గురించిన ఆలోచనలే ఎక్కువగా వస్తున్నాయి. పుస్తకంలోని హీరో ఎన్నెప్పుడు పరిస్థితి, తనస్థితి ఒక్కలాగు కనిపిస్తుంది. అయితే తనకింకా ఇంటిని విడిచిపెట్టి పారిపోయే నిబ్బరం కలగడం లేదు—

సాయంత్రం అంతా తేరం సాగకపోయినందుకు విచారం లేకుండా నినీమా మొదటి ఆట విడిచిపెట్టగానే చాలామంది భోజనానికి, టిఫినుకి వచ్చారు. అంతేనే పూ ఈరోజు చేసిన పదార్థాల వల్ల వచ్చే నష్టం ఎంత, ఏవిధంగా భర్తీ చెయ్యబడుతుంది అని ఆలోచిస్తున్న వీరయ్యకి ఇప్పుడు వచ్చిన ఇందరికీ కావలసినవి ఎలా సరఫరా చెయ్యడం అనే సంతోషకరమయిన సమస్య పట్టుకొంది.

సత్యనారాయణకి మరి కూర్చుండి బుద్ధి పుట్టలేదు—కాక, ఒక తిండి తినే మనిషి, జాగాను తానెందుకు వృథాగా ఆక్రమించుకోవాలి? వీరయ్య ఏమీ అనడు, అనుకోడు, కాని, తనమట్టుకు తానే ఇంతటి గొడవను ధరించలేదు. అంతేకాదు, బైట వర్షం కూడా బాగా వెలిసిపోయింది. అక్కడక్కడ నక్షత్రాలు కూడా కనిపిస్తున్నాయి. ఇంకా వర్షాకాలం ప్రభావం కనిపిస్తూనే ఉంది, చిన్న చలి కూడా ప్రారంభమయింది. ఇంకా పది పదిన్నరకంటే ఎక్కువ కాలేగు, ఇప్పటినుండి ఇంటికి వెళ్లి ఏం చెయ్యడం? నిద్ర ఎలాగూ పట్టదు, అంతకంటే, అలా దేవాలయం అరుగుమీద కూర్చుంటే, ఎదురుగా కోనేటిలో ప్రతిఫలించే దీపాల వెలుగును చూస్తూ ఎంతసేపయినా గడపవచ్చును. ఏ పన్నెండు ఒంటిగంటల ప్రాంతం లోనో ఇంటికి వెళ్లి, చప్పుడుకాకుండా వీధికొట్టు తలుపు తీసుకొని పడుకోవచ్చును— ఇంట్లో వాళ్లు నినీమాకి వెళ్లేనుకొంటే అనుకోనీ—

వీధిచివరదాకా నల్లక జ్ఞాపకం వచ్చింది, అప్పుడు తాను కాలుస్తున్న డె ఆఖరిసిగరెట్టుని—మళ్ళీ, తిరిగివచ్చి, రెండు మిఠాకీల్లు, ఒక అరపేకెట్టు నీజరుసిగరెట్టు తీసుకొని సడక సాగించాడు బురదని తీసుకొంటూ—

దేవాలయప్రాంతం అంతా నిర్మాణవ్యయంగా ఉంది. ఒక మూలను దుర్బలంగా ఒకకుక్క పడుక్కొనిఉంది; అదిలేచి, చెవులు తాటించి, ఎక్కడికో వల్లాలన్నట్టుగా కొంచెం మేరవెళ్లి, అంతిలోనే తిరిగివచ్చి ఎప్పటిస్థానంలోనే ముడుచుకొని పడుక్కొంది. పగలంతా దానీకి ఏమయినా తనదానికి దొరికిందో లేదో? దీనిమాటే ఏమిటి? ఇంతకన్నా నికృష్టంగా చూడబడుతూ, దీనిగా అడుక్కొండంతప్ప, ఆహారసేకరణకు అన్యమార్గం తెలియని వేసకువేలు బిచ్చగాళ్లున్నారు. వాళ్ళను చూడడానికి కూడా అసహ్యం—అంతేగాని వాళ్లకు ఆస్తి పట్టకుండా ఉండే ఉపాయం

ఆలోచించేవారు లేరు—తనకు డబ్బు ఆర్జించే శక్తి లేకపోలేదు. మొన్న మొన్నటివరకూ ఆర్జిస్తూనే ఉన్నాడు. ఇంక, మళ్ళీ ఏత్తుకా న్నయినా ఉద్యోగముడు కాగలడు—ఆ సంగతి తనకే కాదు; ఇంట్లో వాళ్ళకి కూడా బాగానే తెలుసును. అయినా తన యీ తాత్కాలిక నిరుద్యోగస్థితి ఇంత దుర్భరంగా, అవమానజనకంగా ఉంటూంటే, శాశ్వతంగా నిరుద్యోగులయి ఇతరుల ఆదరాభిమానాలమీద ఆధారపడినవారిమాట ఏమిటి? అటువంటి బ్రతుకు బ్రతికేకంటే, కొద్దిక్షణాలబాధకు ఓర్చుకొని, ఈ చెరువువంటి చెరువులోపడి ప్రాణం పోగొట్టుకోడం చాలానయం.

అప్పుడు తను నాలుగవ ఫారం చదువుతున్నప్పుడు—ఒక నాడు ఉదయం లేచేసరికిల్లా ఉళ్ళో పెద్దగొడవ—దేవాలయం చెరువులో ఎవరిదో శవం తేలున్నాడని. పెద్దవాళ్ళకి తెలియకుండా తానూ సరసింహం వెళ్ళి చూసేరు. బుర్ర, వీపు కొద్దిగా కనిపిస్తూ ఏటవాలుగా తోచుతూఉంది. మధ్యాహ్నం రెండుగంటలకి పోలీసులు వచ్చేవరకూ అలాగే తేలుతూఉంది. అంతలోనయినా పూర్తి కాలేదు. హాస్పిటలుకి తీసుకొని వెళ్ళి కోసి చూశారట—ఆ తరువాత చాలాకాలంవరకు రాత్రి పడుకొనేముందు, ఆనాటిశవం జ్ఞాపకం వస్తూ ఉండేది. హాస్పిటల్లో ఎల్లా కోశాలో, ఏమిటో, అందువల్ల వాళ్లకు ఏమిటి తెలిసిందో? అమ్మమ్మ బలవంతపుచావు చచ్చినవాళ్లు దెయ్యాలవుతా రంటూండేది. అమ్మమ్మ మాటలను ఆధారంలేనివని కొట్టిపారేయడం తేలికే. కాని, అమ్మమ్మకు సాధారణములో, నిరాధారములో ఏవో కొన్ని నమ్మకాలంటూ ఉండేవి. నేడు తనకు ఏ నమ్మకాలూ నిశ్చయాలూ లేవు—అన్నీ సంశయాలే—దయ్యాలూ భూతాలూ ఊహకల్పితాలు—సరే—అయితే, మృతి అనంతరం మానవుడేమి అవుతున్నట్టు? పూర్తిగా నశించి పోతున్నాడా? ఎప్పటికప్పుడు కొత్తగా సృష్టి జరుగుతుందా? లేక, పూర్వజన్మం పుణ్యపాపాలు ప్రస్తుత జీవితక్రమాన్ని సరిదిద్దుతాయా? స్వర్గనరకములనేవి లేవనుకోడం సుఖవే—కాని, మనిషి మంచితనానికితగిన ప్రతిఫలము, చెడునడతకు తగిన శిక్ష లేదనుకోడం మరి మానసికమయిన అరాజకానికి దారితీస్తుండేమో?

తీరాదుకాణానికి వెళ్ళి కూడా అగ్గిపెట్టె తీసుకోడం మరిచి పోయాడు—ఇప్పుడీ సిగరెట్టు పాకేస్తే మరి ఇక్కడక్కడా అగ్గి దొరకదు—అందుచేత ఒకదానికొకటి అంటించి కాస్తేస్తే అయిదూ సుమారు ఒకగంట వస్తాయి. తరువాతి పోయి పడుక్కొవచ్చును—

ఎలక్ట్రిక్ దీపాలుకూడా అట్టే కాంతిలేకుండానే వెలుగుతున్నాయి. గత సంవత్సరం సెప్టెంబరు నెలలోనే, తానూ సుశీల ఒక నిశ్చయానికి వచ్చేరు. తాము తమ ఉభయుల తెల్లదండ్రులనూ వ్యతిరేకించి పారిపోయి పెళ్లిచేసుకొన్నా నిజంగా సుఖపడే సావకాశం తక్కువనీ, అందుచేత ఆమె వాళ్లనాన్నగారు తీసుకొని వుచిన సంబంధానికి అంగీకరించడమే యుక్తమని—సుశీల తన నెంతో తెలివయినవాడని నమ్ముతుంది. సువ్వెలా బాగుంటుందంటే అలాగే కానీ అంది—అటువంటి సరళ స్వభావంగల మనిషి ఎక్క

తటాకతిరము

చిత్రకారుడు : శ్రీ క. వేణుగోపాల్.

ఉయినా ముఖపడగలదు... తన చుట్టూ ఉన్నవారిని సుఖపెట్టగలదు... అటువంటి సుఖలను తాను చేజేతులా విడిచిపెట్టుకొన్నాడు. ఎందుకు? ఎందుకో తనకే తెలియదు, పెద్దవాళ్లను తృప్తిపరచడానికా అంటే, ఇప్పుడుమాత్రం తృప్తిపరచ గలుగుతున్నాడా? లేదా... ఉద్యోగం దొరకకపోతే అది తన నేరమే, వాళ్ళకే నచ్చిన సంబంధం, అంటే బాగా కట్టుబట్టే సంబంధం, తనకే నచ్చలేదంటే తాను కుటుంబ క్రేయస్సుగాని, పులగొరవం గాని తెలియని మూర్ఖుడే... తీరా వాళ్ళ ఇష్టప్రకారం చేసుకొన్నా, తరవాత మళ్ళీ సమస్యలు రావని హామీ ఏముంది?

వస్తాయి తప్పకుండా వస్తాయి; అప్పుడు తన జీవితం ఇంత కంటే కూడా నికృష్టంగా ఉంటుంది... ఇదింతా తెలుస్తూనే కా నిందుకు తల బిగ్గుతున్నాడు. తనకీ దేనికీ తగిన ధైర్యం లేదు... అలాడు సుఖం నూచించిన ప్రకారం తా మిద్దరూ పారిపోయి ఉంటే! ఏమో, ఎలా ఉండునో, ఆమాత్రం తను కాలక్షేపానికి తగినపాటి ఉద్యోగం సంపాదించలేక పోవునా? ఎందుకు దొరకదూ? తాను తెలివితక్కువగా అర్థంలేని భయాలతో సుఖలను పోగొట్టుకొన్నాడంటే... కట్నాలూ ఇతర లాంఛనాలే ప్రధానంగా నిర్ణయించుకోబడే, అమ్మా నాన్నా నిశ్చయించిన సంబంధపు వధువు ఎటువంటి దివ్యతుందో... అర్థికమయిన అసౌకర్యాలకు తోడు సంసారంలో అతని అపశ్రుతుల మన ప్రత్యావలయలే ఇక చెప్పేదేముంది?

అలాడు తాను ధైర్యంచేసి సుఖలను తీసుకొని పారిపోయి నట్లయితే... ఎందుకు పడేపడే గజతల సేతుబంధనం?... అయినా ఏమో మనస్సు మళ్ళీమళ్ళీ అంటే తిరుగుతూంది.

చివరి సిగరెట్టు ముట్టించి లేచాడు... లేచాడు... కాని, వెంటనే నడవాలనిపించలేదు... మళ్ళీ కూర్చున్నాడు. సిగరెట్టు పూర్తయేకనే లేచిపోవచ్చునని.

సిగరెట్టు పూర్తయింది. కాని, లేచిపోవాలనే తలపు ఇండాక ఉన్నంత బలంగా ఇప్పుడులేదు. టైము పన్నెండుదగ్గర కావ న్నూంది. బాగుంది. మరి కొంచెంసేపు ఇలాగే కూర్చొని పన్నెండు కొడుతూఉండగా బయలుదేరితే... ఓ, పన్నెండుకి వెళ్లి పడుకొంటే అయిదుగంటలకి లేచినా, నిద్ర సరిబడకపోదు. ఉదయం వేగం తెలివీ ఏడుగంటలకల్లా టైలర్ కి చేరుకొంటే మధ్యాహ్నం పన్నెండువాకా మరే బాధా ఉండదు. ఇంకా పన్నెండు కావడానికి ఎంత వ్యవధి ఉందో?

* * * *

మొలకొనేఉన్నా ఆరాత్రి పన్నెండుగంటలు పొట్టడాన్ని గమనించలేకపోయాడు సత్యనారాయణ. ఆఖరి సిగరెట్టుకూడా పూర్తయింది. అరుచిచ్చేదుకొని మూసిఉంటాడు. అన్నీ ఇక్కడ కూర్చోనే కాల్చేసేడుగాని, దారిలో నడుస్తూ కాల్చుకొండికి ఒకటి ఉంచుకొని ఉండవలసింది. ఆఁ, మరొక్కటి ఉంటేమాత్రం రక్షించే దేమిటి? అప్పుడు ఇంటికి వెళ్లే ఇంకొకటి కావా లనిపిస్తుంది. మరి, పన్నెండుకొట్టేవాకా కూర్చోడం ఎందుకు? ఇంటికి వెళ్ళి, వక్కమొద వదుక్కొంటే నిద్ర పట్టినా వట్ట

వోయినా మనం చెయ్యవలసినవని అంటూఉండదు. ఇక్కడ ఎంతసేపున్నా ఇంకా అపని మిగిలేఉంటుంది; అదీకాక, లేపు పగలు ఇంటిదగ్గర నిద్రపట్టే సావకాశం లభిస్తుందని హామీ ఏమిటి?

తెచ్చి ఒకటి రెండుగులు వేసేడు... అంతలో అవతలిగట్టున ఎవరూ నునిపి పరుగెత్తడం కనిపించింది. అసలు పరుగెత్తడం ముందు కనిపించిందో, వెనకనుండి కాంతా! కాంతా! అను! అన్న కేక ముందు వినిపించిందో తెలియదు... ఇద్దరు మనుష్యులు యాభై అరవై గజాలదూరంలో పరుగెత్తుతున్నారు. వెనక మనిషి గొంతు ముగ్గొంతు; ముందరిమనిషి అడమనిషి అయి ఉండాలి.

సత్యనారాయణ నడక చానంటటదే అగిహాయింది. ఇదేదో దొంగతనంవ్యవహారంలా లేదు. అయితే మరేమిటి?

నిశ్చబ్దమయిన ఆ వాతావరణంలో మొదటిమనిషి నీటిలో ప్రవేశించడం కనబడడంకంటే బాగా వినబడినట్లయింది. వెనకొకరి పరుగెత్తుకొనివచ్చిన మనిషి “కాంతా! కాంతా!” అని అరిచి, కొంచెంసేపు నిలబడి, అస్పష్టంగా ఏవో మాటలు అని నీటిలోకి దిగబడ్డాడు.

సత్యనారాయణ తాను చూసినదానికి ఒకవిధంగా అర్థం చెప్పుకోగలిగేడు.

భార్యాభర్తలో, ప్రేయసీప్రియుగా, పొట్టాడుకొని ఉంటారు. ఆమె ముందు, అతను వెనకాల అయితే అతను వస్తున్నాడని ధైర్యంగా ఆమె నీటిలోకి దిగబడి ఉంటుంది. సరే అతనూ దిగేడు. కొంచెం శ్రమతో ఆమెనుతీసి, ఇంటికి తీసుకొని పోగలుగుతాడు. అతను రావడం ఆలస్యంఅయిఉంటే, ఏమయి ఉండునో? అటువంటిప్పుడు ఆమె నీటిలో దిగక నేపోయిఉండు నేమో. తీసేవాళ్ళన్నప్పుడే నీటిలోపడి చస్తామనేవార్లకీ, విడిపించేవాళ్ళన్నప్పుడే పొట్టాడుకొనేవార్లకీ ఉండ్రకం ఎక్కువగా ఉంటుంది. సరే వాళ్ళ బాధ ఏదో వాళ్ళ పడతారు; మనదారిని మనం పోదాం అనిపించకపోలేదు సత్యనారాయణకు. కాని, వాళ్ళ మాత్రం కదలలేదు. ఆలోచనతో సంబంధంలేకుండా చానంత టిడి పుట్టి తలపుఏదో, ఇదేదో ఈ వ్యవహారం పరిష్కారంకాని, ఇంతలోమాత్రం తొందరేమిటంది.

సత్యనారాయణకి అప్పటికీ పరిస్థితిలోని ప్రమాదం స్ఫురించ లేదు. అబ్బ, ఇక్కడే ఇంత చల్లగా, కారుచలిగా ఉండకదా, నీళ్లు ఎంత చల్లగా ఉన్నాయో? ఈ వ్యవహారం ఈ కాలంలో కాక, వేసవికాలంలో జరిగిఉంటే, జలక్రిడల సరదా కూడా తీరి పోయిఉండును, భార్యాభర్తలో, ప్రేయసీప్రియుగా... ఎవరో ఈ జంటకి...

కొద్దిసేపటిలోనే మరి అంత తేలికగా ఆలోచించా లనిపించ లేదు... ఎంతటి బాధ కాకపోలే ఆమె ఇంత సాహసం చెయ్యడా నికి సిద్ధపడుతుంది. పాపం, అతడూ సహృదయుడులాగే ఉన్నాడు. పోలేపోసి, ఎక్కడికి పోతుందో అని ఊహికోకుండా వెంటనే పరుగెత్తుకొని వచ్చేడు.

ఏమిటంత ఆలస్యం చేస్తున్నాడు చెప్పా?

మాటలాడకపోయినా, నీటిలోంచి బైటికి రావడం తనకు వృక్షంగా తెలియవలసిందే.

ఇదెమిటంటే ఆలస్యం?

వ్యవహారం ఏమీ సవ్యంగా వదులున్నట్టు లేదు. అట్టే ఆలస్యం అయితే తీసినా ప్రయోజనం ఉండకపోవచ్చును. అతను నీటిలో దిగేముందు ఏమిటో గొణుక్కొన్నాడు. మాటలు సరిగా వినిపించలేదు. కొంప తీసి, అతనికి ఈత సరిగా రాకపోయి ఉండి వచ్చును. అయితే, మరెందుకు దిగుతాడు? ఏమో ఉక్రేతంలా మనసు పట్టలేకపోయి ఉండవచ్చును. సత్యనారాయణకి పరిస్థితి లోని ప్రమాదం ఒక్కమారుగా అర్థమయినట్టుంది. తనమీద తనకే కోపం వచ్చింది.

ఉల్లోని యవకులందరిలోకి ఈతలో మొనగాడనిపించుకొని, తాను ఇక్కడ ఒడ్డునే ఉండి మీనం మేషం లేక్కపెడుతూ కూర్చున్నాడు. అతను దిగితేమాత్రం; తనవంతు నాయం చెయ్యడంలో తప్పేముంది? అంతేకాదు చెరువులో అక్కడక్కడ నూతులున్నాయి. అడుగంతా బురదగా ఉంటుంది.

మరిక ఒక్క క్షణమునా ఆలస్యం చెయ్యడానికి వీలేదు. తొందరగా విప్పడంలో చొక్కా ఫ్రున చిరిగింది. చలిగాలికి పిళ్ళ గగుర్పాటు చెందింది. 'అబ్బ, ఎంత చలి' అనుకొంటూ గబగబా మెట్టు దిగివెళ్ళి నీటిలో ప్రవేశించాడు.

ఒక మనిషిని తానుకొన్నకంటే సులభంగా బైటికి తీయగలిగేడు. అప్పటికికా ప్రాణం ఉందో లేదో తెలియదు. రెండవ మనిషికోసం దిగేడు. గాలించేడు. అలిసిపోయాడు. ఎక్కడా జాడ కనబడడం లేదు. లోతు లేని నీళ్ళలోకి వచ్చి నిలబడ్డాడు. బైటికి చేర్చిన మనిషి సంగతి చూడడమా, ఇంకా నీటిలో వెతకడమా? తను పడిన కష్టం తక్కువే గాని, ఇంతలా అలిసిపోయాడు—ఏం చెయ్యడం? ఏం చెయ్యడం? ఏమీ తోచడంలేదు. ఎవరినయినా పిలిస్తే? ఎవరు వస్తారీ నిశిత్రాతివేళ—

లోపలనుంచి ఏదో హుళుము వస్తుంది, మరి ఆలస్యం చెయ్యడానికి వీలేదని—చిన్నతనంలో నేర్చుకొన్నది—నీటిలో వెళ్లు వెట్టి చెవులు గింగురుమునేట్టు వరుసగా నాలుగయిదుమార్లు ఊదేడు; వెట్టిగా పెద్ద కేక వేసేడు... మళ్ళీ ఊళ ఊదేడు; మళ్ళీ కేక వేసేడు... ఎవరికీ వినబడనట్టులేదు, ఈమారు ప్రయత్నిస్తే దొరుకుతాడేమో? మళ్ళీ లోతునీటిలోకి వెళ్ళబోతూ ఉంటే, దూరంనుండి టార్పిలైటు ఇటుతిప్పి కనిపించింది. "ఇక్కడే జేవాలయం చెరువుదగ్గరకి, తొందరగా రండి" అని కేక వేసి, ఈడుకొంటూ లోనికివెళ్ళి వెతకడం ప్రారంభించాడు. అతను నీటిలోంచి తిరిగివచ్చేసరికి ఒక చలుగురు పోగయినారు. వాళ్ళు దీపాలు పట్టుకొని అలా నిలబడి చూస్తున్నారేగాని, ఎవరూ క్యాసకల్పించే ప్రయత్నంకూడా చెయ్యలేదు. సత్యనారాయణ బాగా అలిసిపోయేడు; ఎలాగో చెప్పాడు, ఇంకా మరొక మనిషి నీటిలో ఉన్నాడు. వెతకండి" అని.

అక్కడకు వచ్చి ఏమీ చెయ్యకుండా నిలబడి చూస్తున్న మనుష్యులకంటే బుద్ధిమంతు డోకడు పరుగెత్తుకొనివెళ్ళి దగ్గరలో ఉన్న డాక్టరుగారిని, దారిలో ఉన్న ఇళ్ళలోని ధైర్యకాలులనూ

కూడగట్టుకొని వచ్చేడు. కొంతనేపు తర్జనభర్జనలయిన మీదట ఎలాగో ముగ్గురు సాహసించేరు నీటిలోకి దిగడానికి. సత్యనారాయణ మళ్ళీ లేవబోతూఉంటే డాక్టరుగారు వద్దని వారించారు... బైటికి తీయబడిన అడమనిషి బ్రతికే సావకాశం లేకపోలేదని, దగ్గర్లోనేఉన్న తమయింటికి తీసుకొనివస్తే, చికిత్స చేస్తానని అన్నారు. ఇక ఇద్దరు మనుష్యులు ఆమెను మోసుకొని తీసుకొని వెళ్ళాలని వంతులుపడుతూఉండగా, ఒక బలాధ్యుడు నీటిలో అయితే నేనెందుకూ పనికిరానుగాని, బైట బాధలేదు. మీరు రండి, అని, సునాయాసంగా బుజంమీదవేసుకొని, పడండి డాక్టరుగారూ అన్నాడు డాక్టరుగారు సత్యనారాయణను లేవదీసి తమతోపాటు తీసుకొని వెళ్ళేడు, అక్కడ ఉన్నవాళ్ళకు, ఆ రెండవ మనిషి దొరకగానే తీసుకొనిరమ్మని.

సత్యనారాయణని డాక్టరుగారికి తెలుసును, ఆయన పొడి బట్ట విప్పించి, మరేం గాభరా పడకుండా అక్కడే పడుకోమన్నారు. ఇద్దరికీ మరేం ప్రమాదం లేదు, అయినా మీరు చెయ్యవలసినదేదో మీరు చేసేరు. ఈపాటికి చెరువులో పడిమండియినా దిగిఉంటారు. మనిషిని కాదు, మంచి ముత్యన్నయినా గాలించి పట్టుకొంటారు—ఈ రాత్రంతా నాకు పని ఉంటుంది. మీరక్కడ నా పక్కమీద పడుక్కొండి. ఆవిడకి మరేం భయం లేదు, అతను కూడా ఎంత వేగం బైటికి తియ్యబడితే అంత మంచిది—ఉదయం లేచి వెళ్ళురు గాని, నాకు మీనాన్ని గారినీ మిమ్మల్ని కూడా తెలుసును.... సరే సరే, ఎలా జరిగిందో ఏమిటో అంతా ఉదయం చెప్పదురు గాని, పడుకోండి; నేను ఆ మనిషి విషయం చూడాలి. ఈసరికి మా నర్సు అంతా సిద్ధంచేసి ఉంటుంది...

* * * *

"ఎవరు, మీరా?"

"ఈ సమయంలో ధైర్యంగా తలుపు కొట్టుకొని మరెవ రొస్తారు నేను తప్ప—"

"మంచిపని చేసేరు. రండి, లోపలికి."

"ఏమిటో మీకు నేను రావడం ఇష్టం లేనట్టుంది."

"అంటేమాత్రం మీరు మానుతారా? నేను మూడు గోజులాయి చెప్తున్నాను—ఎందు కనవసరంగా మాట పడతారు, హాయిగా ఉండండిని."

"అదుగో అలా అంటేనే నాకు కష్టంగా ఉంటుంది. నా గుఖంకోసం అంటూ ఉండడం, పైగా ఇదీనా? నేను మిమ్మల్ని కోరేను గమక? నాకు ఇంట్లో పరిస్థితులు బాగుండక, నన్ను కొద్ద అర్థం చేసుకోగలిగి, సరదాగా మాట్లాడగలవారని మీదగ్గరికి వస్తే, మీరూ కష్టంగా ఉంది—నేను రోజంతటిలోకి ఎక్కువకాలం మీకు శ్రమ కలిగించడం లేకే—ఒక్క గంట రెండు గంటలూ కూర్చుండిపోతున్నాను. అయితే, ఈమాత్రము కొంచెం సేపటిలో ఎంతో మనసుకి విశ్రాంతిగా ఉన్నట్టుంటుంది.

"అయితే నాకుమాత్రం మీతో కబుర్లు చెప్పతూ కూర్చోడం ఇష్టంలేదంటారా?"

“అంశువు సంకేతమేమిటి? ఎల్లప్పుడూ ఒకే సంగతులు ఒకే ఘోరశిక్షగా మాట్లాడే నా ప్రసంగం మీకు ఇష్టంలేకపోవచ్చును— అసలు నా ముగతి చూడడమే మీకు విసుగుగా ఉన్నట్టుంది.”

“అదన్నమాట నా మాటలకి అర్థం. అలా అనుకొనే మాటయితే, సరే మీ యిష్టం వచ్చినప్పుడల్లా వచ్చి కూర్చోండి, ఎంత సేయినా సరే, నా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు; మీచేత అపార్థం చేసుకోబడే, మాటలు పడేకంటే వైవాళ్ళచేత మాటలు పడడమే తేలిక. ఈ ఊళ్లో నేనున్నంతకాలం మీరు యధేచ్ఛగా రావ్వు. మళ్ళీ సిగరెట్లు మొదలుపెట్టేవన్నమాట?”

“మొదలు పెట్టడానికి పూర్తిగా మానే సేకదూ? అయినా బాగా తగ్గించేసేను...నన్నెదో పక్కదారిలో పెట్టి మరీపించేద్దామని చూస్తున్నారు. ఈ ఊరు విడిచిపెట్టి ఎక్కడికి వెళ్ళిపోదామని?”

“ఇంత ప్రపంచం ఉంటుండగా, ఈ ఊరు విడిచిపెడితే వెళ్ళడానికి స్థలమే లేదా?”

“ప్రపంచం ఎంత పెద్దది ఉన్నా, మనం ఉండే స్థలం స్వల్పమయిన సేకదూ. ఎక్కడికి వెళ్దామని, ఏమిటి చేద్దామని?”

“ఇక్కడనుంచి వెళ్ళిపోవాలని మాత్రం నిశ్చయించుకొన్నాను. ఎక్కడికి వెళ్ళాలి, ఏమిటి చేయాలి అన్నది ఇంకా నిశ్చయం కాలేదు. అయినా దానికేముంది? ఇక్కడుండి నేను చేస్తున్న సేమిటి గనుక. నేనుండగా ఈ ఇల్లు అద్దెకివ్వడం కుదరదు. ఇంటి ఇల్లు నా కనవసరం.....అంతే కాదు, ఈ ఇల్లు అమ్మేస్తే కొంత డబ్బు వస్తుంది. అది పెట్టుకొని ఎక్కడో చిన్న ఇల్లు అద్దెకు తీసుకొని ఉంటాను.”

“ఇల్లు అమ్మకుండా ఈ ఊళ్లోనే ఇంకొక చిన్న యింట్లో అద్దెకుండి, ఇది అద్దెకివ్వకూడదా?”

“దీనికి కూడదని లేదు—అయినా ఈ ఊరు విడిచి పోవాలని అనుకుంటున్నా నన్నానుకదూ? ఇవాళ మీ యింటిలో పెళ్ళి చూపులు జరిగిఉండాలి; ఆ సంగతు లేమీ చెప్పారు కాదు; సంబంధం కుదిరినట్టేనా? ఎక్కడయినా మగ పెళ్ళివారు వెళ్లి ఆడ పిల్లను చూసుకొంటారు గాని, వాళ్ళే మిమ్మల్ని చూసుకొందకి రావడమా? ప్రజ్ఞంటే మీదేలండి—ఇంతకీ ఏం జరిగింది, పండా కాయ?”

“మావాళ్ళు స్థిరపడడం పండుసుకొంటున్నారు. నేను స్థిరపడక పోడం పండుసుకొంటున్నాను.”

“అయితే మరి చెప్పక్కర్లేదు, ఇది తిరగ్గొట్టేసే రన్నమాట? అంతేనా?”

“అంతే ననుకోండి, అయితే అంత సులభంగా తెలివించా? ఇంట్లో అందరూ క్రొన్నగ్గామినేషను—నేను కొంతసేపు సమాధానాలు చెప్పిచెప్పి విసుగెత్తి కూర్చున్నాను మాట్లాడకుండా—కాంతో మా నాన్నగారు విజృంభించారు—కొంతసేపు ఊరుకొని ఊరుకొని, నా పెళ్ళివిషయంలో నష్టమయినా కష్టమయినా అంత

నా యిష్టంమీదనే జరిగి తీరాలి తప్ప, మరొకలాగ జరగడానికి వీలేదని ఖచ్చితంగా చెప్పేసి లైబరరీ వెళ్ళిపోయాను. అదే మంచి దయనట్టుంది, రాత్రి ఇంటికి ఫోజునానికి వెళ్ళినప్పుడు ఎవ్వరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు—”

“సరే బాగానే ఉండ—కాని, తెలియ కడుగుతాను, పిల్ల తెల్లగా బాగానే ఉంటుందిబకదా, మీకెందుకు నచ్చలేదు?”

“ఇక్కడకు వచ్చినా ఈ క్రొన్నగ్గామినేషను తప్పదన్నమాట?”

“సరదాకి వీదో మాటడిగితే క్రొన్నగ్గామినేషను నంబూరిమిటికి అసలు నా ప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పండి.”

“చెప్పడాని కేసుంది, పిల్ల తెల్లగాకాదు, ఎర్రగా ఉంటుంది. కనుముక్కు తీరు ఏమీ బాగాలేదు. పళ్లు బైటికి కనబడకుండా చూసికొని ఉంచాలని నానా తాపత్రయం పడింది, అర్భకంగా ఉంది, నిలబడితే కొంచెం గూని ఉన్నట్టుగా ఉంటుంది. వాళ్ళి కొంత డబ్బుచ్చి సంగీతం చెప్పించే ఉంటారు. కాని, ఆ పాట వింటూంటే, కడుపులో తిప్పినట్టుంది.

“బాగానే ఉంది. అయితే మొత్తానికి మీకు నచ్చేవాటి అందగల అమ్మాయిలు లోకంలో ఎక్కడయినా ఉన్నారా? అధమం నీసమాతరలయినా మీకంటికి ఆనతారా?”

“సినీమా తారలూ, అందాల తారలూ అనబడే వాళ్ళను నేను ప్రత్యక్షంగా చూడనేలేదు. వాళ్ళ అందింలో సంగంభాగం మేకప్ప్ మేన్ ప్రసాదించినదీ, తక్కిన సంగం కేమరూమేన్ సను కూర్చినదీ అంటారు. ఇంతకీ వాళ్లు ఎలా ఉంటేనేం, తెరమీద అందంగా కనబడి ప్రజల్ని ఆనందపరుస్తున్నారు. సినీమాల్లోని పెళ్ళిళ్లు చావులూ నిజంకాకపోయినా సంతోషం గొంగం కలిగించగలిగినట్టుగానే, సినీతారల సౌందర్యం సహజమయినదైనా కృత్రికమయినదయినా దాని ఉద్దేశాన్ని అది నెరవేర్చుకుపోతున్నది.”

“అదీసంగతి, అంటే ప్రియరాలు తారావళంలో ఉండిన మాట? మరి మీకు మామూలు పెళ్ళికూసుళ్ళు నచ్చకపోడంలో వింతేముంది?”

“అక్కడే మీరు పొరబడుతున్నాను. నాది మరి ఆకపోతు స్వభావంకాదు—ఇటీవల నేను ఇష్టపడడానికి అందంగా ఉండాలనికూడా కోరుకోడంలేదు—ప్రత్యేకించి అంద వికారంగా ఉండకపోతే చాలుననుకొంటున్నాను. నేను తిగ్గవచ్చే సరికల్లా అదే గగనముయిపోతుంది. ఒక పిల్లకు మిడిగుడ్డు, ఇంకొకపిల్లకు మెల్లి; వేగొకపిల్లకు మాతి అంత వెడల్పుగా చప్పిడిముక్కు—ఇక నడకతీరు మాటతీరు చెప్పనే అక్కరలేదు. అసలు నాది బుద్ధితక్కువ. సుశీలను చెబేతులా పొగొట్టుకొన్నాను. అయితే ఒకటి, దానికేం తక్కువకాలేదు. హాయిగానే బ్రతుకుతూంది. నిజంగానే అది నన్ను చేసుకొని ఉంటే, ఇప్పటి ఈ సౌఖ్యం, వైభవం, అనుభవించలేకపోయి ఉండేది—అలాగని, నేనేమో పెద్ద పుస్తకాల్లోని ప్రేమకుడులాగ ఆమెకోసం తపించిపోయి, తక్కిన వాళ్ళను కొదవడంలేదు—నాకు వచ్చిన సంబంధాలు ఒకటి రెండు

రాకపోలేదు. అవి నేను నాకు నచ్చేయన్నందుకు ఇనాళ వచ్చలేదు
మీంగుకు పట్టే అక్షింతల పద్దాయి—బోటి సాంప్రదాయం
మంచిదికాదు—లేంకన సంబంధం సాంప్రదాయం మంచిదేగాని,
ముద్దుసుచ్చట తీరదు—అంటే అర్థమయేలేదు, కట్టుం, లాంఛ
నాబూ ఏమీ విశేషంగా మట్టజెప్పకోలేదని—”

“నానాచే ఉంది.—బోటి ఇనాళ ఖండితంగా చెప్పేనేదు
కగా, ఈ అంకింతలో ఇష్టం అంతా మీదేనని, ఇకముందునా
గొడవలేకుండా ప్రకాంతంగా మీ స్వస్థమందరి తారాపథంపంకి
దీనివచ్చేవరకూ నిలిపిస్తూ ఉండవచ్చును.”

“మీడి అంత నవ్వుతాల విషయంగానుంది. నిజమే,
ఎంతటి సహృదయులయిన వాళ్ళకీ, నా పరిస్థితిలోని ఇరకాటనూ,
బాధా అవగతంకొవు కాబోలు—”

“క్షమించండి. ఇంతలోకే మీకు కోపం వస్తుందనుకోలేదు.
పాలున్నాయి—పంచదార కలిపి ఇస్తాను. తానీ నెల్లి పశు
కొంటారా?”

“పశుకోక, నెల్లి, రాత్రంతా ఉరు గస్తు తిరుగుతా
వంటారా?”

“ఏమో, నాకనే అనుమానం—మీరలా తిరుగడంవల్ల నేకదా
నే ననే మనిషిని మిల్చి ఈ లోకంలో పడి, నామాల సమస్యలూ
గొడవలూ, మంచి చెడ్డలూ అన్నిటిని ఎదుర్కోవలసి వస్తున్నాది,
భవిష్యత్తు ఎలా ఉందో, ఎవరికీ తెలియదు, గాని, నేను నూత్రం
ఎప్పుడు ఏ కష్టం అనుభవించవలసివచ్చినా, అందుకు మీదే
కారణం అనుకోంటాను.”

“తప్పకుండా అనుకోవలసిందే—మనుష్యులకు గుఖంగా
ఉన్నప్పుడు అట్టే ఆలోచనే ఉండదు—దుఃఖంగా ఉన్నప్పుడే,
ఎక్కడలేని ఆలోచనలూ వస్తాయి—అయితే, మీ కష్టాలన్నీ ఆ
రాత్రితోనే సరి—ఇకముందు మీకు గుఖమే గాని దుఃఖంఉండ
ఉండదు—”

“మీరు నాకు ఆరాత్రి పువర్తన ప్రసాదించినట్లే. అందు
వల్ల నేను గుఖంగా ఉంటే మీరు ఇదంతా మీ ప్రభావమే అని
గర్వించవలసినమాటే—గాని, నేను కష్టపడితే, గుఖపడితే మీ
కేమి? ఇంత ప్రపంచంలో మీ గవనో, నే నెవనో? అంతేనా?
బైటికి అనరుగాని, మీకు నేనెంత వేగం ఈ ఉరు విడిచిపోతే
అంత బాగున్నట్టుందికదా?”

తాజ్ మహల్ బీడిస్

500

Mr. SYED KHADER, TAJMAHAL BEEDI MERCHANTS, MANGALAGIRI

PENSION LINE, MANGALAGIRI

500

Tajmahal Beedies

★

ఉ గా ది కి

మా భాతా దార్లకు
మా అభినందనలు
శుభాశీస్సులు

★

“మీకు ముఘల్లను నొప్పించుకొని మంటలు బాగానే వచ్చును.”

“ఇందులో నొప్పించడాని కేముంది? మీరు నేను కుఖంగా ఉండాలని కోరుకొంటున్నట్లే నేనూ మీరు కుఖంగా ఉండాలని కోరుకొంటున్నాను. అయినా మీరు కొద్ది క్షణాలు, నాకేం పోయింది, అని కోరుకొంటే చచ్చిపోయిఉండేదాన్ని నన్ను కాపాడేరు మీ ప్రాణానికికూడా తెగించి. అటువంటి మీకు నేను ప్రత్యుపకారం చెయ్యలేకపోడం అటుండిగా, నా మూలంగా కష్టాలు, నష్టాలు కలగడం అంటే నా కల్యాణంకంటే? ఇందండి బాబు, సరే మన మాటల కేమిటి, రేపు కొనసాగిద్దాము—నెళ్ళి పడుకుందా? రేపు మళ్ళీ మూలంకి వెళ్ళవలసి ఉంటుందికదా!”

“సరే, వెళ్తున్నాను గాని, మీరూ ఇవాళ నేనా సంబంధం తిరగొట్టడం తెలివితక్కువ పనే నంటారా?”

“నేనేమంటే ఏం, ఏమనుకొంటే ఏం, మీవాళ్ళకి అసం తృప్తిగా ఉండడమూ, అందువల్ల మీకు మనస్సుకి శాంతి లేకపో వడం అనిగాని.....”

“సరే, సరే, సరే, తెలిసింది; మరెందుకు. ఈమారు ఏదయినా సంబంధం వస్తే, కళ్ళూ చెవులూ కూడా మూసుకొని, “అదృష్టంకా ఉంది; బ్రహ్మాండంగా వచ్చింది” అనేస్తాను.

“నేనేం మిమ్మల్ని అలా అనమనలేదే—ఒకవేళ మీరు విసుగుకొని అలా అంటే అందువల్ల శాశ్వతంగా ఇబ్బంది పడే దెవరు?” అయితే మీరు మరి ఆకాశహర్యాల్ని కట్టకుండా ఏదో ఒక నిశ్చయానికి వచ్చి, కొత్త సంసారిపక్షంగా ఆలోచించాలి.”

“ఇండాకా నేను చెప్పానుకాదూ, అవీ గగనకుసుమాలే అయితే మరి నేను చెయ్యగలిగింది ఏమీలేదు. మీకు బాగా నిద్ర వస్తున్నట్లుంది. నేను పోతాను.”

“నా నిద్రకేం, నాకు పగలు రాత్రి ఎప్పుడూ నిద్ర—మరే పనీపాటు లేదు. మీకయితే రేపు పగలంతా పనిఉంటుంది. రాత్రి నిద్రలేకపోతే ఆరోగ్యం చెడుతుంది. వేగంవెళ్లి, వెళ్లినతరువాత మళ్ళీ ఏదో పుస్తకం పట్టుకోకుండా పడుకోండి.”

“అలాగే ప్రయత్నిస్తాను. కాని, పుస్తకం పట్టుకొంటే నిద్ర గాదు; కొన్ని పుస్తకాలు రెండు పేజీలు చదివేసరికల్లా నిద్ర ముంచుకొని వస్తోంది. మరి కొన్ని పుస్తకాలు పట్టుకొంటే అదివర కెంతకాలంగా నిద్రలేకపోయినా నిద్రరాదు.”

“నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉంది, మీకింత ఓపిక ఎలాఉందో? నేను రోజుకి ఇన్నిగంటలు నిద్రపోతూన్నా నా కింకా నిద్ర వచ్చేట్లే ఉంది. మీరు అసలే నిద్ర అక్కరలేదన్నట్లు మాట్లాడ తారు. నిద్రలో కలలు వస్తాయని భయంకాబోలు మీకు.”

“కొందరు మేలుకొని కలలు కంటూఉంటారు. మరికొందరు నిద్రలో కలల రూపంగా మేలుకొని ఉంటారు. మొత్తానికి ఫలితం ఒకటే—అందనివాటికి అర్థమయ్యేపడం, అందనివాటిని అలక్ష్యం చెయ్యడం...మరి నేను వెళ్తున్నాను”

*

*

*

*

“మాడమ్మాయి.—నువ్వేమో చుక్కారంగా మాట్లాడే ననుకొన్నందువల్ల లాభంలేదు—ఇందువల్ల మమ్మల్ని అనవసరంగా దోధ పెట్టడమే తప్ప నువ్వు బాగుపడే దేమీలేదు.”

“నేను బాగుపడాలనా మీ తాపత్రయం? నే నెలాపోజే ద్దించేం? మీ అబ్బాయిని బాగుచెసుకోండి. నన్ను సగంప్రాణం పోయినదాన్నే ఆ రాత్రి మీ అబ్బాయి కాపాడేడు అర్ధరాత్రి, జన సంచారం అసలే లేని సమయంలో ఆయన నన్ను కాపాడతారని నేను ముందుగా ఆలోచించుకొని నీటిలో పడలేదుకదా? నా వెనకాతల నన్ను కాపాడాలనే ఆత్మతతో తనకు బాగా ఈత రాకపోయినా నీటిలోదిగిన నా ఆయనని ఎవ్వరూ కాపాడలేక పోయాడు—భగవంతుడే ఆరాత్రి మీ అబ్బాయి గూఢంలో వచ్చి నన్ను కాపాడేడు; ఇంకా నేను ఈ లోకంలో అనుభవించవలసిన కష్టాలంటూ ఉన్నాయి కాబోలు.”

“కష్టాలు! నీకేం, దీపంచుట్టూ చేరిన ప్రదూరలే వస్తాయి; దీపానికి లోటులేదు.”

“మీరు నన్ను దీపమన్నా దయ్యమన్నా ఒక్కటే ఫలితం. నే నిష్పడేం చెయ్యగలను? ఏం చెయ్యాలి? మీ రిలా పెద్ద రాయ బారంలాగ నా దిగ్గరకు రావలసిన అవసరం ఏముంది?”

“మళ్ళీ మొదటికివస్తే నేనేం చెప్పగలను? తెలిసో తెలి యకో, మంచికో చెడ్డకో మావాడు నిన్ను ఆ లోకంకుండి ఈ లోకంలోనికి తీసుకొని వచ్చేడు. అందుకు వాడికి నువ్వుచెనే ప్రతిఫలం ఇదా? వాడు మగపిల్లల్లో పెద్దవాడు, మటుంబాని? గౌరవా గౌరవాలు ఏమయినా వాడి మూలంగానే కలగాలి. వాడు సవ్యంగా చెల్లించేసుకొని, ఒక యింటివాడయి, సక్రమంగా సంసారం నిర్వహించుకోడంకంటే మాకు కొవలసినదేమిటి?”

“మీరు నమ్మండి నమ్మకపోండి—నేను ఆయనతో చెప్పేవాట ఇదే. అయితే, మీ సమస్యలు నాకెందుకుగాని, చూపండి, ఆయన కిష్టపడిన సంబంధం చెసినందువల్ల మీకేం లాభం? లోగడ ఆయనకు ఇష్టపడిన ఒకటి రెండు సంబంధాలను కట్టుకొనుకలూ, పాంప్రదాయం మొదలయిన అంశాలను మనసులో పెట్టుకొని మీరు వద్దంటే ఆయన మానుకోలేనా?”

“ఈ సంగతులన్నీ కూడా నీకు మావాడే చెప్పేడన్నమాట? అప్పుడు బాగానే ఉండేవాడు—అప్పుటికింకా వాడి బుర్ర ఇప్పటివూదిగా చెడిపోలేదు.”

“అంటే ఆ చెడిపోడానికి కారణం నేనేకదూ?”

“కారణం ఎవరయినా కావచ్చును. మనిషిలో నిబ్బరం అన్నది లేకపోయిన తరువాత చెడిపోడానికి అనేక కారణాలుంటాయి. మన బంగారం మంచిదియితే కంసాలివాడి ననడం ఎందుకు? అయితే, ఇక్కడ మావాడు మూర్ఖుడు. చెప్పిన మాట వివడు అనేకదా నీదగ్గరకు వచ్చి ఇలా ప్రాధేయపడడం?”

“పెద్దవారు, మీరు పడేపడే ప్రాధేయపడడం అంటే బాగుం డదు. నేనేం చెయ్యాలి అని.”

“నీకు ఈ ఊళ్లో ఉండడంవల్ల ప్రత్యేకంగా కలిసివచ్చే గేమీ లేదు. ఎక్కడ ఉన్నా ఈ ఇంటి అద్దె నెలనెలా వచ్చేలాగా విర్వాటంతా నేను పూచీగా చేస్తాను. ఇది నేనేనా మాక్కు అధికారం అన్నదృష్టితో చెప్పలేదు. కానీ, మానాడు అపకీర్తి పాలవకుండా ఉండడానికి, లేదు, ఇప్పుడే వాడిగురించి అందరూ అన్ని విధాలుగా అనుకోంటున్నారు, ఇకముందయినా ఆ అడవాద నిజం కొదవే మార్గంలో వాడు పడతాడని ఆశి—...లేదా, మమ్మల్ని ఉయ్యపెట్టి నువ్వు బావుకొనే గేమీ లేదు. నీకూ.....

“ఇంతసేపూ మంచిగా మాట్లాడేరు, ఇప్పుడు బెదిరింపులకి దిగేరన్నమాట? బెదిరించి నన్నీ ఊళ్లోనించి తగిలెయ్యగలమని ఆశి పెట్టుకోకండి. నా అంతట నేనే ఈ ఊరునించి వెళ్ళిపోవాలని నిశ్చయం చేసుకొని ఉన్నాను. అయినా మీ భోరణి, ఏమీ లేనిదే అనవసరంగా అపవాదులు లేవదీసే మన సత్వం ఇదంతా మాసి ఆ విధయాన్ని మార్పుకోవాలన్నంతలా అనిపించింది.”

“చంపేపు....”

“మరేం ధయం లేదు. నేను పోతాను. కానీ, ఒక్కమాట. లోకం ఎలా అనుకొన్నా మీరే ముందుగా మీ అబ్బాయినిగురించి అనవసరంగా చెను ఊహిస్తున్నారు. ఆయనకు నాకూ మధ్య మీ రూపించిన సంబంధం ఏమీ లేదు. అటువంటిది ఉంటే ఇంత కాలం మీరంతా ఇలా రాధాంత సిద్ధాంతాలు చెనేపర్యంతం ఎదురు చూస్తూఉండుమా? ఆయన ఇక్కడికి వచ్చి ఒకగంట రెండుగంటలు కూర్చోని మాట్లాడి వెళ్తున్నారంటే. ఈ ఒక్క గంటలోనూ పది మార్లయినా మీరు నా అందంగురించి ప్రస్తావించేరు. ఆయన ఇన్నాళ్ళలోనూ ఒక్కమారా మాట అనలేదు.”

“క్రియ జరిగిపోతున్నవాడికి మాటతో ఏంపని?”

“నిజమే నాకు తెలుసును మీరు నమ్మలేరని. మీకు అన్నిటి కంటే పరమశ్రేయమైనది మీ మనస్సే—మీకు ప్రపంచాన్ని తృప్త మయినదీ, నీడమయినదీ అని చూడడంలోనూ, దానివలన హింసలు పడిపోతున్నా మనుకోడంలోనూ ఒక రాక్షసానందం ఉంది. నాకూ కొన్నాళ్ళలాగే ఉండేది...నరే మరెందు కిన్నిమాటలు— మీ రిలా నా దగ్గరకు వచ్చి ఈ గొడవంతా చెయ్యకుండా ఉంటే బాగుండేది...అలాగని మరేం ధయపడకండి—నేను వెళ్లిపోతాను. అయితే మీరు మీ అబ్బాయిని బాగుచేద్దామనుకొనే పేరుతో అతన్ని మీకు శ్రేయమైనా తయారుచేసుకుంటున్నారకొరతంగా. వెళ్ళండి...”

* * * *

అర్ధరాత్రి—చివ్యవీకటి—ప్లాటుఫారంమీది దీపాలవెలుగు రైలులోని దీపాల వెలుగు తా మున్నాయని నూచించడానికి మాత్రమే ఉపయోగిస్తుంది.

ఇంకా చాలాదూరంలో ఉండగానే రయిలు వస్తున్న మాత వినిపించింది సత్యనారాయణు.

చిన్నతనంలో పరుగుపంజేలలో పరుగెత్తినకంటే జోరుగా తరుగెత్తినాగాడు సత్యనారాయణు.

స్తేషనులో నుండి బండి బయటారడానికి ముందు కొట్టగానే ఒకగంట వినిపించింది. ఒక్కక్షణం కాళ్లు స్తంభించినాయాయి. నిరాశతో దిస్పూహతో అలా నేలకు కూలబడిపోయినంత పడయింది.

స్తేషలలో అరవడానికి నోరుకాని పరిస్థితిలో ఉన్న మనిషి లాగ అయ్యాకూడా ఎలాగో ఆఖరి ప్రయత్నం చేయాలని ఒట్టు తెలియని పరుగు ప్రారంభించాడు.

బండి బయటదేరవలసిన గంటకూడా మోగింది—ఇంజను కూసింది.

తనకంటే ముందున్న గుర్రం అడ్డొన్ని సమీపించినదని తెలిసికూడా, పరుగులోని వేగాన్ని మాత్రమేగా తగ్గించుకో లేక పరుగెత్తే గుర్రమయ్యాడు సత్యనారాయణు—

ఇంజను మళ్ళీ కూసింది—కానీ, గార్డుగారు స్టేషనులోని ఆస్తుమిత్రుడితో అంతరంగిక విషయం మాట్లాడుతూ నీ యిష్టం వచ్చినట్టు కుయ్య, నేను అనుమతించింది నువ్వు కదిలేదిలేదు అనుకొని తన ప్రసంగం సాగించాడు, మరొక కొన్ని సెకనులకాలం.

కొద్ది సెకనులకూడా ఒక్కొక్కప్పుడు కొన్ని జీవితాలను కాత్వేతంగా కలవడానికి విడదీయ్యడానికి సమర్థమయినవి కావచ్చును.

“ఇంక మరీ వచ్చేవారు వెళ్ళేవారు లేరు, ఇక్కడ నిలబడడం వృధా—పోయి ఈ టిక్కెట్లు బేరీజు వేసుకోవాలనుకొంటున్న టిక్కెట్లు కలక్టరు తుల్లిపజ్జేట్లుగా తోసుకొని ప్లాటుఫారంమీద పడ్డాడు సత్యనారాయణు—

ఏదో ఒక పెట్టి, ఎలాగోలాగు రైలుందుకోడం అతని లక్ష్యం—

కానీ, ఎదురుగా ఉన్న పెట్టె కాక పక్క పెట్టె గేటుదగ్గర నిలబడి కనిపిస్తూనే ఉంది ఆమె—అతనికి ఏమాత్రం తెలియనివ్వకుండా కట్టుదిట్టం చేసుకొని వెళ్లిపోతున్నా ఆమెకు ఏదో లోపల్లోపల చిన్న ఆశి ఉండిపోయింది కాబోలు—

అతను కనబడిన తరువాతి, రైలు కదిలిపోయి, అతని కందక పోలే గోలును లాగి ఆపడానికి కూడా ఆమె సిద్ధమే. కానీ, ఆ అవసరం కలకలేదు. గార్డుగారి విజిలూ, ఈమారు నిజంగా బయలుదేరుతున్నావనే యింజను కూత, అతను బంటిలా ఎగిరి బండిలో పడడమూ అన్నీ ఏకకాలమందు జరిగేయి.

చాలాసేపటికి నేడదిరి మాట్లాడగలిగే స్థితికి వచ్చేక సత్యనారాయణ అన్నాడు. “అధూత కల్పనలు చేసి, అపవాదులు ప్రచారంచేసే లోకులే నాకంటే బుద్ధిమంతులు—అందుబాటులో నున్న వజ్రాన్నిగూర్చి అలోచించకుండా, రాళ్ళకోసం వెతకసాగాను. అయితే నన్ను బాధ పెట్టాలన్నవాళ్ళ మాటలే చివరికి నాకు కర్తవ్యాన్ని బోధించాయి, దైర్యాన్నిచ్చాయి—ఏమంటారు.”

“ఏమీ అనడం ఎందుకు? ఆ రోజు రాత్రి ఏ ఆకా లేకుండా నీటిలో పడినట్టే ఈ రాత్రి రయిలెక్కేను—అప్పడూ ఇప్పుడూ

కూడా మీరిలా కౌహదానికి పది లక్షల్లో ఒక చంకుకూడా అవకాశం ఉందిని గట్టిగా అనుకోవము—అయినా, ఎప్పుడూ నవ్వించి నడిచే రైళ్ళూ, పొట్టిగా పారే నదులూ, ప్రకృతి గంభీరంగా ఉండే సముద్రము మాత్రాగా ఏవో ప్రమాదాలను తెచ్చి తట్టుగానే, అప్పుడప్పుడు కొన్ని మంచినీరులు కూడా కరగడానికి తగినన్ని అవకాశాలు చేతులదానే జరుగుతాయి. వానీలెండి. జలగ తలసిందేదో జరిగింది. టిక్కెట్టు కొన్నారా?

“టిక్కెట్టు? ఎక్కడికి? నేనేగాని టిక్కెట్టుకొనడానికి గాని, గేటుదిగ్గర టిక్కెట్టు కలెక్టర్ మాకు విలసిండుకొందికిగాని ఆలస్యం చేసిఉంటే, అంగువల్ల కలిసిన ఆకాశంగవు ఉద్వృతికి తట్టుకోలేక ఇంకొక భోతానికి టిక్కెట్టు కొనక్కోని ఉండే వాణ్ణి—

“ఛ, ఎందు కలుషంటి మాటలంటారు? అంతా ఎలా జరగాలో అలాగే జరుగుతుంది—మన మేవో ఎంతో వేగంగా పారి పోతున్నా మనుకొంటున్నాము—ఆ నక్షత్రాలనుండి చూసేవాళ్ళకి మన భూమి కనిపిస్తుందో కనిపించదో? రెండు చీకటి రాత్రులు మనల్ని ఇలా దగ్గరకు తీసుకొని వచ్చాయి—అయినే కలిసి ఉన్నంతకాలం ఒకరికోకరం భారంగా పాసగా పరిణమించునడా ప్రయాణం చెప్తాము”

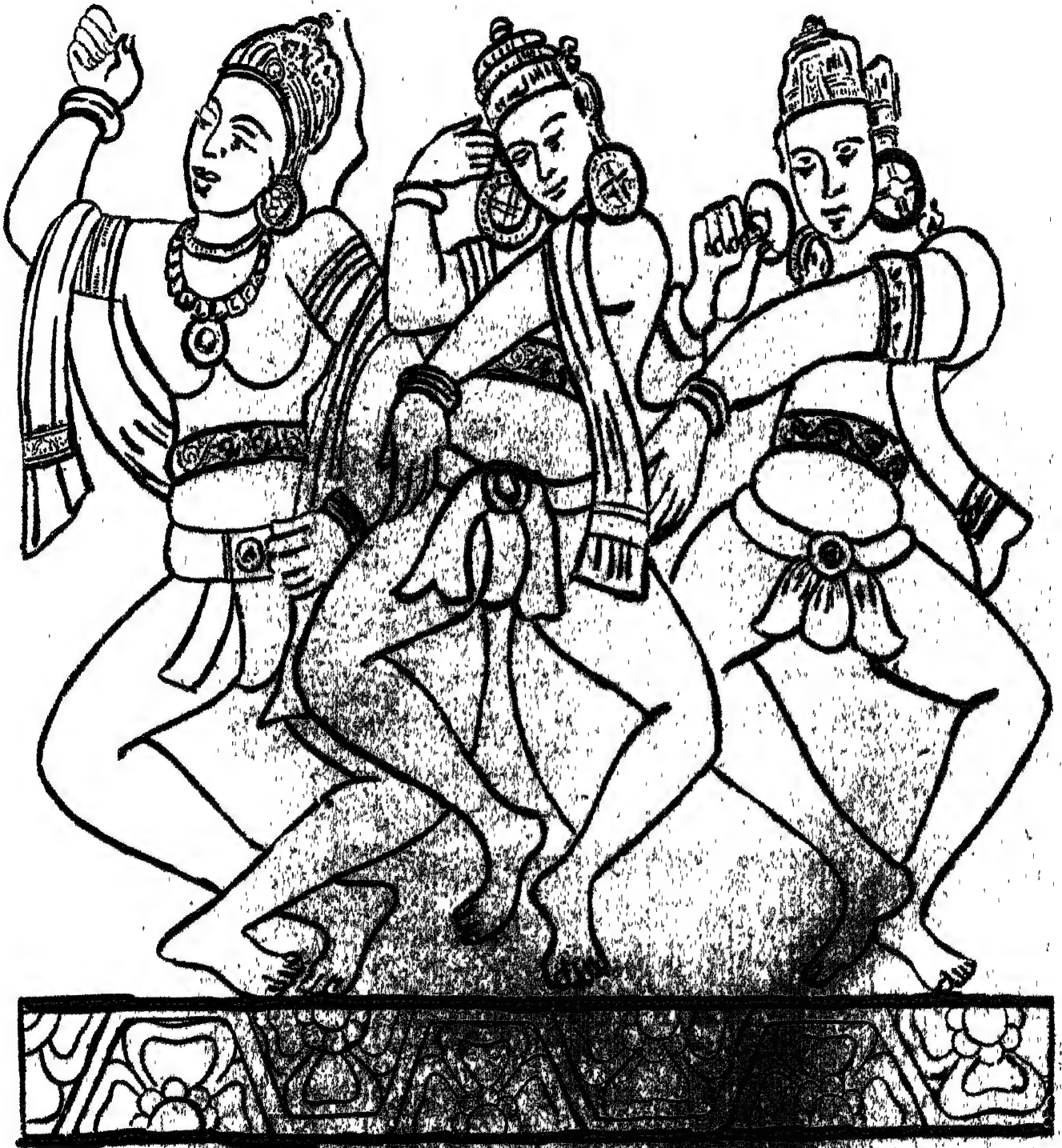
“ఒక బంతి అనంతంగా సరళ రేఖామార్గంలో నడవాలను కొంటుంది—ఏదో ఒకటి అడ్డువస్తుంది. డీకొని మళ్ళీ మరొక

రోజూ రేఖలో ప్రయాణం మొదలుపెడుతుంది. అలా డీకొని డీకొని ఎప్పటికో చిలనకిక్కి పూర్తిగా ఖర్చయి ఆగిపోతుంది— ఎప్పుడు ఏది మన మార్గంలో అడ్డుపడి దానిని మరల తాళి వీ మార్గంలో ప్రయాణించవలసి వస్తుందో చెప్పలేము. అయితే ఒక నిమిషంగా వెళ్తున్నంతకాలం ప్రయాణం సుగమం కావాలనే ప్రయత్నం మాత్రం చెయ్యవలసి ఉండలేం. ఆ రాత్రి అమరు విడివిడిగా ఉన్న మన తపతాప బంధులను కలిపి ఒక దిక్కుగా, ఎడమవంకా సమాంతర మార్గాల్లో నడిపించింది. మళ్ళీ ఈ రాత్రి వేరు వేరు దిక్కులుగా విడిపోవలసిని గొప్ప కష్టం నడిపిస్తుంది—”

“చాలా బాగానే ఉంది హృదయేసు. కాని నా కంటే తెలియదనుకొన్నారూ కానోల్దు. ఇదింతా చెప్పడంలో మీ ఉద్దేశం ఏమిటి అంటే మనం కలియడానికి మన ప్రయత్నంతో సంబంధం లేకపోయినట్టే, మనం విడిపోదానికి కూడా మన కిక్కి మించిన ప్రభావాలు పనిచేస్తాయని ముంగుముంగు తప్పించుకోదా లని కాబోలు—నేను, అంతగా, మానవప్రయత్నంమీద విశ్వాసం లేని మనిషిని కాను—మనం ఎన్నటికీ కలిసిఉంటామనే నా ఆశ. అంగుకు నా ప్రయత్నాలు వృధా పోవనే నా విశ్వాసం.”

“విశ్వాసం, ఆశ ఉండడం మంచిదే—ఎంతటి అంగకారం లోనూ ఏవో వెలుగురేక, కనిపించవచ్చు—దానిని ఆధారం చేసు కొని ముందుకు సాగిపోవాలనే ప్రయత్నిస్తాము గెలిచినా ఓడినా. తమసోనా జ్యోతిర్మయ—

ప్రమథగణం
భువనేశ్వర దేవాలయ శిల్పం

చిత్రకారుడు : శ్రీ కె. వేణుగోపాల్.

మ న్మ థ!

శ్రీ కన్నెకంటి వీరభద్రాచార్యులు

౧

మధువుం జిల్కుచునుండు నీ ధనువు నమ్యగ్వాక్కులం గుల్కు నీ
రథ రాజులు సుధా ప్రపూరితములై రంజిల్లు నీ శత్రుముల్
వ్యధలంచాపు మహా సమర్థుడవు సత్యస్వామి వీవోయి! మ
న్నథ! అబ్బాసన మెక్కిప్రోవు మింక సామ్యస్వామ్య ధర్మములన్.

౨

జయ నాదంబులు నవ్యనాగరకతల్ సౌజన్య సంబంధముల్
నయ మార్గంబులు నన్ని వేశములు నానా శోభనముల్ మహా
గయముల్ నీ మహితోద్యమ ప్రకృతి సిద్ధాంతంబులన్నా! దయా
మయ! దేవంబుల నుద్ధరించెదవు రమ్మా! స్వాగతం బందుమా!

౩

అమ్మ ధనమొనంగెడి దయామయి! పంట వలంతి యింతి పి
న్నమ్మ - పరప్రదాత పరమాత్ముడు తండ్రి - చరాచర ప్రపం
చమును సృష్టిచేయు గుణశాలి కళావిభుడన్న? రమ్మ! రా
రమ్మ! త్వదాగమమున కొరంతలు చింతలుదీరు మన్నథా!

౪

చివురింపుల్ సవరింపు లొప్ప వనలక్ష్మి దేవతల్ స్వాగతో
త్సవముల్ కూర్చిరి నీకు - నూతన వసంత ప్రేమ మాధుర్యముల్
జవనత్వములఁ జేర్చి లోకమున కాశ్చర్యంబుఁ గల్గించె - ర
మ్మవలోకింతువుగాక మన్నథ బుధా! యాహ్లాద సంపత్ప్రదా!

పంచవర్ష ప్రణాళిక - ఆర్థికాభివృద్ధి

శ్రీ కె. వి. రమణ

ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో నాలుగవ సంవత్సరం నడిచిపోతోంది. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికకు సన్నాహాలు చేస్తున్నారు. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక స్వరూపం వివిధంగా ఉన్నా ఒక ముఖ్యవిషయాన్ని ప్రభుత్వం గుర్తించాలి. ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలోని లోపాలు సరిదిద్దబడాలి. దీనివలన నెరవేరని ఆశయాలు లభించేటట్లు దాని స్వరూపం వుండాలి. దీనిద్వారా ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో జరిగిన ఆర్థిక ఫలితాలేమిటో, యింకా సమకూరని ఆశయాలేమిటో పరిశీలించటమే ఈ వ్యాసోద్దేశం.

యుద్ధానంతర పునర్నిర్మాణంలో తదితర నేకాలవల్లే భారతదేశంలో ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక క్రింద చెప్పకోతగ్గ ఫలితాలు కొన్ని వున్నాయి. అనతికాలపు ఆశయాలు కొన్ని ముఖ్యంగా సాధింపబడ్డాయి. ముఖ్యంగా మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో గతి పడి సంవత్సరాలలో మృగ్యమైన స్థిరత్వం చేకూర్చబడింది; తగుపరి అభివృద్ధి ప్రణాళికలకు వలసిన ఆర్థిక స్తోమతను పొందింది. గరలు, ముమ్మరం తగ్గి కొరియా యుద్ధపూర్వపు స్థాయికి వచ్చాయి. వ్యవసాయ రంగంలో అభివృద్ధి మెచ్చుకోతగ్గది. తిండిగింజల కొరతతో అల్లాడిపోయిన దేశం నేను, వీటి ఉత్పత్తి ఎక్కువ అయి గరలు పడిపోయే ప్రమాదస్థితికి కూడా వచ్చింది. పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిలో అనుకొన్న హద్దులు జేరగలిగాం. మొత్తంమీద ఉత్పత్తి—ధరలు—దేశంలో చెలామణీ అయ్యే గనం ఒక సామ్యానికి వచ్చాయి. అంటే పంచవర్ష ప్రణాళికయొక్క అనతికాల ఆశయములు కొనసాగినవన్న మాట. ఈ క్రింది పట్టిలో యిదే సంవత్సరముల వారీగా చూడబడినది.

ఎంతవరకు నెరవేరాయని అంటేమాత్రం అసంతృప్తికరమైన సమాధానంవస్తుంది. ఈ ఆశయాలు ముఖ్యంగా రెండువిషయాలమీద ఆధారపడి వుంటాయి—ఒకటి: జాతీయ ఆదాయం పెరుగుతూ, దానిలో ఎక్కువభాగం పెట్టుబడి ధనమునకై వినియోగింపబడాలి; రెండు: అందరికీ ఉద్యోగావకాశముల కల్పించి జీవనప్రమాణములను హెచ్చుచేయాలి: ఈ రెండు అంశముల దృష్ట్యాదాస్తే పంచవర్ష ప్రణాళికయొక్క ఫలితాలు సంతృప్తికరంగాలేవు. ప్రస్తుతం మనం జాతీయ ఆదాయంలో నూటికి 4 వంతులు మాత్రమే ఆదా చేస్తున్నాము. పెరిగే జనాభాగల మనదేశంలో వచ్చేతరాలలో ప్రస్తుతపు జీవన ప్రమాణాలు నిలబెట్టవలెనన్నా అథమం నూటికి 15 వంతులు పైగా ఆదా చెయ్యాలి. గోజుగోజు పెరుగుతున్న నిరుద్యోగ సమస్యని పరిష్కరించాలంటే ప్రభుత్వం ఎక్కువ పెట్టుబడి పెట్టి తన ఆర్థికరంగాన్ని విస్తృతం చేసికోవాలి. ఈ రెండు ఆశయాలు సాధనను దృష్టిలో ఉంచుకొని రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికను తయారుచేయాలి. పై రెండుసమస్యల స్వరూపాన్ని పరిశీలించాలంటే దేశపు (1) జనాభా; (2) నిరుద్యోగసమస్య; (3) ప్రయివేటు పెట్టుబడులగురించి ముందుగా గుర్తించాలి. ఎందుకనగా పై రెండు ఆశయముల సాధన ఈ సమస్యలతో సన్నిహితముగా సంబంధించబడివున్నది.

ప్రజల శ్రేయాభివృద్ధి జాతీయ ఆదాయములలో మార్పును బట్టి నిర్ణయింపవచ్చును. ఆదాయములు పెరిగేకొలది, ఆదాయములలో ఎక్కువ వ్యత్యాసములు కలుగబోతే, జీవనప్రమాణములు హెచ్చుతాయి. ఈ ఆదాయాభివృద్ధి దేశంలో జరిగే “పెట్టుబడి పెరుగుదల” మీద ఆధారపడి వుంటుంది. విరివిగా విదేశీయ పెట్టు

	1949—50	1950—51	1951—52	1952—53	(రూపాయలలో)
సరాసరి ఆదాయములు (Per Capita Incomes)		246.3 రూ. ల.	252 రూ. ల.	261 రూ.	
చెలామణీఅయ్యే ధనం (Money supply)		1951 మార్చిలో 1956 కోట్లు			మార్చి 54 లో 1845 కోట్లు
ఎగుమతిదిగుమతుల సామ్యం (Balance of payments)			—136.3 కోట్లు +	48.4 కోట్లు	
పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి నూచీ ధరల నూచీ —	395	458		185	1945 సం ఆదాగా తీసికొనబడింది
Cost of living Index (1949 Base Year)	105	115	101	108	

పై ఫలితములుమాత్రం సంతృప్తికరంగానే వున్నాయి. బడులు లేక పోయిన, దేశంలో మొత్తం పెట్టుబడి అయితే స్థానికయొక్క ముఖ్యోద్దేశములు దీర్ఘకాల ఆశయములు ధనం ప్రజల వినియోగాన్నిబట్టి నిర్ణయమవుతుంది. ప్రస్తుతం

ఉన్న శీవన ప్రకాశములును యింకా తగ్గించి ప్రజలకు భవం ఆదా చేయమని ఆమెను సహజంకాదు; కారణం ఈ ప్రమాణాలు అనవచ్చా తప్పవస్తాయా? అందుకే. కాని పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధిపొందిన దేశాలు జాతీయ ఆదాయములలో నూటికి 20 వంతుల వరకూ ఆదాచేసి పెట్టుబడి పెరుగుదలకు తోడ్పడ్డాయి. ప్లానింగు కమిషన్ లెక్కలప్రకారం ప్రస్తుతం మనం నూటికి 10 పాళ్లు నిల్వజేస్తున్నాము. పంచవర్ష ప్రణాళికప్రకారం 1967-68 సంవత్సరానికి ఈ రెట్టుకు నూటికి 20 వంతులు చేయాలని ఉద్దేశం. ఈ నిల్వనముమీదనే భేదంయొక్క పెట్టుబడి ఉత్పత్తుల నిష్పత్తినిర్మయింపగలుగుతుంది. తక్కువ పెట్టుబడి కంటే ఎక్కువ ఉత్పత్తిని గాంచగలగటమే మనలాంటి వ్యవసాయ దీర్ఘశాల ఆదేశమయి వుండాలి. దీనివలన ఎక్కువమందికి ఉద్యోగావకాశములనుకూడ కల్పించవచ్చు. జనాభా అధికంగావుండేకాలలో కాబట్టికంటే భేదం ఎక్కువ ఉపయోగించుకోనే ఉత్పత్తి గాననాలను న్యాయమంతవరకు ఉపయోగించుకోవాలి. ప్లానింగును సాధనగాతీసికొని త్వరలో మనం పెట్టుబడి పెరుగుదల చేయాలి. రెండవ కాబట్టి భేదం నిర్మూలించి అధికంచేసికోవాలి. ఈ ఆదేశము జనాభా సమస్యనిగదా ఆధారపడివుంటుంది. మన జనాభా 1891-1920 మధ్య 12 మిలియన్లుమాత్రం పెరిగింది. 1920 తర్వాత 30 సంవత్సరాలలోను దాదాపు 10 రెట్లు పెరిగింది. 1920 తర్వాత జనాభా యంత వివరీతంగా పెరుగుటానికి కారణం అందుచూస్తున్నవలన తక్కువమంది చనిపోవటమే! ప్రస్తుతం జననమురగాముల సంఖ్యలు ఎక్కువగావున్నా (అవి ప్రతివేయి మందికి 40: 27) క్రమంగా మరగాములరెటు తొందరగా తగ్గిపోయింది. జననములరెటుమాత్రం తగ్గిగటలేదు. ఆధునిక విజ్ఞాన సహాయంవల్ల ప్రజల ఆరోగ్యభివృద్ధిచేసి (ఉదాహరణ: డి. డి. టి. బి. సి. జి. మొదలయినవి విరివిగా ప్రచారంలోకి రావటం) మరగాముల సంఖ్య తగ్గించుట సులభంకాని జననములసంఖ్య తగ్గించుట అంత సులువు కాదు; అంత అచిరకాలములో జరిగేపని కాదు. ఉదాహరణగా ఇంగ్లండులోకంటే మరగాసంఖ్య 1740 లో క్షయించింది; 1920 లో 12 వరకు తగ్గింది. కాని జననములసంఖ్యకూడా తగ్గుము వందసంవత్సరములు పైగా పుట్టింది. మనదేశంలోకూడా కొంతకాలానికి జననములముల రేట్లుమధ్య కేడా క్రమంగా తగ్గుగొలుకుంది. అయితే మరో వందసంవత్సరాలకూడా అది! ఇంగ్లండు దేశానికి మనదేశానికి యింకా తొలికూర్చున్నాము. ఇంగ్లండు జనాభా మొదటిలో నాలుగైదువేల. రెండవ: ఆదిమండి ఇంగ్లండుకు పెట్టుబడి భవం కొరత ఎప్పుడూలేదు. అందుకనే పెరిగే జనాభాతో సరిలేచాభివృద్ధి త్వరలో సాగించింది. దీనికి నాయం ఇంగ్లండునుంచి చాల జనాభా తదితరదేశాలకు వలసపోయారు. మనదేశానికి వై పరిస్థితులలో ఏదక్కట అనుభవం గాలేవు. అందుకనే శీవనప్రమాణమును త్వరలో చెప్పుచేయటానికి జనాభా పెరుగుదల పెట్టాడంటే. ప్లానింగుకమిషనుయచ్చిన లెక్కలప్రకారం చూసినా, జాతీయ ఆదాయములకు 1.25% వృద్ధిచేయాలంటే, ఉన్న జనాభాతో (జనాభా పెరుగుదలకంటే) మనం నూటికి 10 వంతుల ఆదాయాన్ని నిల్వచేయగలిగి వుండాలి. కాని

మన జనాభా ఏడాదికి 1.25% వంతుల పెరుగుతోంది. అభివృద్ధి ప్రణాళికవల్ల జాతీయ ఆదాయంలో కలిగే అభివృద్ధి పెరిగే జనాభాను పోషించటానికి మాత్రమే సరిపోతుంది. మరి శీవన ప్రమాణాలని 1.25% వంతుల చెప్పుచేయాలంటే మనం అధమం నూటికి 10 పాళ్లు ఆదాయంలో నిల్వజేసి పెట్టుబడి పెరుగుదలకు తోడ్పడాలి. మనం వున్న సాధనలో వుండాలంటే జగంగా పరుగెత్తాలి అన్నమాట. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక ముఖ్యంగా గమనించవలసిన మాత్రాలు రెండు. ఒకటి: ఆదాయములలో మనం నూటికి 10 గా నిల్వజేసుకోని నిల్వచేయాలి. రెండవ: జనాభా పెరుగుదల రెట్టును న్యాయమంత తొందరలో తగ్గించాలి. లేకపోతే, ఎవరో "విచిత్రం" జరిగితే తప్ప, మన శీవన ప్రమాణములను అభివృద్ధి చేసికోలేం. 1951 నెన్సును ప్రకారం మన 20 సంవత్సరాలలో మన జనాభా 60 కోట్లకి పెరుగుతుంది. అస్పష్టమైన సరిగైన విజ్ఞాన పద్ధతులన్నిటిని ఉపయోగించుకొని జేరింగ్ అన్నిరకాల భూమిని నానచేసినా వలసినన్ని ఆహార పదార్థాలని ఇంకెంతా పండించుకోలేదు. ఈ సంవత్సరములో ఒకటి విస్తరించకూడదు. రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామంలో జపాను దిగబారి; ఒక ముఖ్య కారణం ఆస్ట్రేలియా మొదలయిన దేశాలు అనుసరించిన మరణ విధానమే. జపాను తన పెరిగే జనాభాకి ఆహారపదార్థాలమాట ఎలా వున్నా అధమం వసతిని యిచ్చుకోవాలి; తగినంత భూభాగాన్ని కూడ కలిగివుండకపోవటం!

రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక ముఖ్యంగా గమనించవలసిన సమస్య "నిరుద్యోగ సమస్య." దీని తీవ్రస్వరూపానికి ఒక కారణం జనాభా పెరుగుదలే—రెండవది దేశంలో వలసినన్ని ఉద్యోగావకాశాలని కల్పించలేకపోతున్నాం. ఒకవైపున ప్రభుత్వం భారీఎత్తున పెట్టుబడులుచేస్తున్నా నిరుద్యోగసమస్య తీవ్రరూపందాలటం ఆశ్చర్యంగానేవుంది. దీనికి ఒక ముఖ్యకారణం: మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రభుత్వం ప్రయత్నమువ్యవసరము క్రమంగా విస్తృతమవుతూ ఎక్కువమందికి ఉద్యోగాలు కల్పించాలి. కాని ప్రయత్నము వ్యవస్థ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఉపయోగించుకుని పెరగటంలేదు. దీనికి కారణాలు తర్వాత చర్చిస్తాం. ముందుగా నిరుద్యోగం పెరుగుటానికికాని దీర్ఘకాల కారణాలు—కాబట్టివచ్చే మరొకన్ని ప్రస్తుతకారణాలు వున్నాయి. జేరింగ్ అంగ్లాయిమెంటు ఎక్స్‌చేంజీల అంకెలనుబట్టిచూస్తే డిసెంబరునెలకి 6 లక్షల నిరుద్యోగులు వున్నాడు. సవంబరుసంఖ్యకంటే 27 లక్షల ఎక్కువ అన్నమాట. బొంబాయి పర్మిటు బెంగాలు మద్రాసురాష్ట్రాలలో ఓరి సంఖ్య మరి వివరీతంగా పెరిగిపోయింది; ఒక్క డిసెంబరులోనే 1 లక్షమందిపైగా ఎక్స్‌చేంజీలో రిజిస్టరు అయినారు. కేరళలో గోరే జిల్లా ఉద్యోగములసంఖ్య సవంబరునెలకంటే డిసెంబరులో 22 వేలమంది 21 వేలకి పడిపోయింది. ఈ ఒక్క నెలలోనే 50 వేలపైగా ఉద్యోగములనుండి తొలగింపబడ్డారు. ఈ సంఖ్యలు నిరుద్యోగసమస్య పూర్తి స్వరూపాన్ని తెలుపవు. ఏమంటే దేశంలో అన్ని మూలాలు ఎంప్లాయిమెంటు ఎక్స్‌చేంజీలు లేవు. వున్నవాటిలో పేర్లు సమెంతు చేయించుకోనే అలవాటు మనమింకా కేర్చుకోవాలి. మొత్తంమీద ఈ సంఖ్యలు ఈ సమస్య తీవ్రతను

తెలియజేస్తాయి. వ్యవసాయ రంగంలో భూమిమీద భారం క్రమంగా పెంచుతోంది. ఏడాదికి 40 లక్షలమందిని అదనంగా భూమి ధరించవలసివస్తోంది. వ్యవసాయరంగం ఎప్పుడూ పటిష్టమైన వృత్తి కాదు. దీనిలో బలసినవారికంటే ఎక్కువమంది పని చేస్తున్నారు. వీరిలో చాలమందిని తక్కిన వృత్తులకు మరలించినా వ్యవసాయపు ఉత్పత్తి తరగదు. వీరిని తరలించాలంటే చిన్న పరిశ్రమలను దేశంలో నాల్గువైపులా స్థాపించి ఉద్యోగాలు కల్పించాలి. ఈ చిన్న పరిశ్రమలవలన మరొక లాభం ఏమంటే వీటికి ఎక్కువ పెట్టుబడి ధనం అవసరం లేదు. తక్కువ పెట్టుబడి ఎక్కువ మనుష్యులకు పని కల్పిస్తుంది. వైగా ప్రస్తుతం వున్న గృహపరిశ్రమలు మిల్లుల పోటీకి తట్టుకోలేవు. ఈ పరిశ్రమలను పటిష్టం చేయటానికి "సబ్సిడీలు"—మిల్లులమీద ఆంక్షలు విధిస్తే చాలదు. ఈ విధానం సమస్యను తీర్చుచు—కప్పిపుచ్చుతుంది. అందుకని జపాను పద్ధతుల గురించి ఎక్కువ మాట్లాడుకుండా ప్రభుత్వమే ముందింజనేసి కొన్ని గ్రామాలలో ఆదర్శకేంద్రాలు పెట్టి ఈ పరిశ్రమలను ఎక్కువ పటిష్టంగా నడిపేటట్లు చేసి వీటి వ్యాప్తికి తోడ్పడాలి.

పట్టణాల్లో నిరుద్యోగం పెరగటానికి—(1) అక్కడి పెరిగే జనాభాకి వృత్తులు కలిగించే స్థాయిలో పెట్టుబడులు పెరగటంలేదు. (2) అనేక దశాబ్దాలనుంచి పల్లెలనుండి పట్టణాలకు వలసపోయే జనం పట్టణాల్లో పరిస్థితులని వివరించేస్తున్నారు. యుద్ధకాలంలోని ధరలు పెరిగినా, తక్కిన దేశాలలో జరిగినట్లు, ఉత్పత్తి కాపిటల్ పెట్టుబడి పెరుగలేదు. యుద్ధం తర్వాత యిశ్రేయ ప్రజల మనకి నిలచిపోయింది. వీటికితోడు చదువుకొన్నవారి సంఖ్య గత నాలుగు సంవత్సరాలలోను రి రెట్లుకీ వైగా పెరిగిపోయింది. దేశంలో నేటి గోజున జరిగే "నిరుద్యోగపు అలజడికి" ఇది ముఖ్య కారణం. దీర్ఘ కాలంలో ఈ సమస్యని ప్రార్థిగా సాధించాలంటే ఒకే ఒక మార్గం—అది దేశాన్ని పారిశ్రామికం చేయుట—పెట్టుబడి ధనాన్ని ఎక్కువచేసి పరిశ్రమలను బాహుళ్యంగా విస్తృతం చేయటం. వ్యవసాయరంగంలో ఖచ్చితమైన ధానం స్వరణలు జేసి వ్యవసాయాన్ని "ఒక జీవితవిధానమే కాకుండా" "లాభదాయకమైన వృత్తి" అని రైతులకు నిరూపించాలి. ఈ సమస్య తీవ్రతని ప్రస్తుతం తగ్గించటానికి ప్రభుత్వం కొన్ని విధానాలను వలంబిస్తోంది. అదనంగా 175 కోట్ల రూపాయలను వెచ్చించి ఒక ఉపాధ్యాయుల పాఠశాలలు, సాంఘిక సంక్షేమకేంద్రాలు మొదలయినవి నెలకొల్పి అదనపు ఉద్యోగాలు కల్పించింది. రాష్ట్రాలకు యిదే దృష్టితో కొన్ని సూచనలు చేసింది.

ముఖ్యంగా దేశంలో ధరలుపడి ద్రవ్యోల్లసా భయాలు పోయాయి. ఉత్పత్తి ఎక్కువవుతోంది. చెలామణి అయ్యే ధనం తరగిపోతోంది. ఈ పరిస్థితులలో ప్రభుత్వం ఎక్కువగా లోటు బడ్జెటు విధానాన్ని సుసరిస్తే ఆర్థిక వ్యవస్థ పెరగటానికి, ప్రయివేటు పెట్టుబడులకు ప్రోత్సాహం కలగటానికి ఆధారాలు పెరగటానికి అవకాశం వుంది. అయితే మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రయివేటు సంస్థ స్థానం ఏమిటి?

ఇంత భారీఎత్తున పెట్టుబడులు అవసరమైనప్పుడు మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రవేటు పెట్టుబడిదారులు భారం వహించాలి. పంచవర్ష ప్రణాళికలో దీన్ని గురించిన అంచనాలు విధిలనున్నాయి. పెట్టుబడిదారులు 'సనం' లేకు; సన్నులభారం ఎక్కువయిందే మేనేజింగ్ ఏజెన్సీల గురించిన ప్రభుత్వపు సంస్కరణలు ప్రోత్సాహకరంగా లేవు అని కారణాలు చెబుతున్నారు. 'సనం' కొరత తీర్చటానికి ప్రభుత్వం తమ పెట్టుబడులకు స్వామ్యమునంటి వరకు ప్రయివేటు వ్యవస్థలో బాటు వడ్డీ వ్యాపారం మార్కెట్ లో ప్రవేశించకూడదు. కాని ప్రస్తుతం ప్రభుత్వపు వివర యుజిసీ లో లోటు పెట్టుబడి పెట్టేది ఈ మార్కెట్. దీని దృష్ట్యా లోటు బడ్జెటు విధానం సుంజసమైనది. ఇతరదేశాలలో ఇన్నూవేషన్ కంపెనీలు చాలవరకు ప్రయివేటు పరిశ్రమలకు అప్పటిస్తాయి. కాని మన దేశంలో ఈ కంపెనీలు ప్రభుత్వానికి మూత్రమే అప్పు యివ్వాలి. ప్రాప్ కమిటీ నూచించినట్లు, ప్రభుత్వం దీనికి సంబంధించిన నిబంధనలు సవరించి వీటిలోనుంచి ఎక్కువ ధనం ప్రయివేటు వ్యవస్థలకు క్రింద వెళ్లేటట్లు చూడాలి. 1952 సంవత్సరాంతం మందు ఈ యిన్నూవేషన్ కంపెనీల క్రిందవున్న 292.12 కోట్ల ధనంలోనూ 40 కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే కొన్ని పెద్ద ప్రయివేటు సంస్థలకు వివిధరూపాలలో బదులు యివ్వబడ్డాయి. ఈ అనికాశం కనుక ఈ కంపెనీలకు కల్పిస్తే, దేశంలో నలుమూలలనుండి ప్రజలవద్దనుండి దనాన్ని యివి ప్రోగుచేయగలుగుతాయి. ప్రభుత్వ ఆశయంకూడా, ధరల పెరుగుదల అరికట్టటానికి యిదేకా.

ఈ కొరత తీర్చటానికి "ఇంఫ్లీషన్ ప్రెనాన్సు కార్పొరేషను" 1948 లో ప్రభుత్వం స్థాపించింది. కాని దీని నిర్వహణలో పథూయిష్టమయింది. గత ఆరుసంవత్సరాలలోను ఇది 21 కోట్ల రూపాయల ఋణాన్ని కాంక్షను చేసింది! దీనిలో తుదకి ఇచ్చిన ఋణం మాత్రం 18 కోట్లు!! వైగా దీనినుంచి అప్పటిసికొన్న పరిశ్రమలు చాలవరకు దివాలా తీశాయి. ఈ కార్పొరేషనుకి రావలసిన బాకీలలో యింకా 82% మిగిలేవున్నాయి. ఈ కార్పొరేషన్ కి అయ్యే ఖర్చులు చూస్తే యిది జాగ్రత్తిగా నిర్వహించబడుతోందని చెప్పలేం. దీని ముఖ్యలోపం ప్రయివేటు పెట్టుబడిదారులకు మార్వాడీలగున అప్పులు ఇవ్వటమేకాకుండా వీటికి కావలసిన సాంకేతిక సహాయం యివ్వవలసి వుంది. ఈపని ఈ కార్పొరేషన్ చేయవలసిన కాలం దీని ఫలితాలు సంత్రిప్తికరంగా వుండవు.

దీని ఫలితంగానే ప్రభుత్వం "సేషన్ లో యింఫ్లీషన్ కార్పొరేషన్ మెంటు కార్పొరేషను" ఒకటి స్థాపించాలని గత సంవత్సరమే నిర్ణయించింది. ప్రయివేటువ్యవస్థ అధిపతులు కొందరు కలిసి ప్రపంచ బ్యాంకు సహాయంతో "ఇంఫ్లీషన్ కార్పొరేషన్ మెంటు అండ్ క్రెడిట్ కార్పొరేషను" స్థాపించటానికి నిర్ణయించారు. మొదటసంస్థ కొన్ని భారీసంస్థలను తానే స్థాపించి నిర్వహిస్తుంది. తదితరప్రయివేటువ్యవస్థలకు వలసిన ఆర్థిక సాంకేతిక సహాయాన్ని యిస్తుంది. దీని ముఖ్యోద్దేశం—ప్రయివేటు పెట్టుబడిదారులు స్థాపించటానికి సంశయించే ముఖ్యపరిశ్రమలను తానే స్థాపించి అవి విజయవంతమయినాక అవసరమయితే ప్రయి

వేటుపెట్టుబడిజాబలకు స్వాధీనం చేస్తుంది. దీనిఆశయాలు ఎలా వున్నా 'నిర్వహణ' 'బాధ్యత' ఎంతవరకు ప్రభుత్వం జాగ్రత్తగా స్వీకరిస్తుందో చూడాలి. ప్రస్తుతం మనని పీడించే వ్యాధి "నిర్వహణ అశక్తి". ప్రేమ పెగ్గొన్న రెండవకొర్రురేపనుకి ప్రపంచ బ్యాంకు నిపుణులసహాయం సలహాలు వుంటాయి. అందుకైనా యిది ఖరీదగుచున్నది. ఇది ప్రభుత్వంలో 7.5 కోట్ల రూ. కలిగివుంటుంది. ప్రపంచ బ్యాంకు 5 కోట్ల రూపాయలను అప్పు యిస్తుంది. ఈ రెండుసంకలు చైనాను కొర్రురేపను, తిడితర రాష్ట్రకొర్రురేపను కలిసి ప్రయివేటు పెట్టుబడి ధనముల కొరతను తీర్చవచ్చునని ఆశించవచ్చు.

పన్నులభారం ఎక్కువ అనేది ఎవో మాత్రప్రాయంగా చెప్పేకారణం అనిపిస్తుంది. అయినా "పన్నుల విచారణసంఘం" ఈ సమస్యను ప్రయివేటువ్యవస్థను ముఖ్యంగా దృష్టిలో పెట్టుకొని పరిశీలిస్తుందని ఆశించవచ్చు!

మేనేజింగువిజెంటునుగురించి చేసినసంస్కరణలు వ్యక్తిగతంగా కొందరి యజమానులకు నష్టం కలిగించినా దేశం, ప్రజలు, వారికి కావలసినది—అని తెలిస్తే, ఈ సంస్కరణలు చాల అవసరమని పిస్తాయి. మన పారిశ్రామిక పెద్దలు యుద్ధం ఆదినుండి ఎక్కువ లాభాలకు అలవాటు పడ్డారు. చాలాకాలం వారిని ఈ స్థితిలో వుంచటం శ్రేయస్సుమాత్రం అవను.

అమెరికాలో తప్పు తక్కిన దేశాలలో లాభాలరట్లు యింత ఎక్కువ వుండవు. యూజినీ స్టాలీ అంటాడు—“ప్రయివేటు పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందాలంటే ప్రభుత్వ పరిశ్రమలు సన్నగిల్లుట కాదు. ప్రయివేటు పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందాలంటే దానికి తగిన “సాంఘిక విలువలనే” పునాది వేయాలి. ఈ అభివృద్ధి ప్రభుత్వపు నిబంధనలు సడలించిన మాత్రానే రాదు...ఈ బడుగు దేశాలలో, వెనుకబడి ప్రభుత్వాలు వున్నట్లే వెనుకబడిన ప్రయివేటు పారిశ్రామికరంగం వుంటుంది. వీరిలో నిజమైన వర్తకనీతి, వ్యవహారసరళి, సాంకేతిక విజ్ఞానం, ముఖ్యంగా సాంఘిక బాధ్యత లోపిస్తాయి. అను

భవంనుంచి, శిక్షణద్వారా ప్రయివేటు పారిశ్రామికపరులు అభివృద్ధి చెందాలి. వీరు సంకుచిత అభిప్రాయాలు మార్చుకొని, తక్కిన రంగాలలోని అభివృద్ధితో మాగుతూరావాలి”...యింతకన్న ప్రయివేటు వ్యవస్థ నేర్చుకోవలసిన గుణపాఠాలు లేవు.

భారీ పరిశ్రమలకు ప్రత్యేకంగా ప్రయివేటు వ్యక్తుల యిష్టాభిష్టాలకువదిలకుండా, ప్రత్యేకంగా ప్రభుత్వం నిశ్చయపరచుకొని నిర్ణయాధికారం కలిగిన కొర్రురేపనులను కల్పించి, వాటికి యివ్వటం శ్రేయస్కరం. పాశ్చాత్య దేశాలలో, ముఖ్యంగా మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ గలిగిన దేశాలలో యిలాటి కొర్రురేపనులు ప్రముఖ్య పాత్ర వహిస్తాయి. మనదేశంలో ఉన్న ఒకటి గెండు కొర్రురేపనులు ప్రత్యేకం అల్లాటి కొర్రురేపనులు కావు. ప్రత్యేకంగా ప్రభుత్వం బాధ్యత తీసికోగూ అని ఇలాటివి ప్రభుత్వాలకున్న సాంఘిక బాధ్యత, ప్రయివేటు వ్యవహారాన్ని కూడా కలిగివుండవు.

ప్రభుత్వపు పారిశ్రామిక విధానం “సోషలియిజం” కాక పోయినా, దానినిగురించి వ్యాఖ్యానించువాడు మాత్రం ప్రయివేటు వ్యవస్థని కలవర పెడుతున్నాడు. చైనా సందర్శించక పూర్వం మన దేశంలో అమలు జరుపబడుతున్న ఆర్థికవిధానాన్నే శ్రీ సైహూ చైనానుండి తిరిగివచ్చి “సోషలిజం నిర్మిస్తాం” అని ఉపన్యాసాలిచ్చేటప్పుడు, కూడా అమలు జరుపుతున్నాడు. కాని ఒకేరకపు ఆర్థిక విధానానికి యింత త్వరలోనే మగో పెరు అతికించి దేశంలో కాపి టలిస్తులని, దేశపరిస్థితులు తెలియని విదేశీయ పెట్టుబడిదారులని కలవర పెట్టవలసిన అవసరం ఏమిటో అర్థమవును. అసలు దేశంలో సక్రమమైన ఆర్థికాభివృద్ధికి ప్రయివేటు వ్యవసాయపదాలంటే దీన్నిగురించి ప్రభుత్వంలోనివాడు ఎంత తక్కువ మాట్లాడితే అంత మంచిది. ఆస్కార్ లాంకే అన్నట్లు “పరిశ్రమలను జాతీయం చేయాలనుకొన్నా, సోషలిజం స్థాపిద్దామనుకొన్నా, ముఖ్యంగా దానినిగూర్చి తక్కువగా మాట్లాడాలి. ఏమంటే ఈ చర్యల నిజ ఫలితాలకన్న ప్రకటనా ఫలితాలు చాలా ప్రమాదకరమైనవి.” ఈ సలహాను మనం పాటిస్తే చాలా సమస్యలను పరిష్కరించవచ్చు.

విజయ యాత్ర

కోటనుండి కోటకు

మ రి యు

జయము నుండి విజయమునకు

హిందుస్థాన్

జీవితములో రాగల కష్టముల నెదుర్కొనుటకు లక్షలాది ప్రజలకు తగిన ఆధారము, రక్షణ కల్పించుమా ముందుకు సాగిపోతుంది. ఈ సంస్థయొక్క అభివృద్ధి పథములోను, విజయ యాత్రలోను 1953 చిర స్మరణీయ చిహ్నము నేర్పరిచిరి.

అమలులో నున్న భీమా ... రు. 93,61,16,768
మొత్తము ఆస్తులు ... రు. 25,26,05,686
జీవిత డీ ఇతర నిధులు ... రు. 22,50,57,119
ప్రీమియం రాబడి ... రు. 4,34,43,061
1953లో చెల్లించిన క్లెయిములు రు. 1,04,44,427

బోనస్ } పూర్తి జీవితమునకు 17-8/-
రు. 1000/- సం॥ నకు } ఎండోమెంటుకు 1/-

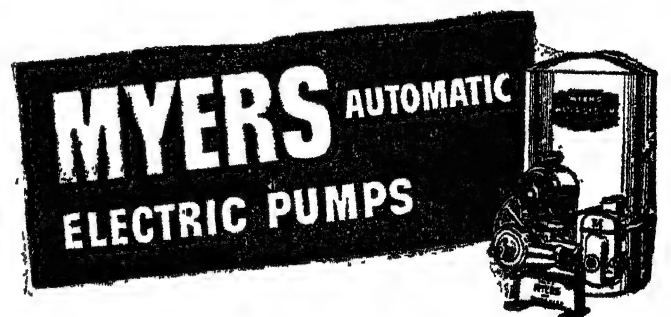
హిందుస్థాన్ కో-ఆపరేటివ్
ఇన్సూరెన్స్ సొసైటీ లిమిటెడ్

ఆంధ్ర శాఖ: హిందుస్థాన్ బిల్డింగ్స్ ఐ. కే. రాయ్, బి. ఏ.,
కెనెట్రల్, గవర్నర్ పేట శాఖ: మేనేజరు.
విజయవాడ-2.

There's
always a running water supply...
when you use a Myers Pump

మేయర్స్ ఆటోమేటిక్ పంపు మీరు పెట్టించుకొన్న, నీటిపట్టు నుండి సరాసరి మీకు నిరంతరం నీటిసప్లయి రాగలదు. మేయర్స్ పంపు మీకు శ్రమనీయకుండా అధికకాలం నేవచేస్తూ, మీ యింటిలో అధునిక సౌఖ్యము, ఆరోగ్యము నొనగూర్చును. మేయర్స్ పంపు పెట్టించి మీ యింటికి నూతనత్వము కలిగించండి.

వాటర్ సప్లయి స్పెషలిస్ట్ లిమిటెడ్,
45, తంబుచెట్టివీధి మద్రాసు-1.

హైదరాబాదు స్టేట్ బ్యాంకు

హైదరాబాదు స్టేట్ బ్యాంకు చట్టముక్రింద పట్టుతి బాధ్యత
అరిమితముగ స్థాపించబడినది.

చెల్లించబడిన మూలధనము ... హాల్ రూ. 75,00,000
రీజర్వు ఫండు ... హాల్ రూ. 76,00,000
డిపాజిట్లు, 30-9-1954 నాటికి హాల్ రూ. 16,48,35,000

హైదరాబాదు స్టేట్ బ్యాంకు, మరయు బొంబాయి, మద్రాసులందు అట్లకొని
48 ఆఫీసులద్వారా సంపూర్ణమైన బ్యాంకింగు సర్వీసును సమకూర్చుచున్నది.

హెడ్డాఫీసు: హైదరాబాదు (డికీ-1)

బొంబాయిలో ఆఫీసులు :

... మా 3 సంవత్సరముల క్యాపిటల్ సర్టిఫికేట్లు క్రింది మొత్తములందు అమ్మి
నును. రూ. 100/-; రూ. 500/-; రూ. 1000/-; రూ. 5,000/-; (డౌన్ పేమెంట్
రూ. 100-కి రూ. 80 కి-0) ఇవి సంవత్సరమునకు 5 1/2% వంతును మిక్కిలి లాభపాటి
వద్ది విచ్చును. ప్రజలకు సమర్థము, లాభదాయకము అయిన పెట్టుబడిగాకూడా
ప్రయోగపడును.

... మా క్రిప్ట్ డిపాజిట్లు (వనశీల విధానములకు ఒక క్రిమినేషన్
విధానమును సూచించుచున్నది. నెలవారీ రూ. 5/- యొక్క 5/- యొక్క వైదొ
గంటచేయుచున్నది.

... ఆగ్ని, దొంగి, దండెత్తు దొంగి, అనుండి పంటపైస పట్టుతి
కొపాడు కొనుటకు క్రింది (బిల్లీలన్నింటికొను నేపే డిపాజిట్లు వనతులు
గలవు నాంచి (ఎల్లవ చుట్టి హైదరాబాద్), ముల్తాన్ బజార్, (హైదరాబాద్)
మహబూబ్ నగర్ (హైదరాబాద్) జనరల్ బజార్ (సికిందరాబాద్) బొంబాయి
బాదలాబాద్, నైజామాబాద్, నాందేడ్, రైచూర్, వరంగల్లు, యాదగిరి.

అన్ని రకములైన విదేశీ మారకపు వ్యాపారము చేయుటయును

సర్వీసుల వివరములు, డిపాజిట్లు ఇటీవల హెచ్చించబడిన రేట్లు
క్యాంపయెక్కి ఏ ప్రాంతవర్తించుచున్న పొందండి.

హైదరాబాదు సంస్థానములోని ఆఫీసులు :

ఆదలాబాదు, బొరంగాబాదు, భీర, తువనగిరి, ఏదోర్, బోడిన్, సిల్
(ప్రాంత ప్రకర్ గల్ల), దిర్బాబాదు జనరల్ బజారు (సికిందరాబాదు) గిద్దూర్,
గుల్బర్గా, హింగోలి, చెద్దెల్ల, జగిత్యాల, జాల్మ, జనగం, రరంబగిర్,
అప్పింపేడు, కోవేబల్, కొత్తగూడెం, లాక్షూర్, మహబూబ్ నగర్, మహా
బూబ్ గండ్ (హైదరాబాదు), మందరియల్, మాన్వత్, మిరాబాదు,
నాందేడ్, నారాయణ్ పేట నల్గొండ, నిజామాబాద్, ఉస్మానాబాద్, బర్హని,
బర్హిపైటాబాద్, పెద్దబల్లి, పూర్తి, రాయచూడు, నైఠ, ఒహాబాద్, సికిందరా
బాదు, పెక్తేరియల్ పే ఆఫీసు, (హైదరాబాదు), మూర్తాపేట, ముల్తాన్
బజారు (హైదరాబాదు), బాందూరు, ఉద్గిర్, ఉద్రు, వైజాపూర్, వరంగల్,
యాదగిరి, జహీరాబాదు.

కె. పి. ఆర్. మియాన్,
మానేజింగ్ డైరెక్టర్.

విజయమునకు
సాతీయైన సాధనములేదు!

కవిరాజ్. ఎన్. ఎన్. సేన్ గారిచే భార్యుచేయ
బడు ఆయుర్వేదాశ్రమములు ప్రైవేటునమునకు
ప్రబల తౌర్యాములు. గత 72 సం॥రాలుగా
యా బౌషధములు నాటిలేని విజయములను
సాధించినవి. అందుచేతనే ప్రతిహాట వైద్యులు
వీనినినే కోతెదరు. కవిరాజ్ వారు తయారు
చేయు సిద్ధ మకరధ్వజ . మకరధ్వజ
పసంత కుసుమార రస, యింకా యితర
శాస్త్రీయమైన బౌషధములు నేడు ప్రజాపశ్చింస
మును విశేషముగా చూడగొని యున్నవి. ఇదే
విధముగా అరిష్టలు, ఆసములు, యింకా
యిలాంటి యితర బౌషధములు ప్రత్యేకముగా
తయారగుచున్నవి మానవునికి అతి ప్రతివాద్ర
మైన జీవిత మున్నంత కాలము, కవిరాజన్
ఎన్. ఎన్. సేన్ గారి ఆయుర్వేద విశారద
వాయములు వానికి నడుగరి గొప్పప్రతిష్టను
నిల బెట్టుకొనుగల్గును.

కవిరాజ్ ఎన్. ఎన్. సేన్ & కంపెని

లిమిటెడ్.

18/1, & 19, రోయర్ ఛిట్ పూర్ రోడ్డు
కలకత్తా-1.

పువ్వులు

శ్రీ వాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి

రెండు ఇళ్లకే మగ్గనున్న ఒంటిమొక్కల సక్కున రాతిమీద కూర్చొని, మొక్కలపైపూ మొక్కల్లోకి దూస్తోంది కమల బాల. మేడి ఇంటిమీద మేడి అంచుమీదకి వచ్చిన చుగ్గిరము చిరునవ్వు—చిన్నది—పారేశాడు.

జోరవతిల తోలు. 'ది గార్డను' అది. తోటమగ్గ పిడ్డమేడి. అది మొయిన హవుసు. మేడి కొంచెం పడుమటగా చిన్న పెంకు బిల్లు. అది గెస్ట్ హవుసు.

మేడిగల పెద్దమనిషి కలకత్తాలో వ్యాపారంగల పెద్దమనిషి. అతగాడు ప్రతియేటా వేసంగిమాత్రం చల్లగాలితోసం స్వంత వూరుకి మలుంబంతోసోగో వచ్చి స్వల్పాశ్రమం పళ్లె అలవాటుగల పెద్దమనిషి. ఆయన కలకత్తాలో ఉండేప్పుడు, ఇక్కడ మేడిని అడ్డె ఇవ్వవచ్చు. కాని, జోరవతిల ఉండే అంతపెద్ద మేడిలో అంత మేడికి తగ్గ అడ్డె ఇచ్చుకొని ఎవడూ దిగదు. తక్కువ అడ్డె ఇంటివాగు ఇవ్వరు. ఇచ్చినా, దిగినవాళ్ళని ప్రతియేటా వేసంగి మాత్రం ఖాళీ చేయమనడం బావుంటుంది. అందుచేత మేడి ఇంటిని తిలుపులుముసి తాళాలు విగించి ఉంచెరు. గెస్ట్ హవుసునిమాత్రం అడ్డెచ్చెరు.

ఇల్లు చిన్నది కాబట్టి, జోరవతిల ఉంచే కాబట్టి ఇంటినా రా గెస్ట్ హవుసుని తక్కువడ్డె ఇచ్చెరు. ఇల్లు చిన్నదైనప్పటికీ, జోరవతి దూరంగా ఉన్నప్పటికీ, అడ్డె తక్కువ కాబట్టి అందులో ప్రవేశించేగా అవతరంగారు.

అవతరంగారి గురించి "మీ నాన్న గారికి ఎక్కడమ్మా పసి" అని ఎవరైనా అడిగేయెడల "బ్యాంకిలో" అని బట్కన చెప్పగల కమల, "బ్యాంకులో ఏం పని? ఎన్నాళ్ళ సర్వీసు? జీతం ఎంత వస్తుంది?" ఇటువంటి ప్రశ్నలు వేస్తేమాత్రం సరిగా సమాధానం చెప్పలేదు. అవతరంగారి ఆర్థన ఇంటికి సంతమట్టుకు ఆధారంగా ఉండో, ఆ ఆర్థన ఇంటికి చాల్సందో చాలవో అనే విషయాల గురించి కమలెప్పుడూ ఆలోచించనేలేదు. తన స్కూలేమిటో, తన చదువేమిటో, అంతే.

కిందలేడు ఏప్రిల్లో, కమల మూడో ఫారం పరీక్ష రాసి పాసయిన రోజుల్లో ఆమెకి పన్నెండోయేడు దాటింది. ఆమె ఆ వెంటనే ఈ యింట్లోకివచ్చి పడింది. అంతటితో.

"స్కూలు ఇక్కడికి చాలాదూరం, అవునా? మరి ఒక్క రైవి అంతదూరం నడిచి ఎలా వెళ్తావో నువ్వే చెప్పు. వెళ్ళలేవు కద. ఒప్పుకుంటావా? ఒప్పుకోతూ...అలా అంటావు. అంతే...మరి భర్తఫారం పాసయ్యేవు. అలాగా ఇలాగా కాకుండా

ఇటుగా పాసయ్యేవు. ఏం? చాల్తా? అల్ల చాళ్ళ సీతాలమ్మగి గాడు, ఎమ్మే పాసయిందా? పాసయింది. పాసవులేమాత్రం పెట్టి చేసుకోకతప్పిందా?...అందుచేత...అడ్డెపెట్టి...పెట్టి—పెట్టి—అదీ ముఖ్యం. తెలిసిందా?" అంటూ కొన్ని కారణాలు చెప్పి కమలని స్కూల్లోకి సంపించడం మాన్పించివేసేడు కమల తండ్రి.

అవి అసలు కారణాలుకావనీ, వట్టి సాగులుమాత్రమేననీ అసలు కారణం వేరే ఉందనీ ఆరోజే తెలిసింది కమలకి. తండ్రిని అక్కుని వెళ్ళినిచ్చి తల్లిదగ్గర మారాం చేసిచెసి ఏమిటగా, విసిగిపోయి కేలువేసింది కేవలమ్మగారు.

"మీ అన్నదమ్ములూ అక్కచెల్లెల్నూ పదిమందీ ఎమ్మేలూ ఎమ్మేలూ చెప్పించడానికి మీ నాన్న లక్షాధికారసుకున్నావా, కోటికొద్దరుసుకున్నావా? లేక, దులుపులే రాగానికి పెరట్లో యాపాయిల చెల్లున్నాయసుకున్నావా? దయచేసి, ఏమిట కట్టిపెట్టు. తెలిసిందా? ఎండే...అది. ఆ పచ్చికరలు కాస్తా ఎండలో పడేసి పెట్టు" అని కేకలేసిన కమలతల్లి విసవిన వెళ్ళింది వంటదగ్గరకి.

అంగుమీదట కళ్ళు తుడిచెసుకొంది కమలబాల.

అప్పన్నీచీ, ఎవరూ చూడకుండా కళ్ళు తుడిచెసుకోడం అలవాటు చేసుకొంది కమలబాల.

ఆరోజున, రోపంగా ఉండడంచేత అవతరంగారి భార్య తన సంతానంయొక్క సంఖ్య ఎక్కువ చేసుకునే గాని, నిజంగా తే రావిమకి పదిమంది పిల్లల.

కమల పుట్టిన పడేళ్ళనాటికి అవతరంగారికి, కడసారిది విసుల కలిగింది. ఈమధ్యకాలంలో ఉద్భవించినవాళ్ళి వరసగా నలుగురు. మొదటివాడు, సీతారాముడు. రెండవవాడు రాధా కృష్ణుడు. మూడోవాడు పార్వతీప్రసాదుడు. నాలుగోవాడు గంగా ధరుడు. నలుగురూ రావులే. నలుగుర్నీ ఇంట్లో పిల్వే పిలుపు!

"ఒకే సీతా, ఒకేయ రాధా! ఏవర్రా గంగా, పార్వతీ! ఎంతనేపయింది ఒకటిచీసి. ఇంకా అక్కడే మార్పున్నారా? ఎక్కడ దాపరించేయో ఏవర్రా ఆ మొక్కలు. చస్తున్నాం మీ అక్కకి మతిపోలే మీకూ మతులు పోతున్నాయర్రా? రండి వేగిరందండి" అదీ సాధారణంగా కేవలమ్మగారు వేసే కేక.

కొత్త ఇంటికి గాగానే అవతరంగారి భార్య పెరట్లో ధని యాలు చల్లింది. కాకరపాడు పెట్టింది. దొండబడ్డు నాటింది. తరు వాత, తోటలో ఓ రోజున కమల అటూ ఇటూ తిరిగి చువ్వన తల్లి దగ్గరకి పరుగెత్తుకొచ్చి,

“అమ్మ! అమ్మ! బల్లకొండ కోటమీద మొక్కలు... నన్ను కాపాడుకున్నావా! ఎన్నో అన్నామో అంది.

“ఎక్కడో?”

“అక్కడ, ఎరువుకుప్పదగ్గర”

“ఎరువుకుప్పదగ్గర, అనా! అది బాతి మొక్కల క్షౌర్యమునా?”

“బతి మొక్కలూ?!”

“అవును.”

“బతివుత్తులు పూస్తాయా?!”

“బతి మొక్కలకి బతి వుత్తులు ప్రయోగవోలే పాటల కొయలు కొస్తా యనుకున్నావులే. బావందమ్మ బావుంది. నవ వ్యస్తీ ఉన్న మతి కూడా పొయిందిట” అంది శేషమృగాడు.

అలా జనుంచే కనులకి మతిమారడం జరిగింది.

అలాగే అంటునే వుత్తులతోట వేసేదా మనుకోలేదు కుప్ప. కాని, మనిబొట్టలో మాణిక్యం కనిపిస్తే దాన్ని వేరే తీసేసి దానికి తగిన విర్రాటు దానికి చేసినట్టుగా, ఎరువుకుప్పనుంచి బతి మొక్కల్ని వేరుచేయాలని కమలకి కలిగిన ఆలోచన “పూలతోట”కి దారి తీసింది. తరువాత ఆ ఎరువునే ఆ కమలే మానుకొచ్చి ఆ మొక్కలకే పోషణం జరిగిందనుకోండి. కాని అది వేరే సంగతి. ముందు, ఆ మొక్కల్ని కొన్ని తీసుకొచ్చి పెరట్లో పాతించి కమల.

ఆ మొక్కల్ని అక్కడ్నుంచి తీసుకురావడానికైనా, వాటిని పెరట్లో పాతడానికైనా ఇంత చిన్న పిసరైనా సాయం చెయ్యని పెద తిమ్మకు—సీతగాడు—“అక్కయ్యా, అవన్నీ పెరట్లో వేస్తున్నావా? ముందువేపు వేస్తే హాగా ఉండదుటే: వుత్తులు పూసినప్పుడు అంతా సుమృద్ధిపోయా?!” అని చెప్పి మొక్కల్ని ఇంటి ముందు నాటమని సలహా ఇచ్చేడు. అది బావుందిని ఆ సలహా పాటించింది కమల. అక్కయ్యా, లైనుగా వేస్తే బావుంటుందికదా” అన్నాడు రాధ. అలాగే చేసింది కమల. “అక్కా అక్కా, అంత దగ్గరపా పాస్తే, మన గదిలో సామాన్లగ ఇరుగ్గా ఉంటుండే. కొంచెం దూరంగా పాడ్డా” అన్నాడు పార్వతి. “నువ్వేం సలహాలేం చెప్పక్కర్లేదు. చాతనైతే సాయం చెయ్యి. లేకపోతే నోరుమాను మూచో” అనేసినప్పటికీ పార్వతిగాడి సలహా ప్రకారం మొక్కల్ని దూర దూరంగానే నాటింది కమల. గంగగాడు సలహాలేవి ఇవ్వకుండా, చిన్న చెంబులో నీళ్ళు పట్టుకొచ్చి ఇచ్చేడు. విమల సలహాలూ ఇవ్వలేదు, ఊరికే కూర్చోనూలేదు; అటాఇటూ తిరిగి, మొక్కల్ని కొన్ని నాటబోయి, కొన్ని తొక్కిసి, అందరి కాళ్ళలోనూ అడ్డంగా పడి, కమలచేత చీనాట్లు తిని, సీతచేత ఓదార్చబడి, అమృత దగ్గరకే తీసుకుపోబడింది.

ఆఖరికి, ఆ సాయంకాలానికి, అంతా కలిసి అరు వరసలో ముచ్చె బతి మొక్కలు నాటేరు.

నాటిననాట ఆ సాయంత్రం భుష్యయి ముక్కులూ పాదా సామ్యపరిపాాయి తలలు వేళ్ళాడవేసేసేయి.

ఆ రాత్రి ఆకాశంలో చంద్రుడు లేచి. ఎక్కడా మెఘాలూ రవు. మొక్కలన్నాయి తోని వాటివైపు మార్చలేదు కమల. ముక్కి దీపం చేతనట్టుకొని. ముచ్చెగర బూర్సానీ, ముచ్చెదీపపు శుద్ధివెలుగులో మిక్కిల్లోటి కళ్ళలో మొక్కల్ని కట్టా కొట్టా చూసింది.

మొక్కలు బతకవేమోననే వెలుగుచితి ఈ రాత్రి అవతల కాన్నీ శేషమృగనీ బతకకొచ్చిందేమోననే కమల.

“బతుకుతాయా, బతికవా?” అని ప్రశ్ని.

“బతుకుతే బతుకుతాయ. బతకాలే పోనాయ. మరని నిన్ను మాత్రం చంపక కళ్ళు మూసుకు పుట్టొచ్చింది. అది నిజమే. తమకు పుట్టించి శేషమృగాడు.

ఆ రాత్రి తనకి ఎన్నడూ నిద్రపట్టించిన అమ్మనివేళే కమలకి తెలియ. ఆ రాత్రి ఎక్కడోనా వచ్చిన మెఘాలు ఎంతగానో నవించి వెల్లిపోయాయన్న సంగతి ఆ రాత్రి కమలకి తెలియ.

మర్నాడు మూర్ఖుడు లేచిన కొంచెంసేపటికి నిద్రలేచిన కమల బాల, కళ్ళు మలుముకొంటూనే ఇంటిముందునెట్లా, మూస, కాపున కేర వేసి మడిదగ్గరకి పరిగెట్టింది.

తల్లికి తెలుస్తోంది; తండ్రికి తెలుస్తోంది. భూవంశుడే తెలిసి ఉంటుంది; ప్రాణాన్ని బీభత్సాన్ని పెంచి పోషించేవారందరికీ తెలిసితీరాలి, ఆ ఉదయం తలలెత్తి నిల్చున్న చిన్నఎత్తు గుంతి మొక్కలు ఓ పదమూడేళ్ళ అడవిల్లో కలిగించిన సంతోషం, సంభ్రమ, అశ్చర్య, ఆనందం, ఉద్వేగాలు ఎటువంటివి నిమిషం.

ఇటు ఈ మొక్క దగ్గర నిల్చుంది కమల. అటు ఈ మొక్క దగ్గరకి పరిగెట్టింది కమల. ఇదే కమల ఈ మొక్క అయింది. ఇదే కమల ఆ మొక్క అయింది. నిన్నటి రాత్రి నిద్రకున్నా ఈ కమలే. నిన్నరాత్రి నానజిల్లా ఈ కమలే. ఆ కమల ఈ కమల మూర్ఖురీతిగా మెరుస్తోంది. అదే కమల ఈ ఉదయం నిల్చునాగా వీస్తోంది.

అది, అంతటిది, ఆ శత్రుమహిమ కమలకి సాహకమలాగా చేసింది.

మొక్కల్ని పెంచడమే ముఖ్యమైన సనయిపోయి ముగ్ధురీతి కమలకి. కాని ఆ పెంచే అధికారం, అవకాశం కమలకొక్కడే గుత్తే వుచ్చుకోలేదు. అందులో మిగతా వాళ్ళమూడా ఉన్నాయి మేల్పు. గంగగాడు చిన్న చెంబుతో నట్టుకెల్లి ఆ మొక్కలకి అనే పనిగా నీళ్ళు పోస్తూండడమే వాడిపని. ఇంటివారి లోటమాలీ దగ్గరకి పోయి, బారిగా లొల్లికా తెచ్చిఇచ్చి, ఇచ్చితెచ్చు పని పార్వతిగా డిడి. ఎరువుమానుకొచ్చి మొక్కలకి పోషణం అనేది రాధగాడి పనుల్లో ఒకటి. రెండుపూట్లావచ్చి మొక్కల్ని తనిఖీచేసే అధికారి సీతగాడు. అప్పటప్పట, అవసరం వెంటబడి వచ్చి సైంటిస్టు సలహాలిచ్చే డ్యూటీ ఇంటివారి లోటమాలీది. తెలిసీ తెలియని సలహాలిచ్చే పని మొక్కల్ని పెంచడంలో పెద్దబాలకిడు చదువుకున్న అవతారం గారిది. అవతారంగాడు సాయంకాలం ఆఖరునుంచి వచ్చేక

అలా ఓరోజున ఆ మొక్కలదగ్గర ఉదయం హాయిగావూర్చు
న్నప్పుడే వచ్చేడు బక్కభగవానుడు.

ప్రతివేలా జీతం అందినవారిలా తి, పదుక్కు సేమంబు, అలా
 బింద తలగడా సరిచేసుకొంటూ తొలగేసరికల్లా రోగూలపుతొడగూ
 బక్కుముండాకొనుటూ" అని పీసారి అనుచుకుంటూ పడుకోవడం
 అవతారంగాదు. సరిగ్గా అలా కుర్చుకుని పొద్దుపే నీదొ గంబు
 కొట్టే సరికల్లా "అయ్యో అవతారంగాయ్యా" అని శోకాన్ని అడ్డ
 ననులు చెయ్యడానికి వస్తాడు బక్కుభావాన్ని, ఆ శంకానికి పై
 చేరటం. పది అవతారాల్ని ఉద్దేశించి సత్సవా ఆనిపిస్తుంది.

ఇంటివారి ఇల్లు, ఇంటినారేలొల, ఇంటినారి ఇక్కడి
 వ్యవహారాలన్నీ చూసేటట్లుగా గింబులకు వాస్తవిక. ఆశోకాన అడ్డ
 పుచ్చుకున్నాక "ఇంటినాని కిసేమనకే వచ్చున్నా కండ్లొయ్య" అని
 చెప్పేసి నవ్వుకొంటూ బక్కుభావం కలుగుతుంది. ఇంటివారికి సక్కున
 ఉన్నట్లుయితే అడ్డవన్న వాళ్ళు కంకలాలూ అంగీకారాలూ అంగీకరిస్తారు
 వాస్తవిక అభిప్రాయం.

సేసంగే రావడం ఇంటివారి అంబాలూ ఇప్పుడంటున్నా
 సున్నాతో అనుకున్నారంటే. భగవాన్ల కుక్కడా నీ మాటా
 తెలియటం.

ఇంటివారంటే అంత ఇష్టం లేదు కనుక. ఇంటాయన ఎం
 నంటివాడో తెలియదు. అత సేవకుడూ చిన్నింటినైతే రావడం.
 ఇంటావిడ మంచుమనిషిలాగ కనిపిస్తుంది. ఇంటివారి పెద్దదామర
 ఆలవారింట్లో పాట్లంటో ఉంటుంది. అమెని ఎరుగదు కనుక.
 కెండ్లో మామూలు పడుకోలేళ్ళ వయసుదే అయినప్పటికీ పాతకేళ్ళ
 మనిషిలా ఉంటుంది. తనకి పశ్చే ఉన్నట్లు ప్రవర్తిస్తుంది. ఆ
 అమ్మాయి కిందనుంటే పంబులంటున్నా. మీదనుంటే వగ్గాలుంటున్నా.
 కూడో అమ్మాయి సుమ్మడిగానే ఉంటుంది. పడేళ్ళది ఆ పిల్లని
 "కెండు బడలమ్మాయి" అంటారు అవతారంగానింట్లో అంతా.

నిన్న నుభావన్నం పన్నెండు గంటలకి కొడుకేరు ఇంట
 వారు. అందరికంటే ముందు ఆఖరమ్మాయి కాగ్గోలొల వైట్కి
 బంటలా గంత ఇంట్లోకి వెళ్ళింది. ఆ పిల్ల కనిక ఇంటాయన సరేలు.
 ఆయనది బబ్బితల. మనిషి నున్నగా పక్కగా ఉన్నాడు. ప్లానింగ్లో
 ఉన్నాడు. ఆయన భార్య కాగ్గోలొల సెమ్మడిగా దిగింది. నిండుగా
 ఎత్తుగా ఉంది. బ్లడ్ గెడ్ గానీ కట్టుకొంది. చాయ మేలిమి బంగ
 రంలా ఉంది. వారి కెండ్లో అమ్మాయి కాగ్గోలొల దిగలేదు.
 అమెని సెమ్మడిగా నింపేరు. ఆమె కట్టుకున్న వారిమీది పీవర్
 కొటు తొడుక్కుంది. పద్దగా మూలంగుతోంది.

"అమ్మాయిగారి కేమెచ్చిందమ్మా" అని భగవాన్ల ముక్కిలి
 అంబాళనతోనూ, అతి విషయంగానూ ప్రశ్నించడం.

అమ్మాయిగారికి ఫివరలు.
 అందుకుంచి బక్కు భగవాన్ల ఇసుమంలైనా నింకరించుటే
 కమల కూడా ఇంత సేవనైనా విచారించలేదు.

కాని—
 ఇంటివాళ్ళు ఎందు కొచ్చేరుకి ఎన్నట్లుంటారు? వాళ్ళిక్కడ
 ఉన్నట్లుకూడా ఆ అమ్మాయికి ఉష్టం ఉంటుందా ఉండదా?
 అని రాత్రి ఆలోచిస్తూ పడుక్కుంటుంది కమల.

ఉదయాన్నే లేచింది కమల.
 ఉదయం సెమ్మడిగా వెళ్ళింది. ఇంటివారి కెండ్లో
 అమ్మాయికుంచి ఆస్పత్రి నర్సునతో వచ్చింది. మధ్యాహ్నం
 ఇంటివారి నాఖరు శేషమ్మగార్ని బింద ఒకటి అడిగి పట్టుకు
 వేశాడు. అంతే. మరెం విశేషాలేవు.

మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకి మాత్రం—

నెమ్మ నిండాలో నిల్చి పట్టుకొని సుమ్మంబగరకి వచ్చిన కమల
 నున్నా రావడంతో, బక్కు కాకవేసి, పిందె అలా నీ విడిచేసి పరి
 కల్పించి ముక్కులబగరకి.

మేడ ఇంటి క్రాయింగ్ గూమెప్పేలు వరాండాలోకి ఇంటా
 వరా, చున్న ఇంట్లో సుమ్మంబగర శేషమ్మగూడా బక్కుసారే
 వచ్చేరు.

ఇంటివారి ఆఖరమ్మాయి—కెండ్లో బంటల సేవకురమ్మడి
 ప్లానెట్ తొడుక్కున్నది, గాలితోట్టిన బంటలా అన్నది—

"శేష కోసుకుంటూ, మా యిష్టం. కాక్కోవాలి" అని అడ్డగా
 అరిగింది. ఆమె చేతులు గట్టిగాపట్టుకొని, "శేషేలు. కేయెన్లెను.
 మావో" అని కనుల కేకలేస్తోంది. ఇంటా సేవకురమ్మాయి
 మామూలు బంతిపువ్వులు కలిగి కేటవట్టారట.

"ఏం ఏం! ఏయింటా అన్నది?" అని,

ఇంటావిడ సామెతాను, పాగాను కుట్టుకట్టాలి కాక
 కింది అడిగింది. ఇద్దరమ్మాయిలూ సేవకురమ్మాయి ఆమెని, అలానే
 నిల్చుండిపోయేరు. అంతలోనే శేషమ్మగార్నిచ్చి కమల పరిశ
 పట్టు విడిచింది. హుళుళేయ్యి స్వల్పకు నిల్చుంది.

"అక్కో హయర్ మమీ..." అని ప్రారంభించి చెప్పింది
 గండుబల లవ్వాలు.

"నెవర్ మైన్ల హాన్. యూ టెన్ ఏక్ గుని నిజ్ నూ
 ప్లీజ్" అని ఆ అమ్మాయిచో చెప్పి,

"ఆ పువ్వులే అంత మహా భాగ్యంబయ్యారే! నిన్న నుభావన్నం
 నిట్టగా అల్లికి చెన్నోడెమిరే! కోసుకుంటుందా నీ నీటి, వాళ్ళే గ
 అనకంకే."

అని శేషమ్మగార్నితో చెప్పి భగవాన్ల సభిమాయించి ఇంటా
 విడ. ఆమెని బోపగిం మకున్నట్లు తెలియకంలేదు. "ఇంత పువ్వు
 విడువగానికి ఎంకుకంటే అల్లికి? పైకల్లా అవకాశం" అని అంటే
 చిరకు పట్టుకున్నాత్రం స్పష్టంగా తెలుస్తోంది, ఏం కోసం మ
 కొంటే శేషమ్మగారు. ఏం చెప్తాయన్నా ఇంటావిడ గానీ విట్లేనే
 కలిపాయించి.

తల్లి బంటలలోకి హానింది కమల. "మేరీ గారెండుకానీ
 శేషమ్మగారికి ధైర్యంలేదని ఆమె ముందు చెప్పక పోయారట.

"ఈ మసాకీ వేలదు."

అని చెప్పడానికి, అసలు, తుపాకూడ నుంచి, కానేకాదు
 శేషమ్మగారు.

ఫోలోపున శేషకోసుకొంటుంది ఇంటివారి కెండ్లో, అంత
 పువ్వుల్ని, కావలసినన్ని.

సెమ్మడిగా, వెనక్కితరిగిచూపడం అంటే ప్లాన్ నీటి
 చేరు పట్టుకుట్టె. సుమ్మంబగర గంగ చెయ్యకట్టుకు నిల్చున్న
 విము వాగాలు పెట్టెంది. గంగగూడు రాగాలుపెట్టెక నిల్చు
 న్నాడు.

బంతిపువ్వులే మహా భాగ్యం!?

కట్ల తుడుచుకొంది కమలబాల.

మేడ ఇంటిమీద మేడ అందు ఎగువకవచ్చిన చందమామ,
 చక్కనివి, చిన్నచిన్నవి నవ్వులు ఎన్నెన్నోపాలెస్తూనే
 ఉన్నాడు. కాని,

కట్లతుడుచుకొంది కమలబాల.

కట్లతుడుచుకొంటూనే ఉంది కమలబాల.

సంస్కృత ప్రహసనములు

శ్రీ బొమ్మకంట శ్రీనివాసాచార్యులు

సంస్కృత ప్రహసనములో అత్యంత ప్రాచీనమైనది, అత్యుత్తమమైనది బోధాయన కవికృతిమైన 'భగవదజ్ఞక' ప్రహసనము. ఒక పరివ్రాజకుడు, ఒక వేశ్యకు సంబంధించిన ప్రహసనమిది.

భగవదజ్ఞక ప్రహసనములో కథ

పరివ్రాజకు డొకడు ఈ శిష్యులతో ఒక ఉద్యానవనములో బసేసిఉండగా—వసంతసేన అనే ఒక వేశ్య ఇద్దరు పరిచారికలతో అక్కడకు వచ్చును. సమీప నగరానికిబయి నుండికూ తిరిగిరాని శుభ్రమైన రామిలకుని కొర కామె దిరహోర్చుచు, అతనిని నొని వచ్చుటకై ఒక పరిచారికను పంపును. ఇంతలో యమదూత ఒకడు సర్వాకృతితోవచ్చి, అకోకపల్లవాలు క్రుంచుచున్న ఆవేశ్యను కామిజేసి, ఆమెప్రాణాలు తొనిపోవును. పరివ్రాజకుని శిష్యుడు కాంచీల్యు డీద్యుక్తియుదూచి, జాలిపడినగానివలె నటించి, వేశ్య శివ ముద్రకుకొయి గోడింప వారంభించును. అంతట—పరిచారిక శిష్యు నాశనికి వస్తుచెప్పి, వేశ్యామాత కా ఉదంతము తెలుపుటకు వచ్చును. అపనాగ్ధుడైన శిష్యునకు యోగములో నమ్మకము కుగుర్చుటకై పరకాయ ప్రవేశవిద్యచే పరివ్రాజకు డావేశ్య కుమారులో ప్రవేశించును. వేశ్యానాత, రామిలకుడువచ్చి, గణిక భామినిలోని పరివ్రాజకుని విపరీతవర్తన, భాషణాదులుదూచి నిరలుపడి, నైర్దునికొరకు చేటిని సంపుదురు. ఒక ధూతవైద్యుకు వచ్చి, ఈకొన్యాధి కొరుకువంక, నర్పనైర్దుని పిలుచుకొని వస్తునని పోవును. ఇంతలో—యమసర్పరాజు తీసికొని రమ్మన్న వసంతసేన ఈమె కాకపోవుటచే ఈమె ప్రాణులు తీమె దేహ మింక దుగిపించుటకై యగుఘోరుని తిరిగివచ్చును. కాని, ఆ గణిక భామినిలో పరివ్రాజకు డుంకులుదూచి—తనకు తొందరపని ఉంకుటచే—ఆమెప్రాణాలను చెరువలోఉన్న యోగి సేవా ములో వసలి యగుచుట వెల్లిపోవును. యోగి లేచివచ్చి వసంతసేనవలె మట్లాగుచుండుట రామిలకొరులకు మరింత దిగ్భ్రాంతి కలగించును. పిమ్మట సర్పవైద్యుకురాగా—గణికా శరీరముడై ఉన్న పరివ్రాజకుడు అతనిని పరిహసించి, అతని? వైద్యపరిజ్ఞానము లేమని రుజువుచేసి పంపును. యమభటుడు తిరిగివచ్చి, ఆ వృషలీ శరీరము విరుముని యోగిని కొరును. అత డిట్లు చెయుగా—గణిక ప్రాణాలును యథాస్థానములో ప్రవేశ పెట్టి యమభటుడు నిష్క్రమించును. నిజశరీరములో ప్రవేశించిన పరి వ్రాజకుడును శిష్యునితో కలసి భిక్షార్థ మరుగును. భగవదజ్ఞక ప్రహ సనములోని కథ సంగ్రహముగా ఇది.

భగవదజ్ఞక ప్రహసన పిల్లిపద్య :

అర్వాదిన ప్రహసనా లనేకం నానాస్థానకరమైన భాష్యము తోను, నీచ శృంగారముతోను నిండియుండి, ప్రహసనము శిష్టజన సమాధిరహితము కాదని నిరసించుట కవకాశ మిచ్చినది. కాని, ఉపలభ్యమైంకలో వ్రాసినదిమైన ఈ 'భగవదజ్ఞకము' అట్టి సుంభిప్రాయాలు తొలగించి, ప్రహాసనము కేవలము విశేషదాయకమే కాక, సాంఘిక దురాచార నివారకము, సన్మార్గోపదేశకము, విశ్వక్రేమచ్చుకనూ మాన ప్రియ కావ్యో స్పష్టము చేయు చున్నది.

కాంచీల్యుని నెరిమెరి ప్రశ్నలతో మనవంక వినోదము కలి గించుచున్న, మరొకవంక పరివ్రాజకుని కమాధానాలలో బోధాయన కవి—'అంతరాత్మ, కన్యాకృల్ల విశేషము'వంటి అతిగంభీరములైన ఆధ్యాత్మిక తత్వాలను కూచి అత్యంత సుశోభముగా ఉపన్యసించును. పాత్రల విచిత్రమైన ప్రవర్తనలవలననూ, వేషభాషాదులలోని వక్రచలనలననకాక, ఈ ప్రహసనములోని హాస్యము ప్రధానముగా ఒక సంఘటన నాధారముగా చేసికొని ప్రవర్తించినది. వేశ్యా, పరి వ్రాజకుల ఆత్మలు తారుమారైన సంఘటన ప్రహసన మంతటికి కేంద్రమై, అత్యంత హాస్యమధురముగా నిర్వహించబడినది.

భారతదేశములో జాద్యుత ఓణిదరి ఆరంభమై, అర్జునుతము పునర్విజృంభణము చెంచుచున్న కాలమునాటి దీప్రహసనము. నాటి కింకను హిందూ, జాద్యుతాల మధ్య సరివ రైనములు ధారాళ ముగా జరుగుచుండెను. యోగి శిష్యుడు కాంచీల్యుడు పెందలకడి భోజనము దొరుకునను ఆశతో జాద్యభిక్షుడై, వారి ఒంటిపూట భోజనాలతో వేగ లేక, తిరిగి హిందూమతములోనికి సర్వకొట్టినవాడు. ఆనాటి జాద్యులలోని దౌర్బల్యాల నన్నింటిని ఈ కాంచీల్యునిలో ప్రతిపాదించి, బోధాయన కవి అతి నిపుణముగా ఈప్రహసనములో జాద్యుతమును పరిహసించును. భేషజముతో జనవంచన చేయు కుమానాభిషక్కుల నవ హేళననుచెయు శుబ్దముకూడా ఈ ప్రహ సనములో అత్యంత మనోజ్ఞముగా చిత్రపటమైనది.

ప్రహసన లక్షణము :

వస్తువులోను, సంధి సంస్థానాలలోను, లాస్యంగములు, వృత్తి—మున్నగునాటిలోను ప్రహసనానికి, భాణానికి భేదము లేదు. భాణమువలె ప్రహాసనముకూడా ఏకాంకిక; ముఖ, నిర్వ హణ సంఘటన మాత్రమే నిబద్ధములు కావలెను. అయితే భాణ ములోవలె ప్రహాసనములో ఒకే పాత్రకాక బహుపాత్రులందును

భావానుభూతి నిరర్థకంగాను ప్రధాన రసములయిన, ప్రహసనము, హాస్యరస ప్రధానము. దిలకాస్వాంత్యాలతోపాటు, దళిహాస్వాంత్యాల బహుకాణ ప్రహసనముతో కల్పింపవలెను.

సంప్రముఖ సంకీర్తములు ఇవి ప్రహసనములకు రెండు వర్గాలుగా భరితముని విభజించెను. ఈ గుర్తింపు సంకీర్త ప్రహసన లలలముల విషయమై నాను చాన్త్రుత్వోత్తి ఉన్న రెండు భిన్న భావాలను అభినవభారతలో అభిగత సత్ప్రపాదులు వివరించెను. మొదటి మితము సమసరించి—ఒకే వర్ణ ప్రయోగము వోషమూర్త్యా సరితి మును పరిహసించునది గుర్తిప్రహసనము; దేవ్యానుల పునువురి చరిత్రలతో సంకీర్తమై ఉండునది సంకీర్తము. రెండవ మితముతో—సహజముగా గర్జిత చరితులుకొక, ప్రాకృత సాసంక్రాంతివలర దూష్యమాణున గొండిర భివత్తపనాది స్యభావసద్దుల చరితము వర్ణించునది గుర్తిప్రహసనము; స్వాభావికముగానే అశిష్టలయిన దేవ్యానుల సరితమును వర్ణించునది సంకీర్తము. దేవ్యానులంతము గూడా అభినవసత్తమైనను, ఈ రెండవ మితము ననుసరించి ‘భగవ దక్షాకము’ గుర్తిప్రహసనమే యగును. కాదనము: ఈ ప్రహసనము లోని వైభవ వసంతసన ‘మృచ్ఛకతికము’ లోని వసంతసనవలె వికప్రియానురక్త; కులకాంతా సదృశ.

భరతముని తరువాతి ఆలంకారికులు భనంజయ, విశ్వనాథ కవిరాజులు సంకీర్తమునే ప్రకీర్తన, చైకృతము అని తిరిగి రెండుగా విభజించి, ప్రహసనాలు మగామవిధాలని నిర్ణయించి నారు. మండి, కంఠుక, తాపనాదుల వికృత వహోవేషములతో కూడినది చైకృతప్రహసనమనీ, వీధి అనే యాపక విశేషముతో సాంకర్యముచెంది, భూర్జసంకులముగా ఉండు ప్రహసనము సంకీర్తమని దిశరూపక కర్త భనంజయని వివరణను. విశ్వనాథకవి రాజు—ఒక్కొక్కప్పుడు సంకీర్త ప్రహసనాలతో రెండంకాలు కూడా ఉండవచ్చుననెను. హాస్యాన్వితము, లటకమేశకము, హాస్య చూడామణి—మొదలైనవి ఈవిధముగా రెండంకాలు గల ప్రహసనాలు.

మత్తవిలాసప్రహసనము

భగవదజ్ఞకము తరువాత ప్రాచీనతలోను, ఉదాత్తతలోను ముఖ్యముగ పేర్కొనదగినది మత్తవిలాసప్రహసనము. క్రీ. శ. 7-8 శతాబ్ది తొలిపాదమునాటి పల్లవరాజు మహేంద్రవర విక్రమవర్మ వ్రాసిన ప్రహసనమిది. ప్రియాసమేతుడై ఒక కాపాలికుడు కురా పానగోష్ఠిలో ఉండగా అతని కపాలమును ఒకకుక్క ఎత్తుకొని పోయినది. మిథ్యాచారుడైన ఒక కాకత్యభిషికుడు దాని నపహరించినట్లనుమానించి, కాపాలికు చాతనితో కయ్యమునకు దిగును. మధ్య వర్తిగా ఇద్దరూ ఒక పాసుపతుని వరింతురు. ఇంతలో—కుక్క దగ్గరనుండి ఆకపాలము నొక ఉన్నత్తుడు లాగికొనగా, అతనివద్ద నుండి కాపాలికుడు దానిని తీసికొనుటతో ప్రహసనము ముగియును. కైవసమతములోని వివిధకాఖలలో ఆనాడు మిథ్యాచారులు ప్రబలి, ఆయతము నెట్లు కలుషితముచేయుచున్నది ఇందు ప్రధానముగ వర్ణితమైనది.

కాపాలికుడు దొంగమార్గము నిట్లు నిరూపించును.
“వేయూసురా ప్రియతమాముఖ మీక్షితవ్యమ్
గ్రాన్థ్యాః స్యభావలలితోఽనికృతశ్చ వేషః
యేనేది నిశ్చయే మద్యుత్పదే దొక్షువర్త
దిర్భావమనన్దు సాగం స వివాక వాదోః||”

మహాభావము ప్రియతమా ముఖ సంవర్తనము, గన్ధభావ లలిత, అనికృత వేష మారణము—ఇట్టి బుద్ధానుభో హాసే గూఢ మార్గము వివాకనాటి తనకు హాసితాహా! అందుచే ఆ వివాక పాణి “దిర్భావమన గావ!” అని తన ప్రబాహ్ని గాఢావను దీనిం ను చున్నాడు.

ఈ స్లోకములో ‘ఆవృత’ మనే దశన్యాంతము బహుమై. “అవృతంతు భవేద్వాక్య చువర్ణ్య స్మనంభూమ్. ఆవృత్య మిత్థాహా రపరే స్వమతేస్తుతేః”—అని ‘ఆవృత’ లక్షణము. ఇక్కడ మరాఠానాడులతో కూడిన తన మతమును దొంగసాధన ముగా వర్ణించి దుర్జింపుటచే ‘అవృతము.’

హాస్య చూడామణి

మరొక హాస్యచూడామణి ప్రహసనము వర్సరాజ కృతిమైన హాస్య చూడామణి. వర్సరాజురచి క్రీ. శ. 12 వ శతాబ్దినాటి వాడు. ఆంధ్ర కృంగారముగాని, మొరం సాస్యముగాని లేక వర్సరాజుకవి విశిష్ట కవిత్వాత్మక ప్రహసనము కాదునున్నది. గీతి లోని లలితమైన హాస్యరస గీత ఉదాహరణము:

జ్ఞానరాశి అనే కడుసెన్దుడు కపటకేలి అనే దేవ్యాహుత ఇంటిలో దొంగతనము చేసెన దెవకో లెక్కనట్లుడు నిబ్బిడు కాండిమ్యునితో ఇట్లనును:

జ్ఞాన: ఈ ‘హ’కారము ‘క’ వర్గములోనిది కదూ?
శిష్యు: నేను ‘స’ వర్గములోని ‘హ’కారమునే ఎదురుచుచు స్వామి!

జ్ఞాన: అయిన—దీని తెన్ని మాత్రలంతువు?
శిష్యు: అయిదు.

జ్ఞాన: అనుస్వారమున తెన్ని ఉండుచు?
శిష్యు: మీది గ్రాయుగణివచ్చి.

జ్ఞాన: అట్లయిన—18 మాత్ర లయించును. చదకగానున్న అయిదు ఇరువదిరెండు...

శిష్యు: కాదు కాదు—ఇరువది స్వామి!
(మధ్యలో కపటకేలి కలిపించుకొని) కాదు స్వామి! పత్తని మిది మాత్రమే! సరిగా చూడండి.

జ్ఞాన: (తనలో) అర—ఈమెను లెక్కలుకూడా వచ్చునే!
ఏదో విధంగా ఇప్పుడీ గండం కాచుకొనాలి.

(ప్రకా) భద్రా! మా గణనా సంప్రదాయము వేరు లెమ్ము!
ఈ విధముగా లలితమైన హాస్యముతోను, సహజ సంభాషణలతోను ఈ ప్రహసనము మనోహరముగా నడచును.

అతడే సంగీత ప్రహసనములు :

అగ్రీష్టరవణి హోద్యాక్షయో మహాక ప్రసిద్ధ ప్రహసనము. దానుక ప్రహసనం నాటినాట ప్రహసనము మొదలైనవి— పూర్తిగా అన్నిగా నాటినాట, కానివికూడా కొన్ని కొన్ని ఉన్నవి. ఇక—అట్లకమేళకాదులు కేవల విశేషన ద్విష్టితో రచించిన ప్రహసనాలు. వేద్యలు, ఆ వేద్యలకొరకు వింటుంటే వాస్తవము, సురాపానము, జానము మొదలైన అంశాలతో ఇవి నిండి ఉన్నవి. కాళిదాసుని కంటిబట్టబడిన లంబోదర ప్రహసనమువంటివి మరింతపండితులకు, అట్టి శృంగారమునకు నిలయాలుగా ఉన్నవి. మొత్తముమీద సంస్కృతప్రహసనాలలో వివిధ కపట మతాగార్హులను పరిహసించుట ఎక్కువగా కనిపించును.

మద్విధప్రహసనములు

ప్రహసనానికి ప్రధానరసమైన హాస్యము రెండువిధములు— ఆత్మస్థము, పరస్థము అని స్వయముగ తానే నవ్వినచో ఆత్మస్థము; పరుని నవ్వించినచో పరస్థము. నవ్వు ఆరువిధములు : 1. స్మృతిము, 2. హాసితము, 3. విహాసితము, 4. ఉపహాసితము, 5. అపహాసితము 6. అతిహాసితము—అని. దంతములు పైకినిపించకుండ కన్నులలోను, కళ్ళలములలోను వికృత మేర్పడనవ్వ స్మృతిము. కొంచెముగా దంతములు పైకి కనవచ్చునవ్వ హాసితము. మధురమైన రవముతో కిలకిల నవ్వినచో విహాసితము. తల వణించుచు నవ్వెడి నవ్వ ఉపహాసితము. కళ్ళవెంట నిరు వచ్చునట్టి నవ్వ అపహాసితము. క్రిందబడి చొర్లుచు పెద్దపెట్టిన నవ్వెడి నవ్వ అతిహాసితము. ఈ ఆరువిధాల నవ్వులోను స్మృత, హాసితములు ఉత్తమ ప్రకృతికి, విహాసిత, ఉపహాసితములు మధ్యమ ప్రకృతికి, అపహాసిత అతిహాసితములు అధమ ప్రకృతికి యోగ్యములయినవి.

తెలుగులో ప్రహసనములు :

నాకు తెలిసినంతవరకు భగవదజ్ఞకము, మత్త విలాసము మాత్రము కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే ఆంధ్రీకృతము లయినవి. కాని, ప్రాచీన సంస్కృత సంప్రదాయానుగుణముగా తెలుగులో స్వతంత్ర ప్రహసనాలు వెలసినట్లు తోచదు. అలంకారిక లక్షణ లక్షితములు కాకపోయినను, హాస్యరస ప్రధానములు, నాంఘిక దురాచార విమర్శకములు అగు ప్రహసనాలనేకములు— కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు వ్రాసినవి— ఉన్నవి. సంఘసేవాదీక్షితులైన పంతులుగారి చేతిలో ప్రహసన మొక బలవదాయుధమయినది. వ్యక్తుల దోర్బల్యాలను, మనోవక్ర తలను బృహత్కరించి చూపుటవలసిన కాక, సన్నివేశ రచనా ఉమత్కారము ద్వారా కూడ పంతులుగారు హాస్యము

సాధించినారు. 'విచిత్రనివాహ ప్రహసనము' నిందుకే నిదర్శనముగా వేర్కొనవచ్చును. అహాయుధార ప్రహసనము, అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్రహసనము, మహామహోపాధ్యాయ ప్రహసనము, బలాత్కార గారవిసోద ప్రహసనము—ఈ విధముగా తయిన తన ప్రహసనాలకు అర్థవంతముగా నామకరణము చేసినారు. ఈ ప్రహసనాలలో వచ్చే దృఢవ్రతుడు, పెండ్లివాడు, సాహస వంశ, తిమ్మయ్య, సంగీతగావు మున్నగు వ్యక్తులకూడా అన్వయ నానుభూతియును.

కీ. శే. సురజాడ అప్పారాయ కవి వ్రాసిన కన్యాశుల్కము, కొండుభట్టయ్యము మాడా అలంకారిక లక్షణాలకు సరిపడకపోయినను,—ప్రహసన ప్రధానలక్షణమున హాస్యప్రాధాన్య ముండబడే—ప్రహసన శ్రేణిలోనే చేరును. సురజాడ కవి హాస్యము విద్వత్మైనది. అతిశయోక్తిచేకుండ సాధారణముగ హాస్యమును సాధించుట నుద్దురము. కాని, సురజాడకవి స్వభావోక్తిలోనే వినోదకము, ఉపశేషకముకూడ అగు ఉత్తమహాస్యము సాధించినాడు. శ్రీ భమిరేపాటి కామేశ్వరరావుగారు 'అష్టగు,' 'ఇష్టగు,' 'ఎష్టగు,' 'గెండురెళ్లు నాలుగు' మున్నగు సంపుటలలో ప్రచురించిన రూపకాలుకూడా ప్రహసన పద వాద్యములే అగును. కాని, ఇవి పూర్తిగా పాశ్చాత్య సంప్రదాయాను గుణములు. చాలా భాగ మిందు శ్రేంచి నాటకకవి మోలియర్ రచనల కనుగా దములో, అనుసరణములో! ఇవి పూర్తిగా అతిశయోక్తి ప్రచురములు. "ఒసేవ్, చెళ్ళాం! నువు కొంచెం వోరు తగ్గాలి!"— వంటి అపహాస సంభాషణలు వీటిలో ఎక్కువగా కనిపించును.

ఉపసంహారము:

ఎన్ని చెప్పినను—హాస్యము శృంగార, కరుణములవలె ప్రగాఢమైన రసముకాదు. అందుచే అట్టి హాస్య మంగిగాగల ప్రహసనము సద్యః కర నిర్వృతి కరమైన ఉత్తమ సాహిత్య విభాగము కాజాలదు. అయినను - అభ్యుదయహర్షములో మాత్రము ప్రహసనమంతటి ఉత్తమ సాధనము మరొకటి లేదు. సాంఘిక, రాజకీయాది రంగాలలోని దురాచారాలను పరిహసించి, ప్రజలకు స్వస్వరూపజ్ఞానము కలిగించుటలో అత్యంత శక్తిమంతమైన ప్రహసనము నేటిసాహితీపరుల రచనల సమాదరణీయము.

భగవదజ్ఞక, మత్తవిలాసాది ప్రాచీన సంస్కృత ప్రహసనాలలోని శిల్పసంప్రదాయాదులను లెస్సగా అవగత మొనర్చుకొని, ప్రస్తుత కాలానుగుణముగా ప్రహసనమును పునరుద్ధరించినచో—ఈనాడు భారతదేశములో పరివ్యాప్తమైయున్న అసత్య వాతావరణమును నిర్మూలించి, అధునికరచయితలు భారతీయులను కాశ్యోన్ముఖులను చేయగలుగుదురనుట నిస్సంశయము!

ఆ త డు

శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చోదరి

అతఁ డుగ్రతఁగఁ జూరీభూతుఁ డాతఁ
దున్నత శరీరయస్తి సంపన్నుఁ డాతఁ
డాత్యసందర్శ నోద్వల దక్షిణుగిళుఁ
డాతఁ డార్జుమహస్సున కాననాలు

అతఁడు నేర్వనివిద్య లేదతని క్ష
పడని భాషయు లేదు ప్రాకృత్తమ ప్ర
పంచ సంస్కృతి పుక్కిటఁబట్టె నతఁడు
నిఖిల మానవతా ప్రతినీధి యతఁడు

దుర్బరాజేతమునఁ దప్పద్రోవఁబట్టు
చేనభక్తిని గాంధేయదినకు చూచి
సత్యసంగ రీతి నహింసాప్రవృత్తి
మై గరిష్ఠితఁ గను కర్మయోగి యతఁడు

జగతి యింద్రియసుఖ లాలసతరు లోగి
కామ్యకర్మానుగతికమై కదలుచేళ
నిత్య సరవద్య నిగ్రహనిష్ఠ కంఠ
దండమై నిల్చు నూర్ధ్వరేఖస్కుఁ డతఁడు

పరమగుహ్యము గీతా నిబంధితము
బ్రహ్మవిద్యను బసులకాపరికి సైత
మెఱుకపడునట్లుగా నింత లింత లైన
కథలుగాఁ బ్రపంచించిన బుధుఁ డతఁడు

వ్యక్తినత్యాగ్రహ ప్రధానాంగణమున
నిలువఁజాలిన మొదటిస్థానిరుఁడుగా మ
హాత్ములులము లోఁగొన్న యనఘుఁ డతఁడు
వీరులకు వింతగొల్పిన వీరుఁ డతఁడు

ఒక మహాశాస్త్రమశ్యాన నొంది వెల్లె
నతఁడు చేట్టినంతన యలఁతికడుకు
ఒక మహాజేనఱుక్కు వానికిఁ గరంగి
చల్లనల్లని జేడ్డు చెల్లిదిగె

కుత్తుకలు గోరి చుట్టరుకూప గాదు
తృప్తలను ద్రుంచి యమృత నుండించు నతఁడు
విక్షణను కాదు వానిది విశ్వశాంతి
కావరువుగా కెందు నత్యోచయంబు

జనచయమ్ములు చేనతాగణము బడ్య
జాత జెల్లరు శుభిల్లై కరలికచ్చి
విభయతారక మగువాంతి యురలి బాగన
నతఁడు భావానయజ్ఞ దీక్షితుఁడు కాగి

కలిమినిచ్చిరి ముక్కారు పొలమునిచ్చి
కొడలినిచ్చిరి బ్రదుకిచ్చి రోసిభేక
బాపురే! వానిసయనించు బాటందు
నిండె నీవులు పుణ్యహల్ దండిబోలు

కారరాఁ డీక బొప్పుతే కనులు కనుచు
కోకమయమూర్తియై క్రుంగు లోకమంతకు
బట్టుఁగొమ్ముగ నిల్చినయట్టి దేన
బొంధవుఁడు పాపనుఁడు 'వికోబా' యతఁడు

కోటి కొకఁడని వానికి దీలుదచ్చు
పురుషుఁ దుండిన మహికి రాచటిక మేలు
శాసనము లేల యస్త్రశస్త్రము లేల
ధర్మదేవత న్గాపాదముల నడువ

అసలు కారణం

శ్రీ వేమూరి వేంకట రామనాథం

“అసలు, ఆమెకు ఇష్టంలేదు మొదట్లో—అదీగో, సరే, బస్సు ఆగింది. కింకరంగారు వస్తున్నారు, కింకరం వెళ్ళి—”

సరోజని ఒక్క గంతున బస్సుబోర్డుకు వచ్చింది, కింకరాన్ని తోడ్కొనిరావడానికి.

“మనం లోనికి జోదాంపద సుందరం” అంటూ శర్మ అందంగా అన్నీ అరుచిన హాయిలోనికి త్రోవతీశాడు.

సరోజని అంతకుముందు కింకరాన్ని చూడలేదు. అతడు కూడా ఆమెను చూసి ఎరిగడు. ఎవరో బస్సు ఎక్కటానికి పరుగెత్తి వచ్చిన పిల్లవంక చూసికొని చూశాడు, నవ్వి నవ్వుచూచి. ఆమె “నమస్తే” అంటూ అతని నుక నే రావటంచూసి, ఆమెకూడా ఆనాటి సెంటీ డెండ్ నడనని నిర్ణయించుకున్నాడు.

“నమస్తే, నా అద్భుతమండీ, మీగోటిచారి పరిచయం కలటం—”

సరోజని కనులు పైకెత్తికే, “ఇది నా అగృహము—”

“అనుకుంటారు, అంతేనా” అంటూ పెద్దిగా నవ్వి ఆమె వంక చూశాడు, ఆమె కూడా తన పరిచయ కోరికలలో మునిగి తేలుకుందన్నట్లు.

ఆమెకు నవ్వు రాలేదు. అప్పటికే శర్మ పీఠికపహళ నిలబడి, “హాగో హాగో, కింకరంగారు, రండి—మిత్రులను లోపల కూర్చోపెట్టటంలో మీ బస్సుదాకా రాజేకపోయినాను—”

“ఘరవాలేదు, మీ తిరపున ఈమె వచ్చింది, ఎంత చాక చక్కంగా మాటాడగలదండీ!” అంటూ ఆమె వంకకు తిరిగాడు, ఆమె అప్పటికే పదడుగుల మారంలో ఉన్న లలితను తీసుకు వస్తోంది చేతిలో చేయివేసికొని.

“ఇదిగో లలిత, సరిగా ట్రైంకు వచ్చింది దొర్లసాని—గా” అందరు నవ్వుతూ లోపలకు వెళ్ళారు.

మధ్య టేబిల్ మీద ఒక చక్కని రజతపాత్ర...తళతళ మెరుస్తున్నది. సుందరం దాని అందిం గమనిస్తూ అన్నాడు, “శర్మా, నాధారణ ప్రజలని మన మనుకుంటామే, వారి భక్తి భావం, వాత్సల్యం నిజంగా వర్ణనాతీతమాయి.”

“కాకపోలే, మేమిది కావాలని కోరామా, మాధర్మం మేము నిర్వర్తిస్తున్నామన్న భావంతో మాకు చేతివైన రీతిగా వారికి వయోవిద్య గరపాము. అంతేగదా. మేము వారికి కలిగించిన నూతనోత్సాహానికి ఇది కృతజ్ఞతా చిహ్నముట! వద్దం లే విన్నారుకాదు—”

ఒంటరిగా ఒకమూల నిలబడిన లలితను ఋజువీధి తట్టుతూ, సరోజని అన్నది, “ఎలాఉన్నది లలితా, ఆ...పాత్రమీద పూజ నీ వాక్యమీద కుట్టిన పూలకన్న బాగున్నామా?”

లలిత అన్నది, “నీకు వాక్యమీద పూలంటే ఇష్టంలేదు నిజమే కాని, మీరుచేసిన పనికిమెచ్చి మీ కిచ్చిన బహుమానం మీద పూలయినా నీకు అందంగా ఉంటాయా సరోజనీ?”

శర్మ అందుకున్నాడు, “నీకు తెలుసో తెలియదో, లలితా అసలీ సరోజనికి మాతోపాటు మొదటిలో వయోజనవిద్యా— ఉద్యమంలో కలిసి పనిచేయటం ఇష్టమేలేదు.”

“మీ సరోజని నాకు క్రొత్తా? కాని ఇంతదైర్యం ఎలా వచ్చిందా అని మాత్రం—ఏం సరోజనీ, స్త్రీలంత దైర్యంగా ముందుకు రావచ్చునా” అంటూ నవ్వింది.

కింకరం పెద్దపెట్టున నవ్వుతూ, “మీ వంటి వారంటేగాని పార్టీలు ఆనందంగా గడిచిపోవండీ” అంటూ లలితను దరిచెరాడు, లలిత వానిచేతికి కూల్ గడింక్ ఒకటి అందించింది.

సుందరం తనగ్లాసు పైకెత్తి “ఈ ఊరిలో గొల్లపాలెంలో వయోవిద్యను గరపుతూ 800 మందికి అక్షరాస్యతను ప్రసాదించిన శర్మకు, అతని మిత్రవర్గానికి మన అభివందనాలు” అంటూ శర్మ చేతిలోని గ్లాసుకు తగిలించాడు.

లలిత సాండ్ విచ్ లున్న స్టేటు అందరకూ అందిస్తూ, “ఇవి నీవే చేశావా సరోజనీ” అన్నది.

సరోజని ఒక్క క్రుటిలో నవ్వు, నవ్వునుతరమిన ఆశ్చర్యం, చూపుతూ, “నేను ఇంతకుముందే వచ్చాను మా యింటినుంచి” అంది.

సుందరం, కింకరం శర్మ చూపించే ఫోటోలను ఉత్సాహంతో చూస్తున్నారు. ప్రక్కనేఉన్న గ్రామఫోను రికార్డుల మీదకు వారిదృష్టిపోయింది. అవన్నీ ఒక్కొక్కటి తీసిచూశారు. చివరకు సుందరంఅన్నాడు, “శర్మా, మెన్నటి తెలుగు రికార్డు లేమయినాయి? చాల బాగున్నాయి!”

“అవి మనవికాదుగా శేషుదిగ్గరనుంచి తీసుకువచ్చాడు. చాలా బాగున్నాయి కాదు?”

“ఈ అవి మా కంపెనీకి కొన్నా బాగుండు ననుకొంటాను. అవి ఇప్పుడు తెప్పిస్తే బాగుంటుందోయి చక్కనిపాటలు—”

అవును చక్కని పాటలే, తెప్పిస్తే బాగుంటుంది. శర్మ తలూలన సరోజనివంక చూశాడు. సరోజని తన ముగ్గుర్ మెడకు చుట్టూ కొని, “నేను వెళ్ళి తీసుకువస్తానండీ” అంటూ విధివైపు బయలుదేరింది.

సుందరం బిచ్చం చేయక మొదలైతే అన్నాడు, అలాంటిది తొక్కరూ పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అరవాలే"ని కర్మ సహజం దివకంగా పట్టాడు.

తన అసలైన కంకరం అన్నాడు, అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలా, కర్మ సహజం దివకంగా పట్టాడు. అన్నాడు, అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"నాలోనూ దివకం కర్మ సహజం దివకంగా పట్టాడు. అన్నాడు, అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

సుందరం నవ్వుతూ అన్నాడు. "అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

కంకరం తిరిగి వచ్చాడు. సరోజినిని చూసి నవ్వుతూ. "అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

సరోజినిని చూసి నవ్వుతూ. "అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"వస్తాడు, కాదునో... తరువాతి బిచ్చంలో..."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

సరోజినికి దాహమయిపోయింది, అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

పార్టీ ఎప్పుడు పూర్తి అయిందో అమె కనిపెట్టలేదు, అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

గ్రామంలో మూసి సరోజిని లోనికిపోయి కూర్చున్నది. అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

"అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

అలాంటిది పోవడానికే కాదు! నా కంటే భాగం వేరేను."

తన సోదరినకు నీవు అనియు పంపింపవలసినదిగా చెబుదు. మళ్ళీ అంతా సోదరి అన్నది అతనిదియనియు బోధించును.

తన ఆసీనాని, అంతట అంతే సగం యింటకు వచ్చి తన బాత వి. రోజులో పోయింది. ఆ పిల్లకడకు.

“అవును, నేను ఎ. రోజు. ఆనాడు అని మీ గర్వంకడకు” అంటూ సోజని అని యింటకి వచ్చిందనియు గంతుచేసింది.

* * * * *
సోజని అతని సన్నదు పడుకొని ఎంతగానూ జాబ్బు నాసి పోయింది. మధ్యాహ్నం ఉత్సాహంతో తనలో మెట్టుకున్న సుఖానందాలు గడవించడా కర్మలపానులకూ అయిపోయినాయి. కంపెనీనుంచి వచ్చిన నృత్యం తేలికమైన పాటలచెప్పుకొని గాలిని బడబడలాడుతూంది.

సోజని కన్నీటికి అంటులేదు. దిండు పూర్తిగా తడిసిపోయింది. ఏదీ ఏదీ కన్నులు ఎల్లపడిపోయినాయి.

పది రోజులక్రిందనే తనకు కంపెనీలో ఉద్యోగం నిశ్చయంగా ఇస్తానని సుందరంగానూ చెప్పారు. సుందరం కర్మ చాలా ముఖ్య స్నేహితులు. కర్మ తేది యిష్టమూ, ఏది ప్రయత్నం, అది సుందరం చేస్తాడు. కాని తనకు మాత్రం లేబర్ ఆఫీసును గాలేదు. తన కన్నీటిని, తన తాళును గాలి తక్కువని కొను. తనకు కాదే బోలో సన్ని సహాయనాలు రాలేదు.....

తన మనసులోని భావాలూగానే విసుగైన గాలి తెరలు మూసుకుపోయాయి గదిలోకి. కిటికీలోంచి క్రిందకు జారిపడిన వార్తాపత్రిక చెల్లాచెదురై అటూ ఇటూ కొట్టుకుంటూ ఉన్నది మంచంపక్కనవద్ద, పెట్టెల సరిదులలోను. తలయెత్తి చూసింది ‘తేలికమైన ఉంచిన రిక్తువాచివైపు. అయిన గంటలయింది. ఒక పెద్ద గాలికెరటానికి తేలికమైన ఎగిరి గడిచారం క్రింద పడి పోయేనే, తటాకున అమె లేచియుండకపోలే.

భరింపరాని గాలిహోరు తప్పించుకొనటానికి గది తలుపు వేసింది. ఏమి చేయాలో తోచలేదు, తిరిగి మంచమీద మేను వచ్చింది. తన నిష్క్రమ మరొక ఉపాస వేధించ మొదలిడింది. తనను అందరికన్న ఎక్కువగా ప్రేమించిన కర్మగా రెంత ఖిన్నుడై ఉంటాడో, యీ వార్త విని. అతని హృదయంలో రెండుగానలు. ఒకటి తనకు ఉద్యోగం రాలేదని. రెండు తన నూట, తన పరపతి విఫలమయినవని.

తనింత నుభవసమద్రంలో మునిగిఉన్నది. మంచిజీతం వచ్చే ఉద్యోగం పోయినందుకు కర్మ హృదయ మెంత దహించుకు పోతోందో, తనకున్న విశ్వాసం, తనమీద యితరులించిన విశ్వాసం తరిగిపోయినవని!

సోజని తటాకున లేచింది, తలుపు తెరచింది. బయట నుండి ఈదరగాలి ఒక్కసారిగ నిడుచుకుంటూ లోనికి గ్రుచ్చుకు పోయింది. కాని తన మనస్సులోలేని క్రొత్త తలపుల బలంలో ఇదేమీ పాటించలేదు. పోయి కర్మను చూచాలి. త్వరత్వరగా తలదువ్వుకొని చీర ధద్దకొని బైట సావడిలోకి వచ్చింది.

గదియ తెరచింది కిక్కిరింపు. ఎంత వుగా ఆ గది గుహా చంలో తలదువ్వుకొనుచూ నిలుచున్నదో, అదే ఎదురుగా దిద్దనమయింది.

“సోజా, ఇంకాకాని సుఖానందం” అంటూ ఎరిగి బోనిక వచ్చింది సోజని.

“సోజని, నీ బంధువు ఎక్కడో? నీ బంధువులన్నావు? నిజానికి నీ బంధువులనుండి గాలి సుఖానందం వచ్చును. అలాగే అనిపిస్తుంది. కిటికీల పగులుచూ, తలదువ్వు అవ్వగా కొట్టుకుంటూ.

“అందుకే బైట పడారు”

ఇరువురు పడుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళి, ఏమి చూడాలానో తెలియని శిశువులూ మెల్లగా లలిత అన్నది. “సోజని, నీకు తెలిసేఉంటుంది!”

“అవును. ఇంచాకేనే కంపెనీ అనాకువచ్చి ఉత్తరం ఇచ్చి పోయాడు. ఉద్యోగం వచ్చిందని అంతా కడకు చింపి చూశాడు”

“సోజని, ఇదే నేను దురదృష్టమంటాను”

“కావచ్చును తన కారణం నాకు కన్నుల తెరువదు”

“విను సోజని, నీకు నాకు బాలిక ఏమిటి చెప్ప”

సోజని అమెవంక చూసింది. నవ్వు తెప్పించుకొని అన్నది “చూడు లలితా, మనిషిరం ఎర్రగా ఉన్నాను. అనొక బాలిక”

“చూసుంటే”

“మనిషిరి జడలు గావవు. అది సరొకబాలిక”

“నవ్వువచ్చు సోజని దిగువులోకాని, బుద్ధి విశేషములోకాని నీవు నాకన్న మిన్న. నీవు ఆవచ్చి ఘృణాస్థుల స్యాసయినావు. నేను నీటురాక, వి.యే లో ప్రబాబాహుళ్యంతోపాటు ప్యాసయిన వాని”

“ఏంకాథం లలితా, నాకేమైనా ఒరిగినా ఘృణాస్థులలో ప్యాసయితే” కొంచెం నీవు ఇరువురు నిశ్చయంగా నడిచారు. ఎక్కో లాంతరు స్తంభాలు గడచిపోతున్నాయి. తటాకున సోజని ఆగి, మరీ నాకు ఉద్యోగం రాకపోవటానికి కారణమేమిటి చెప్ప లలితా?” అని గ్రుచ్చినట్లుగా ప్రశ్నించింది.

లలితమొగం కొంచెం తెల్లపడ్డది. అప్పుడే ప్రక్కనున్న లాంతరు స్తంభము తక్కువమన్నది. ఆ వెలుగును భరింపలేక తల వంచుకొన్నది.

మఱి కొన్ని అడుగులు ముందుకు వేసారు. లలిత అన్నది, తలయెత్తక “సోజని, నీవు వేటుగా తలంచకుండాఉంటే ఒక విషయం చెబతాను. నాకెందు కీఉద్యోగం వచ్చిందో నిజంగా నాకు తెలియదు నమ్ము; కాని నీకెందుకు రాలేదో నాకు చూచాయగా తెలుసుననుకుంటాను”

సోజనిపాదాలక్రింద భూమి బ్రద్దలయిన ట్లనిపించింది. తనకు రాని ఆ ఉద్యోగంలో లలితను నియమించారా! లలితను!

లలిత మూలకర్షణమీద నడిచివచ్చింది. పెద్దగా అన్నది,
“మీరు తప్పక వస్తారనుకొన్న సుందరంగాని రావాలేదు.”

శర్మ అన్నాడు “అంతేకాదు, నేను అంతకన్న ముఖ్యంగా
వేచియున్న సరోవరం రావాలేదు. అమె ఆరోగ్యం ఎలా ఉన్నదో
ప్రశ్న.”

లలిత విశ్వంగా తూర్పునిడింది. శర్మ ప్రారంభించాడు,
“ఇరవైహేజులనుంచి కనపడవలెను సరో. ఇందరువచ్చి యింత
సందడిగా కార్యక్రమం గడిచినా నాకోసం కొంత జరిగినట్లే
ఉన్నది.”

లలిత అన్నది, “అవును ఎవరిమీద నాత్మల్యం మిక్కిలంగా
ఉంటుందో నాకు రాకపోలే అలాగే అనిపిస్తుంది శర్మగారూ.
ఇంతకు మీరు ప్రేమించినంతగా మమ్మది ప్రేమించే ఆ సరోజని
రాకపోయే కారణం ఏముంటుంది?”

“ఏమో” అంటూ శర్మ నిట్టూర్చాడు. లేచి ఆటు ఇటు
మెల్లగా నడిచాడు. టిటికోనంకి వైటకుమాస్తూ అన్నాడు,
“లలిత, సరో ఈ విషయం ప్రస్తావించటం అనుచితమని నాకు
తెలుసు. అయినా—”

“అలా అనకండి శర్మగారు. మీరు నాతో ఏవిషయమైనా—”

“విను లలిత. ఆమె రానికారణం నేను ఊహించగలను.
నాను తప్పక వస్తుందని ఆశించిన ఉద్యోగం తనకు దక్కనందువల్ల
ఎంతో చిన్నబోయి విచారినదా ఉంటుంది.”

లలిత తలవంచుకొని “కావచ్చును” అంటూ రుమాలుతో
చెక్కిళ్లు నుడుచుకున్నది. శర్మ ఆటు తిరిగి ఆమెను సూక్ష్మంగా
గమనించి అన్నాడు “లలిత ఆమె ఉద్యోగం చూట ఎత్తితే
నీ ఉద్యోగప్రాప్తినిగురించి ముచ్చటించినట్లు అవుతుందిగా.
ఇంగుక నేనెందో జంకి యీ విషయం స్పృశించాను”

“శరవా లేదు. కాని నాకే ఉద్యోగం ఎందుకు వచ్చిందో
మాత్రం నేను చెప్పలేను”

“పోనీ మాసరో కెందుకు రాలేదో చెప్పగలనా?”

లలిత తటాలున తలపెత్తి శర్మవైపు చూసింది. ఈ ప్రశ్న
అనుకోసంతిరూక్షంగా సూటిగా తనహృదయానికి తవలింది. శర్మ
కన్నులు గెండు ప్రశ్నా సూచకంగా ఆరినదీపాల్లా వెలిగినాయి.

లలిత మెల్లగా అన్నది “మీప్రశ్న అంత సులభంకాదు సమా
ధానం” తనచేతినంచి తీసుకొని పనిట అలవాటుగ సర్దుకుంటూ
“నన్ను పోనియండి” అంది.

తాను ఊహించనంత గంభీరంగా కనపడింది. ఈ విషయ
మంతా. శర్మ అన్నాడు, “లలిత, తమించు. నీకు కష్టం కలిగే
సమాధానం ఇమ్మని నేను నిర్బంధించనులే”

లలిత తటాలున పలికింది, “నాకుకాదు, మీకు కష్టం కలుగ
వచ్చునని నా భయం.”

“నాకా? తమించు లలిత, వినవలెనని నాకు భూతావల
భవుతోంది.” చెప్పలలిత, చెప్పవూ.”

లలిత తన చేతిపై తిరిగి వేచిబొందాడు వెళ్ళింది. లలిత
అంచుతో కనుతుదలు నుడుచుకుంటూ, “కాని నేను మామాయగ
విన్నతే నుమా, ఇదే రూఢియైన సత్యమని మీరు అనుకొనకక్క
లేదు,” అన్నది.

శర్మ అశ్చర్యంతో “చెప్పు లలిత” అంటూ అనున
యింపాడు.

“కాని ఒక్క వరకు”

“అంగీకరిస్తున్నాను, చెప్పు లలిత.”

“మీరి విషయంగూర్చి సుందరంగాని ఆమెనని, నారలో
ఆనలే విషయం ఎత్తవని భావశయ్యాని.”

శర్మకు మరింత అశ్చర్యం కలిగింది “సరే” అన్నాడు.

“నేను విన్నది. సుందరంగారికి సరోజని మీ వర్గంలో
కలిసి వయోవిద్యాధ్యాపన చేయటం ఇష్టంలేదట. ఎందువలననో
నాకు తెలియదు. నన్ను అడగండి. అందువల్ల ఆమెకు ఉద్యోగం
ఈయలేదట.”

శర్మముగం ఎఱ్ఱపారించి. కదిలకలేని కన్నులు మరపుతూ,
“నాతో కలిసి వయోవిద్య గ్రహించనా? మా సరోజనిలో ఇదొక
దోషం కనిపెట్టాడా?”

లలిత నిశ్చలంగా పలికింది. “నా కివెమో తెలియవని, నన్ను
ఈ ప్రశ్నలువేసి లాభంలేదని మొదటనే చెప్పాను.”

“ఇదంతా సరోజనికి తెలుసునా?”

“తెలుసు ననుకుంటాను.”

“నమ్మి ఉంటుందా?”

“ఏమో మీ సరోజని వ్యూహయం మీకు తెలియాలి శర్మ
గారు.”

శర్మ ముఖమీద ఆలోచనా మేఘాలు నీడలెల్లువన్నాయి.
కన్ను లొక్క పరి లోతయినాయి. నిట్టూర్పులలో తల కదల్చుతూ,
మెల్లగా అన్నాడు “సరో నమ్మిఉండాలి ఈ కారణం విని.”

లోపల నవ్వుకున్నదేమో కాని చైతన్యమాత్రం హంగివచ్చే
దుఃఖాన్ని అణచుకోలేక వ్యక్తమైంది. “నేను చూశాను.....”
అంటూ లలిత ఆనాటి సాయంత్రం జరిగినంతా వివరించసాగింది.

శర్మ ఎడతెగని ఆలోచనా తిరుంగాలతో ఈడుతున్నాడు,
దారి తెన్ను లేనట్లుగా. సుందరం నిజంగా అలా భావించి
వుంటాడా? మరి ఆ సరోజనికి ఉద్యోగం ఇస్తావని ముందు గట్టి
చూట ఎందుకు ఇచ్చిఉంటాడు? ఇంతకన్నా ముఖ్యమైన ప్రశ్న:
సరోజని ఈ కారణం విశ్వసించి ఉంటుందా? ఏమో తన కార్య
క్రమములో పాల్గొని ఉద్యోగం పోగొట్టుకొన్నావని నమ్మి
ఉంటుందా? పరువత్తుకుపోయి ఆమెను ప్రశ్నిస్తే?

కాని ప్రశ్నించి ఏమిలాభం? తన సరో తనకు తెలియదూ,
“ఇది నిజమంటారా” అని తననే అడుగుతుంది. “ఇది విశ్వసించకు
సరో, అసలు సంగతి క్రమంగా చైటపడవచ్చును” అని తాను చెప్ప
వచ్చును. కాని, అది తెలుసుకునే మార్గమేముంది?

ఒకటేమనగా, సుందరాన్ని కోయి అడుగువద్దును. సుందరం తన చిన్ననాటి స్నేహితుడు. సుందరం ఆసాయంత్రం రాత్రైనా రాలేదు. ఆవును, మొగను పెట్టిఉంటుంది. ఏమో, ఏదైనా తొందర పనిఉండి రాలేకపోయినా దేమా. సుందరం తనకు క్రొత్త వాడు కాదుకదా. పరిగెత్తుకుపోయి అడిగితే—ఆవును. “లలితా, విను, ఇదెంతవఱకు నిజమో నీకు తెలియదుగా” అన్నాడు.

“తెలియదు.”

“ఇది తెలిసికొనే మార్గము ఉంది. నేను నా సుందరం గారిని అడుగుతాను.”

లలిత దీర్ఘంగా నిట్టూర్పు, నవ్వు పెంపుల వినినకొంటూ, తుట్టికి పూర్తిగా చెరగిపోయి అన్నది, తొమ్మిది తని గొంతుతో: “శర్మగారు, మీని నాకప్పుడు బాగు చేయమనగా రమ్మగారి మీకే ఉదంతమంతా తెలియచాను. మరచారా మీ మనస్థితిలో?”

శర్మకు నిగ్గవేసింది, దుఃఖించి తాను చేసిన వాగ్దానం తన మనశ్శబలత్వంలో విస్మరించినందుకు. “తమింతు లలితా, నన్ను నమ్ము. నే నెన్నడు ఈ విషయం సుందరంతో ప్రస్తావించను. సుందరంతో నే కాదు; మరెవరితోను కూడా. మా సరోకు రాని ఉద్యోగం ఇది తెలుసుకోవటంవల్ల రాదుకదా. కాని నీ వొక పాపం చేశావ్.”

లలిత నవ్వుతూ అన్నది “ఏమిటి శర్మగారు? మీకేమయినా చేయగలను.”

“నీ పుట్టినరోజు పండుగకు నేను రావాలంటే ఒక పరతు.”

“బాగుంది. మగవారు కూడా పరతులు పెడతారా?”

“విను. సరోకు మాని చాలా రోజులయింది. ఆమెను తప్పక రప్పించు.”

“అలాగే, అసలైనా మీ ఆయననే పిలుస్తున్నాను.”

“నేను రమ్మన్నానని ప్రత్యేకంగా చెప్పి లలితా.”

“అలాగేనండి. లలిత పుట్టిన రోజుకు శర్మగారు నిన్ను లలిత యింటికి ప్రత్యేకంగా ఆహ్వానిస్తున్నారని నొక్కి వక్కాణిస్తాను. లెండి.” లలిత నవ్వుతూ చెప్పించి గిరగిర తిప్పుకుంటూ బైటకు నడిచింది. మర్యాదకు శర్మకూడా నవ్వులు కురిపించాడే కాని, మనసంతా వేసవి ఎడారివలె రేగే ఆలోచనలతో సందేహంతో మండి పోతోంది.

* * * *

లలితకు అనందంగానే గడచింది కాని ఆ సాయంత్రమంతా శర్మకు మాత్రం బరువుగా నిలుచింది. తన పుట్టిన రోజుకు అభినందిస్తూ, మిత్రులు పంపిన బహుమతులన్నీ శర్మకు చూపింది. ఒక్కొక్కటి వివరంగా వర్ణిస్తూ ఆ మిత్రులనుగూర్చి వెనుకటి ముచ్చట లలిత యిది చెప్తూ కాలం బుచ్చింది.

“ఇంతకు నేను కట్టుకొన్న చీర ఎవరిచ్చారు చెప్పండి శర్మ గారు.” ఈవేడుక ప్రశ్నల నానందించే స్థితిలోలేదు శర్మ. మెల్లగా అన్నాడు “నాకేం తెలుసు? నేను మాత్రం కాదు.”

లలిత నవ్వుతూ దగ్గరకు వచ్చి, “మాడండి, యీ పదిట అంచు ఎంత అందంగా ఉందో. ఈ చీరలు, వాని మధ్య మధ్య పువ్వులు—”

“ఆవును, ఇప్పుడు నుద్దు వచ్చింది. అనాడు సరో అంటూండి కదూ నీకు పువ్వుల చీరలు గెలికలు ఉంటే చాలా పరదా అని, బహుశా సరో పంపి ఉంటుంది.”

“కాదు, శింకరంగావు” అంటూ అప్పుడే వచ్చిన నాకెటు ఒకటి విప్పతూ, “ఇందులో ఏముంటుంది చెప్పకోండి” అన్నది.

ఏమి చెప్పాలో తెలియని శర్మకు సమరంగా నిలబడి, “మాడండి, నేను చెప్తాను. ఇందులో ఒక జాకెట్టు గుడ్డ ఉంటుంది.”

“ఆవును, పాకెట్ చూస్తే అలాగే ఉంటుంది, చిన్నదిగా, తేలికగా—”

“అయితే ఏ రంగులో చెప్పండి?”

“నీకు అందుకున్న రంగు.”

“అంటే—” అంటూ లలిత పాకెట్ విప్పింది. ఆది సుందరమైన నీలిరంగు జాకెట్టుగుడ్డ ఉంది. అది మామూలే శర్మ కన్నులవెంట రెండు వేడి కన్నీటిబిందువులు కారి నాయి. అలాటిదే తాను సరోకు తెచ్చియిచ్చాడు; ఆ జాకెట్టు ఉద్యోగం వచ్చిన మరునాడు ఆమె ధరించి తనయొద్దకు గావలసిన ఆదృష్టం వెనుక పోయింది.

తలవని తలంపుగా అన్నాడు “ఇది బహుశా సరో పంపించి ఉంటుంది. ఆమె కీరంకు చాలా యిష్టం.”

“తమింతువో శర్మగారు, మీకే గోలంతా సరోజుని నామ స్మరణగా ఉన్నదే—”

“ఆమె తప్పక వస్తుందన్నావు కదూ?”

“మీరు వస్తున్నారని, మీరు ప్రత్యేకం ఆమెను రమ్మని పిలిచారని కూడా చెప్పాను.”

శర్మకు నవ్వుటికన్న ఆరాట మెక్కువయింది. ఆమెతో అన్నాడు “లలితా మాడు మీ కుర్రవాడిని పంపుదాను సరోజుని యింటికి. పోయి పిలుచుకురమ్మని చెప్పదాను.”

“తప్పక” అంటూ లలిత కుర్రవాడిని పిలిచింది. వాడు ఒక్క గంతున బైటకు ఉరికాడు.

శర్మ కొక ఆలోచన తట్టింది. కుర్రవాడిని పిలిచి ఒక చీటి వ్రాసియిచ్చాడు, తాను ప్రత్యేకంగా రమ్మన్నట్లు.

లలిత తన బహుమతులలోగల వింతలన్నీ వర్ణిస్తోంది. చల్లారు తున్న తేనీరు పారపోసి నేడిటి వాస్తోంది. శర్మ మనసంతా మాత్రం ఆ కుర్రవాడిమీద ఉంది.

కుర్రవాడు పరుకెత్తుకు తిరిగివచ్చాడు. శర్మ ఆత్రంగా అడిగాడు. “ఏం వస్తోందా?”

“లేదండీ. అబ్బ... ఆ యిల్లంతా ఎలా ఉందండీ! ఎవరైనా మాత్రం ఎలా రాగలరండి?”

శర్మకు అర్థంకాలదు. అత అన్నది “నీరేగా చెప్పరా, అసలు సంగతేమిటి?”

“సామానులన్నీ చిండువందరగా నడిచాన్నాయండి, అమ్మగారూ, అదే పనిగా సద్దుతున్నారు.”

శర్మ అడిగాడు, “మరి నా చీటి ఇచ్చావా?”

“మానుకున్నాను బాబూ, ఈ సద్దుటం పూర్తి అయితేగాని కదలనన్నారు.”

“ఎంతసేపు పడుతుంది యింకా—” అంటూ శర్మ తన గడి చూడంవక చూసుకున్నాడు.

కుర్రవాడు అన్నాడు, “రేపు ప్రాస్తునదాకా కాదంటే.”

లలిత అన్నది “ఇక ఈ సాయంత్రం ఇక్కడకు రానట్లే.”

“పోనీ నేనే అటుపోతే—” అంటూ శర్మ లేచాడు చేతులు తుడుచుకుంటూ.

కుర్రవాడు వంటింట్లోకి బారుతూ మెల్లగా అన్నాడు “ఏమో, ఈ సామాను సందడిలో ఎవరైనా వచ్చినా చాలా నిగ్గుగా ఉంటుంది అనుకుంటూ తేగ సద్దుతున్నారండీ సరోజనమ్మగారు.”

శర్మ కేమి తోచడంలేదు. ఇంతలో బైట కారు ఆగింది హీరన్ అడేపనిగా మోగుతోంది. లలితకు తెలుసు శంకరం వచ్చాడని, తననారాత్రి సినిమాకు తీసుకుపోవటానికి.

లలిత బైటకు నడిచింది, శర్మకూడా వెంట వెళ్ళాడు. వెనుకకు తిరిగి లలిత వడివడిగా అన్నది, “శర్మగారు, రెండు రోజులూ నేను పోయి కనుక్కుంటాను. సరోజని నాకూ కొత్తగాదుగా. మీకు చెవతానులెండి.”

“మంచిది లలితా” అంటూ శర్మ వెళ్ళగా మెట్లు దిగాడు. లలిత గబగబా వానివెంటవెళ్ళి, “శర్మగారు, మీరు వచ్చినందుకు కృతజ్ఞతలు. కాని, సరోజని రానందుకు విచారం వేస్తోంది. మీరు ఆకొరులో రావచ్చును, శంకరంగారు మీ యింటివద్ద దించుతారు, మంచివారు” అన్నది.

శంకరంకారువంక చూడకే, “వద్దు నన్ను పింటరిగాపోనీ లలితా” అంటూ రెండడుగులు పిధిలోవేళాడో లేదో, హీరన్ మోగిస్తూ శంకరం కారు లలితతోసహా రివ్యూన పరువెత్తింది.

* * * *

ఆనాడు బేనీ పుట్టినరోజు పండుగ. తలంటి పోసుకొని, కొత్తనొక్కా, కొత్తపరికిణీ వేసికొని, తలనిండా అప్పడే విచ్చిన పువ్వులు అమర్చుకొని గంతులువేస్తూ వచ్చింది శర్మదగ్గరకు. శర్మ బేనీని పైకెత్తి ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

బేనీ అడిగింది “అన్నయ్యా, ఏదీ యింకా రాలేదు? వస్తుంది వస్తుందన్నావు.”

సరోజని రాకుండా బేనీ పుట్టినరోజు పండుగ లింతవఱకు జరిగియుండలేదు. క్రిందటివీడు తను సరోజని అక్కయ్య ప్రక్కనున్న పూలతోటలో తిరుగుతూ, పరుపులెత్తుతూ, కథలు చెప్పకుంటూ, ఎంత హాయిగా గడిచారో బేనీకి నిన్నటివలె గుర్తు ఉన్నది.

“నిండుచెప్పే అన్నయ్యా, సరోజని అక్కయ్యను పిలవలేదా?” శర్మ వచ్చాడు. బేనీ బుగ్గల నిడుచుకొని, “నీ కలా ఎందుకు తోచింది బేనీ?” అన్నాడు.

“అవును, మనింటికి రావలసి చూసేసిందిగా. అందుకని కోపంవచ్చి—”

శర్మ వత్సవతూ అన్నాడు “ఈమూత్రానికి కోపంవస్తే యెలా బేనీ?”

“నాకు నిజంగా వస్తుందినుమా”

“అందుకే నీవు బేనీవి” అంటూ తనగదిలోనికి వెళ్ళాడు. బేనీ తన పూలగుత్తులను సరిదిద్దుతూ అద్దంలోచూస్తూ నిల్చుంది. తనకు వచ్చినరీతిగా రంపకలయికచేస్తూ మునిసిపోతోంది. ఇంతలో పోవుమాను వచ్చాడు.

గబగబా శర్మ గదిలోనికి పరువెత్తింది “అన్నయ్యా నాకోక వార్సెలు వచ్చింది. నాడే, నాకే—” బేనీ సంతోషానికి మేరలేదు, ఆమె కడే తొలిసారిగా తనపేర ప్రభుత్వ తపాలాకాఖా వారిద్వారా పార్సెలొకటి రావటం.

శర్మ అదిచూస్తూ తెల్లపోయాడు. రాలిపోయిన పూవులాగ ఆయనముఖం కళావిహీనమైంది. బేనీ అది కనిపెట్టింది, మెల్లగా అడిగింది. “అన్నయ్యా, నాకు చెప్పతూ—”

బేనీని తన భుజాలదగ్గరకుతీసికొని, తల నిమరుతూఅన్నాడు

“బేనీ, సరోజని అక్కయ్యరాదు—”

“అని దానిమీద వ్రాసిఉందా?” అని పార్సెలుపైన క్రింద చూసింది, కన్ను లింతచేసుకొని.

ఆమె అమాయకంగా బిక్కమొగం పెట్టింది. అది గమనించి శర్మ వత్సవతూ, “బేనీ, ఇది నీకోసమే పంపింది సరోజని అక్కయ్య ఇందులో ఏముంటుందో చెప్పకో,” అన్నాడు.

బేనీకి మరల మొగమింత అయింది. “నాకు తెలుసు అందులో కీ యిచ్చెకారు ఉంటుంది. నిరుడు నాతో చెప్పింది కొనిపెడతానని. తనకు ఉద్యోగమువుతుందట. అప్పుడు చాలా డబ్బు వస్తుందట. నాకు తప్పక కారు కొనిపెడతానన్నది.”

“కాని, సరోజనికి ఉద్యోగం కాలేదుగా—”

“మరేలే డబ్బు, ఎక్కడనుంచి వస్తుంది. అన్నయ్యా?”

శర్మ పార్సెలు సాంతం విప్పాడో లేదో బేనీ అందులోని గొను లాక్కొనిపోయింది లోపలికి. అయిదునిముసాలలో కొత్త డ్రెస్సులో తిరిగివచ్చింది. చూడు అన్నయ్యా, ఎంత చక్కని గానో. పోనీలే; ఇదే బాగుంది కారుకన్న.”

శర్మ కళ్ళు తొలత సంతోషంతో మెరిసినాయి. తుణుంసేపు దగ్గరగా పరికిలించాడా నీలిగొనును. ఆ నీలిగుడ్డ తా నిచ్చినదే సరోజనికి, జాకెట్టు వుట్టించుకోటానికి.

ఎంతో ఆప్యాయంగా తాను బహూకరించాడు. అదే— ఆ బహూమానమునే ఆమె యీ విధంగా త్రిప్పికొట్టింది! లేక—

శర్మకు ఊహ లింతకన్న దూరంపోలేదా తుణాన. కనుమొకళ్ళలో క్రిందకు రాలని అశ్రుకణం చక్కగా అవతరించింది. బేనీ

తనవంక తిరిగింది, ప్రశ్న వేసినట్లు చూస్తూ. శిర్య ఆమె నెంపలకు తన వేళ్లు మెల్లగా తగిలిస్తూ అన్నాడు “అబ్బో...ఎంత ఘనంగా లాడుతోందో యీ గౌను. నా కన్నులు చెరురుపన్నాయి కూడా.”

తేదీ తృప్తిచెందిన ముఖం పెట్టింది. “అన్నయ్యా, ఇదిగో పోష్టమాను ఇచ్చాడు” అంటూ ఒక కవరిచ్చింది.

అది తన సరోజనికి పంపిన ఆహ్వానం తిరిగివచ్చింది. “ఈ చిరునామా గలవారు ఇల్లవవలి వెలిపోయారు” అన్న ముద్దరతో. శిర్య కిప్పవ మెలిసింది, ఆనాడు ఇల్లు సద్దుతుకున్న చెంబూ. తన ఆహ్వానం సరోజని ఇల్లు చేరలేదు, ఆమె బహుమతి మాత్రం తన యిల్లుచేరింది. తేదీ అం లే సరోజని కెంతముగ్ధు? మరువకుండా ఉదయానికి బహుమతి పంపించింది.

ఆ కవరు చూసిచూసి ప్రక్కన పడవెశాడో లేదో తేదీ ముతాకటి తెచ్చియిచ్చింది.

“ఇదెక్కడిది?”

“ఇది ఆ పోష్టమానే తెచ్చియిచ్చాడు. నాకు బాగున్నది ముందు ఇచ్చాను. తరువాత ఒక్కొక్కటి—” అంటూ పెద్దగా నవ్వి వాకిటిలోనికి గంతులేసింది తేదీ, తన తోడిపిల్లలు ఆడుకోటానికి వస్తే.

అది సరోజని తల్లిదగ్గరనుంచి. సరోజనికి ఉద్యోగం రాక పోవటంవల్ల వారందరూ ఆర్థికంగా బీదస్థితిలో ఉన్నారని, సరోజ నికికూడా వెనుకటిలా ఆనందం గా జీవితం గడిపేందుకు ధన మంతగా లేదని, డబ్బు ఎద్దడివల్ల అదివరకటి పెద్ద ఇల్లు వదలి మరొక చిన్న యింటిలోనికి చూరిందని, ఆమెమీద ఆశపెట్టుకొని వ్యయభారాని తోర్చి చదువు చెప్పించిన తనకు ఇంకా సంతోషం కలిగే గడియారాలేదని, ఏవోవిధంగా ఒక ఉద్యోగం శిర్యగారు ఆమెకు ఇప్పించరాదా అని, తప్పక యిప్పించగలరని, అలా అని సరోజనికూడా అనేకసార్లు అన్నదని—ఇలాగే చాల దీర్ఘంగా వ్రాసిందా యిల్లాలు.

సరోజని డబ్బుకేబ్బంది పడుతున్నదన్న ఆలోచనలో శిర్య కుమిలిపోయినాడు. బహుశా అందుకే తేదీకా నీలిగౌను పంపి ఉంటుంది. ఆ ఉత్తరం తిరిగి ఒకసారి చదివాడు బరుసన కన్నులతో. మెల్లగా ముచిచి ఉత్తరం జేబులో పెడుతుండగా తేదీ తన స్నేహితులతోపాటు గంతులేస్తూ వచ్చింది లోనికి, “అన్నయ్యా సరోజని అక్కయ్య” అంటూ.

శిర్య తటాలున వాకిలివైపు వెళ్ళాడు. తేదీ అన్నది, “ఆ బస్సులో వెడుతోంది. పండెం వేసుకు, మేం పరుగెత్తుకున్నాము. బస్సులాగే స్తంభిందాకా. అక్కడ బస్సు ఆగి ఉంది. లోపలికి చూస్తేనిగదా సరోజని అక్కయ్య. ఇదిగో ఈ పూవుగూడా యిచ్చింది. దిగమన్నాను. కాని దిగలేదు. నిక్కుమాలిన బస్సు దిగడాకా అగనే లేదు.”

“నేను రమ్మన్నానని చెప్పలేకపోయినావా?”

“నీవు చెప్పలేదుగా నాతో.”

శిర్య తేదీ అమాయకత్వానికి నవ్వుతూ నిబ్బొన్నాడు. తేదీ అన్నది, “నా గౌనువంక మాత్రం సంతోషంతో చూసింది అన్నయ్యా. బాగుందికదా అన్నయ్యా, నాకు సరిగా సరిపోయింది.”

* * * *

సరోజని బైటకు సరదాగాపోయి చాలా రోజులయింది. వీవో ఆవసరమైన వస్తువులు కొనుక్కొనటానికి తప్ప దినము దిన మిల్లా యింటిలోనే గడుపుతోంది. మొదట్లో పేపర్లలో వచ్చే ప్రకటనలన్నీ శ్రద్ధతో పరికించేది. కాని క్రమంగా ఆ వత్తూహలం నన్నగిల్లింది. ఉద్యోగము అనవసరమయి కాదు. తనలో ఏదో అర్థం కాని అసహ్యం కలిగింది ప్రకటనల నడవనిగా పరికించటమంటే.

ఆసర్దు సరితూర్త నిలబసకి సంబంధించిన పుస్తకాలు చదువుతూ ఎన్నో మిగత పుస్తకాలు చదివే వ్యవధిలేక అప్పుడప్పుడు విచారపడుతుండేది. ఏ ఇచ్చెన్న నాటకమో తీసేది ఉత్సాహముతో, కాని అవతల ఏ జోన్ రాబినసన్ పుస్తకమో నోరు తెలుచుకున్న దయ్యంలాగా గోగురమయ్యేది. ఏ పోమర్ సెట్ మాఖం కథనో తెరిచేసరికల్లా కొత్తిగా ఊడిపడ ఏ మీడ్ యొక్క జామిచి బొమ్మలో మనోనేత్రంమందు ప్రదర్శనమయ్యేవి. హారడ వ్రాసిన కీస్తు జీవితచరిత్రం కూడ సగంకన్న యెక్కువ చదవలేదు. ఎండుకంటే హారడ వ్రాసిన వనేక మిగత పుస్తకాలు తనకు పాఠ్య గ్రంథాలే నాయో, సరే కీస్తు రచనల మాట చెప్పనే అక్కరలేదు. కొన్ని పేపర్ల కవి బైబిల్!

తనకు ప్రైజులుగా లభించిన సారస్వత గ్రంథాలన్నీ చులపి తేదీతోమీస వరుసగా కేర్చింది. ఉదయం కాఫీ త్రాగి ఆ పుస్తకాలు తెరిచేది, మధ్యాహ్నం భోజనందాకా చదివేది. భోజనంచేసి తిరిగి అవి చదివేది సాయంత్రండాకా. రాత్రి తిరిగి అో భోరణి. ఈ పకనములో ఆమెకు కొంత కొంత తోచినట్లు కూడా అనిపించేది.

తన ఈ దినచర్యలో మధ్య మధ్య కలిగే అంతరాయముకంటే ఉంది. ఏ వారాని కొకమారో తన తల్లిదగ్గరనుంచి ఉత్తరం వస్తుంది. వెనుక తల్లి వ్రాసే ఉత్తరంకోసం కాచి వేచికొనియుండే పిచ్చిపిల్లకు ప్రస్తుతం ఆ లేఖలు కొంత భేదం కలిగిస్తున్నాయి.

ఆ దినం గెండు కవగ్గు వచ్చేవాయి. గెందూ తల్లిదగ్గర నుండియే. ఒకటి బరువుగాఉంది. ఆశ్చర్యంతో ఎందు ఆది తెరిచింది. కన్నీరు దిగమింగుకుంటూ అద్భుతమూ చదివినా; మధ్య మధ్య ఆకాశంవంక చూస్తూ.

“సరో, ఇక్కడ నా ఆర్థిక పరిస్థితి సరసంగా ఉన్నదని పడే పడే చెప్పి నిన్ను బాధించవలసినదానను కాను. చదువుకున్న పిల్లవు. నా హృదయం అర్థం చెసుకోగల తల్లివి....

నేను వ్రాస్తూఉన్న ఉత్తరాలు నాకు చేతనయినంత ప్రియంగా, కష్టం కల్గించనట్లుగా వ్రాయ ప్రయత్నిస్తున్నాను. ఈసంగతి నీవు గ్రహించియే ఉంటావు....

సరో, నీకా ఉద్యోగం రావలసిందే. శిర్యగారు తప్పక ఇప్పించి ఉంటారని నీకన్న నే నెక్కువగా విశ్వసించాను. ఇప్పు

టికీ నాకా విశ్వాసం నష్టమైలేదు. నీవు అలాగే అభిప్రాయ పడుతున్నా వనుకుంటాను.

నేనెప్పుడు శర్మగారికి ఉత్తరం వ్రాశాను. తిరుగు టపాలో బహుదీర్చారు. ఆ సమాధానం చూచి ఒక విధంగా ఆశ్చర్యం కల్గింది. నీకు వెంటనే అది పుకార్లు రించికోని ఉత్తరం వ్రాయలేదంటే ఈ లేఖ ఎలా వ్రాయాలా అని ఆలోచించడంతో సరి పోయిందనుకో.

సరే, నీకు ఉద్యోగం రాలేదని విచారించుకున్నావు. ఇది నా బాధ. కానీ శర్మగారికి ఎన్నో దుఃఖాలతో నీవు కన్నుల నీలేదుట. ఊరికీ కారణాలన్నీ ఎందుకంటుందనుకున్నాను.

కాని సరే, నీవు ఇల్లు మార్చిన సంగతి ఇన్నిమైళ్ళ దూరంలో ఉన్న నాకు వ్రాశావు కాని అక్కడే ఉన్న శర్మగారికి తెలుపలేదు.

నిజానికి నా కిజమాత్రము అర్థమవుతోలేదు. నీవు ఇలా ప్రవర్తించడం ఎంతవరకు సమంజసమో నే నూహించలేను కాని, నీవు శర్మగారిని త్రొక్కి భావించడం నేను సమర్థించను.

సరే నీవు త్వరితగా ఏదైనా ఉద్యోగం సంపాదిస్తే నీకు నాకు జూచింది. ఈ విషయమై ఎక్కువగా నొక్కి చెప్పవలసిన అవకాశం లేదుగదా....

శర్మగారి పరపతిగల మనిషి, ఆయన సహాయంతో ఏదైనా ఉద్యోగం తప్పక దొరుకుతుంది. నామాటవని, సరే, నీకి ఊరిలో (తాత్కాలికంగా) నచ్చకపోయినా, శర్మగారి దగ్గరకు పోయి వారిగో కలసి ఏదైనా ఉద్యోగానికై ప్రయత్నించు. నేను మరల వారికి వ్రాయ నక్కరలేదనుకుంటాను, బాగుండు అన్ని సార్లు ఆయనను వేధించటం.

ఇది నీ కిష్టం కాకపోయినా—నా కోరికనుకో—

ఇలాగే గడిచిందా ఉత్తరమంతా. సరోజని కన్నీరు తుడుచు కుంటూ దిండుమీద కొరిగింది. కొంతసేపటివరకు రెండవ ఉత్తరం ఉన్న మాటే మరచింది. తటాలున లేచి అది తెరిచింది.

“సరే, ఇంతకు మునుపే ఉత్తరం పోవుచేశాను. ఇప్పుడే “హిందూ”లో ఒక ప్రకటన చూశాను. అది కత్తిరించి ఈ కవరులోపెట్టి పంపుతున్నాను. ఒకవిధంగా ఆశ్చర్యంగా ఉంది. అది ఉద్యోగం. తిరిగి అప్లికేషనులు పంపుమన్నారు. ఈనాడైనా నీవు శర్మగారివారా తప్పక ప్రయత్నించు. ఈసారి నీకు వచ్చి తీరుతుందని నా అంతరాత్మ నాకు చెప్పుతున్నది.”

వ్రాసింది తల్లికాకపోలే ఆ అంతరాత్మ బోధనకు అంతగా నిలువ యిచ్చేదికాదు ఆ సందర్భంలో. సరోజని ప్రకటన చూచింది. అవును అదే ఉద్యోగం, తాను ప్రయత్నించి విఫలమయినదే, లలిత అలంకరించిన స్థానమే అది. కాక అట్టిగే మరొక సదవితో.

తిరిగి, శర్మగారి సహాయం తీసికోమని తల్లిబోధిస్తున్నది. తన మనసులో ఉన్న భావాలు కొంతవరకు తల్లి ఉత్తరములోనే వెలి

బుచ్చిందికానీ, అసలు తన మనస్సుకు పట్టిన ముచ్చటెవర సంగతి తల్లికేం తెలుసు.

ఇన్నాళ్ళు శర్మగారింటికి తను పోలేదు. అతడు రానట్లుగా యిల్లు మార్చింది. అతడు వచ్చే పాట్ల జోలికైనా పోలేదు. బేబీ పిలచిన పిలుపులు తనపైన వ్యర్థమయినాయి. శర్మమాత్రం పసికట్టి ఉండడా, ఏదో కారణంగా సరోజని తననండి దూరంగా నుంచ రిస్తోందని! ఇప్పుడు తటాలున తానుపోయి తనకి ఉద్యోగం ఇప్పించుమని ఆర్థిస్తే, శర్మ ఏమనుకుంటాడు. శర్మ చెంత ఉదార బుద్ధియైనా, తనది మానవహృదయమేగా. తనకే ఎంత నీక్కుగా ఉంటుందో ఏమో, తను పోగానే తటాలున “ఏం సరోజని, నీవా ఉద్యోగం ఆశేమిది వచ్చావుగదా” అంటే తల పగిలినంత పెదవ, హృదయం చితికినంత వ్యభక్తలదా? ఉద్యోగం సంతుష్టికి దోహదమయితేనే కోరదగినదికాని, తీరని ఆరాటం కలిగించే ఉద్యోగం స్వర్గంలోనైనా నిరర్థకంగాదా.

ఈ తలపులకు ఆంతులేదు. ఎన్నిమార్లు తనలో తాను వాదోప వాదాలు పెంచుకున్నా, తనకు కలిగే చిన్నతనం ఒక ప్రక్కన, తల్లి ఉత్తరాలలోని ఆవశ్యకత ఇంకొక ప్రక్కన తిరిగి తిరిగి గొచర మవుతున్నాయి. ఇంతకు సుందరంగాను వెనుక ఏకారణంచేత ఉద్యోగ మియలేదో ఆ కారణ మిప్పుడు తొలిగించా?

ఏమో. ఆసలీ ప్రశ్నకు తన కన్నకు తీరుతెన్నుగల సమాధానం తోచదు. ఆ ప్రశ్న తనకు తీరని సంతాపం కలిగించింది. గాని ఆ ప్రశ్నను వేసికోనే మనస్తైర్య మామెలో లేదు.

ఏమిటోచని కన్నీటి తెరలలో తల్లి ఉత్తరాలు మడిచి వేసింది. తుదిని ఆమె హృదయానికి గుచ్చుకున్న వాక్యముక్కటి. “ఇది నీ కిష్టం కాకపోయినా, నాకోరికనుకో.”

వేగంగా లేచి దుస్తులను మార్చి బయలుదేరింది శర్మయింటి బైట—కాని త్రోవపాడుకునా తనను చులకనగా చూస్తాడేమో నన్న భయమాత్రం ఆమెను వీడనేలేదు. అలా జరిగితే, వెంటనే “అంత స్వార్థంగా నాలంతట నేను రాలేదు, మా తల్లిపోయి పడలేక వచ్చాను.” అని పాతం ఒప్పుచెప్పి తిరిగి రావలెనని తనలో తాను నచ్చ చెప్పకొన్నది.

* * * * *
శర్మ తన పడకకుర్చీలో విశ్రమించి ఒక ఉత్తరం దీక్షగా చూస్తున్నాడు. బేబీ తనను పలుకరిస్తూ అల్లరిచేస్తూ గంతులు వేస్తూ ఉన్నది. శర్మచేతిలోఉన్న ఉత్తరము మధ్యమధ్య లాగుతూ ఆతనిని విసివిస్తోంది. శర్మలేచి, నవ్వుతూ బేబీని ఎత్తుకున్నట్లు ఎత్తుకుని ఎత్తెసిటికిలో కూర్చోపెట్టాడు. పాపం బేబీ తనంత తాను దిగలేదు. చూకేలే పడతానని భయము. నవ్వుతూ సణుగుతూ అలాగే కూర్చుని ఉన్నది.

శర్మ ఉత్తరంచూస్తూ మధ్యమధ్య ఆలోచనగా చూస్తూ ఉన్నాడు. ఇంతలో వీధితలుపు తట్టినచప్పుడు అయింది. బేబీ తటాలున “సరోజనిఅక్కయ్య సరోజనిఅక్కయ్య” అంటూ అరుస్తూ చప్పుట్టుకొడుతూ, వీధిలోకిచూస్తూ శర్మవంకచూస్తూ గంతులు వేస్తోంది.

శిశువు తొలిపిల్లవడ్డల్లులెన్నూ, “ఎవరుసరో? ఎవరుసరో?” అన్నాడు.

పైనుండి సరోజిని అన్నది “అం ననే సరోజిని.”

శిశువు తలపు తెరచాడు. తలవలమకుని సరోజిని ప్రశ్న పించింది. వత్సానే కట్టెపైపుకుపోయి ఆరంగా చేతులనీ నిలుచున్న పిల్లని దంపుతూ ఎదుగుతున్నది.

శిశువు అడిగారా, “ఏలాట న్నాపుసరో, శిశుసూయవాశి?”

సరోజిని చెప్పివంకచూస్తూ గానిసప్రసూన తెప్పించుట ప్రయత్నిస్తోంది.

వెంటనే శిశువు అన్నాడు, అం...అన్నట్లు సరో...నికొ ఉద్యోగంకొవాలనేఉన్నదా? కొవాలంటే, తిరిగి ప్రయత్నించు వచ్చు, ఏంసరో—”

సరోజిని కన్నులపండుకారే నీటివలదలలో చేరితల తడిని నూయింది, శిశువు అది కనిపెట్టకుండా, కాళ్లను చుట్టచున్న చేదీని ప్రోసుకుంటూ ప్రక్కగదిలోకి పోయింది. బేబీ తనను విడిదించు కొని, “ఉండు అక్కయ్యా నా తొత్తిగాను వెనుకవస్తాను” అని లోలకపరు పరుగెత్తింది.

విప్రశ్నకు తాను భయడింసో ఆప్రశ్న శిశువు వేశాడు. ఏదీచియు శిశువు ప్రప్రథమంగావత్తతే తాను భరించలేక పరుగెత్తుకు పొదులనుకొన్నదా అశ్రువన్న శిశువువేశాడు. స్వార్థచింతతో తాను తిరిగి శిశువుయొద్దకు చేరివన్నసుగరణ యేప్రశ్నలో ఆవగత మవుటందో అశ్రువన్న శిశువు ప్రశ్నించాడు.

తనపల్లెప్రాద్దులంమీది తను వచ్చింది. తనకు ఉద్యోగంవస్తే తనతల్లికే తనకు మంచిదే. కాని ఉద్యోగమే ప్రపంచములో సర్వము కాలేదు. ఉద్యోగంవల్ల ధనం లభిస్తుంది. ధనంవల్ల జీవనములో సౌలభ్యం ఏర్పడుతుంది. కాని అది భౌతికసౌలభ్యమే. అంతకుమించినది మానసికానందం, అది తనకే ఉద్యోగంవల్ల కల్గలేదు. తాను ఉద్యోగంచేసిన ప్రతిక్షణము శిశువు తనను స్వార్థిగా తలపోస్తున్నాడన్న మనోవేదన తనను మధిస్తాయంటుంది. తనను ప్రేమించిన శిశువుగారే యిలా భావిస్తే తనకేక మానసికానందమెలా పొందుతుంది?

సరోజిని వంచినతల ఎత్తకుండా ప్రక్కగదిలోనుండి మెల్లగా బయటకు జారింది. శిశువు ఇది గమనించనేలేదు. బేబీ లోనుండి తన నీలిగానుతో పరువెత్తుకువచ్చి “ఏదీ సరోజిని అక్కయ్య” అనేవత్తు.

“ఏదీ సరోజిని” అంటూ శిశువు ప్రక్క గదిలోకి వెళ్ళాడు. అప్పటికే పదడుగులదూరంలో రోడ్డుమీద కన్నడింది సరోజిని. బేబీ పరుగెత్తుకుపోయి రమ్యనట్లు సరోజిని చేయి లాగింది. సరోజిని తల త్రిప్పతూ బేబీ చేయి విడిదించుకుంది.

బేబీ కన్నులు నీళ్ళలో తేలే పూవులబాగ అయినాయి. చిక్క మొగంలో శిశువు దగ్గఱకు వచ్చింది. శిశువు ఒక్క నిట్టూర్పు నిట్టూర్పు, గబగబా తన కుర్చీప్రక్కనున్న కవ రొకటి తీసి బేబీ కిచ్చి, “ఇదిగో ఇది సరోజిని కిచ్చిరా, పరుగెత్తుకుపోయి. ఊడ పరుగెత్తు.” అన్నాడు.

బేబీ ఒక్క క్షణములో కవరు ఇచ్చి వచ్చింది. శిశువు పోయి తన కుర్చీలో పడుకున్నాడు. బేబీ మాత్రము బైటకు మాటూ నిల్చున్నది, ఎంతనేవట్టికి లోనికి రాకుండా. శిశువు పిలిచాడు, “బేబీ, ఇవిగో బొమ్మలు” అంటూ.

“ఉండు అన్నయ్యా, ఇక్కడి బల్ బొగండి. సరోజిని అక్కయ్య నిలబడే ఉత్తరం వచ్చుకుంటోంది అన్నయ్యా..... మిగిలినవి సరోజిని అక్కయ్య మొగం కుడుచుకుంటోంది. అన్నయ్యా...అన్నయ్యా...మరే—” అంటూ బేబీ అనేపనిగా వర్ణిస్తోంది.

సరోజిని నిజంగా మొదటికి చూస్తూ కుర్చీలం చూస్తున్నా కన్నులు తుడుచుకుంటూ ఏదో సంతానానుభూతిలో తేలిపోతోంది. ఆ కవరు తనకొసం, తనవేదిబ ఉంది, కాని శిశువుగారి కోరికతో చిరునామాతో వచ్చింది.

అది వ్రాసింది లలిత. ఆ సంతకం చూచిగానే సరోజిని కన్నుల ఒక్కసారి జల్లుమన్నది. లలిత కనపడి ఎన్నాళ్ళయిందో! లలిత తన వెనుకటి స్నేహితురాలు! లలిత తనకు రావలసిన ఉద్యోగం హరించిన పిల్ల!

నివరికెలా ఉన్నది: “నాస్తవాని? నాకు తెలిసినది నా ఉద్యోగం పోయిన దెందుకు మాత్రమే. నా కనులు అది ఎలా వచ్చిందో ఇంతవఱకు తెలియదు. నీకు రాని కారణము కూడ నేను చూచాయగా విన్నదనుమా. నేను చెసిన జేరం నీకేది చెప్పటం. తమిందు, ఏదో తనకేమైన కలులర్యమా నాచేరి చెప్పించింది.”

సరోజిని గబగబా పరుగెత్తుకు వచ్చింది శిశువు యింటిలోనికి. వీధి గడపలో నిల్చుని సంతోషంతో అరుస్తున్న బేబీని ప్రక్కకు తోసుకుంటూ సరాసరి శిశువుగారి కుర్చీ దెదురుగా నిలబడ్డది.

శిశువు తలయెత్తి చూడలేదు, ఇంత రిపున వచ్చివది. తనమీది వాగ్విర్భం కురిపించిపోవటానికేమానని.

సరోజిని కితాకాలపు సముద్రపు గాలిలాగా మాటలు దొరలించింది, “ఈ ఉత్తరం వచ్చి ఎన్నాళ్ళయింది?”

“పది రోజులయింది.” శిశువు తలయెత్తికే సమాధాన మిచ్చాడు.

“పది రోజులే! మఱి ఎందుకు చూడలేదు, తెరిచి?”

“అది నీపేరన వచ్చింది.”

“తెలుసును. కాని ఎందుకు తెరవలేదు అని అడుగుతున్నాను.”

“అది నాది కాదు, నీపేర వచ్చిందని చెప్పాను.”

“ఏం తెరచిచూస్తే ప్రపంచం తల్లకిందులయ్యేదా?”

“అవును. ఈమధ్య తల్లకిందులయినట్లే తోచింది.”

“సరోజిని ఉత్తరముతో శిశువు గడ్డము పైకెత్తుతూ అన్నది” అందులో మీ సరో సముద్రములో మునిగిఉంటుందనుకున్నారా?”

ఇది వెనుకటి సరోజిని. తాను ప్రేమించిన సరో. తనను వాత్సల్యవృత్తుంగా మార్చగల సరో ఇది. శిశువు తలయెత్తాడు. సరోజిని ముఖంలో తుపానుకు బదులు పౌర్ణమినాటి నిండు చంద్ర బింబము తలపించింది.

శిశువు మాటాడేముండే సరోజిని వానిచేతిలోని కాగితం తొక్కింటూ “ఇది యేదో ఉత్తరంలాగానే యున్నదే” అంది.

“అవును. అది నాది.”

“భరణాలేదు” అంటూ సరోజిని ఆ లెఖ పూర్తిగా వదులుతుంది.

శర్మ చియనవ్వుతో మెల్లగా అన్నాడు “సుందరం చూశాడు...”

“అవును సంతకముచెట్టి తెలుస్తోంది, ఫోర్టరీ అయితే తప్ప.”

“ఎక్కాళ్ళయింది అతను వచ్చి, నాకు జాబైనా వ్రాసి. కొని అతని మంచితనంలో స్నేహభావంగా నాకు విశ్వాసం అంది. చూడు, ఈమాట నిన్ను ఉద్యోగానికి దరఖాస్తు పెట్ట నున్నాడు.”

సరోజిని ఉత్తరం ముఖం చదవి, “అవును. ఇందులోని విషయం చాలా సక్రమంగా పారాఫ్రేజ్ చేశారు” అంది.

కొన్ని సెలవులైన శాంతిరేఖలు, ఆశాకిరణాలు, ఆమె ముఖములో ఆ క్షణాన వికసించినాయి. కనులనుండి రారే నేడి నీటి బిందువులు తుడుచుకొనటం కూడ విస్మయించిన సరోజిని లటలున త్రుళ్ళిపడింది వాకిటిలో కొడు చప్పుడు విని.

సరోజిని, శర్మ, వీధి తలుపువైపు వెళ్ళారు. సుందరం వచ్చాడు.

శర్మ చెయి ఊపుతూ సుందరం అన్నాడు, “ఆహా మీ సరోజిని కూడ ఇక్కడనే ఉన్నాడే!” “ఇప్పుడే వచ్చింది. అదృష్ట వశాత్తూ నీవు ఈవేళకే వచ్చావు సుందరం. నీ ఉత్తరం అందింది...”

“అదిగో అందినట్లు తెలుస్తూనేఉంది.” అంటూ సుందరం సరోజినివైపు చూశాడు. ఆమె పెదవి కొడుకొచ్చింది ఆ ఉత్తరం ప్రక్కనున్న టేబిల్మీద పెట్టింది.

సుందరం మొదలుపెట్టాడు. “ఏం శర్మా, నీకు నా ప్రవర్తన వింతగాల్సి ఉంటుంది. సరోజినికి ఉద్యోగం ఎందుకీయలేదో యిన్నాల్నిగా చెప్పని కారణం చెప్పమంటావా?”

“నీయిద్దం. నా అంతట నేనే ఎందుకు అడగాలి?”

సరోజినివంక చూస్తూ సుందరం అన్నాడు, “బహుశా ఆమెకు వివాహానికి కుతూహలంగా ఉండి ఉంటుంది.”

సరోజిని ఒకకనులతో వెంటనే పలికింది, “శర్మగారికి చెప్ప తలచుకొనిది నాకుమాత్రం లేనికంటే?”

సుందరం నవ్వుతూ, “విను శర్మా, ఆమెకు ఉద్యోగంరాని కారణం నీవు.”

నిర్ఘాంతపోయినట్లు, శర్మ తలయెత్తాడు. తటాలున సరోజిని వంక చూశాడు. సరోజిని ముఖం క్షణము మబ్బుల వెనుక చంద్రునిలా చంద్రుడు లేని సదృశంలా అయిపోయింది.

అర్థంకాని తెల్లదనంతో సుందరం కనుకోణాలు సరోజిని వంక తిరిగినాయి. “శర్మా, నీవు శంకరాన్ని ఎరుగున్నావు కాదా?”

“ఆ...ఆవేళ మన పార్టీకి వచ్చాడు.”

“ఆ, అతడే. ఏమనుకుంటావు అతనిని గురించి?”

శర్మ ఏమి జవాబు చెప్పలేదు. సరోజిని ముఖమాత్రం వాడిన పూవులాగ వేలవేసింది.

“నీవేమనుకున్నా ధరవారేదు శర్మా. సరోజినికి మాత్రం సుందరం అంటే అసహనం.”

సరోజిని తొడంతో నిట్టూర్చి రెక్కలు లాగిన పక్షిలాగ కెప్పున అరిచింది, “నాకు అవసరంలేని వ్యక్తులనుగురించి నాకు ఉండీ లేని అభిపాయాలతో మీ కెందుకంటి?”

“సరోజి, నాల్గవస్తోందా లేదో తూలవీక్షణ అడగనక్కర లేదు, చూస్తేచాలు. నేనా పార్టీలోనే కనుపెట్టాను నీకు అదెంతో పడదని.”

సరోజినికి తోపం మొకం కమ్మినట్లయింది, “ఇంతకు నాకు ఆతనికి పడికవావటం ప్రసక్తిఎందుకు? నేనతని స్నేహం కోరేనా ఏమైనానా?”

సుందరం మొదలుపెట్టాడు, “శంకరం మా ఆఫీసులో కార్మిక వాళ్ళకు అధిపతి. నీ ఉద్యోగం వాని కాఖలోనిది. అతనితో సామరస్యం లేనివారు క్షణంకూడ ఆవని చేయలేని పరిస్థితి అది. ఏం, అద్భుతమైతేందా సరోజిని?”

సరోజిని ముఖంలో కొంచెము తెలిచాయలు తొలకరించ దొంగినాయి. సుందరం తిరిగి పల్కసాగాడు, “చివర చేయించో చూశారా? ఆ లలితకూడా తగిననే దొరికింది. శంకరం ప్రవర్తనను బట్టి అప్పుడే అతనిని తొలగించవలెనని అనుకున్నామగాని, వ్యవహారరీత్యా తగినంత గట్టికారణం చూపించటం కష్టమనిపించింది. సరే క్రమంగా లలిత శంకరం నివ్వకు గాలిలా విజృంభించారు. వారి ప్రవర్తన వ్యక్తిగతంగా అవమానకరం కావటమే కాకుండా, మా వ్యాపార సంస్థకూడా కళంకకారణం కాజొచ్చింది. ఇప్పుడు నాకు కేవలం వ్యవహార రీత్యా తగిన కారణం దొరికింది వానిని తొలగించటానికి, వానితోపాటు లలితను.”

మారుమాటలేక బొమ్మవలె నిల్చున్న శర్మ సరోజినులను చూస్తూ సుందరం అన్నాడు, “శర్మా, నీకు సరోజినిమీద ఎంత వాత్సల్యమో నాకుతెలుసును. ఆమెకు శ్రేయస్కరం కాని పరిస్థితులలో ఆమెను ఇరికించటం నీకు కష్టం కల్గించేదికాని తృప్తి నీయలేకపోయేది. నీకు తృప్తి కలిగించనిపని నేనుచేసి యెమిలాభం? ఈమె నీ సరోజిని కాక మరొక సరోజిని అయిఉంటే ఆనాడే ఉద్యోగం ఇచ్చిఉండేవాడిని. ఘట్టుక్లాసు ఆనర్హుడా!”

సరోజిని శర్మవంక ఒకసారి నిండుగా చూసి ఎన్నడు తాను పొందనంత చిన్నతనంతో తల వంచుకుంది.

సుందరం పూర్తి చేశాడు, శర్మ యిన్నాల్ని నీకు చెప్పవలెనని ఉబలాట పడేవాడిని గాని, తొందరపడి యితర వ్యక్తుల ప్రవర్తనలను గురించి ముచ్చటించటం మెండుకన్న ఆత్మబలంతో నిశ్శబ్దం వహించిఉన్నాను. నీవు కూడ ఆ ప్రసక్తి లేకుండా నాకు కొంత శాంతిని కలిగించావు.”

సరోజినివంక చూస్తూ అడిగాడు, “ఏం సరోజిని నీకు ఉద్యోగం రానిది నా మూలంగా కాదు. అసలు కారణం శర్మ.”

* * * *

ఒకరి మనస్సు మరొకరికి స్పృహగా సంపూర్ణంగా అవగతమయితే వ్యక్తుల జీవితాలలో ఎంత సామరస్యం కొంతి చేకూరుతుంది. కొని మానవజాతి కింత అదృష్టం అరుదు. మానవుని మనస్సు ఏ క్షణంలో ఎలా ప్రవర్తించుందో ఉహించటం కష్టం; అంతేకాక మనస్థితి వ్యక్తికరణం అంతరాయం కలిగించే ముఖ్య హేతువు పరిస్థితుల ప్రత్యేకత. ఇది అడకతైరలా అమరుతూఉంటాయి.

మానవుని శారీరక ప్రవర్తనను సూత్రీకరించటం మనస్తత్వ ప్రవర్తనను సూత్రీకరించటంకన్న ఎన్నోవిధాల కులభం. నిజానికి, అది నిర్భయంగా విస్తృతంగా చిత్రించగలిగినాడు మానవ జీవితంలో శోధ తరుగుతుండేమా! తెలియనిదానికోసం వడే తపనలో ఉన్న ఆనందం ఒలిచిన అరటిపండులో లేదు. మనం ప్రేమించిన వ్యక్తి మనస్సు మన కొక పాలనముద్రం వంటిది. అది కదలిక లేని. కానారంగా కాక, వెలుగు లుబికించే తరంగాలుగా ఉంటే మనకు కలిగే ఆనందం సంతృప్తి అనంతం. |

మీరు గ్రహింపవలసిన తరుణమైనది....

కొంత వయసు గడిచిన తరువాత మీరు మీ వృత్తిలోనుండి విరమించవలెను.

వయసు ముదురుటవల్ల మీకు ఆర్జన శక్తి మారమగును.

అట్టి సందర్భంలో మీరు గా ఇంట్లో కూర్చుని విర్రాంతి మీకు కొనగలుగుటకు మీరు నిలువచేసిన ధనము సరిపోవుచున్నది.	శక్తి, అవకాశం పున్నప్పుడు మీరు తగినంత ధనము నిలవచెయ్యలేదని పశ్చాత్తాపపడుతారా?	ఇప్పుడే అలోచించి మీ భవిష్యత్తును నిర్ణయించుకొనండి. రిక్వరయినప్పుడు సరిగా రాబడి వచ్చుచూర్ణమును బాంబే మ్యూచువల్ ఏజంటు మాపగలడు.
---	--	--

బాంబే మ్యూచువల్ లైఫ్ అసూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

(స్థాపితము: 1871)

బాంబే మ్యూచువల్ బిల్డింగ్, హారన్ బీ రోడ్డు, ఫోర్ట్, బాంబాయి-1.

* ప్రతి వారం నీడారు ఒక వాటాదారే *

చీఫ్ ఏజంటు:

M/s. ఎ. రామస్వామి అండ్ బ్రదర్స్,

బాంబే మ్యూచువల్ బిల్డింగు అనెక్సి, 322/23, లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు - 1.

అతి మూత్రవ్యాధి

వారం రోజులలో నెమ్మదించును

మాత్రంలో అధికంగా చక్కెరపోవుట అతిమూత్రవ్యాధి (Diabetes) అంటారు. ఇది మొంతి ఉపద్రవకరమైన వ్యాధి అంటే, దీనిపాలబడినవారు ఆహారం కానీ మృత్యువుకు ఆసన్నుమాతుంటారు. దీనికి డాక్టర్లు ఇన్సులిన్ ఇన్ జెక్షన్ మాత్రమే కనిపెట్టారు. వాటివల్ల వ్యాధి పూర్తిగా నయం కానేకదు. ఇన్ జెక్షన్ల సుఖము వున్నంతకాలం మాత్రం చక్కెర తక్కువై కంకా నిలిచిపోతుంది. ఈజిప్టు లక్షణాలలో ముఖ్యమైనవి దాహం, ఆకలి, తరచుగా చక్కెర రక్త మాత్రం బయట వెడలటము, దురద మొదలైనవి. ఈ వ్యాధి ముదిరితే రాజపుండు, కుగపులు, కంటిపార ఇతర చిక్కులు సంభవించును. వీసన్ ఛారమ్ ఆధునిక శాస్త్రంలో అద్భుతమైన చికిత్స. దీన్ని వాడటంవల్ల వేసకు వేలమంది మృత్యుముఖంనుండి బయటపడ్డారు. దీన్ని వాడితే రెండవ లేక మూడవ రోజునుండే మాత్రంలో చక్కెర తగ్గించి అత్యధిక మాత్రం గూడ నివారిస్తుంది. మూడురోజుల తరువాత మీకు బాగా తేలికయిస్తుంది. దీనికి పత్ర్యం లేదు. ఇన్ జెక్షన్లు అవసరంలేదు. ఇంగ్లీషులో వివరములుగల కరపత్రానికి వ్రాయండి ఉచితంగా పంపుతాము.

50 బిళ్లల బుడ్డి ఖరీదు రు. 6-12-0 లు; ప్యాకింగు పోస్టేజి ఉచితము.

వీసన్ రిసెర్చ్ లేబరేటరీ,

పోస్టుబాక్సు నం. 587, కలకత్తా. (A. P. W. S.)

శైవము - ఆంధ్రదేశము

శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్య

66

ఓకానాక కాలమును భావతదేశమున పశ్చిమమున బెలుచి న్నానునుండి, సూర్యున గం గాతీరమువరకు భాషలో, భాష ములో, ఆచార వ్యవహారములలో, మతములో, ద్రావిడప్రాభవము వికాలమై యుండెడిది" అని భారతీయ సంస్కృతి గరిత్రకారులు వ్రాయుచున్నారు.

ఇట్లు ప్రభావము పేయుటలో శైవ వైష్ణవమతములు ముఖ్యములు. అంగును శైవము బహుజనానుస్థితము.

సింగులలోయ త్రవ్యకములంగును, నందు కనబడిన వస్తువుల పరిక్షయంగును, దానినుండి సమన్వయించిన సంస్కృతియంగును పరిశ్రమచేసిన సర్. జాన్ మార్షల్, శైవము, శివపూజ, శివచిహ్నములు మొదలైనవి ఆర్యనాగరకతకు పూర్వమే యున్నట్లు స్పష్టికరించినాడు. హరప్పవద్దకూడ ఇట్టి చిహ్నములే దొరకినవి. దొరకిన వస్తువులనుబట్టి శివుడు బహుముఖుడనియు, యోగాసన సత్తుడనియు, పరిపతియనియు, త్రిశూలధారియనియు పూజింపబడుచున్నట్లు కనపడును. హిరాన్ పండితుడుకూడ మోహంజోదారో సంస్కృతి ద్రావిడముని నిరూపించినాడు. ఇంగుతో శైవము, లింగపూజ, పరస్పరసంబంధము కలిగినవియనియు, ఆర్య నాగరకతకంటె కొన్నివేల సంవత్సరముల పూర్వములనియు తేలుచున్నది. శివశిబ్బము ఎఱ్ఱనిరంగుల అను ద్రావిడప్రకృతినుంచి వచ్చినట్లు భాషాపేర్లు తెల్పుచున్నారు. లింగ, లబ్ధ, లాంగూల మొదిలగుశిబ్బములు సంస్కృతిభాషవి రావని భాషాపండితుల అభిప్రాయము.

తర్వాతిన ర్యాచీనకాలమున శివునకును, రుద్రునికి సంబంధము కలిగినది. వైదికమతమున శివునకు రుద్రునిగా తిప్ప ప్రవేశము లేదు. వేదమున శివశిబ్బము "మంగళకరముగు" అనునర్థముననే వాడబడినట్లు కనపడును. "శివాయ శివతేరాయ" అను రుద్రానువాకమునందలి శిబ్బములు తిరప్రత్యయముచే విశేషణములు కాని నామవాచకములు కావని చెప్పవచ్చును. అంతికంటె నర్యాచీన శ్వేతాశ్వతిరోప నిషత్తుకాలమువరకు శివశిబ్బము మూర్తిపరముగా నర్థము కనపడును. రుద్రుడు ఋగ్వేదమున సౌమ్యుడనవతయేకాని అధర్వవేదమునాటికి నాయనకు సౌమ్యభయంకరత్వములు రెండు నాపాదంపబడినవి. శత రుద్రీయము శివుని తస్కరాధి పతీయనియు నితర యాటవిక జాతుల శధిపతియనియు పేర్కొనుచున్నది. తిరునాత క్రమముగా శివుడు శక్తియుక్తముగా నాటవిక దేవతయైయ్యినాడు. అధర్వవేదమున నొకచో యజ్ఞమునకు పూర్వము "వ్రాత్యుల" దేవతయైన శివుని యనుజ్ఞయవసరమని తెలుపబడినది. ఈ కాలముఆర్యాదివాసి

సమ్మేళనకాలమని చెప్పదగదు. అదివాసుల దైవమైనశివుడు వైదిక శైవముగా మారిపోయినాడు.

శైవకాఖిలు

ఇక శైవకాఖిలనుగూర్చి కొంచము మున్నటింతును. బసవుని పీఠశైవమునకు పూర్వము శైవమున నీక్రిందికాఖిలున్నట్లు కనపడును.

1. (అ) మద్దశైవము
- (ఆ) కాశ్మీర శైవము
2. ద్రావిడశైవసిద్ధాంతము.
3. మిశ్రశైవము.
4. సామాన్యశైవము
5. పీఠశైవము.

గో|| "శైవం చతుర్విధం ప్రోక్తం
సమాసాచ్ఛ్రియపబ్బుఖి!
సామాన్యం మిశ్రకం శైవ
పద్ధం పీఠం యథాక్రమమ్." (నాతూలాగమును.)

శుద్ధశైవము:—

ఆర్యులకు పూర్వమునుండి వచ్చుచు, తర్వాత నార్యులవల్ల ననుసరింపబడి, ఆగమములచేతను, పురాణములచేతను దృఢీకరింపబడిన శైవము మద్దశైవము. దీనిలో నీక్రింది తెగలుకలవు. (1) పాశుపతులు (2) కావాలికులు (3) కొణముఖులు (4) గోరక్ష నాథులు (5) రాసిశ్వరులు. పదిహెంపది శతాబ్దమునాటికి పాశుపత ముత్తరమున రాజస్థానమునుండి దక్షిణమున మైసూరువరకు వ్యాపించి తూర్పున నాంధ్రదేశమునకూడ ప్రవేశించినట్లు కనపడును. కొలముఖులు గుంటూరు ప్రాంతమున నున్నట్లు దృష్టాంతములు కలవు. ఇతర తెగలు మ్మదదేశమున తిప్ప దక్షిణమున కనపడవు. ఈ తెగలన్నియు "ఆగమా"క్రమలయిన యన్నియాచారములును కలిగియుండెను. లింగధారణము మాత్రము నిర్బంధముగా లేవండెను.

కాశ్మీరశైవము:—

ఇది దక్షిణమున నంతగా వ్యాపించినట్లులేదు. ఆగమములయం గినిగమైన ప్రశంసకలగు. శివుడు శైవము వ్యాపింపజేయుమని రుద్రావుని యాహ్వానించెను. ఆయన తన ముగ్గును కొమాళ్లగు త్రివింబక, ఆమర్దక, శ్రీనాథులకు తనృతము నుపదేశించెను. మొదటి యిద్దరికుమారుల కిచ్చినది కాశ్మీరశైవమయ్యెను. మూడవకుమారునిచే

దక్షిణదేశ వైవస్విదాంతము ప్రచారమయ్యెను ఈ కథ పరిక్షింపఁ బలసి యున్నది.

వైవస్వాహిత్యము

వైవస్విదాంతము:—

“అని దేశీయము, యెచ్చటనుండి వచ్చినదికొను” అని తదచ యాయల యభిప్రాయము. మొదట నాగముములు బ్రాహ్మణములొసె యుండెననియు, నొకొక కాలమున ప్రళయములో నివి నశించె ననియు, నందు బోగా మిగిలినవి సంస్కృతములోని కనువరింపబడె ననియు, కొంతమంది యందును. విని యెల్లున్నను పూర్వతమిఁ బాజ్ఞయమున వైవస్వతునకు గొప్పస్థానము కలదు. రాధాకృష్ణ పండితుడు, సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లై, డా. పోపు మొదలైన పండితు లందరును ద్రావిడ వైవస్విదాంతము దేశీయమనియు, స్వతంత్ర మనియు, మిగిలిన దేశమునందలి వైవస్వతులకుంటె ప్రాచీనమని నొక్కి జెప్పచున్నారు. బాధ్యులైన మతములను ధింకించి వాని న్యాప్తి కాలంకము కల్గించినవానిలో దాక్షిణాత్య వైవస్వ ముఖ్య మైనదని తెల్పుచున్నారు.”

మిశ్రవైవస్వము:—

హిందువులలో నత్యధిక సంఖ్యాకు లీతెగవారు. ఈ తెగ వారన్నిదైవములను పూజింతురు కాని శివునియం దభిమాన మెక్కువ. విశ్వాతి ధరింతురు. శివుని నెక్కువగా పూజింతురు. వీరి కితర మతసహనము మెండు. వీరు పంచాయతనపూజ చేయుదురు. కాని శివలింగమును మాత్రము మగ్ధ్యునంతురు. వారి పూజా ప్రకారం యిది.

- శం—శంకరుడు
- నా—నారాయణుడు
- ర—రవి
- గ—గణపతి
- దే—దేవీ

నా ర
దే శం గ

సామాన్యవైవస్వము:—

వీరు శివుని పరమదైవముగా నొప్పకొందురు కాని, యాగ మములలో చెప్పిన సమస్తాచారముల ననుసరించరు. ఇతరవైపులు ధరించినట్లు లింగమును ధరించరు. దానిని చూచినప్పుడు మాత్రము పూజింతురు.

వీరవైవస్వము:—

ఇది బసవేశ్వరునితో నారంభమైనదని కొందరందురు కాని వాతూలాగమము వీరాగమము మొదలైన యాగములలో వీర వైవస్వము పేర్కొనబడినది. ఆగమములు బసవునికి పూర్వపు వని నిశ్చయము. ఈ తెగవారు శరీరమున అయిదుస్థానములలో నేదో యొకచోట తప్పక లింగమును ధరింతురు. ఆ లింగమును తీసి చేత నుంచుకొని పూజింతురు. లింగమునకు నైవేద్యమిడని వస్తువును భుజింపరు. వారి యాచార వ్యవహారములు మిక్కిలి కట్టుదిట్టము కలవి. వీరిలో దీక్షయను నొక సంస్కారము కలదు. ఇది మిక్కిలి ముఖ్యము. దీక్షయైన వెనుక వీరి యాగముల ప్రకారము వర్ణాశ్రమ ధర్మముల పాటించరాదు. తాంత్రికులందువలె వీరికి కొన్ని రహస్యాచారములు కలవు. దీక్షయైనగాని పాల్గొనరాదు.

వైవస్వమాగమములపై నెక్కువగా నాధారపడియున్నది. ఈ యాగమముల సంఖ్య 28. వాదాపు ఆగమములన్నియు సంస్కృత భాషలో నున్నవి. వీరవైవస్వము వచ్చునంతవరకు వైవస్వము వేదము లను కూడ ప్రమాణముగా గ్రహించుచుండిరి. కాని యాగమముల యొడి సభిమాన మధికము. ఈ సిద్ధాంతముపై నాసిన రచయితలు, వెదాగమముల కెంటికి నొకేవిధమైన ప్రాముఖ్య మిచ్చినారు. తిగ మాటార్ అను నొకప్రవక్త వేదములు సామాన్య ప్రమాణములనియు నాగమములు వైవస్వమునకు ప్రత్యేక ప్రమాణములని తెలిసి కందుకు సహజమేయములేనని నొక్కి చెప్పినారు.

రామరాను ఆర్యులందరును అనగా చామగర్వర్థులను వైవస్వ నాచరించుచుండిరి. వీరిలో బ్రాహ్మణులకు వేదములయం చెక్కువ ప్రామాణ్యబుద్ధి యుండెను. ఇతరు లాగమముల నెక్కువ ప్రమాణ ముగా గ్రహించిరి. వైవమాగమములపై నెక్కువ యాధారపడి యుండుటచే, బ్రాహ్మణేతరులలో వైపు లధికసంఖ్యాకులుగా నుండిరి. ఇందులకు మరియొక కారణము కలదు. వైవప్రవక్తలగు రిగి గురు నాయనార్లు బ్రాహ్మణేతరులే! దక్షిణదేశమున బ్రాహ్మణే తర సన్యాసులు మతాధిపతులుగా ననేకులు కలరు. వేదములకంటె నాగమములు సులభగ్రాహ్యములగుటచేతను, నాయనార్లు స్వల్ప షలో వైవగ్రంథములు వ్రాయుటచేతను నాయనారులు బ్రాహ్మణే తరులగుటచేతను బ్రాహ్మణేతరులలోనే వైవ మధికముగా న్యాపించి ప్రబలెను. విద్యావంతులైన బ్రాహ్మణు లుభయప్రమాణముల నొప్పకొనిరి. ఈ కారణముచే సామాన్యప్రజలలో వేదముల యందుకంటె నాగమములయం చెక్కువ ప్రామాణ్యము కలిగెను.

ఆంధ్రకర్ణాట దేశములలోని పరిస్థితులు కొంచెము భిన్న ములు. వైవస్వమో దేశభాష గ్రంథములు లేకవాదాను. కావున బ్రాహ్మణులనే యనుసరింపవలసివచ్చెను. వారు సులభము కాక పోవుటచే వారిపై ద్వేషము ప్రబలి తుదకు, వర్ణాశ్రమ ధర్మ నిరస నము, వేదప్రామాణ్యము నొప్పకొనకపోవుట, అను కెండును ప్రబ లెను. ఆగమ ప్రామాణ్యము మాత్రము తగ్గలేదు. వైపులైన బ్రాహ్మణ పండితులు కొందఱు వైవస్వమును వేదముపై నాధారపడెడువలెనని యుత్పించిరి. వేదమూలములైనగాని యే మతములకు పునాదులు గట్టిగా నుండివు. అందు చేత నుపసంహతుల, బ్రహ్మ నూత్రముల మొదలైన వేదాంత గ్రంథములను వైవ పరములుగా న్యాఖ్యానింప మొదలిడిరి. బట్టి వారిలో శ్రీకంఠ శివాచార్యులు, శ్రీపతి పండితులు, మల్లిఖార్జున పండితా రాధ్యులు ముఖ్యులనవచ్చును. ఇంతియే గాక శివపూ రమ్యులులు తెలుపు నూత సంహితాది పురాణగ్రంథములును ని మతి ప్రచార మునకును దోహది మొనర్చెను. ఇచ్చట లింగధారణము నిత్యమూ, యొచ్చికమూ, యను ప్రశ్నను పరిక్షించిన నది యొచ్చికమని, మాహేశ్వరులు కొందరు లింగధారణము చేయలేదనియు కనపడును. కొంద రది మిక్కిలి ముఖ్యమని యందురు. మోహంజోదాలో సంస్కృతిలో కూడా చిన్నవి, పెద్దవి, లింగము లనేకములు దొరి కినవి. దీనివలన నాకాలమునకూడ లింగధారణ ముండవచ్చున!

యభిప్రాయపడుచున్నారు. ఆగమములు పరిశీలించిన వీరశైవులకు మాత్రమే దీని యవశ్యభార్యునియను నితరుల కైచ్చిక్కుమని కనబడుచున్నది.

బసవనికి పూర్వ మాంధ్రశ్రైవము

ఆంధ్రులు కర్ణాటకులు దక్షిణాపథవాసులు. వారు హంసా యాలై ప్రక్కప్రక్కలనున్న దేశపువారగుటచే దగ్గరి బంధువుల వలె నుండిరి. అనేక శతాబ్దములు దక్షిణాపథమంతయు నేక పరివాలనగ్రింది నుండెను. వారి భాషలు, వారి యత్నర సమాగ్నాయములు బాగావు సమానములే! శైవవ్యాప్తిలో కూడ యీ సామ్యము చాలాకాలము వర్తిల్లెను. శ్రీలైల మనబడు శ్రీపర్వతి ముఖ్యప్రజలకు దేవతగా నుండెను. వైష్ణవము దక్షిణాపథమందు శైవము తరువాతనే వ్యాపించింది. దక్షిణదేశమునందులై వైష్ణవము దక్షిణాపథమున వ్యాపింపలేదు. ఈ కాలములో కూడ దక్షిణాపథమున వైష్ణవులకుం బై శైవులే యధిక సంఖ్యాకులనవచ్చును. శైవముతో పాటు బౌద్ధ శైవములు కూడ దక్షిణాపథమున వర్తిల్లుచుండెను. అప్పటికి శైవము తదనంతరపు వీరశైవమువలె గాక వర్ణాశ్రమ ధర్మము పాటించుచుండెను. అందుచేత కొంతవరకు బౌద్ధశైవములు వ్యాపించిన వనవచ్చును. బౌద్ధశైవములకు కూడ శ్రీపర్వతమే యాటపట్టుగ నుండెను. చీనా యాత్రికుడు యువాన్ చాంగు శ్రీపర్వతమని పేర్కొనెను. ఇటీవల శ్రీపర్వతి మనగా వాగార్జునకొండ యని కొందరు పరిశోధకులు తెలుపుచున్నారు.

క్రీశీఅరవ శతాబ్దమున శివరాచార్య స్థాపితమైన యద్వైత మతము వ్యాపింప మొదలిడెను. దానివలన బౌద్ధశైవములకు కొంత దెబ్బ తగిలినది. బసవేశ్వరుడు వలతరించిన నాటికి దక్షిణాపథము యొక్క స్థితి యిట్లుండెను. బసవేశ్వరునితోపాటు శైవమును కాపాడుటకు కర్ణాటాంధ్ర దేశములలో కొందరు సుప్రసిద్ధ పండితులు శ్రమ చేసిరి. కర్ణాటక దేశమున శ్రమపడిన వారిలో బసవేశ్వరుడు కాక, ఏకాంతరామయ్య, పద్మర్పు అనువారలు ముఖ్యులు. ఆంధ్రదేశమున పాటుపడినవారిలో శ్రీపతి పండితులు, శివలెంక మంచెన, మల్లిఖార్జున పండితు లనువారు ముఖ్యులు. వీరిని పండిత త్రియ మందురు. వీరిలో మొదటి యిద్దరి వంశములు నేటివర కవిచ్ఛిన్నముగా నాగుచున్నవి. క్రీశీ విశ్వదాత కాశీనాథుని వాగేశ్వర రావు పంతులువారు శ్రీపతి పండితుల వంశీయులు. ప్రస్తుతాంధ్ర పత్రికాధిపతులైన శ్రీ శివలెంక శింఘప్రసాదుగారు మంచెన పండిత వంశీయులు.

అకాలమునాటికి పై నుల్లేఖించిన శైవములలో కొన్ని తెగలాంధ్ర దేశములో ప్రచారమున నుండెను. దక్షిణదేశమునుండి యచ్చట మహాప్రమాణములని తలపబడు నాగమములును, నాయనాల్ల చరిత్రములును, దక్షిణాపథమునందలి శైవులలో ప్రచారములో నుండెను. వెనుకనే పాశుపతకాలాముఖమార్గములు దక్షిణాపథములో కొంత వ్యాప్తిలో నుండెను. కాని యాకాలమునాటికి వర్ణాశ్రమ ధర్మములయొక్క ప్రాబల్యము తగ్గలేదు. అప్పటి శైవులు నేదప్రామాణ్యము నుల్లంఘించలేదు. పైన చెప్పిన శైవ పండితులలో

నొకరు "బి. జనవరింగేశ్వరా! నేను వర్ణాశ్రమ ధర్మముల నుల్లంఘించలేను" అని యాశ్రయించెను!

వచ్చియు చాళుక్యులు శైవమతస్థులు. వారు శైవమత వ్యాప్తికి మిక్కిలి తోడ్పడిరి. చరిత్ర గూర్చిన ప్రతి బాతమును రాజాదరణము ననే వృద్ధి పొందినట్లు కనపడును. మరణ్యాప్తికి ప్రచారము, పీఠ, రాజాదరణ ముచుచి మార్గములుగా నుండెను. క్రీశీ 1155 వ సంవత్సరమున దక్షిణాపథమున నొక గొప్ప సన్నివేశము జరిగెను.

చాళుక్య గుక్రవర్తుల సామంతుడగు విజ్ఞులుగు రాజ్యమాక్రమించి స్వతంత్రుడయ్యెను. ఈ త్తరుడున కాకతీయాలనుండియు, దక్షిణమున హొయసలలనుండియు చాళుక్యులు కాపాడుకొనవలసివచ్చెను. విజ్ఞులునికి సమయము గొరొకెను. మొదట విజ్ఞులుగు శైవమతాను యాయుయై తరువాత బసవనివలన శైవులైయు చరిత్ర తెలుపుచున్నది. బసవేశ్వరుడు దొక మహాపురుషుడు. తా నొక మతప్రవర్తి కావలెనని భగవత్సంకల్ప మతినిలో జనించెను. ఆయన విజ్ఞులుని మంత్రి యయ్యెను. విజ్ఞులునికి దీక్ష యిచ్చి వీరశైవము వ్యాప్తిచేయు మొదలిడెను. ఈయన ప్రచారము చేసిన వీరశైవమున వర్ణాశ్రమములులేవు. అందువలన ప్రజలకు కొంత సౌలభ్యము కనపడెను. రాజ్య బలముండుటచేత తన స్వప్రవ్యాప్తికి కావలసినంత నాధనసామగ్రి యంతయు చేకూరెను. బసవేశ్వరుని శైవము పూర్తిగా నాగమములపై నాధారపడియున్నది. అందలి దీక్షావిధానము, నాచార వ్యవహారములు తుచి తస్పృకుండ ననుసరించుటయేనాటి వీరశైవయొక్క విధానములు. తస్మత్ప్రవ్యాప్తికిని, దోషణమునకును, బసవేశ్వరుడు కొంత హింసకుకూడ పాల్పడినట్లు తెలియును. ఈ వీరశైవ వ్యాప్తియెదుట బౌద్ధశైవములు నిలువలేక పోయెను. ఒక శతాబ్దముపాటు ప్రచార మవిచ్ఛిన్నముగా జరిగెను

సంప్రదాయము—వాఙ్మయము

వీరశైవమున కాగమములే మాతృకలు. దక్షిణాత్య సిద్ధాంత మతమునందులై కాక చాలాకాలమువరకు నాంధ్రదేశములో దేవభాషాశైవగ్రంథములు లేవు. ఆగమములు పురాణములు మాత్రమే ప్రమాణములుగ నుండెను. తరువాత కొన్ని గ్రంథములు రచింపబడినను, నవికూడ సంస్కృతములో నుండిపోయినవి. ప్రజలలో మత వ్యాప్తి కావలెనన్న, యందరకు సులభముగా తెలియు భాషలో గ్రంథములున్న తప్ప వ్యాప్తి చురుకుగాను, వికాలముగాను జరుగదు. వర్ణాశ్రమ ధర్మనిరసనము ప్రచారమునకు కొంత సహాయము చేసినను గ్రంథములు లేని లోటు తీరలేదు.

* శివునకు పంచముఖములుండెను. వీనిలో మధ్యముఖము ముఖ్యమైనది. అది మిగిలిన నాల్గింటికిని మూలభూతము. ఈ పంచముఖములనుండి యొడుగురాచార్యు లుద్భవించినట్లు శైవుల సంప్ర

* (పై విషయములను శ్రీ బండారు తమ్మయ్యకృత పాల్కురికి సోమనాథ కవి చరితమున చూడవచ్చును.) కలి యుగమున పైన పేర్కొనబడిన యొడుగురాచార్యులును వైదు మతములు స్థాపించినట్లు శైవమతము తెలుపుచున్నది.

చాయము. ఈ యెనుగురాదాద్యులు యే యే యుగముల నెవ నెవరో యీ క్రింది పట్టికవల్ల తెలియగలగు.

మూల పురుషుడు	కృత	త్రేతా	ద్వాపర	కలి
వీర నంది భృగు వృష స్కంద	ఏతాక్షర ద్వ్యక్షర త్ర్యక్షర చతురక్షర పంచాక్షర	ఏకవక్త్ర ద్వివక్త్ర త్రివక్త్ర గతురవక్త్ర పంచవక్త్ర	చెణుక దాసుక గజకర్ణ ఘంటాకర్ణ విశ్వకర్ణ	రేవణసిద్ధ మరుళసిద్ధ ఏకోరాసు పండితారాధ్య విశ్వారాధ్య

1. రేవణసిద్ధ—కొలనుపాక (హైద్రాబాదురాష్ట్రం)
2. మరుళసిద్ధ—ఉజ్జిని (మైసూరురాష్ట్రం)
3. ఏకోరాసు—హివమల్క్ బారసు (ఉత్తరనేళము)
4. పండితారాధ్య—శ్రీశైలము (ఆంధ్రచేళము)
5. విశ్వారాధ్య—వారాణసి (ఉత్తరప్రదేశము)

చెణుకాచార్యుల కాలమున నే కొలనుపాకలో స్థాపింపబడిన మతము మైసూరురాష్ట్రములో బాశెనకొమ్మారనుస్థలమునకు మార్చ బడినట్లు గ్రంథములు తెలుపుచున్నవి. బహుశః శైవమచ్చటినంచి వెడలిపోవుట యింగులకు కారణమయియుండును. శ్రీశైలమందలి మఠము గుంతకల్లులో భిక్షవృత్తిమఠమును పెరుతోనున్నది. విగిలిన మూడును వానిపూర్వస్థానములలోనే యున్నవి.

ఇచ్చట రెండువిషయములను చర్చించవలెను. (1) బసవేశ్వరునికి పూర్వము వీరశైవమున్నదా? (2) లింగధారణముకూడ బసవేశ్వరునికి పూర్వమున్నదా? దై ప్రశ్నలలో మొదటిదానికి సమాధానము వచ్చినయెడల రెండవది సమాధేయమే యగును. వెనుక వాతూలాగమునున వీరశైవముయొక్క యుల్లేఖయున్నట్లు తెలుసుకొని నాము. వీరశైవముయొక్క ముఖ్యలక్షణములలో లింగధారణ మొకటి, వీరాగమునున నిట్లున్నది.

విశబ్దం వావికల్పార్థే
ర శబ్దోరహితార్థకః
వికల్ప రహితం శైవం
వీరశైవం ప్రచాక్షతే.

మరియు వాతూలాగమునున నిట్లున్నది.

“శివలింగం కరాద్యంగే వీరశైవస్తుధారయేన్”

వెనుక దీక్షయొక ముఖ్యాంగమని తెలిపియుంటిని. దీక్షయొక్క విశిష్టతను క్రిందిశ్లోకము తెల్పుచున్నది.

వీరమాహేశ్వరగ్రాహ్యం
శివాద్యైత ప్రకాశకం
ఘరిక్షి శేఖ్యోదాతవ్యం
శిష్యభ్యోనానన్యథాకవచిత్.

ఈ విధముగా నాగములలో వీరశైవ ప్రశంసకలదు. అగమములు బసవేశ్వరునికి పూర్వమెన్నో శతాబ్దములనుండి యనువృత్తములగుచున్నవి. దీక్షయనునది విక్రీతి ముఖ్యసంస్కారమై దానికి క్రిందిని ముఖ్యాంగములై యున్నవి. (1) విభూతి.

(2) కుద్రాక్ష (3) పాదోదకము (4) లింగార్చనము (5) లింగధారణము (6) స్రసాదస్వీకరణము. ఇవిగాక సమస్తైతర శైవవిషర్జనము, యితర సంప్రదాయాఽసహనముకూడ ముఖ్యముత్రములు. కర్తాబక సేకమునో నెల్లున్నను, నాంధ్రశేషముగ నేతన్యత్రి వ్యాప్తికై ప్రజల నెక్కవగా బాధించినట్లు కనపడను. కాని శైవ మతమునకు కొంత బాధ కలిగినట్లు పుడూరు, జోగి నేట, కొలను పాక, అలంపురము మొదలగు కొన్ని స్థలములలో దృష్టాంతములు కలవు. ఇతరదేశములలో మహాఽహవము సేసిరి జరిగిన క్రూర కార్యములతో బోల్చిన నిదియొక దెక్కకాదు. బహుశః వర్తా శ్రమ వర్మనిరసనమును వెల్లడించిన వీరశైవముత్రము కర్ణాటక శాళి ములో వ్యాపించినంతగా నాంధ్రదేశములో వ్యాపించకపోవుట కిది యొక కారణమైయుండును. అప్పటి క్రాంతిశైవములో వ్యాప్తమై యున్న సామాన్యశైవము మాడ నింగులకు మరియొక కారణమై యుండును.

ఇక లింగధారణమును చూతము—వెరుక మొహంజోదాలో సంస్కృతిలో చిన్నవియు, పెద్దవియు, లింగములుండెని తెలుసుకొన్నాము. వీనిలో కొన్ని చిన్నవి ధరించునట్టివై యుండవచ్చునని మార్షల్ చెప్పచున్నాడు. ఇంతటితో బసవేశ్వరునికి పూర్వము వీరశైవముండెననియు, లింగధారణముకూడ నుండుననియుండెననియు తలపవచ్చును. దీక్షలో లింగధారణము ముఖ్యముని యీ క్రింది వాఖిలాగము వాక్యమువలన తెలియును. “మార్క్సికంతే భుజి హస్తే హృత్పిలేనాభిచుండెనె.” సిద్ధాంతి శిఖానుసరియను గ్రంథమున లింగధారణముమీద నొక ప్రత్యేక పరిచ్ఛేదమేకలగు. బ్రాహ్మణులలోనుండెడి ఆరాధ్యులనబడ శివస్వామి లింగమును యజ్ఞోపవీతియుతోవాటు ధరించుచుండెడి.

ఇక వీరశైవ సాహిత్యమునకు వస్తును. అగమములలోపాటి క్రింది గ్రంథములు బసవేశ్వరుని పూర్వమవరకు ప్రచారగ్రంథములలో కొన్నియని చెప్పవచ్చును.

- (1) శ్రీకంఠ శివాచార్యకృత శ్రీకంఠభాష్యము. శ్రీ ౧౧ 980
- (2) శివయోగి శివాచార్యకృత సిద్ధాంతిశిఖానుశ్రీ శ్రీ ౧౧ 8 వ శతాబ్దము.
- (3) శివతి పండితకృత శ్రీకరభాష్యము శ్రీ ౧౧ 12 వ శతాబ్దము.
- (4) ఈశాన శివగురుకృత రేణుకవిజయంపు శ్రీ ౧౧ 1౪ వ శతాబ్దము
- (5) సిద్ధనాథకృత రేణుకవిజయము. శ్రీ ౧౧ 960
- (6) నీలకంఠాచార్యకృత శ్రీయానారము.
- (7) కేశదీబసవనకృత శివతి త్త్వితత్కరము. శ్రీ ౧౧ 17 వ శతాబ్దాంతము.
- (8) ఈశాన శివాచార్యకృత ఈశాన శివగురుపద్ధతి.

వై వానిలో (4), (8) ఏక కర్తృకములు. శ్రీ కంఠభాష్యము శింకర భాష్యముకంటే పురాతనమని కొందరి యభిప్రాయము. శివాద్యైత నిర్ణయమును గ్రంథముననున్న పేజికలో శ్రీకంఠుని గురుపరంపర యీ క్రిందివిధమున నున్నది.

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

స్థాపితము : 1923 : : (పెద్దూరు బ్యాంకు)

హెడ్డాఫీసు—మచిలీపట్టణం.

చెల్లింపబడిన మూలధనము.

రిజర్వులు రు. **38,51,000**

డిపాజిట్లు రు. **6,50,00,000**
(మించినవి)

అమలునందున్న వ్యాపారం రు. **7,50,00,000**

కర్మాలు ఆఫీసులు (మించినవి)

- (1) 1/9, మెయిక్ బజారు, షేట్.
- (2) లెజిస్లేషన్ కలెక్టరేట్ భవనము (ఈ పే ఆఫీసు అసెంబ్లీ సెషన్లు జరుగుచున్నంతకాలము తెరచి యుండును)

మదరాసులోని శాఖలు

- (1) 822-23, లింగిచెట్టిపేట, మద్రాసు-1.
- (2) 77, కచేరి గోస్ట్, మైసూరు, మద్రాసు-4.
- (3) 87, పాంపిజుగు, త్యాగరాయనగరు, మద్రాసు-17.

ఇతర బ్రాంచిలు, సబ్ ఆఫీసులు

అమలవలస (శ్రీకాకుళం జిల్లా), అమలాపురం, అనకాపల్లి, అనంతపురం, బళ్లారి, బాపట్ల, భట్టిబ్రోలు (గుంటూరు జిల్లా), భీమవరం, బొబ్బిలి, చిల్లపల్లి (కృష్ణా జిల్లా), చీరాల, చోవవరం (విశాఖపట్టణం జిల్లా), కడప, మగ్గిరాల, ఏలూరు, గొల్లపూడి, గుడినాడ, గూడూరు (నెల్లూరు జిల్లా), గుంటూరు, అరంజిట్ పేట (గుంటూరు), ఇచ్ఛాపురం (శ్రీకాకుళం జిల్లా), జగ్గయ్యపేట (కృష్ణా జిల్లా), కాకినాడ, రామారావుపేట (కాకినాడ, కొవ్వూరు (ప. గో. జిల్లా) మచిలీపట్టణము, నరసన్నపేట (శ్రీకాకుళం జిల్లా), నరసారావుపేట, నెల్లూరు, నిడదవోలు, ఒంగోలు, పాలకొల్లు, పామర్రు (కృష్ణాజిల్లా) పార్వతీపురం, పెడన (కృష్ణాజిల్లా), పెద్దాపురం, పెనుగొండ (ప. గో. జిల్లా), పితాపురం, రాజమండ్రి, నాలూరు, నామర్లకొండ, శ్రీకాకుళం, తణుకు, తెనాలి, కొత్తిపేట (తెనాలి), తిరుపతి, తుని, విజయవాడ, గాంధినగర్ (విజయవాడ), కవర్నరు పేట (విజయవాడ), వినుకొండ, విశాఖపట్టణము, మహారాణిపేట (విశాఖపట్టణము), విజయనగరము సిటీ, వుయ్యూరు.

లండన్ ఏజంట్లు : బార్ క్లెస్ బ్యాంకు లిమిటెడ్, ఫిఫ్ ఫారిన్ బ్రాంచి, 168, డెక్ చర్చ్ స్ట్రీట్, లండన్, ఇ.సి.సి.

ఫారిన్ ఎక్స్ఛేంజి సహా అన్ని రకములైన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

ఏలేశ్వరపు రామచంద్రమూర్తి.

తాడేపల్లి శ్రీరాములు, ఎం. ఎ., సి. ఎ. ఐ. ఐ. డి.;
శుశేషంగు దైర్యుడు. జనరల్ మేనేజరు.

నారసింహ లేహ్యము

బంగారు చేర్చబడినది. ఇది మిక్కిలి వీర్య వృద్ధిని, బలమును, కలిగించుటలో అత్యుత్తమ మైనది. మేహములు, నిక్కాక, నిప్పుడు, పుష్కము, మాత్రమువంటి పుష్కముపగుట, అతిమాత్రము, మొదలగువాటిని ఖండించి బలమును, కాంతిని, సంభోగశక్తిని కలిగించుటలో అమోఘమైనది. 2 డిబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డిబ్బీ గు. 3-4-0.

నోటు :—ప్రతి 20 తులముల లేహ్యముంగున్నా 3/4 తులం లోహోద్రక సింహారము గాని, వంగోద్రక సింహారము గాని కలిపి నేవించి సమస్త రోగములు శీఘ్రముగా హరించుటలో సందియము లేదు.

వాతస్రవ్యతికి :—లోహోద్రకం శ్రి తులం రు. 3-0-0.
ఉష్ణస్రవ్యతికి :—వంగోద్రకం శ్రి తులం రు. 2-4-0.
బొప్పీజి ప్రత్యేకము. అన్ని రోగములతో సహా క్యాబలాగు ఉచితము.

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెనీ

ఆయుర్వేద సమాజము.

పెరిదేవి : : నెల్లూరు జిల్లా.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్

ఆండ్ కంపెనీ వారి

శ్రేష్ఠమైన ముదరాసు నశ్యం

R.S. సుగంధ ముక్కుపొడి

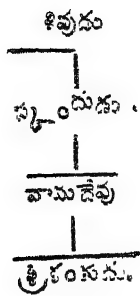
అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయును.

కనుగుచేయువారు:—

పి. వి. రాజన్ & కంపెనీ,

అర్కణం, Arkonam, N. A. Dt.

ఈ విషయములో నింకను పరిశోధన జరుగవలసి యున్నది. శైవసిద్ధులలో గోళకమః పరంపరయని యొకటి కలదు. ఈ పరంపరలో నొక గురువైన సోమశంభువను నాయన తన పేర నొక పద్ధతిని రచించెను. ఈ మతము యాయుని దేశమంతటను వ్యాపించిరి. వీరిలో నొకరు కామసిరి రాజగురువని మూర్ఖపుర కాసన మందు కలరు. ఈ సంప్రదాయముయొక్క యొకశాఖ దక్షిణదేశమునకు వచ్చి కేరళముదాకను వ్యాపించి, యచ్చటచ్చట కొన్ని మతములు స్థాపించినట్లు దృష్టాంతము లున్నవి. దక్షిణదేశమునకు వచ్చిన యీ మతగురువులలో యీశాన శివాచార్యులను నొక యాయన, రాజరాజ చోళచక్రవర్తికి గురువుగానుండునట! వెనుక మల్లేఖించిన (4), (8) సంఖ్యగల గ్రంథములక ర్త యాయనయే. ఈ మతము యొక్క యొకశాఖ తెనుగుదేశమున ప్రవేశించి దానికి చెందిన విశ్వేశ్వర శివాచార్యులను నాయన కాకతీయ గణపతి రుద్ర దేవచక్రవర్తికి గురువైనట్లు మూర్ఖపుర కాసనమందలి యీ క్రింది శ్లోకపాదములు తెలుపుచున్నవి.

“విద్యాచుంబపవర్తనం గణపతిశ్చైవ పాలదీక్షగురుమ్
శ్రీ విశ్వేశ్వరశేంభు మీక్షితతాంతేచక్షుషీచక్షుషీ”

ఈయన మందఱును (గుంటూరుజిల్లా) మొదలైన యనేక స్థలములలో మతములు స్థాపించినట్లుకూడ కలదు. ఈ సంప్రదాయము చాలకాలమువరకు నాంధ్రదేశములోనుండునని యీశాన గురుదేవ పద్ధతియను గ్రంథపద్ధతిలో మహామహోపాధ్యాయ హరప్రసాద శాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. ఈ సంప్రదాయమునకే చెందిన యుభారశివాచార్యులను నొక గురువర్యునకు తెలుగుదేశమున ననేక శిష్యబృందముండును. దాదాపు మున్నూరు సంవత్సరములు వీరి వ్యాప్తి తెనుగుదేశములో నుండెనని చెప్పవచ్చును. ఈ సంప్రదాయ వ్యాప్తమువల్ల నాంధ్రదేశమున కొక యుపకారము జరిగెను. వైదిక ధర్మవిరుద్ధము కాని పీఠతైవము ప్రచారమయ్యెను. ఆ కారణమున నితర ప్రాంతములలో జరిగిన మతోన్మాద కార్యము లిచ్చట జరుగలేదు. పీఠతైవము వేద విరుద్ధమతము కాదని యనేకథాధృవ పడినది. వైదికమత మంగీకరించిన యొక్కటే యొక యాచారమును వీరు తిరస్కరించిరి. అది శివదహనక్రియ. ఇతర పీఠతైవ సంప్రదాయములవలె వీరుచచ్చినవారిని భూస్థాపితముచేయుచుండిరి.

ఈకాలమునకు దగ్గఱనే యాంధ్రదేశమున నొక గొప్ప సంఘటన జరిగెను. చాళుక్య చక్రవర్తియైన రాజరాజనరేంద్రుడు వైదిక మత శ్రేణ్యమును గ్రహించి తన యాస్థాన కవిశ్వరూపైన నన్నయ భట్టారకుని సకలజన గ్రాహ్యముగా పంచమ వేదమైన మహాభార

తెనుగు సర్వజనుల కందుబాటులోనున్న భాషగా నుండెను. వీర ద్రిచనము వైదికేతర మతము లాంధ్రదేశములో వ్యాపించుట కడ్డు పడెను. ఆంధ్రులలో నే జాతికి లేని యొక విశిష్టాచారము కలదు. దాదాపు ప్రతి యాంధ్రబాలుని యక్షరాభ్యాసము “ఓంనమశ్శి వాయ” యని ప్రారంభించును. దీనివలన శైవమతము వారిలో నెంత వ్యాప్తమైనదో, యందును వైదికశైవ మెంత యాచరణములో నున్నదో తెలియగలగు. ఇచ్చట నొక విశేషము చెప్పవలెను. లాలమీ యను వాక్పాత్రియమాత్రికుని భారతకేళమంతయు సందరించి, తన యాశ్రావికేసులలో ‘త్రిలింగాన్’ లేక ‘త్రిలింగాన్’ అనేసి యొక దేశమో, పట్టణమో యున్నట్లు తెలిపినాడు. దీనివలన వాతడు సంసరించిన కాలమునకు త్రిలింగ మను దేశమో పట్టణమో యున్నట్లు గట్టిపడుచున్నది. త్రిలింగ శిబ్దములో లింగశిబ్ద మంతర్భూతిమై యున్నది. కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకు పూర్వమే త్రిలింగముండగా, తత్సామ్రాజ్యమునకు మూడు లింగములు సరిహద్దులుగా నుండెను గావున దానికి త్రిలింగ సామ్రాజ్యమని పేరు వచ్చెననియు త్రిలింగ పదమప్పటివనియు చెప్పవచ్చుట చారిత్రక వైపరీత్యముగను. ఈ విషయమును శ్రీ శ్రీ. శ్రీ. కొమఱ్ఱజాలక్ష్మణరావు పంతులుగారు “లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి” యను గ్రంథమున నోపపత్తికముగా నిరూపించియున్నారు. మరియు శ్రీ. శ్రీ. యోనిమిదవ శతాబ్దమున రచింపబడిన సిద్ధాంతి శిఖామణి యను గ్రంథమున ని త్రిలింగ శిబ్దము కలదు. ఎనిమిదవ శతాబ్దము నాటికి కాకతీయ సామ్రాజ్యమే లేదని నిశ్చయమేకదా. కొందఱు విమర్శకులు “తెలుగు”, “తెనుగు” శిబ్దములను “త్రిలింగ”, “త్రింగ” శిబ్దములనుండి పుట్టినవని యొక వింతవాదమును లేవతీసినారు. తెనుగు శిబ్దము నన్నయ భట్టారకుడే “తెనుంగునన్ మహాభారత సంహితారచనబంధురయ్యో” నని వాడినాడు. తెలుగుశిబ్దముకూడ వైన చెప్పబడినట్లు ‘త్రిలింగాన్’ శిబ్దములోనుండి వచ్చెననుట సమంజసము. ఇంతియేగాక యాంధ్రజాతి యుత్తర భారతదేశమునుండి వింధ్య దక్షిణప్రాంతమునకు వచ్చు త్రివణి ‘తేలో’ అను నది దాటవలసినదని. ‘గు’ శిబ్దము ‘గం’ ధాతువునుండి వచ్చినది. ‘తేలో’ నదిని దాటివచ్చుటచే నారికి ‘తెలుగు’ అని పేరు వచ్చినట్లు కొందఱు నుచున్నారు. ఏది యెట్లైనను ‘తెలుగు’ ‘తెనుగు’ శిబ్దములు రెండును కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకంటె ప్రాచీనములే యనుట నిశ్చయము.

శైవగ్రంథరత్నాలు

వెనుక రి గురు పండితుల పేర్ల నిచ్చియున్నారు. వారిలో ముగ్గురు కర్ణాటకులును ముగ్గురు నాంధ్రులును, మొదటివాడు బసవేశ్వరుడు. మిగిలిన యొదుగురును బసవేశ్వరునికి దాదాపు సమకాలికులే యని తోచును. బసవేశ్వరుడు తన గ్రంథములను దేశభాషయైన కన్నడములో రచించుటయు నందును గేయరూపమున రచించుటయు గమనించదగిన విషయము. ప్రజలలో వ్యాప్తికై దేశభాషయు గేయకవిత్వమును మిక్కిలి యుపకారకములు. ఆయన గేయములకు “వచనముల”ని పేరు, అనగా సంభాషణరూపమున

దములో నున్నది. కొన్ని తెనుగుభాషలోనికి కూడ పరివర్తనము జరిగింది. బసవేశ్వరునకు సంస్కృతభాష వచ్చునో లేకా మన మెరుగము. ఆయన గేయము బాయనయే పాడుచు, ప్రచారముచేయుచు, ప్రజలను తన మతములో చేర్చుకొనుచున్నట్లు చరిత్రవల్ల తెలియును.

కర్ణాటకులలో గెంపవనాడైన 'వేకాంత రామయ్య' కుంతల జేశవాసి. చిన్నప్పటినుండి శివభక్తుడు. ఆయన స్వగ్రామములో సోమనాథ దేవాలయము కట్టి యుండెను. అందుచేత సోమనాథ నామముగల దేవాలయములన్నిటి నాయన దర్శించెను. భార్యాది జిల్లాలోని లక్ష్మేశ్వరగ్రామమున నున్న సోమనాథాలయములో పూజచేయుచుండగా 'అబ్బూరు' అను స్థలమున నివసించుమని శివాజ్ఞయొనట్లు ప్రేరణకలెను. అచ్చట జైనపండితుల ననేకుల నాయన వాగ్దాదమున గలిచెను. శివునిపైన నేకాంతమైన భక్తి కలవాడు కావున యాయన 'వేకాంత రామయ్య' యని పేరు వచ్చెను.

'పద్మరూప్' అను నాయన శివయోగి మల్లిఖార్జునుని మనుసుడు. ఆయన ధనికకుటుంబములో జన్మించెను. ఒక సామంతునివద్ద మంత్రిగా కూడినందున, ఆయన తేలూరను గ్రామమున నివసించి, యొకానొక కాలమున ద్వారాసముద్రమున రాజ్యమేలుచున్న బహుళరాజాహ్వనింపగా నొక వైష్ణవపండితుని వాదమున నోడించి శైవమిచ్చెనట. తిర్వత్తి శైవమత ప్రచారము చేసుకొనుచు కాశీ యాత్రి పడితి యచ్చట నే నిర్యాణమందెను. పానందచరితము, దీక్షా బోధిని యను గ్రంథము లీయన రచించెను. వానికే తెనుగు పరివర్తనములుకూడ కలవు.

ఇక నాంధ్రపండిత త్రయము శ్రీపతి పండితుడు విజయవాడ నివాసియైన యాంధ్రబ్రాహ్మణుడు. చాళుక్యుడైన యారవ విక్రమాదిత్యుని సేనానాయకుడగు ననంతపాలుని కీయన మలిగురువని చెప్పుదురు. ఈయన వంశము కృష్ణాజిల్లాలోని గుడివాడ తాలూకా యెలమట్టు గ్రామమున నివ్వటికిని యున్నది. ఈయన బ్రహ్మ సూత్ర భాష్యము వ్రాసినట్లు వెనుక తెలిసియున్నాను. కాలమును బట్టి చూడగా బసవేశ్వరుని కన్న నీయన కొన్ని సంవత్సరములు పూర్వమున తోచును. శైవమునకు వేదము నాధారముచేసి దానికి నేదాంత మతగౌరవము నిచ్చినందున నీయన మిక్కిలి ప్రశంస నీయుడు.

మంచనయు నాంధ్రబ్రాహ్మణుడే! 'పద్మరూప్'వలె నీయనయు ననేక జైనపండితులను వాదములో నోడించెను. ఈయన కాశీయాత్రకుపోయి యచ్చటకూడ శైవమత ప్రచారమును చేసెను. బసవేశ్వరుని దర్శనము కల్యాణి పట్టణమునకుపోయి చేసి, యాయన మున్ననల బడసెను. ఈయన మతప్రచారమును గూర్చి కన్నడిమున ననేక గ్రంథములు కలవు. ఈయన వంశముకూడ యిప్పటికిని యున్నది. మల్లిఖార్జున పండితుడు మూడివవాడు. గోదావరి తీర మందలి ద్రాక్షరామ మీయన స్థానము. ఈయనను గూర్చియే పాల్కురికి సోమనాథుడు పండితారాధ్య చరిత్రమును రచించెను. ఈయన యనేక గ్రంథములు రచించినందునగాని 'శివతత్వ

సారము', 'శ్రీ ముఖదర్శన గద్యము' అను రంగుమాత్రమే మనకు లభ్యమైనవి. బసవేశ్వరుని స్మృతిపాటల కల్యాణి వగరమునకు వాపుమండగా నాయన నిర్యాణము జూడికట్లు విసి, వెనుకకుమరలి వచ్చెను. వై యార్థరి గ్రంథములును శైవమతవ్యాప్తికి మిక్కిలి తోడ్పడెననుట నిశ్చయము.

ఆంధ్రదేశములోని శైవమతములు

ఇదివరకే యైదుమూడు లెచ్చించియు, కొంతకాలమునకు మొదటిదైన 'కొలనుపాక మఠము' మొగూరులోని 'శ్రాశ్రేణా' నూరుకు మార్చబడినట్లును, చెప్పియుంటిని. ఈ స్థలమునకు కడిలిపురమనియు, రంభాపురమనియగు చూస నామాంతరములుకలవు. రేణుకాచార్యులవారు కొలనుపాకలో జన్మించెను. ఇది నల్లగొండ జిల్లాలో నున్నది. ఇప్పటికిని యిచ్చట పిర్రైపులున్నారు. శైవ శిథిలములుకూడ కలవు. ఈ విషయము స్వాయంభునాగమములోని యీ క్రింది శ్లోకము తెల్పుచున్నది.

తథాశ్రేణా సిద్ధస్య పుల్యపాక పురోత్తమే

సోమలింగాత్తు జననం ఆహాసః కదలిపురే॥

ఒక సన్ని వేశము కలదు. ఆంధ్రదేశమున సోమనాథ దేవా లయము లనేకములు కలవు. ఈ పేగుకల శైవులను నితరులును కూడ కలరు. రేణుకాచార్యులవారు, పాల్కురికి సోమనాథుడొ మొదలైన యనేక సుప్రసిద్ధశైవులు సోమనాథ దేవప్రసాదమున పుట్టినట్లు తెలియుచున్నది. ఘోరార్చరదేశమునందలి సోమనాథ శైత్రమే యితర సోమనాథ శైత్రముల నామములకు ప్రేరకమై యుండును. శ్రీశైలము కర్నూలు జిల్లాలో నున్నట్లును నచ్చటికి శైవేశ్వర యాత్రికు లనేకులు నేలేట కూడుచున్నట్లును వెనుక తెలియున్నాను. ఆంధ్రదేశములో శైవమతవ్యాప్తికి మహామహా శ్వరుడైన రేణుకాచార్యు లిచ్చట పుట్టుట యొక కారణమై యుండును. కావున యాంధ్రదేశములో కొలనుపాక, శ్రీశైలము లను రెండు సుప్రసిద్ధ మఠము లుండుట, యనేక సోమనాథ దేవా లయము లుండుట శైవమును ప్రచారమునుచేసిన మహా పండితు లుండుట చూడ నొకానొక కాలమందు శైవమతి మాంధ్రదేశమున మిక్కిలి వ్యాప్తమైనట్లు నిదర్శించుచున్నది. రేణుక విజయమును గ్రంథమున ననుక నులేఖించిన చిత్రిత సన్ని వేశము తెలుపబడియున్నది. సూత్రభాష్య రచనానంతరము శంకరాచార్యులవారు రేణుకుని సందర్శించి తనకు దీక్షయిమ్మని కోరెనట! అంత రేణుకుడు తిగిన శిష్యుడు దొరకి నందులకు సంతసించి దీక్షయిచ్చుటతోపాటు చంద్రమాశిశ్వర లింగము నొకగాని పూజించుమని యొసంగెనట. ఈ విషయము 'రేణుకవిజయము' 'గురువంశకావ్యము', 'పదాంతసారపిర శైవ చింతామణి' 'శివతత్వరత్నాకరము' నను ప్రాచీనగ్రంథముల తెల్పు బడినవి. ఒక్కగ్రంథములో నుండి యనువాదము నిత్తును.

తత్సన్మరేణాసిద్ధః సంప్రదాయప్రవర్తినాం

శంకరాచార్యవర్యాణాం పారంపర్యక్రమాగతమ్.

రేణాసిద్ధ సంప్రాప్తం చంద్రమాశిశవప్రదాత్.

(శివతత్వసారము-కేశవి బసవకృతము) పుట 109

ఈ గ్రంథమునకు రావుబహాదూర్ హెచ్. కృష్ణకాశ్రి గారు ఖీకను వ్రాయుచు వ్రాసిన "చంద్రమాళిక్విరలింగ" మిస్సటికిని శృంగేరి మఠములో పూజాగోస్తున్నట్లును, క్రమముగానది విద్యారణ్యులవారి యథేనములోనికి వచ్చినట్లును" తెల్పినారు. "బిలిత్రమేమనగా పీఠకైవులైన శేకేదిరాజులు శృంగేరి మఠమునెవల మిక్కిలి భక్తియుక్తులై యున్నారు. అందులకు వారు చేవణసిద్ధ సంప్రదాయము యాయలని యూహించవలెను." అనికూడ వారు వ్రాసినారు.

కొలనుపాకమఠము మార్చబడిన 'బాలేశ్వరగూర్' గ్రామమున, 'శృంగేరియును' పదిహేనుమైళ్ళ దూరములోనున్నవి. రేణుకమఠమున నిప్పటికిని శింగరాచార్యులవారి ప్రతిమకలదు. ఈ పక్షము మింకను పరిశీలించవలసిందై యున్నది. ఆచార్యురచయిత స్తోత్రములన్నియు సూత్రిభాష్యరచనానంతరకాలము వలన, యాయాహకు బలకరము. ఆంధ్రదేశములో శింకరుని యద్వైతము తాను యాయలు మిక్కిలి యధికసంఖ్యాకులు. వారందరికిని శివసేతుపాతి ముందుట నిశ్చయము. కావున పీఠకైవు లద్వైతులలో వివచింపలేదు. ఈ వివాదరాహిత్యము, మఠోన్నాద రాహిత్య మాంధ్రవిరచనము మనకు గొప్పగుణములు.

కర్ణాటకమున పీఠకైవులు లింగాయతులనియు తెలుగు దేశమున జంగములని పిలువబడుచున్నారు. బ్రాహ్మణులలోకూడ పీఠకైవులున్నట్లు వెనుక తెలుపబడినది. జంగములు లింగాయను సామాన్యముగ దిండుకు కట్టుకొంగురు. కొండెలు మణిబంధమునకును, మరి కొండెరు కంఠముననుకూడ ధరించుట కలదు. సామాన్యముగ నిలింగముల నెవరికి క్షీరొలదు నువ్వరాదెలోహములతో చెయబడిన శేటికలలో నుంచుబకన్దు. 'జంగం' శబ్దము జంగమశబ్దమునుండి వచ్చినది. ఇట్టి వారందరును సంచారిలింగాయలని యాగములు తెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రదేశములో నిజాతిగాని వర్తికము, చేనేత వస్త్రము, బట్టలుకుట్టుట మొదలైన వృత్తు లవలంబించుచున్నారు. కొండెలు శివాలయములలో నిర్వకులుగా కూడ కలరు. విశ్వబ్రాహ్మణులు కూడ పీఠకైవులలో నొక తెగయే! వారు సామాన్యముగ కంనాలి, వస్త్రంగి వృత్తుల నవలంబించుచున్నారు. జంగము ద్వైతము శిష్యవర్గము కలగు. వారు వారి పూజల నందుచున్నారు. ఈవిధముగా పీఠకైవులు గ్రామార్థకములో భాగస్వాద, వివిధ వృత్తుల నవలంబించుచున్నారు. ఇది యాంధ్రగ్రామజీవనములో భాగమై వుండును. అందువలన పే గ్రామములు మితికలహములు లేకుండునున్నవి.

పొల్కురికి సోమనాథుడు

బసవేశ్వరుని తరువాతి పీఠకైవ ముంధ్రదేశమునందుకంటె నాయన స్వదేశము కర్ణాటక దేశమున నెక్కువ వ్యాప్తమయ్యెను. ఈ మఠము తెనుగుదేశములో వ్యాప్తమగుటకు బసవేశ్వరుని తరువాతి కొన్ని సంవత్సరములకు పుట్టిన సోమనాథుడు ముఖ్య కారణము. కావున, నీయననిగురించి కొలదిగా తెలుపుట యప్రస్తుతము కాదు. ఈయన భూతా సంవత్సరము పుట్టిననుటకంటె క్రీ. శ. 18 వ

శతాబ్ద పూర్వార్థమున వరలె ననవచ్చును. ఆయన జన్మస్థానము కూడ వివాదస్థమే! కాని యది హైదరాబాదు రాష్ట్రమునందలి సాలకురికి యిది బహుశ సంఖ్యాకులు విశ్వసించుచున్నారు. ఇంగులకు కొన్ని దృష్టాంతములు కలవు. ఆ గ్రామమున సోమనాథాలయము కలగు. సోమనాథునిదియుని యొక శిలాప్రతిమ చూపుగురు. దానిపై "సో—న" యను నడిరములు మధ్యాత్మరము లేకుండా కనపడుచున్నవి. పీఠకైవ కుటుంబము లిప్పటికిని కలవు. రేణాకాచార్యులును సోమనాథుడును, నొకే రాష్ట్రమున పుట్టుట యభావ్య సంభవము. ఈయననుగురించి యెక్కువగా ప్రశంసించిన గాని యొక బ్రాహ్మణకుటుంబములో జన్మించెననియు, ఉపనయనము నొక వైదిక్ష గ్రహించెననియు తిరుప్రభావమువల్ల నాయనకు కవితాశక్తి కల్గినట్లును మాత్రము చెప్పవలెను. బసవపురాణము, పండితాచార్యులచిత్రి యనువి యాయన ముఖ్యగ్రంథములు. పీటిని గూర్చి జనుక మునిచెనెయున్నాడు. శింకరు గ్రంథములును జూచు తెనుగుభాషలో ద్వైత వృత్తియలో వ్రాయబడినందుచే, పీటికి ప్రజలలో ప్రచార మెక్కువయై తి న్మలమునకు గోహదియయ్యెను. బసవపురాణము తమిళ కర్ణాట భాషలలోని కనవదింపబడినది. ఈ గ్రంథములలో తమిళ సిద్ధాంతమునకు మూలపురుషులగు కొందరు నాయనాగుల చరిత్రము లున్నవి. ఈయన దుట్టిన బహుశ నాబ్దు యగు ప్రభులెను. ఈయన సంస్కృత కావ్యములను కూడ వ్రాసెను. పీఠిలో నతని కవితా నామధ్యమను, వాచనపటి మయు మాడవగును. బసవోదాహరణులు నొక స్తోత్రము మిక్కిలి రసవంతమై యులుగుచున్నది.

కా|| యస్సంగీతనిధిః, సుఖపూరితధవం యే నార్చితం సూర్యతం
యస్యస్వప్తి, యతిస్తటియ సువిహిత, యద్విర చైవప్రతం
యన్యాయాంగి నవకాదరిత కరుణా, యన్మిత మహత్వానికిం
సర్వం త్రిదేశగంగి దాతు బసవానాశ్రిత మాణామణిః.

ఈ స్లోకమువలన నందలి స్తోత్రాలెనియును.
పీఠకైవ మునిచరిత్రలో బసవేశ్వరుని తరువాతి సోమనాథుడే సుప్రసిద్ధు ననవచ్చును. ఆయన యొక వ్యక్తకామ, సంఘ.

శైవరాజ్యములు

ఏ వాత్సమైనను రాజుల ప్రాప్తుననే వృద్ధినిందినట్లు తెలిసకొనియున్నాము. అటులనే పీఠకైవముకూడ రాజాచరిణమును పొందెను. కాకతీయ నాట్రాజ్యస్థాపకుడగు కాకతిప్రౌల చక్రవర్తి ఓజ్జలునికింటె కొంచెమో కొద్దియో పెద్దవాడు. అనగా ప్రౌలని వార్ధక్యమును ఓజ్జలుని యావ్వనము ననుకాలినములు. ఓరుగల్లు కాకతి చక్రవర్తుల వంశమునారు శైవులై తి న్మఠమునకు మిక్కిలి దోహద మొసంగిరి. అది రాజ్యమతిమయ్యెను. చక్రవర్తులందరును శైవులే. కాకతీయ గణపతి రుద్రచక్రవర్తి ఈ శాసన విమరువుల యొక్క శిష్యుడని వెనుక తెలుసుకునియున్నాము. పొల్కురికి సోమనాథుడు పన్నెండవ శతాబ్దాంతమున మొదటి ప్రతాప రుద్రుని సమకాలికుడై యుండును. సోమనాథుడు ఓరుగల్లుకు కూడ వచ్చి యుండును. సోమనాథుని కావ్యములలో విద్యానాథుని

ప్రశంసకలగు. ప్రతాపరుద్ర యశోధనుడ కర్తవ్యము విద్యా నాశుడు మొదలైన యనేక మహాకవులు సాహిత్యము నెంత పెంచిరో వీరకైవము సంతాగా ప్రాకింపజేసిరి. శ్రీనాథుడు రచించిన నట్లు చెప్పబడు శ్రీదాభిరామమున నోరుగల్గు పట్టణమునందలి కైవ మతి ప్రదిర్మనములు బహురమ్యముగా వర్ణించబడినవి. ఆ వర్ణనలు చదివినవారు తిత్ప్రదిర్మనములలో బ్రాహ్మణేతరు లెక్కువగా హల్గొనినట్లు తలంపకవారు. ఈ గ్రంథము చదివినరొడిల నందు వర్ణింపబడిన మతమును వీరకైవమే యనియు నది ప్రజలలో విశేష వ్యాప్తి జేరినదనియు గట్టిగా చెప్పవచ్చును. ఈ కాలమున మత ములనగుర్చి వాదోపవాదము లున్న ను త దనునూయుల యన్యాయము కనపడిదు. ఓరుగల్లు కాక గోదావరి తీరమున ద్రాక్షరామము పశ్చిమమున కాళేశ్వరము, దక్షిణమున శ్రీకైలము లనుక్షేత్రములు ముఖ్యములు. కాకతీయ సామ్రాజ్యపతనమువరకు తత్సామ్రాజ్య చరిత్ర మిక్కిలి లేజోవంతిమై యున్నది.

కాకతీయ సంప్రదాయమునే యొకనైపు విజయనగర చక్ర వర్తులును మరియొకనైపు, అద్దంకి, కొండవీడు, రాజమహేంద్ర వరము మొదలైన స్థలముల పరిపాలించిన గెడ్డిరాజులు ననుసరించిరి. ఈ కాలమునాటివి యనేక కాసనములు కలవు. వానిలో కైవపండితుల యొక్కయు గురువులయొక్కయు శిష్యులయొక్కయు ప్రశంసలు కలవు. ఆ కాలమునాటికి బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణ వీరకైవు లున్నను వారు స్పర్ధించలేదనియు తోడుతోడుగా కైవప్రచారము చేసిరినియు నన్యువచ్చును. శ్రీ నాథాది మహాకవులకూడ నీ ప్రచారమునకు మిక్కిలి దోహద మొసగిరి.

విజయనగరము నేలిన సంగమ సాళువంశములు గెండును, కైవమతము ననుసరించెను. శంకరాచార్యుల తర్వాత మతాకాశ మున సూర్యుడై వెలిగిన విద్యారణ్య ముసింగ్రుని భిక్ష యిది. కైవముతోపాటు శంకరుడు సంపాదించిన చంద్రమాళేశ్వర లింగము కూడ విద్యారణ్య మునికి సంక్రమించెను. తాను శృంగేరి మతమున కధ్యక్షుడై రాష్ట్రమునందలి బహుళజనోపయోగమునకై పుష్పగిరి విరూపాక్ష పీఠములను స్థాపించెను. ఇవియు సామాన్య కైవ వ్యాప్తికి తోడియ్యెను. ఈవిధముగా సామాన్య వీరకైవములు స్పర్ధలేకుండి ప్రక్కప్రక్కన వర్ధిలెను. కర్ణాటకమందలి మత చరిత్ర యంతకంటె కొంచెము భిన్నము. ఈ విధముగా పదునాల్గ శతాబ్దాంతమువరకు కైవమత ప్రచారము జరిగెను. వెనుకటి యే రాజులును మతవ్యాప్తికి ఖిన్నము నుపయోగించినట్లుకాని యితర

మతముల నసహ్యించుకొనినట్లుగాని యగపడెను. కృష్ణరాయలు కూడ యీ మతసహన సంప్రదాయమునే యనుసరించెను. తానె వైష్ణవుడయ్యి నితరమతములకు తన యాస్థానమందు తావొసంగెను.

ఆంధ్రదేశములోని కైవస్థలములు

పరికించి చూచిన నాంధ్రదేశములో విష్ణుస్థలములకంటె కైవ స్థలము లెక్కువగానున్నవి. వెనుక నుల్లేఖించిన శ్రీకైల ద్రాక్షరామ లింగములు కాక పంచభూత లింగములలో నొకటైన వాయు లింగము కాళహస్తియందున్నది—పూర్ణాటి మహాకవి శ్రీ కాళ హస్తిశ్వరాయను మకుటమున నొక ఇతికము నీ దేవుని కంకెతిను చెప్పినాడు. మరియు తత్స్థల మహాత్యమునుకూడ రచించినాడు. ఇప్పటికిని కైవమతము పగునాల్గవ శతాబ్దాంతమున కెక్కుండైనో యట్లే యున్నదని గట్టిగా చెప్పవచ్చును. వేమనపద్యములలో నొక పద్యములో శివాలయములేని యూర నివసంపవలదని హెచ్చరించి నాడు. ఆంధ్రదేశముం దంతటను మహాశివరాత్రి మిక్కిలి పవిత్ర దినము. ఇంతియేగాక శివుని భార్యయైన శక్తియొక్క యంకిలు ప్రతిగామమునందును గ్రామదేవతలుగా వెలసినవి. అన్ని మత ములవారును వీరిని కొలుకురు. శివశక్తి లాకేమూర్తియొక్క రూపములగుటచే వీరందరు కైపులే యనవచ్చును. ఇట్టి గెండు మతములును పరస్పరము సంబంధము కలవై కైవమును పెంచిన వనుటలో నెట్టి సందేహమును లేదు.

ఉపసంహారము

జనాభా లెఖిలు తీసుకొన్న కైవులు ఆంధ్రదేశములో నధిక సంఖ్యాకులని నిశ్చయము. ఇతర ప్రదేశములలోగల మతాంతః కల హము లిచట లేవు. వీరకైవమతమునకు ప్రచారము చేయవలసిన కాలము కొన్ని శతాబ్దముల క్రిందట నే రితిం చెను. కావున కైవమత మట్లే యున్నది యున్నట్లుండిపోయెను. బ్రాహ్మణులతో వీరకైవుల నారాధ్యులనియు, బ్రాహ్మణేతరులను జంగములనియు పిల్చు చున్నారు. ఈ రెండవ తెగవారిని లింగబలికైలని కూడ వాడుట కలదు. కైవమతమును కూర్చిన వాఙ్మయ మిపు డపారముగా నున్నది. ఇట్టి గ్రంథములలో ననేకములు సంస్కృత పురాణములు మొదలైన గ్రంథముల యనువాదములు. కాని వీరకైవమతచరిత్రము వాయుల కెక్కువగా నాధారములు కానరావు. ఆ మతమును గూర్చిన గ్రంథ ములలో చరిత్రాంశముల నేరుకొనవలెను.

విచ్చు కత్తులు

శ్రీ మంతా వెంకటరమణారావు

* * మంగలివాళ్ళు, పైకయ్య కత్తి పడును పడు తున్నాడు. ఎయస్సు గిరి సరి! ఉంటాయి, కాని ద్విధమైన నల్లిటి దేహం. ముఖంలో ముసలి లనం ఉట్టిపడుతున్నా, కన్నులు ఇంకా ఏదో శక్తిని, కాంతిని నాటిలో యిముడ్చు కున్నాయి. తలమీది వెండ్రుకలు పండిబోయి ఉండడం నవ్వాడం, ఒంటిమీద ఉన్నవి, ఒక చిరుగులు: ప్డబనియను, గళ్ళలుంగీ.

తీరుగుడు కుర్చీలో కూర్చున్నా డొకనలం: టి ఆసామీ. అతని బుత్తు కెరటంలా మీదికి లేచి వెనుకకు పడుతోంది. మెడక్రింది నరకూడిన్నాయి పాడు గాటి వెండ్రుకలు. కళ్ళాయిపోయిన అద్దంలో ముఖపు ప్రతిబిం బాన్ని నెతుక్కొనే ప్రయత్నంలో ఉన్నా డతను. అతని నయస్సు 45-50 సం ఆముక్కని ఉండవచ్చు.

ఆసామీ: (అద్దంలో ముఖం మానుకొనేందుకు బ్రహ్మప్రయత్నం చేస్తున్న వాటిల్లా ఒక్కవారి బాధగా) అమ్మా.....!

వైడ్య: (చుట్టూను ముందుకవెళ్ళి పండ్ల శ్రద్ధ కనపడుస్తూ) ఏమిటయింది బాబూ!

ఆసా : (క్రిందికినీ) తేలో ఏదో!

వైడ : (ఆత్రంగా) తేలో ఏదో...ఏమిటయింది?

ఆసా : ఏమిటవుతుంది—కుట్టింది.

వైడ : ఆసికాలాడుతున్నారాబాబూ—

ఆసా : నీతోనా!! సరి సరి.....అబ్బ, ఇంకానాస్తాఉంటేనే!

వైడ : నా దుకాణంలో తేళ్ళా! సరిసరి బాబూ! నాకు జ్ఞానం ఒచ్చిన రోజ్నించి పడుపుతున్నా నా దుకాణం— ఒక్కరోజు! చిన్న తేలుపిల్ల...చిన్నపిల్ల...ఎవరినైనా...ఫీ! కొంచెం అన్నాకరకరేదం పే నమ్మండి.

ఆసా : కరకడం లేమిటి నీ బుత్తు.

వైడ : పులకరించినా అంత బాధించకు బాబూ. తేలుకరకరేదం బాబూ!

ఆసా : అందులో తేలుంటే పాముంటా మాడ:మరి వేగం... ఇక్కడ గంటలకొద్దీ పడి ఉండెందుకు నాకు పైము ఏడవ లేదు.

వైడ : కోపం చియ్యకండి బాబూ! తేలుకాదు కూర్చోండి.

ఆసా : మాడ:మండా నీ హామీ ఏమిటి మధ్యన.

వైడ : మహా అయితే ఒక నల్లిపిల్ల అయ్యంటుంది బాబూ... మాడండి.

(బుర్బిడిండు ఎత్తుతాడు)

ఆసా : (ఒక్క గెండ్డుగులువేస్తూ) ఆమ్మ బాబోయి!!

వైడ : (చిరునవ్వు నవ్వుతాడు ఏదో విజయం సాధిస్తాట్లుగా)

ఆసా : మనిషిని అహంతింగా నిప్పచేస్తాయి—ఎంతెంతో... సన్నో!!!

వైడ : ఏనుగుని మంగస్తాయిబాబూ...మా నల్లల—అమెరికా తేలగు.

ఆసా : నీకు తెల్సే ఈ నాటకం ఆడుతున్నావా? సరి! మరో దుకాణం ఏదీఉంకి ఏడవలేదు కాబట్టి నీదాన్లో చావడం.

వైడ : నిజం నెలవియ్యండి బాబూ ఏ నెడవ నాతో కాంపిటీ వనాపెట్టి ఈ డొగ్గో నిలబడగలగ? ఇప్పుడయితే నేను ముసలాడ్చిపోయేను కాని బాబూ—ఇప్పుడన్నా సరే అంతా ఎవ్వరెడి, ఆపటుడే బాబూ...

ఆసా : ఏదీసినట్టే ఉంది.

వైడ : కూర్చోండి బాబూ ఫరవాలేదు.

ఆసా : (కూర్చుంటూ) ఆ నల్లల్ని కొంచెం హతమార్చరాదూ సంతృప్తిరానికోసారన్నా? డబ్బిచ్చుకుని, నైగా వీటికి అనువయిపోయి వీటిచేత కాట్టుతినడం కూడాను...వేగం కానీ; గడ్డాంగీనీ చాలు.

వైడ : తమ తల మానిపోయింది—ఒక్క పదినిముషాలు ఓర్పు కోండి చాలు.

ఆసా : పామ్మంటావా? గడ్డాం గీస్తావా?

వైడ : తమ చిత్తం...ఎలా కానిమ్మంటే ఆలానే కానిస్తాను. నా దూటి కదా అని తమకి మనవిచేసేను తలమాసి గడ్డి మబ్బులా ఉందని...

తమకిష్టం లేదంటే నాకేంబోయింది?

అసా : దెన్నాడంటి?

వైడ : జుత్తుమాస్తే ఎలా ఉంటావా? తమకు తెలిదావాబాబూ?

అసా : (కోపంగా) బోయ్! నీ పెరమెటోగాని, బచ్చిచండుకు చుహ చక్కటిపాతం వేచ్చేన?

వైడ : కోపం మనకొద్దుబాబూ... తమలాటివారికదీ ఉపయోగం లేదు...

అసా : ఏమిటేమిటి...? హా! (పిగ్గుచదిగి) పచ్చినందుకు... శాస్త్ర వ్యాపి మర్యాదం...

[పైకిపోతూ ఉంటాడు]

వైడ : తమలాటివారు పాతం వేర్చుకున్నారా? ఎంతపాపానాది చూసేరు కదా? అన్నింటికీ మాది ఒకటోరకం బాబూ!

అసా : (రోడ్డుమీదికిపోతూ) వెధవమర్యాదం.

వైడ : గడ్డం అన్నా గీయించుకోకుండా అలా అనకండి బాబోయ్! న్యాయం దయచేయించండి! తమకి డేవ్ అసండ్ క్రాఫు కావాలా? దిలీదకుమార్ క్రాఫు కావాలా? నాకేవ్వరావ్ మీసం వెక్కమంటారా? ఏదన్నా రెడీ, ఈ ముసలాడు. ఎవడోస్తాడో రమ్యసంగి ఆపాటివిద్దున్నవాడు. చాలెంజ్!

[దూరంగా ఆసామీసలాటలు—పోరా! పోరా!]

[నీలియంగీ-మాసిగడ్డం-వయస్సువెప్పడం కష్టం-ముచ్చె నలభై ముచ్చెని ఉండొచ్చు, మాసిఉన్నగడ్డం, ఒంటి రంగులో కల్పిపోయింది. ఆ వ్యక్తి ప్రవేశం—భుజం మీద ఎర్రఅంచుల బర్మితువ్యాలు - చెతికి రోల్స్ గోల్డ్ గొలుసుతో వాచి-మాడిగానే అతడొక బట్టలవ్యాపారస్తుడేమో అన్న అనుమానం కలుగుతుంది.]

అతను : ఏమిటి వైడయ్యా... నాకేవ్వరావు కేవింటయింది... అబ్బేబ్బే - నువ్వేం నాకు చెప్పటంలేదు...

వైడ : ఓహోహో - చిన్నబాబు! రండి రండి... గడ్డం బాగా మాసిపోయింది. ఈసారికి గెండుసార్లన్నా గీయించ వల్సింది... ఈసెల బొత్తిగా కనిపించడం మానీసేరు.

చి. బా : బొనుకాని, నాకేవ్వరావుకి ఏమిటయిందన్నావ్...

వైడ : తమకి తెలికుండా నాకు తెలుస్తాయా బాబూ ఆ విశేషాలు...

చి. బా : నీదంతా 'అవ్-టు-జేట్' కడు వైడయ్యా. నీనీమా భోగట్టాలేమిటి, రాజకీయాలేమిటి—ప్రతీసెలా పట్నం వెళ్లిఒస్తూ ఉంటావ్ మరి...

వైడ : ఒప్పుకున్నారా? ఒప్పుకున్నారా బాబూ! చూసేరా ఆ వలంపాటి మనిషి... ఆకిల్లికొట్టుపక్క...

చి. బా : ఇంతకీ ఏమిటయిందో నాకేవ్వరావుకి చెప్పేవ్ కాదు - కొత్త నీనీమా తీస్తున్నాడా... కొత్త ఫిల్మ్ లో బుక్క చూడా?

వైడ : అవేంకావుబాబూ.... అంత గట్టిగా అన్నావుగదా తమకు అలకించే లేదా?

చి. బా : వింటే నిన్ను డిగడమేం...

వైడ : ఇక్కడి 'వేషన్' బాబూ... మర గుర్రాణం 'అవ్-టు-జేట్' ఆ బాబుకి చెప్పతున్నాను - తమకి గీసేను నాగే శ్వరావు మీసం ఎలా ఉంటుంటారు... తమకు సరిగ్గా నీనీమా గుర్రార్ లాగనే ఉన్నారూ...

చి. బా : ఓన్. ఆదా! ఇంత గొడవానూ - ఏం ప్రమాదం డిడ్ లయిందో అనుకున్నాను...

వైడ : గడ్డంనిండా వెంట్రుకలు చూస్తూఉంటే కత్తి ఉరక లేస్తోంది బాబూ.... కూచోండి...

చి. బా : ఇలా ఈ బెంచీమీద కూర్చుంటాను కానీ...

వైడ : నా ముఖానికి చిన్నతనంబాబూ! రండండి... కుర్చీ ఎక్కండి.

చి. బా : కాదు వైడయ్యా...

వైడ : ఇవాళ కొత్తలా మాట్లాడుతారేం బాబూ... చిన్నచ్చటి కాడ్మీంచి తమరా కుర్చీలోనే కూర్చోనే...

చి. బా : ఎప్పుడూ నీ బలవంతవల్లే.

వైడ : నా ముందన్నారకానీ, ఇంకెవరిముందూ అనకండి బాబూ ఆమాట - దయచెయ్యండి కుర్చీమీదికి - దీన్నెంచుతారా బాబూ!

[చిన్నబాబు, చేసేదిలేక కుర్చీఎక్కుతాడు]

అది... అలా కూర్చోండి... తాజా తాజాకబుర్లుచెప్తాను.

చి. బా : ఏమిటి కొత్తసంగతులు?

వైడ : (బల్లదగ్గరకి వెళ్తూ) ప్రేమ్ నాథ్, బీజారాయ్ ని పేర్లా జేడు...

చి. బా : (ఆకాభంగం కాగా) ఓన్... అది ఏనాటికబుర్లే... పెళ్లి వడం... పిల్లడుపుట్టటం అన్నీ ఏనాడో అయింది... ఇదే నేమిటి వైడయ్యా నీ 'అవ్-టు-జేట్'?

వైడ : ముసలాడ్చుయిపోతున్నాను కదా బాబూ.... గోపకకత్తి కూడా లేకుంటే మరి... పోనీ ఇది వినండి... ఆ రెవర్తి చెప్పా... ఆ స్థారు... గుండ్రమొఖం అదీను...

చి. బా : *ప్రేమ్ పుష్ప సంగతేనా? నువ్వనేది?

వైడ : ఊహ! సరిగ్గా సెలవిచ్చేరు... అది...

చి. బా : అది మొగుడ్నొదిలి, *బదరీమోహనతో రేచిపోయింది.

వైడ : (ఆశ్చర్యంగా) అర్రే! తమ కలా తెల్సిపోయింది, వేష చెప్పకుండానే...

చి. బా : వెళ్ళిపోయి, నువ్వు నీ గమ్యక్షులూనూ...

వైడ : తమరుకూడా అలానే అనేస్తున్నారూ.

* ఈ పేర్లు కల్పితములు ఎవరికీ వర్తించవు.

- చి. బా : మరెచునమంటావో? నువ్వేకదా కిందటిసారి నాతో పైడి : లాభంలేదుబాబూ?
- పైడి : తనుకి ఎరగా యాదస్తులకపోయి ఉంటుంది... ఎక్కడో చదివిఉంటారు...
- చి. బా : చువ్వు మురి వినిపించుకోవో... చూడు ఆ పాటి పేపర్ కూడానా?
- పైడి : పోనింది, మరింతోరొట్టానెలాటి కబురు తమరు చిత్రి గిస్తారా?
- చి. బా : నువ్వెంపెప్పెవో? నేను నికు ఉల్లేఖారంగాటి కబురు చెప్తా విను.
- పైడి : తమరంతి కొరగించుకోకండి. కబురు విన్నాక అనండి...
- చి. బా : కబురు విన్నాక నవ్వను, నాకు కోపం ఉండెమా... ఎంతలాంటి కమగో.
- పైడి : (కత్తినుగూటా దగ్గరికివెళ్ళి) చెప్పండి బాబూ... ఎంత కారంగా ఉందోచూడండి...
- చి. బా : నీ కొడుకు ఒచ్చేడోయి.
- పైడి : (హకుతిన్నట్టు) కొడుకా!!
- చి. బా : నీ కొడుకుంజేవాడి నే మరిచిపోయే చేతిటి?
- పైడి : (చిత్తరహితాడు)
- చి. బా : ఉల్లేఖారంలా ఉందామరి?
- పైడి : (ముఖం భయంకరంగా మారుతుంది—ముఖం దగ్గరగా వెట్టి... కత్తిపైకత్తి) నిజమా... చిన్న బాబూ?
- చి. బా : (ననక్కుతగ్గి, భయంతో) వోయి! వోయి! పైడియ్యా! ఇదిమిటి?
- పైడి : (ఈ ప్రపంచంలోకి పడినవాడిలా ఉలికిపడి) ఏదో ఒట్టు మరిచిపోయి నట్టుయిందిబాబూ! (వెనక్కు తగ్గి) తమకక్కడోపించేడు శాబూ...
- చి. బా : నిజమేనని నమ్మకన్నా వేటికి కొందతని! ఉత్తిదోయి.. ఉత్తికత్తికబురు... పదిహే నిరనైవిల్లియిపోయిన నాడింకా రావడంకూడానా?
- పైడి : తమకి కనిపించే ఉంటాడు బాబూ...
- చి. బా : భగవత్సాక్షి! తల్లితోడమ్మా! నీమీ దోట్టు! ఉత్తి నే భలేకబురు చెబ్బామని గమ్మత్తుచేసేసంతే...
- పైడి : (గొంతు తగ్గించి) నిజమా... అబద్ధమా చిన్న బాబూ!
- చి. బా : సరవాకేనో అబద్ధం ఒకటాజేనని, అన్నీ అబద్ధాలేనా?
- పైడి : అంతమాటనగల్గూ తమని!
- చి. బా : పైడియ్యా... ఒకమాటచెప్తాను కోపగించుకోవుకద...
- పైడి : తెచ్చుకోక పోవడమేంబాబూ! కోపంవస్తుంది... పీక మొయ్యివోస్తుంది...
- చి. బా : వినకుండానే అనేస్తున్నా వేంటి...
- పైడి : వినాలా బాబూ... ఆపాటి గ్రహించుకోలేనా...
- చి. బా : ఇరనైవిల్లియింది వాడు వెల్లిపోయి... ఇంకా నీకు...
- (పైడియ్య, గడ్డంగీస్తూ ఉంటాడు—పెద్ద, నల్లటి, మురిగిం— బాగా పెరిగిన బట్ట—ధూళిపట్టిన కాకిపంట్లాం, లాల్మీ—బాగాఅరిగి, నినాడూ వాలిపోయిని బూట్లు—పట్ట నన్నింటిని మోస్తన్న ఒకమనిషి ముఖానికివస్తాడు—శరీరం బలమైనది. కులభంగా ఆవేశాన్ని పొందిఅరిగి బట్టిముఖం. వయస్సు 40, 45 సంవత్సరాల మధ్య ఉంటుంది.
- ఆతిథ్యకచ్చి—
- బాపు అంతా కలియచూస్తాడు : పైడియ్య ముఖంపై, పని ఆపిచూస్తాడు—
- ఈ వ్యక్తి పైడియ్యముఖంలా? తీక్షణంగా చూస్తాడు— పైడియ్య భయంతో ఉలికిపడ్డట్లువుతాడు)
- వ్యక్తి : (కరకుగా) గడ్డంగీస్తావయ్యా?
- పైడి : అబద్ధమీద కూర్చోండి.
- వ్యక్తి : ఈ గడ్డం గియ్యగలవా...
- పైడి : అందుకేకరు బాబూ నే నున్నాను... ఆ గడ్డం పిహ
- వ్యక్తి : నీ చేతులు వాకవు?
- పైడి : (అల్పిర్యపాయి) చేతులు విడిచిపో? అబద్ధమి బాబూ అలాఅడగదు!
- వ్యక్తి : ముగించేతులు... ఆపాతి కత్తి?
- పైడి : (నొక్కుతూ) వీడు పైడియ్యబాబూ... ఈ కత్తి? ఇది తిరులే ప్రయస్ పిక ఎగిరిపోదా బాబూ!
- వ్యక్తి : ఏదమాదాం... వేగంకానీ...
- పైడి : అబద్ధమీద కూర్చోండి దయచేసి ఈ గడ్డం అయి పోగానే మీ దానిపని పడతాను...
- చి. బా : వోయి పైడియ్యా! నీ కత్తిదా పై భయమేస్తోంది, నువ్వలా అన్నాక—చాలు చాలు... గడ్డంకవు...
- పైడి : ఇన్నేల్లియింది... పైడియ్య సంగతింకా కొత్తేనా? వీడి చేతిలో చెప్పినట్టు వినుకోదా బాబూ కత్తి!
- [ఈలోపున వ్యక్తి అబద్ధమీద కూర్చుంటాడు]
- చి. బా : ఎంత పాతిబడినా, నీ కుకొణం ఎక్కెసరికి కొత్తిగానే ఉంటుంది మరి...
- పైడి : (గడ్డంగీస్తూ) 'అప్-టు-జేట్' కదా బాబూ...
- చి. బా : ఊళ్ళో 'కరంట్' లేకపోయినా నీ కొట్టికి 'బల్బు'— ఎలక్ట్రిక్ 'స్టవ్'...
- పైడి : ఏ నిమిషం ఒచ్చిపడుతుందో, దాని సిగ్గోసిన ఎలటి... అదొచ్చేసరికి మనం తయారుగా ఉండకపోతే మనసాపుకే పరువునచ్చబాబూ?
- చి. బా : అవేకారండా ఎంత పాతిబడినా కొత్తదనం ప్రతి సెకండులో కనిపించేట్లు చేసేవి ఈ కుర్చీకింది నల్లులు...

THE

Fascinating

New

Behala De Luxe

మహాత్మాగాంధీ సుతోత్రం నీలంబు విప్పియున్న మహానగరం...
 "కొరసుంకు. బి. ఇ. నల్లు. వానవయాగ్ర పైవంపులతో నిర్మితం
 చిరపంకాలు సరిపోతున్నవిగా! డెహ్రా డిలక్స్ నుండి
 పైపనిల సుఖో నాటిలేనిదియేగాక, కొనసాటి కనంబు లున్నతో.
 యొక్కవ విశ్లేష సుఖం చక్కని గాలిని విరివిగా నిచ్చును.
 బి. ఇ. నల్లు. పంకా-ఆధునిక ప్రాంత, ముఖ్య, పొరుగు నిర్మించి;
 వినక జాననాలు యేని కోరునది.

ది ఇండియా ఎలెక్ట్రిక్ వర్క్స్ లిమిటెడ్,

"బి. ఇ. నల్లు"

29. మాంట్ నోడ్ : : మదరాసు-2.

పైడ : బాబూ... నా కొట్టుని పక్కనకిరి అడవి దర్శనం! ఇప్పుడు నీయి ఎవడు...

చి. బా : ఆగాన... మళ్ళీ పెద్దలెట్టకు... నీ ధాటికి ఎవ్వడూ తిప్పి కోలేడని తెలుస్తూనే ఉంది... తెలుసుకుదానూ... ఇంక నేను విమాత్రం హాస్యమాడ్డంలేదు... అది సర్దిఫే బనుకొ...

పైడ : లక్ష స్టేషన్లున్నాయిబాబూ! ఇక్కడి కలక్టర్ గార గారిది... తెల్లదొరగారే ఉండేవారుబాబూ... ఆయన తర వాతి ఇద్దరు కలక్టర్ బాబు లిచ్చేరు... ఆ తరవాతగదా పెద్ద పట్నంలాగే ఆఫీసు బద్దలాయంపయిపోయింది.

చి. బా : అయ్యో—కొమామరి... నాళ్ళకి సువ్వకొని...

పైడ : ఇంకెవ్వడూ నల్లడమే...

చి. బా : లేదుకూడా...

పైడ : ఈ నల్లలగురించే కనుబాబూ... గండగోళం. చూడండి ... ఇవాళి వీటిపని పట్టిస్తాను... ఒక్కటిలేకుండా కితిమి చెసి పారేస్తాను...

చి. బా : ఆ పని నిజంగా చేసినేవ్ సుమా !

పైడ : ఎంతబాబూ ?

చి. బా : నీ దుకాణానికన్న మూడు, కొత్తదనం అంతాపోతుంది..

పైడ : అలా నెలవిస్తారేంబాబూ !

చి. బా : ఒక్కొక్క కాటు ఎంత కొత్తదనం చూపిస్తుందిను కున్నావ్—ఒక కాటు ఇంకొక కాటులా ఉండదు... ప్రతికాటులోనూ అవి కొత్తదనం అందిస్తూనే ఉం టాయిలే... సువ్వ వాటిని చంపేస్తే ఈ కొట్టుకున్న గొప్పదనం కొస్తావోతుంది...

పైడ : హాస్ ! ఎంతనిజం పలికేరు !

చి. బా : కొంపతీసి నిజమే అనుకుంటున్నావేం !

పైడ : నిజంకాకపోతే అబద్ధనూ బాబూ? తమరన్న మాటలు—

చి. బా : నాకే అప్పచెపుతున్నావ్ ఇందాక మాటల్ని... ఎవో హాస్యనికన్నాను కాని వాటిని ప్రయాణం కట్టించే ఏర్పాటు వేగంగా చేయ్యి...

పైడ : గడ్డం చిన్న ముక్కఉంది... ఆగండి...

చి. బా : ఏమిటి? ఏం ముక్కా ?

పైడ : ఉండంకుండి—చెక్కుకుపోతుంది.

చి. బా : ముక్క ఎగిరిపోతుందిన్నావ్ కావు.

పైడ : (పని ఆపి) ఆ—అయిపోయింది. ఈపాటిగానికే పెద్ద గడబిడ చేసేరు...

చి. బా : నువ్వా—నేనా ?

పైడ : అడుగుతున్నారు కూడాను...

ఆ... సరే... 'ఫ్లష్' కొట్టినా ముఖానికి...

చి. బా : ఆ నీరా? ఒద్దుబాబూ.. ఎంత పాతిబద్ధా అడగటం మానవేం ?

పైడ : పోనీ తల? 'మెంతు' చేసేదా ?

చి. బా : ఒద్దుబాబూ... వీడివిడ్డు! నన్నింక నిశంకలచెయ్యి... (కుప్పిదిగి) హమ్మయ్య!!

పైడ : (వ్యక్తిని ఉడ్డేశించి) ఇంక మీ కక్కండి భర్తీ !

[ఆ వ్యక్తి కదలడు]

చి. బా : అన్నట్టు ప్రేడయ్యా—ఎడి సీమగా లాడో... లాటి కబురు మరి?

పైడ : మరోసారి బాబూ...

చి. బా : నే నిక్కడకొచ్చినప్పుడు... ఏం ?

పైడ : ఊగా నెలవిచ్చేరు...

చి. బా : పదిరోజులుపోయేక... ఈ కబురే...

పైడ : పొరపాటు బాబూ... ఎప్పటికప్పుడే వేడిచేస్తానుబాబూ.

చి. బా : సరే... అప్పటిసంతతి...

[చిల్లరతీసి ఇస్తాడు]

పైడ : (పుచ్చుకొని, అకొకరఖంగా, అంటే అతి వినయంగా ముఖం పెట్టి, నంగిగా వచ్చుకొని) బిన్నబాబూ... మీకు తెలిసి సంతా వేరం అట్టేలేదు... ఎప్పుడో మడ్డో రానాలి గడ్డానికి—

చి. బా : అందుకే ఇక్కడికి నాని రావడానికి ఇంక... సువ్వ పప్పుడూ ఇంకే.

పైడ : ఎప్పుడన్నా అగినా... తమరే చెప్పింది...

చి. బా : (రూపాయి నోట్స్తూ) ఊళ్ళో మగో గువారమే లేదు కదా, నీకులేం లేకపోడమేమిట... ఇదే మిషం...

పైడ : దుకాణమైతే లేదుకాని బాబూ... ఆ నెత్తిననలంతా ఉన్నారకదా... ఇంటికికెళ్లి ఏగాడిక్కూడా గడ్డం గీసి రకం...

చి. బా : పొగం ఆయన కూర్చున్నాడు... ఆయన చూడు...

పైడ : అదీకాక, బాబూ... ఈ ఊళ్ళో మనుషులకూడా గోజా రోజుకీ పాత్రైపోతున్నారు బాబూ... ఒక పిసరూ 'శేషన్' లేదుకదా... బుర్రలేవు బాబూ చాలామందికి.. ఏమంటే అనండి కానీ ఊళ్ళు పెట్టినట్టి ఆ వెదవలు డొక్కినవా అదే బావుందనుకొని తిగుతున్నారు...

చి. బా : (వ్యక్తిని, నిదానంగా చూసి) మిమ్మల్నెక్కడో చూసి నట్టుంది...

పైడ : (తనకోరణిలో) ఇంక నేనా ఎలటి మెనేజి అంటే మర్తనచేస్తుంది లెండి, గడ్డాంగీనీడి, ఇవన్నీ తెప్పించి ఉంచుదామని చూస్తున్నాను... అందరూ దాగ్లోకొస్తా గ్లండి... ఎంతకాలం అలాగ...

వ్యక్తి : (చిన్నబాబుని ఉడ్డేశించి) పొద్దున్న హోటల్లో చూడే రేమా...

చి. బా : హోటలుకి నేనువెళ్ళేలేదే?

వ్యక్తి : ఏదో గైల్లో చూసేరేమా...

చి. బా : సంవత్సరమై ఈ ఊరేకదల్లలేదే నేను...

వ్యక్తి : బాల్మీకీయచక్రా చూసేదా... ..

చి. బా : అబ్బ! పాపం... బాల్మీకీ!

వ్యక్తి : నిజమేమిట చూసేశావ్వా?

చి. బా : (ఉత్పర్యంతము) మీరు నిజమేమిట చూసేశావ్వా?

వ్యక్తి : (మౌనం) ఇంతటిగా మౌనం వహించావ్వా?

వైడ : (నీవీ అర్హులవలెనా? మీరు ఇంకెవరి విలువను కన్నాటి నా... .. ఏమి! ఇంకా చూడకపోయింది... .. చూడండి... .. రూపం... ..

చి. బా : (దగ్గరగావై, ఆగ్రహంతో) అయితే ఎందుకంటారు... ..

వైడ : తమకుమారుల అర్హతను చూడండి!

వ్యక్తి : వారెవరు విలసముంటారు?

వైడ : } పాలన!!

చి. బా : } పాలన!!

వైడ : ఎందుకు నాకర్హత చూడండి! ఎందుకు?

చి. బా : మీరే లేదు, పలువురైతే మరచిపోయే... ..

వ్యక్తి : మీ ఇద్దరినీ పట్టి అనుమతితో పెట్టించి దాని... ..

[ఇద్దరూ వెళ్ళిపోతారు]

ఏమిటా వాగుడు నురి, అర్హతకుండా.

చి. బా : మీ మాటలకే అర్హం లేదు...

వైడ : ఎందుకుచూడండి, ఇట్టే... .. గియ్యాలమీ, చూడండి.

వ్యక్తి : కాదు—మీ ఇద్దరినీ చూడండి... .. నవ్వొస్తోంది. ఏదో నిజమేమిటా చూపించండి... .. నేనంటే, నిజమేమిటా వెనకనూరా అని అతనినంటాడు, నుంచే మువ్వ చూస్తూ భయపడేదానీ వెనకనూరా పెట్టేవా... ..

చి. బా : అయితే మీరు నిజమేమిటా చూరన్నమాట... .. ఇంకెం... ..

వ్యక్తి : మీ భగవంతుడా! ఇంకా అనగోలా!

చి. బా : (కోపంతో) బట్టినినిచూచి అంతా మీకే తెలుసు నన్నట్టు, మీరే పెద్ద తెలివైనవాళ్ళయింట్టు మాట్లాడతారు.

వైడ : అలా అంటే నే నొప్పును చినవాణ్ణి! మనదమాత్రం ఒక్క కాదా బాబూ... .. చూడండి! ఇంకొకరిందేమిటా ఈ కోరుకునా, నా మాట ఎంతదయపాతుందో!

చి. బా : ఇలాటి ఉగ్రమౌనం పెట్టడానుచేస్తారు...

వైడ : మనం అంతకన్నాచేస్తాం... .. ఎలాంటి రాసింది...

చి. బా : నేనూ ఉండేవాణ్ణి పట్నంలో - నాకూ తెలుసు ఇలాటి వన్నీ.

వ్యక్తి : (కళ్ళింటే హాస్యాన్ని అనుభవిస్తున్నట్టు అనడాన్ని చూచుతూ) మన భోరణి ఎప్పుడూ ఒకలానేఉంది!

చి. బా : ఏమిటి? ఎవరి భోరణి? నా సంగతి మీకేం తెలుసు?

వ్యక్తి : (సర్దుకుంటూ) మీ సంగతి కాదు... .. అందరి సంగతినీ...

చి. బా : అందరినీనీ అనడానికి తమకేం అధికారం ఉంది...

వ్యక్తి : ఎవ్వరూగలదు అనడానికి తమకేం అధికారం ఉంది? అసే...

వైడ : బాబూ... .. ఎలాంటి...

వ్యక్తి : (కేకతో) నోయి వైడమ్యూ! నన్ను బామ్మంటావా, ఇలాంటి పంపిస్తావా?

వైడ : అమ్మమ్మ! తను నేనా బామ్మంటావా బాబూ! ఎంత మారంసుం చూస్తే, నా మాట నెతుకుంటూ... .. ఇంకో ప్రేమయ్య మీ కళ్ళను బోయకబాడు బాబూ!

చి. బా : అయితే, అంతా అంటుంటే, అతని మీద విని నన్ను బామ్మంటావా?

వైడ : చా... .. అలా అనబడు... .. అంతా చిన్న బాబూ!

[చిన్నవాడు అంటుంటే వికసిస్తాడు]

నాన్నగారు ఇంకెంతో వేగయింది. తనను ముకాణం మిగిలించాలి ము... ..

చి. బా : (ఉత్పర్యంతం వాటి చూడండి) ఇచ్చేం ప్రేమయ్య... .. అలస్యం అయిపోయింది. అగ్గయిపోతాడు ముసలాడు...

[గంధం వాతాడు]

వైడ : (అతిని వెనుక) నా పెరు పెప్పం... .. పరవా ఉందిదు! (వ్యక్తిని చూసి) అ... .. ఇంక తమరు దయ చేయించండి మర్చిపోయింది...

వ్యక్తి : నా నిక్కజే మురింటాతే...

వైడ : తను కౌనాటి గొరిమం తేకనాతే ఎలాగ—ప్రేమయ్య నాన్నగారు తమకే అమర్యాదా జరిగిపోయింది... .. నా మాటలకు చూపునవ్వం ఉంటుంటాడు...

వ్యక్తి : నాకు సంతోషంగా ఉండడమేమిటా కౌనాటి... .. ఈ బెంచీమీనే నాకు పరమసంతోషం...

వైడ : నా ముకాణం, పెరు అది తను రలా రోటివారైస్తే...

వ్యక్తి : నీ పనివాడితనం, అందరికీ, నాబట్టే, ఉదూరా, జేకే ఇలా చూతుంటే... .. అంతకన్నా నికేం కీర్తి, నికేం గొప్ప కావాలో చెప్పవాలూ!

వైడ : (చిన్నబోయి) ఎంత పెట్టు కిచ్చేసి చేయించేనా మర్చి! అలాటి కుప్ప.

వ్యక్తి : అంత పెట్టు కిచ్చుకుంటుంటే, నావి కేక్రమసారం అది నీ నేవచేసింది... .. నలభైనిగ్గి అది... .. (తమకుమార్తె) నలభైనిగ్గి ఉంటుందా దాని వయస్సు?

వైడ : (అర్హతంగా) ఎంత కోగా చేస్తే బాబూ... .. సరిగ్గా ఈ ఏడాదిలో నలభై పూ ర్తయింది...

వ్యక్తి : పెట్టు పుచ్చుకోనే నాకరుకూడా అన్నేళ్లు, అంత విశ్వాసంగా మనిషికి నేవచేసి ఉండడం...

వైడ : ఇప్పుడు మాత్రం అదేం లోపంచేసింది బాబూ...

వ్యక్తి : ముసల్లేమయినా ముసల్లే మరి...

వైడ : పిల్లలీ...

వ్యక్తి : అయ్యో...

వైడ : (ఆశ్చర్యపోయి) అయ్యో... ఏమిటి బాబోయీ! తను కలా అంటారు...

వ్యక్తి : ఆ కాలంలోనే హామీ, నీ తోడుకు కూడా మీయి...

వైడ : తోడుకా?!

వ్యక్తి : ఏం?

వైడ : (నూర్తులను)

వ్యక్తి : ఏం ఒక్కసారి ఆగిపోయేవో...

వైడ : తోడుకు లేవరూ లేరుబాబూ... తమ వయస్సు... పిల్లలే లేరుబాబూ...

వ్యక్తి : (ఆశ్చర్యపోయి మరుగుపరుస్తూ) సర్వోత్తమ ముసలాడా, ముసలు కూడా ఉండవల్సిందే నీకు! ఆశ్చర్యంగానే ఉంది.

వైడ : ఎందుకు బాబూ?

వ్యక్తి : సువ్యసలు పెళ్ళిచెసుకోలేదా?

వైడ : తమ తల బాగా మాసింది.... (కాపు చేయించమంటారా?)

వ్యక్తి : అలానే కానీ, ముందు నాకు చెప్ప...

వైడ : (కాపుచెయ్యడంలో ముగిసి) అదే అయితే ఏ ఏడుపూ ఉండకపోను బాబూ... తమరిష్టం... లేవకండి... బెంచీ మీద కూర్చోండి...

వ్యక్తి : ఇంకా ఏళ్ళాన్ని తెచ్చుకోలేకపోయానా? ఎం చేంతా ఉండకపోను...

వైడ : (బింటుగా) ఎందుకు బాబూ?

వ్యక్తి : పిల్లలకోసం...

వైడ : (క్షణం మానం వహించి) తల్లుకుంటే గుండెకాయ వడికిపోయి, భయం పుట్టకొస్తున్నాది... మగో పెళ్ళి!!

వ్యక్తి : పిల్లలు కావాలంటే అదే చేయాలి. ఏడ్చి ఏం లాభం?

వైడ : పిల్లలు పుట్టక కాదు బాబూ...

వ్యక్తి : పిల్లలుండే వారన్నమాట..... అయితే మీ ఇదిల్లో ఎవరి లోపం లేదా.... ఎవ్వరూ బతికలేదా...

వైడ : ...బతికలేదు బాబూ...

వ్యక్తి : (ఆశ్చర్యపోయి) నిజంగా? (సర్దుకొని) ఏ డాక్టరుకన్నా మాపించుకోవల్సింది... పిల్లలు పుట్టిపోతూవుంటే అది తప్పించడానికి వీలుంది తెలుసా?

వైడ : (నిరసనగా నవ్వి) డాక్టర్ల బాబూ! ఈ బూమిమీది డాక్టర్ల... ఉహం...

వ్యక్తి : చాలా గుప్తంగా మాట్లాడుతున్నావ్...

వైడ : నా కొడుకు నాకుండేటట్టు దేముడే చెయ్యలేక పోయేడు బాబూ! ఈ డాక్టర్ల!

వ్యక్తి : పుట్టింది ఒక్కడే కొడుకా?

వైడ : ఇంకా ఏక్కడానుండరుబాబూ... మిగిలిన ప్రాంతం గాస్తా బాధపెట్టి ఆయ్యడం...

వ్యక్తి : బోడ... చాలా కష్టంగానే అయింది... ఎన్నాళ్ళ బతిక, పోయేడు...

వైడ : హతకేసు బాబూ...

వ్యక్తి : హతకేసు!! హమ్మమ్మ! చెట్టుల మనిషి...

వైడ : బోను బాబూ...

వ్యక్తి : ఎంతవని! చేతి కంఠకొచ్చిన కొడుకు... ఎలాపోయేడు! ఏమయింది... ఏ జబ్బు?

వైడ : (మానం)

వ్యక్తి : పెళ్ళికూడా అయిందేమిటి కొంపతీసి!

వైడ : ఒక ఎసుబోతులా ఉండేవాడు బాబూ... (ఉపేరి బిగవట్టి) కొవ్విపోయిన ఎసుబోతులా...

వ్యక్తి : ఏంమాటలోయి!! అలానే పోలుస్తారా పోయినకొడుకుని!

వైడ : అబద్ధం కాదుబాబూ, కొవ్వనలిసిన ఎసుబోతులా ఉండే వాడు...

వ్యక్తి : నీ ఉద్దేశం అంత బలంగా అనా?

వైడ : చిత్తం!

[మానం]

ఒడ్డు, పొడుగు తమలానే ఉండేవాడు...

వ్యక్తి : నన్ను కొవ్వనల్సిన ఎసుబోలే నంటావంటి కొంపతీసి!

వైడ : (వినిపించుకోకుండా) మన గొప్ప తెలివబాబూ...

వ్యక్తి : నిజంగా?

వైడ : బాగా తెలివిఉండేది బాబూ... ఎంత ముందాలోచన!

వ్యక్తి : (విచారంగా) అలాటివాళ్ళకే భగవంతుడు ఆయుష్షు ఇవ్వడు...

వైడ : అలా అనకండిబాబూ... అలాటి కొడుకే దక్కకుండా తండ్రి గుండె విరక్కొట్టిపోతాడు...

వ్యక్తి : ఏదన్నా ఒకటే... ఎంత కష్టం! ఈ ముసలికాలంలో సువ్యక్తమిది...

వైడ : ఏంచేస్తాను బాబూ...

వ్యక్తి : ఎలా పోయేదో చెప్పేవ్ కాదు...

వైడ : ఎలాపోయేదా... (మానం) గుండె బాబూ... గుండె...

వ్యక్తి : అంత దుక్కలా, ఎసుబోతులా ఉండేవాడన్నావ్!

వైడ : మనిషి ఎంత దుక్కలా ఉన్నా గుండె పిడికిడేకదు బాబూ... అది సరిగా పనిచెయ్యలేదు బాబూ... బుర్రా అన్నీ బాగా పనిచేసేయి... మరి గుండెకూడా బాగా పని చెయ్యాలి కదు బాబూ, బతికడానికి...

వ్యక్తి : గుండె ఆగిపోయిందా?

వైడ : బోను బాబూ... గుండె రక్తం చిమ్మడం మానీసింది బాబూ... ఎర్రటి రక్తం... జేగురులాటి రక్తం చిమ్మడం మానీసింది బాబూ...

వైశ : అది వింటే మీరలా అంటారా చావా...అప్పుడు
తమకి తెలుస్తుంది నాకుండా ఎలాటిదా...ఎంత ఎద్రవీ
ంక్రం అది చిమ్ముకుందో...

వ్యక్తి : అంటే ఏంచేసేదని?

వైశ : కూనీగారు ఏం నిత్యప్రార్థనాచేస్తారు?

వ్యక్తి : కూనీగారుకా?

వైశ : నెప్పుండి- తమ నోటంబ!

వ్యక్తి : నావు.

వైశ : బిష్ణుకున్నారా? మరి, కూనీగారు చంద్రుని విష్ణు
చావా?

వ్యక్తి : ఓరి పాపంశుడా! వైశయా! నీకు నిజంగా మితమామిం
దోయి

వైశ : తమరే తమ నోటంట బిష్ణుకున్నారా...

వ్యక్తి : ని కొడుకు కూనీగారా!

వైశ : నానీదు తాదుబాబూ...వాడిచెయ్యం...ఆచెయ్యం కలి
పిస్తే...

వ్యక్తి : ఎవన్నీ కూనీచేసేను!!

వైశ : (ఒకక్షణం మానం)
(స్వస్థమై) నా కంబోప్రాణాన్ని బాబూ...

వ్యక్తి : అంటే...

వైశ : ఆ బంగారపు బొమ్మని...ఆ రత్నాన్ని! నా ముద్దు
కొట్టి! వాడి పెళ్లాన్ని!

వ్యక్తి : (అశ్చర్యభావం) పెళ్లాన్ని! స్వంతపెళ్లాన్ని చంపి
సేదా!

వైశ : గుఱాలరాసి బాబూ! ఎంతపుణ్యంచేసుకుంటే వాడి
కలాటి పెళ్లాం గొరికింది...నా కలాటికోడలు ఎంత
అదృష్టంవల్ల దొరికింది...(దుఃఖంతో) ఎంతబాధ! ఎంత
మప్పతిం!

నన్నెంత భక్తిగా నూసేది—వాడి నెంత ప్రాణంగా
నూసేద...దాన్ని... (దుఃఖం అటుచుకుంటూ
ఉంటాడు)

వ్యక్తి : అగ్రగర! ఎంతపనిచేసేను...

వైశ : (దుఃఖంతో నోటమాటరాదు)

వ్యక్తి : పోలీసుల్నా తప్పించుకున్నాను. నువ్వో ఊరు
కున్నావ్...

వైశ : (ఇంకా దుఃఖంతోనే ములిగిఉంటాడు)

వ్యక్తి : ఇంతకే అతనికెందు కాబుద్ధిపుట్టింది...ఏవో ఉండి
ఉండాలిమరి...

వైశ (దుఃఖం అటుచుకుని) బాబూ...తమరూ పెద్దవారే. ప్రపం
చంలో ఎన్నెన్నో పొరపాట్లు మొగాట్లు చేస్తూ
ఉంటారు. ఏవేవో లేనిపోనివి అనుకుంటూ ఉంటారు.

వైశ : ఈలా ఆచరణగూర్చుకోవలసి—విష్ణు
వర్మనింగా నమ్ముకోవలసి. ఇప్పుడు నిజం అనుకొని,
తప్పుచిట్టినట్లు నడచుకోవలసి?

వ్యక్తి : ఏమిటి నమ్మిస్తేను?

వైశ : నిజంగా ఆ శిల్ప మహా ఇచ్చాడు...వాగ్విద్య ఈ వెధవ,
ఈ రాజీప్రభావ ఏవేవో అనుమానాలు పడ్డారు...శిల్ప
యంగానూ ఉండేదీ...అందుకే ఆచరణ అనుమానం
పట్టుకుంది...దానికి ఎన్ని సంబంధాలు కట్టెను...

వ్యక్తి : నిజంగా?

వైశ : మొదట్లో అంతగా ఉండేదికాదు...రాదుకాదు...
దాన్నేవో ప్రశ్నించెయ్యడం రాజీప్రభావ చూసేవ్...ఓడి
వేపు చూసేవ్ అనుకుంటుంటే...ఎక్కడికో వెళ్లిపోతానని భయం
రాత్రికొచ్చి తెలుపుకోట్ల తిండిచెయ్యడం తినుకున్నట్లు
కొకపాయిగా అనుమానం మరింత పెంచుకోవడం దాన్ని
బోధించింది...ఇలా నిరకవాలు పెట్టేవాడు బాబూ...

వ్యక్తి : అదికి చంపిస్తే పన్నుచూడ...పోలీసులంతా మరి ఏం
అయ్యేరు?

వైశ : పోలీసులా? (నిరసనగా నవ్వి) ఎందుకే పోలీసులు
బాబూ...వాడి తెలివియుండు?

వ్యక్తి : అంటే...

వైశ : వాడిని పోలీసులు పట్టుకోగలరా? పట్టుకున్నా ఏం
చెయ్యగలరు...

వ్యక్తి : తప్పించుకున్నాడా?

వైశ : వాడికెంత తెలివీ...తనచేత్తో చంపుతాడా బాబూ...

వ్యక్తి : మరి?

వైశ : దాన్ని ఆచరణగూర్చుకోవట్లు చేసేను...

వ్యక్తి : అత్యహత్య చేసుకుందా అవిడ?

వైశ : ఎందుకు చేసుకుంటుంది బాబూ—ఏడు చేయించే
దంతా?

వ్యక్తి : ఇతనిబాధలు పడలేకమా...

వైశ : పిటిబాధలు అది లెక్కచేసేది కాదుబాబూ...ప్రాణం
ఉన్నన్నాళ్ళూకూడా ఓర్పుగలదది...ఎలాటి బాధలు
పెట్టినా...ఎంత ఓర్పుగలది దాని!

వ్యక్తి : అయితే ఎందుకుమరి చంపుకుంటుంది?

వైశ : ఇవన్నీ నా కలాతెలిసేయంటారు...నా ఇల్లు ఏపాటిది
బాబూ...పక్కగడే వాడి...చెవులు రిక్కించుక విసే
వాణ్ణి...వాడే తాగిబచ్చి గోలచేసేవాడు...“ఈ రంకు
వెధవలకు బతకబోతే నూతిలోపబడి చావకూడదే...
ఈ మక్కలెవని బతుకు బతకబోతే ఉరిపోసుక చావ
కూడదే” అని ఇలాగే బాబూ...అది చావడమే వాడిక్కా
వాలన్నట్లు దాన్ని తెల్లవాడు...నే నింకా మీకు
మంచిమాటల్లో చెప్పేను...ఆ తిట్లు వినితెలిసాబూ!

వ్యక్తి : [సుఖం ఎర్రగా చూచుకుంది]

వైడ : ప్రమాదంగా గొట్టేవాడుకాదు...ఈమాటలే. నేనాలోనూ చూస్తోనేను. పట్నం వెళ్లేను...ఇది జరిగిపోయింది... నేను బిచ్చెనరికి దాన్ని పోలిపోయాడా అయిపోయింది...

వ్యక్తి : సువ్యవహితం, తెలిసిపోతున్నావా?

వైడ : ఉరుసుంటానా? మర్నాడు చాచ్చి ముఖం చాచిపోయేట్టు తిట్టేవాణ్ణి...ఆ కోపం అంతా దానిపైన రాత్రి చూపేట్టేవాడు...దాంతో నేను తగ్గవల్సివచ్చేసి...నాని కోపం ఆ పిల్లకోసం...ఇంకామట్టుకి వెళ్తుందని తెలుస్తోంది.

వ్యక్తి : చాలా అన్యాయం జరిగింది...నువ్వు పిల్లని నాకు వల్సింది...

వైడ : (గొంతు తగ్గించి) ఏం చెప్పను బాబూ...అఖిరికి ఆ పిల్ల భాగం తీసుకున్నాను....పెద్దజట్టి అయింది ఒకకోసా నాకు వాడికి... (పళ్లుకొరికి) వాడు...ఆ రాడీ ఆ పివాచి...నాకు....ఆ పిల్లకి నా కూతురుకాటి పిల్లకి...

వ్యక్తి : (తలదించుకొని) ఊ..

వైడ : నే నసలు పొరుడపోడ్ని...పీకపోయినా, ఏమిటయినా వాడి ఉన్న మానుకుందామని పంచంపట్టేను...కాని ఇలా అయిపోతుందని అనుకోలేదు...

వ్యక్తి : తలబయిందిగా...ఈ గడ్డం ఇంక తీసేయి...

వైడ : (కత్తెరబల్లమీదపెట్టి, కత్తి తెచ్చివూరుతూ) వాడు మరి నా కంటబడలేదేబాబూ. అందరిమందూ సమాజికంచేసేను...నాకేమిటయినా సరే...వాడు కనిపిస్తేవ్రాత్రం...కత్తితో పరా పరా పీకకొనెస్తానని... నా బలం ఎలా ఉండేదనుకున్నానుబాబూ...అప్పుడు!

వ్యక్తి : అప్పుడు నీ కంతకోపం ఉండడం సహజమే...కాని, నిజంగా నీ కొడుకు కనిపిస్తే వాడిపీక సరికేగలవా?

వైడ : వాడుకొడుకా బాబూ నాకు! తను రలా అంటున్నార.

వ్యక్తి : నీరక్తం అతనిలో లేదంటానా?

వైడ : ఏమియినాసరే...వాడు కనిపిస్తేమట్టకు ఆపని చేసి ఉండును...

వ్యక్తి : ఏవో పొరపాట్లు జరుగుతూ ఉంటాయి పయకయ్యా. అంతమాత్రానికి కొడుకుని, కన్నకొడుకుని, చంపేస్తానని తండ్రి పగపట్టడం చాలా విచిత్రంగాఉంది...ఆ నిమిషాని కలా ఉంటుంది. కాని కొన్నేళ్ళయ్యాక నీ కొడుకుని నీకు చూడాలని తప్పకుండా ఉంటుంది...తమించాలని ఉంటుంది...

వైడ : ఏమిటిబాబూ! తను రలా అంటున్నార... (దగ్గరగావెళ్లి గడ్డం గియ్యడం మొదలెడతాడు)

వ్యక్తి : మనం మనుష్యులం వైడయ్యా. పొరపాట్లుచేస్తూ ఉంటాం. నీ కొడుకునుండే మారిపోయి ఉండొచ్చు...

అతను తిరిగి ముగ్ధిగా మారిపోయి ఉండొచ్చు—చేసిన దానిని ఎంతగానో పశ్చాత్తాపపడి నిచాచిస్తూ ఉండొచ్చు.

వైడ : వాడా! వాడి సంగతి వాకు తెలిచా బాబూ...ప్రతి రక్తక్రమం విషంగా మారిపోయిందే...మరింత అని వాకు సమాధుందా?

వ్యక్తి : గుండె సరిగా పనిచేసి, చెడురక్తం మంచిదయిపోయి ఉండొచ్చు...

వైడ : వాడు నాబూ...

(గడ్డంగీన పనిలో ముఖంకైత్తి ఎందుకో ముఖంలోకి విరితగా చూస్తాడు)

వ్యక్తి : ఏంటి అలా చూస్తున్నావ?

వైడ : తమని ఎక్కడో చూసేనుబాబూ ఇదివరకు....

వ్యక్తి : (తెర్రపాటుతో) నన్నా!!

వైడ : జోనుబాబూ!

వ్యక్తి : ఏవో పొరపాటు—

వైడ : తాడుబాబూ...ఎక్కడో చూసేను...

వ్యక్తి : నే నిక్కడికి రాలేదే ఎప్పుడూ...

వైడ : అః! తెల్సిందిబాబూ...నాడు...

వ్యక్తి : ఎవరు?

వైడ : వాడు...నా కొడుకు...మీలానే ఉండేవాడు...ఎంత దగ్గరపోలిక...

వ్యక్తి : నన్నే నీ కొడుకుంటాచేంటి, కొంపతీసి...

వైడ : ఛావా! తమకీ ఆ పిశాచానికీ సూలబాబూ...

వ్యక్తి : నా కెందుకో చాగా నమ్మకంగా ఉంది. నీ కొడుకు చూసి పోయిఉంటాడు మనస్సు ఎప్పుడూ ఒక్కలాఉండను....

వైడ : వాడిసంగతి మరితెత్తకండి బాబూ...మనిజొగ్గు నునిజొగ్గే బాబూ!

వ్యక్తి : దానికి నిప్పుంటిస్తే ఎలాఎర్రగా మెరుస్తుంది...?

వైడ : ఎంతనేపు బాబూ అది...చుక్కొది పనికి రానిబూడిద ఎంతనేపులో అవాలి...

వ్యక్తి : ఒకప్రశ్న అదునుతాడు వైడయ్యా...నిజమైన బవా బియ్యి.

వైడ : తప్పకుండా అడగండిబాబూ...

వ్యక్తి : నీ కొడుకే, చేసినదానికి పశ్చాత్తాపపడి, నీ పాళ్లదగ్గర పడి, తమించమని, ఒస్తానుకో...

వైడ : (మాట్లాడడు...మిగిలిన కొద్దిపాటి గడ్డాన్ని తీస్తూఉంటాడు)

వ్యక్తి : సువ్యవహితమైనా?

(గడ్డంగియ్యడం పూర్తవుతుంది...వైడయ్య 'మకు' తిగిరినట్లు ఉలిక్కిపడతాడు...గడ్డం క్రిందిభాగాన్ని

తీగడంగా చూస్తాను. అక్కడినుంచి నన్ను చూపుతే తేలి పారమాస్తాను—)
ఏం పైకయ్యా...

పైక : (అబేంత్) బాబూ...

(కత్తి ముఖంవల్లకి తెచ్చి) బాబూ! నా గొంతు...ఈ ఈ నిమిషం, నా దగ్గరికి...తననింగమరి అనుకునే వెంటనే ఏం చెప్తానో తెలుసు బాబూ!

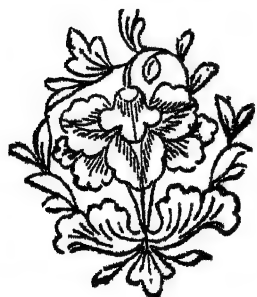
(మరింత దగ్గరిగా కత్తి తెచ్చి కత్తితో వ్యక్తి పేకని మోపాడు)

అ పేకని, పగపరా కోనేస్తాను బాబూ! ముక్కలుముక్కలుగా కోసేస్తాను బాబూ!

(పైకయ్య ముఖం భయంకరంగా ఉంటుంది. అతని పళ్లు వికారంగా వైకిఉంటాయి)

వ్యక్తి : (మొదట కొంత గాభరాపడితేస్తాడు. కుదుపురచుకొని పైకయ్య ముఖంలోకి అదొకరకంగానూ, అంతభయంకరంగానూ చూస్తూ) పైకయ్యా! ఇరవైవల్లి (కొంచెసిన తప్పక పక్కాతొప్పపడి ఉమించమనివస్తే. కొడుకుని క్షమించలేవూ? (ఉసిరి బిగపట్టి ముఖంవల్లగా పెట్టి) నాకే నీలాటి తండ్రికొని ఉంటే (చేతులు రెండూ పైకయ్య పేక దగ్గరికి తెస్తూ) పేకనులిపి విసిరేస్తాను....పేకనులిపి విసిరేస్తాను!

* పైకయ్య దెబ్బతిన్నట్టు వెనక్కి తగ్గుతాడు. ఇద్దరూ ఒకరిముఖం ఒకరు చూసుకుంటారు ఒక అరనిముషం - ఏదో అర్థం అయినట్టు. వ్యక్తి, చరచరా నుకాణం దిగిపోతాడు... పైకయ్య వెరివాట్ల అటువేపే చూస్తూ ఉంటాడు కత్తి పట్టుకొని— *

పానపుని రూద

కృష్ణ రోగము

మధ్యమ భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనుభవమున్న సే అందువ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలించుచు న్నిది. మంచి యోధులలో చక్కని బౌద్ధమువల్ల వాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి అనవాలు దేహమందు ముఖ్యముగా చేతులపై విర్పించును. చిన్న చిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇవి ముక్కునందును, నోచేతియందును, తొడలలోగు యేర్పడును. పిదప దేహమునంతయు నల్లు కొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కృష్ణము నరములనుకూడా పీడించును. అందువల్ల నరములు ఆ ద్వ్యాధికి లోనై తన కేర్తిని బోగొనకొనును. నాడుపు బొగ కూడ యేర్పడవచ్చు.

దర్శనసంబంధము:—దేహముపై ఎర్రనివర్ణము గల పొడలు, దగ్గులు యేర్పడుట, పొడుపు, బొగ, గజ్జి, మొదలైనవి. నరములసంబంధము—పొడలు గల చోట్లలో తిమురుకలుగుట, గుర్ర నీరు సర్వ అవయవములందును వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి మత్తు కలుగజేయుట, నూడితోపొడిచి నను బాధ కనబడకుండుట, చేతి, చేలు ముగుడుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. అస్థి సంబంధము—పొడమునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కౌలుచేతులు ప్రేమి తిగ్గుట, మామవారికి విసుగుజెందునట్లు మరికొన్ని బాధలు యుండును.

కృష్ణమునకు అనేక బౌద్ధములు తయారుచేయవలెనని. ఇంకను తయారుచేయుటకు ప్రయాసపడుచున్నాము. పూర్వమున నే హిందూ దేశమునమాత్రము సిద్ధ ఆయుర్వేదభాగమున కృష్ణరోగమునకు బౌద్ధము కనిపెట్టి బడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. పిల్లలలో మామొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదనుట ప్రపంచమునకు విశేషమే. ఎలయన, చాలా పరిశోధనలు పూర్తిగా కృష్ణరోగ నివారణమునకు జీనిని ప్రధానముగా వాడుచున్నారో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలిక వర్గం లలో సిద్ధ ఆయుర్వేదభాగముననుసరించి మామొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకఠినవ్యాధి వల్ల బాధపడు మానవులు మా “మేల్ మాయిల్ మందు”ను పేనించి బాధపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురుగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

మేల్ మాయిల్ మందు

(నవంబరులో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కృష్ణరోగనివారిణి.

వివరములకు వ్రాయండి:

కే.టి.కృష్ణమూర్తి ఆచార్య అండ్ సన్సు

5/22 మేల్ మాయిల్. P.O (N. A. Dt) నయా కాన్పూర్.

వేటూరి సుందర శాస్త్రి గారి

సువర్ణసుందరరసం

సర్వ సవామేహములకు సంజీవి .
ఇంజక్షను అవసరము లేకుండా
అనుభవముగా వాడబడినది .
ఎటువంటి సవామేహము నైనను కుదుర్చును .

ప్రశస్తమైన సమస్త
ఆయుర్వేదాషధములకు
నిలయము

V.K.

ఆర్థరసాయనశాల
ముక్త్యాల - కృష్ణాజల్లా

అష్టదిగ్గజములు

శ్రీ నిడుదవోట వేంకటాచల

సాక్షాత్తుడు రాంగణ సావ్యశాసుకు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకాలమున అష్టదిగ్గజములు అను పేరు నెనమందు కవులు విలసిల్లి స్థలముగా తెలుగువారి కంటెటకు గుఱరిచితిమైన విషయము. ఆ కవులందఱును తెలుగుకవులేయని నేటివఱకును వాద్యము చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. కాని యీ విషయము విలువచే ఆంధ్రకవి తరంగిణిలో కృష్ణదేవరాయ చరిత్రను గ్రంథకర్తలు అష్టదిగ్గజములలో నైపురుషుల మాత్రమే తెలుగు కవులనియు, తక్కిన ముగ్గురును సంస్కృతి కర్తలగుటచే యుండునను సభిప్రాయమును వెల్లడించి యున్నాడు. వాల్మీకి కల్పింతులకు కౌరవము లేవియు నంగు తెలిపి యుండునెడగు—కాగా, వాపరంపర్యముగా వచ్చుచున్న సంప్రదాయమును బట్టియు, వాద్యముచరిత్రకారుల వ్రాతల ననుసరించియు పరిశీలించుచో, అష్టదిగ్గజములలో ముగ్గురు సంస్కృతికర్తలగుటచే యుండునను సభిప్రాయ మెంతమాత్రమును సమంజసముకొదనియు, వారినియు తెలుగువారి యనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఈ విషయమునుగూర్చి యి. పి. కె. వేంకటాచల వ్రాసినది తెలుపుచు, అష్టదిగ్గజము శాసనో నిరూపించుటయే యీ వ్యాసము యొక్క యుద్దేశము. ప్రపంచమున నీ వాద్యము గ్రంథస్థముచేసిన ఆంధ్ర కవి తరంగిణి కారులు వ్రాసిన వారి నింగువాసూరించుచున్నాడను.

ఆంధ్రకవి తరంగిణి సప్తమ సంపుటము పుటలు. 114—115 లో శ్రీ కృష్ణదేవరాయల చరిత్రను నిట్లు గలదు.

అష్టదిగ్గజములు

“రాయల యాస్థానములో దిగ్గజములవలె నెనమందు కవులుండెడివారని ప్రతీతి కలదు. ఈ యష్టదిగ్గజములకు గణప మండాలులలోని తిప్పలూరు అను గ్రామము సర్వాగ్రహారముగాఁ జేసి రాయలు దానమిచ్చుచు యొక శాసనమువలనఁ జేలియుచున్నది. ఈ దాన మెచ్చి దేవ్యశ్రీ ఆ బాసవగ్రహారము నెనమంతురు కవులెవరో తెలియదు. ఈ సందర్భమున రాయలు వ్రాయించిన శాసనము లభింపలేదు. ఈ గ్రామమున దొమ్మరిపన్ను మాఫా చేయును, నిలగులు వ్రాయించిన శాసనముబట్టి యీ విషయము తెలియవచ్చినది.

ఈ అష్టదిగ్గజములని ప్రఖ్యాతి గాంచిన వారాంధ్ర కవులని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము.

“ఈతని యాస్థానమునందు పేరిట నెనమందు తెలుగు కవులుండెరిననమాట కరంపరగా వచ్చుచున్నది. అల్లసాని పెద్దన, నంది తిమ్మన, భూపతి, మాచియగారి మల్లన, అయ్యలరాజు రామ

భీమను, పింగళి సూరన, రామరాజభూషణుడు, శేనారీ రామ కృష్ణుడు అనేకె యెనమందును అష్టదిగ్గజములని వాడుక కలదు.

ఇందు మొదటి నలుగురును, రామకృష్ణుడును శ్రీకృష్ణరాయల కాలములోనివారు. అతని యాస్థానమునఁ గవులుగా నుచ్చులు నివర్తనము లున్నవి. కాని తక్కిన ముగ్గురును అష్టదిగ్గజములలోనివారు కారని నా యభిప్రాయము. వారినిగూర్చి ఆయా కవుల చరిత్రను నందు వ్రాయఁదలచితిని.

అష్టదిగ్గజములని ప్రఖ్యాతిగాంచిన వారిలో శైవ వ్రాసిన యొదుగురును గాక తక్కినవారు సంస్కృతి కర్తలగుటచే యుండు రని నా యుద్దేశము. కృష్ణదేవరాయల కాలమునని సభిమాన మెక్కువ యనుమాట నిశ్చయమే. దేశభాషలగు తెలుగు లెస్సయని నుజిపనవాడే. దీనినిబట్టి అష్టదిగ్గజము లాంధ్రకవులే యని తలంపరాదనియు నాతని యాస్థానమున సంస్కృతి కర్తల కవులు కూడ గలరనియు వారిని కూడ రాయలు సహచరౌరవముతో మాచె ననియుఁ దలంపవలసియున్నది.”

పై దానిలో తిప్పలూరి శాసనమునుబట్టి కృష్ణరాయల కాలము లోనే అష్టదిగ్గజ కవిత్వములకొక యగ్రహారము దానమియ్యబడినది, వారి పేళ్లు మనకు తెలియకపోయినను వా రెనమందు కవులని స్పష్టమగుచున్నది. కృష్ణరాయలు దానమిచ్చిన కాలము మనకు తెలియకున్నను, అది శ్రీ. శ. 1528 (తిప్పలూరి శాసనకాలము)కి ముందుకాలమని నిశ్చయముగ చెప్పవచ్చును. మఱియు కొంతమంది చరిత్రకారులు నిరూపించినట్లు కృష్ణరాయ నిసనకాలము శ్రీ. శ. 1526 ప్రాంతమునచో, నీ దానకాలము శ్రీ. శ. 1520—26 కంట త్సరముల మధ్యనని చెప్పవచ్చును. అష్టదిగ్గజములను శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు, తన రాజ్యావంధికాలమున నెలకొల్పియుండునని శ్రీ నేటూరివారి యభిప్రాయము. 1

ఈ తిప్పలూరి శాసనమే కాక, మైసూరుప్రాంతమున నంది దుర్గలో సోమశంకరస్వామి ఆలయమున శ్రీ కృష్ణదేవరాయల శాసనములో, నీ యష్టదిగ్గజముల ప్రస్తావనయున్న యీ క్రింది శ్లోకమును కీర్తి శేషులు ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ప్రకటించియున్నారు.

శ్లో॥ యత్కిరీరుభవనైక భూషణ మసాద్యస్యప్రసాదాన్న రాస్సర్వరాజ సమాన తా ముపగతా సంప్రాప్య విత్తంబహు

1. "Very early in his reign, he constituted an Academy of Telugu Poets, the members of which were known as Astadiggajas. Studies in History of the third Dynasty of Vijayanagara P. 421.

అదై వెలసియుండెడిగారని యాచుచున్నది. అందు రుద్రకవి యాశానన్య సింహాదనముగా ప్రాణాదుల పుం. 22.

“రుద్రకవి రాయల యాస్థానమున పండితజేంద్రు వని చెను” పుట. 29.

రామభద్రుని, పుణ్యేటి రామభద్రకవియని తొలుత తెలిసిన వాడునాడే.

పైని వ్రాసిన విశేషములు ప్రాచ్యవిశిష్ట పుస్తకాలలో R. 784 సంఖ్యల “రుద్రకవి విషయము” అను గ్రంథములో వున్నవి.

8. రాక్షస నేలవారి వేంకటయ్యగారు పూర్వ ముగాహరించిన గ్రంథములోనే, అష్టదిగ్గజముల కేర్ప నిట్టిచ్చియున్నారు. (పుం. 121)

Peddana - Timmana - Dhurjati (Senior) - Mallana Ramarajabhushana - Ramakrishna - Pingali Surana and Rudra are said to have been the members of the Academy over which the Raya himself presided.

“పెద్దన—తిమ్మన—ధూర్జటి (ప్రథమండు) ములన—రామరాజ భూషణుడు—రామకృష్ణుడు. పింగళిసూరన, రుద్రకవి—పిరు కృష్ణదేవరాయ లగ్నభేదముగానున్న అష్టదిగ్గజ కవిసంఘములో సభ్యులు—”

ఈ అష్టదిగ్గజములనుగూర్చి వ్రాసిన వారిచ్చిన కేర్ప నియు పాఠము నొకర్థముతోకల నిశ్చిందివిషయముగా చూపుచున్నాను.

గురుబాడ శ్రీ రామమూర్తి 1893	వీరేశలింగము 1895	చిలుకూరి వీరభద్రరావు 1903
1. అల్లసాని పెద్దన	అల్లసాని పెద్దన	అల్లసాని పెద్దన
2. ముక్కుతిమ్మన (నంది)	ముక్కుతిమ్మన (నంది)	ముక్కుతిమ్మన (నంది)
3. భట్టుమూర్తి	రామరాజ భూషణుడు	రామరాజ భూషణుడు
4. పింగళి సూరన	పింగళి సూరన	పింగళి సూరన
5. తెనాలి రామలింగము	తెనాలి రామకృష్ణుడు	తెనాలి రామకృష్ణుడు
6. రామభద్రకవి (రామభద్రదయము)	అయ్యలరాజు రామభద్రకవి	అయ్యలరాజు రామభద్రుడు
7. శేంకరకవి	మాదయ్యగారి ములన	మాదయ్యగారి ములన
8. ధూర్జటి	ధూర్జటి	ధూర్జటి

పై పట్టికలలో భట్టుమూర్తిలేక, రామరాజ భూషణుడు, పింగళి సూరనయు, రాయల కాలమునకు చెనుకనునవారని చరిత్రల మూలమున వ్యక్తమగుచుండుచేతను, వారు కవులుగా గ్రంథ కర్తలుగా ప్రఖ్యాతి చెందుట క్రీ. శ. 1550-60 ప్రాంతముకులచేతను అష్టదిగ్గజములలో వారిని చరిత్రకారులు పరిగణించుటలేదని— ముందు తెలిపితిని. పై యిరువురును కృష్ణరాయలనారి కాలమున

యువకులుగా గుర్తుట్టునుచు విశదములగుచుండే అష్టదిగ్గజము లలో తరువాతి కాలమునాటికి వీరి కృష్ణరాయలనారి కాలమున గూర్చి మరకు నేమి గుర్తించునా తెలియలేదు, పింగళి సూరన సరివిగూర్చి మొదలు దర్శించి, ఆ కాలమున వ్రాసిన యువకవిగూర్చి తెలిపెదము—ఈ కాలములో 1 భట్టుమూర్తి నంది తిమ్మన పి మాదయ్యగారి ములన, పింగళిసూరన, చిలుకూరి రామరాజ భూషణుడు 116 పుటలో నిట్లు చెప్పబడి యున్నది. “రామరాజుగూర్చి చాలా సంతోషపడి గుర్తులిచ్చునట్లు అల్లసాని పెద్దయ్య వారినగారి ములన మొదలైన కవిగ్రంథములో కృష్ణరాయలతోపాటు పింత నాయకులలో పరికరించి ఆ తరువాత కాలమున, అంగుళా మహాయోగ కళ్యాణితోచి చేకట్లు, వేదవిజ్ఞులు, వాక్యతాకులుయిచ్చినారితా పాదపదములను, వామదర్శిగారు చెప్పినట్లు ఆవల యిచ్చినారు.”

కృష్ణరాయ విజయమున (మూడవూర్జటి కృతిము) పై మూడు పేర్లతోపాటు మునుచరిత్ర మొక్కటిగూర్చి నేనొకప్పుడెచి యున్నది.

—ఈ సాహిత్యరచన విద్యురలమెఱుఁచు సారముగూర్చి మామమనాకి గట్టి నామకవిల యల్లసాని పెద్దయ్యవారు— ముక్కు అమ్మన నొకప్పుడె— ముఖ్యకవులు

8-48

విమలించిరవునారికి
కళకాంబర చూడఁగములు కనతనొంగి

8-49

బంగుర కవీంద్రకృతులలో గ్రాధిగన్న మునుచరిత్రాది కృతులంద మహిమ తెలఁగి

కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు 1915	ప్రభాకరశాస్త్రి 1922	డా॥ నేలమూరి వేంకటరమణయ్య 1935
అల్లసాని పెద్దన ముక్కుతిమ్మన (నంది)	అల్లసాని పెద్దన ముక్కు తిమ్మన (నంది)	అల్లసాని పెద్దన ముక్కుతిమ్మన (నంది)
రామరాజ భూషణుడు	భట్టుమూర్తి	రామరాజ భూషణుడు
పింగళి సూరన	పింగళి సూరన	పింగళి సూరన
తెనాలి	తెనాలి	తెనాలి
రామకృష్ణుడు అయ్యలరాజు	రామకృష్ణుడు పుణ్యేటి	రామకృష్ణుడు రుద్రకవి
రామభద్రుడు	రామభద్రయ్య	మాదయ్యగారి ములన
మాదయ్యగారి ములన ధూర్జటి	కవిరాట్టు రుద్రకవి	ధూర్జటి

సకలసామ్రాజ్య వైభవసరసి మెఱయ
ధరణియేలుచునుండె నద్దరణి విభుండు

4-142

4. ధూర్జటి—ధూర్జటి వంశీయులగు కుమార ధూర్జటి లింగరాజు కవి చెప్పియుండుటచే నీతకు కృష్ణరాయల కాలమున అష్టదిగ్గజము లలో నొకడని నిశ్చయముగ చెప్పవచ్చును.

క. తెచ్చిచాచులింగ కవి లేక రామకృష్ణకవి.

ఈ సప్తకము మొదట గొలులింగకవి నామము తరువాత రామ కృష్ణకవి నామము పెక్కినను గలసింపబడినది. శ్రీ ప్రభావ చాస్తులవారి ఉద్వేగారాధ్య నరీతి విశిష్టమాలమునను, శ్రీ దాక్షిణ్య సేవలవారి వేంకటరమణారాధ్యగారి శాసనారామకృష్ణుడు అయి వ్యాసుల మాలమునకు నీతి విష్ణుద్వయములనాని దాచని నిర్వేదితమైనది.

గి. రామభద్రుని మొదటిపట్టికలో రామభద్రునిని గెండు మాను నామము పట్టికయి అయ్యలరాజు రామభద్రునిని, లేవ పట్టిక పుట్టెటి గామభద్రయ్య యని పెక్కిననుమన్నది. రామాభ్యు దియము అయి ప్రబంధమును రచించిన, అయ్యలరాజు రామభద్ర కవిని, తొమ్మిది బలగ్రంథములు పుట్టెటి గామభద్రయ్య అని పెక్కిననుమన్నది. కావున నీలిజే కృష్ణరాయల కాలమున నున్నట్లును, అష్టదిగ్గజములలోనినా దియింబులు విమర్శకులు వ్రాసి యున్నాడు. కౌరి రామాభ్యుదియ దియియను అయ్యలరాజు రామభద్రయ్య కృష్ణదేవరాయల కాలమునాడు కాదు. ఆతఁడు నరసింహరాయల కాలమునాడు. కృష్ణరాయల అల్లుడని నళియరామ రాయని కాలమునను జీవించియున్నట్లు, అయ్యలరాజు వారి వంశ వృత్తాంతమును, రామాభ్యుదియమును నొప్పించుచు. రామాభ్యు దియము అయి రామరాజు మేనల్లుడను గొల్పారీ నరసరాజున కంకితము. క్రీ. శ. 1580 - 70 ప్రాంతము నాటిది. కాబట్టి రామాభ్యుదియ 9 వై అష్టదిగ్గజములలోవాడు కాదని చెప్పవచ్చును.

అయ్యలరాజు రామభద్రునిని గాక, కృష్ణరాయల కాలమున రామభద్రునియని పెరితో మఱియొక కవి యున్నాడు. ఆతఁడు నకల కథాసారి సంగ్రహము అయి కృతినీ కృష్ణరాయల ప్రోత్సాహముచే రచించియున్నాడు. అది తొమ్మిది యాశ్వాసములు గల పద్యకావ్యము—తొమ్మిది యాశ్వాసమున మగ్గము గ్రంథ ముగిసియినది—సంస్కృతమున రాయలవారు 1 నకల కథా సారి సంగ్రహము రచించిరిగా! దాని ననుసరించి రామభద్రకవి తెలుగున దీనిని రచించినాడు. తెలుగు నకల కథాసారి సంగ్రహము ముద్రితము కాదేను—ఇందలి యవతారిక బాగము మాత్రము (మొదటిసంకీర్తనగ్రంథముల వజ్రం ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుత్రిక సం. 27 సం. 1 లో ప్రకటితమైనది.

నకల కథాసారి సంగ్రహమున, రామభద్రకవి తెలుగున ప్రాచీనులయు, తొలసుకాలములయు కవుల కృతులనున్న పద్యములను బోలిన పద్యములును చాల రచించియున్నాడు. అందు, తిక్కన, అల్లసాని పెద్దనల ననుసరించి పెక్కు పద్యములు వ్రాసి నాడు. వానిలో ననుకొలిపిన పెద్దన మనుచరిత్రము పద్యములకు చాల పద్యములు ప్రతిపంబములు వ్రాసియున్నాడు.

1. ఆ ముక్తమాల్యదలో 'ప్రతిపురాణోప సంహితలేర్పి కూర్చితి నకల కథాసారి సంగ్రహము'—అను వాక్యమున్నది గదా: ఇందులో కొంతభాగము మాత్రము లభ్యమైనది. అందు వ్యాసతిరులవారి ప్రశంస యున్నది. చూ. నకల కథాసారి సంగ్ర హము. ప్రభాకరశాస్త్రిగారి వ్యాసము.

ఈ విషయము నిరూపించుటకు కొన్ని సంవాదములకు వెండు గ్రంథములనుండి మాపుచున్నాను.

సీ|| వదన సాంసర్య విస్తారాంబు సంజాత
కంజంబులన వాని కన్నువోయి
చుచు సామ్రాజ్య సమృద్ధికి యెరింగ
దరదమే వాని వశ్యలంబు -
కల్లకుండాలు రత్న కౌంతులగున నిక్క
వల మీతెరు నానినొల రుజకలలు
అగుల ప్రవాళి గంతతి దుచింపబడి
చులింపజగు నాని వృగుపరములు

గీ|| కింఁదుల భంగముల కెందఁజేయ నున్నా
చంగుగల యందఁడగు నొందఁజాలు నున్నా
వానిచువు బుచ్చులగు నవ్వ నానికయ్యు
గప్పుకప్పున నొప్ప నొప్ప కున్నా
నకల కథాసారి సంగ్రహము. లేవ ఆశ్వాసము 127 పుట.

సీ|| వదన ప్రభాత లావణ్యంబు సంభూత
కమలంబులన విస కన్నుల నుగ
లిక్కి ఓనులతోడ నెక్క నెక్క ముగడు
కరగినున్నవి వీని ఘనభుజము
నకల్ప సంభవానాం విశిష్టాం
వదయై కనుపట్టు కని యగ్రము
ప్రతిఘటిం మిచ్చిపై నెల్ల నానగ
దిలి నున్నవి నీని వృగుపరములు

సీ|| నేరేటే యసలఁజచ్చి నరజాతు
నానఁబడిన రాహుడి దిట్టి మెరిసి
పదను సునిరి వేనెనో పచ్చిపురుగు
వీని; గావర్నం గలదె యామేని కాంతి.

మనుచరిత్ర. 2-36

చ|| అలుఁ జనికొంచె సూమసుగుఁ జంబకమంది శిరస్సరిచ్చిరి
పలులనుసూర్యులొలుచి భంగులందు మృదంగ నిర్వృత
సున్నలనానుమాప పరిభ్రష్టకాప కంఠిగాలియన్
కలుక చరత్కై నాకం కంఠికాలంబు లెల్లలకునె.
—మనుచరిత్ర.

చ|| అలుఁ జనికొంచె సూమసుగుఁ జంబకమందిత వింధ్యచారుక
సున్నల ఘనమూర్తి నిర్భత సుకంఠిత పుష్కరికస్పరిచ్చిరి
పలుల నుసూర్యులొలుచి భంగుల నూత్ని తిరంగి సంగత
త్కైచుమి ఛని నిర్భత సుకంఠిత మహాపద నర్మదా నదినె.
నకల కథాసారి సంగ్రహము.

మ|| అని మేషత్వము మాన్పె బీత్తిరపు చూప నేవదతావృత్తి మా
న్పె నవ నేవది సుమద్ది బోనకళ మాన్పెన మోహవిభ్రాంతితో
చినె గీర్వాణమహాటికెన భ్రమరకల న్యాయమిష్టన్ మను
మృగిభావించుట మానుషత్వము మెయిన జూప లేనా నత్తిరిన
—మనుచరిత్రము.

మీ అనిశ్చయము మేలై చరిత్రుల హావస్వేదభావము గ్ర
 ద్దన వారించె చిహ్నాభివ్యక్తముల వివర ప్రకారము లో
 డిన జేమింగ కయ్యోడన ప్రభురేటన్యాయ మై యున్న య
 మ్మనుజులను ప్రేమియించుకొనిన రహీన్ మర్త్యత్వమున
 సంధిలెనె.

— సకల కథాసార సంగ్రహము.

సీ॥ కానక కన్న సంతానము గావున
 గానక కన్న సంతానమయ్యెన్

.....

నరయగోత్ర విధానమయ్యెన్ శేడు
 ద్వివిధులందున వర్తిష్టాంతుఁ గావున
 ద్వివిధులందున వర్తిష్టాంతుఁ గావున
 వివిధానముల సంతానముల గావున
 వివిధానముల సంతానముల గావున

గీ॥ కలకటా దాశరథి సమస్తములు కరింద
 కలకట దాన ధారాద్రి కలకటార్గ
 గామియై యిదియు మత్రిక కరింద
 కలకటదాన ధారాద్రి కలకటముల.

— రామభద్రదయాకర్త.

సీ॥ కానక కన్న సత్సానులను శేటికి
 కానక కన్న సత్సానులయ్యెన్

బుద్ధుల కోరికల ప్రకారమున శేటికి
 ప్రభుల కోరికల ప్రకారమున శేటికి
 ద్వివిధములను గూడ తిరుగుబయ్యెన్
 గోత్రపావనుడైన తొనురుండు శేటికి
 శోభితులనుడైన తొనురుండు శేటికి

గీ॥ బుద్ధులదాన ధారాద్రి మార్గములను
 దళల నీడల నెప్పుడు తిరుగుబయ్యెన్
 మత్రికదాన ధారాద్రి మార్గములను
 దళల నీడల నెప్పుడు తిరుగుబయ్యెన్.

— సకల కథాసార సంగ్రహము.

రామభద్రదయాకర్త నామ సామ్యమును పురస్కరించుకొని రెండవ
 లింగము పంతులువారు తమ కవుల చరిత్ర గ్రంథాభివృద్ధి
 కిది ప్రబల అమృతము రామభద్రదయాకర్త సకల కథాసార సంగ్రహము
 హను రచించెననియు, గ్రంథింటికి కర్త యొక్క జే కాబట్టి దిన
 పుష్పమును శోకహానియందీ నుత్తమకదానిలోనికి శుభేచ్ఛగా
 గ్రహించినాడనియు వ్రాసియున్నాడు కాని, రామభద్రదయాకర్త
 కర్త రామభద్రదయాకర్త వేరు—సకల కథాసార సంగ్రహకర్త గామ
 భద్రదయాకర్త వేరు—అని యీ గ్రంథ కారకులచే స్పష్టముగా నిగూ
 సింపపచ్చును.

రామభద్రదయాకర్త—రామభద్రదయాకర్త

సకల కథాసార సంగ్రహకర్త—రామభద్రదయాకర్త

1. గ్రంథాంతగద్య.

ఇది శ్రీరామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక
 ఖ్యాతిగల గద్యముల రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక
 ఖ్యాతిగల గద్యముల రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక
 ఖ్యాతిగల గద్యముల రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక

ఈ గద్యలో శాస్త్రకర్తయిన రామభద్రదయాకర్త వంశీయు
 డయ్యలరాజు వారాయణకవి, వారిగోత్రము కాంధ్యగోత్రమని
 చెప్పబడెనీ రామభద్రదయాకర్త కాంధ్యగోత్రుడు.

2. సప్తమ మతప్రవిభాగము.

3. ఈ గద్య తొలిసంధియు రామభద్రదయాకర్త.

4. రామభద్రదయాకర్త రచిత ప్రాశస్త్యము సంగ్రహమునందు చమ
 త్కారి ప్రయోగములతో నొప్పమంకిన ప్రశ్నోకవిశిష్టత గలది.
 అదినుండి యంతర్ముఖముల నొకటి నొకటి నుండును.

5. ఈ రామభద్రదయాకర్త కవిసత్తిచేసినను ప్రశ్నోకముగ నె తనకు సంబం
 ధించిన వారిని చెప్పున లేదు.

ఇది శ్రీరామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక
 ఖ్యాతిగల గద్యముల రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక
 ఖ్యాతిగల గద్యముల రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు సర్వతాటిగాన పాత్రక

పై గద్యములట్టి యీ రామభద్రదయాకర్త కాశ్యపగోత్రుడు.

సకల కథాసార సంగ్రహకర్త రామభద్రదయాకర్త వంశీయు
 డయ్యలరాజు వారాయణకవి, వారిగోత్రము కాంధ్యగోత్రమని
 చెప్పబడెనీ రామభద్రదయాకర్త కాంధ్యగోత్రుడు.

“నీవును బాలకృష్ణపతి నీరజభక్తుడై వార్యచిత్రిమో
 బావనా సద్గుణుండవు అని పలికినట్లుగా చెప్పియున్నాడు.
 సకల కథాసారసంగ్రహకర్త రచిత ఇతి రామభద్రదయాకర్త ముద్రిత గద్యమునందు
 చలసింపజేయుచు ప్రాశస్త్యములతో నుండు ధారాద్రి
 గలిగియుండును.

ఇతి నీకారద కవి యను మిత్రుడు గలడు. కవి సత్తిచేయు
 టయే గాక ఎలకూచి సాహిత్యమున చిత్ర కవిత్వప్రభావము
 లొక్కొక్కచోటం గనుపట్టి అని వ్రాసియున్నాడు.

సకల కథాసార సంగ్రహము వ్రాతప్రతి సంఖ్య 818. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము. దీనికి ముఖ్యము ప్రతి గలదు. దాని
 సంఖ్య 818. ఈ గ్రంథము కాగితప్రతులు. బ్రాహ్మదొరవారు దీనిని 1840 ఆగష్టులో వ్రాయించినారు. వారి యభిప్రాయము ననుస
 రించి యిది ప్రశస్త్యగ్రంథము కాదు. ఇందు 8 అక్షరములతో ముద్రిత యక్షరములతో 199 పద్యము లున్నవి.

1. ఈ బాలకృష్ణవిగ్రహమును కృష్ణవరాయ లుదయగిరిదుర్గమును జయించినప్పు డందున్న బాలకృష్ణవిగ్రహమును తెచ్చి
 విజయనగరరాజధానిలో ప్రతిష్ఠించెను. దీర్ఘనియమును నీ బాలకృష్ణవిగ్రహము మద్రాసు మ్యూజియమునందున్నది. (మాడుడు ప్రభా
 కరశాస్త్రిగారి వ్యాసము.

పై వారిని చూచి యిదపుడు వెంట నవ్వువహించుచున్నది. అయినను సకల కథాసారసంగ్రహములై రామభద్రుడని కృష్ణరాయలకాలము వాడని పై పౌలస్త్యయునువలన నీయే సంగ్రహములనుచేసితి యెట్లు దిద్దియులము నొకటిని దిద్దియుపయోగించి యిట్లేయ రికా మృదయక రైయి సకల కథాసారసంగ్రహమునుండి పై పద్ధతియన గ్రహించెనని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంతకును తిరింగి 10 వ సంపుటయందు అయ్యలరాజు రామభద్రుడని చరిత్రమున నీ సకల కథాసారసంగ్రహమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాయబడియున్నది.

“వైవచనమున నలకూచి గామగృహమున చిత్ర పతిత్వ ప్రభావము చొక్కామొలల సమకవి రచియింపవలయునని యున్నది. ఈ రెండుకూచి మొలలను బాలసరస్వతియో యుండును. బాలసరస్వతి యుద్వేదో, ఆతనిని తిరువాలివాడో రామభద్రుడ యనుకేరు గల యొకొకరు కల యొ గ్రంథమును రచియించి గ్రంథమునకు గోడలను బ్రజ్జ్వలన కృష్ణకవరాయలు తన నీ గ్రంథమును రచింపుమని వారినెల్ల పృథ్వీదో వ్రాసికొనియున్నాఁడని.” —(పుట 15)

మఱయు సం 15 పుటలో పైనిమొదల ‘కానక కన్ను సంకేతము’ అన్న రామాద్వైపయములోని సీసపద్యమును ‘గెండు రామభద్రుడని గ్రంథచార్యమొనర్చి తన గ్రంథమున వేసికొనె ననుటయే సమచింత’ అని వ్రాయబడి యున్నది.

కవితరంగిణి గ్రంథకర్తలు సకల కథాసార సంగ్రహము, ఎల కూచి బాలసరస్వతియో, మఱియొకరో వ్రాసినారను నభిప్రాయము గలవాడై పై విషయము వ్రాసిరి. కాని వాడు వ్రాసిరిట్లుగా నిది ‘ఎల కూచి’ అని యున్నదిగాని మొలల నాతిడు ఎలకూచి బాలసరస్వతియే యని చింతించెనుట యెట్లు? ఆ వంశీయులలో ఎల కూచి బాలసరస్వతి పేర్లు మంత్రల క్రమమేంద్రుల పేరులు రామరాయలచే నెవ్వరి గ్రామమునున్న మేటి పండితుడు—ఆరిడును నెలకూచియేకదా అతడు క్రీ. శ. 1540 ప్రాంతమువాడు. అతడే సకల కథాసార సంగ్రహకర్త నొక్కఁడు యెలకూచి యన్నచో కాలముకూడ నద్దురారు. కాబట్టి యాయెల కూచి క్రీ. శ. 1600 సంవత్సర ప్రాంతములనున్న బాలసరస్వతికాదు—ఇంతకు గ్రంథకర్త యభిప్రాయముసారము బాలసరస్వతి యుద్వేదో, ఆతనికి తిరు వాలివాడో రామభద్రుడని పేరుగలకవి రచించెననిగదా! అప్పుడా రామభద్రుడు. క్రీ. శ. 1650-60 ప్రాంతములవాడగును. ఆ కాలమున సకల కథాసార సంగ్రహము రచితమగుటచే ర మాభ్యుదయము నుండి గ్రంథచార్యము చేసెనని పై రీతిని వ్రాసిరి.

కాని సకల కథాసార సంగ్రహము సావధానముగ పరిశీలించి నచో పై యభిప్రాయము లెంతమాత్రము సరికావని చెప్పవలసి యున్నది. ఈ క్రింది సంవాదములను పరిశీలించుట, ఈ సంవాదము లలో రెండుపద్యములు సకల కథాసార సంగ్రహములోనివి. ఆ రెండింటికి పోలికపద్యము లొకటి తారాశిలాంక విజయమునుండి, మఱియొకటి అనిరుద్ధ చరిత్రమునుండి యదావృత్తిములైనవి.

మొకలిమింగొండలు శ్రోత్రియుల్ సతులకొంతుల్ దీర్చుకాలేక యా కలకంఠల్ తముబాసి చక్కదనమున్ గాంభీర్యమున్ మన్మథో త్కల సారంభము వాగ్విజృంభణము సత్తైరుణ్యముంగల్గు వారలతోబొంది తముం గణింపరసుచున్ గ్రంథంబులందల్లు వ్యాకులులై వ్రాసినమార్గముల్ దలఁతురే గుంభిన్ భుజంగగ్రణుల్.

—సకల కథాసార సంగ్రహము.

ఉ|| భోకములోన కొండలబలంబు సతులన్ దరియింప లెక నస్తోక మనిష నన్య పురుషుల్ తమభామల నంటకుండ తాటాకులలోన వ్రాసిరి పరాంగదెగూడిన పాపమందు నయ్యాసరిపాటు చూచియును దాకులపా సునయంగనెఱికినె||

—తారాశిలాంక చివరము.

సీ|| బలవాడు మన్మథుండు సన్మార్గ మనియెంచు తిరుచి గుర్మార్గంబు తిలఁచు నుండు అతిప ముఖాబ్జంబు నకలంకమని యెంచు యింతి కలంకంబు సెంచు చుండు సుందరి చిటునవున్ సుచియని మది నెంచి చలివేణి యుంచి చాల చిలియొడఁచి భోభాంగి చనువక మృత్తి మియెంచి భామ దుర్విష్టతంబు పలుకనుటచి

గీ|| కలికి శృంగార తితియెంచి కాంతిసరుని గలిసి రమయిందునటి సంగతులు మఱచి నుగనివంటి మహాస్వర్ణండుగొని యెంతని అజ్ఞాననా ప్రాజ్ఞుడైన నెవ్వ ర రసిమాచి||

—సకల కథాసార సంగ్రహము.

సీ|| సకియ కొనుదలంచి సన్మార్గమునుఁ గాని యింతి గుర్మార్గత నెంచఁడయ్యె చెలువచిన్న చలంచి సువృత్తమునుఁ గాని తరుణి కవృత్తింబు తిలఁపఁ డియ్యె లతివమోముఁ దలంచి యకలంకమును గాని తెఱవ కళంకంబు తెలియఁ డియ్యె సుదతి నిస్సవ చలచి కుఁగి యనుగాని యవ్వలందుక యుంచి భావంపఁడియ్యె

గీ|| గురునివంటి మహాస్మృతి డిక్కరణి తిరుణి చక్కదన మే నుణంబుగ సంస్కరించుఁ గాని వ్యభిచారదోషంబుఁ గాంచఁడయ్యె నజ్ఞుడైన ప్రాజ్ఞుడైన నెవ్వఁ డినినింక.

—అనిరుద్ధ చరిత్ర - కనకపత్రి అబ్బయామాత్యుడు. 1

తారాశిలాంక విజయమును రచించిన కేషము వేంకటపతి విజయరంగ చొక్కనాగుని కాలమువాడు. అనగా క్రీ. శ. 1730 ప్రాంతమువాడు. అనిరుద్ధచరిత్ర లెక కవిరాజ మనోరంజన కృతి కర్త అబ్బయామాత్యుడు క్రీ. శ. 1750—70 ప్రాంతమువాడు. కవితరంగిణి గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము ననుసరించి, సకల కథాసార సంగ్రహమున రామభద్రుడని వీనిని పై గ్రంథములనుండి గ్రంథచార్య మొనరించినచో నీ గ్రంథము 17 వ శతాబ్ది చివర భాగముననో, ఆవేసుకనో వ్రాయబడియుండవలెనుగదా! కృష్ణదేవ రాయల తిరువాత రెండు శతాబ్దుల ననుకనున్న కవి, కృష్ణరాయని పేరు నెల్లు కృతిని వలయుంపగలడు? ఒకశతే వలయుంచినను నప్పుడందలి బాలకృష్ణ భక్తిప్రసంగమెల్లు ప్రసక్తియు కాగలదు? కాబట్టి పైవిషయములు పర్యాలోచించిన సకల కథాసార సంగ్రహకర్త రామభద్రుడని కృష్ణరాయల అప్పదిగజములలో నొకడని నిశ్చయింపవచ్చును.

1. గ్రంథచార్యము - మానవల్లి రామకృష్ణకవి. భారతి. జనవరి 1927 సం 14. సం 1. 1—20 పుటలు.

7. చింతలపూడి ఎల్లకవి తేక రాధామాధనకవి. ఈతడు రాధా మాధవములో స్వప్నముగా

కా. రాధామాధవముచున్నతాంబుగా హృదయంబున
నాన్మగ్నంబున కృష్ణరాయ విభుకర్తామౌ మెచ్చించినా
నాధాత్మప్రతిమాన సత్కవులలోనక భూషణశ్రేణితో
రాధామాధన నామమండన జగత్ప్రఖ్యాత చారిత్రుడన

అని చెప్పకొన్నాడు. ఇక్కడ కృష్ణరాయలు, ధాత్యప్రతి మాన సత్కవులు అనగా ఆంధ్రకవితా పితామహులైన పల్లనూరి పెద్దన పేర్కొనబడినారు. ఇంతేకాక, గ్రంథముగ్ధములగుటే కృష్ణుని గూర్చి చెప్పికుంటున్న, "అరిముని శ్రీకృష్ణరాయ దాత్మకలంగన" అని కృష్ణరాయనామముతో పేర్కొన్నాడు. ఈత పట్టదిగ్గజములలో వాడు కావుననే నాంతరంగికముగా నిల్లు వ్రాయగలిగినాడు. మఱియు సీతడు కృష్ణరాయని వెనుక అచ్యుతరావుని ఆస్థానమున నున్నవాడు. అతని స్పృహవార లేఖకుడు మంత్రీయునిన సంజయ తిమ్మరసుకు కృతించినాడు. ఈ ఆస్థానసంబంధము పూర్వమాతడు కృష్ణరాయని యష్టదిగ్గజములలోని వాడగుట స్వప్నము చేయుచున్నది.

8. కందుకూరి రుద్రకవి ఈతడు కృష్ణదేవరాయలవారి యష్ట దిగ్గజములలో నొకడని వారి వంశవృత్తాంతము దెలుపుచున్నది. 1 మఱియు సీతడు రాయలయాస్థానమున నీశాన్య సింహాసనము నధిష్ఠించెనని యందు చెప్పబడినది. ఇదియొక్కటియే రుద్రకవి యష్టదిగ్గజ ములలోవాడని చెప్పటకు చాలును—దీనినిబట్టి మనకొక నూతన విషయము తెలియుచున్నది. రాయల కొల్వకూటముననున్న భవ నము భువనవిజయముగదా! భువన భారమును భరించునది అష్టదిగ్గ జములు—కావున భువనవిజయ నామ మన్వర్థముగనట్లుగా రాయలవారు కొల్వకూటములో—ఎనిమిది దిక్కుల నెనిమిది సింహాసనములంచి, అం దెవమందుగూరు అష్టదిగ్గజ కవీశ్వరులను వానిపై కూర్చుండ చేసెడివారని తెలియుచున్నది.

ఈ భువన విజయము, పూర్వరాజ భవనములలో నొక తర గతి భవనము—భువనవిజయమును పేరితో గాక భువనతలకము భువనమండనము అను పేర్లతో కొన్ని భవనములనుగూర్చి భోజుడు 'సమరాంగణ నూత్రధారము' అను గ్రంథములో నిచ్చి యున్నాడు.1 అందీ అచ్చసింహాసన ప్రశంసలేదు. బహుశః కృష్ణరాయలే దీనిని మొదట యా భవనములలో నిర్మాణము చేయుటకు హేతుభూతుడై యుండును. అష్టదిగ్గజములను వ్యవహారము కృష్ణరాయల కాలమునుండి యే వ్యవహారము కలుగుట కిదియే కారణమై యుండవచ్చును.

పై చర్చయొక్క సారాంశమిది. కృష్ణరాయల కాలమున అష్టదిగ్గజములనబడు నీ క్రింది యోనమండుగురు కవులు విలసిల్లెరి.

- (1) అల్లసాని పెద్దన (2) నంది తిమ్మన (3) మాదయ్యగారి మల్లన (4) ధూర్జటి (5) తెనాలిరామలింగ కవి (6) రామభద్రకవి (7) రాధామాధన కవి (8) రుద్రకవి—

వీరందఱును అష్టదిగ్గజములలో నొకరినొకరు కన్నకంటె మించు కర్తావ్యతలు కలచుచున్నారని కాని.

ఈ అష్టదిగ్గజములను గ్రంథకారులు కృష్ణరాయని కాలము నుండి వాస్తవమైనది. గోత్రాన్ని సహజము మేలబడలలో నున్న సంస్థానములలో అష్టదిగ్గజ కవులందఱును. కౌర్కిగోదావరి మండలమున పెద్దాపురము సంస్థానము కృతగావడే, దుగ్గురికవి, అంపకవి, దీప్తికవి, నిమిషకవి, తిర్తికవి, గోదావరి, గెలమలకవి అని అష్టదిగ్గజములందఱునారు. ఇట్లే కౌర్కిగోదావరి సంస్థానమున గూడ అష్టదిగ్గజములు చెరిసెట్లు ప్రతీతమైనవి. వీరి నూకరాజు సంకట పెరుమాళ్లుగాఁ తొలమున నుండు. యుగ్యదీకవి, గెంకట నారాయణ కవి, పోలిపెద్ది వెంకటరాయుడు, నాలమండ్లము అప్పయ కవి నారంగహరి, ప్రైలంపి, మునంబ అప్పయ-దాద్యులు, రాయ భట్టా నీరరాధువ కవి. యొక్కడని వెంకటాచలకవి అనునా రెండు సుంధ్రులు కవులు.

అష్టదిగ్గజ ములగుర్చి నాకు తెలిసిన విషయములను కొన్నింటినిండు ప్రకటింపిరి. భూభరింపనమున సంకను విశేషములు బయలుపడవచ్చును. అగ్రవాక్యమునకు నువ్వయ్యగమని చెప్ప దగిన కృష్ణరాయని కాలమున విలసిల్లిన అష్టదిగ్గజము లెవరో యింత వఱకు నిర్ణీతము కావడమ సంపూర్ణ వ్రాయవలసివచ్చినది. రాయల వారి కాలమున విలసిన కవులెవరైనను వీరిగు కవులే యనియు వారు పై నుదహరించినవారినియు న్యాసముయొక్క సారాంశము.

1 ప్రాసాద మేవం భువనతలకమ్ పరిచడలే
చతురశ్ర కృతేక్షత్రే భాగద్వావత భాగః
చతుష్క భాగోమధ్యే చరుః శ్రుంభావిధయేతే
తచ్చహిర్వాహిణోఽశింధో ద్వితీయోఽపిమభాగః
సవకోహంశ్చ కర్ణమ ప్రాసాదాన్ వినివేతయన్
పద్యారుచీ కర్తవ్యం తేహమంతర సంశయమ్
తతోఽర్హ భాగః ఖిత్తిక ర్హ్యా సర్వతోబహిః
భద్రే భాగాయతో భద్రావినిష్క్రంతి శత్రుధరః
చతుష్కభాగి కాశించ ద్వయోన పరివేష్టితః
త్రిభాగ విస్తృతం భద్రం తద్వహిర్వాహిణితమ్
భాగం ప్రతి భద్రంచ కౌర్యాదుభయతః సముష్
భాగార్థ భాగతో భిత్తిర్భద్రస్య పరితోభవేత్
విధిశేషనిధాతవ్యో.

'భువనమండనము' భువనతలకము. అను రాజభవనములు భోజుని చతురాంగణ నూత్రధారము - 80 అధ్యాయము ౦౪ గృహాధ్యాయము భువనమండనము. Vol 1 Gaekwad Series.

అస్సైవ ఏతేనిర్ముక్త శాలాభిః పరితోఽష్టభిః
అన్యోన్యశాలా సంబద్ధే యదానాశేషదీయతే
కర్ణప్రాసాద కోశేతిః కోజైఃశాలోర్ధ్వతైర్ముతైః
ప్రాసాద సుందిరోజ్యైః తదాభువన మండనం.

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతం

ఆరోగ్యమునకు
బలమునకు

ఆయుర్వేదాశ్రమం నిమిటేడ్, మదరాసు-17

శ్రీ వత్స వారి ఉగాది అభిషం దనలతో

శ్రీ వత్స వారి

★ వైటో డెంట్ ★

పండ్ల పాడి

★

దంతక్రిములను సంహరించి
నోటి దుర్గంధములను పోగొట్టి
చిగుళ్ళను పుష్టిపరిచి
పండ్లను శుభ్రపరిచి

తెల్లగా నుంచును

శ్రీవత్స కెమికల్స్ & డ్రగ్స్ లిమిటెడ్,
మందులు, రసాయనములు కియార్లదేయం సంస్థ.

మద్రాసు - 30.

ఫోను: 55746. గ్రాము: "కొల్కొండ్రెడ్స్"

సమస్యలు పరిష్కారమైనవి...!

- * కాపాథ్యాయులు వాణిజ్యం కోసం గొప్పగా ఉంటుంది
- * స్త్రీలకు తమ ఆస్తిని మెంట్లుగా కొనబడినందున
- * జడ్జి లాన్ తీర్పు వారాంతాల్లో
- * వాక్కునా గడ్డకను వచ్చివుంటుంది
- * మంత్రి వానపథిలో ఉన్నప్పుడు ఉంటుంది
- * ఫంక్షన్ జైల్లోను కూడా ఉంటుంది కానీ వానపథి

ఒక్క చిట్టే తు

రాజులు నస్యము

విధిగా వాడి తమ సమస్యలను చక్కగా పరిష్కరించు
కొనబడుతుంది. మరి ఏమిటి?...

★

20 సంవత్సరాలుగా ఆంధ్రదేశమున దేశాక
యావద్భారత దేశమునను ప్రఖ్యాతిగాంచినది.

★

లింగురు చెయ్యవారు:

కే. జి. రాజులు ఆండ్ బదర్పు

బకింగహం పేట హోస్టల్, విజయవాడ - 2.

మనోహర నా

శ్రీ రావూరి భరద్వాజ

క్రికాల్‌లో గుణనిధి కేసు ఆజూరి గోపాలనికే సుపరిచితమైనదే!

అతనికి విశాల సామ్రాజ్యముండటమూ, ఆ సామ్రాజ్యం సకల సుఖాలకూ నిధానమై ఉండటమూ అందుకు కారణంకాదు. అతడు విద్యావంతుడు. ఆకారణాన పండితులను కవులను అమితంగా ఆదరించాడు. స్వతహాగా కొన్ని కావ్యాలను రచించాడు. ఎన్నిటిలో అంతిమంపొందాడు. నిజాని కివిగూడా సరైన కారిణాలు, కావు డిబ్బు కాకించిన కవులు, ఏరాజునైనా ఇంద్రుడని చంద్రుడని పొగడవచ్చు. దానకర్డువని, అభినవదధీచి అని కీర్తించవచ్చు. కానీ సామాన్య జనం అలా అంటుందా? పట్టుమని పాతికమంది కవులు కీర్తించి నంతమాత్రాన, అశేష జనావళి ఆ మాటలను విశ్వ సిక్కుందా? లేదుగానీ గుణనిధి ఎటుబడిలో ఉన్న ప్రజలందరూ అతన్ని కీర్తిస్తున్నారు. సరయి పరిపాలన—అంటే—ప్రజల కష్టనిష్ఠురాలు తనవిగా భావించి చేసే పరిపాలన, గుణనిధికి వెన్నుతో బుట్టిన విద్య.

జీత్రున చీమకుండా, తిల్లిపాత్తిళ్ళలోని పసిపాపలులాగా ప్రజలు సుఖజీవనం చేస్తున్నారు. అద్భుతవశాత్తూ ఆ శేఖర నైసర్గిక పరిస్థితులుగూడా అందుకు అనుకూలంగా ఉన్నాయి. రెండు వైపుల మహానది ప్రవహిస్తున్నది. ఒకవైపున పెట్టనికోటలాగ పర్యటింపంపులున్నాయి. ఈ మూడుదిశలనుండి శత్రుభయమున్న మాట లేదు. నాల్గవదిన మరొక రాజ్యమున్నది కొన్ని దశాబ్దాల నుండి, ఈ రెండురాజ్యాలు అన్నదమృతలాగా మెలగుతున్నాయి. సంపత్తిమృద్ధిం కావడంచేత విద్యాసముపార్జనాసక్తులు, లలిత కళాప్రియులు, దేశంనిండా పిలపిలలాడుతున్నారు. జీవితం, జీవితం లాగా కాక, రుచిరస్వప్నంలాగా వారు అనుభవిస్తున్నారు.

అయితే ఈ రుచిరస్వప్నం ఎక్కువకాలం ఉండలేదు. అది భగ్గుమయ్యే సమయం సమాపించినట్లు ఆ నేక చిహ్నాలు హెచ్చరించాయి.

ఒకనాడు గుణనిధి కొలువులో ఉండగా, భిటుడొకడు తత్తరపాటుతో ప్రవేశించి, గౌరవ పురస్కరంగా వంగి అభినందన చేసి, ఉత్తరమొకటి రాజుగారి కిచ్చాడు. సాహిత్య విమానంతో, ఊగిసలాడిపోతున్న సభ ఒక్కసారి మ్రాన్యడిపోయింది. రాజుగారు లేఖను మంత్రికిచ్చాడు. మంత్రివదనం వాడిపోయింది. కొన్ని క్షణాలపాటు మంత్రిగారు మాట్లాడనుగూడా మాట్లాడలేక పోయాడు. తప్పదు గనుక కొనకు లేచి నిలబడి, సభికుల ముక్ధికించి ఇలా అన్నాడు:—

“మహా జనులారా” మంత్రి కంఠం గీరపోయింది. “ఇంత కాలంనుండి మనం ఏ కష్టమూ ఎదురక సుఖంగా రోజులు వెళ్ళు బుచ్చాం. నిజం మాట్లాడితే మనకు ‘సుఖం’మీద ముఖం మొత్తం గూడానూ. భగవంతుడు గూడా బహుశః ఇదే అభిప్రాయంతో ఉన్నాడేమో మరి! ఏనాడూ మనని మహావిపత్తు ఇవ్వడొకటి మనల్ని చుట్టుముట్టనున్నది. అణకువగల బానిసలాగా, ఇన్ని రోజులనుండి అడిగిమరిగి ఉంటున్న మహానదికి తీవ్రంగా వరదలు వస్తున్నట్లు తీర రక్షకభటులు ఇవ్వడే వార్తను పంపించారు. వరదల ఉగ్రతాన్ని బట్టి చూస్తే, మహానది ఏ క్షణంలోనైనా, పొంగి దోకాన్ని ముంచెత్తిగలదని తీరరక్షణశాఖ ప్రధానోద్యోగి అభిప్రాయపడుతున్నాడు. ఏనా మనం భయపడవలసిన పనిలేదు. నైసిక శక్తినంతా తిరలించి, వరద ప్రమాదాన్ని ఎంతో దేశాన్ని రక్షించే ప్రయత్నాన్ని ఇప్పటినుండే ప్రారంభించవలసిందిగా స్వయైవ్యాధ్యక్షునికి ఉత్తరువు లిస్తున్నాను...”

ముఖ్యమంత్రి ఏదో చెబుతూనే ఉన్నాడు. సభికులు వింటూనేఉన్నారు. జనాన్ని తొలగద్రోసుకొంటూ మరొక భటుడు ప్రవేశించి మరొక జాబును మంత్రిగారికిచ్చాడు. మంత్రి వదుము విరిగినవాడిలాగా, ఆసనంకో కులబద్ధాడు. రెండు చేతులమధ్యా తల నిరికించుకొని నేలమాపులు చూస్తూ ఉండిపోయాడు. ఆ ఉత్తరంలోని విషయమేమిటోనని సభి గుసగుసలు వోయింది. ఒకరిద్దరు ‘రెండవ లేఖలోని విశేష మేమిటని గూడా అడిగాడు.

మంత్రిగారు చాలా సేపటికిగానీ తేప్పరిల్లలేదు. అయినా ఆయన నిలబడలేకపోయాడు. గుణనిధి అనుజ్ఞ తీసుకొని, కూచునే ఆ లేఖలోని విషయం వివరించాడు.

“నదీప్రవాహం గట్లు త్రెంచుకొని దేశంమీద పడ్డది. ఉత్తుంగ తరంగాలు గ్రామాలకు గ్రామాలను నాశనం చేస్తున్నాయి. మహానది మహావేగంతో, కోపించిన మత్తేభంలా దేశంమీదకు పరుగు లెత్తుతున్నది. మహాజనులారా! ఒక్క మనవి!!” ఈ మాట అని మంత్రి కొన్ని క్షణాలు మానంగా ఉండిపోయాడు. అతని కన్నుల నుండి అశ్రువులు బుడబుడమని నేల రాలాయి “ప్రభుత్వం మీకు చెయ్యగలిగిన సహాయమంతా చేస్తుంది. స్వయశ్రేయస్సుకన్న, ప్రజాశ్రేయస్సే రాదరికం వారికి ముఖ్యధర్మమని, మీ రెన్ని సార్లో రుజువు చేసుకొన్నారు. మహారాజులు, ఈ విపత్తులోగూడా ఆ ధర్మాన్ని విడనాడరని నేను వ్రాచి యిస్తున్నాను. కానీ, ఇంతటి

భూర ప్రభుత్వమునందు ప్రభుత్వము మీకు చేసిన ఉపహారము
కాలానుగుణ్యమునకు ఉంటుంది. మీ ఆధిపత్యము మీ
చేతులందు. ఎవరి ప్రాజాతలను వారు దక్కించుకొంటే
అవకాశమును మరల ఇతరులకు తోడ్పడండి. ప్రభుత్వము మీకు
సహాయముగానే సర్వవిధాల ప్రయత్నిస్తుంది. ఇక ఏ ముగి
యేదు?"

* * * * *

అనాడు శంకరుడు చాలా చిక్కగా ఉన్నాడు. అది చుట్టూ
మీస విడుదలను నీవేదించుటకు కొచ్చిన ప్రయత్నము చేసిరి
కొద్దాడు. అప్రయత్నముగా వారిచే నందీశ్వరుణ్ణి పారగ్రహించు.
కాలుకాలిన పిల్లలగా అటూ ఇటూ తిరిగారు. అద్వైతమున
వస్తువులను తీర్చిదిద్దాడు. పార్వతీదేవి ఇదింతా గమనిస్తూనే
ఉంది. కారణంకోసం అవిడి అంగీకరించలేదు. తరచు భర్తచేసి
పిచ్చివలన చుట్టూలేక అవిడ సతమతముయిపోతున్నది. మొన్నటికి
మొన్న అభిమానియిడికి, ఆ దిక్కుమాలిన వరముకటి ఇచ్చాడు.
నాటా వరాన్ని తిప్పికొట్టటానికి నిర్దమయే ధర్మి—తప్పించు
కొందుకు నానాబడవలూ పడవలసి వచ్చింది. విష్ణుమూర్తి లేకపోతే
ఎంగాకూ? ఆ జలంధరుణ్ణి అల్లాక ఇచ్చాడు. నాడు—చివరికి తన
జంటనే పడ్డాడు. ఆ గండం గడవడానికి ఎన్ని చిక్కులు పడవలసి
వచ్చిందో ఇదిగో తెచ్చుకొంటే, పార్వతీదేవి హాదివిపోతుంది.

“ఏదిచేసి నా ఇంటేను! ఒక అలౌచనలేదు పాడులేదు.
ఏది అంగీకరించాన్ని ఇచ్చేయడమే! అద్వైతవాదా ఏ భక్తుడూ
గన్నడగలేదు. అదిగో నన్ను వ్యధానికీగూడా ఈయన సంజె
హించుట. తను భక్తసులభుణ్ణి, మహాయోగ్యుణ్ణి అంతరంగంలో
ఉండివుండాలి. అది నిరూపించు కోవటంకోసం. నానాబాంబూ
పడతారు. వ్యవహారం చూస్తుంటే—మళ్ళా ఏదో కొంపమునిగి
వట్టే ఉంది” అనుకొన్నది పార్వతి.

“ఏమిటండీ?” అని పార్వతి అడగలేదు. కానీ శంకరుడే
“ఏమిటంటే” అంటూ ప్రారంభించాడు. “నా కొద్దుబాటో అని
మొత్తకొంటున్నా వినకుండా దేవలోకం ఈ బాధ్యత నా నిర్దిష్ట
పెట్టింది. మొదట్లో సాధకబాధకాలం తెలియక నేనూ అంగీక
రించాను. దీనివెనుక బ్రహ్మాండమైన కుట్ర ఉన్నట్లు ఇటీవలదాకా
నాకు తెలియదు.” అన్నాడు శివుడు.

“తలూ తోకా నాకు తెలియటలేదు” అన్నట్లు ముఖం
పెట్టింది గిరిజాదేవి; అమాట వైకి అనటానికి ధైర్యం లేక.

“నీకు ప్రతీదీ విడుదలై వెళ్ళాలి” అని విసుక్కున్నాడు
శివుడు. “సృష్టించే బాధ్యత బ్రహ్మాది. పోషించటం విష్ణుమూర్తి
వంతు. లయం నా పాలిబిడ్డది.”

“ఇందులో కుట్ర ఏమున్నదీ?” అని మెల్లగా అన్నది గిరిజ
హాదివిపోతూ.

“పాపాణానికి పుట్టించానవి; నీకు తెలివిలేట అంటా
యనుకోవటం నాదే పారభాటు.” అని రెండుసార్లు అటూ
యటూ తిరిగారు శివుడు. “అదిగాదే! నీ కీమాత్రం

తెలిదా? నా నా అంతుకాలన్నీ, మహామత్తీ, రోంకత్తీ, మీట
లన్నీ, అన్నదీగో శక్తిమనీ సృష్టించేది గుర్తునూ నామన్నాడు బ్రహ్మ.
అయన్న నేనా శక్తికరూ లేదు. ఆ ఉన్నవానితో, అలా యిలా
రండురొండు చాటకమాడించేస్తాడు విష్ణుమూర్తి. సంహారణం నా
కొక్కటే పట్టుకొంది. నా విధి నేను తప్పకుండా చేయజలసినే
నాయ్. అవకాశి యావత్తూ నన్ను ప్రబంధింపుగా పూడిటం,
నేను సంహారకుణ్ణి! అస లున్నవిటుచేసుటంటే, చందే లూనుకు
లేవో సృష్టిలోనే ఉన్నాయి. అవి విష్ణుమూర్తిగారి హయాంలో
పరాకాటికి వందుకొంటాయి. అంతటితో అవి చలమడకకొన్నాయి.
ఆ కొస్తాపని నా చేతిమీదుగా వదిలిపెడలం. అన్న భర్తా ఇదీ!
అయితే ఎవ్వరూ ఇట్లా అనుకోరు. నీ స్వేచ్ఛా నావనో? అన్నాడు
మృత్యుంజయుడు; తనకు చావులేదన్న విషయం బ్రాహ్మణికంగా
మరిచి.

“నిజమే నుమా!” అన్నది పార్వతి ఈ విచారం ఇప్పుడే
తిలకు కలిగినట్లు. నిజానికి ఇందులో అవిడ సహజం ఉన్న
వామూ లేదు. అలా లేనట్లు వైకి కనుపించితే ‘అయిదు’ మరీ మండి
పడతాడు. అదిగాక శంకరుడు అల్పనంబోషి. కాస్త ఉదార ఎవడు
కొట్టినా ఉమ్మి తప్పిబుచ్చుతాడు ఈ బలహీనత పార్వతి ఏనాడో
గమనించింది. తనకేవలం కావలసినవచ్చినా, భర్తను కాస్త ఉబకేసి
వర ముక్కోవటం అవిడ కలకాలయింది. కనంత బ్రాహ్మణ
కరంగా ముగ్ధాడేత చాలు; చిత్తయిపోవలె.

“పార్వతి! కొంతలో కొంతనా ‘స్వామీ’ అంటుంటే కలిగిన
మకు శంకరుడు చాలా సంతోషించాడు.

“నిజంగా ఇందులో నా రొప్పిమిటి?” అన్నా పితను
పార్వతి. “నీకు సృష్టించింది బ్రహ్మ. నానికీ ప్రవహించే
శక్తి నిచ్చిందిగూడా అతనే గదా?”

“ఔను” అన్నది పార్వతి.

“నానిచేత రకరకాల చెప్పలా చేయిస్తున్నవాడు నాని.
అవును గదా?”

“ఔను.”

“గుణవిధి రాజ్యానికి సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తున్న మహాదేవి
భయంకరమైన వరదలతో కూడుకొని, అతని సకాంతం మించి
వేసింది. విడిదింట మూడువంతుల నేకం వరదలో మునిగిపోయింది.
వేలాది గ్రామాలు మునిగిపోయాయి. లక్షలకొలది చచ్చిపోయారు.
పంటభూములన్నీ నీటిమయములైపోయాయి. పశువులు... పక్షిసరి.
బ్రతికిఉన్న కొద్దిమంది, వరకయాతన పడుతున్నారు. ఈ భూర
కలికి కారణం నేనేనని, వారి ఉద్దేశ్యం. స్థితి కారణకర్త విష్ణు
వనీ, ఈ మహాభూరానికి బాధ్యుడు అతగావనీ వారమకోవటం
లేదు. భూరికి నామీద, లోలోపల చెడ్డఅభిప్రాయాలున్నాయి.
నా గౌరవాన్ని కించపరచాలనీ, నా యశస్సును కళంకితం చేదా
మనీ, తీవ్రంగా ప్రయత్నిస్తున్నట్లు నేననుమానిస్తున్నా. లేకపోతే,
ఇటువంటి వాదనమైన పనిచేయవలసిన అవసరమేమిటో నాకు
బోధపడకుండా ఉన్నది. ఏహ్యతి ఏహ్యమైన ఫలితాల నీచ్చే

బీజాలు బ్రహ్మనాటకమూ, విష్ణువు నాటిని పోషించడమూ; చివరకు ఆ విచిత్రత అనుదించవలసిన వాణ్ణి నేనా?"

వాల్మీకిగూడా ఇది చాలా అన్యాయమనే తోచింది. "అయితే—మీ రిష్టు డేమిటి చెయ్యాలను కొంటున్నావు?" అన్నది.

"అప్త హాహా తోచబంటేదు" అన్నాడు శివుడు తల గొక్కుంటూ. చంద్రరేఖ ధయంతో వెనక్కు ముటుసుకుంది.

"వానీ మీరు మరొకతాళి తీసుకోగూడదూ?" అని సుహాగ్యులది పోర్వతి.

"ఓం నీ ఆలోచన దివ్యంగా ఉన్నది." అన్నాడు శివుడు. అంతలోనే, తను ఇందాక పార్వతిని, తెలివితేటల నవ్వులూ ఆడి పోసుకొన్న సంకతి జ్ఞప్తికొచ్చి "అయినా ఇప్పుడేమీ చెప్పలేను. ఆలోచించి చూస్తాను." అన్నాడు.

2

సుఖాలమీద సుఖాలురావటం కష్టమే కావచ్చు. కష్టం వెంట కష్టం, చాధ వెంట బాధ ఇనకపాతరలే రావడం మహా సులభం.

ఇప్పటికీ రాజ్యం నానా కనాటుగానూ ఉంది. కొన్ని లక్షలమంది జనం, కొన్ని గంటల్లో చనిపోయినప్పడు, ఆ దృశ్యం ఊహించటంగాడా కష్టమే! చచ్చినవారు చావగా బ్రతికిననాగు కూటకీ గుడ్డకూ అల్లాపిపోతున్నాడు. సుక్షేత్రాలన్ని వరదలపా లరహాయి. రాజ్యమంతటికీ అన్నవస్తానులిచ్చే భూములు ఇనక మేటలు చేశాయి. తిరిగి నాటిని సాగుచెయ్యాలంటే కొన్ని సంవత్సరాలు పడుతుంది. విశేషమైన జననం సంభవించిన కారణంగా, మానవశ్రమగూడా వలసినంత లభించటం లేదు. ఉన్నవారైనా రోగ పీడితులు, తుంభాభాధితులూను. వారిచేత పనిచేయించటం గుణనిధికి ఎంతమాత్రం ఇష్టంలేదు. అయితే మరి పునర్నిర్మాణ మేలా? శ్మశానవాటికలాగా మారిపోయిన ఈ వికాల ప్రదేశమంతా ఇలా పడిఉండవలసిందేనా?

"కాదు ప్రభూ!" అన్నాడు ముఖ్యమంత్రి. "మనం ఇంత వరకు ఒకరిని యాచించలేదు. యాచకులను ఆదరించకపోనూలేదు. కాలం మారినప్పడు, కాలానుగుణంగా మనమూ మారాలి. ప్రభువులు అన్యధా భావించరన్న విశ్వాసంతోనే నొక నూదన చేయదలచుకొన్నాను. మన పౌరుగురాజు మిత్రావసుని సహాయం, మన మీ సమయంలో అర్థించుదాము. మనకు సంభవించిన ఈ ఘోరాపద, ఆ మహారాజుకు తెలియకపోదు. కష్టకాలంలో, సోదరప్రభువుకు ఆపాటి సాయం మిత్రావసు చేయగలడన్న నమ్మకం నా కున్నది. రేపే, ఒక సాహర్ష ప్రతినిధిని, అతనివద్దకు పంపాలని అనుకొంటున్నాను.... ఇందులో..."

గుణనిధి కళ్ళ వెంట జోటజోట నీరుకారింది. "ఇది ఆత్మాభిమానాన్ని హత్యచేస్తుందేమో?" నన్ను సందేహం వెలిబుచ్చాడు గుణనిధి.

"మనం ప్రజలకోసం చేస్తున్నామనా, స్వేయానికి కాదు. ఈ సాయం మనకు లాకపోలే, మిగిలిన ఈ ప్రజానీకానికి మనం కూడా గుడ్డ రెండు వ్యంగం? చేశేయిలా ఇంతమందిని మృత్యు ముఘంజోకి పెట్టగలమా? ఇంకాకాలమా మనం, వారి ఉప్పు పులుసులు తన్నాము. సమయమొచ్చినప్పడు, 'మన గౌరవం—మన ఆర్థోనిహానం' కించపడుతుందని, వారిని చంపటమా? మీ, నా గౌరవా గౌరవాలకోసం, ఇన్ని లక్షలమందిని ఎంతేయిం నా అభిమతంకాదు. మీ అభిప్రాయమేమిటి? మిత్రావసు మన నాటి రాజు. సహృదయుడు. ఈ ఆపత్సమయంలో మనలను ఆదుకొంటాడు. మీ ఉద్దేశ్యమేమిటో చెప్పండి! కూడు గుడ్డలకు కరువైన దేరింలా, ఎంత మాత్రమేభాధిమానమున్నా మనుషులు ఉండలేరు. అది లభించే మరొకదోటుకు తప్పకుండా పోతారు. మనం సత్వంమే తగిన విధానం ఆలోచించకపోలే, ఈ ప్రజ మరొకచోటికి వలసపోతారు. వాక తప్పదు. అప్పుడు మీరు, నేను, మన మన ఆర్థగౌరవాలు మాత్రమే ఇక్కడ మిగిలిఉండటం జరుగుతుంది..."

"ప్రభూ!"

అంటూ భటుడొకడు వచ్చాడు.

"ఏమిటి?" అన్నట్లు కనుబొమలతో ప్రశ్నించాడు మంత్రి.

"మిత్రావసు ప్రభువు సైన్యసన్నద్ధుడై వస్తున్నట్లు ఇప్పుడే వేసలవాని వార్త."

గుణనిధి నిలుపునా కుంగిపోయాడు. మంత్రి ముఖాన గోటి గాలుకు సెరురులేదు. మ్రాన్పడిపోయాడు. రవంతసేపటికి తెప్పరిల్లి "ప్రభూ! కష్టాలలోఉన్న మనకు ప్రతిదీ అనుభాన్నే తలపింప చేస్తున్నది. మనకు సంభవించిన ఈ దుర్దశకు చింతించి, మన క్షేమాసమాచారాల నడగడంకోసమయి మిత్రావసు వస్తున్నాడేమో..."

"సైన్యంతోనా?" అన్నాడు గుణనిధి.

కొన్ని గంటలలో అంతా ముగిసిపోయింది. సమయంకోసం కాచుకుకూచున్న మిత్రావసుకు, చక్కని అవకాశం లభించింది. దేశం నానా వీధిత్సంగా ఉంది. సైన్యంలో ఎక్కువభాగం (ప్రజల్ని రక్షించే కార్యక్రమంలో) నాశనమైంది. ఉన్న సైన్యానికి, ప్రజలకు తిండిలేదు. మీదు మిక్కిలి ఎంతో ఆసంతృప్తి అందరిలోనూ గిలగిలలాడుతున్నది. ఒక దేశాన్నాక్రమించటానికి కావలసిన పరిస్థితు గివేనూ. మిత్రావసు ఈ అవకాశాన్ని చక్కగా వినియోగించుకొన్నాడు. కొంత సైన్యాన్ని వెంటబెట్టుకొని, గుణనిధిమీద యుద్ధం ప్రకటించాడు. విరివిగా ఆహారపదార్థాలిచ్చి, ప్రజలను, కొందరు సైనికులను, అధికారులను తనవైపుకు తిప్పుకొన్నాడు మిత్రావసు. ఇంత స్వల్పపు లంచానికి—కేవలం కూటికి—మానవుడు ఇంతగా లోబడిపోతాడని మిత్రావసుగూడా అనుకోలేదు. ప్రభుభక్తి పరాయణులైన కొందరు మాత్రం గుణనిధి తరపున యుద్ధంచేశారు. మిత్రావసు సైనికకక్షి అధికమైనది కావటంవల్లా, అధికారులు కొలర రహస్యాలను బెల్లడించడంవల్లా, గుణనిధి ఓడిపోయాడు. మంత్రి పోరాటంలోనే మరణించాడు.

అంతఃపురం అగ్నిప్రవేశం చేసింది. గుణనిధిగూడా అత్యహత్య చేసుకోబోయాడు. కానీ ఏదో మహత్తరమైన శిక్ష అతని నాచని నుండి విరిమింపజేసింది. శిశ్రువైనకులు, విజయోత్సాహంతో, శోభాలోకి ప్రవేశిస్తున్న అరుణలోనే, గుణనిధి రహస్యమార్గం గుండా తప్పించుకొన్నాడు. గుణనిధికోసం మిత్రావను శోభనంతో గాలిం చాడు. అతని జాడ ఎక్కడా కనపడలేదు.

* * * *

ఆపూబ శంకరుడు ఉత్సాహంగా ఉన్న సమయం కనిపెట్టి “దాని విషయం ఏ మాలోచించారండీ?” అన్నది పార్వతి.

“దేనివిషయం?” అన్నాడు శంకరుడు.

“మరీ ఇంత మరుషేమిటి? అని మనసులో అనుకున్నది పార్వతి. “అనే! మీ బాధను మార్చుకోవటం నుంచి” అన్నది పైకి మామూలుగా.

“మార్చుకోవటం నా కంతగా నచ్చలేదు”

“అయితే అనుభవించండి” అన్నది పార్వతి కష్టపడుతూ. “పదవులేమా కావాలి. బాధ్యతలు మట్టలకు ఉండగూడదు. ఒక చెంప లోకమంతా నన్ను అడిపోసుకొంటుందో” అని గోల కెత్తు తుంటిరి. మరొక చెంప పదవిని బట్టుకొని వేళ్ళొడుతుంటిరి. అంత వ్యామోహం ఉన్నవారు, అలా అనుకోవటం దేనికి?” అని నాలుగు పెట్టింది పార్వతి.

నిజంగా శంకరుడికి శోపం రావలసింది. రాకవాగా, చిరు నవ్వుకంటే నవ్వేకాదు.

“నువ్వులాగే అంటావని నాపతెలుసు, అదృష్టమాత్రా నేనూ నీలాంటివాడనే అయితే, ... ఇక చెప్పవలసిందేమిట!” అని కాస్తేపాగి, “నేను తీవ్రంగా ఆలోచించాను. ఎట్టిగా పట్టుబడితే, కాఖ మారకపోదు. అలా మార్చుకోవటంవల్ల మరొక ఘోరమైన ప్రమాదం కలిగే సూచనలు కనుపించాయి. ఇక మార్చుకోవటమన్న ఉద్దేశాన్నే మార్చుకొన్నాను.” అన్నాడు.

“ఘోరమైన ప్రమాదమే!” అని ఆశ్చర్యాన్ని సటించింది పార్వతి. శంకరుడున్న ఉత్సాహంలో, పార్వతి కంఠంలోని అప హాస్యాన్ని గుర్తించలేకపోయాడు.

“నిశ్చేపంగా! ఇలా మార్చుకొన్నందువల్ల, బ్రహ్మవిష్టులు నన్ను గురించి ఎంత మాట్లాడినా మాట్లాడవచ్చు. ‘శంకరుడు ఉత్తి అర్హుడనీ, ఆ కాఖను నిర్వహించలేక మావద్దకొచ్చి ప్రాధేయ పడ్డాడనీ, మేమే దయదలిచి మార్చామనీ, ఇటువంటి చేతిగాని వాళ్ళకు ఏపని చెబుదామన్నా భయంగానే ఉన్నదనీ,—రేపటి నుండి వాళ్ళు ప్రచారం ప్రారంభిస్తారు. వినేవాళ్ళకు గూడా ఇది సబబుగానే ఉంటుంది. ఇప్పుడు నే ననుభవిస్తున్న అపనిందికం లే, అవమానకరమైన నిందకు, అప్పుడు తలొగ్గక తీరదు. ఇంతదూరం ఆలోచించే, నే నా ఉద్దేశాన్ని మార్చుకొన్నాను”

“చెప్పిచ్చే వచ్చింది!” అని రుసరుసలాడింది ఉను. “మార్చుకొంటే, చెడ్డప్రచారం. ఉంచుకొంటే అపనిందులు. —దీనికి తగ్గ ప్రతిక్రియ మీరు చెయ్యలేరుటండీ? వాళ్ళ తల

తక్కి పదిలగొట్టే ఉపాయమొక్కటి ఆలోచించండి. ఆ సరస్వతి లక్ష్యం, వాళ్ళముందర తలెత్తుకొని తిరగలేకపోతున్నాను.”

“కనిసం నీకోసమైనా చూస్తాను” అన్నాడు శివుడు.

“ఈ హాస్యానికేమి లేదురా...” అరిటూ లోపనికి వెళ్ళి వాయింది పార్వతి.

3

గుణనిధి అలా నడిచిపోతూనే ఉన్నాడు. రాజబంధనా లన్న కోబలోనే విడిచిపెట్టాడు. నుక అతన్ని పూ డేవరు సర్దుపట్టలేరు. శోభలు, వారాలు, నెలలు నడిచాడు. నడులను చాలాడు, పర్వతాలనూ అధిగమించాడు. వందలాది జనపదాలను దిర్చించాడు. చివరి ఊక మహాంజ్యం చెబుకొన్నాడు. అతని ఆత్మి కక్కడ కాంతి గోచరించింది. కొన్ని క్రోసులదూరంవరకూ గ్రామ మంటూ లేదు. ఒకవేళ మనస్సు; మళ్ళీ భానవదిర్చనం తోరినా, అది లభించనంత దూరం రావాలన్న నిర్ణయంకొందికీ, అత నీ అంజ్యం ప్రవేశించాడు. అరణ్యాల్లో దొరికే ఆహారంతోనే తృప్తిపడాలి. మనస్సు పేసే కెర్రె వెహలకు తంధానాగొట్టే సమాజం లేనందువల్ల, అదిగూడా చెప్పినట్లు వింటుంది. అదీగాక ప్రకాం తిగాగూడా ఉంటుంది.

ఒకటి కెండు రోజులు శ్రమపడి గుణనిధి ఒక కుటిరాన్ని నిర్మించుకొన్నాడు. కొయగసరులు తంటూ కాలం గడవాలను కొన్నాడు. జీవించినంత కాలమూ, భిగవధ్యానం చేసుకోవాలను కొన్నాడు. ఏ క్రూరజంతువో భక్షి నే విచారించవలసిందేమీ లేదను కొన్నాడు.

ఎంత శ్రోసిచేసుకొన్నా గుణనిధికి తన వెనుకటి జీవితం జ్ఞప్తికి రావటం మానలేదు. ఒకప్పుడు మహాన్నతంగా, భోగ భాగ్యాలతో తులతూగిన గుణనిధికి, బికారిగా, ఈ కుటిరంలో ఉన్న గుణనిధికి మధ్య భేదంకన్న, సన్నిహితత్వమే అధికంగా ఉన్నట్లు అతను అనుభూతి చెంకేవాడు. ఎంత ఆలోచించినా అతనికి ప్రత్యు త్తిం లభించి ప్రశ్న ఒకటి నాటిగాటక గాడితో బాధపడుతుం డేది లోకం ఇలా స్వంచ్యమయం ఎంగుకు కానాలి? వెలుగు వెంట నీడ, ఆ రోగం నుక వ్యాధి, సుఖం పొదిగిటలో దుఃఖం, చిజ్ఞానం అడుగుల్లో మూఢత్వం, నవ్వుప్రక్కనే విషాదం, ఉండవలసిన అవసరమేమిటి? కాకపోతే ఒకటి అసవచ్చు. చీకటి లేకపోతే నలు గును గుర్తించడం మెలా? దుఃఖం లేకపోతే సుఖంలోని ‘సుఖం’ అను భవంలోకి వచ్చేదెలా? నిజమే. మాధుర్యాన్ని మాధుర్యంగా గుర్తించటానికి, చేదు రుచిమాడ ఎక్కల్లేదు. చేదు రుచి దాడక పోయినా, మాధుర్యం మాధుర్యమే అవుతుంది గానీ పులుపుకొడు గడాకి అయినప్పుడు, ఈ అజ్ఞానము, దుఃఖము, మూఢత్వము, వ్యాధి, లోకంలో ఉండటానికిగల కారణం కనుపించదు. ఇప్పుడు లోక మనుభవిస్తున్న యాతనామయ జీవితంలో, ముప్పాతిక మూడు వంతులు, అనుకోని వేవో వచ్చిపడటంవల్ల నే జరుగుతున్నవి. ఎంత ప్రయత్నించినా, యాతనామయ జీవితపుటునికి సమర్థనీయం కావటం లేదు. ఏదో ఒక కారణం—వీటన్నిటికీ మూలమైన

కారణం—ఒకటి ఉండివుండాలి ఆ కారణం కనుగొంటే, జీవిత సూత్రం చేజిక్కినట్లే!

గుణనిధి, ఆ మహా తీర్థమైన కారణాన్ని గురించి అలోచించి సాగాడు. ముందు తననుండి ప్రారంభించాడు. సంవత్సరంక్రిందట తను ఎలా ఉన్నాడు? ఎలా ఉన్నాడో గుణనిధి ఉహించుకొన్నాడు. ఈనాడు ఎలా ఉన్నాడు? ఎలా ఉన్నాడీ తెలిసిపోయింది. నూరు సంవత్సరాలక్రిందట తన తాత ఉన్నాడు. ఏదై ఏండ్లక్రిందట తండ్రి ఉన్నాడు. ఈనాడు తన ఉన్నాడు. కానీ నూరు సంవత్సరాలక్రిందట ఉన్న తన పితామహుడు, ఈనాడున్న తనకు చూడలేదు. సంవత్సరం క్రిందట రాజభోగాలతో తులతూకుతున్న తన, ఈనాటి “తనను” చూడలేదు. కారణ మేమిటి?

ఏదో అలోచన మనస్సులో గిలగిల కొట్టుకొంటోంది. నెలకీ రానాలని ప్రయత్నిస్తోంది. కానీ ఏదో అడ్డంకులు. సంవత్సరం క్రిందటి ‘తనను’ చూసుకొన్నాడు గుణనిధి. ఈనాటి ‘తనను’ చూసుకొంటున్నాడు. అయితే లేపటి ‘తన’ ఎలా ఉంటాడు? ఏమాతాడు? గుణనిధికి ఏదో సూత్రం దొరికినట్లయింది. మనస్సులో గిజగిజాడుతున్న అలోచన, అవగోహాల సధిగమించింది. మానవుడు గతాన్ని చూడగలడు. వర్తమానాన్ని చూడగలడు. భవిష్యత్తునే దర్శించలేకపోతున్నాడు.

“లోకంలో ఉన్న చాలా అవర్గాలకు, బాధలకు, యాతనలకు ఉన్న కారణం ఇదే! మానవుడు భవిష్యత్తులోకి తొంగిచూడలేదు. ఆ శక్తి మానవసాధనగతమైతే, ప్రపంచం ఎంతో సుఖపడుతుంది.” అనుకొన్నాడు గుణనిధి.

తనకు సంవత్సరంక్రిందటే, ఇప్పటి పరిస్థితి తెలిస్తే తన జీవితం ఇంతగా అరాజకం గాదు. మహానది తరదలతో బీభత్సకళి చేయకముందే, తన ప్రజలందరినీ సురక్షితప్రాంతాలకు తరలించి ఉండేవాడు. మిత్రావని నైన్యాని సరిహద్దు దాటకముందే, తుత్తునియలు చేరిఉండేవాడు. గురదృష్టం. తనకా శక్తి లేదు.

“ఇక మళ్ళీ తలెత్తుకొని తిరగవద్దు” అన్నాడు శివుడు పనిమాలి భార్యను ఆడి.

“ఏదైనా తిరుగుడు అలోచించారా?”

“తిరుగులేనిది మళ్ళీనూ...” అన్నాడు శివుడు. “బ్రహ్మ విష్ణులు ఏ ప్రచారమైతే నన్ను గురించి చేస్తారనుకొన్నానో, అదే ప్రచారాన్ని వారికంటే ముందే నేను ప్రారంభిస్తాను. వాళ్లు అసమర్థులు గనుకనే ఈ శాఖను నిర్వహించలేక నాకప్పగించారంటాను.”

తన భర్త ఇంత దిప్పని ఆలోచన చేస్తాడని పార్వతి అనుకొని ఉండదు. ఆవిడ ముఖం తీగకొలం నల్లబడిపోయింది. శింకరుడది గమనించి,

“నికీ ఆలోచన నచ్చినట్లు లేదే!” అన్నాడు.

పార్వతి మాట్లాడలేదు.

“హానీ నవ్వు చెప్పనాదా? నువ్వేమో నీకు పట్టనట్లుగా ఉంటావు. పిరం దైనా అలోచించవు. అలోచించి చెప్పినవాటి నేమో మూతి విడుస్తావు. నీలో ఎలా జీవం? ఇంతకన్నా ఘనమైన ఆలోచన నాకు రాదు. అలోచించటం నావల్ల గాదు. ఓషిక ఉంటే కాస్త వాకోరం అలోచించు. లేదా—మళ్ళీ నోరెత్తకు. నా గొడవ నేను పడతాను” అన్నాడు శివుడు నీడగా అరిసిపోయి.

తన కేదో సూత్రం తెలిసిపోయింది గానీ, అదీ సూత్రం దైట చెల్లకన్న అర్థంలో పార్వతి మాట్లాడింది. తన చాకగక్త్యంవల్ల అంతకన్నా మంచినూత్రం ఇక ఉండబోవన్న విశ్వాసం భర్తకు కుదిరింది. శింకరుడు అజేము చెప్పమని అడిగాడు. గంటసేపు బ్రతిమలాడిందికొని గానీ పార్వతి ఆ ‘గుమ్మ’ వెళ్ళకక్కలేదు.

“బ్రహ్మజేమిటి తెలిసింది. ముందాడు. ఉన్న తలతిక్కింతా ఆ విష్ణుదగ్గరే ఉంది. నిజం ఆ విష్ణుకే ఎందుపెట్టాలి” అన్నది పార్వతి.

“అదే! ఎలా?” అన్నాడు శివుడు.

“వస్తున్నాను” అన్నది పార్వతి. “స్థితికాగుడు అతనేగదా? దాన్ని మీరు మార్చాలి. మానవులు—ముఖ్యంగా వీళ్ళేగా మనల్ని అడిపొసుకొంటున్నది! ఈ బాధలన్నీ పడటానికి కారణం, ముందేమి జరుగుతుందో తెలీకపోవటం. ఫలానావ్యయం, ఫలానా చోట, ఫలానా అపాయం జరుగుతుందని, ఫలానావాడికి ముందే తెలిసిపోయి దయకొండి. వాడా అపాయాన్ని సులభంగా తప్పకొంటాడు. సుఖంగా జీవిస్తాడు.”

ఇలా పార్వతి చెప్పకుపోతున్నది. సగంనుండీ చిరునవ్వు నవ్వుతున్న శింకరుడు రాసురాసు నవ్వు పెద్దదిచేసి, చివరికి చాట్ల చెత్తో బట్టుకొని నవ్వాడు. గంగాదేవి జటాజూటాన్ని పట్టుకోక బోతే ఆ నవ్వు అగురుకు కింద పడిపోయేది. నెలవంక ముఖంమీదికి చాలి, తిరిగి సద్దుకొంది. చాలా సేపటికి గానీ, శింకరుడు మామూలు శింకరుడు కాలేదు.

“ఇదిలే నీ ఆలోచన! దీనికేనా ఇంతసేపు బ్రతిమలాడించుకొన్నావీ! అలాగే. అందుగ్గాదు. ఇటువంటి దిక్కుమాలిన ఆలోచన నీకొచ్చినందుకు చెబుతాను. జీవితాన్ని నడిపేది విష్ణునాయో. అందులో ఏమన్నా బాసుగులాస్తే భరించవలసింది అతనేనాయో. ఆ కాసిని తీసేస్తే, ఆ వొచ్చే మంచితనం అతనికి చెందుతుందిగానీ, నాకెలా చెందుతుంది?” అన్నాడు శివుడు; తన భార్య తెలివి తక్కువతనాన్ని కనిపెట్టేశానన్న సంతోషంతో.

కానీ పార్వతివద్ద దీనికి తగ్గనమాధానం సిద్ధం గానే ఉంది.

“మారిలాంటి తెలివితక్కువ ప్రశ్న చేస్తారని అనుకొంటూనే ఉన్నాను. అలాగే అడిగారు...అది గాదండీ—వచ్చే కష్టాలు తెలుసుకొని సుఖపడేవాడు; వచ్చే మృత్యువును గూడా తెలుసుకొంటాడుగదా! తెలుసుకొని తప్పకొంటాడుగదా! అలా తప్పకొవటమే జరిగినప్పుడు భూలోకంలో ఇక మృత్యువు ఉండటానికి తా నెక్కడిది? యమ లేనప్పుడు యమకారకులైన విమ్మిల్లులా తప్ప పడతారా?” అన్నది పార్వతి దిబ్బాయంపు గొంతుతో.

శంకరుడు మక్కిన పేనయ్యాడు. ఏదో భయభరితంగా బోయాడు గాని, పార్వతి ఆపహ్న ఉదాహరించలేదు.

“అయితే భూలోకవాసు లందరికీ ఆ నరం పాలయ్యే మంటావా?” అన్నాడు శంకరుడు.

“ఏమో నాకు తెలీదు. మీ యిష్టం” అన్నది ఉడు.

“అందుచే నువ్వంటే నాకు చిత్రక్షుణ్ణుంది. ఏదీ శయ్యలో నువ్వు చెబితివి. ఎట్లా శయ్యలో వన్ను శయ్య మంటుంటివి. ఇందులో ఏమన్నా అర్థమందీ? ఎట్లా శయ్యలో తెలిసిన వాడికి, ఏమి శయ్యలోనిది యెందుకు తెలియగో నాకర్థం కావటంలేదు” అని కోపగించుకొన్నాడు శివుడు.

అది కోపానిదులై లేడు గావున—పార్వతి నవ్వింది.

“మీరనేది, మీకు ఎట్లా చేయగలసిందీ తెలియవనేనా?” అన్న దావిడ నవ్వు నావుకొంటూ.

ఎట్లానైనా భర్తచేత ‘అవును’ అనిపించుకొందామని పార్వతి సరదాపడ్డది మొదట. కానీ భర్తగానీ నీనాననం చూసి, ఆ సరదాను చంపుకొన్నది.

“మీరేది చేసినా ఉప్పెనగానే ఉంటుంది. అందరికీ ఒకే సారి పాతేస్తే ఏమాతందో ఏమిటో? ముందు—కాస్త యోగ్యుణ్ణి చూసి ఇవ్వండి. సత్సతీతం కలిగితే తలమ్మనాళ్ళ కివ్వొచ్చు.”

శంకరుని మౌనం ఈ సలహా నచ్చింది.

* * * *

తరువాత శంకరుడు యోగ్యునికోసం అన్వేషణ ప్రారంభించాడు. ప్రముఖజాన్ని భూలోకంలోకి పంపుతూ “ఉత్తముడైన వాణ్ని వెదకండి. మనం చేయబోతున్న పని మహా క్లిష్టమైనది, అందుచేత చాలారహస్యంగా ఉంచండి. నేనే వెదుకుదును గానీ, నాకేమీ తీరిక లేకుండా ఉన్నది. వెళ్ళిరండి” అన్నాడు శంకరుడు.

ప్రముఖులు ‘చిత్ర’మని నెలవు తీసుకొన్నారు.

* * * *

గుణిధి తపస్సు పరాలోటి నందుకొన్నది. అతని తపశ్శక్తికి దేవలోకం దద్దరిల్లిపోతున్నది. స్వతహాగా తపస్సంటే గుణిధికి ఇష్టంలేదు. కాని అది తప్ప మరొక గత్యంతరం లేకపోయింది. అప్పటికే అతను మానవాతీతుడైనాడు. సర్వోద్రేకాలు, లోభ మోహాలు అంతరించాయి. ‘రేపు’నుగించి ‘ఈనాడు’ ఆలోచించేవాడు. ‘రేపు’—‘ఈనాడు’లాగా లేకపోయేది. తపకింకా భావి దృష్టి రాతదనుకొనేవాడు. తిరిగి తపస్సు చేసేవాడు. ఈవిధంగా నెలలకు నెలలు దొర్లిపోతున్నాయి. ఫలితంోమట్టుకు మాధు ఉండేదికాదు. రాసు రాసు గుణిధి తీవ్రంగా తపస్సుచేయగాడు. అతని తపోభాటికి దేవలోకం హడిలిపోతోంది.

* * * *

“మరొక రహస్యం!” అన్నాడు శివుడు భార్యనుక్షేపించి.

“ఏమిటది?”

“ఖచ్చితంగా మనకు కావలసిన మనిషి దొరికాడు. భూలోకంలో గుణిధి అనే రాజాకడు, భావిదృష్టికోసం తపస్సు

చేస్తున్నాడు. దేవమండలికి ఈ విషయం తెలిసినాడా సట్టిందా? లేదు. ఇంతకంటే సుపరాకాశం మనసు దొరుకుతుందని నే ను కోరు. అతని తాత్త్వి విద్యానుచుకొంటున్నాడు. నీ ఉద్దేశమేమిటి?”

“ఇది చుట బాగుంది!” అన్నది పార్వతి. “మీకంటే నా కెక్కువ తెలుసునా? అలాగే ఇవ్వండి. మరొకరైతే బరగబెట్టే దేమిటి? గుణిధి బరగబెట్టం దేమిటి?”

4

గుణిధి ఉల్కిలపడ్డాడు. ఎక్కడో తీవ్రమైన సంచలనం జరుగుతున్నట్టు పసికట్టాడు. ఎక్కడ జరుగుతోంది? గుణిధి చుట్టూ కలయచూచాడు. అంతా స్రవంశంగా ఉన్నది. అయితే ఈ కలవరపాటుకు కారణ నేమిటి? అంతా గూతవంగా, చిత్రంగా ఒకదానిలో ఒకటి మిళితమయిపోయినట్లు, రంధ్రరంగుల చిక్కువలలాగా ఉన్నది. కొంప తీసి తనకు...

గుణిధి ఒకవారి తీవ్రంగా కంపించిపోయాడు. మెరుగుగా వెలుతురు మెనుతెత్తినట్లు అనుభూతి పొందాడు. ‘రేపు’నుగించి ఆలోచించాడు. కళ్ళనుండు తెర తొలగినట్లయింది. కొన్ని క్షణాలు అంతా గజబిజిగా ఉంది. రేపుకో, గుణిధి అరణ్యంలో నుండి పోతున్నాడు. అతని ముఖాన చిరునవ్వు చింగుటాడు తున్నది. ఉత్సాహంతో అడుగులు వేసుకొంటూ పోతున్నాడు. ‘గాంధ్ర’మన్న భవని వినిపించింది. పాపలు కదిలాయి. భయంతో గుణిధి వణికిపోయాడు. ‘తన విజ్ఞానమంతా నశించవలసిందేనా?’ అని భేదపడ్డాడు. లేనిసత్తువ తెచ్చుకొని గబగబా చెట్టెక్కాడు. ఇంతలో మరొక చెననుండి అటువంటి స్వనే వినిపించింది. రెండు పులులూ ఎదురుపడ్డాయి. ఘోరంగా పోరాడుకొన్నాయి. గుణిధి చెట్టుమీదినుండి ఇదంతా చూస్తూనేఉన్నాడు. ఇంతలో ఒక పులి తీవ్రంగా గాయపడి, ప్రాణరక్షకార్థం రాబోలు పరుగుపుచ్చుకొంది. రెండవ పులి దాన్ని తరుచుతూ వెంటపించింది. మృగ ద్వయం దూరం వెళ్ళిపోయినట్లు రూఢికాగానే గుణిధి చెట్టు దిగి, తిరిగి త్రోవపుచ్చుకొన్నాడు:—

“రేపు నాకు ఈవిధంగా జరుగుతుందిన్నమాట. ఒకవేళ నేను ప్రయాణం చేయకపోతేను...?” అనుకొన్నాడు గుణిధి.

* * * *

“కొరివితో తల గోప్పన్నట్లయింది” అన్నాడు పరమేశ్వరుడు చీకాకుగా.

“ఏమి జరిగిందేమిటి?” అన్నది పరమేశ్వరి, ఏదో పీకెమిది కొచ్చిందనుకొంటూ.

“ఆడిదానిమాట వింటే ఏదైనా జరుగుతుంది—నువ్వోకో తెలివిగలదాన వనుకొన్నాను...నీ మాట విని గుణిధికి శక్తి నిచ్చాను...ఇన్నిటికీ నీ స్వనవలసిందేమీ లేదులే! నీకు తోచిందేదో నువ్వన్నావు ఆ మాట నమ్ముమని ఎవరు చెప్పారు?” అన్నాడు తనలో తాను అనుకొంటున్నట్లు.

“పార్వతి కిమ్మవలేదు.”

ఆంధ్ర పత్రిక లిమిటెడ్ కౌన్సిల్

“పాండ్యన్”

లో నేడే

అగ్ని * నౌకా * ప్రమాదరక్షణకు

భీమా చేయండి.

ఆస్తులు రు. 1,00,00,000 పైగా గలవు.

(ఒక కోటి రుపాయలు)

హెడ్ ఆఫీసు: పాండ్యన్ బిల్డింగు, మధుర.

ప్రాంతాలు:

బొంబాయి, కలకత్తా, ఢిల్లీ, మద్రాసు, నాగపూరు, షోలాపూరు,

బెంగళూరు, తిరువేంగళం, కోయంబత్తూరు & కొచ్చిన్

III వ తరగతి ప్రయాణీకుల రైలు పెట్టెలు

దక్షిణ రైల్వే విధ

ఇప్పుడు లభింపగలవు

నివాహములకు, * సరదాకు, * యాత్రలకు.

ప్రయాణములు చేయువారికి మిక్కిలి సదుపాయమైనవి.

మంటగది, భోజనశాల, స్నానపు గది వగైరాలతోను. ఎలెక్ట్రిక్ పంకాలతోను

38 ప్రయాణీకులకు కులాసాగా ప్రయాణము చేయుటకు అనుకూలమైనది. సరసమైన రేట్లు.

వివరములకు :

చీఫ్ కమర్షియల్ సూపరింటెండెంటు,

దక్షిణ రైల్వే, మద్రాసు.

బ్యాంక్ ఆఫ్ బరోడా, లిమిటెడ్.

(స్థాపితము 1908)

అనుమతి పొందిన మూలధనము ... రూ. 2,40,00,000/-
జారీచేసిన & దండా చేసిన మూలధనము రూ. 2,00,00,000/-
పొందుబడిన మూలధనము ... రూ. 1,00,00,000/-
చెల్లించబడిన మూలధనము ... రూ. 1,00,00,000/-
రిజర్వు నిధి & ఇతర రిజర్వులు ... రూ. 1,28,00,000/-

హెడ్ ఆఫీసు : బరోడా

దక్షిణ ఇండియా (బ్రాంచీలు:-

* హైదరాబాదు * బెంగళూరు * మద్రాసు
* కోయంబత్తూరు.

ఇండియాలోని అన్ని ప్రధాన కేంద్రాలలో బ్రాంచీలు ఏర్పాటు చేసినవి.

ప్రపంచములోని అన్ని ప్రధాన నగరాలలో కరెన్సీ డ్రాంగుల గిరి, ఈ బ్యాంకు ఎగుమతి, దిగుమతి వర్తకులకు అవసరమైన సేవచేయ సంసిద్ధముగా నున్నది.

వివరములకు వ్రాయండి :

కే. గోపాలరావు, మాత్యు ఎస్. డి' సౌజి,
మేనేజరు, మద్రాసు. జనరల్ మేనేజరు.

ధాతువర్ధని

. సుక్లనష్టమునకు ప్రశస్తమైనది. కాళ్లనొప్పులు బలహీనత, గుండెదబ్బ, మేహములు, నిక్కొక, అతిమాత్రము, మొలలింపించి ఇండియనును వృద్ధిపరచి అధిక సంభోగ క్రిమిని నిర్మూలు. సీసా రూ. 4-12-0 వి. పి. రూ. 1-0-0.

లబలసుధ

స్త్రీలకును వ్యాధులు, అకాల బహిష్టు, ఋతు బద్ధము, ఋతుశూల, ఒడలు నొప్పులు, తలనొప్పి, గుండెదబ్బ, కాళ్లలాగుట, మనస్థిమితియు లేకపోవుట, నిద్రపట్టకుండుట, నడుమునొప్పులు, బలహీనత, మలబద్ధము, హిస్టీరియా మొదలగునవి హరించును.

సీసా రూ. 3-0-0. వి. పి. రూ. 1-0-0.

అమృతప్రాస

సహమేహములు, మేహసాధలు, జిల-కీళ్లనొప్పులు, నడుము నొప్పులు, కాళ్ళు చేతులు మంటలు, తిమ్మెరలు మొదలగునవి హరించి, రక్తశుద్ధిచేసి వృద్ధిచేయును.

డబ్బా రూ. 3-8-0. వి. పి. రూ. 1-0-0.

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్
లక్ష్మీటాకీసు గోడ్డు : : విజయవాడ - 1.

“ఈ మానవులంత సందేహజీవులు ఏ గోకంబోనూ లేరు. అనుగ్రహాలతో లుకలుకబడిపోతున్నాడు మనుషులు. అన్నీ ప్రశ్నితే, అన్నీ అనుమానాలే.....భిభి” అని అసహ్యించుకొన్నాడు శివుడు. “గుణనిధి అరణ్యం దాటి ఒక పల్లె జేరుకొన్నాడు. ఒకాయన అతిథ్యమిచ్చాడు. గుణనిధి సంతోషంతో అంగీకరించాడు. భోజనానంతరం, అతగాడు తీర్థిగా మామని, భావిలోకి చూశాడు. ఆ గృహాయజమాని చూచు గోజుల్లో, బందిపోటు దొంగలచేత హత్యచేయబడతాడని తెలిసింది. ఆ విషయమే అతనితో చెప్పాడు గుణనిధి. గృహమేధి నమ్మలేదు. నమ్మలేదు సరిగదా గుణనిధి దొంగలతాలూకు మనిషేమోనని అనుమానించాడు. కాకపోతే, అంత ఖచ్చితంగా ఎలా చెబుతాడని, గృహాయజమాని సందేహించాడు. గుణనిధిని తన్నబోయాడు. అదృష్టవశాత్తూ ఇరుగుబాటులు అడ్డమొచ్చి, గుణనిధిని విడిపించారు. నా కెక్కడ విచార మేస్తున్నదంటే, నిజం చెబుతున్నా ఈ మనుషులు ఎంగుకు గ్రహించలేరా అని?”

“అది నిజమని వారికి తెలీదు గనక” అనుకొన్నది పార్వతి. “అయితే ఏం చేదామంటారు?”

“అనే తొడదండం...ఏం చేస్తే బాగుంటుందని నువ్వనుకొంటున్నావో ముందు చెప్ప.”

పార్వతికి చక్కని అవకాశం దొరికింది.

“ఆ నా ముఖం. నేనో తెలివితక్కువ దద్దమ్మను. నేనేమనుకొంటే మట్టుకేం రండి” అని ఎత్తిపొడిచింది.

శింకరుడు కొన్ని నిమిషాలపాటు మౌనంగా ఉండి, తరువాత యిలా అన్నాడు:—

“ఎన్ ఒక విచిత్రం ఉంటేగానీ, మానవుడు విశ్వసించడు అంగుకని అతనికి మరొక నేత్రం ప్రసాదిస్తా మనుకొంటున్నాను. ఆ మూడవ నేత్రం భవిష్యత్తులోకి చూడగలిగేట్లు ఏర్పాటు చేస్తాను. మామూలు మనుషులకు భిన్నంగా, అపురూపంగా ఉంటాడు గనుక, అప్పుడు గుణనిధి మాటలను ప్రజ విశ్వసించవచ్చు. అవునా?” అన్నాడు శింకరుడు.

“మీకు నేను చెప్పతగినమకొండి...” అంటూ ప్రారంభించింది పార్వతి.

“అయినా చెప్ప. వింటాను—” అన్నాడు శివుడు.

“గుణనిధికి తన గతాన్ని గురించే తెలుసు గానీ, లోకంలో ఉన్న వారందరి గతాలనుగురించి తెలీదుగదా?”

“నిజమే, తెలీదు. అయితే?”

“అతను చెప్పే భవిష్యత్తు సరైనదని ప్రజ లెలా నమ్ముతారు? ఇత నెలా నమ్మించగలడు?”

“ఈ సమస్య ఇక తేలదు” అని నిస్పృహను ప్రకటించాడు శివుడు.

భర్త ఇంతగా నీరసించిపోవటం పార్వతికి ఇష్టంలేదు. లక్ష్మీ సరస్వతులవద్ద, రవంతి తల్లిత్తుకొని తిరగడానికైనా, శివుని చేత ఒ ఘనకార్యం చేయించాలి. ఇత నేమో చేతులు వెల్లడిలవేస్తు

న్నాడు. భర్తకు ఇష్టమై అపవాదులు ధరిస్తే భరించవచ్చు. తన కెమీ అధ్యంతరంలేదు. కానీ తను అలా కాదు. కనీసం సవకొనమన్నా శింకరుణ్ణి ఉత్సాహింప చేయవలసిన అవసరం ఉన్నది. అంగుకని—

“జేబుకేమిటి చేస్తుందిరండి” అన్నది పార్వతి.

శింకరుడు ఆశ్చర్యంగా చూశాడు.

“అతనికి—అజే—గుణనిధికి; ప్రతివారి గతాన్నీ తెలుసుకొనే శక్తిగూడా ఉండాలి. గత చరిత్రను ఖచ్చితంగా చెప్పగలిగినవాడు, భవిష్యత్తును గూడ చెప్పగలడన్న నమ్మకం ప్రజలకు సులభంగా కలుగుతుంది. అతని మాటలు అక్షరాలా పాటిస్తారు. తరువాతి ఫలితం మనకు తెలిసిందేనూ...” అన్నది పార్వతి.

“ననే” అన్నాడు శింకరుడు.

“మీరూగూడా ఆలోచించండి. చివరికి నెపం నామీదనేస్తే నే నొప్పకొను.”

“నెయ్యటానికిమట్టు కేముందిలే” అన్నాడు శివుడు. “ఇతను గూడా, నాలాగ త్రినేత్రుడైనాడు. ఒకకన్ను గతాన్ని చూస్తుంది. మరొక కన్ను భర్తమానాన్ని చూస్తుంది. ఇంకొంటి భవిష్యత్తును దర్శిస్తుంది. భేష్బావుంది.”

“గుణనిధిగూడా త్రినేత్రుడయ్యాడు గానీ, మీలాగా మాత్రం కాదు.”

ఎంత ఆలోచించినా ఈ మాటలకు అర్థం శివునికి స్ఫురించనేలేదు.

* * * *

కొంతకాలం దైహికసంబంధమైన శ్రద్ధ లేకపోవటంచేత, గుణనిధిని ఇష్టం లేవ్వగూ గుర్తుపట్టలేదు. మీసాలు, గడ్డాలు పెరిగాయి. జుట్టు జడలు కట్టుకుపోయింది. అపూర్వమైన రెండు శక్తులు అతని స్వాధీనం కావడంచేత, శరీరం వింతకాంతిలో మిసమిసాడుతుండేది. ముఖాని దివ్యజ్యోతిషస్సు ప్రస్ఫుటిస్తుండేది. అతనికి రాజరికంమీద, భోగాలమీద, ఆసక్తి పూర్తిగా నశించిపోయింది. ఈ దేహం ఆశాశ్వతమైనదని అతనికి తెలుసు. ‘పరమహంస’ పంజరంనుండి వెళ్ళినతరువాత ఈ కట్టె ఎందుకూ పనికిరాదని అత నేనాడో గ్రహించాడు. బ్రతికిన నాలుగునాళ్ళూ, లోకాని కింత ఉపకారంచేసి దాటిపోవడం మేలనుకొన్నాడు అందులోనూ తనకు మహా తీరశక్తులు లభించాయి. ఏటి నాయంగో, ఈ “యాతనామయ జగత్తు”ను స్వర్గనీమ చేయవచ్చుననుకొన్నాడు. తన నేత మానవజాతికై నిర్దేశింపబడ్డది గనుక, అరణ్యవాసం ఇక పనికిరాదనుకొన్నాడు. ‘నేకం’లో కొచ్చాడు.

ప్రజలు గుణనిధి మట్టూ తండోపతండాలుగా పోగుపడజొచ్చారు. ఇంతవరకూ వారు చూచింది రెండు నేత్రాల మానవులనే! గ్రంథాలలో మాత్రం, శింకరునికి చూడు నేత్రాలనీ, దేవేంద్రునికి నేహనుంతటా నేత్రాలనీ...చదివారు. కానీ చూడలేదు. ఈనాడు ఈ “చేసికన్నులదొర” ప్రత్యక్షమైనాడు. ఇతను దేవాంశ సంభూతుడని కొందరనుమానించారు. మరికొందరు సాక్షాత్తు

ఆ పరమేశ్వరుడే ఇలా భూలోకంలో అవతరించాడని దూడేశ్వరుని న్నాడు. కొంచెం ఈ కెండువానాలూ బండించారు. నేవతలు అనిమిమలు. ఇతరుకాదు. అది గాఢము. భూలోకంలో అనేక రకాలయిన ప్రాణు లున్నవిన్న జంటాయి. ఆకాశాన్ని ఆస్రణు మూడుతలల ఎద్దుల సన్నో కన్నాయి. తచ్చాయి. అంతమాత్రాన ఇవన్నీ దేవాంల సంభూతలే అప్రతయా?" అన్నాడు వాడు. దీనికితోడు గుణనిధిగూడా తాను గూనపునశేసి. తపోబలంవల్ల వీటిని సాధించానని చెప్పకొన్నాడు. సమీక్షనాడు సమాధుడు. తేవుడుగా అరాధించినవారు ఆరాధించారు.

5

మానవుల్లో ఇంతటి కుక్కు ఉంటుందని గుణనిధి భాగం— కలగని ఉండదు. అతని కంటికి కేర్తులున్నాయని తెలిసినప్పటి నుండీ, మురిసి ముహూర్తలు ఆలోచించి, తరువాత ఇట్లుంటున్న తీర్పుమని అతన్ని మట్ట ముట్టనాగాడు. గురవృద్ధ సామిటం లే— గుణనిధికి, భూతభవిష్యద్విషయాశే తెలుసుగానీ, నేనిని నోలొం దించి తెలియదు. ఖలానా నోజాన భూనా మునిషికి ఖలానా గండరుచ్చుదని చెప్పకలదు చెప్పి ఎమ్మించనూ గలదు. ఈమాత్రం చెప్తే తెలు—ఆ అనాయాలనుండి వారి ముఖంగా గుడియ నేర్పాటు చెయ్యకొగలరని ఆత గుణించాడు. ఆ ద్వైదుద్ధంగా ఇవ్వనూ బదులు తున్నది. ఆ అవయాలనుండిగూడా ఆత నే రక్షించాలని ప్రజలు పట్టుబడుతున్నారు. 'ఆ కేర్తి నాకుశేగు మొర్రో' అంటున్నా వారు వినిపించుచోవటంచేను. దీనికి ప్రతిక్రియ ఏమిటో గుణనిధి చెప్పలేకపోతున్నాడు.

ఒక కోజాన ఒక వ్యక్తి గుణనిధి దగ్గరకొచ్చి, "స్వామీ! నాకు ఒక్కడే కొడుకు. విద్యాభ్యాసం చేసి ఇతివలీ ఇంటి కొచ్చాడు. అతనికి వివాహం జేయాలనికొన్నాను, అని చెప్పక పోతున్నాడు.

"నాకు తెలుసు" అన్నాడు గుణనిధి. "ఏకేమా విద్యావతి కోడలుగా కొనాలంటున్నావు. నీ భార్య సంపన్నయువతి కొనాలంటున్నది. నీ కొడుకు రూపవతి కొనాలంటున్నాడు. గతి మూడు మాసాలనుండీ, మీరు ముగ్గురూ ఈ విషయంమీద వానోపవారాలు జరుపుకొన్నారు. 'నామాట వినకపోతే, నా యింటికి రావనసరిం లేదని నువ్వన్నావు. 'నామాట వినకపోతే, నేను పుట్టింటికి పోతా', నని నీ భార్య చెబరించింది. 'ఏ కురూపికో బలవంతాన కట్ట ప్రయత్నిస్తే, నేను అత్యుగత్య చేసుకొంటా,' నని నీ కొడు కన్నాడు. అవునా?"

ఆ వ్యక్తి భక్తితో, భయంతో వణికిపోయాడు. గుణనిధి రెండు కాళ్ళూ పట్టుకొని, కళ్ళకద్దుకొన్నాడు.

"స్వామీ! తమరు త్రికాలనేదులు. మీకు తెలియనిదంటూ ఈ ప్రపంచంలో ఏమీలేదు. ఇదువుల సరస్వతి అనదగ్గ కన్య నొక దాన్ని నేను మాట్లాడాను. మా కుర్రవానికి ఆ కన్యతో ఎప్పుడు వివాహమాతుందో దయచేసి చెప్పండి" అని ప్రార్థించాడు.

గుణనిధి మానవ నేత్రంకో భవిష్యత్తులోకి చూసి, దీర్ఘంగా దిగ్విసిలవాడు. అతని వదనం వర్ణవతి మైంది. కన్ను లుబ్రుతిస్తా లైనాయి.

అంతకును గజాకుమన్నాడు.

"ఏమిటి స్వామీ! ఆ కన్యలో మానాది? సిద్ధి కావంటా?"

"కాదు"

అగంతకును విప్రురూపుడు.

"అక్షీసంకన్ను రావనకుందంటా?"

"కాదు"

ఆ వ్యక్తి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. "కాక—రూపసితో నే వివాహమాతునందని నేను బాహా?"

"కాదు"

"మీ దూషణున్నా నే నర్థించుకొంటి నామన్నాను"

అన్నాడు రెయంగా అగంతకును.

"అతనికి వివాహమే కాదు"

"ఎప్పటికీనా?"

"వివాహప్రయత్నాలన్నీ బగుగుతాయి. విద్యారూప సంపన్నురాలైన కన్య దొరుకుంది. కానీ, నాయనా, వివాహం జరు గను....."

"అన్యంతరం లేకపోతే..." ననిగా పతన.

"వివాహానికి కొన్ని రోజులు ముందు, నీ కొడుకు నాచితా విహంగార్థియై సదిబో పోతుంటాడు. మొలలి వాళిపడతాడు."

ఆ వ్యక్తి భోరుమని ఏడ్చాడు. గుణనిధి రెండు కాళ్ళూ పట్టుకొని "ఎలానైనా నా కొడుకును రక్షించం"నని ప్రాణియ పడ్డాడు. విలవిలబాడాడు.

"మరణ కారణ మేమిటో మీకు చెప్పాను. ఆ కారణం రాకుండా చూసుకోండి. సత్ఫలితం కలగవచ్చు."

* * * * * ఇలా ఊరు వూరు తిరుగుతూ, కుంతిలేకే మొచ్చాడు గుణ నిధి. ఈప్రాంతాని కతను రావటం ఇదే ప్రథమం కుంతిలేయులకు గుణనిధి విషయం సంపూర్ణంగా తెలియదు. కానీ, దైవశక్తులున్న విచిత్ర మానవు డొకడు ఇతర రాజ్యాల్లో సర్వజిస్తున్నాడనీ, భూతి భవిష్యద్విషయాలను, కరతలామలకంగా చెబుతున్నాడనీ గాలివార్తలు విన్నారు. అతి నీడేకే ముస్తే బాగుండునని కొందరను కొన్నారు. కొందరు స్వయంగా వెళ్ళి ఆహ్వానించాలనుకొన్నారు.

గుణనిధి ఒక్కొక్క గ్రామాన్ని చూసుకొంటూ, వారికి గత విషయాలను చెప్పి వమ్మిక కలిగిస్తూ, భవిష్యత్తును తూచిస్తూ ప్రయాణాలు చేస్తున్నాడు. అతనికి 'కాలం' చాలడంలేదు. ఒక్కొక్క చోట వారాలకొద్దీ ఉండిపోవలసివస్తున్నది. నేలాది ప్రజ లకు చెప్పవలసిరావడంతో, అతను అరిసిపోతున్నాడు.

ద్విరాంతి తీసుకొనేటందుకుగూడా నీలుదొరకటం లేదు.

అంతలో ఒక గృహస్థు తారసిల్లాడు. కూతురు గర్భవతి. మామమ్మ మునుగుగాని తెలుసుకొంటామన్న ఉబలాటంతో గుణగిధిని సంప్రదించాడు.

“నాకు తెలిసిన విషయం చెప్పకపోవటం దోషం. చెప్పి మీ సునక్కాంతిని భగ్నం చేయటానికే అర్హ అంగీకరించటంలేదు” అన్నాడు గుణగిధి.

“అబ్బంగిలేదు చెప్పండి.” అన్నాడు గృహస్థు.

“నా మాటలమీద మీకు సంపూర్ణ విశ్వాసమున్నదిగా?” అన్నాడు గుణగిధి.

గృహస్థు “ఉన్న”దన్నాడు.

“నీ మాతృకు సుఖప్రసవంకారు. ప్రసవసమయంలో నీని పోతుంది. ఈ వియోగం భరించలేక నీ అల్లుడు, విరాగి ఆయిపోతాడు. మాతృకు దిగులుతో నీ భార్య మంచి మెక్కి నవసి నవసి చచ్చిపోతుంది. నేటికే సరిగ్గా, అయిగు నెలలకు నేను చెప్పినవి జరుగుతాయి.”

ఆ గృహస్థు హృదయవిదారకంగా రోదించాడు. “ఎలాగైనా నా కుటుంబాన్ని రక్షించి” మని పేడుకొన్నాడు. గుణగిధి హృదయం కరుణ రసప్లావితమైంది. కానీ అతను చేయగలిగినదేమీ లేదు. ఎంతో శ్రమమీదగానీ, ఆ గృహస్థు ఇంటికెళ్ళలేదు.

అతరువాత గుణగిధి చాలాసేపు ఆలోచించాడు. తనదగ్గర కొచ్చేటప్పడు అతను ఎంతో సంతోషంతో, బంగారు కలలు కంటూ వచ్చాడు. తను చేసినదేమిటి? హృదయభేద్యమైన విచారాన్ని తనికీ కలిగించి పంపాడు. ఇంగువల్ల ఆ గృహస్థు లాభించిందేమీ లేదు. లేకపోగా, మరొక అయిగు నెలలకు విధిగా అనుభవించవలసిన దారుణానుభవాలను, ఇప్పుడేమంటే అనుభవిస్తున్నాడు. ఇది అతన్ని రక్షించటం కాదే!

ఇప్పుడా గృహస్థు ఏమి చేస్తున్నాడా అని గుణగిధి చూశాడు. అతను గోడనానుకొని విచారిస్తున్నాడు. కూతురు పొట్ట మీద బాదుకొంటూ నేలమీద దొర్లుతున్నది. భార్య సుండెలు పగిలేలా రోదిస్తున్నది. అల్లుడు తల గోడకేసి కొట్టుకొంటున్నాడు.

“ఘోరం” అనుకొన్నాడు గుణగిధి.

“ఆకుపచ్చని కలలాగా, అందంగా గడిచిపోతున్న వారి జీవితాల్లోకి నిప్పు రవ్వను విడిపాను.”

* * * *

కుంతలజేతాధీపడైన సమరసేనుని కీనాడు బొత్తిగా తీరిక లేదు. మరొక రెండు రోజులలో అతని జన్మదినోత్సవాలు జరుగుతాయి. దేశమంతటా ఈ ఉత్సవాలు జయప్రదంగా నిర్వహింపబడటానికి కావలసిన జాగ్రత్తలు తీసుకొనటంలో సతమత మాతున్నాడు. ఇప్పటికే రాజధానీనగరం అత్యున్నతంగా అలంకరించబడ్డది. ప్రత్యేకాకర్షణలుగా, మూడురోజులపాటు కాక్కిరాంగవల నృత్యపాలు నేర్పాటుచేశాడు. సమరసేనుడు వస్తుతః రసహృదయుడు, శృంగారజీవి. ప్రతిసంవత్సరమూ లక్షలాది దీనారాలు ఇందుకోసం వెచ్చింపబడుతుంటాయి. దేశదేశాంత

రాల నటులు, నృత్యగాండు, గాయకులు, కవులు, ఆహ్వానిత బహుకుంటారు. సన్మారకు లభించుటాగు. ఈ వేడుకను పురస్కరించుకొని సమరసేనుడు ఇరుగు పొరుగు రాజులను ఆహ్వానించి తనూ, వారు ఆసంఘంతో నాగ్గానబహు మామూలుగా జరుగుతుంటుంది.

ఈ సంవత్సరంగాడా అలాంటి ఏర్పాట్లన్నీ జరిగాయి. అయినా ఎక్కడన్నా లోపమున్నదేమోనని సమరసేనుడు పరిశీలిస్తూనే ఉన్నాడు. అలాంటి సంవత్సరంలో నేవకు దొకడువచ్చి ‘గుణగిధి తను చచ్చనం కోరుతున్నా’ డని చెప్పాడు. సమరసేనుని హృదయం సంతోషంతో గంతునేసింది. ‘ఈ సంవత్సరం ఇరొక మాతనా కర్షణ’ అనుకొన్నాడు. ప్రజేజే పెంజుమని సేవకుని కొల్లెయిచ్చాడు.

* * * *

“మిమ్మల్ని గురించి విన్నాను. ఈనాడు చూశాను. అయితే తండా చచ్చినందుకు నా గర్వనాదా!” అన్నాడు సమరసేనుడు.

ఈరకమైన సంభాషణ గుణగిధికి వచ్చలేదు.

“ప్రభూ!” అన్నాడు గుణగిధి. “మీకో ఒక రహస్యం చెప్పవలసిన అగత్యం ఏర్పడెడి.”

“ఏమి” అన్నట్లు కనుజొములు కుంచించాడు సమరసేనుడు.

“నావిషయం మీకు తెలుసు...” అవునన్నట్లు సమరసేనుడు తల ఊపవంచేత గుణగిధి చెప్పకుపోయాడు. “దయచేసి మీరీ జన్మదినోత్సవ ప్రయత్నిములను ఆపుచేయండి...ఒక ప్రమాదం సంభవించ నున్నది.”

సమరసేనుడు ఉలిక్కిపడ్డాడు.

“ప్రమాదమే!” అన్నాడు తెప్పరిల్లి.

అందరి రాజులతోబాటు మీరు అగ్నిమిత్రుణ్ణిగూడా ఈ ఉత్సవాని కాహ్వానించారు.”

“ఆహ్వానించాను” అన్నాడు సమరసేనుడు ఏదోజ్ఞాపకం తెచ్చుకొని. అతని నేత్రాలు కొంతపిచ్చులములైనాయి. మంద హాసం తీగకాలం మెదిలి అదృశ్యమైంది.

“దయచేసి మీరా ఆహ్వానాన్ని రద్దుచేయండి. అగ్నిమిత్రుడు సర్వనైస్యాలను తరలించుకొని వస్తున్నాడు. నైసికులను, రాజధానికి సమీపంలో దాచి, నామ మాత్రపు భటవర్గంతో, ఈ మహోత్సవంలో పాల్గొంటాడు. రాజభటులందరూ, ఉత్సవానందములో మునిగిఉండడంచేత, అతని నైస్యాన్ని గుర్తుపట్టలేరు. ఏమరుపాటుగా మీకోటమీదకు లంఘించి దాన్ని వశంచేసుకోవాలని అగ్నిమిత్రుడు ఆలోచిస్తున్నాడు. మిమ్మల సతరు ఖైదీగా పట్టుకొంటాడు. దేశం అరాజకమాతుంది.” అన్నాడు గుణగిధి.

“నేను నమ్మలేక పోతున్నాను” అన్నాడు సమరసేనుడు.

“అగ్నిమిత్రుడు నా ప్రాణ మిత్రుడు. మిత్రద్రోహాని కతడు పొల్పడతాడని, నే నూహించలేను”

“ప్రభూ! ఎవరికీ తెలియని మహాకరమాస్యం చెబుతాను. అస్పదైనా నన్ను ద్వితీయస్తారా.”

అంగీకారం గా తల పంకించాడు సమరసేనుడు.

సుణనిధి కొన్నిక్షణాలు చూతకాలపు దృశ్యాలు తిలకించి ఇలా అన్నాడు:—

“గతసంవత్సరం జరిగిన మీ జన్మదినోత్సవానికి అగ్ని మిత్రునితో బాటు, అతని సోదరిగూడా వచ్చింది. జగదేక సౌందర్య కలియైన సునందమీ మనస్సును ఆకర్షించింది. ఆమెను వివాహం చెసుకోవాలని మీరు నిశ్చయించుకొన్నారు. ఆమె అభిప్రాయం గూడా తెలుసుకొందుకు మీరు ప్రయత్నించారు. జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. ఒకనాటి నాయంత్రం సునంద ఒంటరిగా, మీఉద్యానంలో ఉన్నది. అదే సమయమని మీరువెళ్ళి మీ అభిప్రాయాన్ని చెప్పారు. సునందవదనం కోపంతో ఎర్రబడేది. అదిమీరు సిగ్గుగా భావించారు. ఆరాతే సునంద ఈ విషయాన్ని అన్నతో చెప్పింది. అగ్నిమిత్రుడు ఇది సమయంకొచ్చి ఉద్ఘోషించాడు. ఆ తరువాతి మిగిలిన రాయబారినిగూడా పంపారు. సరైన సమాధానం మీకురాలేదు. ఆకక్ష అగ్నిమిత్రునిలో దిస దిస ప్రవర్తి మానమాతూనే ఉంది. ఈనాటికిల్లా పరిణమించి నున్నది... ఇప్పటికైనా నానూట నమ్మరా?” అన్నాడు సుణనిధి.

సమరసేనుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇదంతా నిజమే! అయినా పురు ధీవిష్యత్తుమాత్రం ఎందుకు నిజం కాగూడదు? అతిశయోక్తిక సంజేహం తీర్చుకోవాలనిపించింది. అడిగాడు—

“నాతో వివాహమంటే, సునంద కిష్టంలేదని నే నర్థం చెసుకొంటున్నాను. ఎందు కిష్టంలేదో చెప్పగలరా?”

సుణనిధి ఆలోచించి, ‘హావ్యంపి’ అన్నాడు.

“లేదు. తెలుసుకోవాలనుకుంటున్నాను.”

సుణనిధి తిప్పించుకోవాలని ప్రయత్నించాడు. మరకేచుడు చెప్పితిరాలన్నాడు.

“ప్రభూ! మీరింత బలవంతం చేస్తున్నారు గనుక, అప్రియమైన సత్యాన్ని చెబుతున్నాను. మీరు అన్యధా భావించకండి.” అని కొన్నిక్షణాలు ఆలోచించాడు. “మిత్రాంగిగారికి చాలాకాలంవరకూ సంతానంలేదు. సంతానభాగ్యంకోసం ఆయన గారు చాలాపరిశ్రమించారు. ఎన్నో వివాహాలు చేసుకొన్నారు. అయినా సంత కలగలేదు. చివరి ప్రయత్నంగా మీతల్లి గారిని వివాహమాడారు. సంవత్సరాలు గడిచిపోతున్నాయిగానీ, సంతానభాగ్యం కలగలేదు. రాజ్యం దేవాలయాధీనం చేసి తపో భూములకు వెళ్ళిదాసుమకొంటున్నాను. ఈసంగతి అతఃపురానికి తెలిసింది. మీతల్లి గారు రాజ్యం మరొకరిస్వాధీనం కాకుండా చెయ్యాలనుకొన్నారు. అలా చేయాలంటే, సంతానవతి కావలసివచ్చి మరొకమార్గంలేదు. సంతానవతి కావటానికి అవకాశంలేదు. మీ తండ్రిగారుగోగ్రస్తులవ్వడమే అందుకు కారణం. మొన మొన్నటివరకూ నైస్వాధీపతిగా వున్న మీర తర్వాత, ఈసందర్భంలో అంతఃపురానికి సహాయం చేశారు. మీరు

జన్మించారు. రాజ్యం దక్కింది. ఈ సంగతి అగ్నిమిత్రునికి అతని సోదరికి తెలుసు. అంగుకే...”

“అవు” అని గర్జించాడు సమరసేనుడు. అతని కళ్ళు నిష్పలు చిందుతున్నాయి. పెదవులు విగపట్టాడు. అపాద మస్తకం వణిపోతున్నాడు.

6

యమకింకరులవంటి భటులు సుణనిధిని పట్టుకొన్నారు. శృంఖలాబద్ధునిచేసి, రహస్య కారాగారంలో బంధించారు. జైలనుండి ఉత్సవస్వములు వినిపిస్తున్నాయి. మంగళనాద్య స్వములు గాలిలో వేలిపోతున్నాయి. గాయకుల మధుర సంగీతం, రాజధిటులు హాళాహళి, కరతాశ్శ్వములు, మృదంగ నిదము, ఉండి ఉండి సుణనిధికి వినిపిస్తున్నాయి.

* * * * *
సుణనిధి నిరసంగా కారాగృహభిత్తికను జారించి బడ్డాడు.

“నే నిటువంటి అశూర్యకర్తలకోసం ఎందుకు ప్రయత్నించాను?”

సుణనిధి తనమతాను ప్రశ్నించుకొన్నాడు.

లోకంలోని - ఎక్కువ భాగమకారణం అవి ఆకస్మికంగా రావటమే నమోదవటం, ఆకస్మికంగా చనిపోవడంకన్న, భూమి నాడు చనిపోతేగనితెలిసి చనిపోవడం దారుణం; ఇక ముందెప్పుడో భాగ్యమస్తాయని, ఇప్పటినుండే, గాటికోసం బాప పవటం, రానున్న విషములు వంటి తెలుసుకోవడంవల, వాటికి తమ చిత్తులుచేసి, జీవితం సుఖమయం చెసుకోవచ్చునన్న గురూహ (!) తనను పట్టి పట్టారాయి. ధీవిష్యత్తును తెలుసు కోవడంవల్ల అన్ని కేసులు రూపుమాపిపోతాయని తను విశ్వసిం చాడు. అందుకోసం ప్రయత్నించి ఆత్మీ పొందాడు. ఫలితం తనను నమ్మకపోవడం. గతాన్ని తగ్గణంగా చెప్పనవ్వమగారీ, భావిని పూర్తిగా విశ్వసించారు. అస్వస్థుగాని అనియూ తన మాట నమ్మరు. అలా ఎమ్మనవ్వడే ప్రతినాగా, రానున్న కుభా కుభా లను ఇవ్వడే తెలుసుకొని, తరువ్వింగాప్రవ ర్తించారు. అలా జరిగిన నాడు లోకం ఆనందభాసుకావడం. స్వర్ణసిమ అవుతుంది....

ఇలా అనుకొన్నాడు సుణనిధి. కొనసా జరిగింది వేరు. వర్త మానంలో, గౌరవనీయులుగా, భూజనీయులుగా చెలూమగే అపు తున్న వేలమంది గతి దరిత్రలు, హయాతి హయంగా సుణనిధికి కనుపించాయి. భయంకరమైన హింసలు, దారుణమైన హత్యలు, దోపిడులు, అసత్యాలు, అశ్లీలజీవితాలు, భృష్టప్రణయాలు...లక్ష లకు లక్షలు. తీవ్రంగా, ఎగ్గుంగా, సుణనిధికి అర్థమైనాయి. అంతర్బహిష్టివితాల నడుము, రహస్యంగా, ఇంత కుక్కువుంటుందని సుణనిధి ఊహించలేదు....

ధీవిష్యత్తు — ఇప్పుడు ‘హదిగిటిలో ఒదిగలబడి’ చిరునవ్వు కిరాలను పెదజలే పసిపాప, పాలు త్రాగుతూనే, గావుకేక బెట్టి, రక్తం కక్కుతూ [ముందెప్పుడో]చనిపోతుందని ఈక్షణానే

తెలిసిన ఆ మాతృమూర్తి హృదయవేదన; మధురాను భూతులతో, రుచిరస్వప్నాలతో, తీవ్ర వాంఛలతో జీవితాలను తుజాలమీద నడిపించే యువమిథునానికి—రెండు సంవత్సరాలలో వియోగం సంభవిస్తుందిని ఇప్పుడే తెలిసినప్పటి ఉన్మాదావస్థ; విజయ కాంక్షతో, రణమోహితో, సేర విహారం చేస్తున్న సైనికులకు—ప్రభుభక్తి, దేశభక్తి ఉద్దీపనలు కాగా, వైరిపీరులను నుగ్గు నూచించేస్తున్న సైనికునికి—తన చిత్రవచయబడి, తనశివాన్ని కాకులు, గద్దలు పాడుచు తింటుంటుంటే, పురుగులు లుక్కలు మంటుంటాయని అర్థమైపోయినప్పటికీ; ఎంతిహారం! తన ఇటువంటి ఫలితాల నాశించి, ఈ విచిత్ర శిక్షలను పొందలేదు.

* * *

ఇంతలో పెద్దగోల వివస్థపడి. వెలాడి పద్వ్యసలతో చెవులు ముక్త్రోగిపోతున్నాయి. ఆయుధాల ఖణంఖణ గ్వనులు, ఆర్తనాదాలు, ఏడుపులు, విజయధ్వనాలు...

“బహుశః అగ్నిమిత్రుని సైనికులు కోటలో? ప్రవేశించి ఉంటారు” అనుకొన్నాడు గుణనిధి.

7

శంకరుడు ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. పార్వతి నిశ్చయంగా ప్రేమించింది.

“విన్నాను. ఇప్పుడే ఇందీవరుడు చెప్పాడు” అన్నది పార్వతి మెల్లగా.

శంకరుడు ఆలోచిస్తూనే అటూఇటూ తిరిగాడు. పార్వతి భర్తముఖంవంకే చూస్తున్నది.

“ఈ ప్రయోగం ఫలిస్తుందనుకున్నాను. కొండంత ఆశతో ఎదురుచూశాను. చివరికి విష ఫలితాన్నిచ్చింది.” అన్నాడు శంకరుడు దిగులుగా.

“ఎందుకని?”

“అదే ఆలోచిస్తున్నాను. లోపమెక్కడున్నదో కనపడి చావటంలేదు.”

పార్వతి మాట్లాడలేదు.

“నువ్వెక్కడన్నా పసిగట్టావా?” కిక్కురన్నాడు.

పార్వతి ఏ సమాధానమూ ఇవ్వలేదు. చిన్న నవ్వు నవ్వింది. శంకరుడుగూడా నవ్వాడు. కానీ అది నవ్వులాగలేదు. ఏమి

చేయటానికి తోచనవ్వకు చేసే చేష్టలాగా, పోలిపోయి ఉన్నది.

“నాది సమాధానంకొదు” అంటూ ప్రారంభించింది ఉమాదేవి. “మొదటినుండీ నేను గుణనిధిని పరీక్షిస్తూ వచ్చాను. అతను భవిష్యత్తును గురించి చెప్పటంలో గూడా అట్టే సమన్వయం లేదు. ఒక్కాయనను, కొడుకువివాహం గురించి చెబుతూ ‘మరణ కారణం మేమిటో చెప్పాను. ఆ కారణం రాకుండా చూసుకోండి. సత్ఫలితం కలగవచ్చు, అంటాడు. ఇన్ని కౌంజాలను, సంఘటనలను చెప్పిన గుణనిధి; వాల్లొకరణాలు రాకుండా చూడగలమో లేదో. ఫలితం ఎలా ఉంటుందో స్పష్టంగా ఎంగుకని చెప్పలేక పోయాడు? సమర సేనునితో మాట్లాడుతూ, ‘రెండుమూడు రోజుల్లో అగ్నిమిత్రుడు సైనికుల్ని తీసుకొస్తున్నాడని, ఏమరు పాటుగా పోటమీద దాడిచేసి దాన్ని వశంచేసుకొంటాడని, మిమ్మల్ని బందీగా పట్టుకుంటాడని’ భవిష్యత్తును గురించి చెప్పడీస్తాడు. అలాగే అగ్నిమిత్రుడు వచ్చాడు. కోటను వశం చేసుకొన్నాడు. సమర సేనుణ్ణి శైధీగా పట్టుకొన్నాడు. బాగానేఉంది. అయితే - సమర సేనుని గత వృత్తాంతం చెప్పిన తరువాత, తన ఏమాతానన్న ఆలోచన గుణనిధికి రాలేదు. ఇంతమంది భావి జీవితాలనుగురించి, సోపపత్తికంగా చెప్పగలిగిన గుణనిధి, తన ఎందుకు శైధీ అయినాడు? ఇలా అవుతానని ముందుగా ఆతని కెంగుకు తెలియలేదు? తెలిసే చేశానటానికి ఏల్లేదుగదా? ముందు వీటికి మీరు సమాధాన మివ్వండి.” అన్నది పార్వతి.

సమాధాన మివ్వడానికి శంకరు డక్కడలేదు. అతను వెళ్ళి పోయిగూడా చాలాసేపయింది.

“పాపం! గుణనిధి ఘోరంగా చనిపోయాడు. ఇటువంటి మంత్రశిక్షలున్నవాళ్ళు బ్రతికిఉంటే కేశానికి ఆవర్ణకమని అగ్నిమిత్రుడు కొరడాలతో కొట్టించి చంపాడు. కుక్కలను ఉసి గొల్పాడు. పాపం! మాకోసం అతను చిత్రహింసలు పడ్డాడు” అనుకొన్నది ఉమా.

* * * *

పార్వతీదేవి సంజేహాలను, ఆతరువాత గూడా శంకరుడు తీర్చలేదు. అప్పటికే ఇప్పటికీ ఆనందహాలు సందేహాలుగానే ఉండి పోయాయి.

చిలకమర్తి-నాటకకర్త

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని

ఆంధ్రమునఁ గావ్య వాఙ్మయమువలెనే నాటక వాఙ్మయము కూడఁ దొలుదొల్ల ననువాదరూపముననే వెలువడియుండెను. తరువాతఁ బ్రతిభాశాలులైన విద్వాంసులు కొందఱు తాండ్ల నాటకములను, గొందఱు సంస్కృత నాటకములను నొజ్జలంతులుగా గ్రహించి స్వతంత్ర నాటకములను వ్రాయఁదొడంగిరి. సంస్కృత మార్గానుయాయలైన ప్రసిద్ధాంధ్ర నాటకకర్తలలో కీ. శే. చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహముగారొకరు. గయోపాఖ్యానాది నాటకములు బహు నాటక సమాజములచే బహు వారములు ప్రదర్శితములై వారికి నాటక కర్తగాఁ గూడఁ గీర్తితెచ్చినమాట నిజమేయైనను వారి నవలలకుఁ గలిగినంత వ్యాప్తి నాటకములకుఁ గలుగలేదనుటలో నతిశయోక్తి యుండఁజాలదు. వారు నవలారచన నల్ప సిద్ధహస్తులు. వారి నవలలు చదువనివారును, జదివి యానందింపనివారును ఆంధ్రదేశమునందలి యక్షరాస్యులలో నెందఱో యుండిరు. కాని వారి గ్రంథకర్తృత్వము నవలారచనముతోఁ గాక నాటకరచనములతోనే యారంభించియుండెను. కీ. శే. 19వ శతాబ్ది చివరిలోజులగో రాజమహేంద్రవరమున శ్రీ భిష్మానేని హనుమంతరావు నాయుఁడుగారి ప్రోత్సహమున నెలకొల్పఁబడిన హిందూ నాటకసమాజమువారు ప్రదర్శించుటకై నాటకరచన, ద్రౌపదీ పరిణయము, గయోపాఖ్యానము, పారిజాతాపహరణము, రామజననము, సీతాకళ్యాణము, నలనాటకము, ప్రసన్న యాదవము మున్నగు పెక్కు నాటకములను రచించి యుండిరి. తరువాత వారు చతుర చంద్రహాసము ప్రహ్లాద నాటకము అను స్వతంత్ర నాటకములనే కాక పార్వతీ పరిణయమునకును, భాస్కృత నాటకములకును అనువాదములనుగూడ వెలయించియుండిరి. శ్రీ బంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారును, శ్రీ హనుమంతరావు నాయుఁడుగారును పై నాటకసమాజమున సభ్యులై ప్రముఖములైన ప్రౌఢపురుష పాత్రలను సమర్థతతో నిర్వహించుచుండిరి. వారేకాక యితర నటులు కూడఁ బలువు రభినయమున నారితేరినవారేయయ్యుఁ బద్యములను బాడు నలవాటులేనివారగుచుచేఁ బ్రధానముగా నా నాటక సంఘమువారి కొఱకై రచించుచుండిన కొన్ని మొదటి నాటకములను పంతులుగారు వచనమయములుగానే వ్రాయుట సంభవించెను. మొదటి నవి యన్నియు నముద్రితములుగానే యుండిపోయెను. ప్రత్యేక నాటకసమాజములను దృష్టియందుంచుకొని వ్రాయఁబడుచుండు నాటకములలో నటులకు యభిరుచి సామర్థ్యముల ననుసరించియే పద్య గద్యములు రచింపఁబడుచుండుటయు, నవి తొలుత నముద్రితములుగానేయుండి ప్రదర్శన సమయములందలి యనుభవములఁ బురస్కరించుకొని చేయఁబడు మార్పు చేర్పులతోఁ దరు

వాత ముద్రితములగుచుండుటయు సహజమైన పద్ధతియే. కీ. శే. భర్తృవరము రామకృష్ణమూచాపిఠ్యలవారి నాటకములు కూడ వారంభములో నిట్లు రచింపబడినట్టివే. వారివలెనే చిలకమర్తివారు కూడ దిరువాత ముద్రింపబలినపప్పు రా నాటకములలో నటుల ననుసరించి కాక పాత్రల ననుసరించి తమ యిచ్చవచ్చిచెట్లు పద్యములను జొప్పించియుండిరి. ముద్రితములైన వారి స్వతంత్ర నాటకములలో గయోపాఖ్యానము, ప్రసన్న యాదవము, పారిజాతాపహరణము, చతుర చంద్రహాసము, ప్రహ్లాద నాటకము అనునైనను సుప్రసిద్ధములైనవి. మిగిలినవి ముద్రితములైనవో లేదో తెలియదు.

చిలకమర్తివారి నాటకములలోనే కాక యాంధ్రనాటకములలో నెల్ల మిక్కిలి ప్రసిద్ధిప్రచారములు గాంచినది గయోపాఖ్యానము. దీనికి ప్రచండయాదవ మను నామాంతరముకూడఁ గలదు. సూర్య నేత్రున కర్ణమొసంగు సమయమున భార్యతో విమానగామియై యాక సమునఁ బోవుచుండిన గయఁడు తన యంజలిలో నిక్షేపము వైచుటచేఁ బ్రచిండుడై యాదవవంశిత్వ మైన శ్రీ కృష్ణ డెవ్వ రక్షువచ్చినను ఆ నిక్షేపమువైచిన పాపాత్ముని సంహరింతునని ప్రతినగావించుటయు, గయఁడుకు శరణోసంగిన యగ్ధనునితో స్నేహబాంధవ్యముల నరకుచేయక దారుణముగాఁ బోగుటయు ననుసందర్భములను బురస్కరించుకొని కవిగా రీనాటకమున కా రెండవనామము కల్పించియుండురు. కాని యీపేరు పుస్తకములోనున్నదేకాని ప్రచారములో నెక్కడను వినరాదు. ఇందలి కథ కృష్ణార్జునులతో సంబంధించినదైనను భారతములో నున్నట్టిది కాదు. ఏతత్కథావస్తువులైన గ్రంథము లాంధ్రమున నాలుగైదున్నవి. అందు మొదటిది నా డిండ్లగోపమంత్రి కృష్ణార్జున సంవాదమును పేర రచించిన ద్వీపదికావ్యము. తరువాత వెలిచేరు వేంకటరామప్రధాని, కస్తూరిరంగకవి, రామయామాత్యుఁడు అనువారు దానినే పద్యకావ్యములుగా వెలయించియుండిరి. చిత్రభారతమున నిటువంటి కథ యొకటి యున్నది కాని దానికిని నాటక కథకును జాలభేదమున్నది. గయఁడు కృష్ణునిచేతిలోఁగాక గాలవుఁడను నొక ఋషిచేతిలో నుమినియుండినట్లును, అతఁడు కృష్ణునితోఁ జెప్పకొనఁగాఁ గృష్ణుఁడు కుపితుడై గయని సంహరింపఁ బ్రతినచేసినట్లును, గయఁ డగ్ధునుని శరణుచొచ్చుటచేఁ గృష్ణార్జునులకు యగ్ధము జరిగినట్లును నందు వర్ణింపఁబడియున్నది. చిలకమర్తివారు పైగ్రంథములన్నిటిలో రామయామాత్యుని గ్రంథమునే చాల సన్నిహితముగా ననుసరించియుండిరి. అలఁతిమార్పులతో నందలి పద్యములే కొన్ని నాటకమున రూపాంతరము నొంది నట్లు కనపించును. కృష్ణునిప్రతిజ్ఞ విన్నపిమృగ భీతుడై గయఁ

ప్రమాదరక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడే ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలా ఉండేది

తెలియని ఈ దినాల్లో

అగ్ని ★ మోటార్ కారు ★ కార్మికనష్టపరిహారం

నౌకా ★ పయడిలిటిగ్యారంటీ ★ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి:

యునైటెడ్ ఇండియా షేర్ అండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

“యునైటెడ్ ఇండియా బిల్డింగ్స్”

ఎన్ ఫ్లెక్సేడ్ - మద్రాసు

Telephone: 4241

Telegrams: "UNIGEN"

ప్రకటనలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా - పూణె - కొలంబో - సింగపూర్.

“గార్రిక్”

మరువకండి!

మీకు అననరమైన యెట్టి యాంత్రిక సంబంధమైన వానికిగాని, కట్టడమున సంబంధమైన వానికిగాని, యాంత్రిక పనిముట్లకు, శానిటరీ పరికరములకు, పెంకులకు, ఇనుపసామగ్రికి మమ్ము సంప్రదించండి.

గార్రిక్ & కంపెనీ లిమిటెడ్,

26, ఎట్టబాలు చెట్టి వీధి, మద్రాసు - 1.

తెలిపి : “MADGAR”

(స్థాపితము : 1878)

ఫోను : 2402

హెడ్డాఫీసు : జాకబ్ స్కర్మిల్, బొంబాయి 11.

బ్రాంచి : కోయంబత్తూరు.

జ. అ. త. వ. క.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్య గారి “మేల్మాయిల్ మరుండు”

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్టురోగ నివారిణి
భయంకరమైన మేహవ్యాధివల్ల కష్టపడు వారలకు
పుంర్జన్మమిచ్చు అద్భుత నింజీవి
మేహరోగ నివారణ నూనె, లేహ్యము

వర్షమేహ, ఎత్తమేహ, పొడలు, మేహరణములు, తిమ్మర్లు, మతిమాంద్యము, కుష్టములు, పీల్చారికము, చూతక వ్యాధిలు, వాతము, గుర్మము, తెలుపు, ఉష్ణం. గ్రంథి కాళ్లచేతులు మంటలు, రక్తవింహీనం, గజ్జి, దురద, వీర్యవృద్ధి, మూలవ్యాధి, మలవిదర్శకము మొదలైన అన్ని విధముల దుర్బిణి వ్యాధులను అతి సులభముగా పోగొట్టును.

40 రోజులు (1 మండలము) నూనె. లేహ్యము 6-0-0 రూపాయల పట్టు పేటు వివరములను కేటాగు లోచూడవచ్చును

శ్రీ పరమాత్మ తైలము (స్నానమునకు శుభప్రయోగం)
కండ్లు మంట, కనుమూపు తక్కువ, మెదడు ఉష్ణం,
ముక్కులో రక్తము కొదుట, క్రమాల, దిగు, నవదగ్గు,
శ్వాసకోశమునందు నలుగు అన్ని వ్యాధులను నివరి
చేసే రక్తశుద్ధిని కలిగించి జీవమునకు సుఖము నిచ్చును.

K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU

For :

Blood-Purification, Constipation,
Gleet, Leprosy, Gonorrhoea, Venereal,
and all kinds of Skin Diseases

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్య ఓ సన్యు, 5/22, మేల్మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

డభయమునకై తొలత బ్రహ్మలోకమునకును దరువాతఁ బైలాసమునకును వరిగియుండెను. శింకరుఁ డభయమునొసంగ నంగికరింప నప్పు డాతఁడు

“నాగలోకమునకు నెరిగి డాగియున్న
బలియు హరిభక్తఁ డాతఁడు పట్టియిచ్చు
ఊదిమిధ్యముఁజొచ్చి యొదిగియుండెదనన్న
హరిమాయ యదియును వరసిమాడ”

నిత్యదిగా విలపించియుండెను. ఈ వాక్యములకు నాటకమునందలి

పాతాళమునకేగి బ్రతుకవిచ్చునటన్న
బలిచక్రవర్తి నన్నట్టియిచ్చు
జలధి నాయకువేడి శిరఁబూజ్యుడనన్న
వలప్రతికాయడై యలవసించు

నను సీసపద్య పాదములతోఁబోల్చి చూచినచో నామూలము ను నాటక మెంత సన్నిహితముగా ననుసరించెనో తెలియవచ్చును.

గయోపాఖ్యానము విరరసప్రధానమైన నాటకము. హాస్య కరుణము లిందిచ్చుటచ్చట నంగరసముగా నున్నవి. శింకరుఁడు చివర జోక్యము కలిగించుకొనకయుండినచో నాటకము విషాదాంతముగా ముగిసియుండును. శిరడాగతి త్రాణమున నొక్క అర్జునునకే కాక పాండవులందఱిని గల దీక్ష యిందుఁజక్కఁగా వర్తింపబడినది. ఇందలి కథలోనే సహజమైన యాకర్షణ శక్తియున్నది. కాల్యాణము లును బావమణిఁగులు నైన కృష్ణార్జునులకు గయనిమూలమున జైరము సంభవించునన్న వృత్తాంతము నాటకమున నారదునికి వలెనే పాతక సామాజికులకుఁగూడ నింతిం తురాని యాశ్చర్యము చెకూర్చును. ఇట్లు జరుగునని సాధారణముగా నెవ్వరును దలంపరు. అందుచేత నే కథసాగుకొలగది తత్పర్యవసానము నెఱుంగు కుతూహలమును గ్రమక్రమముగాఁ జెంపొందించుచుండును. గయఁజెర్చి ప్రదాన మొనరించు నమృతముని యంజలిలో నుమియుట ఘోరమైన దోషమేయయ్యు నాతఁడు దాని నుద్దేశిపూర్వకముగా నొనరించిన వాఁడు కాకపోవుటచేతను, సహజముగా నతఁడు ధిగవచ్చుక్రిప్తారిత హృదియుండును, సుగుణగణ కోభిర్బండును నగుటచేతను సామాజికులారని యెడ సానుభూతిపహించి యెవ్వరైన నాతని కభియమిచ్చి రక్షించిన బాగుగానుండునని యూహించుచుండురు. సర్వవిషయల సమర్థుడైన వ్యసాచియందుకుఁ బూనుట వారి కెంతయోయూఱుట కలిగించును. సామాజిక సానుభూతి సంఘక్షకముగా గయని కలమును జిత్రించుటలోఁ జలకమర్తి కవి యఖండమైన నైపుణ్యము ప్రదర్శించినాఁడు. చివర శింకరుఁడు ప్రత్యక్షమై గయకృష్ణార్జునులు మువ్వరియందునుగల తస్య నిరూపించి రణమునకు విరమణము కలిగించుట కలవాప్రియుఁడైన నాందునిమాట యేమో కాని యితిరులందఱికిని అతి ప్రీతికలిగించును. కాశికుని హాస్యము కొన్నిచోట్ల నస్తానపతితమై యతిమాత్రముగా నున్నను మొత్తిముమీఁద హృదయరంజకముగానే యొప్పారుచున్నది. పంచమాంకమునఁ గృష్ణార్జునుల యుద్ధమందు సంస్కృతి లక్షణమునకు విరుద్ధముగా రంగముమీఁదనే ప్రదర్శితమై యున్నది. ప్రథమాంకమున గృష్ణుఁడు యమునాతటమునందుఁ దానుగావించిన బాల్యక్రీడల

వర్తించుటయు. ద్వితీయాంకమునందలి గయని సత్యభాగ వద్దనును నొంతి దీర్ఘతరములై నాటక కలాగమపమును నిరోధించుచున్నట్లున్నవి. యమునాజలదేవరి కృష్ణునకు నీ చేతిలో నుమిసిన నాఁడు గయఁజెని యెఱింగించుటయు. సరేరవాశీ కృష్ణుఁడు కొవించిన ప్రతల్లవిషయము గయనినిఁ జేఱఃపుటయు, బంచమాంకమునఁ గృష్ణుఁడు మత్స్యావతారమును శింకరుఁడు క్షీరసాగరాదుఁడు సర్జునునకుఁ జూపుటయు నతిలోక మహామతోఁగూడ నాటక సహజత్వమున కిందుకలోపము నాపాదించుచున్నవి. ద్వితీయాంకమున గయఁడు మొదిట సత్యభాగమునకును దిగువాతఁ బైలాసమునకును పరిగి బ్రహ్మశింకరుల శిరఁబూజేడుటయు, జమర్థాంకమున సత్యభాగఁడు రాయబారము నైఫల్యము నెఱింగించిన పిమ్మట హస్తప్ర, రుక్మిణి, సత్యభామ, దేవకీ వసుదేవులు నొకరి తమవాత నొకఁడచ్చి కృష్ణుని నర్జునుతో సంధికొవించుకొమ్మని ప్రార్థించుటయు గొంత పునరుక్తదోషమునకును గుఱియగుచున్నవి. కుటిల మతులయ్యు ని సందర్భమునఁ బాండవులకు బాసటగా వచ్చిన దుర్యోధన కర్ణదుల దురుద్దేశమును నూచించిరకాని కవిగారు మరల వారి ప్రసక్తి యెచ్చటను దెచ్చియుండలేదు. కృష్ణుఁడు సుధద్రుకును రుక్మిణి సత్యభామలకును, దల్లిపిండ్రులకును నొసంగిన ప్రత్యుత్తరములు మాధవమునకు దూరములై నిష్కల కరుణా మయుఁడైన యా దేవునికిలేని కాశిన్యమును గల్పించుచున్నవి. యుద్ధాంతమునఁ గృష్ణుఁడు “కుటిలాచారులు ధారరాష్ట్రులకు మీకున్గయ్యమా, దానికై పలుకెఁజ్రొంబులు; దత్తదర్శయి సంపాదించినో లేదో యంచెబులైనం గనఁగోరి యాహవము నేకీలీలఁ గల్పించితి” నని యర్జునునితోఁ బల్కుట పాండవులయెడ నాతనికిఁ గల సత్సహితమును వెల్పుచున్నను అతఁ డిట్లునునితోఁబోరిన తీవ్రతను యరస్కరించుకొనిమాచినచో సత్యేతరమువోలెఁ గాని పించుచున్నది. ఇట్లచ్చటచ్చటఁ గోన్ని నెరసులు గోచరించిన ముదలొల్కు పద్యములును, మధురములైన సంభాషణములును, సహజ రమణీయమైన వస్తువును ఆంధ్రుల కీనాటకము నత్యంతాదర పాత్రము గావించినవి. గయోపాఖ్యాన నాటకపుఁ బ్రతులు లక్షకుఁ జైగా నాంధ్రదేశమున నమ్మకమైపోవుటయే ధానియెడ నాంధ్రులకుఁ గల యభిమానమునకుఁ దార్కాణము.

పారిజాతాపహరణమును చిలకమర్తివారు గయోపాఖ్యానము రచించిన మధుసూటి సంవత్సరము (1890) తమ యిరువదిమూఁదవ యేట రచించియుండిరి. సుప్రసిద్ధమైన ముక్కు తిమ్మనార్యుని ప్రబంధమే యీ నాటకకథకు మూలము. కాని యీ ప్రబంధములో వలెఁగాక నాటకమునఁ గథ సరిగాఁ బారిజాతాపహరణముతోనే ముగియుచు నా నామమును సార్థకము చేయుచున్నది. పుణ్యక ప్రతమిషమున నారదుఁడు సత్యభామా గర్వభంగ మొనరించిన వృత్తాంత మిందు విశవఁబడినది. నిజమునకుఁ బారిజాతాపహరణ వృత్తాంతమునకును దానికిని నంత సంబంధము లేనేలేదు. చిత్ర రథుని రాయబారము చిలకమర్తివారు సృష్టించినదే. ఆ రాయబారమునకును, బృహస్పతి హితోపదేశమునకును ఫలితముగా నిండ్రుఁడు నాటకమున గృష్ణునితో సంధిచెసికొని యుద్ధమును బరిహరించెను. పారిజాతపుష్పములపాన్పున నేకాని పవ్వళింపని కచిదేవి శారీరక

యందలి యాదరముచే జారిజాతవృక్షమునకై భగవంతుడైన కృష్ణునితో నొలుతుఁ జోర నూహించిన యింద్రుడే కృష్ణుఁడోడ యేడాదియైనసిక్కుటఁ జారిజాతమును మరల నాకమునకుఁ బంపెడ నని పత్నినప్పడు మాటాడి కూరకుండుక యా యవతారమునఁ కృష్ణుఁ డుద్విష్టమందునంతకాలము దాని నుంచుకొనవచ్చుననుట యుంచుక వింతగానున్నది. మర్యాదకై యాతఁ డిట్లు పనుక యాదపుఁ డది యధార్థముగనే గ్రహించి పృథ్విమను కాశ్వతియు గానే స్వాయత్రియు కావించుకొనెను. నారదుఁడు కాశ్వతీతోఁ జారిజాతప్రసూనము గుణగణములు వర్ణించుచు నది లతాంతయున సంగరసంపదర్శనమునఁ గావించునని తిమ్మన చెప్పిన తోడ్పాటును విడిచి చిరుకమర్చి వారానిత్యమును బోషించియున్నారు. మూలమునవలెనే నాటకమునఁగూడ సత్యభామ గర్వాభిమానములును స్వాధీనపతికౌత్వమును జక్కఁగా వివరింపఁబడినవి. కృష్ణుఁడనునయించుచుఁ గోసగృహమునఁ దనకు నమస్కరించి నప్పుడు ప్రభావితయై సత్యభామ యాతని వామపాదముతోఁ దన్నినను తరువాతఁ గొంచెము పశ్చాత్తాపపడినట్లు వర్ణించి నాటక కవి యామెలచున కిండుక వన్నె చేపూర్చినాఁడు. సత్యభార్యయుల వాక్యలసూమును, వారు తప్పెవరిదని కైరవునడిగి నప్పుడతఁ డొసంగిన హాస్యరసపూరితమైన యుత్తరమును వినోదావహములుగా నున్నవి. మూలమునవలె నాటకమున రుక్మిణి కేవల సత్త్విగుణ సంపన్నురాలుకాదు. సత్యభామ యందంత కాకపోయినను సవత్సీ జన సహజములైన యార్థ్యాద్వేషాదు లామెయందునుస్వల్పముగా వర్ణింప బడినవి. కృష్ణుఁడు సత్యభామతో నాకలీకమున కరిగినప్పుడు కావించిన దక్కాలవర్ణనము కథనమార్గమునుబట్టి కొంత విరుగు కలిగిండుటయే కాక యనావశ్యముగాఁ గూడఁ దోచుచున్నది. అసలారంగమును దొలగించినను నాటకకథ కంత యంతరాయముండదు. ఇంకఁ జతుర్థాంకమునందలి రంభా సంభోగవృత్తాంతమును, వీరుడైన శ్రీ త్రియనకును సోమయాజియైన విప్రునకును జరిగిన కలహమును కేవల హాస్యరసమునకై కల్పింపఁబడినట్టివి. ఆ ప్రసంగము కొంచె మించుమించుగా నంకమంతయు నాక్రమించి దీర్ఘ తరమై కథాగమనమున కొంటంకముగా నుండుటయే కాక కొంత యనుచితముగాఁ గూడ నున్నది. ఇట్లే యీ సందర్భమునందలి రంభా నాట్యప్రదర్శనమును సామాజిక సంతోషణమునకై కల్పింపఁబడి నట్టిదే. అసలీ చతుర్థాంకమును బూర్తిగాఁ దొలగించి కృష్ణుని నాకప్రయాణమునే విష్కంభముతోనో నూచించిన బాగుగా నుండియుండును.

పారిజాతాపహరణమునందును ప్రధాన రసము వీరమే. కాని యిందిది యాద్యంతము శృంగార హాస్యములతో మిళితమైయున్నది. పారిజాత వృక్షమును సత్యభామ సాధము పెరటిలో నాటించునని కృష్ణుఁడు పూనిన యుత్సాహము పంచమాంకము చివర దానిని గొని నాకమునుండి తిరిగి వచ్చుటతోఁ జరిపుష్టమై నిద్రిసొందుచున్నది. ఇందలి కైరవునిహాస్యము లలితమధురమై యాహ్లాదకరముగా నున్నది. అతఁడు సగము నిద్దురలో హంసపడికను గనకలతయనుకొని యామె ముందే యామెను నిందించుట చతుర్మూర్తిభాసురమై యుప్పురుచున్నది. పలువురు భార్యల కెంద్రాడి యుండవలసి వృత్తి

కొందింప యత్నించు మగనియగదా జ్ఞీ నాటకమున రమణీయముగా మోగ గర్భముగా వర్ణింపబడినది.

ప్రసన్న యాదవము (క్రీ. శ. 1806 నాటికి బూర్తిచేయఁబడినది. కృష్ణుఁడు లోకకంటకుడైన నరకాసురుని వధించి యాతని తుమారుడైన భగదత్తు ననుగ్రహించుట యిందలి యతివృత్తము. ప్రసన్నుడైన యాదవు సధికరించి వ్రాయఁబడిన దగుటచే నీ నాటకమున కీ నామము సార్థకముగుచున్నది. అదిగాక తా మంతకుముందే గయోపాఖ్యానమును బ్రచండియాదవమును పెర రచించి యుండుటచేఁ గవిగారు నమత్కరమునకై దీనికిఁ బ్రసన్న యాదవమని పేరు పెట్టియుండిరి. ఈ త్తర హరివంశ భాగవతిములందన్న నరకాసుర సంహార వృత్తాంతమే యీ నాటకమునకు మూలము. మహేంద్రుఁడు బృహస్పతి హితవోధ సమసరించి కేవలి నరకునిచేతఁ బడు నిక్కట్లు విన్నవించుటకై మాణిభద్రుని ద్వారకానగరమునకు రాయబారిగాఁ బంపుట నాటకమునఁ గ్రాంతిగాఁ గల్పింపఁబడినది. ఈ నాటకము చాలవఱకు సంస్కృత లక్షణాను గుణముగ రచింపబడినది. గయోపాఖ్యానముందువలె యాదము నిందు రంగముననే వర్ణింపక కవిగారు తృతీయ చతుర్థాంకముల యారంభములందు విష్కంభములచే నూచించియున్నారు. ప్రథమాంకమునందు నరకుఁ డింద్రునితోఁ గావించిన సంభాషణ మాత్రని యాదృత్యమునకంతయుఁ దగియున్నది. ద్వితీయాంకమునందలి నరకుని విరహావేదనా విర్ణనము ప్రబంధమార్గమున నడిచినది. తొర్రకి నరకాసురుల సంభాషణ ముత్తర హరివంశమునందువలెనే నరసములైన యుక్తి ప్రత్యుక్తులతోఁ గూడి రమణీయముగా నున్నది. మాణిభద్రుఁడు కృష్ణునితో కేవలి పడుపాట్లు విన్నవించు సమయముననే జదిరి కాశ్రిమ వాసులైన తాపసులు కూడ నరుదించి నరకునియుఁ దదను దరులయు దుండగముల వర్ణించుట కృష్ణుని కోపాగ్ని కాజ్యభారయై యాతని వెంటనే కార్యోన్ముఖునిఁ గావించినది. చివరి యంకమునఁ గృష్ణుఁడు భగదత్తు నూడించి యనుగ్రహించుటయు, నరకునిచే నెఱపెట్టఁబడిన రాజకన్యకల నిడివించుటయే కాక జారిన తెట్టబట్ట నంగీకరించుటయు నతని యారక్షణ పరాయణత్వం దార్కాణముగా నున్నది. భర్త మూర్ఖాక్రంతుఁడైనతత సత్యభామ మాటిన పరాక్రమము లోకోత్తరమై సరియైన శిక్షణ మొసంగఁబడుచో స్త్రీలుపైత మెట్టి విద్యలైన నేర్వఁజాలుదు రనుటకు దృష్టాంతమై యుప్పుచున్నది.

ప్రసన్న యాదవమునఁ గూడఁ బ్రధానరసము వీరమే. ఈ రసమునకు నాటకారంభమున నరకుఁడును దదుపరి సత్యా కృష్ణులును నాలంబనములై యుప్పుచున్నారు. ద్వితీయాంకము శృంగార రసాభాసమునకును ద్వితీయాంకము కరుణరసమునకును నెలవులై యున్నవి. భగదత్తుఁడు తండ్రికై విలపించిన ఘట్టమునఁ గరుణ రసము బాగుగాఁ బోషింపఁబడినది. మందపాల వజ్రకంఠుల సంభాషణములలోఁ గానవచ్చు హాస్యము కృత్రిమమై పేలవతా దోషమున కాకరముగుచున్నది. నరకుని మరణానంతరము వారేడ్చిన యేడ్పులో దుఃఖముకంటె హాస్యపుఁబారే యెక్కువ. కరుణహాస్యముల కెన్నఁడును బొత్తు కుదురదు. కాని నమ్మోకనము వికృతమై

యించుక వెగలు కలిగించును. చతుర్థాంకమునఁ గృష్ణ నరకాసురులకు జరిగిన సంభాషణము శేవల నాగాడింబరమై, యాత్మశ్లాఘలకాలవాలమై యనవసరముగాఁ బొడిగింపఁబడినది. ఆ యంకమున నడిచిన కార్యము మృగ్యము. స్వల్పములైన ఈలోపముల నటుంచి చూచినచో దశపాత్రపోషణమునను, సంభాషణ చమత్కారమునను, గథాసంవిధానమునను ఈ నాటకము సర్వవిధముల మిన్నగా నున్నది. పంతులు గారికిఁగూడ నీ నాటకమునందే యభిమాన మెక్కువ. “నా నాటకములలో గయోపాఖ్యానము శ్రేష్ఠమని జను లభిప్రాయపడుదురు. ప్రసన్న యాదవము శ్రేష్ఠమని నా యభిప్రాయమని స్వీయచరిత్రలో వారాయభిమానమున కక్షరరూప మొసంగియుండిరి.

చతుర చంద్రహాసము మరణాంతమైన నాటకము. తాను కావించిన ప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థమై శ్రువుల కపకారములుగాఁ బరిణమించుటయేకాక తన కపకారులగుటకూడ సంభవించుటచే దుష్టబుద్ధి వేదనాగ్ని దండవ్యామానుడై స్వయముగాఁ జూడుచుకొని చనిపోవుటతో నాటకము ముగియుచున్నది. ఈ నాటకమునకుఁ జతుర చంద్రహాసముని పేరుపెట్టఁబడినను ఇందు నాయకుఁడు దుష్టబుద్ధియగు బాదరాయణుడే. ఇందు జరిగిన కథా తంత్రమున కంతకును నూత్రధారుఁ డాతఁడే. అతనియందు రాజద్రోహము, స్వార్థపరాయణత, లోభము, క్రూరత మున్నగు గుణములన్నియు మూర్ఖినించియున్నవి. తాను జేయఁదలంచిన కార్యమును సిద్ధింపజేయుటకై యాతఁ డెట్టిభూరము నొనర్చుటకును వెనుదీయఁడు. చివరికి నిజాకాపరిపూర్తికై యాతఁడు సుగుణాల కాలయైన తనకూడ సౌఖ్యమునుగూడ మంటఁగలుప యత్నించెను; సాధువైసి యింద్రదత్తునిఁ గపటమార్గమున బంధించెను; సౌఖ్యస్వంపన్నుడైన చంద్రహాసుని రెండుపర్యాయములు చంపింప నిశ్చయించెను. అతఁడు పురుషకారమునే నమ్మి దైవమును బూర్తిగా విడనాడియుండుటచే నాతని యత్నములన్నియు సుమంత్రాధిష్ఠితములయ్యి బూడిదలోఁజేల్చిన హవ్యములవలె నిష్ఫలములైపోయెను. కవి యాతనియందుఁ జిత్రించిన దౌష్ట్యము ప్రతిక్షణమందును గోచరించి సామాజికల కాతనియొడఁ పోయభావమునే కలిగించునుగాని సానుభూతి కలిగింపఁజాలదు. పైఁగా దుష్టుడైన యాతఁ డెట్టిచావు వచ్చుట వారి కెంతో యానందమును జేకూర్చును. అందుచే నీనాటకము మరణాంతమయ్యి విషదాంతార్థతకు దూరమైపోయినది. నిజమున కీనాటకమునఁ జంద్రహాసుఁడు ప్రదర్శించిన చాతుర్యమేమియును లేదు. సహజ సుగుణకాలియైన యాతఁ డదృష్టవశమునఁ బెక్కుగండములు తప్పించుకొని మహాశ్వర్యమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. చతుర చంద్రహాసపదములందుఁ గానవచ్చు నాదృశ్యరసామయము శ్రవణసుభిగమైయుండుట యగు కారణముతప్ప నీ నాటకమున కాపేరుంచుట కింకొకకారణము కానరాదు. ఈ నాటకమున దుష్టబుద్ధిజీవితము పురుషకారము యొక్కయల్పతన, జంద్రహాసునిజీవితము దైవముయొక్క బలీయస్త్యమును జక్కఁగా వ్యక్తముచేయుచున్నవి.

ఈ నాటకమున దుష్టబుద్ధిపన్నిన బన్నాగము లెప్పటికప్పుడే తప్పక ఫలించునట్టివిగాఁ గనఁబడి తుద కన్యభాపరిణమించినవి. అవి,

నిష్ఫలములగుటకు రైవము చాలకపోవుటయే కారణము. కాని దుష్టబుద్ధి ప్రజ్ఞాలోపము కారణముకాదు. అతఁడు హేమవర్మకుఁ బులిం దరాబుడై గోప మెక్కించినప్పుడు చూచినబుద్ధిచాకటక్యమింతి తని చెప్పరాదు. తన యత్నము లనన్యకాకరింపఁబడి నప్పు డాతఁడు నిరుత్సాహమును గాని నైరాశ్యమునుగాని ప్రదర్శింపక ధీరుడై క్రొత్తక్రొత్త మార్గములకు విలినములు చల్లుచుండుట యెంతో ప్రశంసనియముగా నుండును. మదనునికిని దుష్టబుద్ధికిని కీలమునను, వర్తనమందును హస్తమకకాంతర మున్నది. ఆ తండ్రికొడుకుల ప్రవృత్తిలోఁగల తారతమ్యము నాటకమున స్పష్టముగా వివరింపఁ బడినది. ఏ యన్యాయము నెఱుఁగని మదనుఁడు, చివరఁ గాళికాలయమున భీమభైరవులచే ఖండింపఁబడి తండ్రి దౌష్ట్యమునకు బలియగుట విషాదిభావమున కెంతోవన్నె చేకూర్చుచున్నది. చంద్రహాసుఁడు కావించిన వనవర్తన మించుక దీర్ఘమై ప్రబంధమార్గమునుబట్టినది. నాటక కార్యము రెండుమూఁడు ముఖ్యసన్నివేశము లందాకస్మిక సంఘటన (Chance) వై నాధారపడియున్నది. చంద్రహాసుఁడు నిద్రించుచున్న సమయమున విషయ కాంచనమాలతో నచ్చటికేగి యుత్తరమును జూచి యందక్షర పరివర్తనము చేయవలసినచో నాటకకథ యింకొక విధముగా జరిగి యుండును. అట్లే కాళికాలయమునకుఁ జంద్రహాసునికి బదులు మదనుఁ డేగకుండినచో భీమభైరవులు దుష్టబుద్ధి తలంచినట్లేమియు నాలోచింపక యాతనినే సంహరించియుండురు. కథాకార్యమీ విధముగా నాకస్మికావతీతములైన సంఘటనలపై నాధారపడి యుండుట తత్సంఘటనమునందలి లోపమేయని విమర్శకుల యభిప్రాయము. మదనుఁడు త్తరమును జూచినంతనే యిసుమంతయు ననుమానింపక తండ్రిపరోక్షమునందే సోదరికిఁ జెండ్లికావించుటయు, నంత పట్టుదలయుఁ బ్రతిభయుగల బుష్టబుద్ధియందు మార్పుకావించిన వారెవరో పరిశీలింపక చంద్రహాసుడే యట్లునర్చి తన్ను వంచించియుండునని తలంచి యూరకుండుటయు వింతకలిగించుచున్నవి.

చతుర చంద్రహాసమునందలి ప్రధానరసముకూడ వీరమే. తన యభిప్రీతిముల సమగ్రసిద్ధికై యొనర్చు ప్రయత్నములందు దుష్టబుద్ధి ప్రదర్శించు నుత్సాహ మిందు స్థాయిభావము. చతుర్థాంకమున విషయాచంద్రహాసు లొండొరులఁగాంచి వలపునకు లోనైన సందర్భమున శృంగారరసము పోషింపఁబడినది. కుమార మరణము నారణి దుష్టబుద్ధి కాళికాలయమున విలపించునెడఁ గరుణరసచ్ఛాయలు గోచరించుచున్నవి. మొత్తముమీఁదఁ గ్లిష్టతరమైన కథయు, సిద్ధప్రాయములైన దుష్టబుద్ధియత్నములు హఠాత్తుగా భిగ్గుము లగుటయు, జంద్రహాసుఁడు దుస్తరములైన యాపదలు తరించి తన యోగ్యతకుఁ దగిన యైశ్వర్యము నొందుటయు నాటకానురక్తికిఁ బుష్టి చేకూర్చుచు సామాజికల మానసముల దృఢముగా నావర్తించుచున్నవి.

ప్రహ్లాద చరిత్రము భాగవతమునందలి కథ యాధారముగా వ్రాయఁబడిన నాటకము. ఇది చాళుంకములున్నవి. మొదటి నాలుగంకములకును బ్రహ్లాద చరిత్రమునకును నంత సన్నిహిత సంబంధము లేదు. విష్ణువు శ్వేతవరాహ రూపమున హిరణ్యాక్షుని వధించుటయు, హిరణ్యకశిపుఁడు తపశ్శ్రవణమునకై యేగినప్పు డింద్రుఁ

జాతని యంతిపురముచొచ్చి లీలావతిని జెఱపట్టుకొనిపోవుటయు, హిరణ్యకశిపుడు తపస్సునుండి తిరిగివచ్చి లీలావతికి దం తపశ్శ్రుతః పరఃసంధాదిన వృత్తాంతము తెలిపిండుటయు, హిరణ్యకశిపుఁడు తన పరోక్షమును నిండ్రుఁ డొనరించిన గుండెగమునకుఁ బ్రతిక్రయగా నిండ్రలోకమువై దిండ్రుని స్వర్గపద్మభ్రష్టు నొనరించుటయు నిందలి ప్రధానాంశములు. వీనిలోఁ బ్రహ్లాద జనన వృత్తాంతముతోఁ గూడిన ద్వితీయాంకమునకే ప్రహ్లాద చరిత్రతో నించుక సంబంధమున్నది. మిగిలిన కథయంతయుఁ బ్రహ్లాద చరిత్రయను నాటక నామమును బురస్కరించుకొని మూచినచో ననవసర విస్తరణముతోఁ గానఁబడుచున్నది. దానిని సంకుచితమునరీతి సంగ్రహముగా సూచించియుండెనచో నెక్కువ సమంజసముగా నుండియుండెను.

రస నాయకదృష్టితోఁ జూచినచో నీ నాటకమును రెండు భాగములుగా విభజింపవచ్చును. మొదటి నాలుగంకములలో వీరము ప్రధానరసము. దాని కింద్రుఁడును హిరణ్యకశిపుఁడును నాలంబనములు. చివరి రెండింకములలోని రసము భక్తి. దీని కాలంబనము ప్రహ్లాదుఁడు. ఏ తిద్భాగద్వితీయమునకు హిరణ్యకశిపుని యునికి యొకవిధమైన సంబంధము కల్పించుచున్నది. ఎట్లయినను హిరణ్యాక్షుని మరణముతో నారంభించిన కథ వంకరలు తిరిగి తిరిగి చివరికి హిరణ్యకశిపుని మృతితో ముగియుటలో సహజమైన పరిణామక్రమము గోచరించుటలేదు. తుది యంకము హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదునిఁ జంపుటకై యొనర్చిన పలుప్రయత్నముల కూడిక. ప్రహ్లాదుఁ డా గండరులన్నియుఁ గడిచి యక్షతుండై బయటఁ బడుట నారాయణుని భక్తరక్షణ పరాయణతను, భక్తి ప్రభావమును జక్కఁగా వ్యక్తము చేయుచున్నది. ద్వితీయాంకమున నిండ్రుఁడు లీలావతిని జెఱపట్టుటకై వచ్చినప్పుడు శుక్రుఁడు వత్సిన పట్కు లాతని ప్రభుభక్తికిని, లీలావతి వచనము లామె పాతివ్రత్యమునకును దార్కాణముగా నున్నవి. హిరణ్యాక్షుని మరణమునకు హిరణ్యకశిపుఁడును దితియు విలపించిన సందర్భమున గదురసము లెన్నఁగాఁ జోషింపఁబడినది.

తృతీయాంకమున హిరణ్యకశిపుఁడు తన తపశ్శ్రుత్యము వర్తింపజేయుటకు కథనాత్మకమై యనాటకోచితముగా నున్నది. ఇతఁ డాంకము మొదలున్న దేవాంతక పరాంతకుల సంభాషణ మనవసరదీర్ఘమై, యనుచితప్రలాపములతోఁగూడి, నాటకకథాగమనమున కొటంకము గలిగించుచున్నది. ఇంద్ర హిరణ్యకశిపుల ప్రసంగము ప్రసన్నయాదినమునందలి నరకమహేంద్రుల సంభాషణమునకుఁ బ్రతిరూపమై యున్నది. చండామార్కుల పాతశాల ప్రస్తుత కాలమందలి పల్లెటూళ్ళలోని ప్రాథమిక పాఠశాలలను దృష్టియం యందుంచుకొని వ్రాయఁబడినట్లున్నది. ఆ యుపాధ్యాయులకు శిష్యులపై వాత్సల్యముకొని, ఆ శిష్యులకు గురునిపై భక్తిగారవములుకొని లేకమైనఁ గానిపించుటలేదు. ప్రహ్లాదుఁడు తోడిబాలురకుఁ జెప్పిన హరిభక్తిప్రభావము సందర్భోచితమై చక్కఁగనే యున్నది కాని యాతఁడు హరినొక్కనిఁ బ్రశంసించుచు నీశ్వరాదులను నిరసించుటమాత్ర మాతనిశీలమున కనురూపముగాఁ గాన

వచ్చుటలేదు. నరసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని సంహరించుటకై యాతనిఁ జెంతకు హానినంత నే యవనిక వ్రాలినట్లు సూచింపఁబడినది. అప్పుడు చిత్రజిత్తి పరాంతకప్రహ్లాదులు నరసింహుని సఖ్యతా విహారమును మాటలతో వర్ణించియుండిరి. ఇక రంగమునఁ బ్రదిర్పింపరాదను నుద్దేశముతోఁ గవిగా రీవిధానము నవలంబించి యుండును. కాని యంక మధ్యమున నిట్లుచెయుట నాటక సంప్రదాయమునకు విరుద్ధముగా నున్నది.

సామాన్య లక్షణములు:—

చిలకమర్రివారి నాటకములకు సంస్కృతమునందలి కాలిదాసాదులనాటకములే మార్గదర్శకములు. వారు సాగ్యమైనంతవఱకు సంస్కృత నాటకలక్షణములనే సమగ్రముగా ననుసరించుటకు యత్నించియుండిరి. వారి నాటకములన్నియుఁ జంపహంక పరిమితములై యుండుటయు, నందలి విదూషక కంచుకుల పాత్రల చిత్రణమును, నాందీ ప్రస్తావనా విష్కంభ ప్రవేశకాదుల విధానమును నీ విషయమును దృష్టాంతీకరించుచున్నవి. సంస్కృతలాక్షణికులు రంగప్రదర్శన యోగ్యములుకావని చెప్పిన యనుచిత నీరసోన్మేషకర విషయములను నాగు పెక్కుచోట్ల విష్కంభాద్యుల్లోపక్షేపకముల మూలముననే సూచించియుండిరి. ఒక్క గయోపాఖ్యానమున మాత్రము కృష్ణార్జునులయుద్ధమును రంగమునందే ప్రదర్శించిరి. చతుర చంద్రహాసమున నొక్కచో నిడించుచున్న చంద్రహాసనిఁ బ్రవేశ పెట్టియుండిరి. సంస్కృతసంప్రదాయమునకు విరుద్ధముగా వారు కొన్నియంకములను రంగములుగా విభజించిరి.

వారి నాటకములన్నియుఁ జారాణికములైనవే. ప్రఖ్యాతములైన వస్తువుల నేగ్రహించి వా రెడనెడ స్వల్పములైన కల్పనలు కావించి యీ నాటకములను రచించియుండిరి. మూలకథలకుఁగాని పాత్రలకుఁగాని యతి భిన్నముగా వారు కావించిన కల్పనలేవియుఁ గానరావు. కొంచె వించుమించుగా వారి నాటకములన్నియు వీరరస ప్రధానములైనట్టివే. పారిజాతాపహరణ, చతుర చంద్రహాసములలో మాత్రము శృంగార రసచ్ఛాయ లిందుక గోచరించుచున్నవి. హాస్యమున నాగు సిద్ధహస్తులు. ప్రతి నాటకము నందును నేనో యవకాశమును బురస్కరించుకొని నాగు హాస్యమును బ్రవేశ పెట్టియుండిరి. కొన్నిచోట్ల ని హాస్యప్రసంగములు దీర్ఘములై యశాచిత్త్యపు మర్యాద నతిక్రమించుటయుఁ గాననగును. పారిజాతాపహరణమునందలి రంభా సంభోగ ప్రసంగ మిందుకు దృష్టాంతము.

వారి నాటకము లన్నింటియందును లక్షణానుగుణములైన నాందీప్రస్తావనలున్నవి. కొన్ని నాంగులలో శబ్దముచేతను గొన్నిటిలో నర్థముచేతను వారు వస్తునిర్దేశము కావించియుండిరి. గయోపాఖ్యానమున శరణాగతత్రాణమును బ్రహ్లాద చరిత్రమున భక్తియుఁ బ్రశంసించబడినవి. చతుర చంద్రహాసమున శాబ్దికమైన వస్తు నిర్దేశమున్నది. కొన్ని నాటకములలో నాందీ పద్యములందో లేక ప్రస్తావనారంభములందో విద్యత్సభావందనమాచరింపబడియున్నది. ఒక్క గయోపాఖ్యాన నాటకమునఁ దక్క వారి ప్రస్తావనలన్నియు మాత్రధార పారి పార్శ్వక సంభాషణాత్మకములే. వీనిలో నన్నింటి

John Dickinson & Co. Ltd.,

(INCORPORATED IN ENGLAND)

కాగితము ఉత్పత్తిదారులు మరియు వ్రాతపరికరములు, తయారుచేయువారు
గ్రాఫిక్ ఆర్ట్స్, మరియు తత్వబంధపు పరిశ్రమలకు
కావలసిన పూర్తి యంత్రములు సరఫరా చేయువారు

లెటర్ ప్రెస్; ఆఫ్ సెట్-లిథో; ఫాటోగ్రేవర్; అనిలైన్;
డై-స్టాంపింగ్; కాపర్ ప్లేట్ మరియు టైప్-రింటింగ్ ప్రెస్లు

ప్రాసెస్ ఎక్స్ గ్రేవింగ్; ఫాటో-లిథో మరియు
ఫాటోగ్రేవర్ - ఎక్స్ పోజిటర్

స్టీరియో టైపింగ్; ఎలక్ట్రో టైపింగ్; నికెలింగ్;
బుక్ బైండింగ్ మరియు టైప్-కాస్టింగ్ ప్లాంట్లు,

కాగితపు సంచులు; కాగితపు అట్ట-పెట్టెలు; కవర్లు చేయు మెషినులు

ఇంటర్ టైప్ లైన్ కంపోజింగ్ మెషినులు
హాడిగ్ ఫోటో-మెకానికల్ టైప్ సెట్టింగ్ మెషినులు

హూగ్లీ అచ్చుపిరాలు

పూర్తివివరములకు, సాంకేతిక సలహాలకు, నిపుణతతో కూడిన మెకానికల్ సర్వీసుకు

ఈ దిగువ ఆఫీసులో లభించును.

జాన్ డికిన్సన్ & కో., లిమిటెడ్,

(ఇంగ్లాండులో స్థాపించబడినది)

పోస్టు బాక్సు నెం. 77.

మద్రాసు-1.

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

హెడ్డాఫీసు - మచిలీపట్నం

సూతన సంవత్సరము సర్వవిధముల శ్రేయోదాయకమగు గాక

ఉత్పరాభివృద్ధి గాంచుచున్న యీ భీమా సంస్థలోనే మీ జీవితమును భీమా చేయుదు!

1954 వ సం॥ లో సూతన వ్యాపారము 2 కోట్లకు మించినది

అమలులోనున్న భీమా మొత్తము 10 ,,

ఆస్తులు ... 2 ,,

1000 కి సం. నకు రు. 12 ల చొప్పున బోనసు.

ప్రేమియము రేట్లు తగ్గింపబడినవి.

ప్రాణ భీమాతోపాటు - అగ్ని, మోటారు, ప్రమాదము, నౌక,

మొదలైన యతర భీమా వ్యాపారములు గూడ జయప్రదముగా నిర్వహింపబడుచున్నవి.

ఇండియా అంతటను మా ఆఫీసులు గలవు.

ధూర్జటి సుబ్రహ్మణ్యం,

యం. ఏ., యఫ్. బి. ఏ., యఫ్. ఎస్. ఎస్.,

జనరల్ మేనేజరు.

ఫోన్. 4880.

టెలిగ్రాఫ్స్ "ప్రభుమయా"

అసలు వజ్రములులాగా ప్రకాశించే

మా యొక్క

మాయా మార్కు రంగూన్ వజ్రములను యెల్లప్పుడు

మీ యొక్క అభిరణములకు, వుపయోగించి తృప్తిపడండి.

తయారు చేయు వారు:

కపూర్ చంద్ అండ్ కంపెనీ.

నెం. 98 టంకశాలవీధి, సాకారుపేట

మదరాసు - 1.

సూతన సంవత్సరాభి నందనలు!

విజయ ట్యుటోరియల్ కాలేజి,

విజయవాడ - 2

స్థాపితం: 1950.

ప్రతి సంవత్సరము జూన్ మొదటివారములో

పునః ప్రారంభమగును.

ఆంధ్ర బి. ఏ, ఇంటర్, మెట్రిక్, ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి.,
ఆర్ట్స్ ఇంటర్, పరీక్షలకు, సమర్థులు, అనుభవజ్ఞులూ
అయిన అధ్యాపకులచే తిర్చిదిద్దు ఇవ్వబడును. ప్రతి సంవత్సరం
మంచి ఫలితములు.

సైన్సు సబ్జెక్టులకు లాబరేటరీ
సౌకర్యము కలదు.

హాస్టలు వసతి, పోస్టలు ట్యూషన్ ప్రత్యేకం

బాలికలకు ప్రత్యేక తరగతులు.

చిన్నతరగతులకు కూడ శిక్షణ ఇవ్వబడును.

నిబంధనావళికి 4 అకాల తపాలబిళ్లలు పంపవలెను.

లోకాల చిరంజీవిరావు,

ప్రిన్సిపాలు.

యందును సుమృద్ధిగఁగనును సంఘమును, గవి ప్రశంసయుఁ గావ
వచ్చుచున్నది. ప్రస్తావనలలో వస్తునిర్దేశము కావించుటకై కవిగా
రంతిగా యత్నించుచుండలేదు. ఋతువర్షస మొక్క గయోపా
ఖ్యానమునందే గోచరించుచున్నది. అందైనను నాటకములందలి
క్రధాన రసము వివరపరమైయుండ కిరస్పృశువు కాక వంశిస్త్రు
వర్ణించబడినది. గయోపాఖ్యాన ప్రహ్లాద చరిత్రలలోఁ బాత్రప్రవేశ
మొదల యున్నది. పారిజాతాపహరణము బాత్రప్రవేశ మొనగ
బడును సూత్రధారుఁడు నాటకకాలనే నాటకాచిత్యములైన యాయా
స్థలి శేషములుగా భావింపవలెనని సదస్యులను గొరిగియున్నాడు.
ప్రసన్న హాసములలోఁ బ్రస్తావనాంతమున సూత్రధారుఁడు సహ
సములకు “మీరీ నాటకమున నీ యీ సంఘటనలు మంచి హాసం
దించుట”ని విన్నవించి నిష్క్రమించియుండెను. ప్రహ్లాద చరిత్ర
మునఁ గవిగారి న నేకవిధముల స్మరించి యాదరించు శ్రీ పితా
పుర సంస్థానాధిపుల ప్రశంసయున్నది. ఇవి యభ్యుదయ పరం
పరాభివృద్ధి నాకొంక్షించుచుఁ బ్రబంధావతారికలలో చివరనుండు
వచనమును బోలియున్నది. రెండు మూఁడు నాటకములలోఁ
గవిగారు నాటక ప్రదర్శనము రమణీయులుగా నుండ
వలెనన్న శేర్పరులును ప్రయోగకుశలులును నైన
నటకుల యావశ్యిక మెంతోకలదని, వివరించుచుండి చతుర
చంద్రహాసమున నిట్లే సృశ్యకౌవ్యములలోఁ గన్న శ్రవ్యకౌవ్యము
లందుండు ఘనత వర్ణింపఁబడినది. అందే కవిగారు పరివర్తనములపైఁ
గంటి స్వకపోల కల్పిముత్యలైన స్వతంత్రనాటకములపైఁ దరుగుఁగల
యభిమానమును వెల్లడిచేసియుండిరి. ప్రసన్న హాసము “మల్లయా
ర్యుండు నా మేనమామయగుటఁ గవిత యెటులున్న నీకృతిగణుతిఁ
గాంచు”నని కవిగారు సూత్రధారునితో ని థేదము చెప్పకొని
యుండిరి. చతురచంద్రహాసములోఁ బ్రస్తావనాంతమున నాటకము
నందలి నీతియొక పద్యము న వివరింపఁబడినది. ఈ విధముగా వీరి
నాందీప్రస్తావనలలో నొండురెండు స్వతంత్రరితలు గోచరించు
చున్నను బూర్వలక్షణాను సరణముకూడ వ్యక్తమగుచు నేయున్నది.
దుష్టబుద్ధిమరణముతో ముగిసిన చతుర చంద్రహాసమునఁ దప్ప మిగి
లిన యన్ని నాటకముల చివర లక్షణానురూపములైన భరత
వాక్యములు వ్రాయఁబడియున్నవి.

పంతులు గారి యొడు నాటకములందుఁ బలుచోట్ల విష్ణుంధప్రవేశ
కములను వాడియున్నారు. సంస్కృతములోవలెఁ బలుఁగున
భాషాప్రయోగమునబట్టి పాత్రల యుత్తమ మృగ్యసూక్ష్మత్యముల
నెఱుంగుట కవకావము లేకపోయినను వారా పాత్ర లొనర్చు
కౌశ్యములనుబట్టి వారి యంతరువులను నిర్ణయించినట్లు కనఁబడు
చున్నది. దీనినిబట్టియే కాఁబోలు వారు ప్రహ్లాద చరిత్రయందలి
జేవాంతక సరాంతకుల ‘సంభాణమును బ్రవేశముని పెక్కువి
యున్నారు. మిగిలినవి పెక్కు విష్ణుంధములనియే నూచింపఁబడి
యున్నవి. కాని వానిలోఁగూడఁ బ్రవేశము లనఁదగినవి రెండు
మూఁడున్నవి. వారు సాధారణముగా యుద్ధములను, బ్రయాణము
లను నూచించుటకై యీ ప్రవేశక విష్ణుంధములను వాడి
యున్నారు. పారిజాతాపహరణ ప్రథమాంకౌరంధమునందలి హంస

పదికా కైరవుల రంబాడనను విష్ణుంధప్రహయమై యున్నది.
ప్రసన్న హాసవి తృతీయాంకము మొదలుబట్టి దేవలనాటిపర్రుల
సంభాషణలకు ప్రవేశముగాఁ గాక నాటకరంగముగానే యుండు
దగియున్నది. విష్ణుంధప్రవేశములందలి పాత్రలే తరువాతఁగూడఁ
బ్రవేశించి నాటకకథను గొనిపొగించువట్లు నవి కేవలము కౌశ్య
ములుగాఁ బాక దృశ్యములుగా ముండుటయే యచితము.

పంతులుగారు నాటక సమాజములతోఁగల వత్తులతోడను సన్ని
హిత సంబంధము కలవాడైయుండుటపైఁ దమ నాటకములందు వారు
గల్గి ప్రయోజనమునకై కాక రంగప్రయోజనముఁకుంఁగూడఁ దగి
నంతప్రామాన్య మొసంగియుండిరి. నిజమున కీ రెండు ప్రయోజన
ములు సరిగా నెఱవేర్చఁజాలనిచో నాటకము శ్రవ్యకౌవ్యముల
కంటె నెట్టి వైశిష్ట్యమును గలిగియుండనేరదు. పంతులుగారు తమ
నాటకములలో నామాన్యజనులనినోదమునకై సూత్రమే పరికవచ్చు
నట్టి రంగములనెచ్చిటితో వ్రాసియుండిరి. హాస్య రసభూయిష్టము
లైన వారి రంగములన్నియు నిచ్చుషితో వ్రాయఁబడినట్టివేయని
చెప్పవచ్చును. నాటకకథ కెట్టిధంగము కలుగకుండు వానిలోఁ
పెక్కింజిని దొలఁగించుటతో తగ్గించుటతో యవకాశ ముండుటయే
యందుకు దార్పణము.

సంస్కృతి నాటకములలోఁ దఱును కావచ్చుచుండు
వాత్ర ప్రవేశసూచకమును, భావిసూచకములైకేవలమును, నాటకయ
చమత్కారములును పంతులుగారి నాటకములలో నెఱవేరి గోచ
రించుచున్నవి. గయోపాఖ్యానమున గయని పట్టపు శేనుఁడు మరణ
మును, బ్రహ్లాదచరిత్రమున లీలావతి తన మెడలోని హారము శివ్యతో
తోలగించినట్లు కాంచిన స్వప్నమును నాకథలలో వారికిఁ గలుగఁ
బోవునసభములను నూచించుచున్నవి. పారిజాతాపహరణ ప్రథమాంక
మున రుక్మిణి కైరవునిఁగూర్చి “అతిఁడు మాపాలిటికి నేఁడెవర నాగుఁ
డయ్యెననిపల్కుట” నారదపాత్రప్రవేశమును, చతుర్థాంకమున నింద్ర
యను బృహస్పత్యాగులు ధర్మనాక్షు నిర్ణయమునుగూర్చి చింతించు
సమయమున నింద్రుఁ “డిండిరా మనోహరుఁడని నయ్యెరనింద
నాభుఁడీ సమయంబున నిండుండిన బాగుండు”నని పల్కుట శ్రీ కృష్ణ
పాత్ర ప్రవేశమును జక్కఁగా నూచించుచున్నవి. చతుర చంద్ర
హాస తృతీయాంకమును దుష్టబుద్ధి చంద్రహాసునిఁ గుంతిలపురమునకుఁ
బంపుచు “మాచిట నీవు స్వర్గమునందున్నట్లుండు”వని పల్కుటయు,
చతుర్థాంకమునఁ జాగాయణుఁడు చంద్రహాసునితో “నీ పందిళ్ళ
నడుచు నిల్చిన నీవు పెండ్లికొడుక”వని తలం చెదనని పల్కుటయు
నచ్చటి కథా సందర్భములనుబట్టి మాచినచో స్వనిగర్భితములై
గంభీరభావ చమత్కారమును బ్రదర్శించుచున్నవి. ఇట్లే గయో
పాఖ్యానమున నర్జునుఁడు సహాశేవునితోఁ బ్రసంగించుచుఁ కృష్ణుఁడు
తమ కొనరించిన యవకారములనుగూర్చి చెప్పి “ఆ వసుజేవనంద
నుఁడు పొందునందులకుఁ బరమశ్రేత్రుఁడుగదా” యని పల్కుటయు,
వెంటనే గయఁడు కిరణార్థియై యరుడెంచుటయు నచ్చటి యా
సంభాషణమున కంతో వన్నె చేకూర్చుచున్నవి. కవిగారివిధముగా
నాటకీయ చమత్కారములను బ్రదర్శించినచోట్లు పెక్కుగలవు.

పారిజాతాపహరణమున గైరవుడు నిదురమత్తుచే హంసపదిక లింక వనోయనుకొని యామె నామెముందే గూపించుటయు నిట్టి నమె త్కారమునకు నెలకై యున్నది.

పంతులుగారికిఁ బెక్కు భాజనము సాంఘికమున బడుచుండు లక్షణగల యభిప్రాయము ఏ నాటకములలోఁ బ్రవర్తించు ప్రసక్తముగా నెల్లడిచేయఁబడియున్నది. వారు శ్రీ వీరేశలింగం పంచులు గారి శిష్యులగుటచే స్త్రీవిద్య విషయమునగు స్త్రీ జనాభివృద్ధి విషయమునను వికలాశియములు వహించియుండిరి. ప్రకన్న మూసవమున వారు “ముదితల్పేరగరాని విద్య గలదే ముద్దూర నేర్పించినది” అని కృష్ణుని ముఖమున వరు యభిప్రాయమును వ్యక్తము చేసియుండిరి. అట్లే చతుర చంద్రహాసమునఁ గన్యలు తమ యింద్రుకు వచ్చిన వరులకు నేర్పిచ్చగా వరింప వలెకొనెనుంపవలెనని యుఁ, నల్లి దండ్రులు స్వార్థబోధకులై వారి నెవరితో యొకరికిన్చి పెండ్లిచేయుట యయు క్రమనియు సూచించియుండిరి. ఇట్లని స్త్రీలు సర్వస్వతంత్రులై యెల్లవిషయములందును శోకము కలిగించుకొనుట వారి కిష్టములేదు. గయోపాఖ్యానమున సుభద్రాదుక్కిణీసత్య భామాదులు క్రికృష్టు ఇద్దరునునితో సంధికిఁ బురికొల్పిన సందర్భమున స్త్రీలు పురుషుల వ్యవహారములలో శోకము కలిగించుకొనరాదని ధ్వనింపఁజేసియుండిరి. చతుర చంద్రహాస నాటకమున వారు జ్యోతిషమునఁ దమకుఁగల యవిశ్వాసమును నెల్లడిచేయుటయేకాక జ్యోతిషికులు దాని నెట్లు మర్చినియోగము చేయుచుందురో కూడ వివరించియుండిరి. ఆ నాటకమునందే వారు పులిందునిఁ బ్రజలు విశేషించిన సందర్భమునఁ బ్రజాశక్తి ప్రాధివ్యమును వివరించి దానిమందు నిరంకుశత్వము నిలువఁజాలదని విశేషింపఁచిరి. రణనిహతులును, సోమయాజులును మరణానంతరము స్వర్గమునకరిగి రంభా సంభోగము ననుభవించు రను విషయమును వారు పారిజాతాపహరణమునఁ బలు విధముల శీలిచేసి ముద్దూరికిఁగూడ గా మొనరించిన పుణ్యపాపముల ననుసరించి నరకానుభవము తప్పదని నిరూపించిరి. చతుర చంద్రహాసమున వా రొక్కచో మదనునిచే

ఆస్తమానోదయములఁ బ్రత్యహమునందు
సంఘమంతని తేజఁగల్గె నరసిమాడ
జంతు సంతతికి మరణానంతరమున
జన్మమగుచుండుననితోఁచు స్వాంతమందు

నని పల్కించి శమకుఁ బునర్జన్మసిద్ధాంతమునఁ గల ప్రత్యయమును బ్రకటింపఁచిరి.

శ్రీ పంతులుగారు గయోపాఖ్యాన పారిజాతాపహరణాది నాటకములను నవలలను రచింప నారంభించుటకుముందే వ్రాసియుండిరి. తరువాత వారు రచించిన నాటకములకుఁ బై నవలల సంఖ్యయే చాల హెచ్చు. వారి నాటకములలో నైతియు వర్ణనము లందును దీర్ఘస్వగతములందును నవలారచన ప్రభావము హెచ్చుగా గోచరించుచుండును. వారి వచనరచనమున సంవాదకైతికం పై గధనవర్ణన కైతియే ప్రాచుర్యము వహించును. పురాణ కథలనే వా రెక్కువ మార్పులేకుండ నాటికీకరించి యుండు

బుచే వారి నాటకములలోఁ కథా విస్తరణమున సంత వింత దన మేదియు గోచరింపదు. గయోపాఖ్యానమున శరణాగతిత్యాగ పై హాసాంశవ్యయలకును, జతుర చంద్రహాసమున స్వార్థసిద్ధి పుత్రికా ప్రేమలకును నించుక సంఘటనము (Conflict) గోచరించుచున్నను మొత్తముమీఁద వారి నాటకములలో సామాజిక న్యూనియోక్త్యమును తెక్కువగా నుపయోగించు సంఘటన ప్రభావ ముగిసగుగాఁ గానిపించును.

పంతులుగారు నాటకసమాజమునందలి పటుల యానుకూల్యము ననుసరించి నోలుతి వచననాటకములనే వ్రాసినను దరువాత వారి నన్నిటిని బద్ధ రాహుళ్యములు కౌటించియుండిరి. వారన్ని సందర్భములందును బలు సాతెలకుఁ బద్ధములు వ్రాసియుండిరి. ఈ పద్ధములు పెక్కుచోట్ల సంస్కృత నాటకములందలి శోకము లనే బోలియుండును. సాధారణముగా నారు పద్ధమునందలి పూర్వ భాగమున విషయమును శెప్పి యుత్తరభాగమున ద్విపాంతమునో, నిదర్శనమునో, యద్ధాంతరన్యాసమునో చెప్పుచుండురు. వర్ణన సందర్భములందును భానోద్యోమును వ్యక్తముచేయు సందర్భము లందును మాత్రమేకాక వారు సాధారణ సంభాషణములను గూడఁ గొన్నియొకలఁ బద్ధములందే పాగించుచుండురు. భార్యబిడ్డ మార్చ వయలందును, సంఖ్యా బాహుళ్యమునందును వారి పద్ధ్యరచనకును తిరుపతి వేంకట కవుల పద్ధ్యరచనమునకుఁ జాల సామ్యము కౌసవ మ్ముచు. ఈ యిరువురి పద్ధ్యములునుగూడ మృగుపదఘటితములును, పులి సుండుములునై యెంతో నాటకీయములుగా నుండును. అందుచేతనే యాంధ్రదేశమునందలి యక్షరాస్యులందఱికి వారి నాటకపద్ధ్యములందొకటియో రెండో ముఖ్యములై యుండికమానవు. పంతులుగారి ప్రహ్లాద చరిత్రమునందలి పెక్కు పద్ధ్యములు పోతన గారి పద్ధ్యములకుఁ బ్రతిబింబములుగా నున్నవి. ఒక్క యా నాటక ముననేకాదు మిగిలిన నాటకములందుఁగూడ వారి పద్ధ్యములలో మూల ప్రభావ మెంతో గోచరించును. వారి పద్ధ్యములలో కొన్ని యనుప్రాస విశేషములతోఁ గూడి విసులవిందుగా నుండును. ఒండు రెండుచోట్ల శ్లేషతోఁ గూడిన పద్ధ్యములును గలవు. గయోపాఖ్యానమున వసంతరత్న బాల్యమును బోల్పిన సందర్భమునను జతుర చంద్రహాసమున నింద్రజాలిక మంత్రులను బోల్పిన సందర్భమునను గల పద్ధ్యము లిందుకుఁ దార్కాణములు. ఇట్లే వారు రెండు మూడుచోట్ల బహు పాదములగల సీసములను వ్రాసి యుండే సంవాదము జరిగించియుండిరి. మొత్తముమీఁద వారి పద్ధ్య రచనమువలన నాటకముల కతూర్వమైన యందిదిందము లావహిల్లిన వనుటలో నతిశయోక్తి యుండదు.

పంతులుగారిశైలి మధురమంజులమైనది. అది కారదాభిము వలఁ బ్రసన్నమై, వరాకౌలవాహినీవలె నింజారి, వసంతి వన శోభవలె భావముల నాకర్షించి పరమానంద మావహించు చుండును. వచనమునఁగాని పద్ధ్యములలోఁగాని యెచ్చలు గ్లిష్టములైన నాకృత్యయోజనలును, మాటుమూలపదములును గాని పింపవు. వారి రచన పదమాధుర్యమునకును, భావసామ్యమునకును చెడినది పేరు. కొన్నిచోట్ల వారనుప్రాసములను నాడిన నాకృ

ములును గలవు. “జ్యోతిరేకం ప్రభం కంఠం వసు నీ కాంభోజరాజు
రింబంధం గోగార్థియై భారంధింబుల నియంబులందును కను
దెంచెను” మున్నగు వింగుకు నివర్ణనములు. కాని యిట్టివి
మొత్తమువీరిది రెండుమాఁడుకంటె నెక్కువలేవు. ఇట్లే వారొక
సీసరద్యమునఁ బ్రస్తరించు, విస్తరించు, మస్తరించు, కుస్తరించు,
నిస్తరించు అను క్రియల నొక్కొక్క టొక్కొక్కసాదమున వాడి
నాగు (చతురంగంబు) “దేవా! వింపకనాలిరికి ముచునిరేచ్చి
హృద్భుమన్నఁగూర్చి నీ మనోంఘసిద్ధిఁజేయును” (చ. చం 298)
నన్నవాక్యమున ముదనకబ్బముపై శ్లేషయున్నది. గుప్త బుద్ధి తన
కుహరుఁడైన మదనున కెట్లైనఁ జంపకమాలిరిని భార్యగాఁ జేయఁ
దలంచుట యోచింపినచో నింపలి చమత్కారము బోధపడును.
పారిశాతాపహరణ ద్వితియాంకమునఁ గృష్ణుఁడు,

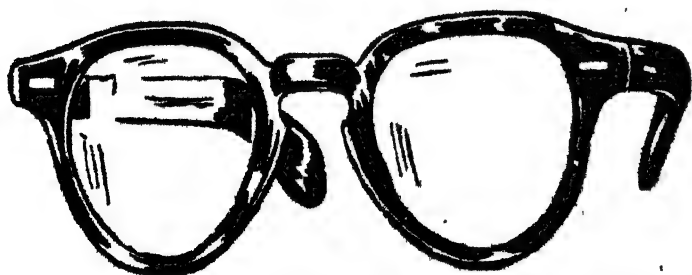
“దుక్కితో సత్యభామ లిరువరకు నేను
బంచితినీ గూర్చి తులఁదూచుభంగిగాఁగ
నిపుడు వైదిర్భవంకఁ బువ్వెత్తుకూర్చి
యతిశయంబుగఁ గన్నడు నామెయంగు”

అని తలంచునప్పుడు వాడిన “పువ్వెత్తు కూర్చి”యను ప్రయో
గము సుకుమారభావమును న్యనింపఁజేయుచుఁ గవిగారి పద్మప్రయో
గోచిత్యమును వేనోళ్ళ విశదీకరించుచున్నది. నారగుఁడు తెచ్చి
యిచ్చిన పారిశాతకుసుమును గృష్ణుఁడు సత్యభామకీయక గుక్కిణి
కిమ్మటను బురస్కరించుకొని మాచినప్పు కిందలి చమత్కారమున

కావంశింబు నాయంపడు. పంతులుగారి గణాపాఖ్యానమునందలి
“అల్లుఁడా రమ్మని” ఇత్యాది పద్యము లాంధ్రకవియ నాదాలవిడి
తియైనట్టివి. వారి రచన చాలకఱకు వ్యాకరణానుగుణమై, లాక్ష
నేకమై యుప్పుగుండును. కాని యద్భుతబద్ధులు “చాలింక,
హంశకులు, మీరెల్లు తపహూరించిరి. పూర్వయావనప్రాయము,
హర్షినివియా” మున్నగు వ్యావహారిక ప్రయోగములు కొన్ని కావ
లమ్యమిచ్చెడి. కాని వీరింతి పెద్ద పోషములుగా నెప్పవలసిన
పరితన. వారన్ని నాటకములలో నన్ని పాత్రలకు గాంధిక మే
వాడియుండిరి. వారు ప్రతి నాటకమునందును బ్రస్తావనలో నుణ
దోషప్రసక్తి తెచ్చి పాత్రషేయ రచనలలో పోషములుండకమానవని
చెప్పించుగురు. అది నిజమే. అసలు సూత్రహాణవారింబులు రసము
వంకె చ్చిష్టి సారించుగు గారి దోషములు నెదిరుటకై యత్నింపరు.
అట్టివారికిఁ బంతులుగారి నాటకములు పండుగనాటి భోజనములు.
అంధ్రమున నాటకము లప్పుడప్పుడే యవతరించుచున్న యా
వొలి నాల్గిలో రూపసౌష్ఠవమునను, లక్షణ సామగ్ధ్యమునను,
సంభాషణ చాతుర్యమునను, బ్రయోగార్హతా పాటవమునను, భావ
గాంభీర్యమునను, రసభావ పోషణమునను అసమానములైన యిట్టి
నాటకములు రచించి పంతులుగా రాంధ్రవాఙ్మయమున కభ్యు
దయము చేకూర్చిరనుటలో నత్యుక్తి యుండఁజాలదు. సంస్కృత
మార్గములైన యాంధ్రనాటకములలో నిప్పటికిని బంతులుగారి
నాటకములకే యగ్రస్థానము లభించుననుట వారి నాటక నిర్మాణ
ప్రతిభకు స్థిరమైన తార్కాణము.

ఉ గా ది బ హు క రణ

కంటి అద్దములకు సంబంధించిన అన్ని విషయములలోను మీకు వివిధ రకములైన, ఖద్బితమైన,
మహత్తర నేప చేయ సంసిద్ధముగా నున్నారు.

★ ప్రెస్క్రిప్షన్ పనులు వెంటనే చేయుట -
ప్రత్యేకత ★ పనితనములోని శ్రేష్ఠతకు -

విశిష్టతయే తార్కాణము.

అవసరములకు సంప్రదించ గోరడమైనది

రాధా బుదర్పు

ఆ క థా ల్మి క్ ఆ ప్టి షి య స్సు

174, బ్రాజ్ఞేయ : : మద్రాసు-1.

(ఇండియా క్వార్టరు కేగురు)

అవిభాజ్యం- మా సర్వరపు చాయ, గ్లోరీ సబ్బు

ఇదిగో ఎక్కువ మరుగు! ఒక్కసారి ఇలా
మెల్లిగా రుద్దితే చాలు అంతే, వెంటనే
మేలైన మరుగు విశేషంగా వస్తుంది. వెగటు
వేయని కమ్మని వాసన! పరిశుభ్రమైన,
స్వచ్ఛమైన గ్లోరీ మరుగు మీ పంటికి
తగిలినందున మృదువైన కమ్మని వాసన
రోజంతా వుంటుంది.

మీరు వెచ్చించే డబ్బుకు మించిన ప్రతి
ఫలం! వాడకంలో ఆటివస్తుంది. అష్టాద
కరమైన ఇతర స్నానపు సబ్బులకంటే
ఎక్కువ మరుగు వస్తుంది.

“గ్లోరీ” సబ్బుతో
ఒక్కసారి స్నానంచేస్తే
మీకు కీర్తి వస్తుంది

మరిబాక గ్లోరీ బాయిలెట్ సాప్-
సౌందర్య పోషకమైన సబ్బులకు రాణి

ఉత్పత్తిదారులు:
ది వెజిటబుల్ సాప్ వర్క్స్, కోజికోడ్.

(ప్రాప్రయిటర్ :

శేక్ నాగజీ పురుషోత్తం & కంపెనీ లిమిటెడ్, కాలికట్-1; బొంబాయి-2; మద్రాసు-1.
ఇండియన్ సాప్ & బాయిలెట్రీస్ మేకర్స్ అసోసియేషన్ సభ్యులు.

బెడద

శ్రీ చోడవరపు రామశేషయ్య

పాత్రలు

ధనంజయరావు	శివరావు	కాళిదాసు
అమరేంద్రుడు	నగేంద్రుడు	మాధవరావు
వెంకటేశు	సుశీల	అనసూయ

మొదటి రంగం

* * ధనంజయరావు గృహం; సమయం: ఉదయం—
హాల్లో సోఫాలు, కుర్చీలు; ధనంజయరావు
కాఫీ తాగుతూ ఆలోచిస్తుంటాడు. ఇంతలో
కాళిదాసు:

ధనంజయరావు: ఇదీగో, వచ్చావు! కబురు పంపాలనుకుంటున్నా.
కాళిదాసు: అనుకోగానే వచ్చాను కాబట్టి అనుకున్న పని అయి
నట్టే.

ధ : కాకపోవడమేమిటి! కాళిదాసు తలచుకుంటే కాని పని
ఒకటి ఉంటుందా?

కా : అమాయికుణ్ణి చేసి ఆడించాలనుకున్నట్టుంది.

ధ : అదికావోయ్; ఒక గొప్ప చిక్కునచ్చి పడ్డది.

కా : ధనంజయరావు కేమిటి! చిక్కిమిటి!! రావడమేమిటి!!!

ధ : అవునోయ్, ఈ కాలం కుట్టనాళ్లు ముసలివాళ్లను త్రోసి
రాజుని స్వంతంగా సంబంధాలు కుదర్చుకుంటున్నారు.

కా : దిగువుకోడం చెత కలిగిన చాదస్తమంటావా?

ధ : చాదస్తం కాకపోతే చదువుకైన ఖర్చులన్నా గట్టికపోతే
అసలు పెండ్లమిటోయ్?

కా : (వచ్చుతూ) కలిగినవాడికికూడా కట్నంమీద ఆశేనా,
బావా?

ధ : ఉంటే పోరేసుకుంటామా? ఒక్కగాని ఒక్కకొడుకు;
అచ్చటా ముచ్చటా తీరవద్దు.

కా : అచ్చటా ముచ్చటా ఆదనాళ్లకుగాని మనకేమిటి? కొడుకు,
కొడులు కుఖంగా కాపరం చేస్తుంటే చూచి సంతోషించ
రాదా?

ధ : మీ అక్కయ్యకూడా అయోమయంలో పడిపోయింది.

కా : అయితే నీవు మాత్రం బయట ఎంగుకునడానికి తిల్లి పొడ
కుల ఇష్టంప్రకారం పోరాడూ?

ధ : వాడికి పిచ్చిపుట్టి శివరావు కూతుర్ని వరించానంటే
తండ్రినైకూడా తలబగ్గవలసిందేనా?

కా : (ఆశ్చర్యంతో) అనసూయనా?

ధ : అవును.

కా : అమరేంద్రుడు బుద్ధివంతుడు కాబట్టి సుఖవంతురాలిని
వరించాడు.

ధ : డబ్బులేంటే సుఖమెందుకోయ్? బానీ అరచైవేలు ఇవ్వ
లేకపోతే ఇవ్వలేకపోయాడు. కనీసం ఇరవైవేలన్నా
ఇవ్వకపోతే ఎట్లాగోయ్?

కా : (ఆశ్చర్యం) ఇరవైవేలే! శివరావుకున్న నాలుగు ఎకరాలు
వరించాలని కలిగిందా ఏమిటి?

ధ : ఆడపిల్లకు అంతమాత్రం ఇవ్వకపోతే అనుచైన సంబంధ
మెట్లావస్తుంది?

కా : అవునుగాని మరి కొడుకుగతి?

ధ : ఏం? ఇటు ఇస్తే అటు పుచ్చుకోదూ, శివరావు మాత్రం?

కా : (ఆలోచన) నీవు అరచైవేలు రాలేదని వినారపడుతు
న్నావు గదా; ఆ అరచైవేలు నేనిస్తా ఉమను చెనుకో
రాదా?

ధ : అరచైవేలిస్తానా?

కా : అవును, పెద్దల్లుడికి ఇచ్చినంత ఇస్తాను.

ధ : బాగానేవుంది; ఉమకూడా చక్కని పిల్ల.

కా : ఇదా ఆలోచన ఎందుకు? 'తథాస్తు' అను.

ధ : అమ్మో, తథాస్తే కొంపతీసి. తల్లీ, కొడుకులు నన్ను
బ్రతకనిస్తారా? అయినా, మా ఆవిడతో అని చూస్తా.
అడుగో, అమరేంద్రుడు వస్తున్నాడు. వాణ్ణి ఒప్పించు.

కా : కలలో బంధించిన బంధించావు; బావా.

క : మరి అల్లుళ్ళు ఈరేకనే వస్తాడోయ్?

(అమరేంద్రుడు ప్రవేశించి)

అమరేంద్రుడు: ఓహో! మామగారా! మామగారు మా ఇల్లే మరచి పోయినట్లున్నారు?

కా : ఇల్లు మరి దేమాత్రం అల్లుళ్ళు మరుస్తావా?

అ : అవును, అక్కర తీరేవరకు.

కా : అది తూర్పు మాట.

అ : ఇప్పుడో?

కా : అందల మెక్కించి ఊరేగిస్తాం.

అ : సరే, కాలివాడూ, శేరు బొంబు వెళ్ళివచ్చా. సాతేళ్ళు దొరలైనారు.

కా : దొరలు సోమరులైతే ఇందులో వాళ్ళ తిప్పేముంది? సరే వెళ్ళిరా, బావా. (ధనంజయుర్రావు వెళ్తున్నాడు.) ఇప్పుడే నిద్రలేచాడనుకుంటూ అల్లుడు!

అ : అవునండీ, ఈవేళి చాలా తొందరగా లేచెను. లేకపోవే కాక, ధాజనం రెండు ఒక్కసారి అయ్యింది. (బోసటి మాటలు) ఏకలేకు! కాఫీ తీసికురా.

కా : ఈవేళి మామలు తిప్పిందంటే ఏదో విశేషముంది.

అ : మీరు వస్తే విశేషాల కేమిత్తువ!

కా : అయ్యో, నా రాక నీకు విచిత్రంగాని? కారణమిందా?

అ : మీరిలాంటి రాకపోవే నేనే మీదకు వచ్చేవాణ్ణి.

కా : (ఏమీ ఎరగనట్లు) నాతో అంత పని పడిందా! అయినా ముగిసిపోతే పనులున్నా కేమి పని ఉంటుంది?

అ : ముగిసిపోతే అది సాధించుకున్నారా?

కా : నేను నీకేం అర్థం రాకేలే?

అ : మీరుకొడు; మా నాన్న.

కా : (నవ్వుతూ) అయితే సంగతేమిటో? తేల్చుకోవలసిందే.

అ : ఈ తేల్చువలసింది మీరే.

కా : నేనా!... పనులువాళ్ళ వాళ్ళు తెలియని నేనా!

అ : అదికాదు, మామగారూ! బి. ఇ. ప్యాసైనవాణ్ణి కూడా పిచ్చివాడికింది లెక్కగట్టితే ఎట్లా? స్వనిదయంలో కూడా స్వతంత్రం లేకపోతే....

కా : (మృగ్మణి) అవును, స్వతంత్రం లేకపోతే శుద్ధ చివలు అనరా? (ఏకలేకు ఒక కప్పు కాఫీతో ప్రవేశించి)

అ : ఇదేమిటి! మామగారికి?

కా : నేను త్రాగే బయలుదేరాను.

అ : కాఫీ కేమండీ, ఎన్ని సార్లైనా తాగవచ్చు.

కా : ఈ కాఫీ తాగినా దీని సమస్య లెక్కపెట్టాదు.

అ : సంసారంలోని సమస్యలన్నింటికీ కాఫీయే కారణమంటారా?

కా : అందుకు సందేహమేముంది? మా రోజుల్లో ఈ కాఫీ ఎదుసన్నామా? అంతవరకేందుకు? స్వతంత్రమంటే

అసలు ఏమిటో తెలిసేనా? ఏ పిల్లను తెచ్చివేస్తే అపిల్లే లక్ష్మీ ఆమెగో నేవాణ్ణి

అ : అయితే ఈ రోజుల్లో పెద్దం వచ్చిన పిల్లను చేరికోవడం తప్పంబారా?

కా : ఇప్పుడు వచ్చిన పిల్లను చేరికోనేటస్వమ కట్నం రోరడమెందుకూ?

అ : కట్నం చేసికొనేనాకివ్వకుకాదు; నవచ్చే అమ్మాయికి.

కా : (ఆశ్చర్యం) అమ్మాయిపోతూ? మరి అమ్మాయి వచ్చుకున్నది ఎందుకు?

అ : అమ్మాయిసంపాదిస్తే అమ్మాయి పంపిస్తేలాంటి ఎక్కిడుంది?

కా : అయితే అమ్మాయిలా పంపిస్తేలాంటివానిని కాబట్టి వానిని ఎందుకొస్తాను.

అ : ఉర్రోగం దొక్క ముఠాల్నే సకలం మైబాటా వంటే అడవాళ్ళకు ఎక్కడినుంచి వస్తాయ్?

కా : అయితే అడవిల్లలకు కాలేజీ ఇంకాను?

అ : ఈ సమాగతి వుంచుకోవడా మేం రోజు పిల్లను చేసి కొనిదానికి అవకాశం వచ్చిందే?

కా : సమాగతి స్వయంవగానకా? నేనా పాపాన్ని పోషించుకొన్నామా?

అ : నేనా పాపాన్ని స్వయంవరంలోనే ఉంచుకొన్నాం.

కా : అయితే కట్నం మెందుకు?

అ : కట్నం లేకపోవే కాదు, చివరికి వచ్చా, మరదలు?

కా : రెండు నావలమీదా కాళ్ళు పెట్టడం చివరనాగితా లక్షణం కాబోయి!

అ : నవనాగరిక లక్షణం కాబట్టే నాలుగు డబ్బులు చేతిలో వుండా అనడం.

కా : అయితే నూ అమ్మాయిని చేసుకో; కట్నం ఎవ్వరేని శివరావు కూతు రెండుకు?

అ : మీ అమ్మాయినా?

కా : అవును, అరనై వేలు ఇస్తా.

అ : (అలోచిస్తూ) అరనై పో!...

కా : ఏం; ముట్టానవేం? ఏమి స్వయంగా లక్షాధికారిని. ఇంకా అరనై వేలు వస్తున్నారా.

అ : అవును.... కాని...

కా : 'కాని' ఏమిటోయ్? ఈ కానితో సమగదా మీ అగుర్తా?

అ : కాదు, మామగారూ; అనగాయ అయితే అనుకూలంగా ఉంటుందని.

కా : ఏం? మా అమ్మాయి? నుం తక్కువా? రూపం తక్కువా?

అ : అది కాదు; ఉమను నేను చిన్నప్పటినుంచీ ఎరుగున్నాను... కాని.. కాని అనగాయ నా హృదయంలో...

కా : ఆమె నీ హృదయంలో చాతుకునిపోతే కట్నానికి కుక్కరైపడతానెందుకు?

అ : అవును, కానీ; నాన్నను మరి సంతృప్తిపరచవద్దా?

కా : చదువుకున్నందుకు ఆమూత్రం సమాధానం చెప్పలేవు?

ఉత్తమమైన లాభి కేషనుకు చిహ్నము

“**విదాల్**”

ప్రపంచంలో మిక్కిలి సుప్రసిద్ధమైన మోటారు ఆయిలు

టెడ్ వాటర్ ఆయిల్ కంపెనీ (ఇండియా) లిమిటెడ్.

— విజంట్టు: —

ప్యారీ అండ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్,

(ఇంజనీరింగు డిపార్టుమెంటు) మద్రాసు.

దేశమునకు అభ్యుదయమును గూర్చునదే శాస్త్రము

శ్రీ ‘మన్మథ’ ఊదికి అనుభూతులైన మా ఖాతాదారులకు, హితైషులకు, అభిమానులకు
యివే మా అభినందనలు.

గత యిరవై అయిదేండ్లకు పైగా దేశములోని అనేక పారిశ్రామిక, శిశోధన, విద్యాసంస్థల

అవసరమును తీర్చుటకు షురుకముల శాస్త్రీయ పరికరములను

మా కర్మాగారములో నియోజ్యముచూచు మా కంపెనీ భారత

దేశములో శ్రేష్ఠ ప్రధాన సంస్థగా పరిగణింపబడుచున్నది.

మీకు కావలసిన వాటికన్నిటికి నెడే వ్రాయండి :

ది ఆంధ్ర సైంటిఫిక్ కంపెనీ లిమిటెడ్

(మేనేజింగ్ ఏజంట్టు : శ్రీమంతు యిందస్త్రియల్స్ లిమిటెడ్)

కర్మాగారము, ప్రధాన కార్యాలయము : మచిలీపట్నము.

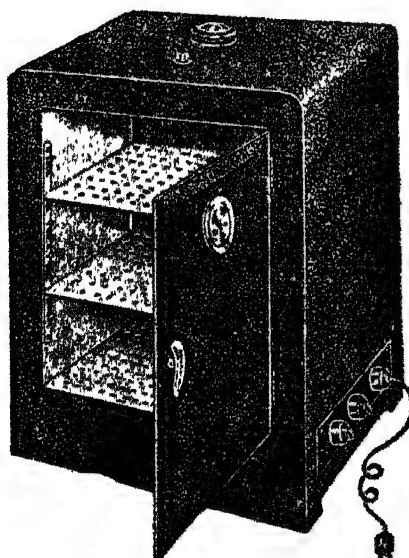
బ్రాంచి ఆఫీసులు :

4, బాకర్పు రోడ్డు,

జన్మభూమి చేబగల్లు,

మాంట్ రోడ్డు, మద్రాసు - 2.

బల్లార్డు ఎస్టేటు, బొంబాయి - 1.

A. S. 1920

యూటిలిటీ డ్రైయింగ్ ఓవర్.

అ : (మానం)
 కా : ఏం, మాట్లాడవేం?
 అ : నాకంతి నాహసంలేదు.
 కా : అంతి నాహసంలేనివాడివి ఎంగుకు (పేమించావు? పరాయిపిల్లను అల్లరిపెట్టడానికా?)
 అ : ఈ అమరేంద్రుడు అంతి నీమహాకాడు. నే నామెను ప్రేమించానంటే కేవలం ఆమె అందానికి మురిసికొడు; ఆమె గుణాలనుచూసి ఆ ఆంకువ, ఆ అమాయకత్వం, ఆ సౌజన్యం నన్ను ఆకర్షించాయి. ఇది క్షణమైన మోహం కాదు; అనురాగం.
 కా : అయితే ఇంకా అనుమానిస్తావెందుకు?
 అ : కాదు, మానుగాయా; ఒక్కగాని ఒక్కకొడుకుని. నాన్న నన్నంతో గారాబంగా పెంచాడు. విద్యా బుద్ధులు చెప్పించాడు. యోగ్యునిగా చేశాడు. నామీద ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకుని ఉన్నాడు. అటువంటి తండ్రిని నా గుణంకోసం ధిక్కరించడం న్యాయమంటారా?
 కా : కానీ, పెళ్ళంటే బామ్మలపెళ్ళిటోయ్; మూడుముళ్లు వేయడానికి?
 అ : కాదు, కానీ విజ్ఞానానికి విలువలేదంటారా? కన్న తండ్రిని ప్రోసి రాజనడం విజ్ఞానమంటారా?
 కా : జీవితం కాస్తా పొడైపోతూవుంటే విజ్ఞానమేమిటోయ్? అయినా పిల్లల చదువులలో చిదికిపోయిన శివరావును ఇంకా చిదగిలొట్టడం విజ్ఞానమా?
 అ : నిజమే; కాదు, కానీ ఆయనమాత్రం తన కొడుక్కి కల్పం కోరకుండా ఉంటాడా?
 కా : అది తరవాత సంగతి. ముందు మామరిపెండ్లికి ఉన్న నాలుగు ఎకరాలు అమ్మివేయవలసిందేగదా? అటువంటి పరిస్థితిలో నరేంద్రుడు ఎం. బి. బి. ఎస్. ఎట్లా పూర్తి చేయగలుగుతాడు?
 అ : (అలోచన) అవును, అదీ నిజమే. ఈ సాధక శాధకాలన్నీ తీరుస్తారనే మీతో ఈ విషయం ముచ్చటించాను.
 కా : మీనాన్న ఒకరు చెబితే వింటాడా?
 అ : మీరు వినేటట్లుచెస్తారని నాకు నమ్మకముంది.
 కా : నాకంటే మీఅమ్మ పూనుకుంటే ఈపని చక్కబడుతుంది.
 అ : అమ్మా! అమ్మకు అననూయ కోడలుకావటం ఇష్టమే కాని అచ్చటా ముచ్చటా లేకపోతే ఎట్లాగంటోంది.
 కా : నిజమే; వియ్యపురానికి ఆమాత్రం కోరిక ఉండదూ! కాని మీనాన్న వంటే మీ అమ్మమాట వివారిగాని ఎవరి మాట లెక్కచేయడు. ఆలక్ష్మి అడుగుపెట్టినతరవాతే గదా మీ ఇంట్లో లక్ష్మి తాండవిస్తోంది, లక్ష్మి కంట తడివెట్టితే కొడనేసాహసం మీనాన్న కుండదు.
 అ : ఏమీ, మీతోకాబట్టి ఇంత ధైర్యంగా మాట్లాడామగాని అమ్మతో ఇదంతా చెప్పడమేటా?

కా : అవును, నిజమే; సరే, నేనుకూడా వస్తాను. ముందు ఆమెను ఒప్పిస్తే తరవాతసంగతి మాట్లాడం.
 అ : అట్లా...కానీ, నా కిస్తానన్న కట్టుమిచ్చి ఉమను నగేంద్రుని కిచ్చి పెండ్లిచేయకూడదూ? అతనూ చాలా యిద్దమంతుడు గదా? ఇది జరిగితే మనకేమీ చిక్కు లేకుండా పోతుంది గదా?
 కా : (అలోచన) అవును, ఇది మంచి ఆలోచనే. సరే, పది; మీ అమ్మతో ఆలోచిద్దాం.
 అ : రండి, లోపలకుపోదాం. నాన్న పొలంనుంచి రాక పూర్వమే మాట్లాడటం మంచిది.
 కా : (చిరునవ్వు) ఈ గోజుల్లో కుట్టవాళ్ళకు అండ్రి అంటే ఇంత గౌరవమూ, ధయమూనా.

[అద్దిరూ లోపలకు వెళితారు.]

రెండవ రంగం

* * శివరావు ఇంటిబయటి చావడి. సమయం: ఉదయం — శివరావు ఆలోచిస్తూ పచారు చేస్తూవుంటాడు.

శివరావు : ఎం తాలోచించినా దారీ తెన్ను కన్పించడంలేదు... అను పెండ్లిచేస్తే నగేంద్రుడి చదువుకు స్వస్తి చెప్పాలి. పోనీ, వాడి చదువు సాగిదామా అంటే అననూయ పెండ్లి ఆపివేయాలి...ఇంక ఈ ఆపడం ఎంతవరకు? ఇప్పటికే ఇంట్లో పోరు పడలేకుండా ఉన్నాను. పోనీ, డ్లొ అంటావా? ఉబుసుబాని అమ్మలక్కలకు ఈ శివరావే దొరికాడు. విద్యాధినాలు రెండు అవసరమయ్యేసరికి నాబోటి చాలీచాలని రైతుకు మీనమేషాలు లెక్క పెట్టాలివస్తోంది...ఏమిటి దారి?

నగేంద్రుడు : (ప్రవేశించి) నాన్న గారూ! పిలిచారా?

శివ : అవునయ్యా, ఇలా కూర్చో! అననూయ పరీక్ష ఫలితాలు ఈ దినమే కాదు వెలువడేది?

న : అవును; కానీ, ఇంకా మెయిలు రాలేదు.

శివ : అననూయ తప్పక ప్యాసవుతుందని అనుకుంటాను.

న : అవును, నాన్న గారూ; అందుకనే పది రూపాయలు పెట్టి బహుమతి ఇవ్వడానికి త్యాగరాయకృతులు తెచ్చా.

శివ : (గద్గడిక స్వరం) నీకు చినిగిన చొక్కాలూ; నీ చెల్లెలికి త్యాగరాయకృతులూనా?

న : నెలవలేకదా నాన్న గారూ; ఇంట్లో ఏ చొక్కా వెసుకుంటే ఏం?

శివ : అంతకంటే చేయదగింది మాత్రమేముంది నాయనా?

న : నాన్న గారూ! విశ్వరథం లేనివారికి అగౌరవమేనా?

శివ : ప్రస్తుతి మంతే...

న : విద్యకు విలువ లేదంటారా?

శివ : ఓరీ పిచ్చివాడా! విద్యకు గౌరవమే ఉంటే ఈ దినం

మన పరిస్థితులు ఇట్లా ఎందుకు వుంటాయో? అను పెండ్లికి
ఎందుకు అలమటించి పోవలసివస్తుంది?
శ : నాన్నగారూ; మేం కెళ్ళిచెసుకోకపోతే మీకు బాధగా
వుంటుందా?
శి : నాకు బాధ కాదు, నాయనా: సంఘం, కంటిలో కారం
పెట్టుకుంటుంది.
శ : అయితే అను... పెండ్లి చేస్తే చచ్చిపోతా?
శి : మరి నీ పెండ్లి?
శ : ఇంకా కెండాళ్ళకుగాని ఎం.బి.డి.ఎస్. పూర్తికాదుగా!
శి : అసలూ పెండ్లి చేస్తే నీ చదువుకు ఏమైంది? ఉన్న
అయినా ఎకరాలు అమ్మితేనేగాని అమ్మాయి పెండ్లికాదు.
[అసలూ : (ప్రతికతో ప్రవేశించి) నాన్నగారూ!
ఇదిగో నా సెంటరు.]
శ : నేను చెప్పలేదా, అనూ; నీవు ప్యాపరలవని?
శి : క్లాసు వచ్చిందా, తల్లీ?
అన : అవును, నాన్నగారూ!
శ : క్లాసు కూడా వచ్చిందీ! అయితే, నా బహుమతి నీకు
యోగ్యమైంది కాదు. అయినా తెస్తానుకు.
శి : (సంకోచం) అమ్మో; ఇహ గురువు ఆపివేస్తే...
అన : (ఉల్కిపడి) ఆ! అడమిటి నాన్నగారూ?
శి : ఆర్థిక పరిస్థితి.
అన : (కంపితస్వరంతో) నాన్నగారూ!.. (నశంధ్రుడు ప్రవేశం)
శ : ఇదిగో, అసలూనూ; ఇదిగో నీకు బహుమతి. కనీసం
రోజుకు ఒక కృతి అయినా పాడి నాన్నగారికి వినిపిం
చాలి.
శి : అట్లాగే చేస్తుందిలేమోయ్. వచ్చిన సంగీతం మరచిపో
తుందా!
శ : మీరు హామీ ఇస్తున్నారే కాబట్టి ఈ పూజ్య గ్రంథాన్ని
మీరే బహుకరించండి. (ఇస్తాడు)
శి : ఇదిగో, అమ్మో! తీసికో.
అన : (తీసికుని) నమస్కారం.
శి : (బయటకు మాస్తా) ఇదేమిటి, కాళిదాసు వగర్భకుంటు
వస్తున్నాడు! (కాళిదాసు ప్రవేశం)
కా : మీ అమ్మాయి ప్యాసయిందని విని పెడబుల్లలేని నైకి
గెక్కి పదిమందిని పడగొట్టుకుంటూ పరుగెత్తుకుని వస్తూనే
ఉన్నాను; అప్పుడే ఇక్కడ బహుమతులు, ధన్యవాదాలు
అయిపోతూనే ఉన్నాయి.
అన : నమస్తే; మామగారూ!
కా : ఆ! పెద్దచిక్కే తెచ్చి పెట్టేవన్నా!
శి : (చిరునవ్వు) ఇంతలో ఇంత చిక్కేమి వచ్చిందోయ్?
కా : చిక్కంటే చిక్కా! పెద్ద చిక్కే వచ్చింది. 'నమస్తే'
అందుకుని అభినందనాలు చెప్పడమా? లేక అభినంద
నాలు చెప్పేవరకు అసలూ నమస్తే వాపసు చేసి
కోవడమా?

అన : ఈ సమస్య ఒక కప్ప కాఫీతోగాని విడిపోదు.
కా : అవును; సమస్త సమస్య నివారితో కాఫీలేవి.
అన : అయితే, ఇదిగో తెచ్చా. (తెస్తుడు)
శి : సగండా; కాఫీలేవి తరవాతి సగండా లేవరే ఉండా
లేమో చూడు, మీ మామకు.
కా : నేను కాలేజీ కుట్టవాణ్ణి కాదోయ్, శవరావు.
శ : కాలేజీ కుట్టవాణ్ణిందంటు సిగరెట్లు త్రాగుతారంటారా?
కా : త్రాగకపోతే వాడు ఒట్టి అసభ్యుడు.
అన : ఇదిగో, మామగారూ! కాఫీ తెచ్చాను.
కా : ఇదేమిటి? ఇందులో కూడా మరల సమస్యయేనా?
శ : మీరు రావడమే ఒక సమస్యమే!
కా : అది కాదోయ్, నశంధ్రం; ఈ కప్ప కాఫీతో నాజు
లుబాగ్రేసర చక్రవర్తి విరుచివ్యటం న్యాయమేనా?
శి : మేముదరం ఇప్పుడే లాగాం.
శ : మామగారూ; మీకెంతి సందేహమెందుకు? నేను మీకు
విందుచేస్తా.
కా : మీ కంటే?
శ : ఇక్కడ ఉన్నవారందరికీ; అప్పు ఉండటం ఒక పంక్తిలే
కూర్చుండవచ్చు.
కా : అప్పు డింకోసమస్య తల ఎత్తుతుంది.
అన : మామగారు సమస్యలకు సాక్షిధూతులల్లే ఉన్నారు.
కా : విందనటం, పచ్చడి మెదుకులు పెట్టడం సమస్య అవునా,
కాదా?
శి : అవునోయ్, అదిగో; ఇదంతా ఆముసలిఆయనమహాత్మ్య
మోయ్. (గాంధీపటం చూపుతాడు)
శ : శాకాహారం సాత్వికగుణప్రధానమైంది కాదా?
కా : ఏదో హారం వేయవోయ్; కానీ కాస్త చెప్పకోవడానికి
పిలుగాడంతేమాత్రం చూడు.
శి : మీమామ భోజనప్రియుడోయ్.
అన : అయితే, ఈవేళ మామగారికి పరీక్ష.
కా : మీ పరీక్షలపిచ్చిలోకి నన్నుకూడా దింపబోకండి.
శ : అనూ, బ్రాడ్జిక్కిలే మామయ్య మంచం నేస్తాడు.
అన : ఇదిగో, ఒక గంటలో తయారవుతుంది; వెళ్తున్నా.
కా : (అసలూ జల్లినతరవాత) పెండ్లివిందు ఎప్పుడోయ్?
శి : వియ్యంకుడికి విందుకూడానా?
కా : పూలదిండలతోనే లేదనిపిస్తావా, ఏమిటి?
శి : ఏదిండలైనా కట్టుంచూత్రం తప్పదుగాదా?
కా : కట్టునికేం? ఇంకా అయినా ఎకరాలు ఉండగదా!
శి : ఉన్నకొండ కాస్తాఅమ్మి కొడుకుచేతికి చిప్ప ఇవ్వనా?
కా : చిప్ప ఇవ్వసమెందుకు. అటు ఇస్తావు, అటు పుచ్చు
కుంటావు. నీవుమాత్రం తెలివితక్కువవాడవా?
శ : ఇచ్చుకోవడం, పుచ్చుకోవడం లేకపోతే పెండ్లింట్లో
కావంటారా?
కా : మీ నాన్ననే కనుక్కో; నీ కంఠపాట పెట్టాడో?
శి : ఇచ్చేవాడుంటేగదా?

కా : ఇప్పుడం తిప్పితే పుచ్చుకోవటం ఎరగని పాముదిరం పడిగాపులు పడివుంటే లేరంటావమిటి?

శ : మామగారూ, నిజంగా సుస్థలోనే పడ్డాను.

కా : ఇంకో కన్నె ఉన్నప్పుడు కావలసినన్ని సుస్థలోయ్. అరచే పేలిచ్చి మా ఉమను ఇస్తాను; ఏమంటావ్?

శ : చేసికునేవాడు ఇక్కడవుండగా నన్ను అడగడమెందుకూ?

కా : లేదు, మామగారూ; నేను ఇప్పుడు పెండ్లిచేసుకోను.

శ : (ఉరిక్కిపడి) ఇదేమిటోయ్?

కా : తొలించండి, నాన్నగారూ, చదువు పూర్తి కానియింక.

శ : అంతవరకు ఆడపిల్లను అట్టే పెట్టమంటావా?

కా : అట్టే పెట్టడం మెంతుకు?

శ : ఉన్న చాలం కొద్దా అమ్మవేయమంటావా?

కా : ఏం చెప్తాం!

శ : అమ్మకు, నాన్నకు అత్యుపాత్రి ఇస్తావా?

కా : నాన్నగారూ, నిజంగా అపనే చేయాలివస్తే నేను చేస్తాను; గాని మిమ్మలను బయటికి రానిస్తావా?

కా : అరచే పేలు అడగకుండా ఇస్తుంటే అడుక్కొమ్మం ఏమి కర్కమాయ్, అల్లుడా?

శ : అరచే పేలని ఆత్మహత్య చేసుకోమంటారా?

శ : నీవొక్కడవేనా ఈ ఆత్మహత్య చేసుకునేది?

కా : కట్నాల చదువులరొజుల్లోకూడా కాకికి ప్రయాణ మేమిటోయ్!

శ : అదృష్టమంటే కాకిలోకూడ విశ్వరథం దొరకుతుంది.

శ : విశ్వరథంకాదు, సన్యాసం.

కా : తిల్లిదండ్రుల సేవకంటే నాకు మరొక విశ్వరథం అక్కరలేదు.

కా : దానికైనా డబ్బుకొవాలి గదా.

శ : ఆత్మవిశ్వాసమంటే అన్నీ అవ్వతాయి.

కా : ఆత్మవిశ్వాసమని చేతికొంది వదిలిపెట్టారా?

శ : ఇటువంటి తెలివితక్కువవాళ్లు అంతకంటే ఏం చేస్తారు?

కా : ఇది తెలివితక్కువైతే మరి పురుషార్థమేమిటి?

శ : ఓహో, అట్లాగా; ఇంతతా పురుషుని పొరవడం కావాలి. సరే, నీవు నీయీ పొరువంతోనే బ్రతుకు; వెళ్లి.

కా : నాన్నగారూ!...

శ : కడుపు కట్టుకొని కచ్చపడ్డ మమ్మల్నే కాదంటే ఇహ నీకు, మాకు సంబంధమేమిటి? (కోపంతో వెళ్తా)

కా : ఇదిగో, శివరాత్రి! వెళ్లకు; ఏదో చిన్నతం.

శ : చిన్నతినమైతే తిన్నగానే మాట్లాడేవాడు. తను గొప్ప ఆదర్శపురుషుడి ననుకుంటున్నాడు. (వెళ్తాడు).

కా : కని పెంచినందుకు ఇదిటోయ్, మీరుచేసే ఉపకారం?

శ : మామగారూ! (గాధాధికంగా) నాన్నగారి కింతకోపం వస్తుందనుకోలేదు.

కా : ఇప్పుడైనా మించిపోయిందీలేదు; ఉమను చేసుకో.

శ : మామగారూ; ఇంతి చదువుకుని కట్నానికి కక్కర్లే

పడుమంటారా? పెద్దలు నాబోటివారికి దారిద్ర్యాపీసారని ఆశిస్తున్నాను.

కా : చదువుకున్న వాళ్లంతా కట్నాలకు ఎగబ్రాకుతుంటే నీయీ ఆదర్శమేమిటోయ్?

శ : అపవాదం ఉండకూడదంటారా?

కా : ఈ అపవాదం అనర్థానికి దారితీస్తుంది.

శ : ఆత్మవిశ్వాసాని అనర్థం ఏమిచేయలేదు. (అననూయ ప్రవేశం)

అ : మీ మాటల కంటండుదు. రండి, వెళ్లి.

శ : రండి, మామగారూ! అననూయ వాకిలి నీటి పరిమి నినమిది.

అ : మామగారు నాకు తిప్పకుండా స్వర్గపీకెట్టు ఇస్తారు.

కా : అత్తగారు ఇవ్వవలసిన స్వర్గపీకెట్టు నేనిస్తే అవిడి డాదు కుంటుందా?

శ : ముంగు మీరవ్వండి. (అందిలు నవ్వుతారు)

కా : సరే, పదిండి. (అందిలు వెడతారు)

మూడవ రంగం

* * శివరాత్రి గృహం, లోపల చావడి; నమయం మధ్యాహ్నం అననూయ తివాచి మీద కూర్చుండి ఆలోచిస్తూ ఉంటుంది.

అన : అంది భోజనం చేసి పోయిగా నిద్రపోతున్నారు. ఎంత ప్రయత్నించినా నాకుమాత్రం నిద్రపలలేదు... నాన్నగారు నా చదువు ఆపివేయమంటున్నారే!... అవును, వాకుమాత్రం ఏం చెప్తారు డబ్బులేనప్పుడు!... ఓహో! కీలు వేసప్పుడు విచారపడడమెందుకు? వీణన్నా నాయుడు కుందాం.

[లోపలినుంచి వీణ తేచ్చి ప్రతులు సరిచేస్తుంది]

ఏలసీయదరాను పరాకుజేనే
నేనీ నమయముగాదు
బాని ననకమయచేల నుజనపడి
పాని శ్రీరమాలోల విధృత శర
జాని శుభద కరుణాలవాల ఘన
నీల నవ్యనగనూలికా భరిణ
రారా దేవాదిదేవ రారా మహానుభావ
రారా రాజీవనేత్రారఘువరపుత్రా వల

(సుకీల ప్రవేశం) రా, సుకీలా; ఇంత ఎండలో శచ్చావు!
సుకీల : నీకు అభినందినాలు చెప్పడానికి.
అన : ప్యాసయినందుకు ఆనందముంటే గదా, అభినందినాలు అందుకోవడానికి?

ఒకరి అనుభవం మరొకరికి విశ్వాసం యిస్తుంది. సుఖిని నానికి పూలబాట వేస్తుంది. భరింపరాని గర్భవేదనతో, దిగజారిన మనస్సుతో జీవితాన్ని యీడ్చువలసిన మహిళలకు “లోధ్ర”, విశ్వసనీయమైన శరణ్యం.

“లోధ్ర” అన్నిచోట్లా లభ్యమవుతుంది.

శ్రీ లోధ్ర డ్రగ్స్ లిమిటెడ్, హైదరాబాద్ - ముంబై.

అంచె, అంచెకు
అభివృద్ధి నొందుచున్నది
కొత్త వ్యాపారము

1954

రూ. 10,27,84,550

1953

,, 8,76,69,750

1952

,, 8,04,69,575

1951

,, 7,51,91,150

మెట్రో పాలిటన్

ఇన్ఫ్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్,

మెట్రో పాలిటన్ ఇన్ఫ్యూరెన్సు హౌస్

7, చౌరంగి రోడ్డు, కలకత్తా.

★

ఇండియా అంతటా ప్రాంతాలు, అగ్గై కేషన్
ఆఫీసులు గలవు.

ఇండియన్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

(ఫౌండేషన్ 1907)

హెడ్ ఆఫీసు:

'ఇండియన్ బ్యాంక్ బిల్డింగ్స్' నార్తవీచిరోడ్డు,
మద్రాసు - 1.

దక్షిణ ఇండియాలోని ప్రధాన కేంద్రములన్నింటిలోను,
బొంబాయిలోను, న్యూ ఢిల్లీలోను ప్రాంతీయ గలవు.

మూలధనము

అనుమతించబడినది	...	రూ. 1,00,00,000
చిందా వేయబడినది	...	రూ. 72,00,000
చెల్లించవలసినది	...	రూ. 57,80,000
రిజర్వ్స్ & ఇతర నిధులు	...	రూ. 76,50,000
డిపాజిట్లు (81-12-54 తేదీ)	...	రూ. 24,85 కోట్లు

బోర్డు ఆఫ్ డైరెక్టర్లు:

కుమారరాజు ఎం. పి. ఎం. ముత్తయ్య చెట్టియార్, చెట్టి.
నాడ్, అన్నామలైపురం.; ఆర్. కె. వెంకటచలం,
మర్చెంటు, కోయంబత్తూరు; ఆర్. సుందరం అయ్యర్,
మర్చెంటు, బనవంతుడి, బెంగళూరు సిటీ; రావు బహదూర్
ఎం. ఆర్. ఎం. ఎస్. పెరియన్నన్ చెట్టియార్, బ్యాంకర్
కారైకుడి; ఓ. ఎం. ఎస్. ఎల్. ఎం. మెయ్యప్ప చెట్టి
యార్, బ్యాంకర్, కేవలూరు; పి. ఎం. పి. ఎమ్.ఆర్. మురగప్ప
చెట్టియార్, బ్యాంకర్, కల్లూరు; రావుబహదూర్ డాక్టర్,
ఎం. ఆర్. గురుస్వామి మొదలియార్, కీల్పూర్, మద్రాసు;
సి. కృష్ణమూర్తి మొదలియార్, ల్యాండులాడ్లు, పియాల్లి;
ఎల్. అలగసుందరం చెట్టియార్, మిల్లు ఓనర్, చొక్కి
కులం, మధుర; పి. వి. ఆర్.ఎం. కులందయ్య చెట్టియార్,
బ్యాంకర్, రాయవరం; కే. బాలసుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్,
అడ్వకేటు, మైలాపూరు, మద్రాసు; రావు సాహెబ్
ఇ. ఎం. ముత్తప్ప చెట్టియార్, బ్యాంకర్, పుదుచాయల్.

వికేటర్స్ వి ప్రాంతీయ:

పినాంగ్, సింగపూర్, కూలాలంపూర్

మలక్కా, కొలంబో.

లండన్ & న్యూయార్క్ ఏజెంట్లు:

చెస్ట్ మినిస్టర్ బ్యాంకు లిమిటెడ్, లండన్
నేషనల్ సిటీ బ్యాంక్ ఆఫ్ న్యూయార్క్.
విదేశీయ చలానునీతోనూ, అన్నిరకములైన బ్యాంకింగు
వ్యాపారము చేయును.

ఎన్. గోపాల అయ్యర్

కలకత్తా.

సు : అదేమిటి, అట్లా అంటావు?
 అన : ఏం ప్యాసయితే ఏం లాభం?
 సు : నీ విచారానికి కారణమేమిటో తెలియటం లేదు.
 అన : కారణమేమిటో? కట్నానికన్న విలువ చదువుకు లేదు గదా? ఏం చదువుకుంటే ఏంటి?
 సు : మగవానికి మనుగడమీద మక్కువ ఆరోజు కారోజుకు ఎక్కువైపోతోంది.
 అన : ఈ మనుగడ ప్రతి ధనంతోనే సాధ్యమవుతుందా?
 సు : అభిమానమున్నవాడు అట్లా చేస్తాడా?
 అన : అటువంటి అభిమానం లేనివాణ్ణి అంటగట్టుకోవడం ఎందుకు? కన్య బ్రహ్మచారిణిగా ఉండకూడదా?
 సు : అప్పుడు మనసు మన ఆడవాళ్లే మగవాళ్లకంటే ఎక్కువ అల్లరి పెడతారు.
 అన : ఇంత అన్యాయమా?
 సు : సంఘం ప్రాంత అవమానపరచటమే పనిగా పెట్టుకున్నప్పుడు మనం ఏం చేయగలం?
 అన : ఆడర్మానికి ఆహుతి అయిపోవాలి గాని ఇటువంటి సంఘానికి భయపడటమా?
 సు : ఇదీ మనకు సాధ్యంకాదు. కన్నవారు కన్నె చెరవిడి పించుకోవడానికి కటకట పడుతూవుంటారు.
 అన : కాబట్టి కన్య కర్మ కన్యకే,
 సు : ఆధునిక సభ్యతా మహాత్మ్యం. ఆయన అరవైవేలైతే పుచ్చుకున్నార్య; కాని ఆదరించడం తెలిసిందా?
 అన : ఎం.ఎ. ప్యాసయిన మాధవరావు కూడా అంతేనా?
 సు : ఆడది అంటే అల్లులైపోయినప్పుడు ఆయన తప్పేముంది?
 అన : ఇంత చదువుకుని నీవుకూడా ఇట్లాగే మాట్లాడుతున్నావా?
 సు : ఈ చదువులు మనలను ఉద్ధరించేవి కావు.

(కాళిదాసు ప్రవేశము)

కా : అభినందనాలు చెప్పడానికి ఎండలోనే పరుగెత్తుకుని వచ్చావా; అమ్మయ్యా! (ఇద్దరు నిలబడతారు)
 సు : 'ఎండి తగ్గిపోయింది; నాన్నా.
 కా : లేపు అనసూయను విందుకు పిలు.
 సు : ఒకప్రక్కను కుందుతూవుంటే విందు లేమిటి ఆమెకు!
 కా : (ఆశ్చర్యం) కుందుతోందా! ఎందుకు!!
 సు : మీరంటే ఉన్నది కాబట్టి అడిగినంత ఇచ్చి నా వెడద వదల్చున్నారు. మరి మామయ్య సంగతి నీకు తెలిసిందే గదా?
 కా : (బాధగా) అటు ఇటు గొప్ప చిక్క తీసుకుని వచ్చావే. పెండ్లి అయి నీవు, పెండ్లిగాక ఆమె; ఇద్దరి పరిస్థితి ఒకటిగానే వున్నట్లుంది.
 సు : నాన్నా, నీ మనస్సుకు బాధ కలిగించాననుకుంటాను.
 కా : లేదమ్మా, అడవిల్లలు వుంటే ఆగచాల్లు తప్పతాయా?

[నగేంద్ర, అమరేంద్రుల ప్రవేశం]

న : ఇవిగో, అనూ; అమరేంద్రుడు నీకు అభినందనాలు చెప్పడానికి వచ్చాడు.
 అన : (తలవంచి) ధన్యవాదాలు. (నమస్కరిస్తుంది)
 కా : ధన్యవాదాలకు కాదు; దారాపహాదానికి వచ్చినట్లుంది.
 అమ : పప్పుడూ పరిహాసమేనా, మామగారూ?
 అన : సుశీలా; అమ్మను చూడవు?
 సు : పద, పోదాం; అనసూయా.
 కా : అవకాశం వచ్చినప్పుడు అంగలారీస్తే అమ్మయిత పెండ్లిండ్లు ఎట్లా అవుతాయో?
 సు : పెండ్లిండ్లకు పెద్దలన్నారగుదా; నాన్నా? (ఇద్దరు వెళ్తున్నారు)
 నవరావు : (ప్రవేశించి) ఓహో! అమరేంద్రుడా!
 కా : అమ్మయికి అభినందనాలు చెప్పడానికి వచ్చాడు.
 శివ : బి. ఇ. ప్యాసయినావుట గదోయో?
 అమ : అవునండి; మామగారూ.
 కా : మామగారిని మంచునూట చేసుకుంటేనే మనుగడోయ్.
 శివ : అందరికీ ఆతిని మామలయ్యే మహద్భాగ్యముంటుందా?
 కా : మహాభాగ్యాని కేముంది! మనుగడకు సరిపోయే మూట కటి ఇస్తే సరి.
 అమ : వెడదామా, నగేంద్రం?
 న : సరే; పద.
 అమ : వెళ్లివస్తా; మామగారూ! నమస్తే.
 కా : రత్నంలాంటి కన్య వుంటే మళ్ళీ రాక ఏంచేస్తావు?
 [అందరూ నవ్వు; అమర, నగేంద్రులు వెడతారు]
 శివ : ఏమిటోయ్, కాళిదాసు; ఈ చలోక్తులు.
 కా : సరసం తెలిసివాడు సన్యాసం పుచ్చుకోవడం మంచి.
 శివ : 'రసం' రసాతలానికిపోతే ఇంకా 'స' కూడా ఎక్కడ నుంచి వస్తుంది?
 కా : నిరాశకు నీరా మంచిన్నే హితుడోయ్.
 శివ : కాళిదాసులోని కారం చాలకనా?
 కా : ఈకారం కంటిలోపడితే మరి కలియగమేలేదు.
 శివ : శ్రేతాయగం చూడాలనేగదా?
 కా : ఆశీ నిరాశకాదులేవోయ్.
 శివ : అమరేంద్రుడు అల్లుడొతాడంటావా?
 కా : అందుకు సంతేహమా! అమరేంద్రుడు అనసూయకోసం అలమటించి పోతున్నాడు. కాని...
 శివ : 'కాని', ఏమిటి?
 కా : ధనంజయరావుకు ధనంమీద మమకారం బాగావుంది.
 శివ : న్యాయమేగదా.
 కా : న్యాయాన్యాయాలు అమరేంద్రునిచేతిలో ఉన్నాయి.
 శివ : తల్లిదండ్రులనుకాదని ఆతనేమిచేయగలడు!
 కా : తల్లిని మేమిద్దరం ఒప్పించాం.
 శివ : అట్లాగా! ఇంతవరకు తెచ్చినతరవాత తండ్రినిమాత్రం ఒప్పించలేకపోతావా?

కా : ధనంజయరావు సామాన్యము కాదుగదా. ధనం తక్కువ
దంటే ధర్మాన్ని కూడా వదిలిపెట్టాడు. సరే, నేను మర్చి
కలుస్తా. (వెళ్ళును)
శబ : కానీలేకపోతే కలియుగమేలేదా! (నిష్క్రమణ)

నాలుగవ రంగం

* * సుశీల గది; సమయం: నాయంతాలం; గది
చక్కగా అలంకరించి ఉంటుంది. కుర్చీలు,
సోఫాలు, పందిరి మంచం ఉంటాయి. సుశీల
'హండ్ బాగ్' తీసుకుని బయలుదేరబోతూ
వుంటుంది. ఇంతలో మాధవరావు ప్రవేశించి:

మాధవరావు: ఎక్కడికే ప్రయాణం; సుశీలా?

సు : (అయిదవంగా) అంటే?
మా : అంటే, ఏమి లేదు; మేం సినిమాకు వెళుతున్నాం.
సు : మేమంటే?
మా : నగేంద్రం, అమరేంద్రుడు, మరి నేను.
సు : మంచిది, వెళ్ళండి
మా : నీ అనుమతికోసం కాదు చెప్పేది; కాదు కావాలని
చెప్పడం.
సు : మరి, నేనో?
మా : నీవో? నీ వెక్కడకు వెళుతున్నావు?
సు : ఈ వేళ మహిళా సంఘం వర్కింగు కమిటీ మీటింగు.
మా : అయితే, నీవు కూడా మాతో రా.
సు : (ఆశ్చర్యం) మీతోనా? కారులో చోటేడి?
మా : నీవు డ్రైవరు ప్రక్కన కూర్చో.
సు : (కోపంగా) డ్రైవరు ప్రక్కనా? చదువుకున్న శబ్ద
మానవులు అనవలసిన మాటలేనా ఇవి?
మా : ఏం చెప్తాం? పెద్దమనుష్యులను కారులో పోదామని
ఇంటికి తీసికుని వచ్చినప్పుడు.
సు : అయితే, బస్సులో వెళ్ళండి.
మా : (చికాకుగా) బస్సులోనా! ఇట్లా అనటం శబ్దత్వమా?
సు : (తీవ్రంగా) శబ్దత్వం గాకపోతే స్వంతికారు పెట్టుకో
పోయారా?
మా : (వికటంగా) ఓహో! స్వంత కారా!! ఒక కారు కొని
ఇవ్వమని మీ నాన్నతో చెప్పకపోయేదా?
సు : ఏం? ఇచ్చిన డబ్బు అరచై వేలు చాలకా?
మా : లక్షాధికారి కూతుర్ని మిడిసిపడిపోతున్నావా?
సు : మర్యాదగా మాట్లాడండి.
మా : మర్యాద నీకే తెలుసుననుకుంటాను. ఇంటికి వచ్చిన
అల్లుణ్ణి ఆవమానం చేయటం మర్యాదే కాబోలు?
సు : ఇందులో అవమానమేముంది. కారు నాకు కావాలన్నా.
మా : ఇది అవమానంగాక ఆపాయికా?

సు : ఆపాయతేమాడా తెలుసు; భార్యను బానిసగా చూడే
వారికి.
మా : అయితే నేను నీ బానిసనా?
సు : అంతమాట నేను అనను; కాని అన్నా తప్పలేదనుకు
టాను.
మా : ఆఁ, ఇంత అవరిపాటా? (మీదకు వెళ్ళబోవును)
సు : (తీవ్రంగా) ఆగండి, అక్కడ. ఎం. ఏ. వ్యాసయితే
మాత్రమేమి? అమర్యాదగా ప్రవర్తించడం అల్లుళ్ళకు అల
వాటయిపోయింది.
మా : నీమాదిరి అసభ్యులకు ఇంతకంటే చేయవలసిన మర్యా
దేముంది?
సు : (పరిహాసం) ఓహో! అట్లాగా!!...సరే, కానియ్యండి.
నేను వెళుతున్నా. (పోవోవును)
మా : (తీవ్రంగా) ఆగు.
సు : (నిర్లక్ష్యంగా) ఏం? ఎందుకు?
మా : నీవు చెళ్ళిదానికి వీల్లేదు.
సు : ఏం? నేనేమి మీ బానిసనుకాదే; ఎక్కడినిలబడమంటే
అక్కడి నిలబడడానికి?
మా : అయితే 'డైవర్సు' చేసికో.
సు : (ఆశ్చర్యం) డైవర్సా!

[తెరలో మాధవరావు, మాధనా...]

సు : లోపలికిరండి, అమరేంద్రా! పిరునిపీఠత్వం చూస్తున్నాని.

[అమరేంద్ర, నగేంద్రుల ప్రవేశం]

అ : (పరికించి) ఏమిటోయ్; ఏదో యుద్ధసన్నద్ధుడవై నల్లుంటే!
సు : ఏంటేదు; అల్లుళ్ళ ఆర్థాటం.
మా : (తీవ్రంగా) ఏయ్, సుశీలా!
న : అసలు విషయమేమిటి?
సు : ఏముంది? తనభార్య డ్రైవరుప్రక్కన కూర్చోవాతే
డైవర్సు చేస్తారట. (కాళిదాసు ప్రవేశం)
కా : ఏమిటి గలభా? రాచక్రమల్లో ప్రవేశించారేమిటి!
సు : అదికాదు, నాన్నా; అల్లుడు డైవర్సు చేస్తారట.
కా : డైవర్సుంటే ఏమిటమ్మా?
అ : డైవర్సుంటే విడాకులు.
కా : (ఆశ్చర్యం) విడాకులా! విడాకులంటే...
న : చేసుకున్న భార్యను విడిచిపెట్టడం.
కా : (నిర్దాంతిపోయి) ఓహో! ఆదా?...నూతనసంస్కారం
మా ఇంట్లోనే ప్రారంభమా?
మా : అసభ్యులకు అదే తగినకాస్తే.
కా : అదేమిటి, మాధవరావు? అమ్మాయి ఏదైనా తొందర
పడితే మందలించాలిగాని ఇంత తొందరపాటు బాగు
టుందా! (తెరలో) కాళిదాసు! కాళి...ఓహో, ధనం
జయరావువచ్చారేలే వుంది. ఆయనకొడుకు కట్నంకోసం
కట్టకట పడిపోతున్నాడు. రా, బావా; లోపలికిరా.

[ధనంజయరావు ప్రవేశం]

గవంజయరావు : (అందరినిమీద అశ్రుర్యపోతూ) ఓ, అందరు ఆ ఇక్కడే ఉన్నారే!

కా : అల్లుడి! అలకవచ్చిరవ్వను ఉండక వచ్చేస్తాం!

ధ : అలకేమిటి! ఎందుకు వచ్చిందోయ్ కోపం, మావరావో?

న : విడాకులిస్తేనేగాని ఆయనకోపం తగ్గబట్టలేదు.

సు : విడాకులు ఇచ్చేముందు తీసుకున్న అరవైవేలు ఇక్కడ పెట్టమనండి.

అ : ఎందుకు తొందరపడతావు, సుశీల!

సు : తొందరపడి చేయవలసింది ఆయన.

న : అసలువిషయమేమిటో అగమ్యగోచరంగా ఉంది.

సు : కట్నంగాక కారుకూడా కొనిఇవ్వలేదని కోసం.

కా : కోసమెందుకు? మనకారు ఉపయోగించుకోవచ్చుగదా.

ధ : అది స్వంతికారు అవుతుందా?

అ : స్వంతికారు కావాలంటే కట్నంపెట్టి కొనుక్కోమంటున్నదిగదా; సుశీల!

న : అందులో తిప్పేముంది?

స : అదేమిటోయ్! అల్లుళ్ళకు కావలసిన అవసరాలన్నీ తీర్చకపోతే అత్తివారెందుకోయ్?

సు : అవునువును; విజ్ఞానవతులు కావాలని విజ్ఞానీగ వీరులకు కట్నాలు కాకుండా మధ్యమధ్య కానుకలకూడా ఇచ్చుకుంటుఉండాలి. (అందరు పరిహాసం)

స : అవును, అడగాని విజ్ఞానం అర్థం లేగలదా మరి?

న : అటువంటి అవకాశం ఇవ్వనవ్వదు ఆమె తన విజ్ఞానాన్ని ఎట్లా ఉపయోగించుకోగలదు?

న : అయితే, ఉద్యోగాలు చేయనియమంటావా, నగేంద్రం?

అ : మగవాళ్లే నౌకరీలకోసం సతిమతిమై బాతుంటే అడవాళ్ళకు కూడా ఉద్యోగాలా?

ధ : అసలు అడదానికి ఉద్యోగ మెందుకోయ్!

సు : ఇటువంటి పెద్దగునుమ్యులు విడాకులు ఇచ్చినవ్వదు బ్రదకదానికి.

కా : అశిగింది ఇవ్వనవ్వడల్లా ఈ విడాకుల ఆస్తాన్ని ప్రయోగిస్తారన్నమాట, అల్లుళ్లు.

సు : మేమూ మగవాళ్లతో పాటు విజ్ఞానల మాకున్నవ్వదు ఇంకా కట్నాలెందుకు నాన్నా?

మా : అవును, అడదాని విజ్ఞానం మొగుడ్ని బానిస అనడానికే గదా!

సు : అడదాన్ని పురుగుకంటే మీనంగా చూచే పెద్దలు అంతకంటే గొప్పవారెట్లా అవుతారు?

ధ : ఆ, ఆ; అడవాళ్ళకు అసలు చదువు చెప్పించడం అసంగతమేమో అనుకుంటానోయ్; శివరావు?

న : తుమించండి, మామగారు; అడవాళ్లు చదువుకొనకపోతే ఆర్యజాతే నశించిపోతుంది.

సు : (పరిహాసం) అల్లే, అడదానికి చదువు ఎందుకు; కాని మగవాడికి మాత్రం కట్నంకోసం తప్పక కావాలి!

మాచేనా, నాన్నా; కట్నం వచ్చుకొనుట్టేగదా ఈజేబు మావరావు ఇంతలేటికే అయినాడో!

సు : ఇందులో తిప్పేముంది? మేమెవో ఉద్బరిస్తామని కొలవలు గుల్లలుచేసుకుని తల్లివండులు పెగలు పెప్పిస్తున్నాడు అల్లుడేమో కట్నాలిచ్చి అగుల్లలై కొంపలను కూల్చి పోతున్నాడు. ఇవన్నీ చాలక మధ్యమధ్య చెయిచేసి కుంటున్నాడు. అటువంటివ్వడు మేం విజ్ఞానవతులమైతే మాత్రం మేమిలాభం?

కా : చక్కగా చెప్పావమ్మా. సంస్కారం లేని వులువు లెందుకమ్మా?

మా : సంస్కారమంటే మామగారి ఉద్దేశ్యమేమిటి?

కా : విడాకులు ఇవ్వటం మాత్రం కాదు.

స : స్త్రీలను గౌరవించక మనం వాళ్ల గౌరవం పొందాలని కోరికం హాస్యాస్పదంకాగా; మావరావు?

మా : ఆమె, నన్ను గౌరవించ నక్కలలేదన్నమాట!

అ : ఆ విషయము తినటంచేత అలుసైపోయినావు. ఇంకా గౌరవమేమిటి?

ధ : అదేమిటి అట్లా అంటావు? అనునైన సంబంధం కావతే నంటే అంతమాత్రమైనా కట్నమియ్యకపోతే ఎట్లా?

న : అనునైన సంబంధమంటే ఆస్తి ఉన్నవాడనేగదా; మీ ఉద్దేశం?

ధ : అవును, అంతే.

సు : ఆస్తిఉంటే చాలు; అనుకూల దాంపత్యమెందుకు?

న : సామ్యుంటే సరి; అనుకూలత అదే వస్తుంది.

కా : ఇదిగో, వచ్చిందిగదా! విడాకులు ఇచ్చుకోవడం.

మా : అదరం, అనురాగాలు లేనవ్వదు అంతకంటే చేనేది ఏముంది?

న : అరవై వేలకు అట్టులు చాచినవ్వదు అదరం కోరడం అన్యాయమే. అనురాగ మంటావా? ఇది కొనుక్కుంటే దొరికేది కాదు.

మా : అవును, అవిడ కాళ్ళకు మొక్కితే లభిస్తుంది.

న : మావరావు! మన విజ్ఞానం మన హృదయాలని కల్యణం చేసివేసింది. ఇటువంటి మనం సంఘాన్ని ఏం బాగుచేయగలం?

కా : నగేంద్రుని మాదిరిగా కాలేజీ కుట్టవాళ్లందరూ సంఘ సంస్కర్తలయితే కట్నాల బెడద ఉండదుగదా?

న : పెద్దలు అవకాశమిచ్చినవ్వనుగదా!

సు : ముందు వీళ్ళ మనస్సులు మారితే తరువాత పెద్దలసంగతి చూద్దాం. ఏదీ, అమరేంద్రుణ్ణి కట్నం లేకుండా అననూయను చేసికోమను.

కా : అమరేంద్రుడు బవ్వకుంటే మాత్రం బావ బవ్వకోవడమే!

ధ : కట్నం ఎంత నిశ్చయించానో, కనుక్కోదానికి వస్తే కట్నానికి ఎగనామం పెట్టాలని మాస్తున్నావా?

కా : చూచావా, అమ్మా! బావ ఏముంటున్నాడో? ఇదే

- పిల్లల్ని కన్నవాళ్ళే అవస్థలు అర్థమైతే నీకేం తెలుస్తాయో?
- సు : మహిళా సంఘాలన్నీ కలిసి కట్టునితోడక కాసనం చేయించి నిశ్చయించుకున్నాయి; నాన్నా.
- కా : ఎంత పిచ్చిదానవమ్మా! కాసనాలు సంకుచిత భావాన్ని సంస్కరిస్తాయా?
- శ : అవును, సుశీలా; మనస్సు మారనంతవరకు కాసనం ఏం చేయగలదు?
- ధ : ఇవన్నీ ఉబుసుబుని మాటలు. ఆచారాన్ని ఎవరు కొదంటారు?
- కా : ఈ ఆచారంవల్ల కలిగే అనర్థాలు కళ్లార మాస్తూ కూడ మనం పెద్దవాళ్ళం కళ్లు మూసుకోవడం మంచిదేనా, బావా? చూడు, మానవరావు ఎం. ఏ. ప్యాసయినాడు, వివేకవంతుడు, బుద్ధిమంతుడు; ఇదిగాక లక్షాధికారి. డి. ఏ. ప్యాసయిన సుశీలను చేసుకుని కూడా ఆత సేం పొందిగలిగాడు?
- ధ : ఏం? అరనై వేలు పుచ్చుకోలేదా?
- కా : ఆ అరనై వేలు ఈ దినం ఆక్కడకు వచ్చాయా? ఈ అరనై వేలు ఇస్తాను, ఉమను చేసికొనమంటే అనురాగం లేని అర్థం అనవసరమని నగేంద్రుడు తిరస్కరించివేళాడు. ఏమీ లేని నగేంద్రుడు ఇంత త్యాగంచేస్తే అన్నీ ఉన్న అనురంధ్రుడు కట్టునికి ఆశిస్తాడా?
- అ : నాన్నా, నన్ను నలుగురిలో అవమానపరుస్తావా?
- ద : కట్టుం పుచ్చుకుంటే అవమానం కలుగుతుందా?
- అ : అనుకూలమైన భార్య కాకపోతే అనుదినం అవమానమే గదా, నాన్నా? (మోకరించి) నన్ను గారాబంగా పెంచావు; విద్యాయుక్తులు చెప్పించావు; విజ్ఞానవంతుణ్ణి చేశావు. ఈనాడు కట్టునికి బలి ఇస్తావా? నాన్నా, నీవు ఇప్పించిన విజ్ఞానాన్ని నీవే వమ్ముచేస్తావా?
- ధ : (కంగారు) అఁ, అఁ, లేవోయ్; ముంగు కాళ్ళమీద సుంచిలే, అనుచిత ఆచారానికి ఆదర్శవంతుడైన కొడుకుని బలి ఇచ్చేటంత దుర్మార్గుణ్ణి కాదులే లే, ఇంతవరకు లోభం నా కండ్లకు కప్పి నీ మనస్సును నొప్పించింది. కాళిదాసు, నీవు వెళ్లి శివరావులో చెప్పవోయ్, లగ్న పత్రక పంపమని.
- కా : సంతోషం! బావా! సంతోషం! రెక్కలు కట్టుకొని ఇప్పుడే వాలుతాను.
- శ : సంస్కారమంటే ఇట్లా జరగాలి, సుశీలా. సంఘాలు ఏం చేయగలవు?
- సు : నిజం.
- మా : (విచారం) నేను రెంటికి చెడ్డ చేపడినాను. (తల వంచుకుంటాడు)

[తె ర.]

సింహావలోకనం

ఇగ్నోషియా నైలోస్

19 వ

శతాబ్దం రాజకీయంగాను, సాంఘికంగాను దారి తెన్నులులేని మిథ్యా సిద్ధాంతాల తెన్నెన్నో సృష్టించింది. గత నలభై సంవత్సరాలలోను ఇవన్నీ మన కళ్ళపై వట్టి పేక మేడల్లా కూలిపోయాయి.

అరమోడ్ను కన్నుగవతో ఈ పేక మేడలపై అవలోకిస్తున్న కొంతమంది మరి చేసేదేమిటకే ఆధ్యాత్మికంగా ఒక విధమైన అయోమయావస్థలో పడిపోయారు. వీరి కంటిపొవడానికి దారి తెన్ను కనిపించడంలేదు. ఈ పరిస్థితిలో ధనస్వామ్యవాదము, ధనస్వామ్య వ్యతిరేకవాదము రెండు సందిగ్ధస్థితిలో ఊగులాడుతున్నాయి. ఇప్పటి పరిస్థితి అంతా జాగ్రత్తిగా సింహావలోకనం చేసుకుని తిరిగి మన కర్తవ్యం నిర్ణయించుకోవాలి. ఈ సమయంలో మన జీవితాంత రార్థం ఆతి నిశితంగా అవగాహన చేసుకోవలసిన ఆవశ్యకతకూడా ఏర్పడింది. ఇది అత్యంత ప్రధానమైన విషయం.

ఇది ఒక సామాన్యమైన సాహిత్యవివాదంగా పరిగణించి తటస్థంగా ఊహించడానికి వీలులేదు. పెద్దమనుషులుగా వెలమంటే అవుతున్నవా రనేకు లివ్వదు యుగధర్మం యావత్తూ తమకే అనుకూలంగాఉన్నదని ఉద్ఘాటిస్తూ దగలాగిగలా తగిలించి దాడుగా ఊరెగుతూంటారు. ఇలాంటి వ్యక్తులనుగురించి నే నివ్వదు ప్రస్తావించదలచలేదు. ఇంతకంటే సునిశితమైనదృష్టి కలిగిన దురదృష్టవంతు లనేకు లి యుగసమస్యలో చిక్కుకొని అనేకవిధాలుగా సతమతమాతూంటారు. ఈ వ్యాసంలో ఇటువంటివారిని గురించే ప్రస్తావిస్తున్నాను.

గడిచిన 30 ఏళ్లలోను రచయితల్లో ఆత్మహత్యకు పాల్పడిన వారిసంఖ్య నానాటికీ మితిమీరిపోతున్నది. స్థూలంగా పరిశీలిస్తే ఆత్మహత్యల్లో చిన్నచిన్నవిధేదా రెన్నో గోచరించవచ్చును. అయితే అంతరాంతరాలలో వీటిసమస్య అంతా ఒకేవిధంగా కనిపిస్తున్నది. వీటికన్నిటికీ నీచే చెప్పినట్లు నేటికాలంలో మితిమీరి పోతున్న కూన్యవాదం (Nihilism) ఒక్కటే ప్రధానకారణం. ఈకాలంలో సర్వ సర్వత్ర ఒకవిధమైన ఆందోళన, అనిశ్చితస్థితి, నైరాశ్యము, విసుగుదల వ్యాపించడంవల్ల మానవజీవితం కలుషితమై పోతున్నది. ఈ పరిస్థితి యావత్తు హెడ్గార్, జాస్పర్స్, సార్త్రే మొదలైన అస్తితానదుల (Existentialists) గ్రంథాల్లో సుస్పష్టంగానే ప్రతిబింబిస్తున్నది. ఇంతకంటే భయంకరమైనవి ఎస్పినిన్, మైకోవిస్కీ, ఎర్నెస్టుబోలో, కర్తుమోల్స్కీ, పెఫాన్టీస్, క్లోస్మాన్, డ్రియో లా రోషెల్, మాథిసెన్ మొదలైన విశ్వ విఖ్యాతరచయితల ఆత్మహత్యలు! అంతగా ప్రముఖులుకొనినారితో ఎంతోమంది ఉన్నారు. ఎంతోమంది రచయిత లిలాగ నాను

మాత్రావశిష్టులై తేజోరూపాల్లో మనఏనట భాసిస్తున్నారు! ఇంతమంది విశ్వవిఖ్యాతరచయిత లిలాగ ఆత్మహత్యలకు దాల్చడం దాని కనేకకారణాలున్నట్టిస్తున్నారు. ఆయాప్రభుత్వాలపెట్టిన యాతనలు, ఒంబరిజీవితము, దారిద్ర్యము, అనారోగ్యము, ఉద్యోగమైన మానసికపరిస్థితి మొదలైనకారణాలెన్నో వీరి ఆత్మహత్యాప్రయత్నానికి ప్రేరేపించాయని అంటున్నారు.

కొని వీరు ఆత్మమృతికి పూర్వం రచించిన రచనలు, మిత్రులతో అన్న వాక్యాలు పరిశీలిస్తే వీరందరికీ జీవితం అంటే గాఢమైన నైరాశ్యము విరక్తి ఏర్పడ్డాయనీ, జీవించడం కేవలం నిరుపయోగమని తేలిపోయిందనీ స్పష్టపడుతున్నది.

ఈ ఆత్మహత్యల కేవల కొన్ని కారణాలేకదువు పెట్టినంత మాత్రాన ప్రయోజన యేమిలేదు. ఈ ఆత్మహత్యనాల కాయాదేశాలలో అమలులో ఉన్న ప్రభుత్వాలే కారణమనడం కూడా ఒక విధంగా అతిశయోక్తి. ఈ ఆత్మహత్యలన్ని రమ్య, అమెరికా, పశ్చిమ ఐరోపా మొదలైన భిన్న భిన్న ప్రభుత్వాల అధికార చ్చాయల్లోనే సంభవించాయి. నైరాశ్య సిద్ధాంతాలే వీటికి కారణమనడంకూడా అంతగా సమంజసంగా కనిపించదు. ఈ రచయితల్లో మైకో విస్కీ ముక్తకంఠంతో విప్లవ విజయగీతిక లాలాపించిన కవి. మిగిలినవారిలో చాలామంది మానవవాదంలోను, మతవిశ్వాసాల్లోను గాఢమైన అభినివేశా లున్నవ్యక్తులు. మనస్సుల్లో నైరాశ్యం అంత ర్గర్భితంగాఉండిఉండవల్ల నే వీరిటువంటి చర్యలకు పాల్పడ్డారని ఎవరైనాఅంటే అనవచ్చును. నిజాయితీకన్న భావనిరోధమే (Inhibition) ప్రాణాంతకంగా పరిణమించడం సహజమే!

ఈ విషయసంఘటనలకు పూర్వమే మన వర్తమానయుగం పతనావస్థ ప్రారంభించింది. ఈ పతనాగ్నిజ్వాలల్లో సునిశిత చూడయులు, విజ్ఞులు అయిన రచయితలేకాక కొన్నికొన్ని తరగతుల జనము, కొన్నికొన్ని సంస్థలుకూడా ఆహుతి అయిపోతున్నాయి. ఈ పతనావస్థకు కూన్యవాదమని మొట్టమొదటగా నామకరణంచేసిన తాత్త్వికుడు నీచే. బర్డినెట్ వ్రాసిన పాథర్స్ అండ్ సన్స్ అనే నవలలో కూన్యవాదపదం కనిపిస్తున్నది. కొని నీచే ఈపదం మరిఒకవిధంగా నిర్వచించాడు. నీచే తరవాతరేగిన యుద్ధాగ్నిజ్వాలలు, విప్లవప్రళయాలు మొదలైనవన్నీ ఆవిజ్ఞుని చెప్పినది అక్షురాలా నిజమని ఋజువు పరుస్తున్నాయి. అతని కాలంలో ఇది అంత సుస్పష్టంగా భాసించలేదుగాని ఆ తరవాత ఆ మేధావిచెప్పినదంతా కళ్ళకుగట్టిపట్టు స్పష్టపడింది.

వీచే కూన్యవాదానికిచ్చిన సంగ్రహనిర్వచనం ఇది - న్యాయము, సౌజన్యము, సత్వస్వరూపము స్వాధ్యాయికి మారు

శేషులు! గాఢవిశ్వాసాలు, ఆదర్శాలు - అన్ని వట్టిమిథ్య. జీవితానికంతటికీ స్వార్థాన్వేషమే ఒక్కటే పరమలక్ష్యం. సామాన్య శార్యా లక్ష్యంత ప్రధానమైన ముగ్గురాలు. వీటికి లక్ష్యవివేచన అసంపదం. లక్ష్య మేలాంటిదైనా కావలసిన విగుణాలే. ఈ దృక్పథం ప్రకారం స్వార్థత్యాగబుద్ధితో ఆత్మార్పణం చేసిన వీరవీరబుద్ధులు, దమ్ము కట్కుర్తితో సరవాత్మ్యులు చేసిన గుండెలూ - సమానలే! - కూనవలసిన దనిర్వచనం అంతా ఈ ధోరణిలో సాగిపోతుంది!

మానవమేధ కీ విధమైన పతనావస్థ కలగడానికి కారణమేమిటి? ఇలాంటి పాశవిక భావా బుద్ధులకుడానికి ప్రథమ ప్రపంచసంగ్రామమే కారణమని విజ్ఞులంటున్నారు. అయితే, మానవ సభ్యత మొదలంటూ మళ్లకపోతే - ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభ మయ్యేదా? ధనస్వామ్య నాగరికత యావత్తు అభ్యుదయ సిద్ధాంతమొకటి ఆధారపడి ఉన్నది. యుద్ధంతో ఈ బండారం అంతా ఒక్కసారిగా బయటపడిపోయింది. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలో విజయం సాధించిన దేశాల్లో కూడా చిరకాలంనించి గౌరవమర్యాదల కాస్తదమైన సామాజిక సంస్థలన్నీ పేకమేడల్లాగ కూలిపోవడం ప్రారంభించాయి. ఈ ప్రళయంలో బయటదేరిన అవినీతి, అవిశ్వాసము సమాజం పునాదుల్లోకంటూ జొరబడి పుట్టు కేట్లు కదిల్చిపోయి. స్వార్థపరత దెబ్బలినడం ప్రారంభమయ్యేసరికి దీని సంతకంకోసం అనుగుతంగా వచ్చే నైతికదృక్పథము, ఆధ్యాత్మిక కవిత్వాసాలు ఆసరాగా నిలబెట్టడం మొదలుపెట్టారు. దీనితో ఈ విశ్వాసాల బండారంకూడా బయటపడింది.

ఈవిధమైన యుద్ధానంతరపరిస్థితుల్లో ఇటలీలోను, జర్మనీలోను నియంతృత్వాలు కొలూదుకోని గట్టిగా నిలబడ్డాయి. కాని వీటివల్ల ఉన్న రుగ్గత తగ్గడానికి బదులు మరింత పెచ్చు పెరిగి పోయింది. పాపం! కన్యర్యటిపు లీవిధమైన నియంతృత్వాలవల్ల అయాదేశాల్లో ఉన్న కూనవలసిన దుడిచి పెట్టుకుపోగలదని ఆశించారు. వీరి కీ ఆకాభావం ఎందుకు కలిగిందో మనకేమీ బోధపడదు. నియంతృత్వం ధోరణి అంతా అవగతమయ్యేసరికి అది కేవలం కూనవలసిన దానికి రూపాంతరమే అని స్పష్టపడిపోయింది. ఈ నియంతృత్వాలు పూర్వంనించీ ఉన్న శృంఖలాలు కొన్ని ఇంకా దృఢంగా బిగించిపోయాయి. అంతేగాని ఇవి వినూత్నమైన నైతిక దృక్పథ మేదీ సృజించలేకపోయాయి. ఇంతేకాక నియంతృత్వ దేశాల్లో అమలులో ఉన్న భీతి దాస్యభావాలవల్ల కేవలం పతనావస్థ ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చును. ఇటలీ జర్మనీదేశాల్లో నియంతృత్వాలు పడిపోయినా జనం అంతరాంతరాల్లో నేళ్లు దన్నిన కూనవలసిన అలాగే ఉండిపోయింది.

ఇంతకీ నియంతృత్వాలలో పరిస్థితి యథాప్రకారంగానే ఉండిపోయింది. ఇందువల్ల కూనవలసిన దాన్ని గురించి మానవసమస్యను గురించి తిరిగి పునర్విమర్శ చేయడానికి కొంచెం అవకాశం కలిగింది.

ఇక కూనవలసిన దానిలో కాస్త నిశితంగా పరిశీలించడానికి అనుకూలమైనసిద్ధాంత మేదీ కనిపించదు. నిజానికిది మానవజాతి ఆత్మాంతరాళాల్లో ఉద్భవించిన ఒక వివజ్వరంలాంటిది. ఈ జ్వరం పోకనివారికీ, దీనివల్ల విముక్తిపొందినవారికీ మాత్రమే దీనిని గురించిన

పరిశీలన బాగా ఉపయోగించగలదు. అయితే చాలామంది జనానికి ఈ జ్వరం అస్తిత్యమే అవగామాన కావడంలేదు. వీరందరు ప్రస్తుతపరిస్థితుల్లో ఇది ఒక సహజపరిణామమే అని భావిస్తుంటారు.

అస్తితానాదం (Existentialism) కూనవలసిన దానివల్ల ఉద్భవించే మానవకపరిస్థితిని చాలా విస్తృతంగానే చిత్రించింది. దీని ధోరణి ఇది:

మానవాత్మకు మానవుని అస్తిత్యానికి గల సంబంధాలన్నీ పూర్తిగా పటాపంటదలైపోయాయి. మానవునికి స్వేయాస్తిత్యం కంటే వేరేలక్ష్య మేమీలేదు. మానవుల్లో కేవలం జీవనైతికత కంటే వేరే పరమార్థం ఏమీలేదు." దీన్ని గురించి పరిశీలించేముం దొకవిషయం అందరు అంగీకరించాలి. ఈవిధమైన చిత్రణంలో నిజాయితీలేదని ఎవ్వరూ అనలేదు. ఈ నిజాయితీవల్లనే దీని ప్రాశస్త్యం స్పష్టపడుతున్నది. రచయిత లీవింగ్గా చిత్రకవితో మానవాత్మపరిస్థితి అభివర్ణించడంవల్లనే మానవాత్మభృద్దయనికి చారిత్రాసాహిత్యం అయితే సాహిత్యం తాడూ బొంగరములేని ఈవిధమైన కూనవలసిన దానిని కొలూని నిలబడొక్కోవడం కష్టం. రచయిత తనదైన గట్టిగా నిజాయితీతో పరిశీలిస్తే ఈ కూనవలసిన దాం అంతు కనుక్కోవడం చాలా తేలిక. ఈవిధమైన నిజాయితీతో ఈ కూనవలసిన దామే కరణ్యమని నమ్ముకొన్న రచయితల్లో చాలామంది కింక ఆత్మహత్యతప్ప వేరే గత్యంతరం మేమీలేదని స్పష్టపడిపోయింది. మరికొంతమంది కీ కూనవలసిన దాం నిస్సారమనీ, మానవాత్మలో అమూల్యమైన విలవలున్నాయనీ కళ్ళకుగట్టినట్లు స్పష్టపడింది. దీనికి సుప్రసిద్ధరచయితల రచనలనించి కొన్ని ఉదాహరణ లివ్వవచ్చును.

వీరిలో మొదటివాడు ఎర్నెస్టు యాంగర్. ఇతడు జర్మనీ రచయిత. తన రచనల్లో ఇతడు కూనవలసిన దాం అవగులుచూసి చిట్టచివరికి దీనిని గ్రహించి మున్ముందుకు పురోగమించాడు.

తన రచనలలో అతడు కార్మికులను (ప్రాల్ ప్రోలెటర్యాటు) గురించి చాలా భయంకరంగా చిత్రించాడు. ఇతని రచనలలో వీరికొక కొత్త తరహా యంత్ర మానవులు. వీరికి హృదయము, ఆత్మ, మెదడు వంటివేవీ ఉండవు. మన ఆధునిక సమాజం ఇలాంటి యాంత్రమానవుల నెక్కువగా ఉత్పత్తిచేస్తున్నదని ఇత డభివర్తిస్తాడు. ఈ యంత్రమానవులందరు ఆయా దేశాల్లో బయలుదేరి అంశి ర్యుద్ధాలలోను, సామ్రాజ్య యుద్ధాలలోను చక్కగా ఉపయోగిస్తూంటారు. యుద్ధంలో ఆహుతులయిపోవడం మొక్కటే వీరి లక్ష్యం. తదితర నైతికవిషయాలేవీ వీరు పట్టించుకోరు. వీరిలో యాంత్రిక మన స్వత్వం అవగులకు వెళ్ళిపోయి పరిపూర్ణమై ప్రకాశిస్తుంది! మానవాత్మ కింతకంటే వేరే అభివ్యక్తన మేమీలేదు. హిట్లరు అధికారంలో ఉన్న రోజుల్లోనే యూరపు ఈ భయంకర కూనవలసిన దానికి విద్యోలు చేప్పి ఆతిరవాత తన రచనల్లో దీన్ని గట్టిగా తూర్పారబట్టాడు.

ఆల్ బర్తు కామ్యు అనే ఫ్రెంచి రచయిత రచనల్లో కూడా ఇంచుమించుగా ఇలాంటి పరిస్థితి ప్రత్యక్షమవుతుంది. ఇతడు మొట్టమొదట రచించిన 'లా మిథ్ సినిఫ్' అనే గ్రంథంలో మానవుని కాత్మహత్యతప్ప వేరే గత్యంతరం లేదనే నిరాశావాదం బలయతాంధవంతో విహరిస్తుంటుంది.

ఎగుమతిదార్లు:

దిగుమతిదార్లు:

షిప్పింగ్, క్లియరింగ్, ఫర్వార్డింగ్ వసులు
శీఘ్రముగను, సమర్థముగను జరుపుటకు
మమ్ము సంప్రదించండి:

డి. యన్. నారాయణ & కంపెనీ

(స్థాపితము: 1923)

స్టీమర్ ఏజెంట్లు & బోట్లయజమాన్లు

హెడ్డాఫీసు: కాకినాడ

ఫోన్: 45 }
56 }
171 }

తం: "Shipping"

బ్రాంచిలు:

బెజవాడ	గుంటూరు	మద్రాసు	విశాఖపట్నం
ఫోన్: 46	ఫోన్: 285	ఫోన్: 3191	ఫోన్: 771
తం: "Suraj"	తం: "Shipping"	తం: "Shippingco"	తం: "Shipping"

దిగువ కంపెనీలకు స్టీమర్ ఏజెంట్లు:

1. ది భారత్ లైన్ లిమిటెడ్
2. శ్రీ అంబికా స్టీం నావిగేషన్ కంపెనీ లిమిటెడ్
3. ఈస్ట్ అండ్ వెస్ట్ స్టీం షిప్ కంపెనీ లిమిటెడ్
4. ది సోనియట్ స్టీం షిప్స్
5. ది ఛాండ్ బాలీ స్టీమర్ నర్విస్ కంపెనీ లిమిటెడ్
6. ది నేషనల్ స్టీం షిప్ కంపెనీ లిమిటెడ్

దిగువ కంపెనీలకు ఏజెంట్లు:

1. శ్రీ భజరంగ్ జ్యూట్ మిల్స్ లిమిటెడ్
2. శ్రీ హనుమాన్ సుగర్ మిల్స్ లిమిటెడ్
3. ది ఇండియన్ గ్లోబ్ ఇన్నూవేషన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్

ది భారతలక్ష్మీ బ్యాంకు లిమిటెడ్.

పి క్యే డు డి సా జి ట్టు

సం|| కు నూటికి రు. 3-8-0 మొదలు రు. 4-0-0 వరకు వడ్డీతో అంగీరింపబడుచున్నవి.

సేవింగ్సు బ్యాంకు అకౌంట్లు

వీవి మీద సం|| కు నూటికి 2-8-0 చొ|| న నెలసరి కనీసపు మొత్తములపై వడ్డీ యివ్వబడును.

ధాన్యము, అపరాలు మొదలగు సరకులపై అప్పులు యివ్వబడును.

అన్ని విధములయిన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు జరుపబడును. వివరములకు

మా కార్యాలయములందు విచారింప ప్రార్థన.

బ్రాంచిలు:

మచిలీపట్టణం, గుడివాడ; నూటివీడు, విజయవాడ, గవర్నరుపేట (విజయవాడ), నల్లపూరం,

రాజోలు, కాకినాడ, రామారావుపేట (కాకినాడ), విశాఖపట్టణం, బొబ్బిలి, కావలి,

గూడూరు మరియు గి. గోవిందపనాయక్ పీరి. మద్రాసు.

కుష్టు ★ బొట్టి వగైరా మేళా
మచ్చలు, నెగ,
సవ్వాస వ్యాధు
లకు గ్యారంటీ చికిత్స!

ప్రతి సం|| రము వేలాది ప్రజలకు
పూర్ణాశోగ్యమును, నవజీవనమును
ప్రసాదించుచున్నది.

హిందూజాతీయత, ఆఫీస్, బర్సా,
మలయా విదేశములలోను ప్రఖ్యాతి
గాంచి విరివిగా వాడబడుచున్నది

మా ఔషధ రాజము లే!

నేడే మా ఉచిత సలహాకు,
క్యాటలాగుకు ప్రాయంజి.

జి. వి. రెడ్డి & కో

(రిజిస్టర్డ్)

“భాగ్య రాశ్రమము”

గోపాలపురం : మా. గో. జిల్లా.

రవి టాయ్లెట్స్ వారి

నూతన సంవత్సర అభినందనలతో
రవి టాయ్లెట్స్-అందించుకు, వర్చస్సుకు

* రవి స్లిజరిన్ సోప్ :

ఇందులో స్త్రీల,
బిడ్డల శరీరములను,
ఆకర్షణీయంగా,
సున్నితముగా సం
చుట కుపకరించుగిజ
రిన్ కలదు. మరియు
శరీరము నంటిపెట్టు
కొని యుండు మనో
హరమైన సువాసన
కూడ గలదు. ఇది

అన్ని కౌలములలో - ముఖ్యముగా వేసవిలో వాడవలెనది.

* రవి వెజిటబుల్ హేరాయిల్ : శిరోజములను విరివిగా,
ఆకర్షణీయముగా పెంపొందించును. అప్లడకరమైన సువాసన
కలది.

* రవి సోప్ : ముఖవర్చస్సు పెంపొందించి, చర్మముయొక్క
మృదుత్వమును కౌపాడును.

పోర్టుజుంట్లు: **ది న్యూ స్టార్ & కో**

10, వైద్యవాడ మొదలివీధి, తండ్రియాపేట, మద్రాసు-21.

అయితే అతరవాత వ్రాసిన 'లాపెట్రె' అనే రచనలో మానవాత్మను కరుణార్థంతో ఒక్కటే ఉద్దరించగలదనే అభిప్రాయం ఆశాజ్యోతిషా మెరుస్తూంటుంది. దీనివల్ల నే జీవితపరమార్థం అనగతం కాగలదన్న అభిప్రాయం కూడా ఈ రచనలో స్ఫురిస్తున్నది.

సుప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి రచయిత ఆండ్రే మార్సో రచనల్లో కూడా ఇలాంటి అభిప్రాయాలే వ్యక్తమౌతున్నాయి. ఇతను కొంతకాలం పాటు కమ్యూనిజం అంటే వల్లమాలిన వ్యాయామహంతో రచనలు సాగించాడు. కమ్యూనిజం ద్వారా నిజమైన మానవ సాంప్రద్యం వర్ధిల్లగలదని ఇత డెన్మెన్కో పగటికలలు కన్నాడు. అయితే క్రమంగా ఇతనికి కూడా మానవవాదం అంటే బాగా నెగటు బయలుదేరింది. దీనివల్ల క్రమక్రమంగా విశ్వమానవసాంప్రద్యం ఒక్కటే కరణ్యమన్న అభిప్రాయం బలపడింది. దీనికి మానవ వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య మొక్కటే ముఖ్యసాధనమని కూడా ఇతడు గుర్తించాడు. మొట్టమొదట కమ్యూనిస్టు వ్యాయామహంలో చిక్కుకొని విముక్తిపొందిన ఇతనికి జాతీయవాద మొక్కటే కరణ్యమని స్ఫురించింది. ఇతని ఇదేవల రచనల్లో ఈ అభిప్రాయాలే స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

పై ఉదాహరణలవల్ల మానవవాద ప్రశ్నలలోంచి విముక్తి మార్గ మొకటి స్పష్టంగా భాసిల్లుతున్నది. ఈ మార్గమే మానవాంతరాళాల్లో భాసించే ఆశాజ్యోతి.

నేను ముస్ముద్ వీరయాన్ని గురించే బాగా వివరింపబోతున్నాను.

ఇది ఇలాగ ఉండగా - ఉన్న పరిస్థితులవల్ల విసిగిపోయి విప్లవమార్గాలవలంబించే వారందరిలోను సామాన్యంగా ఒకే విధమైన మానసిక పరిస్థితి కనిపిస్తున్నది. దీనికి తాత్విక శాస్త్రీయ వివేచన లేని కారణాలుకావు. సామాన్యంగా యువకులందరిలోను ఇటువంటి మానసిక పరిస్థితి బయలుదేరుతుంటుంది. నేను విప్లవవాదుల ఆత్మకథలు కొన్ని చాలా జాగ్రత్తగా పరిశీలించాను. వీరిలో కమ్యూనిస్టులు, సోషలిస్టులు, అనార్కిస్టులు, ఫాసిస్టులు కూడా ఉన్నారు. స్వయంగా నాకు పరిచితులైనవారి రాజకీయ జీవితాలుకూడా జాగ్రత్తగా పరిశీలించాను. వీరందరి జీవితాల్లోను ఒకేవిధమైన పరిస్థితులు ప్రత్యక్షమౌతున్నాయి. ఎక్కడైనా కొన్ని విభేదాలున్నా అవి అంతగా పరిగణించదగినవి కావు.

నిజానికి అంతరాంతరాంతరాల్లో అనూహ్యంగా ఉండిపోయిన కారణాలవల్ల నే కన్నరేటివులుగానో కమ్యూనిస్టులుగానో మారుతుంటాము. కొత్త విప్లవ దృక్పథం ఒకటి కంటబడగానే ఒక్కసారిగా మతావేళతో అనే పట్టుకొమ్మగా పట్టుకుంటా ఉంటాము.

ఈ పరిస్థితుల్లో మన అంతరాంతరాల్లో జరిగే పరివర్తనలన్నీ అతి జాగ్రత్తగా గమనించడం ఒక్కటే కరణ్యంగా కనిపిస్తున్నది.

గడిచిన రెండు మూడు దశాబ్దాల్లోను విప్లవ భావావిప్లులైన యువకుల చరిత్రలు చాలా విచిత్రంగా కనిపిస్తున్నాయి. వీరందరూ మానవసంఘం యావత్ సమూలంగా మళ్లిపోయిందనీ దీనికి కార్మికవర్గ నియంతృత్వ మొక్కటే తరప్రసాదమనీ విశ్వసించి ఒక్కసారిగా విప్లవజ్వాలల్లోకి దూకారు. ఈ విప్లవసందేశం పార్టీ

అవధులు దాటి క్రమంగా ప్రపంచం అంతటా వ్యాపించింది. అంతరు పూర్వం లించి వ్యాపించిఉన్న మానవవాదాని కిది ఒక పెద్ద విముక్తిసాధనంగా మెరిసింది. ఆ గోజుల్లో - ఎలాంటి పరిస్థితుల్లో ఉన్నా - కార్మికవర్గం స్వాతంత్ర్యంపై పురుగుబాటుచేసి పోతున్నదనీ దీనివల్ల ఆయాదేశాల్లో మాతనోక్తేవం కలగలదనీ అందరూ విశ్వసించారు. దీనికి కొన్ని తార్కాణాలున్నాయి. మాస్కోలో జారుప్రభుత్వకాలంలో కార్మిక నాయకులను నిర్బంధించడానికి ఒక పన్నాగం పన్నారు. ప్రభుత్వమే వాటిను కాలు ద్వారా ఒక కార్మిక సంఘం ఏర్పాటు చేయించింది.

రహస్యంగా దాగిఉన్న కార్మికనాయకు లిందువల్ల టైట బడగలరనీ వారి ఇందరినీ వెంటనే నిర్బంధించదవ్వవనీ జారు ప్రభుత్వం భావించింది. కార్మికనాయకు లెవరూ ఈ కలలో చిక్కుకోలేదుగాని మొత్తంమీద ప్రభుత్వం ఏర్పాటుచేసిన ఈ సంఘమే విప్లవాదరూప కాలపట్టె కూర్చుంది. దీనితో ప్రభుత్వం గత్యంతరం లేక వెంటనే దీన్ని రద్దుచేయించింది.

ఇలాంటి సంఘటనలవల్ల కార్మికులంతా విధిగా విప్లవకారకు లాతారని ఆగోజుల్లో అందరూ గట్టిగా నమ్మేవారు. క్రమక్రమంగా ఈ నమ్మకాలన్నీ బాగా సడలిపోయాయి. కార్మికనియంతృత్వం వల్ల స్వాతంత్ర్యభావాదయం కలగడంలేదని స్పష్టపడిపోయింది. దీనితో బాటు మానవచరిత్ర విధిగా అభ్యుదయంపై పే పురోగమిస్తున్నదని విశ్వాసంకూడా అంతర్ధానమైపోయింది. నాజీల అన్వరణంలో పనిచేసిన బ్రహ్మాండమైన కార్మికసంఘాలన్నీ దీనికి చక్కని తార్కాణాలుగా కనిపించాయి. ఇంకా కిలబర్ ప్రభుత్వము వెరన్ ప్రభుత్వము స్థాపించిన కార్మిక సహకారసంఘాలు, కార్మికసంఘాలు ఈవిషయం మరింతస్పష్టంగా ఋజువు పరిచాయి. ఇవి ఇల్లాగఉండగాక మ్యూనిజం కేవలం బంధరాతి నియంతృత్వంగా మారిపోయేసరికి ఇన్నాళ్ళనించీ ఈవిషయంలో నమ్మకం లేనివారికి గూడా పైవిషయంలో గట్టి నమ్మకం కుదిరింది. క్రమంగా ప్రపంచంలోని కార్మికవర్గమంతా ఒకేవిధంగా పురోగమిస్తున్నదన్న విషయం కూడా కేవలం మిథ్యనని స్పష్టపడిపోయింది. ఇంతేగాక తగ్గచైతన్యంకూడా ఆయావర్గాల సహజపరిస్థితులవల్ల ఉద్భవించేది కాదనీ, ఈ విషయంలో పరస్పరసంబంధ మేమీలేదనీ స్థిరపడింది.

దీనితో మానవజీవితంలో ఆధ్యాత్మికంగాను రాజకీయంగాను విమోచనమైనదృక్పథం ఒకటి ఏర్పడింది. కార్మికప్రపంచం మానసికంగా ఛిన్నా భిన్నమైపోయింది. కార్మికులు పరస్పరవిరుద్ధమైన సిద్ధాంతాలేవైనా యధేచ్ఛగా అవలంబించిన ఉదాహరణ లెన్నో ఇదేవలసంఘటనలలో కనిపిస్తున్నాయి. ఏ రోకొక్కప్పుడు ఫాసిజం కోసమే తమప్రాణాలర్పించదవ్వను. కొన్ని కొన్ని సందేశాల్లో సమస్తసామ్యాల అనుభవమూ సుఖంగా కాలక్షేపం చేయవచ్చును.

అయితే బాగా వెనకబడినదేశాల్లో మాత్రం వీరింకా విప్లవవాదుల రాజకీయాధికారదాహలకు అహంతివపోయే అవకాశం లేకపోలేదు. కార్మికులసంఖ్యాధిక్యంవల్లనే రాజకీయాల్లో వీరికింతటి ప్రాముఖ్యం ఏర్పడింది. ఇంతటి ప్రాముఖ్యమున్నవర్గం మరొకటి ఏదీలేదు. వీరిమీద మానవజాతిస్వాతంత్ర్యము, భవిష్యత్తు మొదలైన

కన్నో ఆదారపడి ఉన్నాయి. అయితే అయావధులకు ప్రత్యేక చైతన్యమేదీలేదని, కాగా కేవల మానవచైతన్యమే ప్రధానమైనదని నిర్ణయించుకున్నాము. ఏతావతా తెలియజేయాలే—మనం ఎక్కడెనించి బయలుదేరినా—తిరిగి తిరిగి చివరి కక్కడికే చేరుకున్నాము.

ఈ దశాబ్దాల్లో మానవాత్మకు పూర్తిగా కలుషితమైపోయింది. కూన్యవాదం క్రమక్రమంగా పైతరగతులవారి దిగ్గిరించి కింది తరగతుల వారిదాకా వ్యాపిస్తున్నది. క్రమంగా కార్మికులలో కూడా ఈ విషమిజాలు వ్యాపిస్తున్నాయి. అప్రతిహతమైన అధికారం సంపాదించడము, దానివల్ల ఎలాగో అలాగే పైకి నెట్టుకుపోవడము ఇవే కూన్యవాద సిద్ధాంతానికి పరమలక్ష్యాలని ఆమకున్నాము. నేటివి ప్రపంచం అంతటా విలయతాండవం చేస్తున్నాయి. మనలో దాగిఉన్న భీరుత్వంవల్ల నైశేనేమి, వాదవాంఛిత్వంవల్ల నైశేనేమి చిరిత్రాతి యావత్తు విలేతల పరంగానే ఉన్నదని ఉద్ఘాటిస్తున్నాము. అసలైన కూన్యవాద సారాంశం అంతా ఈ సిద్ధాంతంలో మూర్తీభవించింది. దుర్బలులు, పరాజితులు, అందరు కేవలం నోచు లేనాకే పరాజితుడై పోయినంత మాత్రాన బ్రాహ్మిని కేవలం గొప్పగా జముట్టడం న్యాయ్యమేనా? ప్రాజ్ఞోజను బాంబు లెక్కువగా ఉన్నాయని ప్రపంచాన్ని భయపెట్టే వారిలోనే న్యాయం అంతా కరడుగట్టుకు కూర్చున్నదా?

చిన్నతనంలో మనం అందరము మన చుట్టూరా ఉన్న గుర్బరపరిస్థితులు మానీ భరించలేక అనేక విప్లవపంథా లభవించాయి. ఈ పంథాలలో మనలో చాలామంది కార్మికులతో తాదాత్మ్యం వహించారు. అయితే ప్రపంచంలోని కార్మికులందరిలోను ఈ రోజుల్లో అనేకమైన విభేదాలేర్పడ్డాయి. వీరందరూ ఏవో మహత్తరమైన చారిత్రికాభ్యుదయ మార్గంలో పుగోగమిస్తున్నారన్న సిద్ధాంతంకూడా నేల కొరిగిపోయింది. కట్లు మూసుకుని వీరి నెంటుబడెవారంతా తమ లక్ష్యం చేగుకుంటారనే నిశ్చయమేదీ కనిపించడంలేదు. మనుష్యుల సంగతి కనుక్కోవాలంటే కాయలు కాచిన చేతులకంటే కళ్ళలోని చూపులే ముఖ్యమానున్నాయి. ఇంతకీ మనం తేల్చుకోవలసిన ముఖ్యనిషయం ఇది—కార్మిక నిర్బంధ కారాగారాల్లో పడి మూలుగుతున్న నిర్భాగ్యులు కొందరున్నారు. వారిని ఖైదుల్లో నిర్బంధించిన విజేతలు కొందరున్నారు!

ఈ పరిస్థితిలో మన మిప్లవ్ కేవలమైపున్నా మో స్పష్టంగా నిర్ణయించుకోవాలి. ఈ సమస్యతో మనకేమీ సంబంధంలేదని మాట్లాడి కూరుకోవడంవల్ల ప్రయోజన మేమీలేదు. ఈ కార్మికులందరిని ఉరికంబాల కెక్కించడానికి సిద్ధం గాఉన్న నియంతలందరు మీరేవైపు మన్నారో నిక్కచ్చిగా నేల్చి చెప్పవలసిందని మనల్ని మాటిమాటికీ నిర్బంధిస్తున్నారు. ఇందువల్ల నేనున్నది ఉన్నట్టుతేల్చి చెప్పకతిప్పదు. మనం ఈనాడు స్వాతంత్ర్యం పేరిట బీదప్రజలను గాని, బీదప్రజల పేరిట మన స్వాతంత్ర్యం గాని బలివెయ్యడం లేదనిస్పష్టంగాఉద్ఘాటించాలి. బీదల బుజాలమీదనించి వైకెక్కి అధికారం చేజిక్కించుకున్న నియంతలకోసం మన స్వాతంత్ర్యం బలి

వెయ్యడం కేవలం అన్యాయమని మనం అందరము గ్రహించాము. కనక స్వాతంత్ర్యంకోసం తమ సర్వస్వము అర్పించి కారాగారాల్లో ముగ్గుతున్నవారి పక్షాన నిలబడడమే నేటి గొప్ప ధర్మము!

మానవత్వం పేరిట చారుడా లెన్నో జరగుతూండడంవల్ల మన సీనాడు మానవతావాదిమే నిర్ధారమేదా అని స్ఫురిస్తున్నది. ప్రస్తుతి పరిస్థితుల్లో ఇలా కనిపించడం సహజమే గాని ఇంకా కంటే బహుదర్కమైన కాలంలో కరుమాపుమేరలోనే ఉన్నదని ఆశ్చర్యము. ప్రస్తుతం మానవజాతి పూర్తిగా వికలమైపోయింది. ప్రస్తుతి పరిస్థితుల్లో మనకు కొన్ని దృఢవిశ్వాసాలున్నాయని గాని లేదని గాని అనలేము. అల్లాగని కేవలం వైరాళ్యవాదం మన మువలంబించడం లేదు.

ప్రస్తుతం మనపరిస్థితి ఈ క్రిందివిధంగా సంగ్రహించవచ్చును. క్రైస్తవ సిద్ధాంతంలోని ప్రధాన సిద్ధాంతాలకు మన విశ్వాసాలకు చాలా దగ్గరసంబంధం కనిపిస్తున్నది. ఈ విశ్వాసాలు మానవాంతి రాళ్ళలో అంతర్గర్భితంగా ఉన్న అమూల్యనిధులు. అయితే ఈ విశ్వాసాలనుకురించి ఖచ్చితంగా ఉద్ఘాటించడానికి తగిన అర్హత నాకు లేదని విన్నవించుకొంటున్నాను. కాగా ఇది ఒక విప్లవమైన సమ్యక్ మాత్రమే. ఆల్ఫర్డు కామ్యు చెప్పిన కరుణార్పితకంటే ఇది ఉదాత్తమైనది. దీనివల్ల మనం సర్వ స్వతంత్రులమనీ మనపై ఎంతో గురుతర బాగ్యుతి ఉన్నదనీ ఇతరుల అంతరాంతరాల్లోనిహితమైన అమూల్య సత్యాలను గామాన చెసుకోవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉన్నదనీ స్పష్టపడుతున్నది. ఈవిప్లవమైన మానవాంతిరాత్మిక సమ్మేళనంవల్లనే విశ్వమానవ సౌభ్రాత్రం ఏర్పడగలదు. బీదప్రజలంటే మనలోకలికే ప్రేమ దీనివల్లనే వికసిస్తున్నది. ఇది స్వార్థపరత్వంవల్ల జనించిన ప్రేమ కాదు. లక్ష్యాది నిర్భాగ్యులు దారిద్ర్యంతో బాధపడుతూంటే సహించి ఉడుకోడంలో మానవత్వ మేమున్నదికే ఇతరుల యాతనలు మనకేమీ పట్టనట్లుగుకోవడమంత అవినీతి అనే కాని మరేదీ లేదు. అయితే ఇదంతా అధికార రాజకీయాల కోసమే అనిమాత్రం అపార్థం చేసుకోకూడదు. నిస్సహాయులైన బీద జనాన్ని తమ అధికార సాధారోపాచారాలకు మెట్లుగా ఉపయోగించడంకంటే ఘోరపాతకమేదీ లేదు!

అయితే మనకున్న సమస్యలన్నీ పరిష్కరించే ఘోషాయా చిటికలేవీ మనదిగ్గర లేవు. కాగా ఈ యధార్థ జ్యోతిలో తీరించడ మొకటే ప్రస్తుతం మన కర్తవ్యం.

ఆకాశం అంతా నేడు గాఢాంధకార బంధురంగా ఉన్నది. ఉన్న వెలుగులో ఎటు పోవడానికి దారి కనిపించడం లేదు!

ప్రస్తుతం మన ఆధ్యాత్మిక పరిస్థితినిబట్టి కేవలం ఆత్మరక్షణ తోనే సంత్రిప్తిపడడం గాని అహంభావంతో మైమరిచిపోవడం గాని తిగు. ఇదే మన ప్రస్తుతి పరిస్థితి!

అయితే మానవు లొకరొకరి అంతరాంతరాల్లో కంటా అనగామాన చెసుకునే ఆప్యాయత, ప్రేమ ఉన్నంతకాలము—వైరాళ్యానికి తావే లేదు! ఎనకానెటర్ ప్రతిక నుండి.

మర్యాదస్తుడు

“కా ర ద”

1

సుబ్బన్నగారు వాకిల్లో కుర్చీలో కూర్చుని పెద్ద ఉత్తరాని వాగాకుచుట్ట వెలిగించి కొల్చుతున్నాడు. ఏదో తీవ్రమైన ఆలోచనలో మునిగివున్నాడాయన. చిరుచీకట్లు కమ్ముకుంటున్నవి. ఆయన ఆలోచనలు చప్పున తెగిపోయినాయి. వసారా దినపున ఆనందులోకి అతికష్టమైన మెల్లిగావొచ్చి ఆగింది గుర్రపుబండి; కాస్త మనకబడితే దూరపుదృష్టి బాగా అనికారణంవల్ల సుబ్బన్నగారు, ఆవేళలప్పుడు తనకోసం వొచ్చేవాల్లేవరా అని ఊహించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఇంతలోకే ఆయన పెద్దకూతురు ఊర్మిళ లాంతర్ వెలిగించి పట్టుకొచ్చి వసారాకున్నతీగకి వెళ్లాడేసిపోయింది.

గుర్రబుండినించి టౌన్ లో ఇన్స్పెక్టర్ సదాశివరావుగారు దిగి గంభీరంగా అగుగులేస్తూ రెండుమెట్లెక్కి “ఏం సుబ్బన్నగారు, వంట్లో కులానా!” అంటూ అటూఇటూ చూశాడు ఎక్కడైవాకూర్చోటానికి ఏదైనావుందా అని.

సుబ్బన్నగారు “ఓహో...హో! ఇన్స్పెక్టర్ గారా, అలా కూర్చోండి” అన్నారు చాలా గౌరవపురస్కరంగా. సుబ్బన్నగారి తెల్లగా నెరిసినగిరజాలు—ఇంకా అంతబాగానెరవని మెలితిరిగిన మీసాలూ నికాలమైన నుగురూ మెరిసేకట్టూ, ఆయన వయోధి కత్తాన్ని—దృఢత్వాన్ని వ్యక్తంచేస్తాయి. ఆయన “అమ్మాయి! ఇంకో కుర్చీ తెచ్చి ఇలావెయ్యమని చెప్ప నాగన్నతోటి!” అని కోరవేశారు.

వెంటనే ఇంకోకుర్చీనితెచ్చి నాగన్న అన్న పనివాడు వసారాలోవేసివేశాడు. ఇన్స్పెక్టర్ గారు, “మితో కాస్త ఆంతరింగి కంగా మాట్లాడాలని వచ్చాను. ఇక్కడ మాట్లాడవచ్చా, లోపలికి పోదామా!” అని ప్రశ్నిస్తూ కూర్చున్నాడు.

సుబ్బన్నగార్ని ఇన్స్పెక్టర్ రాకకైన కారణం మరుపలేదు. సుబ్బన్నగారు “అయితే అలా తనకావలసినది తెలిసినట్టుగా ఏభావాన్ని ప్రదర్శించకండా, “మితో అభ్యంతరమైతే లోపలికి వెళ్దాం.” అన్నారు.

ఇద్దరూలోపలికెళ్లారు. మేడ లోపలిభాగంలో ఓగదిలోకెళ్లి కూర్చున్నారీద్దరూ.

“సుబ్బన్నగారూ మొహమాటం లేకుండా అడుగుతున్నాను ననుకోండి. ఇది నావిధి. అటెన్ సోమన్న ఎక్కడ దొరుకుతాడో మీరే చెప్పాలి!” అన్నాడు ఇన్స్పెక్టర్ గారు చాలా మెల్లిగా.

సుబ్బన్నగారి మనకబారినకళ్లలో కొంత మెరిసింది, గదిలోని లాంతర్ వెలుగులో. “సోమన్న ఎక్కడ వుంటాడో నాకెలా తెలుస్తుంది! అయినా ఇప్పుడేం అంతఅవసరంవచ్చింది పాడితోటి?” అని అడిగారాయన.

గదిచైట ఎవరూ తమ సంభాషణని రహస్యంగా వినడంలేదని స్థిరపరుచుకోవడంకోసం ఇన్స్పెక్టర్ గారు ఒకసారి వాకిట్లోకి తొంగి చూసి “మితో తెలియకపోవడం అంటే నమ్మకస్యంకాదు. మీరూ సోమన్నపరిచితులని అందరికీ తెలుసును, ఆ వైసంగతులన్నీ నేను చెప్పేదేమింది? సోమన్నమీద పోలీసుకాళి హత్యాసేరంమోపి అతినికోసం తిరుగుతున్నారు. మీకేమైనా తెలుసుననీ, న్యాయం జరగటానికి తోడ్పడతారని అనుకుంటూ నేను ఇక్కడికివచ్చాను!” అన్నాడు ఇన్స్పెక్టర్ గారు.

సుబ్బన్నగారు వెండునిముషాలు ఇన్స్పెక్టర్ వంకమాస్తూ కూర్చున్నారు. ఆతర్వాత మాటలుపెగిలి చైటికివచ్చాయి. “హత్యా సేరమా! ఏంహత్య—ఏంకథ!” అని ప్రశ్నించాడు కొంచెం వాణుకుతున్నగొంతుతోటి. అయితే ఈ సందిగ్ధత ఒకక్షణం మాత్రమే. తిరిగి ఆయన యధాప్రకారపు గాంభీర్యంతోటి ఇన్స్పెక్టర్ గారిజవాబుకై నీరీక్షించసాగారు.

ఇన్స్పెక్టర్ “మొరకవిధిలో అతిని ఉంపుడుగతైని చంపేసి వెళ్లాడు నిన్నరాత్రి! చాలా ఘోరమైనసంఘటన; బరికెపెట్టి ఇటునుంచి అటుదిగ్గేట్లు పొడిచి చంపేశాడు...వాడే పొడిచాడనేది స్పష్టం. వాడి ఉంపుడుగతై తిల్లి చూస్తూవుండగానే చరిగింది...మీరు కాస్త వాడిజాడ మాకు చెప్పాలి. సుబ్బన్నగారు, “సోమన్నతోటి పరిచయం వుంది నిజమేగాని అతని నివాసం ఎక్కడో ఏమిటో నా కెలాగ తెలుస్తుందండి?” అన్నాడు నిర్దిష్టంగా.

ఇన్స్పెక్టర్ గారు, “మితో తెలియదనే అంటారా! అయితే నేనెక్కడికీ రావడం వ్యర్థమే!” అంటూ లేచాడు.

“క్షమించండి ఇన్స్పెక్టర్ గారూ! నా కేమీ తెలియదండి” అన్నారు సుబ్బన్నగారు ఇన్స్పెక్టర్ గార్ని వాకిలిదాకా వచ్చి జొరబెట్టి. జట్కా సాగిపోయింది గతుకుల రోడ్డుమీద.

లోపలికి వచ్చిన సుబ్బన్నగారు ముందు గదిలో మంచమీది కూలబడ్డారు. ఆయన భార్య లోపలినుంచి అడుక్కొని వచ్చి “ఇన్స్ పెక్టాచేమన్నా రేమిటండి?” అని ప్రశ్నించింది.

సుబ్బన్నగారు, చాలా చిరాకుగా, “హానీవే వెనక గోల! అట్టేన్ సోమన్న ఉంపుడుగిత్తెను ఖాసీ చేసాట్ట. పాటిసువారు నన్నుడగడానికి వచ్చారు, వా డెక్కడ దొరుకుతాడా అని! కాగోలే! నాకేం తెలియదని పంపించేశాను!” అన్నారు.

ఆయన పెద్దకూతురూ, చిన్నకూతురూ, భార్య ఇక సేమీ ముట్టాడనుండా ఉండిపోయినారు. లాంటివే వెలుగు ప్రసరించని మూలలపై మూస్తూ ఆలోచనలో పడిపోయినారు సుబ్బన్నగారు.

2

అట్టేన్ సోమన్న అంటే ఆరోజుల్లో రాజమండ్రి పట్నం లోనూ చుట్టుపక్కల గూడా అందరికీ హడలే. ఈ భయం నివారించడానికి పోలీసులు సోమన్నని కైల్లో పెట్టాలని అనేక తపాలు ప్రయత్నించారు గాని—అతనిమీది ఏ నేరమూ రుజువు కాకపోవడంతోటి ఏమిన్నీ కెయ్యలేక పోయినారు. సోమన్న ఎక్కడోంచి వచ్చాడో ఎవరికీ తెలియదు. ఎప్పుడూ గ్లాస్కోమ్మల్లపంచె కట్టి, అరిచేతులదాకా పెద్దాపురం నిల్చు తొడిగి, బట్టి బవల్ తలకు చుట్టాడు. భారీమనిషి; ఎర్రవాడైన కళ్ళు. చామనచాయ. కొంఠి మీసాలు నిగనిగలాడుతూ మొహాని కంఠో గాంభీర్యాన్నిస్తాయి.

సోమన్న చీట్లకేకలో ఘటికుడు. ఒకప్పుడు, అతను అట్టేన్ తురుపుముక్కతోటి ప్రత్యర్థుల్ని చిత్తుగా ఓడించి వున్నాడు. అప్పట్నుంచే అతనికి అట్టేన్ సోమన్న అనే పేరు స్థిరపడింది. ఆ చుట్టుపక్కల చెప్పకుంటారు. సోమన్న రాజమండ్రి పరిసరాల్లో రహస్యంగా చీట్లకేకలాడే ప్రజాకాల్లోకి వెళ్లి చీట్లతో జీవనం చేస్తూ వుండేవాడు అతను ఆ ప్రాంతాలకొచ్చిన కొత్తల్లో. కొద్దిరోజుల్లోనే అతడు దొంగతనాలు చేస్తున్నాడనీ, భయపర్చుల్ని—ఎం? ధైర్య శుల్ని నైతికం బెదిరించి డబ్బులు గుంజుతున్నాడనీ వదంతులు వ్యాపించాయి. వీట్ని వదంతులుగానే భావించా రందరూ. వేటిని రుజువు చేసుకోలేకపోయినారు పోలీసులు.

మొత్తంమీద సోమన్న అంటే అందరికీ లోలోపల ఒక బెదురు స్థిరపడిపోయింది. కొన్ని సంఘటనలవల్ల సోమన్న ధైర్య సాహసాలు ప్రజలకి తెలియడంతోటి ఈ బెదురు పెరిగింది. గోదావరి ఉధృతమైన వరదలో ప్రమాదవశాత్తు పడిపోయిన విశేష పిల్లని అతడు ప్రాణాలకి తెగించి గోదావరిలోకి దూకి రక్షించి బొడ్డున వేశాడు; ఆ నిమిషమే గోదావరిలోకి దూకడానికి గజ ఈత గాళ్లు నైతికం వెనకంజవేస్తారు.

ఒకసారి చీట్లకేక తగాదాలో తనమీదికి వచ్చిన ముగ్గురు ప్రత్యర్థుల్ని గుండెపిండిగా కొట్టా డతను; అప్పట్నుంచీ అతనంటే ఊల్లోనే కాకుండా, ‘రాడీ’లన తగ్గవారు గూడా జంకి మర్యాదగా ప్రకరించసాగారు.

అటువంటప్పుడే ఒక చిత్రమైన సంఘటన జరిగింది.

రాజమండ్రిలోనే ఆర్యాపురం ప్రాంతంలో ఒక ఇరుకు సందులో పోలీసుల కభేద్యంగా వుంటూవచ్చిన ఒక చీట్లకేకాడే కేంద్రంవుండి; అది పెంకుటిల్లు. ఇంట్లోనే చెక్కలతోటి అటక లాగా ఒక అంతస్తు కట్టి, దానికి నిచ్చేసే వేశారు; నిచ్చేస మెట్లెక్కి పైకివెళ్తే ఏకాలమైన గది వుంటుంది. ఈ గదిలో—నెలకు పది రోజులు జోరుగా చీట్లకేక సాగుతూవుంటుంది. చుట్టుపక్కల పెద్ద పెద్దవారే ఇక్కడ పోగా వేలకొలది డబ్బు పణం పెట్టి చీట్లాడుతారు.

ఆ పెంకుటిల్లు పైనించి మాడడానికి చాలా నిరహాయకరమైనదీ, పాతబడ్డ కొంపానూ. దానిలో చిన్న హోటలున్నది. ఒక నాడు సాయంత్రంవేళ; ఇందహాల్లో నామాన్యులు కూర్చుని కాఫీలు తాగుతున్నారు. పైన అప్పుడే అట మోదల్పేటారు. ఈతాకుల చాపపరిచి దానిమీద ఏడేనిమిదమంది కూచున్నారు; అందరూ బాగా డబ్బులు వుండి వేరే పనిపాటలులేని రకం; చేతు లకి ఉంగరాలు మెరుస్తున్నాయి. జరీకంతు కంఠవాలూ నిల్చు పంచెలూ వొంటిమీంచి జారిపోతున్నాయి. కత్తెరమార్కు సిగరెట్లు పొగతోటి వాతావరణం వూపిరాడకుండా వుంది. వాళ్ళ తలలమీద పెద్ద లఫ్టర్ లైటు వెలుగుతోంది. ఈ సమాజంలో సుబ్బన్నగారూ వున్నారు. ఆయన గారుగూడా అప్పుడప్పుడు వచ్చి చీట్లాడడం కద్దు.

చీట్లాటకు ఇంకో కెయ్యి తప్పక. అర నింకా రాలేదమని మిగతా ఆటగాళ్లు ఎదురుమాస్తున్నారు. అంతక్రితం, అట్టేన్ సోమన్న అంటే ఎవరో చూపనివాళ్లూ, అతనంటే గొప్పగా చిత్రించుకుని అతన్ని చూడాలని అభిలాష మిక్కుటంగా గల వాళ్లూ అక్కడ విదారుగురున్నారు. అంగుళా సుబ్బన్నగారొకరు. ఆయన, తనపక్కన కూచున్న ఒకాయనతోటి, “ఏమండి సింహాచలం గారు, సోమన్న ఎప్పటికొస్తాడు!” అని ప్రశ్నించారు;

సింహాచలం, “ఈపాటికి వస్తానేవుండాది. అతను లేంది అట వువారుగా వుండడు!” అన్నాడు.

ఏడుగంటలు చాలాకే అట్టేన్ సోమన్న నొచ్చాడు పైకి. అతను అందర్నీ ఒకనారి కలయికాశాడు; సుబ్బన్నగార్ని చూసి నపు డెండుకో అతని నొసట ప్రశ్నార్థకం, ఆశ్చర్యార్థకం కన్పించాయి. అయితే వీటిని బలవంతంగా అణిచేసుకుని ఆటలోకొచ్చి కూర్చున్నా డతను.

అత న్నడివరకే చూడాలని అభిలాషగలవారు, గొప్ప హీరోను చూసినట్టు చూశారు. సుబ్బన్నగారు ఒకటి రెండు నిమిషాలు అతన్ని రెప్పవాలకుండా చూశారు; తర్వాత సాఫీగా ఆటలో నిమగ్న మైపోయినారు. అరగంటనేపు ఇలాగే సాగింది ఆట మానంగా.

ఆ తర్వాత డబ్బులు ఎవరెవరివ్వాలో, ఎవరెవరు వుచ్చుకోవాలో అదే పంపిణీ వ్యవహారం జరిగింది. ఈ ఆటలో సోమన్న కాళ్ళే లాభం కన్పించలేదు, సుబ్బన్నగారు కొద్దిగా గెలుచుకున్నారుగూడా. సోమన్న రెండో ఆటకు ఉవారుగా వున్నాడు. డబ్బులు ప్రతి ఆటగాని ఎడట చిన్న చిన్న కుప్పలుగా పోసుకుని

3

కూర్చున్నాడు. నీచానికి అక్కడ ఆడవాళ్లు చేనికొసం ఆడు తున్నారో దాన్నే అతి నిర్లక్ష్యంగా కాళ్ళకిందకి తోసి—ఆడు తున్నాడు. ప్రతివారి పక్కన సిగరెట్ పీకలకుట్ట ఒకటే నిప్పులు పోగు ఒకటే తయారైంది.

రెండో ఆట ముగిసేవరకు 8 గంటలయింది. ఆటచివర సోమన్న అకస్మాత్తుగా మహోన్ముడై లేచి తన ప్రత్యర్థి ఒకాయన మీద విరుచుకుపడ్డాడు. ఆట అకస్మాత్తుగా అగిపోయి మరునిమిషం ఆ చెక్కల గది రణరంగం అయింది. “ఏమిటి? ఏమిటి?” అని అందరూ కలసి వాళ్ళిద్దరినీ విడదీయడానికి ప్రయత్నించారు. సుబ్బన్నగారు ఏమీ మాట్లాడకుండా ఒకపక్క గోడకానుకుని ఈ ద్వంద్వ యుద్ధాన్ని పసికన్నా నిలబడివున్నారు.

సోమన్న తనతోటి సములులైన తన ప్రత్యర్థిని కిందపడేసి తల చెక్క కూర్చుకేసి బలంగా బాదుతున్నాడు. ఇలాగే ఇంకో పదినిమిషాలు సాగితే ఎలావుండేదో...మిగతా సభ్యులందరూ నిశ్చేష్టులై నిలబడివున్నారు ఏమీతోచక, ఏమీటో అర్థంకాక.

ఈ సమయాన, సుబ్బన్నగారు అకస్మాత్తుగా తాను నులుపున్న చోటినించి గబగబ రెండడుగులు ముందుకువేసి, సోమన్న చొక్కాని మెడదగ్గర పట్టుకుని బలవంతంగా నైకి లేపి నుల్చోపెట్టారు; ఆయన మొహం మాత్రం ఏమీ మార్పుచెంద లేదు. “సోమన్నగారు! దయచేసి ఈ ద్వంద్వయుద్ధం మానేసి ఏం జరిగిందో మాకు చెప్పండి!” అన్నారు.

సోమన్న ఒక్కసారి బెబ్బలి లాగా హుంకరించాడు; కాని సుబ్బన్నగారి పోరాటసారి తేరపారాయని చప్పున ఉద్దేశం తగ్గించేసుకున్నాడు; తిరిగి తన కాళ్ళకింద లేవటానికి ప్రయత్నించుచున్న ప్రత్యర్థిపై అసహ్యంగా మాస్తూ, “దొంగవెడవ. దొంగముక్క జేబులో పెట్టుకొస్తాడా పెద్ద అటక! మీరు అడ్డం రాకపోతే ప్రాణం తీసేవాణ్ణి!” అన్నాడు. అతని మాటల్లో అసహ్యమే ధ్వనించిందిగాని మొదట్లోవున్న కోపావేశం ఉద్దేశం లేవు.

అక్కడ సమావేశమైనవారేకి సోమన్న యుద్ధం విరమించి వండుకూ ఆశ్చర్యం కలగలేదు; ప్రత్యర్థి దొంగముక్కతోటిఆట ఆడినందుకూ కోపంరాలేదు. ఊరంతా గజగజలాడే సోమన్నని— సుబ్బన్నగారు పిల్లినిపట్టుకున్నట్టు పట్టుకుని లేవదీసి అతన్ని ఒక క్షణంలో లొంగదీశాడేమిటి! అందులోనూ వెనకా ముందు పరిచయమైనారేని వ్యక్తిని! అని ఆశ్చర్యంవేసింది వాళ్ళకు.

ఆ పోలిక ఆట విరమించారు వాళ్లు. బెబ్బలిన్న వాడిదగ్గర ఒక ఇన్నేటుఅసుముక్క దొరికింది. అతన్ని అంతటితో వదిలేశారు. వెళ్లేప్పుడు, సుబ్బన్నగారు అందరిదగ్గరూ మామూలుగానే కలపు తీసుకున్నారు. అట్లాగే, సోమన్నతోగూడా, “సోమన్నగారు, వెళ్ళొస్తా.” అన్నారు గంభీరంగా.

సోమన్న నిచ్చినమెట్లు దిగుతూన్న ఆయనవంక వింతగా మాస్తూ తలవూపాడు. తర్వాత ఐదారునిమిషాలు నిశ్శబ్దంగా నిలబడి పోయినాడు. సుబ్బన్నగారిమాపులు అతనిహృదయాన్ని తీవ్రంగా కలిచివేసినట్లయింది అతనికి.

ఆలేర్వాతిగూడా ఇతరులు ఆశ్చర్యకణ్ణుగా కొన్ని సంఘటనలు జరిగాయి. అట్టేసోమన్న ఇంకెవ్వరినీ లెక్కచేయవు; ఇంకెవ్వరినూనారే వాళ్ళి పెద్దా చిన్నా అనే తారతమ్యం చూడకుండానే వ్యవహరిస్తాడు. మరి సుబ్బన్నగారిచ్చి “ఏమిటి సోమన్నా!” అని కొంచెం కళ్ళెరచేస్తేచాలు స్పష్టంగా నిలబడి వాతాడు!

సుబ్బన్నగారు ఎంత అతనికీ! ఊరివారికీ, సోమన్న స్నేహితులూనాకీ ఇది ఆశ్చర్యం కలిగించింది. సోమన్న సుబ్బన్నగారి విషయమై ఎక్కడా ఏమీ నోరుమెదపడు; సుబ్బన్నగారూ అంతే; ఎవరైనా సోమన్ననుగించి ఏమైనా అంటే, “పోనీండి రాడీవెడవ! వాడికదమస్తారేమిటి!” అని పోలేనగా నవ్వి ఊరుకునేవారు.

కాని మిగతావాతపరిస్థితు లంత తేలికగా లేవు. సోమన్న పలుకుబడి అలాగేవుంది. అతనువెళ్లి అడగడం తరవాయి ఎన్నడూ ఎవరికీ కానీ ఇవ్వని లుబ్బులుగూడా పడి పరకా మారుమాట్లాడకుండా ఇచ్చేస్తారు; చీట్లచేకసమాజాల్లోనూ అతని పలుకుబడి యథాప్రకారం సాగిపోతోంది.

ఒకనాడు సోమన్న నడి బజారులో ఒకాయనమీద కలియబడ్డాడు. పోలీసులొచ్చి విడదీశారు ఇద్దరినీ. సోమన్నని స్టేషన్కి పట్టుకుపోయారు. రెండవతన బాగా డబ్బున్నవాడుకావటంతోటి సోమన్నకి ఎలాగా ఆరునెలలయినా కైదు తప్పదు అని అనుకున్నారంతా.

కాని, సుబ్బన్నగారిచెవిని ఈమాట సోకగానే ఆయన స్వయంగా స్టేషన్కివెళ్లి సోమన్న ‘భావిసద్వర్తన’కి తాను పూచీబడి ఆతనికి కైలు తప్పించి విడిపించుకువచ్చారు. ఇంకకీ పోలీసు స్టేషన్లోగాని, కైదుకు వచ్చాకగానీ ఆ ఉభయలూ ఒక్కమాటయినా మాట్లాడుకోలేదు.

అదివరదాకా పోలీసుల్నిగూడా ఛిక్కరిస్తూ— కులంకరిస్తున్న సోమన్న దప్పన చల్లబడి సుబ్బన్నగారితోటి కైటికి వచ్చేశాడు. పోలీసుస్టేషన్లో ఇన్స్పెక్టర్గూడా ఆశ్చర్యపోయినాడు; ఏమిటిది? సుబ్బన్నగారంటే సోమన్నకి భయమా? గౌరవమా?

మరి సుబ్బన్నగారికి సోమన్న అంటే ప్రేమ ఎందుకొ?

ఇన్నిప్రశ్నలూ సోమన్న తన ఉంపుడుగలైను ఖాసీచేసి పారిపోయినవాడు పోలీసులకి కలిగాయి. అందుచేతనే ఇన్స్పెక్టర్గారు సుబ్బన్నగారిని కలుసుకొని సోమన్నగా రెక్కడవుంటాడో అని అడిగి వెళ్ళాడు... ‘సద్వర్తన’కు పూచీ అంటే మరి!

ఇన్స్పెక్టర్ సదాశివరావుగారు మర్రాడు సుబ్బన్నగారింటికివచ్చి “సోమన్న దొరికేవరకు మిమ్మల్ని...” అన్నాడు. సుబ్బన్నగారు ‘సరే’ అని బయల్దేరారు మారుమాట్లాడకుండా. దీని అర్థమేమిటో తెలిసిన ఆయనభార్య ఇద్దరుకుతుల్లా లోలోపల కుమిలిపోతున్నారు. సోమన్న దొరక్కపోతే! వాడు పరమదుర్మ

గ్గుడు; ఏమైనా చెయ్యడానికి సాహసుడు. అరిసికి 'సద్విద్య'కి ఈయన పూచీపడడమేమిటి!...వాణ్ణి దైవాన్ని ప్రార్థిస్తావుండటం తప్ప వేరే గత్యంతరం లేకపోయింది.

ఈ సంఘటనగురించి ఊళ్లోగూడా రకరకాల ఊహలు వ్యాపించాయి. తలా ఒక మాట అనుగుంటున్నారు. "ఇంక సోమన్న కనపడతాడూరా? వొళ్ళిమాట" అన్నా రందరూ ఏక గ్రీవంగా.

"సుబ్బన్నగారి కంఠుకొచ్చింది ఆ రొడ్డి వెళ్ళవలసిందే? వాడెవడూ, ఈయన ఎవరూ? పరువుగా బతికేవాడల్లా ఇదొక గండం తెచ్చిపెట్టుకున్నాడు నేత్రికి" అన్నారు సుబ్బన్నగార్ని ఎరుగున్న వాళ్ళు.

అయితే సుబ్బన్నగారు మాత్రం నోరు మెదపలేదు; జైల్లో అధికారం ఏమేమో ప్రశ్నలు వేశారు; వేటికిన్నీ ఆయన జవా దివ్వలేలేదు.

రెండు రోజులు జరిగిపోయినాయి. సోమన్న బాడ పోలీసుల కేమీ అంతు పట్టలేదు.

4

మాడో రోజు మధ్యాహ్నం రెండు గంటలపాతాల సోమన్న స్టేషన్ దగ్గర ప్రత్యక్షమైనాడు. సరాసరి హుందాగా లోపలికి నడిచివచ్చిన అతిజీ దూసి ఇన్స్ పెక్టర్ గారు చకితుడైనాడు. పక్కనే నిలబడివున్న పోలీసు కుపాకీ గురి చేసుకున్నాడు గూడా. కాని సోమన్న "ఏం ఇన్స్ పెక్టర్ గారు! సుబ్బన్నగార్ని ఖైదులో పెట్టారే, నాకు బదులు! నాకిందాక తెలిసింది. ఆయనొద్దలండి. ఇదిగో నే నొచ్చాగా!" అన్నాడు, ధైర్యంగా రెండు చేతులూ చాచి.

ఇన్స్ పెక్టర్ అతని చేతులకి 'హాలీసు కంకణాలు' తగిలించి, "మరి నీకు ఆయన జామీన్ ఉన్నాడగదూ?" అన్నాడు.

"ముందు ఆయన్ను వొడలండి" అని అరిచాడు సోమన్న ఉజ్జేకంతోటి.

"మరెందుకు పారిపోయావు రెండు రోజులనించిన్నీ?" అంటూ ఇన్స్ పెక్టర్ సుబ్బన్నగార్ని వొడలటానికి కావల్సిన ఉత్తరాలు జారీచేశాడు.

ఇంతకీ ఇన్స్ పెక్టర్ గారికి ఈ విచిత్రం అర్థం కానేలేదు. సుబ్బన్నగారిని విడిపించటంలో సోమన్న కింత ఆసక్తిమిటి?

పది నిమిషాలలో సుబ్బన్నగారు జైటికొచ్చారు. ఆయన మొహం లేటగా లేదు. తీవ్రమైన బాధతోటి ఎర్రబారి వుంది. సోమన్న ఆయన వస్తూవుంటే తలొందుకున్నాడు. సుబ్బన్నగారు, వెరొకవేపునా పోలీసులతోటి మధ్యని నిలబడ్డ సోమన్నని చూడగానే ఉజ్జేకం పట్టలేక "ఏం బతుకురా నీది! సోమన్నా! చివరికి ఖానీకొరువుగూడా పినావు!" అన్నారు అతినిదగ్గరగా తొచ్చి నిలబడి.

సోమన్నని ఇంకెవరన్నా ఈ మాటలే అంటే చేతిమన్ను బేడీలతోటే అవతలవారిమీదబడి చంపేసివుండేవాడు. ఇప్పుడతను తల వంచుకుని ఏమిన్నీ మాట్లాడలేదు. ఒకటి రెండు నిమిషాలైనాక చాలా మెల్లిగా, గొణుగుడుగా, "నా బతుకే అంత! మీరీవ్వకు విచారించి లాభంలేదు" అన్నాడు విరక్తిగా.

సుబ్బన్నగారు, "సిగ్గులేకపోతే సరి, ఇంకా మాట్లాడుతున్నావు గాని! నోరు మూసుకో" అని అతన్ని కసిరి, ఇన్స్ పెక్టర్ వేపు తిరిగి, "నేను వెళ్ళొస్తానండి" అని వెళ్ళిపోయినారు. ఆయన వర్చస్సునుబట్టి ఆయన హృదయావేదన ఎంతగా ఆయన్ను వేధిస్తోందీ ఇన్స్ పెక్టర్ కి బోధపడింది.

సుబ్బన్నగారు వెళ్ళాక సోమన్నని ఇన్స్ పెక్టర్ గారు ప్రశ్నించాడు. "సుబ్బన్నగారికి నీకూ ఏమిటి పరిచయం!" అని.

సోమన్న యధాప్రకారం గంభీరంగానే "ఏమీ లేదు. సుబ్బన్నగారు సుబ్బన్నగారే; నేను నేనే. అంతకుమించి నేను చెప్పేదమీ లేదు" అన్నాడు.

మర్నాటిచ్చి ఖానీకేసు విచారణ ప్రారంభమైంది.

విచారణ జరిగినంతకాలమూ సుబ్బన్నగారు కోర్టుకి వస్తూనే వున్నారు. అయితే నేరం స్పష్టంగా వుండడంవల్లనూ, సోమన్న తాను 'నేరస్థుణ్ణి' అని వప్పుకోడంవల్లనూ ప్రాసిక్యూషన్ వారిపని లేలేకయింది; సుబ్బన్నగారు సోమన్న తరఫున ఏదైనా వాదించి ప్రయోజనంలేదని మానంగా వూరుకున్నారు.

తీర్పుచేసేరోజు; ఆవేళ కోర్టుకి సోమన్న స్నేహితులు చాలామంది వచ్చారు. సుబ్బన్నగారు ఆయన భార్య మాత్రం శిబ్ధరూ వచ్చారు. సోమన్న యధాప్రకారమే పోలీసుల మధ్య చాలా నిర్లక్ష్యంగా నిలబడివున్నాడు. సుబ్బన్నగారి మొహం దిగులు వేళ్ళాడుతోంది స్పష్టంగా.

అందరికీ తెలుసు సోమన్నకి విధించబోయ్యే శిక్ష ఏమిటో.

జడ్జి, "సోమన్న ఖానీ చేసినట్టుగా చూసిన సాక్ష్యం ఒక చత్వారపు ముసల్లి...మేమీ కేసులో నిజాన్నిగురించి చాలా తిర్కించాము. సోమన్నే వప్పుకుంటున్నాడు గదా అని ప్రాసిక్యూషన్ వారి వాదన. అంతకంటే సోమన్నను అపరాధిగా నిరూపించటానికి వేరే సాక్ష్యాధారా లేమీలేవు; అయితే సోమన్న తాను దొపిసి కానిని నిరూపించుకోలేదు. కనుక నేరస్థునిగానే భావించి, సరిగ్గా నిరూపణ కాలేదు గనక, పదేళ్ళు శిక్ష విధిస్తున్నాను." అని ముగించారు తన తీర్పు.

సోమన్నని తిరిగి తీసుకెళ్ళుతూ వుంటే సుబ్బన్నగారు ఒకటి రెండు నిమిషాలు నిలబడి మాట్లాడాలని ప్రయత్నించారు; సోమన్న గూడా ఆయనవంక చూశాడు ఏమైనా మాట్లాడుదామని. చివరికి ఆయన ఏమీ మాట్లాడకపోయేవరకూ, "నేను ఖానీకొరుని. మీరు మర్యాదస్థులు, నాతో మాట్లాడకండి!" అన్నాడు. అతని కండ్లల్లో నీళ్ళు నిండివున్నాయి. గొంతు తడారిపోయింది. ఎప్పుడూ తల ఎత్తుకుని గర్వంగా తిరిగే అతని తల వాలిపోయింది.

గూడూరు.

(ఆంధ్ర గవర్నమెంటు, యిండస్ట్రీస్ & కామర్స్ శాఖ)

ఈ ఫ్యాక్టరీలో క్రింది రకముల వస్తువులు తయారుచేయుబడి
సప్లయ చేయబడును

వంట సామానులు :

శానిటరీ పరికరములు :

నాణ్యమైన టీ సెట్లు

నాన్ గ్రేజింగు, పరియు

ఓల్లెములు, గిన్నెలు

వైట్ గ్లేజ్

ధరలకు, వివరాలకు యీ ఎడసుకు వ్రాయండి.

గవర్నమెంటు సిరమిక్ ఫ్యాక్టరీ, గూడూరు.

(ఆంధ్ర గవర్నమెంటు, యిండస్ట్రీస్ అండ్ కామర్స్ శాఖ)

ఈ మిల్సులో క్రిందిరకాల పేపరు తయారుచేయబడి సప్లయ చేయబడును.

క్రింద లెడ్

బ్లూమాచ్

యం. జి. ఆర్. క్రాఫ్ట్

మనిల్లా

అస్బెస్ట్

కలర్డ్ ప్రింటింగులు

బొదామి

యం. జి. వెస్సింగులు

వైట్ పోస్టరు

బుక్కు కవర్లు మొదలైనవి.

క్రాఫ్ట్ పేపరు ప్రత్యేకముగా తగ్గింపురేట్లకు దొరకును

ధరలకు, వివరాలకు యీ ఎడసుకు వ్రాయండి

లేక

71, గొల్లవారి అగ్రహారం రోడ్, మద్రాసు - 21.

(మిల్ ఫాక్టరీలకు సోల్ ఏజెంట్లు)

FOR ANYTHING IN *Jewellery*

అభరణములలో వున్నవి:—గాజులు, లేక (బోరీలు, నెకలేసులు లేక నెకలేట్లు, కమ్మలు లేక ముక్కుపుడకలు, బంగారునగలు యైనైవసు (సాదావి, పూలవి, రవలుచెక్కబడినవి) రోజునమునకు, కాపీ, టీలకు, రెమకా పాపీ యమునకు నెట్లు, వెండి పాత్రలు ఏనైనా, సిద్ధముగా, మీకు వచ్చే అనేక సమూహాల్లో మా స్టాకునుండి లభింపగలవు. లేదా వియోజులచేసి యివ్వగలవు.

శ్రేష్ఠమైన పనికలపమే నత్యంత.

Vummid
RAMIAH CHETTY, GURUSWAMY CHETTY & CO., Jewellers
 23-25, CHINA BAZAAR ROAD, MADRAS-1.

Tel: "PRESUNDRY"

Phone: 3519

K. ORR & COMPANY,
 40, Chinnathambi Street,
 MADRAS-1

**Reliable Indenting
 House**

- ★ For all Kinds of Papers
- ★ Process Chemicals,
- ★ Printing Machinery

Stockist of Printing Inks & other allied sundries

వీరో

పెన్

తక్కువ ధరకు
 మంచికలము

14 కారిడ్ బంగారు
 ఫాకెట్ పెన్, 88
 నెం. రు 6/-

ఎలాడుకోక ఫాకెట్
 పెన్, 21,
 నెం. రు 3/-

ప్రకాశ్ పెన్ కంపెనీ, కాన్పూర్

సుబ్బన్నగారికి ఈ మాటలు గుండెలకి తగిలి వేధించాయి. ఆయన అక్కడి గుమికూడివున్న జనాన్ని నైతం మర్చిపోయి సోమన్నని అమాంఠం కావలించుకున్నాడు. “సోమన్నా, నిన్ను గతికి తెచ్చింది నేనే...తప్పు నాది...ఫలితం నువ్వు అనుభవిస్తున్నావు?” అని గాఢమైన శోకంతోటి విలపించాడు.

అక్కడి సుంతున్న వాడిరిసిన ఈ దృశ్యం కదిలించింది. అయితే ఎవరికీ ఏమీ అర్థమైందికాదు. సోమన్న సుబ్బన్నగారి ప్రేమపూర్వకమైన ఆలింగనంలో మైమరిచిపోయినాడు; తరవాత అతన్ని పోలీసులు తీసుకెళ్లిపోయారు. పోతూ పోతూ సోమన్న తిరిగి చూసిన రెండు మూడు చూపులు సుబ్బన్నగార్ని మరింతగా వేధించాయి.

కొందరు మిత్రులు సుబ్బన్నగార్ని ఇంటివాకా తీసుకొచ్చి వదిలిపెట్టారు. అందులో సుబ్బన్నగారికి బాగా స్నేహంగావున్న ఒకరు, “సోమన్న ఎవరూ? మీకేమిటింత సానుభూతి” అని మామూలుగా ప్రశ్నించారు.

సుబ్బన్నగారు, చెప్పేస్తేగాని నా మనస్సులో భారం తీరేట్టు కన్పించలేదు...” అని ప్రారంభించారు.

5

మానాన్నకి మొదటి సంబంధం కొడుకును నేను; మా అమ్మకి నే నొకణ్ణి. మా అమ్మ పోయాక నాన్న రెండోపెళ్లి చేసుకున్నాడు. అప్పటికి నాకు పది పన్నెండ్లకుంటాయి. మా పిన్ని మంచిది. అందరూ అనుకున్నట్టుగా ఆమె నన్ను ఏమీ బాధ పెట్టేది కాదు; పైగా సొంతకొడుకును చూసినట్టు చూసుకునేది; అయితే ఆమె గర్భవతి బిందగిరినంచీ పరిస్థితి చూరింది; ఆమెలో మార్పుకి కారణం నాకు మొదట అగమ్యం గా వున్నా, రాసురాసు బోధపడింది రహస్యం.

అప్పుణ్ణించి పిన్నమ్మ ప్రవర్తనలోనూ మార్పువచ్చింది. నాలోనూ చెప్పలేని ద్వేషం పెరిగింది. ఆ ద్వేషం, పిన్నిమీద కొంతగానూ, పిన్నికి కలిగిన శిశువుమీద మరింతగానూ రసం బొక్కంది.

దీనికి దోహదమిస్తున్నట్టు నాన్నగూడా నా తమ్మునిమీద ఎక్కువగా ప్రేమరితయ్యాడు ప్రదర్శించసాగాడు. అది సహజం అనే ఆలోచన వస్తేండ్లెండ కుర్రవాణ్ణియిన నాకు బొత్తుగా కలగలేదు; ‘పాపాయి, పాపాయి’ అని నాన్నా పిన్న ‘వాడికో’ అన్నీ అనకాకాలా కల్పిస్తుండేవారు. ఇదివరలో నేనడిగిందే తరవాయి అన్నీ వొచ్చేపరిస్థితి మారిపోయి, నన్నాయితో పలకరించే దిక్కులేనట్టుగా విపోయింది. పైగా అయిందానికి కానిదానికి పిన్ని నన్ను దండిస్తూవుండేది. నాలో రక్తం తున్న ప్రతీకారాన్నిని కుర్రవాడివైన చూపించేవాడిని. అనేక తడవలు వాణ్ణి ఎవరూ లేకండా చూసి కొట్టేవాణ్ణి; గిచ్చేవాణ్ణి... మొత్తంమీద నాలో నా తమ్మునిమీద ఒక ద్వేషభావం కుర్రతనంతో పాటుకుపోయింది...

కాలం ఆగడుగదూ? కొంత కాలాని? నాన్నపోయాడు; ఇంటిపెత్తనం నా కొచ్చింది. నాకు పెళ్ళయి భార్య కొవరాని కొచ్చింది. పిన్నిగూడా ఒకనాడు—ఎన్నాళ్ళనించో ఆమెని వేధిస్తూవుండేన ఉబ్బసపు వ్యాధికి బలి విపోయింది. ఆమె చనిపోతూ పది పానేళ్ళ—తన కొడుకుని నాకు అప్పగించిపెట్టింది. “నేను ఉన్నానుగా” అన్నాను పిన్నితో. కాని ఆ చిన్నప్పటికని నన్నొదిలిపోలేదనే చెప్పాలి...

బాగా తల్లిదండ్రులు గారాబంతో పెరిగిన నా తమ్ముడు; ‘తల్లిదండ్రు’ లేనివాడు పాపం, అని ఊళ్లోవాళ్ళూ, ఇరుగూ పొరుగూ జోకొట్టటంతోటి మరింత విగిసి నామాట భాతరు చేసేవాడు గాడు. ఎప్పుడూ ఊళ్లో పిల్లలతోటి పోట్లాడి వచ్చేవాడు. న్యాయం ఎవరివేపుడొచ్చా నేనుమాత్రం ఎప్పుడూ నా తమ్ముణ్ణి బాడేవాణ్ణి. ఇంకో విశేషం ఏమంటే, వాడు ఎంత నామాట భాతరు చెయ్యకపోయినా, నేను గనక కన్నెర్రచేస్తే సరి, నోరెత్తేవాడు గాడు. నేనంటే లోపల ఏమనుకునేవాడో ఏమోగాని పైకి చాలా గౌరవం చూపేవాడు.

“నాభార్య అతన్ని ప్రేమగా చూసేది. చాలా తడవలు వాణ్ణి సహించలేక” వీడికి భాడుపెట్టక” అని నేను అజ్ఞపెట్టినా వివక బొంగతనంగా అన్నం పెట్టేది.

వాడికి పెళ్ళిడు వచ్చింది. వాడి భాగం వాడికి పంచి ఇచ్చి పెళ్ళిచేసి పంపిస్తే సరిపోతుందని మా కుటుంబానికి చెందిన పెద్దలు నాకు చూచిస్తూవచ్చారు. కాని నా పరిస్థితి తలకిందులుగావుంది. నాన్నగారు మా ఉధియులకి ఉంచిన ఆస్తిలో కొంత భాగం నేను దుర్వ్యసనాలకింద వ్యయపరిచివున్నాను; ఇప్పుడు నా తమ్ముడికి నేను గనక ఆస్తి పంచాల్సివస్తే—నాకు మిగిలేది స్వల్పం... నాలో అదినుండీ తమ్ముడింటే వున్న ద్వేషం తిరిగి వొకసారి ప్రబలింది. ఇప్పు డెలాగైనా వాడికి ఈ ఆస్తి పంచివ్వకుండా చేయగలిగితే...అని నేను ఆలోచించసాగాను.

దీనికి తగ్గట్టే వొకనాడు, నా తమ్ముడు, ఊళ్లోఉన్న చుంచి నీటి బావిదగ్గర ఒక అమ్మాయిని ఏదో అన్నాడని వాళ్ళ వాళ్ళు వచ్చి గోలచేకారు నా ఇంటిముందు. ఆరాత్రి వాడు, భయపడుతూనే నేను నిద్రపోయివుంటానని భావించి ఆలస్యంగానే వచ్చాడు ఇంటికి. నేను నా తేజోటికైనా రానీ, ఇవ్వాలి అటో ఇటో లేట్టుకోవాలని మార్చునివున్నాను.

వాడు లోపలికి రావటంతోటి “ఏరా, ఏం రాసురాను ముదిరి పోతోంది వ్యవహారం! నేనేమైనా. మర్యాదగా తలెత్తుకుని నలుగురిలో తిరగాల్సా అక్కరలేదా!” అన్నాను కోపంతోటి మండిపోతూ. వాడేమీ నోరెత్తలేదు; వాడికి ఇరవైఏళ్ళన్నాయని అయినా ఆలోచించక నోటికొచ్చినట్టు దుర్భాషలాడాడు; ఆ పక్కనేఉన్న వసికర్ర తీసుకుని గొడ్డును బాదినట్టు బాదాను. నా భార్య అడ్డంవస్తే దాన్నీ బాదాను.

‘ఆవళి వాడు, వొచ్చే ఏడుగురు బలవంతంగా అణచుకున్నాడు. ఆగ్రహాన్ని తమాయించుకున్నాడు. నేను తప్పు, వాడు

మూలలో ఇంకవరకీ తలవొగ్గే రకంకాదు. చివరికి వాడు కళ్లెర బారి, మొహం నిగ్గుతోటి చిన్నబుచ్చుకుని, “నేనీ యింట్లో వుండడానికి అనర్హుణ్ణి అన్నయ్యా... వెళ్తాను” అంటూ, నా భార్య ఎంత బతిమాలినా వినిపించుకోకుండానే వెళ్ళిపోయా తా చీకటి రాత్రిలోనే...

“పోలే పోయాడు వెధవ! నన్ను పరువుగా బతకనీయ కండా వున్నాడు!” అనేకే పూరుకున్నాను నేను. నా ఉద్దేశం వాడు త్వరలోనే తిరిగి వస్తాడని... ఈ పైపై ఉదాహరి అల్పదుగున ‘రాకపోలే’ బాగుండునే అనిపించింది...

ఆ నెల చూశాను... నెల సంవత్సర మైంది... అనేక ఇతర కారణాలవల్ల నేను శ్రీకాకుళం వాడిలిపెట్టి, రాజమండ్రి వచ్చే శాను... పడేళ్ళయింది. నా ఆస్తి కరిగిపోవడం ఒక కారణం... నా తమ్ముడు భాగం అలానేవుంది... దానిమీద వచ్చే రాబడి లోటి కాలం గడుపుతున్నాను... చీల్లచీక గూడా కొంత ఆదా యాన్నిస్తూ వుండేది...

“ఆవేళ, ఆర్యాపురంలో పడేళ్ళ తరవాత సోమన్నని చూశాను... చీల్లచీక ఆడుతూంటే...

“వాడు బాగా పెరిగి నా అంతవాడై వున్నాడు! అట్టిన సోమన్న అంటే నాకూ యభారంగా ఎవరో తెలియదు అంత క్రితం. నా తమ్ముడు సోమన్నే. అట్టిన సోమన్న అని తెలుసు కున్నాక ఏమీ తోచలేదు. అయితే ఆవేళ వాడు, ఇంకోడితో ఘర్షణపడితే నేను విడిచేశాను... వాడూ నన్ను పోల్చుకున్నాడు. ఉభయాలం అన్నదమ్యాలము జైలపడడానికి కొంచెం జంకాము. ఏమిటా! అట్టిన సోమన్న అంటే ఊళ్లో రాడీ—దొంగ అనిగదా ప్రసిద్ధి! వాణ్ణి నా తమ్ముడని చెప్పకోడం. నాకంతగా ఇష్టం లేకపోయింది. పరాయివాణ్ణి పలకరించినట్టే - పలకరించి వచ్చేశాను. నేను ‘తమ్ముడా!’ అనలేదనే ఆవేదన వాడి మొహంలో కనిపించింది అప్పుడే.

ఆవేళ రాత్రి సోమన్న నాయంటికి వచ్చాడు. నాకు ఆస్తి దిగులు పట్టుకుంది. ఈ కుఖజీవనానికి భంగం వస్తుంది... అంటే గాదు, నా కూతుల్లిద్దరికీ పెళ్లిళ్లు చేయాలి.

సోమన్న, నా భార్యతోటి మాట్లాడాడు. నా కూతుల్లిద్దరూ ‘బాబాయి బాబాయి’ అని వాడిమట్టా తిరిగారు. నాకేమో ఎవ రనా చూస్తారేమో! “అట్టిన సోమన్న నుబ్బన్న గారి తమ్ముడా!” అని నిరసనగా మాట్లాడుతారేమో అని భయం.

చివరికి సోమన్నా, నువ్విక్కడికి రావటం తగదు..... నే నెంతో పరువుగా పెద్దమనిషిగా బతుకుతున్నాను” అన్నాను. అప్పుడుగూడా ‘తమ్ముడా’ అనలేకపోయాను. నాకు చిన్న పుట్టించి వాడు తమ్ముడన్న భావన లేదు... ఎదో శత్రుత్వం!

సోమన్న “రానులే అన్నయ్యా! నాకూ తెలుసు మర్యాద - పరువు అంటే ఏమిటా!” అనేసి నెల్లిపోయినాడు. వాడు వెళ్లాక నా భార్య నాతోటి మాట్లాడింది వాణ్ణి అలా అన్నందుకు. ఆమె నోరు మూయించాను...

ఒకనాడు వాణ్ణి పోలీసులు పట్టుకుపోతే ‘పూచీకత్తు’రాసిచ్చి విడిపించాను. నా భార్య వత్తిడిమీదనే. జైటికి వచ్చాక “మీ కండుపు ఇంత శ్రేమ “నుబ్బన్న గారు!” అని అడిగాను ఆకపోళ నగా. వాడు నన్ను ‘నుబ్బన్న గారూ!’ అని సంబోధించేటప్పటికి నా మృదయా న్నెవరో రంపం పెట్టి కోస్తున్నట్టుంది... అయినా మెదలకండా వూరుకున్నాను.

తరవాత సంగతి మీకు తెలిసేవుంది... సోమన్న ఇంచాక కళ్ల నీళ్లు పెట్టి, “మీరు మర్యాదస్థులు—నాతో మాట్లాడకండి” అన్నాడు.

నాకు ఆత్మహత్య చేసుకుందా మన్నంత విరక్తి వుట్టింది. లోకంలో మర్యాదకోసమూ, పరువుకోసమూ, ధనంకోసమూ నేను, నా నిజమైన శ్రేయస్సు కోరే ‘తమ్ముణ్ణి’ చేతులారా పోగొట్టుకున్నాను. వాడు హత్య జరగటానికి ముందు రాత్రి నా యింటికి వచ్చాడు.

వాడి వాడినతో మాట్లాడుతూ కాసేపున్నాడు. “వొడినా, అమ్మాయిలకి పెళ్ళిపుడు చేస్తారు?” అని అడిగాడు గావును. నా భార్య, “ఎలాగ తెములుతుందో నాయనా, మీ అన్నయ్య ఏమీ పట్టించుకోరు. ఆయన భాగం ఆస్తి అంతా అమ్మేసుకున్నారు. ప్రస్తుతం నీ భాగం ఆస్తిమీద వచ్చే ఆదాయంతోటి, జీవిస్తున్నాం...” అన్నది... ఆమెకి మనఃపూర్వంగా నా తమ్ముడి ఆస్తి వాడి కిచ్చేయాలనే... వుంది!

నేను నా గదిలో పడకమర్చీలో పడుకుని ఈ సంభాషణంతా మానంగా వింటున్నాను. వాడేమంటాడో! “నా ఆస్తి నాకు పంచి ఇవ్వండి...” అంటే తప్పేదేమీ లేదు. కనీసం పరువుప్రతిష్ఠలకి దిడ్డిబివా ఇచ్చేస్తానుగా! శ్రేమ లేకపోయినా గాని!

“అదేమిటి వొడినా, అన్నయ్య భాగం ఏమిటి, నా భాగం ఏమిటి! ఉన్న ఆస్తి అంతా మనది. అంగులో కొంత అమ్మేసి, అమ్మాయిల పెళ్ళి చేయ్యమను అన్నయ్యని. దీనికి నన్ను అడ్డ గాలా!” అన్నాను నిజమైన బౌద్ధార్యం స్ఫురించే స్వరంతోటి.

ఆటవంటి తమ్ముణ్ణి పోగొట్టుకున్నాను... ఇప్పుడు తెలుస్తోంది, వాడి విలువ. నేనే గనక వాణ్ణి చిన్నప్పుడే ప్రేమించి, సంస్కరించి వున్నట్లుంటే వాడు ఇలా రాడీగా తయారుగాక పోను... చివరికి హంతకుడైనాడుగదా! ఆ తప్పుల నాడి!...

నుబ్బన్న గారు ఆడైన ఏమీ మాట్లాడకుండా కూర్చుండి పోయారు. పక్కాతైపంతోటి ఆయన కళ్ళలో నీళ్లు నిండాయి. మిత్రులు ఆయన్ని వోదార్చి ఎవరిళ్ళకి వాళ్లు వెళ్ళారు, ఈ కథకి ఆశ్చర్యపడుతూ.

రచనాలక్ష్యం

శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

రచనాలక్ష్యం అత్యంతసరళమైన సమస్య. అయినా ఇటీవల ఆంగ్లదేశంలోని మేధావు లనేమలు దీనినిసరించి వారాలతరచుడి వాదోపవాదాలు సాగించారు. రచనాలక్ష్యం విశ్వవిశాలమైనది. కాని తాత్కాలిక రాజకీయాల గాలిగుమరంలో పడివలె వాదోప వాదాలు సాగించిన ఉభయపక్షాలవారిలోను చాలామంది ఈ లక్ష్యం కొంతసంకుచితమైనదృక్పథంలో నిర్వచించారు. ఈవిధమైన నిర్వచనాలు పరిశీలిస్తే ప్రజాజ్ఞామయనియంతృత్వాల పరిరక్షణలకు సాహిత్యరచనకే నేతృత్వం లేవీలేవా! అని ఆశ్చర్యం కలుగుతున్నది!

విభిన్నదృక్పథాలు

రచనాలక్ష్యం ఆ నేతృత్వకాలంలోనించి పరిశీలించవచ్చును. అయితే ఈలక్ష్యం మొట్టమొదట రచయితల రచనాద్వైతంలో పరిశీలించడమే న్యాయ్యం. రచనాస్వరూపస్వభావాలు, లక్ష్యము దీనివల్ల నే నులభంగా తేలిపోతున్నాయి.

రచయితలలో భిన్న భిన్నమైన అభిప్రాయాలకలవా రెందరో ఉండవచ్చును. వారివారి జీవితకాలాలలో ఆయాఅభిప్రాయాలలో అభినివేశంతో అవలంబించి ఉండవచ్చును. కాని వారి రచనలలో విశాలమైన విశ్వమానవ కేయోదృష్టి వ్యక్తీకరింపబడినదం వల్లనే నాటికి నేటికి వారు ప్రపంచసాహిత్యచరిత్రలో ఆగ్రహణీయంగా నిలబడిఉన్నారు.

మన భారతదేశంలో ప్రాచీనకాలంలో ప్రసిద్ధులైన నాట్యకవిశాస్త్రి కాలిదాసాదులనుగాని, ఆంధ్రవాద్యయంత్ర ప్రసిద్ధులైన వన్నయ తిక్కనాదులనుగాని, పాశ్చాత్యవాద్యయంత్ర ప్రసిద్ధులైన షేక్స్పియరు, మిల్టన్, డాంట్, బాల్స్టాయ, డాస్టావిస్కి, గోర్కీల వంటివారిరచనలుగాని పరిశీలించినపుడు మనకీవిషయమే స్పష్టపడుతున్నది. ఈ రచయితల జీవిత ప్రాథమిక విశ్వాసాలలో ఎన్నెన్నో విభేదాలు కనిపిస్తున్నాయి. కొందరిలో కేవలం పరస్పరము విరుద్ధమైన విశ్వాసాలే ఉండవచ్చును. అయినాగాని సాహిత్యదృష్టితో పరిశీలించినప్పుడు వీరందరిలోను మనకు ఒకే విధమైన జ్ఞానతృప్తి, ఆర్థిక సుఖిస్తున్నాయి.

శాస్త్రీయదృష్టి - కళాదృష్టి

శాస్త్రీయదృక్పథానికి కళాదృక్పథానికి చాలా దగ్గరపోలికలున్నాయి. రెండూ మానవజాతికి రెండు నేతృత్వవంటివి. ఇవి రెండు మానవానుభూతిని రెండు విభిన్నదృక్పథాలలో ప్రదర్శిస్తున్నాయి. కాని సత్యాన్వేషణలో వీటికి గల సామ్యసాధనసంపత్తి విభిన్నమైనది. సాహిత్యవికలలో విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వము

భూతికి సార్వజనీనత ఏర్పడుతున్నది. ఈవిధమైన సార్వజనీనతవల్లనే కళాదృక్పథానికి శాస్త్రీయదృక్పథంతో సామ్యం ఏర్పడుతున్నది. ఈ విశిష్టమైన విశ్వజనీనతా సత్త్విప్రవర్తనం అత్యుత్తమంగాఉన్న రచనలే మానవజాతికి వెలుగుదారులు చూపిస్తున్నాయి.

విశ్వాస వైరుధ్యాలు

ప్రాచీనకాలం రచయితలలోనే గాక నేటికాలపు రచయితలలో కూడా ఈ వైరుధ్యాలు గమనించవచ్చును. నిజానికి నేటి కాలం రచయితలలో ఉన్నంత విశ్వాస వైరుధ్యం ప్రాచీనకాలంలో లేదని చెప్పవచ్చును. గడిచిన నాలుగైదు దశాబ్దాలలోను ఈ విశ్వాస వైరుధ్యం బాగా తీవ్రరూపం ధరించింది. నేటి ఆంగ్లదేశంలోనే గాక మిగిలిన ప్రముఖ భారతీయ వాద్యులలో కూడా ఈ విశ్వాస వైరుధ్యాలు బాగా కరువగట్టుకుపోతున్నాయి.

ఇంతేగాక విదేశీయ వాద్యులలో కూడా ఇలాంటి పరిస్థితులే ప్రత్యక్షమవుతున్నాయి.

కాని మన సాహిత్యస్వాదన కివేలీ అంతరాయాలు కలిగించడంలేదు. పాఠకులందరికీ ఇది నిత్యము అనుభూతిలోకి వస్తున్న విషయమే. దీనివల్ల సాహిత్యస్వాదన సమయంలో సాహిత్యంతో యృతమైన విశ్వాసాలంతగా ప్రాధాన్యం వహించడంలేదని కేవలం రసదృష్టికే ప్రాధాన్యం ఏర్పడుతున్నదని స్పష్టపడుతున్నది.

ఇదే సాహిత్యంలోని ప్రత్యేకత. ప్రాచీనులు సృజించిన సాహిత్య పదంలో ఈ అర్థమే న్వనిస్తున్నది. ఆలంకారికులు సహితములైన వాని ధర్మమే సాహిత్యమని నిర్వచించారు. వారి పదానికీచ్చిన నిర్వచనం నేటి వాద్యునికి కూడా సమన్వయించవచ్చును. సాహిత్యపదంలోనే ఒక విధమైన సర్వజనీనత, సాహిత్యము, విశ్వ కేయోదృష్టి న్వనిస్తున్నాయి.

ఆలంకారిక దృక్పథము

చాలా ప్రాచీనకాలంనించీ అంతే భరతునికాలంనించీ మనదేశంలో కావ్యచర్చ జరుగుతున్నది. నాటినించీ ప్రారంభమైన ఆలంకారశాస్త్రంలో కావ్యస్వరూప లక్ష్యాలనుగురించి సమగ్రమైన నిర్వచనం జరిగింది. ఇంగువల్ల నేటి సమస్య ప్రాచీనులదృక్పథంలోనించి పరిశీలించడం కూడా న్యాయ్యమే.

ఆలంకారికులు తమ కావ్యచర్చలో ముఖ్యంగా ప్రతిపాదించినది రససిద్ధాంతం. ఇది నాటికి నేటికి సహృదయలోకానికి తోడ్పార్యంగా నిలబడిఉన్నది. వీరు తమ కావ్యచర్చలో ఆ కాలంలో వ్యాప్తిలో ఉన్న తాత్త్విక సిద్ధాంతాలను గాని,

ధార్మిక సిద్ధాంతాలకుగాని ప్రాముఖ్యం ఇవ్వలేదు. అలంకారికులు మానవస్వభావంలో కొన్ని స్థాయిభావాలున్నాయనీ ఇవి కావ్యాస్వాది సమయంలో ఆయా విభావానుభవాదులవల్ల రసస్వరూపంలో అభివ్యక్తి పొందుతున్నాయనీ దీనివల్ల కావ్యాసందం కలుగుతున్నదనీ ప్రతిపాదించారు. భరతుని కాలం మొదలు కొని జగన్నాథ పండితరాయల కాలంవరకు అభివృద్ధిపొందిన అలంకార శాస్త్ర దర్శనంతా ఈ నూత్రంలో ఇమిడి ఉన్నది.

భరతుని నాట్యశాస్త్రంలో కేవలం రసదృష్టిశుభ్ర మిగిలిన తాత్త్వికసిద్ధాంతాల ప్రసక్తి ఏమీకనిపించదు. అతరవాత వచ్చిన అలంకారికులకూడా ఈ రససిద్ధాంతానికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చారు.

అయితే అభినవగుప్తుడు, జగన్నాథ పండితరాయలు మొదలైన అలంకారికులు కొందరు అలంకార శాస్త్రసిద్ధాంతాలలో మన వేదాంతసిద్ధాంతాల లంతర్గతంగా ఉన్నాయని ప్రతిపాదించారు. కాని వీరుకూడా తమ రసచర్చల్లో తమ తాత్త్వికసిద్ధాంతాల కేమీ ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు. నిజానికి అలంకారికులందరూ రసోల్లసితమైన కావ్యాసందం మొక్కటే కావ్యలక్ష్యమని ముక్తకంఠంతో ప్రతిపాదించారు. కావ్యంలో రమ్యములు, అరమ్యములు, జగుప్సితములు మొదలైన కావ్యరస్తువులన్నీ కవిభావుక భావనలో రససిద్ధి పొందుతున్నాయని ప్రతిపాదించారు. ఈ క్రింది శ్లోకం దీనికి తార్కాణం.

“రమ్యం జగుప్సిత
ముదార మథాపి నీచమ్
ఉగ్రం ప్రసాది గహనం
వికృతం చ వస్తు
యద్యాప్యవస్తు
కవిభావుక భావ్యమానం
తన్నాస్త్రీ యన్మ
రసభావముపై తిలొకే”

అలంకారికు లింఛుమించుగా రెండు వేలేళ్ళనించీ సాగించిన కావ్యచర్చలో కేవలం రసం (Aesthetic ize) ఒక్కటే కావ్యలక్ష్యమని సిద్ధాంతీకరించారు. ఆ కాలంలో ఆయా తాత్త్విక సిద్ధాంతాల విషయంలో తీవ్రమైన వాదోపవాదాలు గాని, అభినిచే కాలం గాని చలలేగలేదని చెప్పలేము. నిరీక్వరవాదము, అనాత్మవాదము, భౌతికవాదము మొదలైన వాదా లాలోజుల్లో కూడా ఉన్నాయి. కాని ఆలోజుల్లో కావ్యతత్త్విజు లీవాదాల అభినిచేకాల్లో పడి సాహిత్యలక్ష్యం విస్మరించలేదు. వారందరూ లౌకిక ప్రయోజనాలకంటే అలౌకికమైన కావ్యరసాస్వాదమే కావ్యలక్ష్యమని ముక్తకంఠంతో ఉద్ఘాషించారు.

దైగా ధార్మికప్రచారాదులే కావ్యలక్ష్య మన్నవారిని తీవ్రంగా నిరసించారు. ఈ క్రింది శ్లోకంలో ఈ నిరసన స్పష్టంగా వినిపిస్తున్నది.

“ఆనంద నివృందిషు రూపకేషు
వృత్తిత్రైమాత్రం ఫలమల్పబుద్ధిః
యోగీతిహాసాది వదాహాసాదుః
తద్వైసమః స్వాదు పరాబుద్ధు భాషా

—దశరూపకము.

ఇది రూపక లక్ష్యవివరణంలో రచించిన శ్లోకము. రూప

లాగ వీటిలో వృత్తిత్రైమాత్రమే (ధర్మాది జ్ఞానమే) ఫలితమని నిర్వచించేవారు మందబుద్ధులనీ, వీరందరూ రసాస్వాద పరాజంభులనీ ఇటువంటి వారికొక నమస్కారమనీ దీని తాత్పర్యము. దశరూపకంలో రూపక నిర్వచన సందర్భంలో రచించిన ఈ శ్లోకం మొత్తం కావ్యాలన్నింటికీ సమన్వయించేదే. ఇలాంటి శ్లోకాల లలంకార గ్రంథాలలో చాలాచోట్ల కనిపిస్తున్నాయి.

అలంకారికు లీ కావ్యాసందం ఆధ్యాత్మికమైన బ్రహ్మసందంతో సదృశమైనదనీ ఇతరములైన లౌకికానందాలన్నింటికన్నా ఇది ఉత్కృష్టమైనదనీ ప్రతిపాదించారు. దీనివల్లనే మన సంప్రదాయంలో రసాస్వాదనకు కావ్యరచనకు అనితర సాధారణమైన అర్థగౌరవం లభించింది. “నాన్మషిః మరుతే కావ్యం” అన్న ప్రాచీన సూక్తిలోకూడా ఈ అర్థమే స్ఫురిస్తున్నది.

రసానందం ఆధ్యాత్మికరీతిలో లౌకికసాధనమనీ మానవపరిణతికి ఇది ఒక మహా త్రమసాధనమనీ అరవిందుని సాహిత్యవిమర్శక ప్రతిపాదిస్తున్నది. అలంకారికు లింత స్పష్టంగా ఈ విషయం నిర్వచించి ఉండకపోవచ్చును. కాని వస్తుతః అరవిందుని నిర్వచనానికి అలంకారికులనిర్వచనానికి అంతగా భేదమేమీలేదు.

బి. ఎ. రిచర్డ్స్ (I. A. Richards) మొదలైన నేటికాలపు పాశ్చాత్యవిమర్శకులు కొందరు కావ్యానుభూతివల్ల మానవుని దైనందినజీవితంలో ప్రతిహతములైన మానసిక ప్రవృత్తులకన్నింటికీ సమన్వయపూర్వకమైన సమ్యేళనం ఏర్పడుతున్నదనీ ఈవిధమైన మానసికవృత్తులసమ్యేళనం మానవవికాసానికి దోహదం కల్పిస్తున్నదనీ కళల కీడే పరమప్రయోజనమనీ ప్రతిపాదిస్తున్నారు. వీరందరూ సాహిత్యంలో లౌకికమైన ఔపయోగికతావాదాలకు కేవలం వ్యతిరేకులు. చిన్న చిన్న విషయాలలో భేదాలున్నా వీరినాదం అలంకారికుల రససిద్ధాంతానికి చాలా సన్నిహితంగా ఉన్నది. సంగ్రహంగా భారతీయసాహిత్యదృక్పథం ఇది. ఇంచుమించుగా ఇరవయ్యో శతాబ్ది ప్రారంభంవరకు భారతీయవాఙ్మయంలోను ఆంధ్రవాఙ్మయంలోను ఈ దృక్పథమే ప్రాధాన్యం వహించింది. సాంప్రదాయకమైన సాహిత్యవిమర్శకూడా ఈ మార్గంలోనే నడిచింది.

నేటివరకు గడిచిన భారతీయసాహిత్యంలోను ఆంధ్రసాహిత్యంలోను ఎంతో సిద్ధాంత వైవిధ్యం కనిపిస్తున్నది.

మన ప్రాచీనసాహిత్యంలో ఈ వైవిధ్యంతోబాటు శర్యాంగ సుందరమైన జీవితసమన్వయంకూడా కనిపిస్తున్నది. ఈ సమన్వయం ఇంతవరకు అవిచ్ఛిన్నంగా ప్రవహించిన మన సంస్కృతిప్రపంతి కొక ప్రత్యేకలక్షణం. దీని కనేకకారణాలు చేర్చొనవచ్చును.

అద్వైత వేదాంత దృక్పథము

అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైనవి అద్వైత వేదాంత దృక్పథము. ఇంతటి సహనశీలమైన కారుణిక దృక్పథం ప్రపంచంలో మరి ఏ తాత్త్వికదృక్పథంలోను కనిపించడంలేదు. సర్వతాత్త్విక సిద్ధాంత సమన్వయమే దీనిలక్ష్యం. ఇందువల్లనే మన దేశంలోని నిరీక్వరవాదము, అనాత్మవాదము మొదలైన అసాంప్రదాయక వాదాలెన్నెన్నో సాంప్రదాయక వాదాలతోబాటు సహన గౌరవప్రపత్తులతోవర్ధిల్లాయి. అద్వైత వేదాంతం పునాదులమీద ఆవిర్భవించిన మన మతవిశ్వాసాలలో ఉన్న సహనశీలత తదితర మత విశ్వాసాలలో కనిపించడంలేదని తత్త్విజు ల గ్రేకులు ప్రత్యేకంగా ప్రశంసించారు. నిజంగా నేటికాలపు ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతాలుకూడా అందుకోలేని ఉదాత్తప్రజాస్వామ్యలక్ష్యం లీ అద్వైతవేదాంతంలో

కాని, ఇటీవల సాహిత్యవేదికలో విమర్శకులు కొందరు అద్వైతసిద్ధాంతాలు నియంతృత్వానికి దారితీస్తాయని వ్రాశారు. ఇది కేవలం నిరాధారమైన నిదానోపాదా! ఈ వేదాంతాన్ని గురించి సమగ్రపరిశీలన లేకపోవడంవల్లనే ఇటువంటి అపోహలు బయటయ్యాయి. అయినా ఈ వ్యాసాని కిది అప్రస్తుతం, కనక ఇది ఇంతటితో విడిచివేస్తున్నాడు.

విశ్వజనీయమైన అద్వైత వేదాంత దృక్పథం అంతర్లీనమై ప్రవహించడంవల్లనే భిన్నభిన్న దృక్పథాలున్నా మన సాహిత్య ప్రపంచం నేటివరకు అపూర్వమైన సమర్పణ సాందర్యంతో ప్రవహించింది.

నేటికాలపు వాఙ్మయ పరిస్థితి

అయితే 20 వ శతాబ్ది పురోగమించినకొద్దీ రచయితలలోను, రచనలలోను సాంప్రదాయకంగా వస్తూన్న ఈ దృక్పథం బాగా నష్టం గిల్లిపోయింది. రచయితల ప్రాథమిక విశ్వాసాలలో పరస్పర విభేదాలు పెచ్చు పెరిగిపోయాయి. దీనికి విశేష తాత్విక సిద్ధాంతాలు, సాహిత్యభోరణులు చాలావరకు కారణమని చెప్పవచ్చును. చాలామంది రచయితలలో లుప్తప్రాయమైపోతున్న సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్య విజ్ఞానంకూడా దీనికోసం ముఖ్యకారణంగా పేర్కొనవచ్చును.

ఇవిగాక నానాటికే పెరిగిపోతున్న సాంఘిక కార్మిక సమస్యలు, వీటివల్ల బయలుదేరుతున్న విప్లవభోరణులు, కొంతవరకే భిన్న భిన్న విశ్వాసాల లేర్పడానికి ప్రధాన కారణాలని చెప్పవచ్చును.

ఆ యీ కారణాలవల్లనే నేటి రచయితలలో కేవలం పరస్పర విరుద్ధమైన విశ్వాసాల విరుద్ధమవుతున్నాయి. ఏ యిద్దరు రచయితలను తీసుకున్నా ప్రధాన సిద్ధాంతాలలో ఐకమత్యమున్నవారు చాలా అరుదుగా కనిపిస్తున్నారు.

ఈ పరిస్థితిలో రచయితల గురుతర బాధ్యతను గురించి తీవ్రమైన వాదోపవాదాలు వెలరెగడంలో ఆశ్చర్యమేమీ లేదు. నిజాని కేవాదం కేవలం సాహిత్యదృక్పథంతో జరగవలసిన అవసరమేమీ కనిపించదు. వస్తుతి: ఈ వాదంలో కమ్యూనిజం ప్రధాన సమస్య. ఈ సమస్య సాహిత్యంతో సమన్వయించడంవల్ల వాదోపవాదాలలో కొంత సందిగ్ధస్థితి కూడా ఏర్పడింది. నేటి మన సమాజానికి కమ్యూనిజం ఆవశ్యకతను గురించి, కమ్యూనిజం స్వభావ దృక్పథాలను గురించి ఈ వాదోపవాదాలు జరిగిఉంపవలసింది. ఏది ఏమైనా ఈ వాదోపవాదాలవల్ల పాఠకులలో ఒక అపూర్వ చైతన్యం బయలుదేరిన మాట వాస్తవం.

సాహిత్యము - సాంఘిక సమస్యలు

ఒక సంఘంలో ఉద్భవించిన సారస్వతమేదీ ఆ సంఘ సమస్య లాకళించుకోకుండా అభివృద్ధి పొందిలేదని అందరు అంగీకరిస్తారు. అయితే సాహిత్యం ఈ సమస్య లాకళించుకునే భోరణి వేరు. సాహిత్యం చూపించే సమస్యాల పరిష్కారాలు, సమన్వయాలు ప్రత్యేకమైనవి. కేవల రాజకీయదృష్టితో చేసే సమస్యాల పరిష్కారాలకు వీటికి చాలా భేదాలున్నాయి. సాహిత్యంలో ఈ సమస్యల సమన్వయంలో ఒక విధమైన నిర్లిప్తత ఏర్పడుతుంది. ఈ నిర్లిప్తత తేని రచనలన్నీ మనం కేవలం ప్రచారప్రవాహంలో జనుకడుతు

తున్నాము. వీటి కేంద్రము సాహిత్యకారవం దచ్చి అదనంచడం వేదు. ఇది సర్వత్ర అనభవంలా ఉన్న విషయమే. కేవలం సాంఘిక సమస్యలే సాహిత్యానికి పట్టుగొమ్మలు కావలసిన ఆవశ్యకత కూడా ఏమీ లేదు. ఉదాహరణకు ప్రకృతి సాందర్యవర్ణన పరమైన రచనలలో ఈ సాంఘిక సమస్యల ప్రకృతి లవమైనా కనబడడం లేదు. స్వగ్భాసంగీత చిత్రలేఖనాల్లో ఇది ఇంకా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది.

ప్రజాస్వామ్య దృక్పథం

సానుభూతి, ఆర్థిక, కరుణ మొదలయిన ఉదాత్త దృక్పథాల వల్లనే ఉదాత్త సాహిత్యం ఆవిర్భవిస్తున్నది. అది కావ్యావిర్భావానికి క్రొంచుమిథున వియోగంవల్ల పెల్లుబిగిన కారుణ్యమే కారణమని మన సంప్రదాయం చెబుతున్నది. ఇందువల్ల సహజంగానే సాహిత్యంలో ప్రజాస్వామ్యం దృక్పథం అంతర్లీనంగా ఉన్నదని చెప్పవచ్చును. కనక రచయితలందరు సహజంగా ప్రజాస్వామ్య వాదులే.

ప్రజాస్వామ్యంలోని వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం కళావిర్భావానికి తగినదాహదం కలిగిస్తున్నది. సిద్ధాంతదృష్ట్యా పరిశీలిస్తే ఈ విధమైన వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం కమ్యూనిజంవల్ల లభించడంలేదు. నియంతృత్వంలో సమష్టికున్నంత ప్రాధాన్యం వ్యష్టికి లేదు. సమష్టికోసం వ్యష్టిని బలివెయ్యడం గాని, వ్యష్టి స్వార్థంకోసం సమష్టి శ్రేయోనాశం గాని మానవాభ్యున్నతికి దోహదాలు కావాలవు. వ్యష్టి సమష్టి శ్రేయోలక్ష్యాలకు సరియైన సమ్మేళనం ఉన్న సమాజాలలోనే కళలకు సహజమైన స్వాతంత్ర్యం వాతావరణం ఏర్పడగలదు. వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం ద్వారానే ఇటువంటి సమాజస్థాపన సుకరం కాగలదని గత చరిత్ర ఋజువుపరుస్తున్నది. నియంతృత్వము, ప్రజాస్వామికము పరస్పరవిరుద్ధమైన సిద్ధాంతాలు. నియంతృత్వంవల్ల ప్రజాస్వామ్యం వర్ధిల్లగలదని ప్రతిపాదించే సిద్ధాంతంలో సామ్యసాధననైరుద్యం స్పష్టమే.

ప్రపంచంలో క్రమక్రమంగా వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యాలకు అవగతు లెక్కువైపోతున్నాయి. సంఘ శ్రేయోదృష్ట్యా ఈ పరిమితిని రాయం కొంతవరకు సహజమే. కాని సంఘ శ్రేయోదృష్ట్యా వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం సానికి అవగోధంకలిగించే భోరణు లెన్నో నేటి సమాజంలో కనిపిస్తున్నాయి. ఈ భోరణి మన దేశంలో కూడా వృద్ధి పొందుతున్నది.

ఈ విధంగా క్రమక్రమంగా యాంత్రిక మైపోతున్న నేటి సమాజంలో ప్రజాస్వామ్యానికి గొడ్డలి పెట్టుగా పరిణమించే శక్తులు వృద్ధిపొందడం సహజం. ఈ పరిస్థితిలో కళలకేగాక ప్రజాస్వామ్యానికి కూడా వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం సంరక్షణ అత్యవసరం.

సహజంగా మన సంప్రదాయంలోనే ప్రజాస్వామ్య దృక్పథం అంతర్లీనమై ఉన్నదనీ, సాహిత్యదృష్టిలో కూడా ఈ దృక్పథం అంతర్లీనమైనదని ప్రవహిస్తున్నదనీ అనుకున్నాము. ఆంధ్రదేశంలో ఇటీవల జరిగిన వాదోపవాదాలవల్ల కూడా ఈ విషయమే స్పష్టపడింది. ఎవరో పది పన్నెండుగురు రచయితలు తప్ప మిగిలిన ప్రఖ్యాతి రచయితలందరూ ప్రజాస్వామ్యదర్శాల వైపు నిలబడ్డారు. ఆంధ్రదేశంలో ప్రజాసామాన్యంలో కూడా ఈ విధమైన అభినివేశమే కనిపించింది. దీనివల్ల ప్రజాస్వామ్య శక్తుల కీ నా దాండ్రదేశంలో అఖండ విజయం లభించింది. ఈ విజ

యాని కనేకమైన మహత్తర కారణాలుండవచ్చును. రచయితల ప్రజాస్వామ్యభిమానము, చర్చలు కొంతవర కీ విషయంలో నిశితమైన జ్ఞానాభిమానాలు లేక తొందరగా ప్రజాస్వామ్య విజయాని కవికూడా కొంతవరకు పోతువులే అని విజ్ఞప్తపరచినా అంగీకరిస్తారు.

అయితే ప్రజాస్వామ్య లక్ష్యాలకు తమ అంగీకారం తెలియజేసి సంతమాత్రాన రచయితల బాధ్యత తీరిపోలేదు. ప్రజాస్వామ్య విజయం దైనందినాచరణంలో ప్రతిబింబించేటట్లు చూడవలసిన బాధ్యతకూడా రచయితలమీద ఉన్నది. నేటి మన ప్రజాస్వామ్యం చాలావర కౌదర్పరూపంలో నే నిలబడిఉన్నది. రచయితలతోబాటు రాజకీయ నాయకులుకూడా నిజాయితీతో ప్రవర్తిస్తే తప్ప దేశంలో ప్రజాస్వామ్య శక్తులు కాలానుగుణి నిలబడడం కష్టం.

ప్రజాస్వామ్య విజయానికి విద్యావ్యాప్తి, తద్వారా సజీవమైన సారస్వతాభివృద్ధి అత్యంత ముఖ్యమైనవి.

అయితే నేటి మన సారస్వతపరిస్థితి అంతగా ప్రోత్సాహకరంగా కనిపించడం లేదు. ఒక అర్థశతాబ్ది పూర్వండాకా ఆంధ్రదేశంలో సంపన్నుల సారస్వతాభివృద్ధికి చేయూత ఇచ్చి ప్రోత్సహించేవారు. క్రమక్రమంగా నేటి సంపన్నులలో సారస్వతాభిమానం సన్నగిల్లి, కేవలం అధికారాభినివేశము, ధనకాంక్ష ప్రబలి పోతున్నాయి. ఈపరిస్థితుల్లో సారస్వతానికి కిక ప్రభుత్వము, ప్రజమాత్రమే పట్టుగొమ్మలుగా మిగిలారు. ప్రజలలో గ్రంథాల కొనుగోలు శక్తి ఇంకా బాగా వృద్ధిపొందడంలేదు.

ఇక ప్రభుత్వవర్గాల మాట. ఇంతకు పూర్వం ప్రభుత్వాధికారంలో ఉన్న నాయకు లీ విషయా లంతగా పట్టించుకోలేదు. నిజానికి వీరిలో చాలామంది కేవలం ఉపన్యాసాలలో మాత్రమే తమ సారస్వతాభిమానం ప్రకటిస్తూంటారు. వీరిలో సరియైన సాంప్రదాయిక విజ్ఞానము, సంస్కృతి తగినంతగా లేకపోవడమే దీనికి కారణం కావచ్చును.

నేటి పరిస్థితిలో ఆంధ్రదేశంలో సుస్థిరమైన ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం ఏర్పడే అవకాశం కనిపిస్తున్నది. ఇకముందునించినా

ఆంధ్రప్రభుత్వం ఈ విషయంలో తగినంత శ్రద్ధ వహించగలదని ఆశిద్దాము.

ఇటీవల జరిగిన సాహిత్యవేదిక చర్చలలో కొందరు మన సారస్వతాభివృద్ధికి కొన్ని ముఖ్యమైన నూతనలు చేశారు. మన ప్రాచీన సారస్వతం ప్రభుత్వమే ప్రచురించి ప్రజల కందుబాటు తీసుకురావాలని ఒక రచయిత నూచించారు. ఇది ప్రభుత్వానికి సులభంగా ఆచరణ సాధ్యమైన నూతన. సమాకాల గ్రంథ ప్రచురణ సంస్థ ఏర్పాటు చేయాలనికూడా ఇంకొక నూతన వచ్చింది. ఇది కూడా బాగా సులభసాధ్యమైనదే.

గడిచిన పది ఏళ్ళలోను ఆంధ్రదేశంలో ప్రముఖమైన సాహిత్య సంఘాలన్నీ. నేటికి నామమాత్రంగా మిగిలి ఉన్నాయి. ఈ పరిస్థితిలో రాష్ట్రాని కంటటి ప్రాతినిధ్యం వహించగల సాహిత్య సంస్థ ఏర్పాటుచేసి అది సక్రమమైన పద్ధతుల్లో నడిపించవలసిన అవశ్యకత ఎంతైనా ఉన్నది. రచయితలతోబాటు ప్రభుత్వము, ప్రజలుకూడా సహకరిస్తే తప్ప వై నూతనదేవి ఆచరణలోకి వచ్చే అవకాశం కనిపించడంలేదు.

ఇటీవల కాలంలో ప్రభుత్వము, ప్రజలు అంతగా సహకరించినా సహరించకపోయినా రచయితలే కొంతవరకు తమ రచనలకు దోహదాలు కల్పించుకున్నారు. మన పత్రికలు చాలావరకు వీరి కృషికి సహాయంచేశాయి.

కొని ఇంతమాత్రం చాలదు. సంపన్నులలో తిరిగి సాంప్రదాయికమైన సాహిత్యాభిమానము, భాషాభిమానము లేకత్రాలి. ప్రజలలో రాజకీయాభినివేశాలతోబాటు స్వరాష్ట్రాభిమానము, భాషాసారస్వతాభిమానాలు అభివృద్ధిపొందాలి. ముఖ్యంగా ప్రజాస్వామ్యపరిరక్షణభారంవహించునున్న మన ప్రజాప్రభుత్వంమీద నిలిచి బాధ్యత వీటి అన్నింటికన్నా సురుతరమైనది.

వై వారందరు విజయగర్వంతో విగ్రహగతుండా తమ బాధ్యతలు నిర్వర్తించగలరనీ, తద్వారా మనసారస్వతం దినదినాభివృద్ధి పొందగలదనీ రచయితల రచనాలక్ష్యం క్రమక్రమంగా ఆచరణరూపం గరించగలదనీ ఆశిస్తున్నాను.

తెనుగునేర్చిన తెలుగువారి యింటింటికీ,

గ్రంథాలయాలకు, పూజాపునస్కారాలకు, పురాణకాలక్షేపాలకు

ముత్యముల వంటి అచ్చు—గ్లేజ్ కాగితము—చక్కని బైండు

రంగురంగుల బొమ్మలతో

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

ప్రాతన ప్రణీతము :

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ పరిష్కృతము

పూర్తిప్రితి 12-0-0 రెండు సంపుటములు 15-0-0

ఉత్తర రామాయణము

కంఠంబి సాపరాజ ప్రణీతము. 6-0-0

రంగనాథ రామాయణము

ద్విపద కావ్యము. 6-0-0

అమరకళశము

హిందీ, ఇంగ్లీషు, తెనుగు పర్యాయపదములతో 6-0-0

గీతాతాత్పర్యబోధిని

భగవద్గీత-విపులమగు తాత్పర్యముతో 2-0-0

దశమస్కంధము

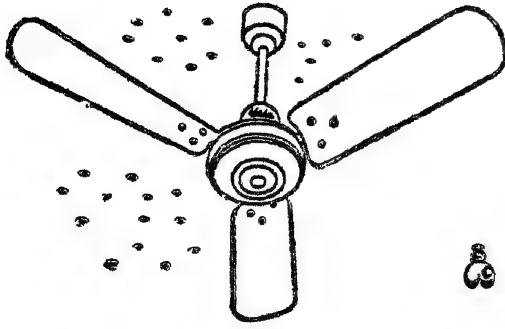
చిత్రపటములతో 4-0-0

వివరములకు :—

రాయలు ఆంధ్రుకో., P. B. 41, కడప.

బ్రాంచి: 32, నారాయణముధలివీధి, మద్రాసు-1.

వే స వి కా ల ము లో ని శ్రాంతి కో ర కు!

ఉషా

డీ - లు క్స్ పంకాలు

వ. పి: 36", 48", 56", 60" పరిమాణములలోను వ. సి. 16" మేజా పంకాలు, - యిటునటు తిరిగే నమూనా - చుట్టుకమ్ముల రక్షణగలది లభించును. పటిష్ఠమైన నిర్మాణానికి, మన్నికకు, చాడుపునకు పేరుగాంచినవి. సర్కిల్ సేల్స్ ఆఫీసు:-

జే ఇంజనీరింగ్ వర్క్స్ లిమిటెడ్,
120, ఆర్యనియతా వీధి, మద్రాసు-1.

కోడ్: "USHAKO"

కోడ్: 2278

మీ సమీపమునందలి డీలరులను విచారించండి

ఉగాదికి ఆంధ్ర ప్రజానీకానికి మా అభినందనలు

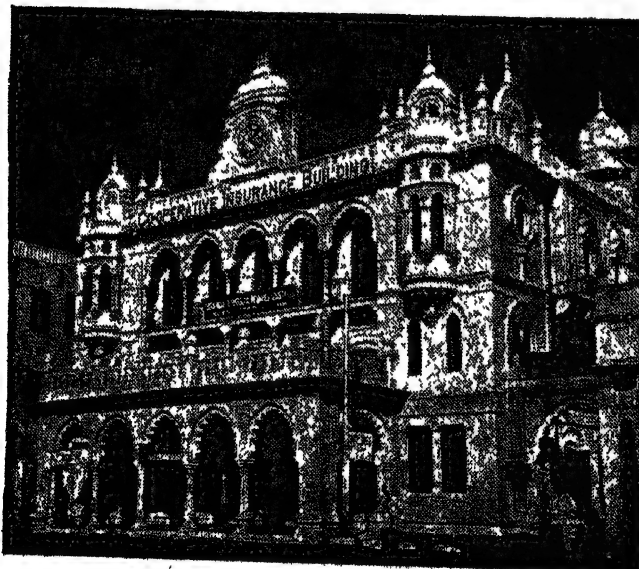
సాత్ ఇండియా కో ఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

"కో ఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు"

5 & 6 మౌంట్ రోడ్డు,

:

మద్రాసు-2.

ప్రెసిడెంట్: వి. పార్థసారథి, బి. ఎ., బి. ఎల్.

1953 వాల్యుయేషన్ బౌన్స్

ప్రతి రు. 1000/-కి ప్రతి సం॥కు చెల్లించబడినది

పూర్తి జీవితము: రు. 15/-

ఎంకోమెంటు: రు. 12/-

భీమా చేయుటకు ఆదర్శమైన
కో - ఆపరేటివ్ జీవిత భీమా ఆఫీసు

జీవిత భీమా నిధి
సుమారు రు. 1.4 కోట్లు

* తక్కువ ప్రీమియములు

* సరళమైన విజన్స్ మరతులు.

వి. వెంకటచలం, బి. ఏ. బి. ఎల్., కలకత్తా.

శుక్రనీతి

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

౧

ప్రేతఃకౌక భాసురుండనుచు నెంతవో యేమో? ప్రమాదముండు; నీ
హితమునుగోరి పల్కెద మహీశ్వర! విష్ణువే వీడు దేవతా
తతికిని మేలునేయుట విధాయక కృత్యమటంచు నెంచు ని
క్కత మదిఁ జక్కఁగా నెఱుఁగఁగావలె దానమునేయు మావలన్.

౨

సురవిహితంబు పొంటు దితి సూనులఁ జంపనగోరు—దేవతా
వరుని యవస్థఁజూచి వినిపాతితులైన సురాళిఁగాంచి యి
ద్ధరి నతఁడే జనించెను ముదంబునఁ గశ్యపనందనుండుగా;
నరయుము లెన్నగా మఱియు నాతని కిచ్చుట నర్హనాశమే.

౩

ఎఱుఁగక యిత్తునంటివి మహీశ్వర! వాఁడొక బ్రాహ్మణుండుగాఁ
జెఱచెరవచ్చి కృత్రిమపుఁ జేష్టలచే భవదీయ రాజ్య సుర
దరిఁ జెఱఁబట్టఁగాఁ దొడఁగె దానవనాథ! త్వదీయ జాతి కా
దరమును జూపుదేని నిక దానము గీనము మానుటొప్పగున్.

౪

మాటకు మూఁడు పాదములు మాత్రము చాలునటంచుఁ గోరె; నీ
యాటలు సాగనేరవు—దయానిధి వంచును నిన్నెఱింగి పో
రాటము మాటలేకయె పరాక్రమవంతుని నిన్నుఁబట్టి యి
చ్చాట జయింపవచ్చి; రశుభంబని దీని గణింపవో ప్రభూ!

౫

తొలుత భవద్ధితంబు గనుఁగోరణి నల్పముకోరె నాతఁ డా
వల జగమెల్ల నిండి యొక పాదము పెట్టెడిచోట నర్హ భూ
వలయమునందు లేదనడి వైఖరి తెచ్చి పరాభవింపఁగాఁ
దలఁచియు వచ్చె నింతకు వృథా శ్రమమందెదవయ్య పిమ్మటన్.

౬

అలఁతి యలంతి కోర్కెయని యట్టె యుపేక్షవహించి దాని ను
వృలితము పొందఁబోకుము - శుభంబని దానము నేయఁబూని చూ
వల మొదలంట రూపఱుట భావ్యమే? తన్నుఁ దిరస్కరించువాఁ
డిలఁ గలఁడే మహాత్మా! యిది యిట్లని నేను వచింప న్యాయమా?

౭

గొనకొని యిత్తునంచనియుఁ గోరికి తిర్చిననాఁడు నా రకం
బెనయును దానిఁద్రోవఁ దరమే భువి నీకును? గాన మానుమో
యనఁకు! ప్రయత్నమిట్టి—దనయంబును జూపిర వ్యక్తి పూననం
బును దనియింపఁ జేయఁగల బుద్ధియు నీ కదియేల? చెప్పమా!

౮

దానము యోగముం దపము ధర్మము కర్మము విత్తవంతుఁడై
మానవుఁ డాచరించును జామా! యది మాని నిరర్థకంబుగాఁ
ప్రభాణము సైత మీయఁగఁ బ్రయత్నము నేయుట నీకే చెల్లె; నే
దేనియు వీనికిచ్చి యిపు డెట్టులా యోడను సాగ నెట్టుమా!

౯

తనకు సమూల నాశనము తప్పని దుర్దశ పట్టునేని నె
వ్వనికినిగాని మాట యొకపాటున నుండనురాదు—వాఁడు చె
ప్పిన దొకమాట చేసినది వేఱని వంకలు పెట్టరాదు శా
సనముగఁ జెప్పి చూపినవి శాస్త్రములే యిటువంటి ధర్మముల్.

౧౦

మఱియొకమాట—దానము సుమా! యన్యతంబును బల్కురాదటం
దురు గద! యందువేమొ—యిట దోనము కల్గదు నీదు ప్రాణమున్
దటిగెడి ఘట్ట మియ్యది వృథా శ్రమమేలొకొ! దానమీయఁ ద
త్తట పడదేల? నామనవి దానవనాథ! వినంగ వేఁడెదన్.

౧౧

కులమును రాజ్యమున్ నిలిపి కూళలువన్నిన పూహమెల్ల ని
శ్చలమతి భంగపుచ్చి నిజశౌర్యము ధైర్యము దానధర్మముల్
వలసినచోటఁ జూపి బలవంతులలోఁ బ్రథితుండవై ధరా
తలమునఁ బేరుమోయుము ముదంబును బొందెదరయ్య యిందఱున్.

౧౨

అని హిత ముగ్గడించు నచివాగ్రణి శుక్రునిజూచి దానపుం
డనియెను లెస్స పల్కెదు మహాత్మా! భవద్ధితమైన ధర్మమున్
గొనుటయె నాకు సంతనముఁ గూర్పునుగాని పరీక్ష నేయఁగా
మనసున కిందు మాత్ర మనుమానముతోఁచె క్షమింపుమా ననున్!

సంప్రదాయం

శ్రీ కొనకళ్ళ వేంకటరత్నం

ప్రేమకోశం నారాయణబాబు. అప్పీజే భోంచేసి కొంచెం నస్యం సేవిస్తూ నడవలో అటూ ఇటూ వో గడియ తచ్చాడి బొడ్డున ఒక పెట్టితాళం చెవులు సవరించుకునేసరికి ఆవలింథ లొచ్చాయి. వాకిట్లో జట్కా ఆగిన ఆలికిడి గమనించ లేదాయన. బెడ్డింగు లోపలకొస్తోంది. కమలకి కాలిజీసెలవలని తెలుసుకునాని, ముందిస్తేగా వుత్తరంవ్రాయకుండా వొచ్చే అలవాటులేకే అన్న దిలాసాలో వుండిపోయాడు. అమ్మాయి జట్కాదిగి “గుడ్-బై” చెబుతో దప్పిజే ఎవరితోనో.

“కేపు లైబరీనించి ‘మీ’ తెచ్చివెడతాయగదా?” అంటోంది. — పరకాయించి చూచాడు. మన్నటి (కొపూ, పొందూరు ఖద్దరలల్ని, చిన్న రిస్సువాచీ అతిసింపిల్ గా ఉన్నాడు. ఎరిగిన ముహూర్తం—ఎవరా, అని గుమ్మంలో నిలబడిమాస్తూ నిల్చుండిపోయాడు, నారాయణబాబు. — కమల లోపలకొస్తోంది. ముత్తెతల్లి ఎదుర్కొచ్చి “ఎంత చిక్కిపోయావే బుచ్చిత్తల్లి” అంటూ తల నిమిరింది. గూట్ కేనూ, హోల్టాలూ హోయిండ్ బాగూ బెంచీ మీద సర్దించి మొకమల్ స్లిప్పర్లు విడుస్తూ “ఎప్పడొచ్చినా బామ్మ చిక్కిపోయానంటుండెటివాన్నా” అని కిలకిలా నవ్వించి కమల.

నారాయణబాబు అడుగుదామా వొద్దా అని పస్తా యిస్తున్నాడు. కాని టెన్నిస్ రాకెట్ చేతికొందిస్తూ కమల తనకుతానే చెప్పింది.

“ఆయనైదుగురువానాన్నా—భాస్కరరావు—చంద్రంగా రిబ్బాయిట—మనవూరట నాన్నా...”

“సరిసరి చంద్రశేఖరంగారిఅబ్బాయా? అవునవును—అతినూ మీ కాలేజీలోనేగా చదువుతుంటా?”

గుర్తుకొచ్చింది నారాయణబాబుకి. కాని ఇది పరిచయమా? స్నేహమా? ఎన్నాళ్ళనించి అన్న మీమాంస తెక్కండా వొచ్చిందతనికి. “నాకూ తెలియదునాన్నా—ఇవ్యాళే ట్రేయిన్లో ఫస్ట్, సెకండ్, క్లాసులలో సరేసరి బెర్తులు ఖాళీ లేనేలేవు. ఇన్ టర్ లో కూడా చొడ్డ ‘రమ్’ గా ఉంటేనూ చాలా సాయపడ్డారు పాపం. ‘ఇంటిదగ్గర దిగివిడిచి వెడతాను’ అంటే కొడవలేకపోయాను. వాళ్ళయింటికి మన మేడమీదుగానే వెళ్ళాలిగదా ఒకేజట్కాలో బచ్చేంవాన్నా” అని ఒక్కబిగిని, ముందస్తేగానేవల్లించి కంఠ స్తం చేసినపాత మేదో వొప్పగిస్తున్నట్టు, అడగనిపంజాయిషీ అప్రయత్నంగా ఇచ్చేసింది కమల.

“చిన్నప్పుడుమాకానితన్ని—జాలపాలూ, ముచ్చటముడి—గలిజాగా వుండేవాడు. ఇప్పుడు నేకళంకేరాడు—నాకూ కమ

రింది—చక్కా పుష్టిగా—బొడ్డుగా—”తక్కింది తల పంకిం పుతో పూర్తిచేసి మనిమనిగా నవ్వుకున్నాడు నారాయణబాబు.

బావుంది వరస! కమల సిగ్గుపడింది.

మర్నాడు వుదయం కాఫీ గట్టా సేవించి డబ్బులు చెల్లిం చేంతుకు భాస్కరం పర్స తడుముకొంటోవుంటే ‘కొంటరు’ దగ్గర నారాయణబాబు అవుపించాడు.

భాస్కరరావు నిర్దాంతపోయాడు. అతని కర్థమయింది. కమల భవాని కేఫ్ ప్రాప్రయిటరు కూతురన్నమాట—నిన్నంతా ట్రేయి నులో అంతసేపుఇష్టాగోష్టిలోవున్నా కమల ఎవరో తెల్సుకుందామనే ఆశ్రమే లేకపోయింది. అసలా అమ్మాయి ఏమి చెబుతోందో విసా లనే తొదలేదు తనకి. ఎంత ముద్దుగా, ఎంత అందంగా, ఎంత శృంగారంగా మాట్లాడుతోందో, పలికే పలుకులో ఆ అమ్మాయి చిరునవ్వు తక్కువంత కలిసిపోతోందో ఆరాలు చూచుకోవడంతోనే సరిపాయె. మొత్తంమీద కమల నుంచి రూపసి! ఆమెని చూచిన దగ్గరనించీ ఆమె లావణ్యం అతని రక్తాన్ని గిలకొడుతూనే వుంది.

రాత్రి దాబామీద వెన్నెట్లో వొంటరిగా పడుకుని నెమరుకి తెచ్చుకుంటున్నాడు. కృష్ణకాలవలో తెల్ల గలగల వినిపిస్తోంది. కమల మాట్లాడుతోంటే సరిగ్గా అల్లాంటి గలగలలే మోగినట్టు గుర్తు—ఆకాశంమీద మబ్బులు పింజెలు పింజెలుగా గంభీరంగా నడుస్తున్నాయి. స్త్రీ ‘గజగమన’, ‘హంసయాన’ అన్నాడు గాని కవులు, కమల నడిస్తే మబ్బులు గంభీరంగా ప్రయాణం చేసినట్లుంటుంది—పరిమళమేదో ముందుకి ప్రవాహంగా సాగినట్టుంటుంది—ఒకటే ధ్యాస—ఆమెలో ఏదో ఒక వింత ఆకర్షణ అతన్ని గజి బిజ చేస్తోంది....ఖండితంగా మాట్లాడుతుంది. మాటలలో వెలితితనం లేదు. నిర్భయంగా నిర్మలంగా చూస్తుంది. చూపులలో దొంగ తనపు తీరయినా వుండదు. ఎంతో సహజంగా సిగ్గుపడుతుంది. ఆ సిగ్గులో నేరం కనిపించదు—సరిపోయింది—తెల్లవారేటట్టుంది. వెన్నెట్లో చలి వేస్తుండేమానని కాలువా తెచ్చుకున్నాడు వైకి—ఉక్కపోస్తోంది ఎదురు. అనుకోన్న టయిముకి “చా” నాటకాల సీరీస్ లో మొదటి వాల్యూము లైబరీనించీ తీసికొని చక్కా వెళ్ళాడు. కమల కిద్దామని, మొదటి వాల్యూ ముయింతిరువాత రెండో వాల్యూ మెట్లాగూ అడుగుతుంది. తరవాత సరే మూడూ, నాలుగూ...ఒకసారి అనుకున్నదల్లా చూడుసార్లు, నాలుగుసార్లు కమలను కలుసుకొనే అవకాశాలు ఒకదాని తరవాత ఒకటి గొలుసు కట్టుగా లభించే ఏలూ సాలూ అంతా ప్లాడీ చేసుకొనే బయలు దేరాడు. తీరా మెట్లెక్కుతుంటే నారాయణబాబు చిరునవ్వుతో ఆవ్యానించాడు—సరిపోయింది—ఈయ నింకా కేఫ్కి వెళ్ళే

తేదన్నమాట—చక్కని రీశింపు రూములో కూచున్నా రిద్దరూను. అటూ, యిటూ, సోఫాలు, ముఘ్ఘ మేజామీద ‘వైనావేనో’లో గులాబీ రెమ్మ, ‘బుక్ పెల్సు’లో లైనుగా అమర్చిన పుస్తకాలూ, గట్టా...బావుండి—చక్కా నీటుగా...స్ప్రింగ్ కుషన్ లో కూచుని సీలంగ్ వంక మాస్తున్నాడు భాస్కరం. నారాయణబాబు కాలేజీ వ్యవహారాలేవో భోగట్టాలు అడుగుతున్నాడు. బోడిగా, క్లుప్తంగా, సమాధానాలు చెప్పకొంటూ పోతున్నాడు భాస్కరం.

మల్కీ అందులో తను గాఖా చింక్రమణాలూ గట్టా చేస్తే సంభాషణకి చిలవలూ, పలవలూ, మొలచి ఇవాలేమటేమోనని భయం. అసలు తను అంత పెందిరాళే రావడమేమిటి? గడియారంతో పండు వెసికొని పరిగెత్తుకొచ్చినట్టుంది. ఇంకా ఏడు కాలేదు. ఎంతో ఎండెక్కిపోయినట్టుపించింది.

“ఈ పుస్తకమేనా మా అమ్మాయి కొనాలంటి?”

అని చేతిలోవున్న పుస్తకం చిట్టకన్న తీసికొన్నాడు నారాయణబాబు—కొంప మునిగింది! అంత ప్రమాద మొస్తుందిమోలేదు భాస్కరం.

తీరా పుస్తకం ఆయన చేతికిచ్చింతరవాత ఆయనెట్లాగూ కమల కిస్తాడుగా—తానికొక పుంటం దీనికని? ఏ వంకపెట్టుకొని చక్కావచ్చాడో ఆ వంక కాస్తా వూడి చక్కాపోయింది. లేచాడు. “పుస్తకం కమల కిచ్చేయ్యండి” అని చెప్పి ఏదో అర్థంటు పనివున్నట్టు వెళ్లి పోవోతున్నాడు కొంచెం మొరటుతనంగా. అప్పనా ఆలేదు—నారాయణబాబు యధాలాభంగా పుస్తకంలో పేజీలటూ యిటూ తిరగేశాడు. మొదటి పేజీలోనే నీలైన బ్లా తెనిస్ సేపరీ మీద ఒక చిన్న పుత్తరం భద్రంగా ముడిచిపెట్టి వుంది. ఉత్తరం కమల పేరనే వ్రాసివుంది. అతని మొహం కేపు రించింది—కొనాకూ దదివాడు—కొంచెం కాంచించాడు. మరి జాలాయరకంగాలేదు. ఉత్తరంలో బాధ్యతతో కూడుకున్న ప్రణయతత్వం అంతో యంతో గోదరించి దతనికి. ఏమనుకొన్నాడో, పుత్తరం ఏ పేజీలో వున్నదాపేజీలో ఎట్లావున్నదట్లా జాగ్రత్తగా వుంచేసి కమలకిచ్చి వెళ్లిపోయాడు.

చెల్లాయి మామూలుచేస్తే తీసుకుని సినిమాకి వెళ్ళాడు భాస్కరం. తలవని తలంపుగా కమలా వచ్చింది సినిమాకి. ఇద్దరూ ఒకళ్ళనొకళ్ళు చూచుకొన్నారు. ఫలితం అవ్వాలే ఇద్దరూ సరిగ్గా సినిమా చూడలేదు. చెల్లాయి కటు కమలా ఇటు తనూ కూచున్నారు. రిజ్వరులో—సినిమా ఆఖరు రీలు మొదలయింది—లైట్లన్నీ ఆరిపోయినై—పోడావార్య కేకలు సద్దుకొన్నాయి. కమల చిల్లని కంఠస్వరం చెల్లాయి తలమీదనుంచి చెవిలోపడింది భాస్కరానికి. “పుస్తకాలలో పుత్తరాలు పెట్టకండి తప్ప” అన్నది కమల. భాస్కరం పురిక్కిపడ్డాడు. చీకట్లో ఆమెకళ్ళు కొంటేగా మిలమిలలాడాయి. “అల్లరి పెట్టాలని పుత్తెళ్ళం నాకు లేదు స్వీ” అని వ్రాడడు. “అయితే మా నాన్న గారితో మాట్లాడండి—పరేనా?”

“నీ విద్యపడితేనే”

“మాట్లాడండి—తప్పకుండా”

గప్పున లైట్లు వెలిగాయి. చెల్లాయి కేయ్యివట్టుకొని భాస్కరం లేచాడు. చీకట్లో ఎవళ్ళో వని వాళ్ళు పోతున్నారు. చుక్కలు చిక్కలిగితే పెట్టా యిద్దరినీ.

నెలవలలో బద్ధకమెక్కువ. మధ్యాహ్నం వో నిదరతీసి లేచి మొహం కడుక్కుని టేకని ఏర్పాష్టా స్కిచ్చిపంపి తలగడామీద మోచెయ్యి అనించి చిన్నకథల పెద్దపుస్తకం చివరపేజీ ఆవలిస్తూ తిరగేస్తున్నాడు భాస్కరం. “కులాసాగా వున్నారా?” అని పలక రించాడు నారాయణబాబు. భాస్కరరావు కలవరపడ్డాడు. పుత్తర మాయన కంటబడిందా కొంపదీసి? కంప్లెయింటు చెదామని వచ్చేదా? ఇంతాచేసి చంద్రంగారికొసం వచ్చాడేమో తన ఖంకారే కాని, “చంద్రంగారు బోర్డు పనిమీద వెళ్ళారు మాచోడ”ని పడకకుర్చి చూపించి ఇచ్చాగోష్టిలో ఆయన్ని మురిపించట మెట్లాగా అని మధనపడుతున్నాడు భాస్కరం.

“నువ్వు మా అమ్మాయికి వ్రాసిన ఉత్తరం దదివానోయ్ భాస్కరం” అన్నాడాయన హఠాత్తుగా. భాస్కరానికి గుండె ఆగింది. సంజాయిషీ అడుగుతాడా? ఏమి చెప్పాలి? కళ్ళ యెదట స్థూలుమీద స్పష్టంగా అపువీస్తూవుంటే ఎక్కడో పడిపోయిందనుకొన్న పెన్సిలుకొసం రగ్గు ముడతలలోనూ తలగడా కుచ్చిల్లోనూ చకచకా వెలికేస్తూ వినిపించుకొనట్లు నటిస్తున్నాడు భాస్కరం.

“కాని నువ్వు నీరియన్ గానే వ్రాశా వనుకుంటున్నాను నేను” తీక్షణంగా చూశాడు నారాయణబాబు.

“నాకు మరో ఉద్దేశ్యం లేదండి” ఏదో అనేస్తే సదుభవోక వాకుండా అని తాపత్రయపడుతున్నాడు భాస్కరం.

“నువ్వు దదువుకున్నవాడివు. బాధ్యత ఎరిగున్నవాడివు. అంచాత ఏదో అల్లరిచిల్లరగా కాకుండా సక్రమమైన వాంఛనే వెల్లడించావనీ, నీకు మరొక దురుద్దేశ్యం లేదనే నాకూ అనిపించింది. చెప్పాడూ—అదే నీముఖతా తేల్చుకుందామని వచ్చాను. నే నెంతవరకు సరిగ్గా వ్రాపించగలిగింది నువ్వే చెప్పాలి” అని వో లేశాడు నారాయణబాబు.

అమ్మయ్య! కొండంత బరువు దించేసినట్టుయింది భాస్కరం రావుకి. అతని కర్ణమయింది.

“ఆ ప్రస్తావన ఎట్లాగూ వచ్చింది గనుక స్పష్టంగా చెప్పేస్తున్నాను. నాకు నిజంగా కమలని వివాహంచేసికోవాలనే వున్నదండి” అని తల వంచుకొన్నాడు భాస్కరం.

“నీ కిష్టమే కావచ్చు—కాని మీ.....”

“నా కిష్టమయిందరవాత ఒకళ్ళ ఇష్టనిష్టలతో నాకు పనిలేదు.”

అతని నిల్లత్వాన్ని గుర్తుపెట్టుకొంటున్నాడు నారాయణబాబు.

“నీకు తెల్ల లేకపోవచ్చు, కాని.....”

“కట్నాలతోటి కావలసిందే నాకు ప్రశస్తి లేదు.”

“అవన్నీ నాకు వొడిలేనయ్యే—మీ నాన్నగారితో నేను సంప్రదిస్తాగా?—మాకావూ భాస్కరం—కమల నాకు ఏకైక సంతానం నీకు తెలుసుకో లేదో—అది తల్లిలేని పిల్ల—దానిని కంటికి రెప్పలా ఎంత అల్లారుముద్దుగా పోషించుకుంటూవచ్చానో భగవంతుడి కరుణ. దానిని ఒక అయ్య చేతిలో పెట్టేముందు అభిమానంగా చూచుకునే ఆ తల్లిమామలూ అడవిల్దలూ ఆదరణ చూపే బంధుకోటి కౌవలసిన అగత్యం నాకు సహజంగా వుంటుంది. నీనించి అభ్యంతరాలు లేవని అనిపించుకోవాలని మాత్రమే నీదగ్గర కోచ్చాను.”

“నా కిచ్చమే!”

నారాయణబాబు వెళ్లిపోయాడు.

పర్యవసానం ఇంత సుఖపుగా ఇంత తృప్తికరంగా దైవ లయిపోతుందని భాస్కరరా వనుకోలేదు. అతనికి నిజంగా ఆనందం పుక్కిరింపటయింది. కాని ఇలా వొస్తుం దనుకోలేదు—ఉత్తరాలూ, పత్తరాలూ, ప్రత్యుత్తరాలూ, సంకతాలూ, సమాజాలూ, నిరీక్షణలూ, నిర్వేదనలూ, ఒక తేమిటి ఎడతెగని ప్రేమ లేఖల పరంపర! అతను వూహించుకొన్న శృంగార చిత్రమంతా మధ్య మజలీలన్నీ చాలేసి ఖచ్చితమైన ‘విజనెస్’ లోకి దిగి చక్కా వూరుతుంది. సరిపెట్టుకోక చేసేదేముంది? కాని అతనికి జంకులేకపోలేదు. ఆటోచనకి అవకాశ మివ్వకండా వొచ్చాడు నారాయణబాబు ఏదో గండం తప్పకుండా గదా అని పెళ్ళాడతానని ఖేడీమని అనేకాడా?...ఎట్లాగూ కమల కొంచెం పెళుసు.—చదువుకొన్న పిల్లని పెళ్ళిచేసుకోవాలనే వుంటుంది కాని పెనిమిటంటే దైవసహసంగా చూచుకోవడమూ భర్తమాట వేడాక్షరంగా పాలించటమూ ఇత్యాది సుగుణాలమీద మమత్వం అతని ఎముకలలో జీర్ణించిపోయివుంది. అతని నిర్ణయం సంజ్ఞా తరంగాలమీద కొంచెంసేపు అటూ యిటూ వూగిసలాడి ఆఖరికి వొడ్డున చతికిలబడింది—చట్—చదువూ సంధ్యాలేని ఒక మొద్దు చేత చాకిరీ చేయించుకోబడకంటే కమలలాంటి సౌందర్యవతితో విజ్ఞానవతితో కలహించినా ఆహ్లాదకరంగా వుంటుంది అనిపించింది భాస్కరరావుకి. ఇహ మనస్సుని ఆ తర్కం పొంతకి పోనివ్వ దబ్బుకోలేదు. పైగా కాసులలో ముంచి చేతుల్లో పెడతాడు పిల్లని.

పెళ్లిమాపులయినాయి—కట్నాలూ లాంఛనాలూ వారడిగి సంతా, వీ రిచ్చినంతా—ప్రధానమయింది కోడలు శ్రేణువు తున కలా వుంటుందని మురిసిపోయింది భాస్కరం తల్లి. “మీ యింటికి వెలుగుస్తుందోయ్” అని చంద్రంగారి భావమరిది పరిచానం చేశాడు. కమల పరీక్ష ఫలితాలకి ఎదురుమాట్టం చూసుకుంది.

కమల నాయనమ్మకి పట్టకేశ్యంకొనుండావుంది. అమ్మలక్కలతో అనేప్రసంగ చూశాడు.

కాత్తిరి వంటయిల్లకడిగి పొలలో తోడుచుక్క వేసి వెళ్ళి పోతోంది చంద్రేశ్వరంగారివంటలక్క సుభద్రమ్మ. సకాలంలో పెళ్ళిపనులు ప్రారంభించాలనీ, పప్పులు పెట్టుటానీకీ, కొరాలు కొట్టడానీకీ పనిమనుషుల్ని చూడాలనీ చెబుతున్నాడు చంద్రం

గారు. పెడుతూవున్నదిఆగి “అమ్మాయికి మా అన్నయ్యగారి సమంధం రైటయిందనుకున్నాడు. నిజమేనాండి బాబూ?” అని నిలబడిపోయింది సుభద్రమ్మ. ఆ ప్రశ్న తప్పించి—“సమృద్ధిమైన వాళ్లని చూడాలి—పనులు చురుగ్గాసాగాలి—ముహూర్తం బహుశా ఫాల్గునంలోనే పడుతుంది” అని పైకిచూచి దాదా మెట్లెక్కి పోతున్నాడు చంద్రంగారు. భాస్కరాని కొంక నిద్రపట్టలేదు. తుని కవటాకులు నములుతో, చగమయిన విల్స్ సిగరెట్టు పారెయ్యి లేక విధి అరుగుమీద కొంచెంసేపు విశ్రాంతిగా కూచున్నాడు. సుభద్రమ్మ లాంతరు ప్రభండాకా వెళ్ళిపోయింది. వెనక్కి పిలిచాడు. వచ్చింది.

“మీ అన్నయ్యగారిసమంధమంటావేమిటి?” బాపీ పెట్టు మీదవున్నవాడల్లా గొంతుకూర్చుని రహస్యంగా అడుగుతున్నాడు భాస్కరం—ఏదో అనుమానం సాలీడు బూజులా పట్టుకుందకన్న.

“నారాయణబాబూ మేమూ పెత్తంద్రెడి పింతంద్రెడి విడబలం కదండీ” అన్నది.

“అంటే మీ తండ్రులద్వారా సయానా అన్నదమ్ములన్న మాటేనా?”

“సయానా”

“వినలేదే” అంటూ కూచుండిపోయాడు భాస్కరం.

“ఎందుకు వింటారు బాబూ—చెప్పకుంటే మాకు ప్రతిష్ఠా అతనికి ప్రతిష్ఠా—మాకూ అయిక్వర్యముంటే మేమూ చెప్పకొం దుము—అతనూ చెప్పకునేవాడు.”

సుభద్రమ్మ వెళ్లిపోయింది. భాస్కరరావు ఆటోచనలో పడ్డాడు. ఇదెక్కడి సంప్రదాయం? అవ్వోక సరిగ్గా నిద్దరపట్టలే దతనకి.

మర్నాడు పార్కులో స్నేహితుల మధ్య ఆ ప్రస్తావన వచ్చింది. అంతా సరిగ్గానే మాట్లాడారు నిజానికి. కాని ఒక్కొక్కరు మాత్రం ఏదో నూటీపోటీగా అంటున్నారనుకుని, లేని అర్థాలు కల్పించుకుని బాధపడుతున్నాడు భాస్కరం—అందులోనూ కంకరానికి ఎంత తోస్తే అంత. “జమీందారు బాలంగారి మేజిల్లి డికి, దొరక్క దొరక్క చివరికి వంటపూటి సమంధం దొరికిందిన్నమాట.” అన్నాడు ఖేడీమనివాడు. అని వూరుకోక “డబ్బురా నాయనా, డబ్బు, డబ్బు” అంటూ న్యూస్ టయిమయిందని ముని నిపల్ రాడో స్వీకర్లవంక తొరతొరగా వెళ్లిపోయాడు. భాస్కర రావు తల వంచుకుని కుండీలో నూరు వరహాల చెట్టు తుంతు తున్నాడు. స్నేహితులు సంభాషణ మార్చారు.

రెండు కోజులదాకా భాస్కరరావు ఎక్కడికీ వెళ్ళలేదు. సాయంత్రం జనం మసలనిచోట, లాగుల కెగువని, తమ్మిలేటికట్టుక వల్లగాలి నేనించి చీకటిపడింది తరవాత ఇంటికొచ్చాడు. ఇంటిదగ్గర గలభాగా వుంది. దక్షిణపు గదిలో ఇనపెట్టిదగ్గర కవిలేకట్ట చూస్తూ న్నారు చంద్రంగారు. చంద్రంగారికి వడ్డీవ్యాపారం. కనారాలో గదిగుమ్మందగ్గర నుండుంది నూకమ్మ. నూకొలు నారాయణబాబు గారింటో పనిమనిషి. నూకమ్మ తన చివరమ్మడికి జబ్బుగా వుండి,

రూపాయికి కోటికి కాసి చొప్పున వడ్డీ నిర్ణయించుకొని, రెండు కులాల రాగిడీ రెండు నెలలకి లోపాయికారీగా తాకట్టుపెట్టి 15 రూపాయలు పట్టుకొనించి చంద్రంగారిదగ్గరనించి. వ్రాత కోతలు లేవు. పత్తిరం వ్రాయాలనంటే రెండు కులాల తాకట్టు చాల దన్నారు. చంద్రంగారు. వాయిదా నాటికి సామ్యు చెల్లించకపోతే మటుకు తాకట్టు వాకట్టుని పరతు. యింగ్లీషు లెఖ్కుప్రకారం రెండు నెలలూ చూచి నూకమ్మ ఎంతకూ రాకపోతే రాగిడీ అమ్మేశానంటాడు చంద్రంగారు. అమావాస్య నెల్లిన చవితినించి తెలుగులెఖ్కు ప్రకారం రెండు నెలలూ అంచనా వేసుకుని రాగిడీ అమ్మిన మన్నాడే వచ్చింది నూకమ్మ, అప్పటికి వస్తువు తీసి కెడదామని. అది ఘర్షణ.

“నూకమ్మ నిన్ను నేనేమీ అన్యాయం చేయలేదు. నీకు తెలియకపోతే ఎవర్లేనైనా పెద్దమనుషుల్ని అడుగు. వడ్డీ లెఖ్కు లకి ఇంగ్లీషు మాసాలు చూస్తారుగాని తెలుగు నెలలు బద్దంపు వేస్తారా ఎక్కడయినా? అందరికీ ఒక లెఖ్కు నీకోక లెఖ్కు కడితానా! నాకయినా నిజంగా ఫాయిదాతో కలిపి అంచనా వేసు కుంటే వకటి రెండు రూపాయలు తక్కువే కిట్టాయి. నమ్మక నమ్మకపో. ఆనాడు గంగిగోవులా తిలవూపిన కంసాలి వీరభద్రయ్య ఇవాళ బంగారం జబ్బుదనీ ముచ్చిబంగారంకన్న నాసిగా వున్న దనీ చప్పరించాడు.” అని ప్రకాంతంగా జవాబిస్తున్నాడు చంద్ర శేఖరంగారు. నూకమ్మ బుజిబుడి దుఃఖాలు సాగించింది. వస్తువు యింట్లోనే వున్నదని ఆమెకు గట్టి నమ్మకం. కొంచెం సేపటికి పాకం ముదిరింది. ఎవరి కమ్మనో ఆ ఆసామీనే వెళ్లి ప్రాధేయ పడతాను. ఎవరో చెప్పమని నిగ్గతీసింది. దానికి చంద్రంగారు అకుకి అంచకుండా పోకకి పొందకుండా సమాధానాలు చెపు కుంటూ పోతున్నాడు. తాకట్టు వాకట్టుయంతరవాతి ఎవరి కమ్మంది ఎంత కమ్మంది చెప్పాలిపిన అగత్యం తనకి లేదనీ, తన యి. మొచ్చినవాళ్ళకి, ఇప్పు మొచ్చినంత కమ్మకునే చాక్కు తనకి వున్న దనీ కచ్చితంగా మాట్లాడుతూ చేతిలోవున్న దస్తరం నేలకేసి కొట్టాడు చంద్రంగారు. దానితో నూకమ్మ రెచ్చిపోయింది. ఆమెను నిప్పులు గక్కుతో కొప్పముడి విడిపోతుంటే బారలు చావుకుంటూ కోకాలు పెడుతో వొల్లెరగని కోపంతో నిర్ధారణ చెయ్యడానికి పీలులేని కంఠస్వరంలో “తినవయ్యా తిను—నా సామ్యే తినవయ్యా నువ్వు—పదిరూపాయలు చేతిలోపెట్టి రెండు కులాల బంగారం మింగేస్తావటయ్యా నువ్వు—నా వుసురు నీకు తగలకుండా పోతుందాంటే కొంపలో మళ్ళీ పెళ్ళి పెట్టాకులూ చెసుకోబోతున్నా వాయెను—మెనించీ లక్షలు కొంపమీదికి వేసు కుంటున్నా ఎంగిలికూటికి ఎగబడతా వెండుకయ్యా నువ్వు? నీ యెదాన్ని నేనెన్నిసార్లు ఎంతవడ్డీ పాయ్యలేదు?—నన్నే ఎడిపించా లటయ్యా? నా పొట్టమీదనే కొట్టాలిటయ్యా” అని పొలికెకలేస్తూ విధినిపడింది. వసారాలో ఇందాకా నిశ్చబ్దంగా కూర్చున్న భాస్కరం చురుగు లేచి అటకాయించి “ఆకు భడవా—నీకు అన్యాయం జరిగితే కోర్టులో దావా వేసుకో. అంతేగాని ఘటలు మిగిలాలంటే లాకవలో పెట్టిస్తాను జాగ్రత్త” అని ధిమాకీ చేశాడు.

కలిగినవాళ్ళకి అన్యాయం జరిగితే నీ కోర్టులోనో నీ కర్మవశా చంలానో ఎక్కడో వాకచోట నొక్కి ప్రతీకారం చెస్తారు. అన్యాయంగాని దానికి ప్రతీకారంగాని జరిగినట్టు గండ్లో కంటి వాడికైనా తెలియదు. కాని అలగా జనానికి కించిత్తు అక్రమం జరిగిందంటే వాళ్ళు ఎట్లాగూ ప్రతీకారం చెయ్యలేరు. కాని వాళ్ళకు చాతనయిందల్లా యాగీ. అది ఎంతమంది నోళ్ళలో పడితే అంత తృప్తి వాళ్ళకి. అంచాత పనిమనిషికిగాని, పాకీదానికిగాని, విచ్చగాడికిగాని కష్టం కలిగిందంటే వాడవాడంతా మోగిపోతుం దంటే! కాని మోగటం మటుకే!!

రాత్రి భోజనాలప్పుడు మళ్ళీ ఆ ప్రస్తావన రాలేదు. భోంచెసి తిరికగా దొడ్లో చామంతి ముడిదగ్గర మైరగాలికి మహతమంచా లేసు కుని ఇష్టాగోష్టిలో పడ్డారు తండ్రి కొడుకు లిద్దరూ—భాస్కరం రావు అందుకున్నాడు.

“అయితే నాన్నా కొన్నేళ్ళక్రితం బహదూర్ మామయ్య గారింట్లో వంటపని చేశాడా నారాయణబాబు?” జమించారు బాలంగారికి రావుబహదూరు ఓరుదున్నది. ఆయన్ని బహదూర్ మామయ్య అంటాడు భాస్కరం.

“అక్కడ చెశాడో లేదో నాకు గుర్తలేదుగాని, ఇతర్లతో వంటపనులు చేసినవాడే నారాయణబాబు—నీకూ తెలుసుగా—”

“మరి ఈ అయిళ్ళర్వయ్య మెట్లా పట్టం దతినీకి?”

“నారాయణబాబు పాపం చిన్నతనంలో చాలా పెదరికం అనుభవించాడు. ఇప్పటి ఆస్తిఅంతా అతని స్వహస్తాలమీద ఆర్జించిండ్. వంటపని చేసి చేసి విసిగి ఆమయ్య మద్రాసులోనూ, బెంగళూరులోనూ తినకింది మనుషుల్ని పెట్టుకుని పెద్ద హోటాలు వోపెనచేసి పికిల్ షాపింగు నేర్చుగా సాగించి చాలా ఆర్జించా డని వినికిడి”

“పికిల్ షాపం టే?”

“అప్పట్లో అక్కడవున్న మన ఆంధ్రాన్నాడెంటూగట్టా వూరగాయలకి మొహంవాచిపాయ్యేవాళ్ళట. వాళ్ళకని గోంశూరి పచ్చడి, చింతకాయపచ్చడి, వూరగాయలూ గట్టా అన్నీ బాటిల్స్లో ప్యాక్ చేసి పెద్దవ్యాపారం సాగించాడీయన, ఇక్కడ కొచ్చిన పదిపాళ్ళనించి హోటలూ, బోర్డింగూ. లాడ్రింగూ తెలిచి పెట్టు చెరిలకొద్ది సంవాయిండాడు. ఘూరు పదిలక్షలదాకా వుంటుంది. చాలా మంచివాడు పాపం. అతని సత్ప్రసర్తనా, అతింహోదా, అతని దర్జా ఇపుడుమాస్తే ఒకప్పు డితేనేనా గరిట పట్టుకుని హీనంగా బ్రతికినవాడినిపిస్తుంది.”

“అయితే ఇట్లాంటి నీదమైనసమంధంచూస్తావా నాకు?”

“నేనా ఈ సమంధంచూస్తా నీకు?”

భాస్కరానికి వాళ్ళు తెలియటంలేదు. అసలీయరదలోకి మెట్ట మొదట అడుగుపెడతా తినే అన్నసంగతి మరిచిపోయాడు.

“నేను తెలిసుండేదిగా వసుకుంటున్నావా?”

“తెలియదని ఎట్లా అనుకోను—ఈవూళ్ళోపుట్టి, ఈవూళ్ళో పెరిగి మన పొరుగువిధివవున్న ఆసామీ పుట్టుపూర్వోత్తరాలు నీకు

సర్వే జనాః సుఖినో భవంతః.

పండుగలు - సాంప్రదాయము

ఎల్. జీ ఇంగువ

ఉగాది పండుగ దినమున తెలుగువారందరు నూతనోత్సాహముతో, నూతనోత్సాహాలతో కల కల లాడుతుంటారు. ఇతర పండుగ దినములలాగే మంగళస్నానము చేయుట, కొత్త వస్త్రాభరణములను ధరించుట, మృష్టాన్నమును భుజించుట మొదలగు సాధారణ ఆచారములు కలిగియుండుటయేగాక, గృహములో ప్రతిబిక్కురు వ్రాద్దన వేషపువ్వు పచ్చడి తప్పనిసరిగా రుచిచూచుట, మధ్యాహ్నం పంచాంగం శ్రవణం చేయుట— ఈ రెండు ప్రత్యేక అంశములతో కూడిన సాంప్రదాయము ఉగాది పండుగకు సంవత్సరాల తరుబడి యున్నది.

గ్యారంటీగల న్యాయత, చక్కని సువాసన గల ఎల్. జీ ఇంగువ నిత్య వంటకాలలోనే గాక, పండుగ, పబ్బాలకు చేయు పిండి, వంటలలో వాడబడుటచే, వాటికి రుచి, వాసనలు పెంపొందించుటయేగాక, గృహము లందు సంతృప్తి, ఆరోగ్యభాగ్యమును కలుగ చేయు సాంప్రదాయమును ఎల్. జీ ఇంగువ 60 సంవత్సరాల పైగా కలిగియున్నది.

L.G.

మీరు ఎల్. జీ ఇంగువనే అడిగి మార్కు పేరు సరిచూచి పుచ్చుకొనండి

లాల్ జీ గోదు & కో.,

సాహుకారు పేట, మద్రాసు - 1.

హెడ్డాఫీసు : బొంబాయి.

ఒరిజినల్ వెజిటబుల్ హేరాయిల్

ఈ ఒరిజినల్ వెజిటబుల్ హేరాయిల్ ఆయిల్, కుప్పిచేయబడిన సుశుద్ధి నూనె, కుప్పిచేయబడిన కొబ్బరి నూనె, ఔషధ సంబంధమైన అముచము వగైరాలన్నూ, అపూర్వమైన వనమూలికల తోను కలిపి శియా ద్రవం ను నిమిశ కాలానికి నిజంగా

ఒరిజినల్ వెజిటబుల్ హేరాయిల్

★ అందమైన కేశములకు అందరూకోరే ఒక్క మహత్తరమైన తయారీపు

DAYA COSMETICS (INDIA) LTD. MADRAS-29

లభించినది. ఇందులో సుమనోహరమైన ఎముకము కూడా గలదు వాణ్యములో 100% గ్యారంటీ.

దయా కాస్టిక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్

94, పూనమల్లి హైరోడ్డు, మద్రాసు-29.

సువాసన ద్రవ్యములు, అలంకరణ ద్రవ్యములు, సోపులు వగైరాలు తయారుచేయువారు:-

T'grams: "PUSHKALA"

నేషనల్ ఇండియన్ లైఫ్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

హెడ్డాఫీసు: కలకత్తా.

(స్థాపితము : 1906)

31-12-1954 వరకు వాల్యుయేషన్ ఫలితము త్వరలో రానున్నది.

భీమాచేయుటకు గాని, ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు గాని విశ్వసనీయమైన కంపెనీ.

★

మరతులకు, వివరములకు వ్రాయండి :

టి. నరసింహమూర్తి,

బి. ఎ., బి. యల్. సెక్రటరీ, మద్రాసు బ్రాంచి, 834, తింబుచెట్టివీధి, మద్రాసు - 1.

టి. డి. నాగేశ్వరరావు

సెక్రటరీ, అంధ్రబ్రాంచి, బెనెంట్ రోడ్డు, ఒకింగిలోని పేట పోస్టు, విజయవాడ - 2.

అన్నిరకముల భీమాకు
మమ్ము సంప్రదించండి

★

వాణ్ గార్డు

- ★ పరస్పరమైన ప్రేమియం శేట్లు
- ★ పట్టాదారులకు ఆలస్యం లేని సమర్థమైన సర్వీసు
- ★ పరస్పరమైన పట్టా పరతులు

ఇవి మా సాంకేతికములు

వాణ్ గార్డు ఇన్ సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్
వాణ్ గార్డు ఫైర్ & జనరల్ ఇన్ సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ క్వార్టర్స్ : "వాణ్ గార్డు హౌస్"

11 & 12, సెకండ్ లైన్ వీచి, మద్రాసు - 1.

ఆంధ్ర ప్రాంతం : విజయవాడ.

★ ఏమి ముద్రణాయంత్రము కొనవలసిని సమస్య ఉన్నదా?

★ ఏమి ముద్రణాయంత్రమునకు ఎట్టి యంత్రములుగాని చిల్లర ఉపకరణములుగాని కొనవలసియున్నదా?

తై క

★ ముద్రణా విషయము గురించిగాని, తత్సంబంధమైన వ్యాపారములను గురించిగాని మీరు యేమైనా సలహా పొందగోరుచున్నారా?

అయితే ఈ వ్యాపారమున ప్రథములమైన మమ్ము సంప్రదించండి.

ది స్టాండర్డు ప్రింటింగ్ మెషినరీ కంపెనీ,

12/81, శంభుదాస్ వీధి, : : జి. టి. మద్రాసు 1.

తండ్రి : PRINTMACHO

ఫోన్ : 85096.

దిగువవాటికి మేము స్టాక్స్టులము :

ముద్రాపకులు ఏరికోరికొనదగినట్లు వివిధనైజులలో సుప్రసిద్ధమైన కంపెనీలచే తయారుచేయబడిన వివిధరకముల ముద్రణాయంత్రములు, ముద్రణా సంబంధమైన యంత్రపరికరములు, చిల్లర సామగ్రి, జి. కె. సిరాలు, రోలర్ కాంపోజిషన్, గాంజెన్ సిరాలు, ప్రాసెస్ ఫోటోలిథో కెమరాలు, ఎక్స్పోజుర్లు, రసాయనములు, వగైరా వగైరా.

దిగువవాటిని మేము తయారుచేయుచున్నాము :

శ్రేష్ఠమైన ప్రింటింగ్ టైపులు, గ్రాఫిక్ మెషినరీ, మా స్వంత వర్క్ షాపులలో ఒకటి తక్కువ ఖరీదుకు మీ యంత్రముల రివిల్వింగు పనులనుకూడ మేము చేయగలము.

మీ అవసరములను తెల్పుచు ఉచితమైన మా ధరల పట్టికొరకు వ్రాయండి.

తెలియకుండా కూపకమండూకంలావున్నావని కలగన్నానా? పోయి అడుగు మెడకాయమీద తలకాయవున్నవాడికల్లా తెలుసు”

“ఏమిటేమిటి? పోనీ తెలిసే నే సంగీకరించానుకో. నువ్వు చెప్పిందే నాకు? సమంధ మెట్లావున్నా సంప్రదాయం కావాలి కావాలని చొంగలు కొరుస్తూ చెప్పేనువ్వు—మంచిసంప్రదాయం గలకుటుంబమైతే చాలు పిల్లని సంయతం చూడవల్సిందే—కట్నం చిల్లిగవ్వయినా కాంక్షించను అని రొమ్ముపిరుస్తూ ప్రగల్భాలు పలికే నువ్వు—అబ్బాయీ ఇది ఇట్లాంటిసమంధం అని నాతో చెప్పనక్కర్లే?”

“చెప్పలేదు. నా కథ్యంతరంలేదు కాబట్టి”

“నీ కథ్యంతరంలేదా?” నువ్వు వియ్యమందవోయేవాళ్లు కంటమనుషులయినా అడుక్కుతినేవాళ్లయినా నీకు విమర్శించలేదన్నమాట.”

“ఆ పని ఇప్పుడు చెయ్యకుండావుంటే చాలు.”

భాస్కరానికి రగులుకుంటోంది లోపల. కాని అతనికి తెలుసు చంద్రంగారు హెచ్చితే తగ్గతాడు—తగ్గితే హెచ్చుతాడు.

“అయితే మొన్న నామధ్య లక్ష్మీవరంనించి వో సమంధం వస్తే వాడి పింతల్లి మేనల్లుడు కాలంనాడు నిడదవోలు పడవల రేవులో జంటికలమ్మాడనీ, వాడి పినతండ్రి కొడుకు గెందుబూరు సంతలో కొలగారం చేసేవాడనీ, నెరుసులేరి ఆ సమంధం తిరగొట్టా వెండుకని?”

“నాల్గోరు డబ్బు లేదు కాబట్టి”

“అయితే డబ్బు చూచుకునే నారాయణబాబుగారి సమంధం రైతుచేశావన్నమాట?”

“ఇంగులో నేను చూచుకొన్నదేమీ లేదురా అబ్బాయీ—కట్నంకూడా అంతని యంతని నేను మొరాయిందిలేదు”

“మాటల కేమిలే—నారాయణబాబుకి కమల వొకరై కూతురని తెలియదామోం నీకు?”

“అది నాకంటే నీకే ఎక్కువ తెలిసివుండాలి మరి.”

భాస్కరరావుకి కొరడాతో కొట్టినట్టయింది.

“అయితే అబ్బాయీ—ఈ ప్రశ్నలన్నీ నీకు ఎవరు నూరి పోశారురా?”—అన్నాడు చంద్రంగారు, ఇక సంభాషణ తను పడవలన్న సంగతితో.

“నువ్వనుకోవడం, మనం నారాయణబాబు డబ్బుకోసం ఎరవేసుకుని కూచున్నామనీ జరిగిన తరంగమంతో దానికోసం పన్నిన సన్నాగమేగా!”

“అందుకు సందేహమా?”

“ఇందులో నారాయణబాబు స్వాత్మం ఏకోశానా శబ్దనే వుట్టేకం—అవునా?”

“అయిన తప్పేమింది. కమల నేనంటే ఇవ్వబడింది అంటే నువ్వు కడిపాడు—నువ్వు సరే గంగిగోవులా తలవూపేశావు.”

“తప్పకొదురా నాయనా—ఈమాత్రం చదువుకున్న వరుడూ ఈమాత్రం ఆప్తిపాస్త్రులన్న సమంధమూ నారాయణబాబుగారికి రాకపోలేదు తెలుసునా? అతనూ సంప్రదాయమైన కుటుంబంలో పిల్లని పడెయ్యాలని ఎంత తాపత్రయపడ్డాడో సులభంగా అర్థమవుతుందా? నీ వూనూ కందలేడింకా! జమీందారు బాలంగారి మేనల్లుడుగాని అతనికి నచ్చలేదు తెలుసా?”

“అందులో అతని తప్పేమింది? కంటపూట బ్రతుకు బ్రతికినా అతనికి సంప్రదాయంగల కుటుంబంలో, పిల్లని పడెయ్యాలన్న జ్ఞానం వుంది—మనమంటే గడ్డి కరవడానికీ సిద్ధమయ్యాం కాని...”

“అక్కడే పొరపడుతున్నావు నాయనా—సంప్రదాయమైన సమంధాలకోసం పాకులాడవలసిన ప్రారబ్ధం మన కేమిటా? ఆ సంప్రదాయం మనకుందిగా?”

“అయితే ఆ ప్రారబ్ధం నారాయణబాబుకి వట్టిందంటావు? మనకేమో డబ్బున్న....”

“మనం వెతుక్కోలేదు. కావాలని డబ్బున్న సమంధాల కోసం వెతుక్కోవడం నీచం. వెతుక్కోకుండా వోళ్ళో వారి నపుడు పెడమొహం పెట్టుకూచోవడం తెలివితక్కువ. వైగా ఇందులో తప్పేమిటో నాకు గోచరించడంలేదు. అతని క్కొవలసిన సంప్రదాయం మన దగ్గరుంది. మనక్కొవలసిన డబ్బూ దస్కం అతని దగ్గరుంది. ఈ సమంధంతో అది మనకీ, ఇది అతనికి సంక్రమిస్తుంది. అతని డబ్బుకోసరం మనం పాకులాడుతున్నామనుకునే బదులు మన సంప్రదాయంకోసం అతను పాకులాడుతున్నా డనుకోరాదా?”

భాస్కరరావు బి. య్యే లో ‘లాజిక్కు’ తీసికున్నాడు, కాని తర్కంలో ఈ వింతపోకడ రింకా అతని బుర్రదాకారాలేదు. అతనికి విసుగ్గావుంది.

“ఏది ఎట్లావుండనీ—సంప్రదాయంలేని కుటుంబమని తెలిసే కూడా డబ్బుంది కదా అని జొరబట్టం నీచం” అన్నాడు భాస్కరం.

“అట్లాగే డబ్బు అంత లేదుగదా లాంగిరాకపోతాడా అని సంప్రదాయమైన కుటుంబాలలోకి జొరబడాలని చూట్టం సరికుడికీ నీచమే. నువ్వనే నీచం ఉభయత్రావుంది. ఒక అబ్బాయీ నీ కింకా ఈ ప్రపంచంలో విలవలు తెలియవు. డబ్బున్నవాడికి ఇవాళ కాకపోతే రేపా ముంది సంప్రదాయం. అయితే ఎవడో వోనాడు ఆ ముద్ర వేయడానికి వూనుకోవాలి. ఆ ముద్రాధికారం ప్రభువులలో ఎవడు తీసుకుంటాడో ఎవడు తీసుకుందుడు సాహసినాడో వాడికి విశ్వరూపు ముప్పుకుంది. అంతే. సంప్రదాయమైన కుటుంబీకుడికి ముఖపుగా ఆస్తులు సంక్రమించాలంటే మనం తొక్కితే మార్గం—లేకలేపో దీనికి సంప్రదాయం మట్టికొట్టుకోనా?”

“అయితే సత్సంప్రదాయ మల్లా డబ్బుని ఆకర్షించటానికంటావు!”

“ఉబ్బన్నవాడు సంప్రదాయం కోసుకుంటాడును చూట్టంటే? అట్లాగే సత్సంప్రదాయమున్న సమంధం నొరకడం సామాన్యమూ అని నేను అందరిచెప్తున్నాను ఇట్లుగిట్టుకుని బారడం దేనికనున్నావు?”

“నీకు సాంప్రదాయ ముట్టడన్నావుగా!”

“నా కళ్ళుర్రేకపోవచ్చు—కాని నలుగురినూ నాంప్రదాయమంటే వుండాలన్న విలవ పోషించుకుంటూ రావద్దూ? మనకుంటా సంప్రదాయమే ఆయెను.”

“బావుంటి—సంప్రదాయానికి వుండాలన్న విలవ వుండనే వుంటి. నువ్వు పనిగట్టుకుని పోషించేదేమిటి? ఉబ్బలేని వాడేం గురూ కొరగాడని, ఉబ్బన్నవాడే గొప్పనీ ఉబ్బు విలవని క్లాఫీస్తూ మొడలో ఉబ్బ వేసుకుని తిరిగాడా నారాయణబాబు?”

“ఉబ్బు విలవ బ్రతికున్న వాడేకల్లా తెలుసు. చెప్పనక్కర్లేదు. తెలిసిందా? కాని సత్సంప్రదాయమంటే, వుండాలన్న మోజూ, ఇయ్యాలిసిన విలవా ఎప్పటికప్పుడు నలుగురి చెవులలోనూ గింగురుమని మోగిస్తుంటే తప్ప నిలబడి చావను.”

“ఛ—నా కీ సమంధం అట్లుర్రేదు”

అని చివ్వున లేచాడు భాస్కరరావు.

“అట్లుర్రేకపోతే మానవోయి నాయనా—అట్లుర్రేదనగానే నూ నాయనగా అని బ్రతిమాలాడతాననిగాని అనుకుంటున్నా వేమా—నా కవసరం లేదు తెలిసిందా? పిల్ల రత్నంలా వుంటుంది. చదువుకున్నది — నిన్ను ప్రేమించినకన్య — నువ్వు లోరుకున్న అప్పురస. కాళ్ళదిగ్గరకొచ్చినసమంధం—కనకమ్మం కునుస్తుంటే గొడుగేసుకుపోతావా? ఛ—ఇందులో కవిశోచ్యేదమైనా వుంటే అది నాకుమాత్రం కాదన్న సంగతి మరొకసారి జ్ఞాపకం చేస్తున్నా. నాకు తెలుసులే—ఈ చదువుకున్న వాళ్ళకి ఆశయాలనీ, ఆదర్శాలనీ మారనిసరుకంతో బుర్రలో మసుల్తువుంటుంది. చూపులు ఆకాశంమీదపెట్టుకున్నా నడవాలిసింది నేలమీదరా నాయనా! నేలమీద! ఇవ్వకు నిన్ను ఎలాగయినా బలవంత పెట్టి ఈ వివాహానికి దింపుతానేమానన్న ఆపాయానికి ఉపాయమేమిటా అనే ఆలోచనలో పడనట్లుర్రేదు. నువ్వు ఎదురుకోవాలిసినప్రమాదమేమిటంటే—నాకట్లుర్రేదనిగాని నువ్వు అనాలోచితంగా నోరు జారితివా నిన్ను కొరణాలైనా అడుక్కుండా వొదిలేసుకుని కూచోడానికి సర్వసిద్ధంగా ఉన్నాను. తెలిసిందా?” అని ఉపదేశ పూర్వకంగా చాచ్చరించి పక్క సద్దుకున్నాడు చంద్రంగారు.

నారాయణబాబు నాలుగైదురోజులనించీ చంద్రంగారింటికి ఎడతెరిపిలేకుండా వెళ్లివస్తూవుండడం గమనించింది కమల. ఆవేళ ఆ చెవిగాడుపు ఈచెవికి కొడుతోవుంది. తిరిగితిరిగి యింటికొచ్చాడు నారాయణబాబు. రాగానే హాల్లో ముతకపర్చిలో కూలబడి వుత్తరీయంతో విసురుకుంటున్నాడు. ఏదో అయోమయంగా కూచున్నట్టుపించింది కమలకి. అతని మనస్సులోపడ్డ అగాధమేదో మొహమీడ్చి కనిపిస్తోంది. గబగబ నాలుగు నీరుబాదంపలుకులు మిళియించి కొంచెం నిమ్మకాయపరబత్తుచేసి అందించింది. వట్టివేళ్ళ

విసకక్రమింప కూడాలోని చల్లననీళ్లు కనిత చిలికి పక్కన నిలబడింది. “పంకావేయి అమ్మా” అన్నాడు నారాయణబాబు. “పంకాగాలి వేడిగా వొస్తోంది నాన్నగారూ” అని హరించింది కమల. కొంచెంసేపు బహుళతీరింతరవాత “ముహూర్త మింకొతుదరలేదానాన్నా” అని అడిగింది కమల. తన వివాహవిషయంలో తనే కలిపించుకుని అడగటమనే మొదిటిసా రామెకు.

“దానికే తడిమిన్ను పొడిమిన్ను అయేలా తిరుగుతున్నా నమ్మా—చంద్రంగారు భాస్కరావుని అడగమంటా జేమిటి?”

“అయిననా? ముహూర్త విషయంలోనా?”

“కాదు—అసలు పెళ్లివిషయమేట.”

“అడమిటి?” ఆమె కర్థంకాలేదు.

భాస్కరరావు కంకా అభ్యంతరం బుచ్చయ్యా?

వెండ్లిపేటలో పూరిలూ బజ్జెలూ పట్టుకొచ్చి దగ్గరపెట్టింది నాయనమ్మ. పూరి బాగా వేగినవైపు ఒక్క పిగురుతుంచి మని పంబకొరికి “సయించడం లేదమ్మా—తీసయ్యి—” అన్నాడు నారాయణబాబు. “అడమిటి నాయనా—పే ద పాడు నుంచీ కర్పూరంలాంటి నెయ్యివచ్చింది—కన్నతల్లి కావాలని సాంతంగా చేసింది. ఇవాళి పోరాటాలు—ఒక్కటి నోస్లోపేసుకో నాయన గారూ” అని బామ్మ సరసనే వున్న ముక్కాతిపటమీద కూచుని లాలనచేస్తోంది. ఎంత వయస్సొచ్చినా నారాయణబాబు పసిపాపజే ఆమెకు. “మందంగా వున్నదమ్మా” అని మొహం చిట్టించాడు నారాయణబాబు.

కమల మంచినీళ్ళకని మరచెం బుచ్చుకుని

రిశింకు రూమనుకుని, పడకగదిలోకి పరధ్యానంగావెళ్లి, తేబిలుమీద వున్న రంగూను పాలరాతి బుద్ధవిగ్రహం చేతికి తగిలి, ఇక్కడ కెందుకోచ్చానా అని నిలబడిపోయింది—ఆమెకు మనస్సు మనస్సులో లేదు.

అనుకున్నట్టే నారాయణబాబు భాస్కరావుతో మాట్లాడి దానికని వొచ్చాడు. తండ్రి యింతతా తనమీది రుద్దెయ్యాలని చూస్తున్నట్టు గ్రహించాడతను. భాస్కరం వొక్కయెత్తు వెయ్యాలని చూశాడు. తను ఏదో కొంత మొరటుతునంగా మాట్లాడేస్తే అతనికి మండి చెరుమంటాడు దానితో తనూ తొరస్థాయిలో అంగుకునేడి. ఒక పెద్ద గలాటాకింది దింపేశేడి. అంతేగాని అతనితో తాపిగా వాదానికి దిగితే తనకి వొక్కపాయంటూ మిగిలిచావదు. అదీ అతని భయం.

“అయితే భాస్కరరావు—మీ నాన్నగారు నీ కంకా ఏదో అభ్యంతరంలా గట్టా...”

“క్షమించండి. నాకు వుండుకున్న అభ్యంతరాలన్నీ మీతోటి చెప్పించిదలచుకోలేదు నేను. సమంధం నా కళ్ళుర్రేదని మాత్రమే మీతోటి చెప్పమన్నాను.”

“అది సబబైనమాటే—కాదనను—ఎంచేతినంటే నా కళ్ళుర్రేదని నువ్వంత నిష్కర్షగా చెబుతోన్నప్పుడు నీ కొరణాలకోసం ఎదురుచూడాల్సిన అవసరం, నాకూ లేనేలేదు. అది మొదట్లో

అయితేనూ—కానీ, ఇష్టమే, ఇంతదూరం వచ్చిందేవాలి. ఇన్ని తింతులు జరిగిందేవాలి...”

“మించిపోయిందేమన్నది చెప్పండి.”

“నీకు తెలియదు భాగ్యరథం—తాంబూలాల పువ్వుకున్న తననాథ, ప్రధానమయిందే తరవాత—మధ్యలో లబ్ధివుంది వుంటే సమంధం కలిగిందంటే నీకు మించిపోయిందేమో ఇకనూ వచ్చును—గాని అదిపిల్లని కన్న తండ్రిని, నాకు కలిగే నష్టాన్ని నువ్వు భీతి చెయ్యలేవు. తెలిసిందా? ఈ సేజీలో ఎంతో వృష ద్రవమైన కొరతలు వుంటేనే తప్ప సమంధాలు కలవు. కలిగే మురి సుందా తెక్కవు. ప్రధానమయిందే తరవాత మనో చెల్లిమంటు లకి దిగడం నూరుమనువుకిందే పరిగణిస్తారు మననాళ్లు. నలుగురూ నాలుగు విధాల చెప్పవంటారు—పిల్లకు ముక్కు వంకరొ మూతి వంకరొ—నడవడి మించివున్నో కానీ అని కింకించేదాకా వెడ తారు. ఇంతదూరం ఎందుకు చెబుతున్నావంటే మీ రిద్దరూ ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకుంటున్నారని కూడా పుకారు పుట్టింది— నీకు తెలుసుకోలేదా.”

“అయితే సంజాయిషీ ఇమ్మనవంటారా?”

“నే నంతమాట అనను. కానీ నీ సంజాం ఒక ఆపోనా మాత్రమే కావచ్చు. అది ఎంతవరకు సహేతుకమో పరిశీలించు కోవడానికి, సాగ్యమైతే నీకు నచ్చచెప్పడానికి నాకు అవకాశం యివ్వడం సజవు. నీమెడలు విరిచి ఎట్లాగై నా నాపిల్లని నీకు కట్ట బెట్టాలని మానుకునేటంత కమ్మరై నాకులేదు. నమ్ముతావా?”

ఎంతకీ వదిలకు! సరిగదా చిల్లగా వ్యవహారంగాకి దింపు తున్నాడు. తా నింత గరిగమ్మ వాటంగా మాట్లాడున్నా కోపం రాకండా వచ్చిందేమిటయిందా? తనవత్తు సాగేలాలేన — ఇప్పు డెట్లా? సాగనాంతం ఆలోచించనేలే దటసు. తిలుకూ బెలుకూ లేకుండా ప్రకాంతంగా చెప్పకొంటోపోతున్నా డంటే, ప్రపంచపు వాడుగుడుకుల్లో నలుగుడుపడి వోల్గింతా కాయలుగాని చేవ దేరినవాడిగా అవుపిస్తాడు. పథకం మార్చాడు.

“పోనీ తమిందండి—మీ సంప్రదాయానికి సంబంధించిన కొన్ని హంకాలు నాకు అప్పట్లో తెలియక మాట యిచ్చాను.”

“సుఖివుగా తీమాపణకోరెసి గతాన్ని తుడిచి పెట్టిపారేయ్యా లని చూడకు. కానీ అట్లాంటి ముఖ్యమైనహంకాలు ముందే తెలుసు కుని వుండాలింది నువ్వు—అవునా?”

“అబ్బీ—చెబుతున్నాకదండీ—తెలుసుకోవలసిందే? కానీ తెలుసుకోలేదు—నా కెవరూ తెలవలేదు. తమిందండి—సరేనా?”

“సరేసరే—అయితేఏమిటి? నాసాంప్రదాయాన్ని గురించా?”

“అవును”

“అంటే నేను చిన్నప్పుడు వంటమనిషిగా బ్రతికాననే నూ? స్వచ్ఛంగా చెప్ప — అందులో తప్పులేదు—మనుసులో ఎదులాటెందుకూ? వంటపనంటే అంత నీదమా?”

“ఏమో అంతా అట్లా అనుకుంటారుకదండీ”

“అంతా అట్లా అనుకుంటే నవ్వు అవుతోందా? అంతా కలెస్ట్రా వివాహాలు తప్పవంటారు? నువ్వు తప్పులేదని దానిచూడలేక?—అంతా అమ్మిల్లతే చిగువు నూనవంటారు — నవ్వుచిదివించాలి పట్టుబడతావు లేదా? చిగువుకున్న పతి మిదా? అంతా అనుకుంటావుంటే నువ్వు ‘కొబోల’మంటున్నావా? గ్వెంబ్రెంగా ఆలోచించి చూసుకోవాలికిచిది. ఆలోచించుకో గల శక్తి నీకు వున్నదా లేదా?”

“అంతా అనుకోవడమే కాదుకదండీ—నాకూ అట్లా? అది టింకింది చెప్పాడూ—ఏమో అనుకోకుండా వుంటే ఇంకా స్వచ్ఛంగా చెబుతా మని, ఏమిటి చేశా. వంటమనిషి. అంటే ఎట్లాగూ చికిరికింది నాఖరి కదండీ”

“అయితే మీ నాన్న గారు చిన్నప్పుడు పావుకారు సుమాస్తా చేశాను. సుమాస్తా గిరి నాఖరికొక యాజమాన్య మవుతుందా?”

“సుమాస్తా గిరి అంటే అది వేరు. వంటపని అంటే కూలిపని గానండీ! మీ కోర్కెమొస్తే చెప్పలేనుగాని...”

“కూలిపని అంటే రెక్కలోడుకునే పని. అనేగాని అర్థం —సుమాస్తా గిరిలో మాత్రం రెక్కల కష్టంలేకండా వున్నాగా? కావలసిన వస్తువు తొచడం—అందివ్వడం—లెక్కప్రాయసం— సరిపుచ్చడం—సరుకు నిల్వలు చూచుకోవడం అంతా వోక్రిమ లేనిపనా—చెమట వోడకండా చొక్కా ముకిలికాకుండా పంచె నిలక్కుండా జరుగుతుందా సుమాస్తాకి? వంటపనిలో మాత్రం తెలివిలేట లభ్యరైదా! ఎట్లా ఉంటేనీనా సువాసనగల పోవులూ, కమ్మని వంటకాలూ కయారైపోతయ్యా? గుండెగ పొయ్యికిస్తే చాలు సప్తశం దానంతటదే చివులూరి చిల్లారుతుందా?”

“క్రమపదాలి—తెలివీలేటలూ వుండాలనుకోండి”

“అంగులూనూ ఇందులోనూ కూడా”

వైగా వంటమనిషంటే చాలా చురుకైనదండీ—యాజమా నులు అడ్డమైన మాటలూ అంటారు—హీనంగా చూస్తారు.

“అడ్డమైన మాటలూనా? నన్నవటానికి దమ్మురైవడికి లేనా నాకు మరి—కనుక్కొ—రాచమానిచారింట్లో మీ నాన్న గారు సుమాస్తాగా వున్నప్పుడే నేనూ వంటకి కుదిరాను. మీ నాన్న గారి నడుగుపోనీ వా రిబద్ధిమాడెను. రాత్రి తొమ్మిదిన్నరకి గ్లాస్కోపంచె కట్టుకుని, ఆహ్లా హాయిరాయిలు రాసుకుని క్రొపు నున్నగా దువ్వి వేళ్ళి సందుల విల్ఫ్ పొగవోదుల్తా సినిమా రెండో ఆటకీ చలాయిస్తుంటే అపరాత్రివేళ అప్పిడే వచ్చిన చుట్టపాయ నకి బియ్యంపోసి వేళ్ళిమని ఇంటావిడ ప్రాధేయపట్టమూ నేను విని పించుకోకుండా చులు పేస్తుండెడమూ, పొగచూరే వారికేమలాంతిరు దగ్గరి జడతొగొళ్ళు కుదుక పంచవాళ్ళిగో ముక్కుతో మూలు గుతో కూచున్న మీ నాన్న వోరకంట కని పెడుతూ నవ్వుకునే వాడు. అసలు నేనంటే ఇంటామె లగాయమో, పిల్లాజల్లా సమెతూ అందరికీ వోకటే మాటలు—దీనికి కొరణం నేను పని కరకుగా చేసేవాడి ననుకుంటున్నా వెమో. నెలకు కనీసం పది నాగలైనా పెట్టేవాడిని. నాగలైన మర్నాడు హాజరైతే ఏమని అడిగేందు

కవర్శకి ఖరేజా వుండేదికాదు. అండాకా ఎందుకూ, మీ నాన్న గుమాస్తా అన్నమాటేగాని రోజూ కొట్టు తెరిచేముందు కూర్చుంటూ వారా కొని ఇంట్లో పడేసి వెళ్ళడం పిల్లలకేమన్నా కొంచెం నలభైగా వుంటే ఆమెపత్రిక వెళ్ళి అరబులూగట్టా పట్టుకురావటం వగయిరా ద్యూబిలు వుండేవిలే. తెచ్చిన కూరలో ముదురు వంకాయనీ, పండు కాకరనీ, చెరు దోసకాయనీ, కుళ్ళు మిరపకాయనీ తీసిపారేస్తూనే ఇంటామెకి మీ నాన్నమీద గురుగా వుండేది. నేను పిరి పాళెస్తున్నానని గాదు. మీ నాన్న చేసిన నిర్వాహకానికి. ఆ విలకకి కారణం లేకపోలేదు—గుమాస్తాని తొలగిస్తే ఆ స్థానే బజారులో తొక్కితే లేస్తారు పదిమంది. వంటమనిషిని తొలగిస్తే ఇల్లాలికి తక్షణం గరిటి చేరికొస్తుంది. మళ్ళీ వోక మనిషికొసం గాలించి పట్టుకునేసరికి ఏదాని గిరువ తిరిగి వస్తుంది.”

హా! నీఇల్లు మాసిపోను!—వూపిరి సులపనిచ్చేటట్టు లేడియన!—మొలైనికి రణరంగంలోకి ఈడ్చుకొచ్చాడు తనని—తను మొదట్లో అనుకున్న దేమిటి? ఇంతదూర మెట్లా వచ్చాడూ తను? బావుల్లేదు. చూడగా చూడగా ఈయనా తన తండ్రి ఒక స్కూల్లో చదువుకున్నాడేమిటి అనిపిస్తుండే? స్టేటు మార్చాడు.

“కేవలం మీరు వంటపని చేశారని కాదనుకొండి—ఆ తరవాత మీ రవలంబించిన వృత్తి అదీ.....”

“అంటే హోటలు పెట్టాననా?”

“అదేలేండి అన్నం అమ్ముకునే వృత్తి.”

“అన్నీ అమ్ముకోవచ్చు గాని అన్న మమ్ముకోగూడదా?”

“అన్నం పరబ్రహ్మస్వరూపం...”

“అన్నం పరబ్రహ్మమంటే షక్కున నవ్వే నువ్వు అన్నం పరబ్రహ్మమంటే నమ్ముతావా? విద్య అమ్ముకోవచ్చా?”

“అదీ అమ్ముకోగూడదు నిజానికి—మన ప్రాచీన మహర్షులు గురుకులాల్లో.....”

“అయితే స్కూలు మేష్టర్లంతా సంప్రదాయం చెడ్డవాళ్లేనా?”

“అ—చెడినవాళ్ళనే నా వూహ.”

అయితే కారణాలే చేరిం తరువాత కూడా హైస్కూలు మేష్టర్లవరయినా అవుపిస్తుంటే అతివినయంగా ఇంకా దక్షాలు పెడతావు దేనికని?—ఆ విద్యార్థివ్రేతలకి—అంతటి గౌరవానికి అర్హతలేనివాళ్ళకి—ఇంతయెందుకూ? మానప్రాణాలలో ఏది వున్నతం?

“మానం”

“ప్రాణం నిలుపుకునేందుకు తినేది అన్నం—మానం కాపాడుకునేందుకు కట్టేది బట్ట—అవునా?”

“అవును”

“అయితే మరి నీ లెక్కప్రకారం అన్నమమ్ముకోవడం నీచమయితే గుడ్డ అమ్ముకోవడం వీచాతినీచమవుతుందాకాదా? మీ బహదూర్ మామయ్యకివోచ్చే పాలుసరి కాబడిలో మామవంతులు

బట్టలమాపుమీదవని తెలుసునా నీకు? తెలిస్తే ఎవరివల్ల నీకోసం సంప్రదాయం సంక్రమించిందని అనుకుంటున్నావో ఆ ఆసామీ తాలూకా సంప్రదాయం నాలుగింటి మూడుపాళ్లు చెడినట్లే ఎంచుకుంటావా?”

“మీవాదన విపరీతంగా వుంది. గుడ్డ అమ్ముకోవడానికి పచ్చిళ్ళు అమ్ముకోవడానికి సావత్రి మేమిటండీ?”

“నేను పచ్చిళ్ళని పేరుపెట్టి అమ్ముకం పెట్టలేదే? ఆవకాయకి కొన్నికొన్ని మార్పులతో “అరుహోదయలేహ్యమని” పేరుపెట్టాను. గోంకూరచట్నీకి కుజేనాగట్టా తిగిలించి రుచిలో ఒక విలక్షణత కలిపించి “బ్రడ్ స్వీటెనర్” అని పేరుపెట్టి వాటిల్నులో...”

“‘బ్రడ్ స్వీటెనర్’ ఏమిటి?”

దొరలు రొట్టెలనిన “ఫిజ్” బాగ, “హమ్” వాడినట్టు వుపయోగించేవాళ్ళు దీన్ని—ఆదమ్మి అంటే దొరలంతా వూటలూరుతో తినేవాళ్ళు తెలుసునా? మాంబళంనించి, యూరసియన్కోలనీ నించీ, వాల్తేరు ‘అవ్ లాండ్సునించీ’, ‘వెంకటూరు కన్టాన్ మెంటు’నించీ, కుప్పతిప్పలుగా వొచ్చిపడే ఆర్ధర్లకి తట్టుకోలేక పొయ్యెవార్లం”

“ఎన్ని పేర్లుపెట్టినా ఆవకాయ ఆవకాయేకదండీ? మా పెత్తండ్రిగా రనేవారులెండి...”

“మీ పెత్తండ్రిగా రెక్కడున్నారీప్పుడు?”

అమ్మయ్య సంభాషణ మార్చినట్టున్నాడు. —

“బెజవాడలో మెడికల్ స్టోర్స్ పెట్టాడులెండి”

“మెడికల్ స్టోర్స్” అయితే ఆస్టోర్స్ లో టూనిక్స్ లూ ఇంజక్షన్లూ గట్టా అమ్ముతారా?”

“అట్లా అడుగుతాజేమిటి? పల్లెటూరి జేవయ్యలా!...మళ్ళీ ఏ చెంపనించో బిబ్బ తీస్తున్నాడా?”

“ఎందు కమ్మరా?”

“ఓవర్లీన్ దీనితో చేస్తారా?”

“కోడిగుడ్డ సానతోటి.”

“కాడ్ లీవరాయిలూ?”

“చేపనూనెతో—అది పేరులోనే వుంది.”

రక్తహీనంగా వున్నప్పుడు, కొన్ని ఇంజక్షన్ల స్తారు దూకావూ వియోచాపటిక్సనీ, హెపటిక్సనీ...అవి దీనితో తయారీ అంటావు?”

“ఏమో నాకు తెలియదు.”

లేకపోతే ఏమిటి క్రాసింగు?

“తెలియకపోతే చెప్తా విను—అసలేమిటంటే మేక కారిజంటిసి, దాని ‘ఎసన్ను’ ‘యాంఫ్యూయిస్’ గా పిలుచేసి అమ్ముతారు.”

“అయితే కావచ్చును.”

“ఓవల్లిను టిమ్మలూ, పోవకెప్పు యాంధ్రాబ్బా ఆ మెకిల్ పోయ్యో సేలవుతాయిగా—మీ దాదాయి గోడిగడ్డూ మేక మాంసమూ అమ్మతున్నాడంటే వోప్పకుంటావా?”

“సరిపోయింది. ఓవల్లిన్ గోడిగుడ్డు సానటండీ? ఆ సానటో ఇంకా ఏమేమి మిశాయిస్తారో, నిలవవుంటానికీ, ఏయే సానటాలు అవలంబిస్తారో మీకూ తెలియను—నాకూ తెలియను—గోడు గుడ్డులోంచి ఓవల్లిన్ ఉబ్బా వూడిపడుతుందిటండీ.” దానికి దీనికి మధ్య ఎన్ని బుర్రలు, ఎన్ని చేతులు ఎన్ని యంత్రాలు పనిచేయ్యాలో గమనించారా మీద?”

అట్లాగే ఆవకాయలోనించీ ‘అరుణోదయ లేహ్యమా’ వూడి పళ్ళెం. ఇంకా అపురూపమైన యితర సామాగ్రి, పాళ్ళ కలపపం లగాయతు బ్రహ్మరుగుడికయినా తెలియని రహస్యాలూ ఎన్ని వున్నాయి. ఆ ఇన్డస్ట్రీలో...ఎలక్ట్రిక్ స్టైలిమిద్ పని జరిగేది. రుబ్బురోట్ల కలిపి రాచ్చిప్పల్లోపెట్టి అమ్మాననుకున్నావు గామాలు—నేను ఎగుమతి చేస్తుంటా వూరగాయనీ, గోంగూర పచ్చడినీ ఎవడైనా వీసం గ్రహిస్తే నాలుగురోజులు వ్యాపారం సాగించగలిగేవాడినా నేను? ఆ వ్యాపారంలో ఒక్క ఏడాదిలో లక్ష ఏకైకేలు సంపాదించాను. రెండువందలమందికి పని కలిగించాను. తెలివితేటలందులో పని చెయ్యలేదని అనటానికి ఎవడి కైనా ఎన్ని వేల గుండెలుండాలన్నో ఆలోచించి అందనావేసి చెప్పమాదాం.”

భాస్కరం వుక్కిరిబిక్కిరయిపోయాడు.

“అయితే మీ వాదన సహేతుకంగానే కనిపిస్తోంది నాకు. ఎంచేతనంటే ఇప్పుడు నాకర్థమవుతోంది క్రమక్రమంగా. మీరు దానిలో కొంత కృషిచేసి వొక ‘మాన్యుఫేక్చరింగ్ కన్సరన్’కింద ఇన్వెస్టిస్తారైతే లార్జీ స్కేలుమీద ఎగుమతిచేస్తూ వ్యాపారం సాగించారన్నమాట.”

“అట్లా దారికి రా. అయితే యంతకీ ఆవకాయ ఆవకాయ అని నూటిగా చెప్పి దగా లేకుండా అమ్మకుని ఉబ్బు చేసుకుంటే సంప్రదాయహీన ముప్పమాట! ఆవకాయని మార్చి అరుణోదయ లేహ్యమని చెబుతుంటే పెట్టి, బాటిల్స్లో బిగించి కార్కులతో సీల్ చేసి రేటిల్స్ అంటించి మసిపూసిన మారేడుకాయలా తయారుచేసి నల్లవాడి లగాయతూ తెల్లవాడివరకూ దొరక్కండా అందరి కళ్ళలోనూ సరిసమానంగా నిచ్చుతుంటేగానూ కారం గొట్టి ధనం రెండు చేతులా తోడిపారేస్తే సంప్రదాయం చెప్ప తిన కండా అట్లా నిలబడివుంటుందన్నమాట.”

“ఆవరేడును చెప్తున్నాంటే.” తల గోక్కున్నాడు భాస్కరం.

“అది కాదు. సంప్రదాయమని నువ్వు కల్పించుకున్న ఆదర్శపు నీడల్లో ఎన్ని నైపరీత్యాలు దాగుడుమాతలన్నయ్యో నీకంటే కవుపించాలనీ, నువ్వు యిన్నాళ్ళూ బోషించుకొంటూవస్తూవున్న నిలకల్ని నీకే చీల్చి చూపాలని నా ఆకాంక్ష, అంతేగాని, నిన్ను బోషించాలనీ, కుతర్కాలతో నిన్ను నావేపుకు తివ్వకోవాలనీ నేను కాంక్షించటం లేదు. నాకూ వివరాల్ని తెలుస్తూనే

వున్నాయి. బోకంటో ఎన్ని కళాకారుల సృష్టికాంక్షలన్నయ్యో అన్ని కళాకారుల కృషి సేవలన్నయ్యో—ఇప్పుడు ఎవళ్ళ నిన్ను ఎవ్వరైనా కుట్రచాలోననబన్ని చెప్పి నిన్ను నాదగ్గరికి పంపించారో వాళ్ళంతా ఎప్పుడో వొకప్పుడు ఎవడిచేతకో వొకడిచేత తమ తమ సరుకాలను కూర్చి నాకు రహస్యంగా చెప్పించుకొని చాటునా చూలుచా ఉన్నా బోగించి మామకున్నవాళ్ళే—వాళ్ళెవళ్ళకీ పట్టని అవ్వడాని? మరొకడు పట్టిబ్రదుకవుతుంటే చూస్తూ వూరుకుంటారా? వాళ్ళ అక్కర అమాయా అన్న పేరుకుని చూడనేసా లలో పెంకారం రూపేణా వెళ్ళగక్కకుండా పంపారా? అది నీమీద నాబట్టి చాహా పనిచేసివుంటుంది.”

“నారాయణ బాబుగారూ తుమించండి. బోనీ మీ ఇష్ట మెట్లాగో అట్లాగే కానీండి.” బరువు నిండేసుకున్నాడు భాస్కరం.

“నా కట్లా పనికిరాదు. నీకు నిజంగా నా సంప్రదాయమంటే తేలిక అట్టిచూయంలేదని నాకు రూఢిఅయితేనే నీతో నియ్య ముగుతాను నేను. అంతేగాని నేనేదో చాలాదూరం చెప్పాను గదా అని సద్దుకోకపోతే ఎట్లాగూ అన్నట్టు కొండి దిగివోచ్చి నాకోసం వొరగబెడుతున్నట్టు నటిస్తే మాత్రం నా అభిమానం గాయ పడుతుంది. నువ్వు బోతుగానే ఆలోచించి మరీ చెప్ప. ఎట్లాగూ కొంత ముగవడితేనేగాని, మనిషి పో నిశ్చలమైన నిశ్చయానికి లేడుకోడు. అది వొకండుకు మంచికే—నేను వెదతా.”

నారాయణబాబు వెళ్ళిపోయాడు.

ఇదంతా ఇంద్రంగారికి తెలిసింది. లేసులుకోకుండా వుంటాడా? ఆయన భాస్కరంతో ఘర్షణపడ్డాడేగాని తెలివి తక్కువగా వొదిలేసు క్కుచోరే—ఆయనకి బాహా తెలుసు నారాయణబాబు సత్తా—కాని వొక అనుమానం ఆయన్ని పీకుతోంది. నారాయణబాబు మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకుంటాడా? ఏమీ—.

భాస్కరాన్ని కదిపివేశాడు. సుభద్రమ్మని పురమాయిస్తే ఆ కీలకం తెలుస్తుందని సలహాయచ్చాడు భాస్కరం. సుభద్రమ్మ ఇక్కడకీ అక్కడకీ కనపడని తెలిగ్రాఫ్ తీగలా పనిచేస్తో వున్న దని ఇద్దరికీ తెలియదు.

రెండు రోజులయింది మూడు రోజులయింది. నారాయణ బాబు రాలేదు. భాస్కరాని కొక పుషాయం తట్టింది. కాలేజీలో తన మిత్రబృందానికి కమల స్నేహితురాండ్రకి ఎవరెవరికి ఆహ్వా నాలు పంపాలో ఆమెతో తను కూడబలుక్కోవాలిసిన అవసర మేదో వున్నట్టు మాటాల్లుగా స్ఫురించి దతనికి. సరేనని బయలు దేరి చక్కా వెళ్లాడు. కమల స్నేహితులూ రాకింగు ఛెయిల్లో కూచుని మేటిగుడ్డిమీద డి. యం. సి. దారంలో పూలగుత్తి డిజైను వేస్తోంది. భాస్కరాపు మాచాడు. అట్టే అలంకారాలు తేవేలేవు. అంచేతనే మరీ అందంగా వున్నదా? ఆమె ముందుకి రాగానే తానేదో మనిపోయినట్టే ఉన్నాడు భాస్కరం. ఆమె సాందర్యం అట్లాంటిది. అంతర్గతంగా పరిమళమై పాకుతుంది గాని ఆకృతిగా కనురెప్పలు పట్టుకుని వేళ్లాడదు. నిజంగా ఇట్లాంటి అందాలరాణి ముందు సంప్రదాయమనీ చట్టుబండలనీ

ఏమిటి తనకి కల్య పరిక్ష? నారాయణవాణు తనతో అంత వాగ్వివాదం పెట్టుకున్నాడుగాని కమలతో వొక్కసారి మాట్లాడ మంటే వదిలిపోయేది.

భాస్కరాన్ని మాడగానే కమల ప్రాప్తతిరుగుకు పువ్వులా గిడుక్కుర తిరిగి “రండి మాచోండి.” అని సవినయంగా స్వాగత మిచ్చి పోవురాయిలా తుర్రునుంది ఇంకోక.

అదేమిటి? అంతా నిశ్చే?

క్షణంలో కాఫీ పట్టుకొచ్చింది కమల—అంశుకనా?

“వుంటారుగా తూరి లింకా వేలేదు—వస్తా” అని వెళ్లి పోవోతోంది. కాఫీ కొంకెంసేదించి “చాలా బావుంది—నీలిగిరి కాఫీగింజలా? నువ్వేనాచేస్తా? అని వోరకంట ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు భాస్కరం.

“ఏవోలేండి—వంటపనిలో ఆమాత్రం నైపుణ్య మబ్బడ మొకాక్కా—ఎంతలేదన్నా వంటమనిషికుమా రైనాయెను.”

సరిపోయింది. మరుకుమాలలలో చురకత్తులేవో నూరుకున్నట్టుం దీవిడగాడు. అక్కడకే మాటతప్పించి “నీ చెయ్యకుమిగాని కాలే జీలో మనం ఆహారాలు పంపాల్సిన ప్రంధుని లిస్తాకటి వ్రాసియ్యి అని చెప్ తీశాడు భాస్కరం.”

“చెబుతా వ్రాసుకోండి — గుమాస్తావంశీకులి? వ్రాత పొంకంగా అమరుతుంది.” కిసుక్కునవచ్చి నాలిక కొరుక్కుంది కమల.

అతనికి ఛద్రుచుంది. అంతా తనని బొంగిదియ్యాలని చూస్తా రేమిటి? ఎక్కడైనా వోటమి ధరించవచ్చునుగాని—ఇక్కడ!—తను ప్రేమించిన తరళాక్షిముందు!!—తనకి కాబోయే ధర్మపత్ని యెదట!!!—అతనికి కోపమాగలేదు.

“నా సంప్రదాయం నువ్వేమీ ఎంచుకున్నట్లులే — మాది వంటపనిగాడు. వంటపూటింటి పనిగాడు.”

లిప్తికొట్టాననుకొన్నాడు. ఇహ లిప్తవ్రాయడాని కుపక్ర మించాడు.

“తమవృత్తి ఏమిట? నెలవిస్తారా?”

“మాది వడ్డీవ్యాపారం.”

ఆమెకు తెలియదుగావల్లు!

“తాకట్టువ్యాపారమంటే నిజాని కింకా దగ్గరసావుంటుం దేనా.

“తగఖాలూ తాకట్లూ ప్రోసోట్లూ అన్నీ వడ్డీవ్యాపారం కిందకే వస్తాయి.”

“అందులోనూ తాకట్లు మీ నాన్నగారు ‘స్పెషల్జే’ చేశారులేండి.”

“ఏమో నాకు తెలియదు.”

తెలియదుగాబట్టే నే చెబుతున్నా — వడ్డీవ్యాపారమంటే బ్యాంకింగుకాదు మీ నాన్నగారుచేశేది. తూరుపు పేటలో పెగి డీలకి, కొత్తపేటలో మిల్లుకూలిలకి పిరంగిదిబ్బమిద వుప్పర్లకి

పొచిపని చేసుకునే పాటకజనానికి గోజునారీ వడ్డీ కట్టుకొని పదులూ, యరరైలూ, పుత్తిరమూ, పత్తిరమూ లేకండా బదుల్లిచ్చి, (మళ్ళీ పత్రాల వ్రాస్తే వాయిదానాటికి నోటిను లివ్వాలి, తదుపు వేలనికే పెట్టాలి, ఎన్ని బాధలు) వాయిదానాటికి ఎలాగో అందకండా తప్పించుకుని మన్నాడు వస్తువు శౌనముక్తుని కమ్ము బోగుడేసుకునే వృత్తి—ఇది మీ నాయనగారి వడ్డీవ్యాపారం తెలిసిందా?”

“ఇట్లాంటి వ్యాపారం మాకు లేదు. తగఖా దిస్తావేజుల మీదా బ్యాంకుల్లోనూ...”

“మీకు తెలియదని ఇప్పుడేగా అన్నా రుగ్గి ఆ తరవాత మళ్ళీ చే నన్నదల్లా కాదంటూ గెమిటి?”

తనకి తెలియదన్నాడా? ఏమో వ్యాపారంలేదు—దిక్కుమా లిన గోల—

“నువ్వొచ్చి నన్ను చెప్పనట్లులేదు—ఎంతమంది రెక్కల కిడు మొక్కుకోకపోతే, హోల్స్లో కొంబల్లదగ్గర కూచుని, సర్వ ద్లికి తక్కువ జీతాలిచ్చి ఎక్కువపని చెయించుకుని ఎంతమంది పొటకొడితే, నీకి లక్షలు పోగుపడయ్యా ఒకసారి సింహావలోకనం చేసి చూసుకో—మా నాన్న వృత్తిలో నెరుసు తరవచ్చావుకాని..”

“దాఖలా కావా? మీ నాన్న ‘వైలాక్’ అని రుజువు చెయ్యనా?”

వైలాక్! నూకమ్మ వీళ్ల పనిమనిషి గావును—చిటుక్కుర జ్ఞప్తికి వచ్చింది భాస్కరానికి. తను మాత్రం ఏవో వొట్టి చెతు లనో మప్పిగంతులు వెస్తున్నాడుగాని, ఆమె ఏవో వొక ఆయుధం గుప్తంగా దాచుకునే వచ్చింది!..అంతలో ప్రసన్న మైం కంఠస్వరం లోకి దిగిందామె.

“అసలు మీ దగ్గరకి స్వయంగానే వద్రామసుకుంటున్నాను స్వండీ—మా పనిమనిషి నూకమ్మ సంగతి చెప్పబోతున్నాను దానికి అభిమా తుభిమా తెలియదు. తమ్ముడికి జబ్బుగావుండి తాకట్టుమీద మూజువాణీగా 15 రూపాయలు తెచ్చిందట. వాళ్ళది చూశావు అదొక కాకుల రెక్కు—ఒకరోజులో పారపాటు వచ్చింది గావును—దాని రాగిడీ దాని కిప్పించెయ్యి భాస్కరం—మీ నాన్నగారితో చెప్తావుగదా?” సోఫామీద పొటో ఆల్బం తిర గేస్తూ లాలన చేస్తోంది కమల.

ఇప్పుడుగాని సరే అన్నట్లయినా, తనది తన తండ్రిదీ అంతా తప్పని నిర్ధారణయిపోతుండేమో—గోల—

“మరి పేదజనులంటే, పాటకజనమంటే అంత మమకార మాయెను నీకు—నీదగ్గర పనిచేసే వొక పేదరాలు, నీమీద ఆధార పడి జీవించే ఒక అనాథ ప్రాణి—ఒకనాటి ఆపత్తుకి ఒక వైలాక్ దగ్గరికి వెళ్ళాలిసిన దుర్గతి పట్టిందన్నమాట పదిహేను రూపాయల భాగ్యునికి. ఆమాత్రం అవసరానికి నువ్వాదుకోలేక పోయినావా?”

“నాకు తెలిస్తే ఛస్తే వెళ్ళనిచ్చేదాన్నా మీ నాన్నగారిదగ్గ రికి? అది ఇదివరకే మాదగ్గర వంద రూపాయలదాకా వాడుకొని వుంది. అంచేత మళ్ళీ అడిగితే ఏమనుకుంటారో అని అడగలేదు. ఈ రథప వినగానే వేమ వేసిన మొదటి ప్రశ్న అది.”

కూడు గుడ్డ దొరికినంత
కూడు గుడ్డ సంపాదించుట

పాపము చేయకుండ
దించుకొనుమనసు

నిలువ మ్రానువిద
యేసు క్రీస్తువైపు

మాత్రాన తృప్తిపడుదుమా?
కొఱకు పాపముచేస్తే ఎట్లా?

కూడు గుడ్డ సంపా
దించుకొనుమనసు?

వ్రేలాడుచున్న
చూచుటద్వారానే కదా?

ఆయన నిలువలో మనమేమిచూచెదము?

1. మనదోషములను బట్టి
2. మన సమాధానార్థమైన
3. అతని రక్తము ప్రతిపాపము
4. తొట్టిల్లకుండ మనలను
టకును, శక్తిగల రక్షకు
5. పాపముల నిమిత్తమై సదా
శుద్ధపరచబడు వారిని సదాకాల

ఆయన నలగ గొట్టబడెను.

శిక్ష అనుభవించెను.

నుండి మనలను పవిత్రులనుగా చేయును.

కాపాడుటకును, నిర్దోషులుగా నిలువబెట్టు
దాయెను.

కాలము నిలుచు ఒక బిలిని అర్పించి పరి
మునకు సంపూర్ణులనుగా చేసియున్నాడు.

దేసుక్రీస్తు జీవిత చరిత్ర ఉత్తర ప్రత్యుత్తరరీతి చదువుకొనుటకు
నీ కిప్పుడు గొప్పతరుణము దొరికి ఉన్నది. చదువుకొన గోరుచున్నావా?

అలాగై న రెండు అణాలు వంపుచు ఈ క్రింది అడ్రసుకు వ్రాయుము:

జీవిత ప్రకాశ్ బడి రామాయ పట్టణము, నెల్లూరు జిల్లా

“అవునులే దానికింత సిండాకూడు పడేసేది, నలు కేసో నాలుగు రాళ్ళు తగలేసి పేపరికంజో వుంచేసేది, ఆతరవాత అదపా తదపా వందరూపాయిలుదాకా పెట్టుబడి పెట్టేది—వూరికేనే యిచ్చేస్తున్నట్టు హుందాగా చెప్పకునేది—”

“వూరికే కాకపోయినా వడ్డీ లేకుండానేలేండి—నరగాని ఇప్పుడు దాని పేదరికానికీ, నా భాగ్యానికీ, మీ ఆర్థికత పునాదులు త్రవ్వకుంటూపోతే స్పష్టానికి పోవాలిటుంటుంది. నేను చెబుతుంటా దానికి జరిగిన వాక అన్యాయాన్ని గురించి—మీ నాన్న గారితో చెబుతారా చెప్పారా?” నీరయన్ గా అంటోం దామె.

“నేను చెప్పను. కావాలంటే దానినే చూ నాన్న గారితో చెప్పకోమను.”

“అంతేగాని మీరు కలిపించుకోరన్న మాట.”

“నాకా బాధ్యత లేదు.”

“కాని ఒకవేళో పెట్టిస్తానని ఢిక్కారంచేసినపుడుమాత్రం మీ బాధ్యతలూ, హక్కులూ గుర్తుకొచ్చినట్లున్నాయి.”

“అప్పుడు అది కొన్ని మాటలు మిగిలింది. అంతేత దాన్ని గోరు మూయించాల్సివచ్చింది.”

“అంత తిరుగుబాటు చేసేముందు దానికి ఎంత కష్టం కలిగి వుంటుందో మీరు వూహించుకోకపోతే ఎట్లా?”

మానం.

“చెబుతారా?”

“చెప్పను.”

“నీ కళ్ళివదుట జరిగే వాక అన్యాయాన్ని అరికట్టలేని నువ్వు పేదవాళ్ళనించి పిండ్ల వొక్కొక్క నెత్తురు బొట్టుతోబాటు ఒక్కొక్క రూపాయి రాల్చుకు తినే నువ్వు నా సంప్రదాయమూ నా నాగరికతా ఎత్త వచ్చావా? సాంప్రదాయ మున్నా లేకున్నా లక్షలు నొల్లుకు నేందుకు తయారుగా వచ్చినట్లున్నావు.”

పంజా విప్పిన ఆడపులిలా లేచింది కమల.

“నీ లక్ష లెవడికీ అట్కలేదు. వాద్దమీరి మాత్రం మాట్లాడును.”

సోఫాలోనించి తారాజావవ్వలా లేచాడు భాస్కరం.

“లక్షలు అక్కలేకపోయినా వొస్తుంటే తప్పకుండా పాపం-ఎన్ని లక్షలున్నయ్యో లెఖ పెట్టుకునే వచ్చినట్లున్నావులే. మానాన్న రెండోపెళ్లి చేసుకోవని రూఢిచేసుకున్నారగా అవునా? మా సుభద్రమ్మ త్రయ్యి చెప్పేవుంటుందిలే. కనుక్కొస్తుని సిబిడిగా పంపించారుగా సిగ్గులేకుండా—ఇహాను ఆస్తి యావత్తూ సంక్రమించేందుకు ఆటంకాలులేవని నిర్ధారణ అయిపోయిందిగా—తగుదనమూ అని అంగీకారం చెబుదామని వచ్చినట్లున్నావు. నడునదూ, నాచదువూ, నీ సంప్రదాయమూ, నీనాగరికతా ఇవన్నీ కడివేలిచ్చి మార్కెట్లో రేపీ పాటికల్లా కొనగలము నేను.”

నారాయణబాబు ఆకస్మికంగా లోపలికొచ్చాడు.

“అమ్మయ్యా ఏమిటిది? భాస్కరం—కూహో—తొందర పడకు” అని సమదాయిస్తున్నాడు.

కమలకి రౌద్ర మాగలేను.

“నన్ను అటుకొయిందవద్దనాన్నా—నాకీపెళ్లి అట్కలేదు”

భాస్కరరావు వెళ్లిపోయాడు. అతని మెదడు బొత్తిగా చెరిపోయింది. ఇంటికి వెళ్లివెళ్లిగానే తండ్రిమీద విరుచుకుని పడ్డాడు, వ్యవహార మెట్లా జోరగిలపడిందో కొంత మూచనగా చెప్పి—

“అసలూ ఈ అలగా జనానికి పదులూ పదిహేనులూ ఇచ్చి విపరీతంగా వడ్డీవేసికట్టి తాకట్టుసాము లమ్మకుంటేనేగాని గడవదా యేమిటినాన్నా మనకి?”

“విపరీతమైనవడ్డీలు ఇచ్చేవాళ్ళకి లేనిదుగ్గ పుచ్చుకునేవాళ్ళకి పడితే యెట్లా? ఇంతకీ వడ్డీలు తగ్గించమనేగా మవ్వ నేనీ?”

“అవును—ఏదో న్యాయమైన వడ్డీలు కట్టుకుని...”

“న్యాయమైన వడ్డీలనకు—తగ్గింపు వడ్డీలను—అసలు తగ్గింపు వడ్డీలమీద యిచ్చుకుంటే మనకీ అలగాజనంతో పనేమిటి?” ఏతగా భాలమీదనో, ఎఫరమ్మలోనో గట్టిపడ్డులుమాచుకుని లక్షణంగా కాలక్షేపంచేయడం మంచిది.”

“అవును అట్లా ఎందుకు చెయ్యగూడదూ? ఇది నీదంకాదూ?”

“అట్లాచెస్తే మనకొస్తున్న రాబడిలో పదోవంతున్నారాదు.”

“రాకపోతే మానె వచ్చినంతలయెను.”

“రాకపోతే పోనిమ్మని లక్షలున్నవాడు అనాలిసినమాట. ఇంతకీ నేనేదో ఈ అలగాజనాన్ని పీల్చేస్తున్నాననీ వెధించుకు తింటున్నాననేగా.”

“అందుకు సందేహంకూడానా?”

“నేను మొదట్లో ఈ వ్యాపారం ప్రారంభించినపుడు ఈ పేటలో వాళ్ళంతా పండుగ చెసుకున్నారు.”

“అదేమిటి?”

“అవును—అపుడు వాళ్ళెరుకులు కాబూలీవాళ్ళ చేతులలోనూ మార్వాడీల చేతులలోనూ మూలుగుకూ వుండేవి. వాళ్ళు సరేసరి అర్థబాలూ అణాలూ వడ్డీలు బనాయించి కట్టి, మాకులు విగబట్టి, రూపాయిలు పిండుకు నేవాళ్ళు—నేను కానీవడ్డీ మించి ఎన్నడూ కట్టిన పాపాన పోలేదు.”

“వాళ్ళమీద దయారసం కొద్దీ వడ్డీలు తగ్గించానంటారా? వ్యాపారమంతా నీవేపుకీ రాబట్టుకునేందుకు ఫాయదాలు తగ్గించావు. వాయిదాలు మాత్రం ఖచ్చితంగా...”

“లేకపోతే ఎట్లా? వ్యాపారమన్న తరవాత ఒక పద్ధతీ ఒక క్రమమూ వుండాలి. వాయిదాలు నిక్కచ్చిగా చూచుకోక పోతే మన వ్యాపార మనలే సాగదు. అందులో నేనొక సుశువు మార్గం చూపించాకూడా. ఏమిటంటే వాయిదానాటికి అసలీ ఫాయి నానో ఇవ్వలేనివాడు నా దగ్గరకే వచ్చేసేది ఆ మొత్తమంతా

అప్పుడీసుకుని మనో పెద్దవస్తు వేరైనా తాళ్ళుంచి చిన్నవస్తువు పట్టుకుంటాడేమో..”

“అవును—అదా! మళ్ళీ వాయిదానాటికి ఇవ్వలేకపోవే అంతకంటే పెద్దవస్తువు తాళ్ళుంచేదీ—అఖిరి పెద్దవస్తు వేనా అది మనకి దఖలు పడుతుంది. అంతే కదూ?”

వస్తువు పెద్దదిగానీ చిన్నదిగానీ వాయిదానాటికి అయితే వాళ్ళదీ—వాయిదా వాటిలే మనదీ చెప్పేదేమి? ఎప్పుడు పట్టుకుంటా వున్నావా? పెద్దపెద్ద మొత్తాలు మోతుగురుల కిచ్చుకుని వాళ్ళ అవసరాలు గడుపుతున్నాడు. నేనేమో చిన్నచిన్న మొత్తాలు సామాన్యులకిచ్చి వాళ్ళ అవసరాలు గడుపుతున్నాను. ఇంకెవరో నేను ప్రత్యేకంగా చేస్తున్న అన్యాయమేమి? అని, అది నాకు పట్టుకుంటు. ఇహ నంతా పెద్దపెద్ద మొత్తాలు మోతుగురులకేళ్ళు ఘరానా వ్యాపారస్థులే అయితే దబ్బులేని సాటికజనం ఏమై పోవాలి?”

“మనకెందుకూ? ఆ వ్యాపారం మరెవరైనా చూచుకుంటారు లేస్తూ..”

“ఎవరో ఏమిటి? ఇవాళ ఈ వ్యాపారం మానుకున్నట్టునా రేపు మీ బహదూర్ మామయ్యే తన చేతుల్లోకి తీసుకుంటాడే దంతా. అదిగో ఆ రాజన్న ఆయనమట్టా తిరుగుతున్నాడు. ఆయన్ని ఏ వ్యాపారంలో దూర్చనా అని చూస్తున్నాడు, లాభ సాటి బేరమయితే మానేదెవడు ఇట్లాంటి చాదస్తాలు పెట్టుకుని?”

“అసలు పెద్దపెద్ద మొత్తాలు అప్పిచ్చేవాళ్ళకంటే ఎక్కువ వడ్డీలు మన మెంగుకు వ్రాయించుకోవాలి?”

“వాళ్ళకేమిపోయిందీ? ఏ తగఖాదస్తా వేజో రాయించుకుని ఇన్నపెట్టెలో పారేసి కాలిమీద కొలేసుకుని, కడుపుమీద చెయ్యి వేసుకుని హాయిగా నిద్రపోతారు. మన కట్లా సాగుతుందా? తెచ్చినవస్తువు మాయబంగారమో ముచ్చిబంగారమో మామకో వాలి—దానికొక నమ్మకమైన కంసాలిమీద ఆధారపడాలి. ఒక్కొక్కసారి ఆ కంసాలి అప్పకొచ్చినవాడితో లాలోచి అవు తాడు. ఆ తరువాత ఆ వస్తువుని ఇన్వెంటరీలో భద్రంగావుంచి దానికి వాయిదారోజు వరకూ బత్రేంటేని జవాబులా కొపలా కొయాలి.

వాళ్ళకి చదువా నోబుబునా? ఇంకా ఎందుకొకాడో? ఒకటి చెప్పి ఒకటి రాయించావు—అప్పిచ్చి దానిని అని నిర్వికారంగా రెండూ కలిపి వడ్డీ రెన్నుపెన్నుకొన్నావు. అంటూ బట్టవహించుతా కెలికి మెండుబోస్తారు. ఇంకా? ఎంత బాదరగంబ వుందీ? అంచాతి వడ్డీ కొంటే తెచ్చుకుంటారు. లక్షాధికార్లంతా లక్షలు పోసపడకముందు ఇట్లాంటి వ్యాపారాలు చేసినవాళ్ళే. లక్షలు మానుకున్న తరువాత చూచిం అంతా నిశ్చించినాళ్ళే. అయితే అదానా—సువ్య వెళ్లిన పని ఏమయ్యిందా?”

“అయినయింది—అన్నీ తేలెంతవయినాయి.”

“కాదు మరి? సువ్య వెళ్లి మళ్ళీ ఆయన సామ్రాజ్యం పూనెత్తి వుంటావు. వాళ్ళు మన సామ్రాజ్యంనూ, మన వ్యాపార రహస్యంనూ గట్టా దుమ్మెత్తి వాడివుంటారు...”

“ఇదంతా సువ్యే చేస్తా...”

“నేనా.”

“అవును వాళ్ళ పనిమనిషి నూకమ్మ నీచుగు వస్తువేమిటో తాకట్టుంచిలే దాన్ని వాయిదా వెళ్లిన మన్నాడే తెగనమ్మకోనా? అది వెళ్లి అక్కడి కంస్లెయింటు చెయ్యినా? కనుక దానిని వెంకా లేసుకుని నమ్మ నిగ్గరియ్యనా?”

“అమ్మ లేదులే—ఇంట్లోనేవుంది — కనులే అడిగిందీ? పోనీ అడిగితేమానె, అదేనా పెంకిరినంగా చూస్తాడినో మా నాన్న గారికి కోపం వచ్చివుంటుంది—నేను చెప్పి దాని వస్తువు దాని కిప్పించెస్తాతెమ్మని ఏవో వుదారంగా చూస్తాడి నడైయ్యలేకపోయి నావా? సువ్య అక్కడకూడా నమ్మ సమర్థించివుంటావు. అవునా? పట్టా విడుతూ వుండొబ్బరే? ఎట్లానూ నీకు రాజసం ఎక్కువరా అబ్బాయీ—దానిమీద వ్యవహారం చెడిసికొట్టివుంటుంది.”

భాస్కరానికి వుక్రోధం గా వుంది. ఎవరిని ఎందుకు ఏమ నాలో అతనికి బోధపడటం లేదు. తల గిర్రన తిరుగుతుంటే కుర్చీ మీద అలాగే కూచుని దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయాడు.

ఎదట దక్షిణపు గాలికి బలబలప కొట్టుకుంటున్న క్యాలెండర్లో లక్కటాయిలెట్ సోపమీద రతనదాయి పకపకా నవ్వుతోంది!

మా ధవహోల

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

క్రష్టాలవలె ముసురు
కారుమబ్బుల దాటి
దుఃఖాలవలె జారు
తుహిన ధారలదాటి
ఋశువాంఛవలె రేగు
శిశిరానిలము దాటి
మరల నేతెంచితివ ?
మధుర మధుమానమా!
మన్నథ ధనుర్ముక్త
మల్లికా హానమా!

చూపుతోనే గుండె
లో పొగలురేగించు
గ్రీష్మరాగిణి కొరకు
కేలు సాచగలేక
నవ్వుతోనే బ్రతుకు
నందు మంచులు దించు
హేమంత భామతో
జాము గడపగలేక
మ్రోడువడిపోవు నా
లో; మోదుగుంబూల
కాగడాలెత్తిన జ
గన్మోహినివి నీవు!
రాగమాధ్వీక ధా
రా వాహినివి నీవు!
నీ పరిమళస్పృశ
నిశ్వాస లహరితో

పొగచూరు గుండెలో
పొందామరలు పూచు.
నీ మరంద స్నాత
నీల దృష్ణాలతో
ఇగము వట్టిన యెడద
నిగురు మంటలులేచు.
నీ వగ్నిశీధు పుం
జీ భూత రూపమవు!
ఈవు చల్లనిజ్వాల
లెగబోయు దీపమవు!

మావి చివురుల మేసి
మత్తిల్లు కోకిల
చేదు గొంతుకలందు
స్వాదుగీతులు లేపి,
శిశిర విషమారుత వి
శీర్ణ వృక్షాంగనల
దిన మొలలలో హరిత
వసనాల నందించి,
వెన్ను పోటులగాని
వినని మానవకోటి
పువుల చిరునవులతో
డ వశీకృత మొనర్చి
భువిని నందన వన
ముగ మార్పు ఆమనీ!
కవి యెడద పలికించు
గంధర్వ భామిని!

మన కుటీర పరిశ్రమలు

శ్రీ కామయ్యపి సత్యనారాయణవర్మ

నిర్వచనము

సుమారు రెండుశతాబ్దాలపూర్వమువరకు గ్రామజీవితమునందు కుటీరపరిశ్రమలు అత్యధిక ప్రాముఖ్యము గలిగియుండినట్లు మనకు చరిత్రలవలన తెలియగలదు. ఒక్కొక్కతెగ ఒక్కొక్కతగ నాశ్రయించి వంశపారంపర్యముగా నా కళ నభ్యసించుటవలన వారికోకవిశిష్టత యేర్పడెడిది. అట్టిపరిశ్రమలే వారికి జీవనోపాధులై కులవిద్యలుగా వన్నె గాంచినవి. మనుష్యునకు గల కళాకాశలమును వ్యక్తపరచుటకు చేతిపను లాక ముఖ్యపాధనము. చేతితో రూప కల్పన గావించి ప్రదర్శించు కళాకాశలమునే చేతిపనియని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ప్రారంభదశలో ఒకేవ్యక్తిచే నిర్వహింపబడు కృషి క్రమక్రమముగా కుటుంబముయొక్క సహకారమునుపొంది నడపబడుటవలన నది గృహపరిశ్రమగా పరిణామము చెందినది. కుటుంబమునందలి శ్రామికులతోపాటు ఇతరులనుగూడ దినవేతనములపై ఒకానొకపరిశ్రమలో నియోగించుటవలన ఈ గృహపరిశ్రమకే కుటీరపరిశ్రమయనఁ జేయ సార్థకమైనది. కాలక్రమమున యంత్రముల యుత్పత్తితో పెద్దపెద్ద కర్మాగారములు స్థిరపడినవి. వాటితో పోల్చినప్పుడీ కుటీరపరిశ్రమలు చిన్నతరగతి పరిశ్రమలుగా కేర్పొనబడినవి. చేతిపనులయందలి పరిణామదశలను పురస్కరించుకొని ఈవిధముగా చేతనని, గృహపరిశ్రమ, కుటీర పరిశ్రమ మొదలగు పదముల నిర్వహింపబడినట్లుగా నూహింపదగును. గృహపరిశ్రమ యనుమాట కళాకారుడు ముఖ్యముగా తన కుటుంబ సహకారముపైనే యాధారపడి, గృహమునకు పరిమితమై సమష్టిప్రతిభను వ్యక్తపరచుననిగూడ బోధ యగుచున్నది. ప్రజల నిత్యజీవితావసరముల కుపయోగపడు వస్తు సామగ్రి పూర్వము చేతితోనే తయారుకాబడుచుండెడిది. వ్యవసాయ కృషిక కౌశలసేవ పనిముట్లు, గృహపరికరములు, కందు, ఇత్తడి సామానులు బొమ్మలు మున్నగు నవన్నియు గృహపరిశ్రమలుగానే వర్ణింపబడినవి.

ఆచార సంప్రదాయములు

నేటికీ వేదవిజ్ఞానమును భద్రపరచిన బ్రాహ్మణుడు, ప్రజల అనుదిన జీవితమునకు అవసరమైన పరికరములను సమకూర్చిన పారిశ్రామికుడు గ్రామవ్యవస్థకు మూలకందములవంటివారు. కమ్మరి, కనుసాలి, వడ్రంగి కుమ్మరి, సాలె, చిత్రకారుడు మొదలగువారందరు గ్రామముయొక్క సమష్టి జీవనమునకై పరిస్పరి సహకారముతో కృషిసల్పెడివారు. ఏ ఇంటినైనను విభిక్తార్థమును తల పెట్టగ నే కుమ్మరి ఇంటినుండి నాకబలి పాత్రలు, సాలెవద్ద నూతన

కస్త్రములను, కంసాలివద్దనుండి మంగళహస్తములను, వారిని పొందవచ్చుగా బహుకరించి మంగళవాద్యములతో గొనితెచ్చుట ఈనాటికి మిగిలిన విశిష్టాచారములలో నొకటి. సంక్రాంతికి ఏటేటా బొమ్మలకొలుపు తీర్చి కళారాధనకు, కళాహోషణకు తావు కలిగించిరి. దేవాలయములలో అపురూప శిల్పశోభితమైన గోపురములు, అందమైన రంగములు నిర్మించుటద్వారా తరతరముల శిల్ప పారిశ్రామికుల పోషణ వ్యవస్థ ఏర్పరచబడినది. దేవాలయములందలి ఉత్సవమూర్తులనే గాక ఆరాధన కుపకరించు దీపస్తంభములు, జేగంటలు, నివాళిపల్లెములు మొదలగు పూజాపరికరములలో గూడ తన కళాకాశలమును వ్యక్తపరచి పారిశ్రామికుడు తన భిక్షికి, ముక్తికగూడ సాధనమును కరతలామలక మొనరించుకొనెను. అందువలననే ఆనాటి పారిశ్రామికుని చేతిపని కేవలము వ్యాపారసరిలో నుపకరించు వస్తువుగా గాక భగవత్సేవ కుపయోగపడుటకై మానవుడు తన హస్తకాశలమున సాధింపగల ఉత్తిమును, సుందరము నగు ఉపాయనముగా రూపొందినదని చెప్పిన ఓ. సి. గంగూలీగారి అభీప్రాయములో ఎంతెని సత్యము గలదు. పాశ్చాత్య కళావేత్తలలో సుప్రసిద్ధుడైన 'హెనలో' ప్రాచీన పారిశ్రామికునిగూర్చి చెప్పిన మాటలు గమనార్హమైనవి. ఆధ్యాత్మిక ధర్మప్రచారము గావించు మతబోధకుని దీక్షతో ప్రాచీన కళాకారుడు నాగరికతను సంస్కృతిని నడజల్లెననియు, వారి కళలు కేవలము ఆస్వాదయోగ్యమైనవే గాక, సృజనాత్మికమైనవగుటవలన వారి మేధస్సు, పండితునియొక్క, తిత్వ వేత్తియొక్క స్థాయిలో నడచెననియు, అతడు వక్కొణించెను.

చారిత్రక విఖ్యాతి

వారసత్వ సంపదలుగా నేటికి నిలచియున్న మనదేశీయ పరిశ్రమలకు ప్రపంచ విఖ్యాతి గలదు. సాలివాహనరాజుల కాలము నాటినుండి మన ఆంధ్రదేశము ఇతర దేశములతో నాగించిన ప్రధాన వ్యాపారము నూలుబట్టలు, అద్దకపు బట్టలు, అందమైన పలుచని రవ నెల్లాలను, ఇవి యూరపు ఖండిమందలి రోముదేశమువరకు పోవుచుండెడివి. 1280 ప్రాంతమున యాత్రికుడుగా వచ్చిన ఐసీసు వర్తకుడు 'మాగ్నోవోగో' మోటుపల్లి కేవునందలి మల్లు నెల్లాలను చూచి ఆశ్చర్యపోయెను. కాలక్రమమున దేశము పరాధీనమగుట, పాశ్చాత్య దేశములలో వచ్చిన పారిశ్రామిక విప్లవ ఫలితముగా యంత్రయంత్రముప్రబలుట తిట్టించినవి. అంగ్లేయులు ఇంగ్లండులో యంత్రములపై గావించబడిన అధికోత్పత్తుల నియోగమునకై భారత దేశమున పరిశ్రమల రూపుమాపుట, నాలీని దారమువంటి సన్నని నూలు తీయగల కళాకాశలమును నాశనము గావించుటకై పారిశ్రామి

కులజేష్ఠ యోగములు మొదలగు గాథలు చరిత్రలో యిదివఱకు గలవా! ఈ విషయముగా ధీమాచిహ్నులను కుటీర కళలకు తిరిగి స్వరాజ్యోద్ధియముతో కొంత చైతన్యము కలిగినది. మహాకృష్ణుడు సంకల్పించిన గ్రామపుణ్యమునకు చారిత్రకమునకు పారిశ్రామికలకు కొంత చైతన్యము కలిగి తమ కళాకాళలను స్వేచ్ఛా కాపాడు కొనుచు వచ్చిరి. నెటికి బుగ్గప్రాంతములలో మిగిలియున్న పరిశ్రమలగుట్ట కొంత రెడదీయవలసి యున్నది.

నినిధి పరిశ్రమలు

ఈనాటికి గున కెముచు చేసేది ప్రధాన జాతీయ పరిశ్రమగను, నూలువడపట లక్షలాది స్త్రీల ఉపాధిని వర్ధిల్లినవి. ఆంధ్ర చేనేత పారిశ్రామికమునకు 7 లక్షా 25 వేలకు యావద్భారతఖ్యాతి వొందినది. పేరు భారతచేనేతమున హంప్రాంతములలో వలసవోయి స్థిరపడి ఆయాప్రాంతముల కళాకారుల పరిశ్రమలకు దోహదముచేసినట్లుగా చరిత్రలు తెలియజేయుచున్నవి. వేళ్లు తెగగొట్టబడిన ధక్కా చేనేతపారిశ్రామికములలో ఆంధ్రదేశమునైన నేవాంసులున్నట్లుగా వారిపేర్లనుబట్టి తెలియుచున్నది. ఈ చేనేతకు ఉపవృత్తులుగా అనేక ఇతరసరిశ్రమలుగూడ వర్ధిల్లినవి. ఈపనికి ముఖ్యసాగనమును మగ్గమును అందికడపనులు తయారుచేయుచున్నారు. ఇదొక ప్రత్యేకకళ. దానికి సంబంధించిన కొలతలు—తూకము మొదలగు వివరములనువరించి తయారుగావించినగాని ఆ సాగనము దాని కుపయోగపడెను. ఇదిగాక రాట్నములు, కగుళ్లు, పన్నీలు, అచ్చులు, కళ్లులు మొదలగునవి కట్టసామగ్రిలైనప్పటికిని ఆయా పరికరములచేతకు ప్రత్యేక ప్రాణిగ్రామము గావలసి యున్నది. ఆంధ్ర దేశమున అద్దక మొక ప్రత్యేకకళగా నభివృద్ధిగాంచినది. ప్రాచీన కవులచేతులు తిమితిమ ప్రబంధనాయకలను అలంకరింపజేసిన వస్త్రములరంగులు అందఁజేయుట విజ్ఞు లెఱుంగనివిగావు. 12వ శతాబ్దివారైన పాల్నూరికి సోమన అనేకరకముల నూలుబట్టలగురించి వర్ణించి యుండెను. శ్రీనాథుని క్రిడాభిరామమునందు “గన్నేరుపూచాయ కరమొప్పసీర్కావి ముగుడు ధోవతిపింజె విడిచికట్టి” అని వర్ణించి ఆనాటి వస్త్రాలంకరణ విధానమును వివరించెను. ఈ అద్దకమునందు చిలువచేయుట, రకరకముల అద్దకముల వద్దుటలో ఆంధ్రదేశీయ పారిశ్రామికలకు ప్రత్యేకతగలను. బందరు కలంకారి అద్దకములకు ప్రపంచ విఖ్యాతిగలదు. గొల్లపాడెము, కందుకూరు, పాలకొల్లు మొదలగు చోట్లగూడ నెటికి విఖ్యాతిపొందిన కళాకారులు గలరు. కోటిశ్వరుని మొదలు కూటిపేదవరకు బొమ్మలతో నానందించని వా రుండరు. అట్టి బొమ్మల తయారుచేయుటలో కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లి, తిరుపతి, నక్కపల్లి, శృంగవరపు కోట ప్రాంతములోని పారిశ్రామికములు నేర్పరులు. కొండపల్లి కళా సంప్రదాయములలో జానపద కళాకాళల మొక పరాకాష్ఠ నందినదనిన సలితయోక్తిగాదు. పొలినిక కట్టద్రాసుతో తయారుచేసిన చిన్న చిన్న బొమ్మలలో సామాజిక దృశ్యములు, గ్రామీణ వృత్తులు గుడులు, గోపురములు, దళవతారములు మొదలగు పారాణిక చిత్రములుగూడ వాటి సహజ కళ బుట్టిపడి రంగులువేసి తయారుచేయుదురు. తిరుపతి, కాళహస్తి ప్రాంతములందు చెంకపేరుకృష్ణుడు, పద్మావతి మొదలగు

దేవతా ప్రతిమలను ఆ ప్రాంతమున దొరకు ఎట్లని, తెల్లని కట్టతో తయారుచేయుదురు. అవయవములను ప్రత్యేకముగా నతుకకి ఏక చారు ఖండిమునంజే చెక్కట ఈ కళలోని ప్రత్యేకత! విశాఖు మండలమునందలి నక్కపల్లి, శృంగవరపుకోట మున్నగుచోట్ల లక్క చానూసులలో వతురంగబలములు, లక్కపిడతలు, పన్నీలు బుడ్లు, భరిణలు తయారుచేయుచున్నారు. దీనికి తెల్లని కట్టనే తిరు మణిబట్టి తయారుచేయుదురు. ప్రశంసాపాత్రమైన దంతపుపములు విశాఖపట్నమున తయారుగుచున్నవి. కంచుచెంబుల పోతకు ప్రఖ్యాతిపొందిన లావులు ఆంధ్రదేశమున పంప్రాంతములందు గలవు.

ఏలూరునందు నేయబతు తివాసీలు రత్న కంబళములు అమె రికాకు ఎగుమతి చేయుబడుచున్నవి. బల్లారిప్రాంతమున కంబళ్లు నేయుచున్నారు. గుంటూరు జిల్లా నరసరావుపేటలో క్యాపు కాట్లు తయారుచేయుచున్నారు. తాళ్ళరేవు, యానాం, కోటిపల్లి ప్రాంతములలో పడవలు తయారుచేయుదురు. నెల్లూరుప్రాంతమున పేము అల్లకల విస్తారముగా నేయుదురు. చిత్తూరు జిల్లా బాపినేడు పేటలో నన్నిని గాజాపూసలు, నల్లపూసలు తయారుచేయు చున్నారు. కొబ్బరినారతో తయారుగు చాదత్రాళ్ళు, పడవ పగ్గములు విరివిగా తయారుచేయుబడుచున్నవి. మృగ్యాయపాత్రలలో కూజాలు మొదలగునవి హస్తకళల ముట్టిపడునటు తయారుచేయుచున్నారు. చెదురు, తాటాకుతో తయారుగు బుట్టలు, తడికలు, చాళలు మొద లగు పరిశ్రమవలన ననేకులు జీవనోపాధులు గడపుకొనుచున్నారు. పాలకొల్లు నరసాపుర ప్రాంతములలో మిషనరీలచే ప్రోత్సహింప బడిన లేసు అల్లకలు విదేశములకుగూడ ఎగుమతి యగుచున్నవి. అల్యూమినియము పరిశ్రమకు రాజమండ్రి, ఏలూరు ప్రాంతము ముఖ్య కేంద్రములుగా నున్నవి. చిక్కని వ్యాపారము సాగుచు న్నది. ఏలూరు, బెజవాడ, బల్లారి ప్రాంతములలో తోలు బాగు చేయుచు, రకరకముల దిర్ఘములతో జోళ్లు, సంచులు, మనిపేర్పులు తయారుచేయుచున్నారు. కడపజిల్లాలో పలకలు చేయుచున్నారు. ఇట్లు అనేక పరిశ్రమలు వివిధ ప్రాంతములలో కుటీర పరిశ్రమలు గానే వృద్ధిపొంది అనేకులకు జీవనోపాధి కలిగించుచున్నవి. కాని తగిన పెట్టుబడులు, ప్రోత్సాహము లేక ఈ కళలన్నియు నామమాత్రంవచ్చి మై తగిన విక్రయ సౌకర్యములు లేక పారిశ్రామిక ఘటలు అనేక ఇబ్బందులు పడుచున్నారు.

వర్తమానము - కర్తవ్యము

సర్వసాధారణముగా ఈ పరిశ్రమలకు నాలుగు ముఖ్యాంగ ములు గలవు. అందు 1 ముడిపదార్థములు లభ్యమగుట 2 పరిశ్రమ కనుకూలించు వాతావరణము 3 పరిశ్రమ పోషణ కవసరముగు పెట్టు బడి 4 పారిశ్రామికము—ఈనాటి వాతావరణము ననుసరించి పారి శ్రామికుడు పేదవాడగుటవలన తన పరిశ్రమకు తగిన పెట్టుబడులు లేక మధ్యత రీతి వాధారపడినవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడినది. పెట్టుబడిదారు డైన మధ్య వ్యాపారియొక్క అగ్రహానుగ్రహములకు పాత్రుడై తన పరిశ్రమను నడుపుకొనలసినందున వానికి తగిన జీవనధృతి గూడ గిట్టుట లేదు—పారిశ్రామికుని సంక్షేపప్రవచన కళను లేదా, పరిశ్ర

మను పోషించవలయునన్న తలంపు వ్యాపారలాభములకై ఎదురు చూచు మధ్యమ రీతి అవసరము లేని బాధ. ఇట్టివల భారతదేశము నందు లభు పరిశ్రమల పరిశీలించిన ఛోర్లు ధార్మిక సంస్థవారు గూడ ప్రైవేటు పారిశ్రామికములలో తగిన శ్రద్ధ ఉత్సాహము లేకపోవుటయే పరిశ్రమాభివృద్ధికి నిరోధముగా నున్నదని చెప్పిరి.

రెండవది పారిశ్రామికమనెడిలో గల అలసత్వము. అచగా పూర్వ కాలపు పనిముట్లతో, దేశమందలి నూతనాభిరుచులకు సరిపడని సరకులను తయారుచేయుచు పాతకాలపు విధానముల ననుసరించుచు నూత్న వాతావరణమునకు ఇముడిని సృష్టించుచు, పరిశ్రమల కవసర మగు ముడిపదార్థములు లభ్యము గాక మరియొక చిక్కు ఏర్పడినది—వీటన్నింటికీతోడు విక్రయ సౌకర్యముల లేవి. ఈ కారణముల ననుసరించి పరిశ్రమకు తగిన ప్రోత్సాహము లేకున్నది. పారిశ్రామికమనెడిలో గల కళాకాళమును దేశావసరములకు—ప్రజాభిరుచులకు తగినట్లుగా మలచుకొనకపోయినచో ఈ పరిశ్రమల భవిష్యత్తు అశాజనకముగా నుండదు. ఒకప్పుడు రాజులపైనుండిన కళా, పారిశ్రామిక పోషణము ప్రభుత్వముపై బడినది. అందుల కనుగుణ్యముగా కేంద్రప్రభుత్వమువారు కళాపరిషత్తులను, సాహిత్యపరిషత్తులను స్థాపించి కళాసాహిత్యపోషణకు పూనుకొనుట ఎంతయు సంతోషించదగినవిషయము. అట్లే కుటీరకళలు చిన్న పరిశ్రమల పోషణకై ఖాదీ, గ్రామపరిశ్రమలబోర్డు, అభిలభారత చేనేతి పరిశ్రమలబోర్డు, చిన్న రకము పరిశ్రమలబోర్డు మొదలగు సంస్థలను నెలకొల్పి పరిశ్రమలపోషణకు పూనుకొనుచున్నారు. ఇదిగాక నిరుద్యోగనివారణపథకములలో రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో కుటీరపరిశ్రమల పునరుద్ధరణకు నుంచి అవకాశముల కలుగజేయు నున్నారు. గనుక పారిశ్రామికము ముందుకువచ్చి రానున్న నూత్న పరిణామములకు తగినట్లుగా సంసిద్ధపడవలసిన అవసరము గలదు. చైనా జపాను మున్నగు దేశములలో నీకేతాబ్రమున నవలంబించబడిన పారిశ్రామికవిధానముల ననుసరించి భారీపరిశ్రమలకు, కుటీర పరిశ్రమలకు వైరుధ్యము లేకపోవుటయేగాక రెండును సమరసభావముతో

వర్దిల్లగలవనిగూడ దశాపుచేసియున్నారు. ఇట్టి పరిశ్రమ అధునికతకు, క్రమబద్ధమైనదనించుటకు అవసరమైన సాంకేతిక సహాయమునుగూడ పొందినచో నట్టివి ఫలప్రదములు కాగలవు. నేటికి జపానులో గల పరిశ్రమలలో నూటికి 62 పరిశ్రమాగారములు 10 మందికి మించని వ్యక్తులతో నిర్వహించబడుచున్నవి. అమెరికా యూరోపు దేశములలోవలె మానవుని కళాకాళమును, శ్రమను యంత్రములకు బలిపెట్టక, జపానులో ఎల్లప్పుడూ సహాయమును మనుష్యునిశ్రమను తగ్గించుటకుమాత్రమే వినియోగించుకొని క్రియాశీలభ్యము నందగలుగుచున్నారు. యంత్రమునకు మానవుడు బానిసగాక దానికి యజమానివలె వానికేర్పడి వినియోగించుకొనుచున్నారు.

ప్రపంచమునందు పలువిధముల అనుసరింపబడుచున్న నూత్న విధానములను సమన్వయపరచుకొని ప్రభుత్వము, పారిశ్రామికము మన దేశవారసత్వసంపదలుగా నేటికీ మిగిలియున్న కుటీరపరిశ్రమలను పునరుద్ధరించుకొనవలసి యున్నది. పారిశ్రామికములలో తగిన విద్యాగంపములేని కారణమున, ప్రభుత్వసహాయమును పొంది సహకార సంఘములుగా నేర్పడుటకు తగిన పరిజ్ఞానము వారిలో కలుగుటలేదు. గనుక దాని కనువుగా ప్రభుత్వమువారే వారభ్యసించిన కళల కనుకూలమైన సహకార సంఘముల నేర్పరచి చేయూత నొసంగి అదరించుట వారి విధి. ప్రతిజిల్లాకు స్థానిక పరిశ్రమలకు సంబంధించిన జ్ఞానము నభివృద్ధి గావించుటకు, పారిశ్రామికములలో ప్రోత్సాహము కలుగజేయుటకు వస్తుప్రదర్శనశాలలు స్థాపించవలసిన అవశ్యకత ఎంతేనిగలదు—అవలంబన లేక, నామమాత్రావశ్యమైపోయిన పరిశ్రమలగురించి మిగిలియున్న కర్మాగారాలవలన గ్రహించి అందలి ప్రక్రియావివరములను గ్రంథస్థముగావించవలసియున్నది. అద్యత్తనభావిలో ప్రభుత్వసహకారముతో ఆంధ్ర పారిశ్రామికలోకమున సొక నూత్న కళోదయమై ప్రాచీన కళాకాళము మరల నున్నది పొంది దేశకళాభాగ్యమును కన్నులార జూచు తరుణమును అభిలలోక కర్తయగు భగవానుడనుగ్రహించుగాక! లోకా స్సమప్తా స్సుభి నోభవంతు.

గోలకొండ కోట

శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య

కొండల నుక్కు కంబములు గట్టిన యీ జేటసా...లోన గ
న్పించెద వృద్ధతా! గమన సీతికిఁ గన్నుల సేరు నించి నా
మంచునో—యాంధ్రజాతి హృదయంబున శ్రీ రఘురామునిక బ్రతి
ష్ఠించిన నీ కటే కఠినశిక్ష మహాకవి! సైచినాడవే.

ఇంతకుముందుఁ జూచినది యిప్పు డిదేమి ! కళావిహీనమై
కాంతి దోటంగియున్నది యొకానొక భక్తుని దుఃఖతాత్మ! యీ
ప్రాంతములందు నీ బురుజులక జేటసాలల నిల్చి నాటి వృ
త్తాంతముఁ గోటి కంఠములఁ దాలించి చాటుచు నుండెనా యిటన్.

బిండొకరుండు బంధముల నూడ్చుట కా మహా...యుఁ డిచ్చగిం
పం డనుకొందు న ట్లతని వద్దకు రావలె రామమూర్తి—గో
ల్కొండ యశమ్ము నందవలె—గోప కవీంద్రుని భక్తికిక ఫలం
బుండవలెక—నవాబుల కహో! ధన దాహము దీటగా వలెన్.

అ మ్మనుజేశ్వరాధముల యాజ్ఞకు లోఁబడనట్టివారలాం
ధ్రమ్మున సుస్వతంత్ర కవిరాజులు మువ్వరై మువ్వరే!—ప్రళ
యమ్ముగు రామభక్తిఁ దమ జాతి కొనంగిరి పోతరా జొకం
డిమ్ముగ త్యాగరా జొకఁడు' నీ మహితాత్ముఁడు గోపరాజునున్!

రామదాసుని బుణము దీర్చంగ నపుడు
స్వయముగా వచ్చె శ్రీరామచంద్రుఁ డిటకు
గోపన తపాననో—నవాబు క్రోధముననో—
అయ్యె నియ్యది మాకు దివ్య స్థలంబు !

పరిశిష్టం

శ్రీ మట్టి కృష్ణమూర్తి

1

“ఎప్పుడు చచ్చినా బుద్ధిలేదు, తలుపు తియ్యడానికి గంట సేపు పట్టవలసిందేనా? సమ్మందగిర యంతసేపు సుందోవా అని నీ ఉద్దేశ్యం?” గడియ సవరించగానే తుఫానులా తోసుకు వచ్చి తీవ్రమైన ఆవేశంలో అన్నా ఉతబు. ఆమె కద్దలేదు; స్వేచ్ఛంతో నిలబడి “ఎవరో తెలుసుకోకుండా తలుపుతీసే బుద్ధి నాకు లేదు” అంటూ పడుచైన మాటల్లా అతని కళ్ళలోకి తీర్చుంగా పోకింది. అతని మనసు చివుక్కుమన్నది. అంతకు ముందున్న కోపము, విసుగు చుచ్చిపోయి మామూలు స్థితి కొచ్చాడు.

అతడి మనస్తత్వంలోగల చైచిల్యం అదే. ఎంతటి కోపము, మౌనంతటి బాధా కష్టనా ముగిసాటి తుణులులోనే మర్చి పోయి మామూలు మనిషిగా ముఖవేళకల్లో, కళ్ళల్లో, సంభాషణల్లో గాంభీర్యం తెచ్చుకుంటాడు. అయినా మాటకుమాట అప్పగించే భోంజిలా ఇలా అన్నాడు—అవును, ఎవరో తెలియకుండా తలుపు తీస్తావు? కానీ, అంత ధీమాగా తలుపు తిట్టగలవాడు ఇంకెవడైనా? కొవచ్చుననే ఆలోచన కల్లలా, అని.

అతను సుంచీ నాటకం. విశేషించి ధక్కా ముక్కులు తిన్నవాడు పానశంకర్ల ఇంటిలో ముగ్ధులపై కీర్తిగా గ్రహించగలడు; తదనుగుణంగా నడుచుకొగలడు కూడాను—ఆమె దెబ్బ తిన్న దానిలా తుణు గజిబిడి అయి ధైర్యం కూడగలుకుని ఓంకంగా యిలా అన్నది. “అయితే అది నీ భారపాటు. అద్భుతవశాత్తు నా యిద్దం నా నేరకల్లోనేవుంది, అంటూ అలుస్తవును తిరిగి పోజో శున్నది. అతడు జాలిగా నవ్వుకున్నాడు. అతే నామెను లోతుగా అర్థం చేసుకున్నవాడు. పైగా తనకే పైచెయ్యి అనిపించుకోవా లనుకుంటున్నవాడు. అనునయం, అగ్రహం తన అధీనంలో ఆటే పెట్టుకుని యెదట వ్యక్తిపై పారవశ్యతాసంభ్రమాలు ఒలికించి ఫలితం సమీక్షించుకోగల నిబ్బరం కలవాడు—ఒక్క అడిలింపుతో ఆమెను అభిముఖంగా తిప్పకుని, కొంటెమాపుల కలకలలతో “నువ్వన్న మాట నిజమే, కాని నువ్వు నీది అనుకుంటున్న అద్భుతం, నీ యిష్టానిష్టాలు మరొకరు నిర్ణయించిన దారినే పోతూ వుంటాయని తెలియదూ!” అని సమాధానం ఆశించకుండానే తీరుబడిగా ముందంపై నడుంవాల్చి అప్పుడే తెచ్చిన పత్రిక విప్పాడు. మళ్ళీ ఆమె వేచినా చూడలా. ఆమెకు చాలా బాధ కలిగించింది. ఎదట మనిషిని అతడంత చురుకైనగా చూడడం

సాంచితకపోయింది. గోడ నున్న నిలువుటద్దంలో నిటా దుగా కనిపించే తన ప్రతిబింబాన్ని పర్యవేక్షించుకున్నది. ఏదో తెలియని నిరుత్సాహం అర్థంకాని ఆవేదనగా మారి నున్నది ఆమె బుగ్గలపైపులకించి, నుదులు పైకిపోకి, యెదుట ప్రతిబింబం తనదేనా, అన్నింట అనుమానం చెకెత్తిస్తోంది.

అతని కంటికిసచ్చేటట్లుగా వుండాలని ప్రత్యేకంగా అలంకరించుకుంటే అతనికి అలవాటుని కమ్మని కాఫీ కలిపి ప్లాస్టులా వానివుంచింది. ఇంతచెసినా అతడు తనను అర్థంచెసుకోక తూట్లం భావం వహించి, పై పెచ్చునూటలతో వేధించడం మొదలుపెట్టాడు. దినికి తను చెబేటలా చెసుకోన్నదేమిటి? అతడు అడుగుపెట్టే సమయానికి చౌదాసీవ్యంతో ఉండిపోవడమే కారణమా? రోజూ లేనిది ఇవ్వాలే తలుపు చిడాయించుకు కూర్చోవడం దీనికి?—అవును, అతడు రాగానే యెండు కొలా వున్నావని అనునయంగా, లాలనగా, అనుకుతాడని, ఆ తరువాత తను అంతకంటే దీనంగా అతని సందెల్లో తల అన్ని కంతాని? చేతులు పెనవేసి కళ్ళలోకి చూస్తూ పూసగుచ్చినట్లు అంతా వివరించి చెప్పాలనుకుంది. కాని, ఇంత విసురుగావచ్చి వాల్తాడని కల్లోనైనా అనుకునివుంటే తలుపు పోవ వాటిగానే ఆటే పెట్టేది—

కొన్ని తావులలో ఆందోళనకూడా ఆవేశంగా మారగల ప్రమాదంవుంటుంది కాబోలు! అందుకనే తను అతనితో మాటకు మాట బుకొయించింది.

అయినా అతడికి తనపై యీ అధికారం యెవరిచ్చారు? అతడికి తను ఏమిటి? ఏమీకాకపోతేనే తనపై యింతటి అధికారం నెరపగలుగుతాడా? ఏమైనా అతను పురుషుడు, తను స్త్రీ - వీరి యిద్దరినీ సన్నిహితుల్ని చెయ్యగలపాటి శాస్త్రీయమైన బంధం తమ యిద్దరిమధ్యా లేకపోవడం వల్లనే అతే డిలా బాధ్యతా రహితంగా రెచ్చిపోతున్నాడా? తన జీవితంలో భాగం పంచుకోన్న మరొక గ్రెయిడట యెవ్వడిలా గడమాయించగలడు? ఇంక ధీమాగా తలుపు తట్టి ఆ పని తమమాత్రమే చేయగలనని తనపై నేరంమోపి అధికార కంఠంతో గర్జించగలడు? తన జీవితంపై, నేపథ్యపైన, తన సర్వస్వంపైన—అతిడికింత అధికారం యిచ్చింది తననా? అయితే యిప్పుడీ పశ్చాత్తాపం ప్రకటించుకుని లాభం?

ఇలా గతొన్నిగూర్చి పరామగా పరామర్శించుకుంటున్న ఆమె “ఆ కాఫీ ఇలా అందుకో”అన్న అతడి అడిలింపుతో తుల్లిపడి ఇటు తిరిగిమాసింది. అతడు పత్రికలోంచి దృష్టి మరల్చుకుండానే

కాఫీకోసం చెయ్యిచాచాడు. తనవంక చూడడానికై చా అరచుంటే బొవాసీస్వ మెండుకూ! నిర్లక్ష్యభావం మొందుకో?

అతనికి కాఫీగ్లాసు అండుపోయేసరికి తూనన్యంలోనే ఉన్నప్పుడు చూసి లెకున్నాడతను. చూపుడు! వేలు అల్లబాడేస్తున్నాడు. అతడి భావం యేమైవుంటుంది? ఎంత ఎంతవయ్యిస్తూ, మరెంతగా తన సర్వస్వాన్ని అతడి కర్పించినా, తానికకానవేరంతగా ఘోషంగా ఆచరణపూర్వకంగా నిరూపించుకోవాలన్నంతటి ఉక్రోశం పొల్లుకొచ్చింది ఆమెలో. విడిసిబిట్టాడులకు పెదవుల సంచలనం తోడియింది. మబ్బులుకమ్మిపట్టే ఉక్తలంతలోంచి ఉనుములు బయల్దేరినట్లు భావాలలు వెలువడినయ్యే. 'అడ్డమైనవి అందించడానికి బాసీనకొను' అని. వెంటనే తనుచుకోకుండా అతడిలా అనేవాడు. "అవును, తననం భార్యవ్రహ్మాదాకాను" - కన్నదు తల పైకెత్తి ఆమెవంక తొంటేగా చూశాడు. 'అంతేనా?' అన్నట్లు. దేనికైనా మధూ - పద్మా వుండాలి. ఆమె గంభీర ముద్ర సడలించి.

"అంబులే నిదానించి చెవుతున్నాను విను. ఒక్కొక్కడికీ కొన్ని ప్రత్యేక అలవాట్లు ఉంటాయి. వాట్లను గమనిస్తూ యెదటి వాళ్లు వాతూవుంటే మన బ్రతుకులు సాఫీగా సాగిపోతాయ్, లేకుంటే..."

"ఏమిటి నువు సాధించేది? తలకొట్టి మొలవేస్తావా?" - ఒక్కక్షణకాలం ఉభయలూ ఒకరినొకరు చూసుకున్నారు. అతడిమాపులు తొంచే కరుకెక్కినయ్యే. వెంటనే పత్రికలోకి తల దించేసుకుని, మామూలు గాంధీర్యంతెచ్చుకుని - "ఈవాక్యాన్ని సరిగా నువ్వు ఉద్దేశించినరీతిగా పూర్తిచెయ్యగలను, కానీ నా మాటను సాగదియ్యాలనే ప్రయత్నం మానుకో! ఎందుకంటే, వ్యతిరేకార్థం వస్తుంది. నా అంతర్యాన్ని సరిగా తెలుసుకోలేక కుర్రతనాన్ని వోలకబోసుకుంటున్నావ్. నీకు పెళ్లి కావాలనుకుంటే నాకంటే భార్యల్ని సుఖపెట్టేవాళ్లు చాలామంది దొరికే వారు. నా కేవలమే నీమనస్సుకి నచ్చకపోవట్టే నాలాంటివాణ్ణి యెన్నుకున్నావ్. ఒకరినికంటే అర్థంచేసుకున్న భార్యార్థరలు కొద్దిమందే వుంటారు. చాలామంది గత్యంతరంలేక కొంతకాలానికి అలవాటుపడిపోతారు. అంతకంటే మన సంస్కారం యేమీ తీసి పోలేదు. లేనిపోని తెలివితక్కువభావాల్తో తల చెడగొట్టుకోవద్దు!" - ఆమె ముఖకవళికి గమనించడానికికాబోలు, తల పైకి అల వోకగా చూశాడు. ఆమె పలకలేదు, ఉలకలేదు.

"ఏం గడచినగాధలన్నీ నాచేత వాగించాలనా? ... తిరిగి నూటిగా అడిగాడు. "అక్కణ్ణే, అని కచ్చగా తలత్రిప్పడంతో, తలలో సన్ననిపాయతీని వోయ్యారంగా అమర్చుకున్న సుపంగి పువ్వు బుజంపైబడి, పైట మీదుగా క్రిందకుజారి కార్లమందు పడింది. చుట్టుకున్న అతడు దానిని చేత్తోతీసుకుని రేకులు సవరించుతూ ముక్కుకు నూటిగా కేర్చుకుంటున్నాడు. అతడి ముఖంలో యేదో అపార్థయత తృప్తి రేఖామాత్రంగా చూడగలిగి చామె.

కత్తన్నచాని అతడు చెప్పకన్న యధార్థాలని మనసు నాన్యం పలుకుతూ పూవయాన్ని వోవన్నోసుని నిర్బంధిస్తోంది.

అప్పుడు... - తనని మలకనగా అత డెన్నడూ చూడలేదనేది నిజమే. అన్ని దేశంలే తను చెప్పాలనుకుంటున్న మాటలు అతను చెప్పడం. తను నొక శ్రేణికవాదం బలహీనత! అతను ముమ్మాట్రా స్వాధీనరుడే అయితే, తన వివిధరాయిని లెక్కజేయ్యని వాడే అయితే, ఆమెవ్వు భాను సుస్తీచేసి వారింగోజులు కదలలేక పోయినప్పుడు, అతడూ ఆఫీసు మానుకుని చాకిరి చెయ్యాలా? తను దైనందిన విషయాల్లో యెంతగానో సరిమతిమాతూవుంటే అవన్నీ మాన్ని బేవిలంలో నొక ప్రేక్షక శ్రేయ్యం యేర్పరచాలా? తన వ్యక్తి గత విషయాన్ని గురించి లల డెన్నడు పట్టించుకున్నాడు? ఒక నాటి రాత్రి అతడి మనసు పరీక్షిస్తామని, తను బాగా అలంకరించు కుని తనకోసం వోక మ్మిరుడు పెట్టటాడని వినివోతూవుంటే అత డేమీ మారుపల్లలేదు; తనాకు అలాగే వున్నాడు. అది అతని స్వభావమా? పెచ్చు పెరిగిన స్వాధీనమా? ఎవూ తేల్చుకోలేక, సమాధానపడ్డానికి యిచ్చంరాక అహం అడ్డొచ్చి ఆమె అలాగే వూరుకున్నది.

అతడు తిరిగి లల పై ఆమె ముఖంలోకి పరకాయించి చూశాడు. తనమీద పట్టలేనంత ఉక్రోశంతో బుంగమూతిపెట్టి ఏమీ అనలేక లోలోన మధనపడుతున్నట్లు ఆమె రూక్షేక్షణం వివరించినట్లయింది. తనూ అలాటి పట్టుదలకేపోయి మాటా మంతి లేక వూరుకుంటే యెప్పటికీ తెల్లవారను? ఆ గంభీర నిస్తబ్ధత మరింత దుస్సహనునిపించింది దతనికి? అయినా తన కందుకే అర్థంలేని అహం భావం? ఎందుకే మూగనోము?

"నేవరు మంచంమీద నేనీ చుట్టుకున్న అక్కణ్ణించి లేచాడు, అతడి ముఖంలో యెన్నడూలేని తేటదనం వెల్లివిరిసింది. క్రింది పెదవి మునిపంటిలో నొక్కతూ వోరగంటితో ఆమెవంక చూశాడు. అతని పాదాలు ఆమె ప్రక్కగా నడిచినై; అతని బాహువులు ఆమెకు అలుముకున్నయ్య; అతడి రెండు కళ్ళూ ఆమె కళ్ళల్లోకి తొంగిజూసి లోతులు వెతుక్కుంటున్నయ్య, కదిలే పెదవులు, స్పర్శసుఖంతోపాటు మాటల సాంపుసుకూడా వెలువరించి మైకొన్ని మమతగామార్చే ప్రయత్నంలో ముక్కువను అలవద్యుకుంటున్నయ్య; ఒక చెయ్యి పట్టువీడి పెంపలమించి చుబుకం మీదుగా వృందయంపైకి జారి భావోద్రేకం చెప్పే భణితుల్ని లెక్కపెడుతోంది. "ఏం నే నేమన్నానని? నీకంత కని? ఉన్న మాట అంటే..." - చరాల్ని అతణ్ణి విడిలించుకోవాలని ప్రయత్నించింది. అతని చేతిపట్టు వీడనందుకు, తను పరాజిత అయినట్లు తన అబలత్వాన్ని తలుపుకుని మరింత గిజగిజలాడింది. చెయి కొరికి 'అయినానరే విడిపించుకోవాలనుకుంది. కాని గాయమాతుండనే అలోచన కలగడంకో గుండె గతుక్కుమని, ఒక్కసారి యొక్కడలేని అలసటావచ్చి వేళ్లాడిపోయింది. వృందయం మరింతవేగంగా కొట్టకొనసాగింది. గుడ్డల్లో నీళ్లు తిరిగాయి, తనమీద తనకే అసహ్యం తొచింది. ఛీ. ఎంతమలక నయ్యాను, అని కొండంత బరువుతో ప్రశ్నించుకుంది.

ఒక్కక్షణం అలా గడిచాక అత డామెనవదలి సరాసరి హాస్సు తీసి కాఫీ రవ్వనిండా బోసుకుని చప్పరించుతూ ఇటుకేసి దీక్షగా చూచాడు. ఆమె అక్కణ్ణించి కదిలి అతడిమొహంలో చూడడానికి సిగ్గు అటు పెడగా తిరిగి నిల్చున్నది. మగ్గోగ్గాను నింపి ఆమెతోటి కందిస్తూ, “అనిష్టతత్వం ఆటేనేపు భరించలేని తెలుసుగా! పేడపడికాఫీ చప్పరించి, మనసు బల్లబచ్చకుని, మామూలులోకంలోకిదిగి. మనసంత ఆలోచిస్తూ!” అన్నాడు. ఆమె సిగ్గుతోనూ, చక్కత్రాపంతోనూ క్రుంగిపోయి నోట మాట పెగిలిరాక ఉరుకుంది; ఆప్యాయంగా నోటి కంపించిన కాఫీ కాదవలేకపోయింది. - కాఫీ గ్లాసు బల్లమిడపెడుతూ ‘ఏం కోపం వచ్చిందా?’ అని నాగదీస్తూ అడిగింది. అది ‘తెలివిక్కువ ప్రశ్న’ అని ఆమెకు తెలుసు. అతనికి నిజంగా కోపంవస్తే యితడాకా రానిడనే సంగతి తెలుసు: కానీ, హృదయావేగం కొంత చల్లారి సందబల్ల, ఆక్షణంలో అతణ్ణి ఆప్రశ్న అడిగి సమాధానం రాబట్టడం, అతనియడల తన హృదయాంతరాళంలోవున్న మక్కువకు తౌర్కాణంగా ఛావించవచ్చు ననుకుంది. - అతడు ఏమీ చెప్పక నూటిగా మంచుమీదకువెళ్ళి ప్రతిక చదవడంలో నిమగ్నుడయ్యాడు.

తిరిగి యేనెపంపైన అతణ్ణి పలకరించి సన్నిహితుణ్ణిచేసుకో చాలో ఆమెకు తోవలేదు. అత డెంతనేపైనా ఆలాగే కూర్చోగల డనుకుంది. పంతం నెగ్గించుకోవాలనే పట్టుదల నడలాక అతడికి దూరంగావుండి పలకరించడం, ఉత్తుల్లినమాధానాలతో కాలం వెళ్లిబుచ్చడం, మరింత దుర్భరంగాతోచింది. రెండవగులు ముందుకు నడిచి, కొండంత అనుమానంతోనూ, భయంతోనూ వెనక్కుత్తిగి ఒక చెత్తో బల్లపై బడివున్న వస్తువులు సర్దుతూ అలాగే నిలబడిపోయింది.

అతడంటే తన క్షీణణంలో అంత జంకు యెందుకు కలగాలి? రోజూకంటే అతడిలో యీనాడు కనిపించేవైలక్షణ్యం యేమిటి? అతడిమొహం రోజూలా చిరునవ్వు చిందించుతూ తనను అటుకేసి ఆకర్షించుకోవడంలేదా? ఎందుకనో మరింత గంభీరమై కొట్టొచ్చి పట్టు కొనవస్తోంది. ఇదంతా అతడిస్వార్థమేనా? అని మరొ సారి ప్రశ్నించుకుని కాదు, అన్నట్లు తలుగించుకున్నది. ‘ఇలా రా!’ అని అతడు పిలుస్తాడేమో అని. ఇవ్యాళ ఇలా యెందుకు ఉన్నావని అడుగుతాడని, తనమాటలు విని ఓదార్పుగా తల నిమరుతూ యంతమాత్రానికే చేలనైపోవాలా? అని బుజ్జగించి బుగ్గలు నిమరుతూ కళ్ళల్లోకి లోతుగామాసి డగ్గర్తి కతో దైన్యం ఒలకబోస్తూ మాట్లాడగలడని, ఇంకా యేమో ఆశించింది, కానీ, ఇందాకిటి మాటలకంటే యీ మానం మరింత భయా వహంగా తోచింది.

వణికే చేతులతో ప్రక్కనున్న నాలుకుర్చీ లాక్కుని భారంగా కూలబడింది. ఎంతోనేపు అతని మొహంలోకి చూస్తూ అంతులేని ఆందోళనతోనూ ఉక్కిరిబిక్కిరిచేస్తున్న ఆవేశాలతోనూ అల్లాగే వుండిపోయి తమ పరిచయం ఆడిగాగల విషయాన్నిగూర్చి సింహావలోకనం చేసుకుంటున్నది—

—అతని మంచితనం, మాటనేర్పు, కళ్ళల్లో లోతైన భావా లతో కూడిన ఒక ప్రత్యేకకార్షణ్యం అతని మొహం బరిష్టమై

పొంకంగావున్న శరీరం, ఆలసికున్న విజ్ఞానం, ఇతరులపట్ల అతని తన్ను నామభూతి, ఒక నియతమైన మార్గము ఆదర్శము లేకుండా అతను గమతున్న జీవితం ఎప్పుడూ వ్యక్తపరచే అతడి సంతృప్తి తనంటే అతనికున్న అభిమానం, తనపై మొదటగా అతని ఆకర్షణ, చాపకాలు లేకుండా తననిగూర్చి అతను చెప్పటోనే నిజాలు— వీటల్లో నవ నేపి ఆకర్షించింది? ఏ వొక్కటకాదు; అన్నీ ఆకర్షించి వుంటాయి. వీటలను ఆధారంగా గొని అతడికి మరెంత సన్నిహితురాలుగా వుండాలనే తుణుం తుణుం అనుకుంటూవుచ్చింది.

చూరూర్తగా తనను ఇక్కణ్ణించి బదిలీచేయ బోతున్నారని మధ్యాహ్నం తన స్నేహితురాలు వసుంధరవచ్చి చెప్పివెళ్ళడం జ్ఞాపకమొచ్చి ఉలిక్కిపడింది. అమ్మయ్యో, నా కేక్కణ్ణించి బ్రాస్సర్ కే అన్నంత భయపడైన ఆవేశంతో గుబురుబలాడింది. వెన్నున రుబ్బుమని దరచినట్లయింది. రెండుకొళ్ళూ పైకి ముడిచి చేతులతో బంధించి పెనుగాలికి అల్లల్లాడే గువ్వలా వణకిపోతూంది. పెదవులు నల్లబడి, వెచ్చదనంకోసం వెంపర్లాడే పసిపాపలాగ గజ గజ లాడిపోతోంది.

మగ్గోగ్గాలో పట్టుతప్పి పక్కకు వారిగిపోయేకే, కాని అతప్పుడే తరెల్లిమాడడం, ఆమె దైన్యావస్థను గు రించి ‘సుందరి? అనే పిలుపుతోపాటు చివాల్లు ముందుకువాలి డెండుచేతులా ఆమెను కమ్ముకోవడం జరిగింది—

“రాధా. నన్ను క్షమించవూ?” అంటూ తన రెండుచేతులా అతని వెద్రటి నుడుటిని తన నుడుటిపై నొక్కుకుంటూ కరుణా విలంగా కళ్ళల్లోకి చూస్తూ అడిగింది సుందరి.

“ఎందుకని? నువుచేసిన పొరపాటు నాకు చెప్పడానికి భయ మెందుకు?” అని గంభీరంగా వోదార్చుతూ వెన్నున చెత్తో రాస్తున్నాడు రాధ; అతడి పూర్తిపేరు రాధాకృష్ణమూర్తి.

తన చెంపను అతడిచేతి కందిస్తూ చెయి గట్టిగా పట్టుకుని, ‘నన్ను మద్రాసుకు బదిలీచేస్తారని ఆఫీసులో అనుకుంటున్నారట’ అన్నది సుందరి. అతడు కళ్ళివిప్పి ఆమె మొహంలోకి పరకా యించి చూసి “అందుకనా యందాకణ్ణించి అంత దిగులుగా కూర్చు న్నావు! ఏం ఎవరన్నారామాట? మద్రాసు వెళ్ళడం నీకు ఇష్టం లేదా?” అంటూ ఆమెను మరింత దగ్గరకు గడుముకున్నాడు. ‘నా కింకా రూఢిగా తెలియలేదు, కానీ, ఇక్కణ్ణించి బ్రాస్సర్ కేయ్యబడేవార్ల జాబితాలో నేనూ వున్నానని మాత్రం తెలుసు. అందుకనే భయంగావుంది. నిజంగా...’ అని వాక్యం పూర్తి చేయడం అమంగళంగా తోచి అంతటితో వూరుకున్నది సుందరి.

‘నకే కానీ, ఎంత ప్రాప్తమో అంటే’ అని పొడిగా బదులు చెప్పి వూరుకున్నాడు రాధ. సుందరికి పట్టలేనంత దుఃఖం పొర్లు కోచ్చింది. తను బదిలీగురించి యంత ఆందోళనపడుతుంటే ఒక్క నేదాంతం ముక్క అని వూరుకున్నాడని—అవును అతని కెండు కుంటుంది ఆదుర్దా? తను లేకపోలేమాత్రం అతనికేం కొడవ? తనలాటివాళ్లు అతనికి అరుదు కాదు. అతని తత్వం యెప్పుడూ యింతే. దేనినీ లోతుగా ఆలోచించడు—

అసలతని జీవిత విధానమే అంత. తనలాగే యితరని తేలికగా గాలి పడగలక్రింది కట్టవాలని వదలాలని మాన్తావుంటాడు. అయినా తన లాగే యితరులూ బాధపడాలనుకోవడం తెలివితక్కువకాదా? తనకు బ్రాహ్మణ్యంచేసింది యెవరు? చెయించింది యెవరు? ఆ విషయం వసుంధర తనకు పనివేళ్ళా చెప్పివేళ్ళు మొందుకు? నాని మొగుడ్డి ముద్రానునించి యిక్కడను వేయించడానికి వాళ్ళ నాన్న పలుకుబడి అంతా వ్రపయోగించి నందిని పందిని చెయ్య లేదా? అరగాడు ఇక్కడకు దిగితే యిద్దరూ కులుకుతూ అన్నగారి మేడపైన కాపరం వెలిగించాలని కాదా దాని దుడ్డుద్ది?—

వసుంధరనుకురించి ఉను నారవాటు ఉపహించుతున్న సేమా... విశ్వేశ్వరంపు నానికే మెనును. తనూ అతనికి చేరువలో వుండాలనుకోవడం దాని తప్పా? విధార్య భర్తతోపాటు సుఖంగా ఉండాలని వాంఛించు? తను ఇక్కడే శాశ్వతంగా వుండాలని యెందుకనుకుంటున్నది? తనకు రాధ యెవరు? ఈ ప్రశ్న పొటను రించడంతో గజజలయి అతణ్ణి మరింత గాఢంగా హత్తుకుని తన ఆత్మీయతను నిరూపించుకోవాలని చూసింది. కాని అతని నోటి వెంట సాంత్యవంగా మరోహట వెలువడలేదు—

ప్రతిప్రాణికి అప్పుడప్పుడూ యితరుల సానుభూతి అవసర మాయావుందికాదోలు. తను ఈ స్థితిలో అతని సానుభూతిని ఆశించింది. వాచా అది పొందకపోవడంతో మనసు మరింత ఉద్విగ్నమైంది. ఆమె కన్నీళ్లు అతనిగుండెలకు చల్లగా తగిలినయ్, జాలిగా నవ్వుతూ ఆమెవంక ప్రకృతికంగా చూశాడు.

‘నేనింతగా కుమిలిపోతూవుంటే నీకు చీమకుట్టినట్లయినారేడు, అంటూ ఆమాయకంగా అతనికేసి చూసింది. ఇంకా యేదో చెప్పకోవాలనుకొంటున్నట్లు పెదవుల కదలికవల్ల గ్రహించాడు రాధ. వెంటనే ఆమెను అటు ఒత్తిగిరించి, “ఇందులో బాధ పడవలసింది నాకేమీ కనుపించలా. మద్రాసు ఈవూరికంటే బాగుంటుంది. అక్కడవుంటే సత్కారంకేపానికి, విజ్ఞానోపార్జనకు, మంచి అవకాశం. ఇంక ప్రశాంతి అంటావా? అది కొనితెచ్చుకొనేదికాదు. పోతే...నాపంగతంటావా..., కాస్త ఆగాడు. ఆమె ఆకురతలో అతనివంక జూసింది, తనసంగతి యేమిచెప్పాడో అని. రాధ ఒక్కక్షణం దీర్ఘాలోచనలోపడ్డాడు. ఏమి చెప్పాలా అనికాదు; ఎలా చెప్పాలా అని. మళ్ళీ తలెత్తి చూశాడు. అనునయంగా చెప్పవలసిన అవసరం గ్రహించినట్లున్నాడు. ఇలా ఉపక్రమించాడు,

‘ఇంకా కొంతకాలంవరకూ నునం విడిపోయేటప్పటి యీబాధ తాత్కాలికమైనదే అవుతుందని నా నమ్మకం. నా అనుభవాన్ని బట్టి చెబుతున్నాననుకో! నాకంటే నువు యెక్కువబాధ పడుతున్నావు. కానీ, క్రమంగా కొత్తివాతావరణానికి ఆలవాటు పడిపోతావు. ఇంక యీరాత్రికి జాగరం చాలుగానీ, యిక్కడ వుండే నాలుగురోజులూ వృథాచేయవద్దు, నీ బదిలీసంగతి నాకూ మధ్యాహ్నమే తెలిసింది.” అని వూరుకున్నాడు రాధ.

“అయితే నవ్వెప్పుడూ నాకు మల్లేబాధపడలేదా యిలాంటి అనాంతరాల్లో?” పసిపాతలా అడిగింది సుందరి—“పిచ్చిదానా,

నేనూ మనిషినే అందరికీవుండేభావావేశాలే నాకూ వున్నయ్. ఎన్నింటికని ఏవవనూ? బాధపడే తీరుచాటుకూడా లేకుండా కొత్త బాధలు వచ్చిచుకుతున్నయ్. వాటిని తట్టుకోవడానికి కొవలసిన గుండె నిబ్బరం పరిస్థితులే చెకూరుస్తున్నయ్ ఇంతవరకూ. కాని, భవిష్యత్తులో యెప్పుడో యిలాటి ఆలవాట్లకు శాశ్వతంగా ఒరిగిపోరిం చూసుకుంటాను. నిజంగా నేనుపడ్డ పడుతూన్న మానసికబాధలు నీకెంతెలుసు? ఎవో చేయ్యాలనుకుంటాం మరేదో చేస్తాం, కౌలప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతూవుంటాం: అందుకనే దక్కినంతే చాలుననే తృప్తి యెప్పుడూ వుంటుంది నాకు. నువ్వు దానికి ఆలవాటుపడితే మనస్సు కొంత కుదలుబడుతుంది”—

అతను మాగిన్నుగా అటు వొరుగుతున్నాడు. అతడు తననించి దూరమైపోతాడన్న భయం అంకురించగానే ఆమె మరంతదగ్గరగా జరిగి అతడిమీద చెయివేసింది, జంపగా. కాని ఇవారే అత గేండు కనో చిరాకుపడినట్లులేదు. కొంతసేపటవరకూ తన భవిష్యత్తును గూర్చిన ఉపోహానాలో కాలం గడిపింది. బట్టబాని గడియారంగా ఒంటిగంట అయింది. సుందరి నెమ్మదిగా లేచివూర్చింది. అతడు గాఢనిద్రలో వున్నాడనుకొందిలావుంది, మితిమీరిన ఆవేశంతో ఆప్యాయంతో అతనిగుండెల్లో చెయివేసి నిమిరుతూ మొహం దగ్గరగాకెచ్చి అతనిమొహంలోకి చూసింది. ఆ తొందరలో తన పెదవులు అతడి బుగ్గలకు తాకడంకూడా గమనించలేకపోయింది. మూసినరెప్పల్లో కనుగుడ్లు కదులుతున్నట్లయి కొంచెం నిగ్గుపడింది. తను ఇంతగా యెన్నడూ చొరవతీసుకుని యెరగదు. ‘మేలుకొనే వున్నావా?’ అని గాభిరాగా అడిగింది సుందరి. ఆ...ఏదో కలాచ్చింది, ఆలోచించుకుంటూ యీ లోకంలోకి వస్తున్నాను, అన్నాడు రాధ కన్నులు తెరవకుండానే. ‘నన్ను గూర్చేనా?’ అడిగింది సుందరి; తన ఆదుర్దానుకురించి అతడు నవ్వుకుంటాడేమో అని అనుమానించుతూనే. ‘హే...’ అని పెదవులు కదల్చకుండానే చిరునవ్వు నవ్వాడు రాధ.

‘ఏమిటి?’ అన్నది సుందరి — ‘పడుకుందూ, ఇంకా యెంతసేపు మేల్కొంటావ? నిన్నుగురించే కలాచ్చింది. దానినిగురించే ఆలోచించుకున్నాను మెలకువగా, అన్నాడతను. అమాయకంగా అనంద వివసరాలయంగా మి. ‘ఈరోజు నేను మరిచిపోతాను యెప్పటికీకూడా, అన్నది. ‘నాగా ఆలోచించుకుంటే జీవితమూ ప్రతిరోజూ అంతే’ అన్నాడతను. నిజమే ననుకున్నది సుందరి; గుండెల్లో బరువు సగం తగ్గినట్లయింది.

2

ఉదయం నిద్రలేచే సరికే మంచంమీద కూర్చుని అతడేకో పుస్తకం చదువుకుంటున్నాడు. ‘అప్పుడే లేచావా’, అన్నది సుందరి, గుప్పెళ్లు బిగించి, నడుము సాగేటట్లుగా వొళ్లు విరుచుకుంటూ - “బాగుంది నీకు మల్లే నాకూ కాలం విలవ తెలియక పోలా, అవసరాలు తీర్చుకురా, టిఫెను కాఫీలు తెచ్చాను, అన్నాడు రాధ, ఆమెవంక అడోలా విలక్షణమైన భంగిమంలో చూస్తూ “ఎందుకు కాఫీ. నేను కాచియిచ్చేదాన్నిగా” అన్నది సుందరి అతనివంక తృప్తిగా చూస్తూ.

“ఈ నాలుగునోజులూ రిన్ను అట్టే కడు పెట్ట వల్సివోయి!” అన్నాడతను.

“వాపం రోగా వేళ్ళకి కాఫీ అవియ్యకపోతే సతాయిం చే మనిషికి యివ్వాలే అనుంతంగా యంత జాతకల్పించేవా?” అని, అందామె లేచిపోతూ నెలచేతిమీద ఆగుచు.

“వచ్చువు అంగుదాబులోనించి కెన్నోతున్నవ్వును చాల విలువ పెరుగుతూ వుంటుంది.” అన్నాడతను గొడిగా నవ్వుతూ.

“నువ్వంత మంచివాడవు,” అందామె, అతని కరుణగావచ్చి మోకాళ్ళపై కెంతుచేతులూ అన్ని.

పుస్తకం ముఖం ముంగునించి వక్కకు జరిసి, “నానా మంచికేసుగులు ఇంచుమించు సమపాళంలూ నే మేళవిస్తున్నాయ్” అన్నాడు రాధ సిద్ధాంతం నెలువరించే గోరిగిలో.

“ఒకళ్ళ మంచికేసుగులు నిర్ణయించాల్సినవాగు ఇరుల లను కంటాను” అంటూ కనుగొములు పైకిలాగి ఇప్పటికి మొదటిసారిగా విజయగర్వం ఉట్టిపడేలా ముఖం పెట్టింది సుందరి.

“అది పొరపాటు, గొంగతనం చెనేవాడు అని తిప్పని తెలిసే చేస్తాడు, అయితే తెలిసికూడా అలా చేయడానికి గల కారణాలు అంతర్యాలు చెప్పడం ఇవ్వదు పదగు. మంచిపనికూడా అలాగే పూహించుకుని చెస్తాడు, కనీసం అది తన గర్వం అనుకుంటాడు. సరే మంచిచెడుగుట్టు గురించిన మీమాంసచాలుగానీ, బహుశాదేహం తొందరగా తెలుసు!...అంటూ మళ్ళీ పుస్తకంలోకి దృష్టిపా నిచ్చాడు—

—బహుశా ఆరనితో హేతుకి వెళ్ళిడానికి మొదలు కొంచెం జరిగింది. కానీ తరవాత గర్వపడింది. ఏమైనా యంత వారవగా వెంట పోగలగడానికి ఆతను తనకేమిటి?” అన్న బాధ అడుగడుగునా కేధించుతూ నే వున్నది. —హేతువాళ్ళు అతనిపట్ల మాపిస్తున్న అభిమానం, నాళ్ళ అతినికిచ్చే గౌరవం చూసి ఆశ్చర్యపడింది. తెలు కొచ్చి “నువ్వంటే వాళ్ళ కంత గౌరవం యెలా వుంది?—అయిన కాడికి గుడ్డలు కొనడానికి మీరంత భాగ్యవంతులు కాదన్నా వుగా!” అన్నది సుందరి అతనికి ప్రక్కగా నడుస్తూ.

“అదా నీ సంతోషం! డబ్బునిబట్ట వచ్చే గౌరవం పేరు; కృత్రిమమైన మీనవల్ని బట్టి వచ్చే దింతింటే ఘటిది. చైగా నీలాంటి అందమైన అనుంగు చెలికత్తెతో గడప త్రొక్కగానే గవర్నరు హోదాతో సగంసం అనుకుంటాగు కొందరు మూఢులు” అన్నాడు రాధ, తల అటు తిప్పుకుండానే. వాక్యం వివరి భాగం ఆమెను కొంచెం బాధించింది. అతను చెప్పినట్లుగా అన్నీ కానాలంటే సన్నికారుకి యెలా లభ్యమాతయే? అతనిప్రక్కగా నడుస్తున్నది సుందరి పరధ్యానంగా. చీర కుచ్చెళ్ళు కొంచెం నెప్పకాలిలో యిగుక్కున్నట్టై ముంగుకు తూగి చేత్తో అతణ్ణి కాదుకుంది. దారి చూసుకు నడు! అంటూ తల తిప్పుకుండానే హెచ్చరించాడురాధ.

—ఇంటికి వెళ్ళాక మళ్ళీ వోసారి బట్టలన్నీ చూసుకున్నది. డబ్బు సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి, “నా పర్పు విప్పనట్లుంది—అంత డబ్బూ.....”

“అవును నేనే యిచ్చాడ” అన్నా నడకు. చేతులు వెనక్కు కట్టుకుని ఏదో ఆలోచించుకుంటూ యిటు అటు పచ్చార్లు చేస్తున్నాడు.

“నువ్వు ఇచ్చింది పతాకాదేమా...” సుందరి.

“సరవాలేదు, ఈ దిఫాకి నేనే కొనబడ్డాను” రాధ.

“మరేమీ అనుకోకపోతే చొక్కమాలు...” ప్రకృతికంగా ఆపరివంక జూసింది సుందరి.

“ఏదో అనుకుంటారని చెప్పనలసివస్తుంది నూనుకోవడం యెప్పుడూ మంచిదికాదు” అన్నా డతడు పచ్చార్లు చేస్తూనే.

“ఈ పూట నున యిద్దరికీ యిక్కడే వంట చేస్తాను” అన్నది సుందరి అతనికి యెగురుగా వచ్చి సంబోధిస్తూ.

“ఓ...తెప్పకుండాను. నువ్వు వండనూ వచ్చు, నేను తిననూ వచ్చు, అయినా వొకదాంట్లో చేసి అంతులు, అభ్యంతరాలు మరొకదాంట్లో వుండవు నాకు. నువు వెళ్ళేదాకా యిక్కడే భోంచేస్తాను నీకంత మక్కువగా వుంటే. కానీ, నేను కాకపోరిని మాత్రమేనని తెలుసుగా!” అన్నాడు కొంటెగా మాస్తూ. తన వైచించి మరో బయపు దించేసినట్లయింది సుందరికి.

అన్నం వడ్డించినా? అన్నది సుందరి వంటయింటి గుమ్మంలో నించి. అంతెళ్ళోనే తన గొంతు నూలుతీయూ అదోలా మారి పోవడం చూసుకుని, ఆశ్చర్యపడింది. కానీ, యీ వ్యవహారం చాలా పరిమితమనే సంగతి తలుపుకున్నప్పుడు గుండెల్లో గతుక్కు మన్నట్లయింది. వెంటనే రాధ తనకు యెవరు? అన్న అనుమానంతో బాటు తెలియని ఆవేశం కమ్ముకున్నది. వెంటనే నిభాయించుకుని వడ్డన పూర్తిచేసి మరొక మారతణ్ణి పిల్చింది.

ఆమెకు అన్నం సయదడిందేదు. అతనుమట్టుకు దీక్షగా తల ప్రక్కకు తిప్పకుండా వట్టించుతున్నాడు. “వంట బాగుండాలా?” ఎంగుకు అడిగానా అని నాలుక కరుచుకున్నది.

“అ...కాలేకడుపుకి మండేగంజి. అయినా చేతనైనంత వరకూ యేలాంటూ జరగనేలేదు” అన్నాడు రాధ, తలెత్తకుండానే. ఆమె భోజనం యొక్కడి దక్కడే వుండిపోయింది. ఎంతో నేపటివంకూ అతని వంకకు మాస్తూవుండడంతోనే సరి పోయింది. ఏదో తెలియని అలసట, ఆవేశం ఆమెను నిలువెల్లా కమ్ముకుని అన్నం గొంతు దిగనీలేదు. మధ్యాహ్నం యేదైనా తిప్పించుకు తినవచ్చునని తృప్తిపడి పూరుకున్నది.

తీరుబడిగా ముందంపై నిడుంవాల్ని పిగరెట్టు ముట్టించాడతను. వంటయింట్లో పని పూర్తిచేసుకుని బట్టలు మార్చుకుని అతని యెవటికి వచ్చింది సుందరి.

“అయితే యంతకాలం నువ్వెంగుకు పెళ్లి చేసుకోలేదా?” అంటూ నూటిగా అడిగింది వక్కపాడి డబ్బా చేతికిస్తూ.

“ఒళ్ళు పొగరెక్కి—, అన్నా డతను.

“అయితే కానూవచ్చు” సుందరి చటుక్కున నాలుక కరుచుకున్నది.

“నేను నిజమే చెప్పాను, అన్నా తనను, మంచంనొంచి లేస్తూ—అఫీసుకు పోతున్నాను బిలుంటే సాయంత్రం వస్తా, తేక పోతే లేపు కనిసిస్తా” అంటూ చెప్పటకు చెబు పెట్టుకుంటున్నా ఉంది.

“ఏం బాంబులతోనా నీ బస్ యిక్కడే అన్నావుగా మరి, గాత్ర భోజనం...” మాట సగంలానే అందుకుని, “అవును అన్నాను, ఇప్పుడు జాబ్ క్యానిటీ వచ్చింది, మా మేనేజరుగారు ఇవాళనే సినిమాకు రమ్మన్నాను. బహుశా భోజనం యేర్పాటు కూడా అక్కడే జరుగుతుంది.” అన్నాడు రాధ—అందుకు ముందుకు వెయిబోతూ.

“మృత్యువే...”

“లేపు ఉదయన వస్తాను ఏం?...అన్న అతడి ప్రశ్న సుందరి చెవులకు కొంచెం కటువుగానే తోచింది. అతడు గడపలు దిగాడు. ఎంత సన్నిహితంగా వుండాలని ప్రయత్నించుకున్నా యేదో వోక మాటలో తనను మారానికీ నెట్టివేస్తూనే వున్నాడు. అతడు చెప్పింది నిజమేనా? నిజానికీ తనపై అంత మమకారమేవుంటే సినిమాకు వెళ్లడం మానేసి యిక్కడికి రారామా? ఆహుట మొహంయెదటనే అడిగితే యెలాగుండేదో...కానీ, అతను రోడ్డుమలుపు తిరిగి పోయాడు—

తలుపుక తాళంపేసి అఫీసుకు వెళ్లుతూ తీరుబడిగా ఆలోచించుకున్నది సుందరి. “అతడు చెప్పింది నిజమే నేమో...సాధారణంగా అబద్ధం ఆడుతు. కాకపోతేమాత్రం తనం జెయ్యగలడు? అతడే చెప్పినట్లు ఎంతదక్కితే అంతే ప్రాప్తమనే నిబ్బరంతో కాలక్షేపం చెయ్యాలేమో...”

—ఆరోజు నిజంగానే సుందరి అఫీసులో కాలుపెట్టేసరికి నమ్మలేనంత యింద్రజాలం ప్రత్యక్షమయ్యింది. తను రోజూ కూర్చుండేమర్చిదగ్గర వసుంధరమొగుడు విశ్వేశ్వరరావు కూర్చుని బల్లపైవున్న డ్రైఫ్ట్ తిరుగజేస్తున్నాడు. అతడికి ఆధికారం యెవ్వరిచ్చారు? నిర్ణాంతపోయి శుక్మంలో చేరబడినిల్చుంటే అయ్యి గారు పిలుస్తున్నారని జవాబు వార్త అందించాడు. అఫీసుగవద్దకు నేరుగావెళ్లి, అతడికి ఛార్జ్ వప్పించి, బదిలీ కాయితం చేతిబట్టుకుని ఒక్కదగ్గం పెట్టి తిరిగి వస్తావుంటే టిపార్టీ, అన్నా చెవనో...

విశ్వేశ్వరరావు ఇన్నాళ్లకు ఇక్కడకు రాగల్గినందుకు అఫీసు స్థాపుకంతకీ యానాటి అపరాధంలోనే లేనీరు ఇప్పించబోతున్నాడట! ఇంకానయం! తను వెళ్లిపోతున్నందుకు కాదుగదా!! పిల్లికి చెలగాటము, ఎలకకు ప్రాణసంకటమూ—

—కొళ్ళిడ్చుకుంటూ యింటికీవచ్చి మంచంపై నడుం వాల్చింది సుందరి. వచ్చేదాకా రావాలన్న తహతసాగాని, వచ్చి యేంజెయ్యలో తోచడంలేదు. ఈయేకాంతం మరింత ఖంగాగుగాను, భయావహంగాను ఉంది. అయిదుసార్లు గడియారంవంక చూసినా రెంటికీ పదినిమిషాలుంది. అత డెప్పడువస్తాడో...తనూ అతడి అఫీసుకీ వెళ్లివుంటే...ఇంకేమైనా వుందా? తన తొందర

పాటుజూసి అతడు కంటగించుకుంటే...అసలే తెలివితక్కువ జరిగిపోయింది. తన అఫీసునుంచే నేరుగా అక్కడికి వెళ్లివుంటే... ఎందుకీ అత్రత?—తనకు బదిలీఅయిందికదా అని అతడికి పెందరాల్లే యింటికీనెళ్లే ‘పర్మిషన్’ వస్తుందా? అక్కడవుంటే మరి పిచ్చి ఎక్కటట్టుంది. ఎక్కడో వీదో ఎడారిలో ఒక్కరై వుండి బోయినట్లనిపించింది. ఇంక అతన్ని గురించి ఆలోచించడం మానుకుని తన ముందు కార్యక్రమం నిర్ణయించుకుంటే...—మనసు మెదినుమైన బుప్పన రెచ్చిపోటీనట్లయింది. అతడితో తనకు గల అనుబంధం అంత ఊజాలమీద మర్చిపోవగినంతటిదా? తనవైజం అందుకు వప్పకుంటుందా? లేక అతడు తనకు వొరగబెట్టేదేమిటి? ఏమైనా అయివుండొచ్చు, అతడు అబద్ధం ఆడువని కాదు తన విశ్వాసం? కావచ్చు, తన భవిష్యత్తునుగూర్చి యేమైనా వాగ్దానం చెయ్యగలిగాడా? తకపోతే యింటికీవో మనసు రాయి చేసుకోవలసిందేనా?—తను అలా యెన్నటికీ చెయ్యలేదు. ఈ అల్లకల్లాటంలో అయోమయమైపోకుండా చెయ్యగలిగింది అతణ్ణి గురించిన తలంపుఒక్కటే. అందులో పొల్గాన్నప్పడే యిక్కడి వుండే రెన్నాళ్ళయినా ఒక మనిషిగా మెగులుకోగలడు—

—గబగబా తలుపువేసి బజారుకి బయల్దేరింది; అతడికేం కొనాలా అని ఆలోచించుతూ—ఆ పాత పాపులోకి వెళ్లకూడదు. వాళ్ళేదో తనవంక విచిత్రంగా వింతగామాస్తారు. కాకపోయినా లాగులకు చొక్కాలకు గడ్డలు కావాలని కోరితే యెవరలా చూడరు? ఈ వెధవప్రపంచం తీరే అంత. తమకునచ్చిన వీరలుకొనే స్వాతంత్ర్యం వారికి వున్నప్పుడు, తమమాత్రం నచ్చిన లాగుగడ్డ కొనుక్కు రాకూడదా?—అయినా వారి సంకుచితాభిప్రాయాలతో తనకేమిటి తక్కు? అతడికి తెలుపు ఇచ్చమని తెలుసు, అతడి స్వభావం ప్రతిబింబించేదికూడా అదేనని తన విశ్వాసం. ఇరవైయైదు రూపాయలు ఓట్లు చెల్లించి, బైటపడి గబగగా నడిచి యింటికొచ్చింది—

—ఇవాళ యెందుకనో అతన్ని విడిచివున్న ప్రతిక్షణమూ తనలో వొకవిధమైన వేదన కలిగించుతోంది. అతడు ఊజాలమీద యిక్కడకువచ్చి వాలితే బాగుండుననిపించుతుంది. అయినా తనకున్న ఆదుర్దా అతని కెందుకుంటుంది? సాగ్యమైనంతవరకూ అతడు తననించి దూరమై పోవడానికే ప్రయత్నించుకున్నాడు. లేనిపోని మమకారం బయటపెట్టి తనను మధ్యపెట్టి మరిపించాలని చూస్తున్నాడా? రాత్రినించీ అతడి ప్రవర్తన అసోలా వున్నట్లు పసికట్టగల్గినా మొహం యెదట ఏమీ అసలేక, అనే ధైర్యంకూడా చాలక, పెదవులపైకి వచ్చినమాటనే దిగమింగుకుని లోలోపల యేదో సమాధానం పలుక్కుని వూరుకున్నది. కాని అతడెలా చేయగలడా? ఏనో...ఎవరికీ యెరుక? తన స్త్రీ, అతను పురుషుడు.

ఇంతలో హఠాత్తుగా జ్ఞాపకం వచ్చిందామెకు అతడు పొద్దున్న చెప్పినసంగతి - ఏడుపొచ్చినంత పనైంది. గుండె దడదడా కొట్టుకుంది. మంచంపైన చాపమట్టలా పడింది. తనకు ఆవేదన పొచ్చినకొలదీ ఊజాలు చల్లగా దొర్లుతున్నయ్, గడియారం అటుకేసి తిప్పి గుండె దిగులుతో మర్చిలో కూలపడి నడుంవాల్చింది.

ఎంతోలేపు మైదుకలి నిడగోదామరి చేసిన ప్రయత్నం విఫలమయ్యింది. అయినా కట్లమూడుకునే పనులున్నవి. ఆటం అగక గడియారం ఇటుతిప్పి మానుకున్నది. తొమ్మిదన్నరకూ అయిన నిమిషాలు తక్కువ - వీధిసన్నుతుచేసింది. అయినా అతడు వచ్చేవాని తెలియడంలేదు. కాటం గడిచిందిని ప్రాచీనుకునే సరికి ఆకలి చేసులు గురు మన్నయ్. ఇప్పుడు తనేమీ చేసుకు తిరుగు స్థితిలోలేదు. కాఫీ అయినా పెట్టుకుంటే బాగుండును, అనుకున్నది, నెంబనే లోనింది ముగ్గురంబ నెచిమాతై బాగుంటుంటేమో అని. బట్టలు మార్చుకుని అద్దం మెండుం మానుకుంటే కళే లేదు; గొక్కుబ్బయినట్లుంది. బుగ్గిబాద చేత్తో రానుకుంటూ 'తను అందివకొరినా' అనుకుంది. కాచి హృదయం వత్తెను పలికింది. తన దెప్పడూ అందాన్ని గురించిన ఆలోచనలే రాలేదు. ఒకరికి అందిమైనదిగా కనబడాలని ప్రయత్నించలేదు కూడా. రాధ అన్నాడు, నీలాటి మొవంగల చెలికత్తై ప్రక్కన వుంటే తలెత్తుకు తిరుగులనని. అది అతడి హృదయాంతరాళంనుండి వచ్చిన మాటేనా? తనను సన్నిహితురాన్ని చేసుకోవడానికి చేసిన యెత్తై? అతని మెచ్చికోవ తనని ఉన్నతస్థాయికి తీసుకువాయింగా మానసికంగా? అదే తన భీతిత దరమ లక్ష్యమా?—అతి దురదృష్టవశాత్తూ అనివార్యమా? అయినా అతడు తన కేమిటి? ఈ ప్రశ్న తిరిగి రావడంతో గిజాటుగా కణతలు వేళ్ళతో నొక్కుకుంటూ వాలిపోయింది. —

నో క్రమాలకి తలుపుతెరుకున్న దప్పుడయింది. మారు పలకక పలికే నోటిక లేక కొన్ని క్షణాలపాటు కళ్ళిప్పగించి మాత్రా వుండి పోయింది. అతడు తన పరిస్థితి ఊహించి వాడిలా తలుపు తట్టడం మాని పెరుపెట్టి గంభీరం గా పిలుస్తున్నాడు. ఆ స్వరం చెవుల బడడంతో అంతకుముందటి ఆలోచనలు నెనకబడి ఒక నూతనోత్సాహం బొంగి వచ్చినట్లయింది—అది ఆమెలోని మానసిక బలహీనతా, అమాయకత్వమా? నిర్ణయించుకోలేక చివాల్న లేచివచ్చి గడియ సడలించింది. అతడు నేరుగా వచ్చి చేతులొప్పున పొట్టలు బల్లపై పెట్టి మర్రిలో కూర్చుంటూ “గోంచెకావా?” అని అడిగాడు. “చేశానని చెబితే!—అతనియెడల తను అబద్ధమాడలేదు. ఒకవేళ అలాంటి పొరపాటు జరిగినా మొహంమించి కళ్ళెల్లాకి మాని ఆంతర్యాలు దదువుకు నేపాటి తీర్చిదిద్దా అతడిది. ‘చదు’ అని చెప్పేసింది సుందరి.

“ఆ పొట్టలీలా యిచ్చి న్నాలు దగ్గిరకు లాక్కో” అని చేయి చాచాడు రాధ.

“నాకు ‘ట్రాన్స్ఫర్ మెమో’ ఇచ్చారు, ఇవ్వాలనించే ‘ట్రాన్సిట్’ ఈ అనుభాన్ని తన నోటితో ఉచ్చరించే శక్తి లేదన్నట్టు వణుకుతున్న కంఠంతో అన్నది సుందరి అతడి చేతికి పొట్టలు అందిస్తూ.

“తెలిసే ఇప్పుడు వచ్చాను, ఇక్కడ యేం గొడవ పడుతున్నానో అని. ఆవేశం జాస్తి సేకు, కాకపోయినా, మళ్ళీ చంటి పొవవీ కాదు.” రాధ పొట్టలు విప్పి పదార్థాలు సగం పంచి వేశాడు. తిరిగి యిలా అందుకున్నాడు—

“కానీ, ఎప్పుడూ—చెల్లెవాడనే—లంఖణం గుహ్యోపదేశాద్యనోను. కదుపు తొల్లుకుని సాధింపగలిగింది కానా తక్కువో అంటూ వొక్క పానా బడ్డూ చొమథుగా కట్టు కందించాను.—

ఆతడన్న ఆ మాటతో టెలి! హాథాంకు సేసినట్లయింది కామెరు. అతను యాగోరగిజో యీ యెంగుగు మెదతెట్టికట్టులో ఇంక కుంచారి వస్తుగితా? ఈ వొక్కమాట అని అందు చేశించి దానికే యిప్పుడు ఆనరాబదిరా దరుగెత్తుకు వచ్చాడా? ఈ అవస్థలూ అరదనే ఆనూబ తనపై యెంతటి నిర్దోష గానున్ను విసురుతుంటా వూహించుకోలేకనే అన్నాడా? తెలిసి తెలిసి యెంగు కింత దారుణం తలపెట్టినట్టు? ఈ మాటతో తనయెడల ఆతని కర్తవ్యం, బాగ్యత ముగిసిపోయినట్టే భాదించి అంటున్నాడా?—అకలి నెగలకు నోడీ ఆలోచనల పాగులు మురింతే కమ్ముకుని గజవిడి చేస్తుంటే ఆమె యెండా తొడక ఏమీ ఆనలేక ఆతని వంక తనేకంగా చూస్తూ వుండిపోయింది. “మంచినీళ్లు” అన్న అతని పిలుపుతో ఉలిక్కిపడి అక్కణ్ణించి లేచి నడిచింది.

“పోనీ అతడే తనని పెల్లి...చేసుకోకూడదూ? అంగుకు తమ సిద్ధమేనా? అతని అంతస్తుకు తను తగదా? అంతస్తు? ఎవరి తాదా తుకు ఎవరు నిర్ణయించగలరు? హృదయంలేని స్వార్థపుత్వాన్నే అనేకా సట్టుకు పాకులాడుతున్నాడా యిన్నాళ్లా? తన యెడల ఆత్మీయతను ప్రకటించి యెన్నిసార్లు కొండెక్కించలేదు?—మంచినీళ్ళి గ్లాసు బల్లపై పెడుతూవుండగా అనిశ్చితత్వం ఆట్టసేపు భరించలేనన్న, అతిడి మాటలు స్ఫురణకువచ్చి, కళ్ళవశం గా వోణికి బావవంతో వేళ్ళి పట్టుతప్పి గ్లాసు చెయిజారి కిందపడిపోయింది. అతడు తలెత్తి నూటిగా ఆమె మొహంలోకి చూశాడు; అన్నాడు.

“అనుకుంటూనే వున్నా” అంతి పనిచేస్తావని, ఏదో అనుకుని మరెవో చెయ్యబోవడం తెలివితక్కువ. తాత్కాలిక ఉక్లే కాలకు లొంగిపోతే ఆశించిన ఫలితం అందక పోగా పర్యవసానం భయపడంగా వుంటుందని తెలియదా? అది గ్రహింపజేయడానికి యిన్నాళ్లా పాటుపడ్డాను. కొత్త బాగాలు వచ్చిపడుతున్నప్పుడు వాటిని తట్టుకోవడానికి కావలసిన గుండె నిబ్బరం పరిస్థితలే చేశారున్నా వుంటాయ్. ఆ కైర్యంతోనే, నేనూ లాక్కొస్తున్నాను. అపాటి గుండె దిలుపులేనివాళ్ళికి, భవిష్యత్తు అయోమయంగా వుంటుంది. ఎంతవరకూ దక్కిననే చాలుననే తృప్తిలో వున్నవాళ్ళకు ఏ బాధా వుండదు. నాలుగు బడ్డూలు తిని నీళ్ళితాగి ఆకలి దల్లార్చుకో! అన్న తీరుబడిగా ఆలోచించుకోవద్దు, అర్థం లేని ఆరాటాలకు పోయి మనసు పాదుచేసుకోవడం మంచిది కాదు.” అంటూ అక్కణ్ణించి లేచివెళ్ళి గడియారం బల్లమీద పెట్టి వున్న పొట్టం యేమిటో అని విప్పి చూడబోతున్నాడు.— “నీ వేదాంతాలు ‘నాకేవీ అక్కలేదు’ అన్నది సుందరి; నిరుత్సాహం వెలువరించిన ఆవేశం గుండెల్లో గుబులుగా రగిలిస్తూ వుంటే—

ఆతడన్న విషయాలలాగే ఆ మాటలనూ గాఢంగా తీసుకోక చులాగ్గా సమాధానం చెప్పాడు. “అర్థం కాని మాటలన్నీ వేదాంతాలే అనుకుంటారు చాలామంది. నిజానికి వేదాంతం చెప్పే

తామకు నాకులేదు. దీనే మోగవలసి నీకులేదు. నీవితంబో
వొక విదమైన ఆచారవాన్ని మాత్రమే గూఢబుద్ధిని వచ్చిన
మాటలు నావి. పాపజనుకు, నోజు కొకటిను. అలాంటిది
చివరికి మిలికేది యేమివుండదు." పాల్గొం తిరిగిట్టి ఇల్లువెళ్లి
పెట్టాడు—

ఆమె నాలుగడుగులు నుంచుకున్నది ఆవేళిలో మెదో
అడగబోయి, గొంతు పెళుంపుకు ముందుకు వచ్చి వ్రంపి
పోయింది. ఆకాశం చిక్కినా అందమయ్యవన్నది అడగలేక
కోవడం, ఈ బలహీనత అడగాగా జానుకుని అతడు తనను అన్ని
విధానా అనుగ్రహించి నంకరం గమనించికే ఆమెకు కన్నీరు
తప్పు మరెవరి సమాధానం ఉండలేదు. తన ముగ్ధావస్థను అతడు
జాలిపడి మరేవో కొత్త పరిస్థితులు వెదికి తనకు ముందుగా
నిర్దేశించబడిన, దిక్కుదిశాలోని బలహీనత, ఇన్నాస్తి ఇన్ని
విధాలుగా తనను అణగివేస్తున్నది ఆమె హృదయంలో కుళ్లి
తిరుగుతున్నా, ఆ ప్రామాణ్య అంతరించి అంతరించి నూతనం
యేర్పడుతున్నది కనుగొనె—

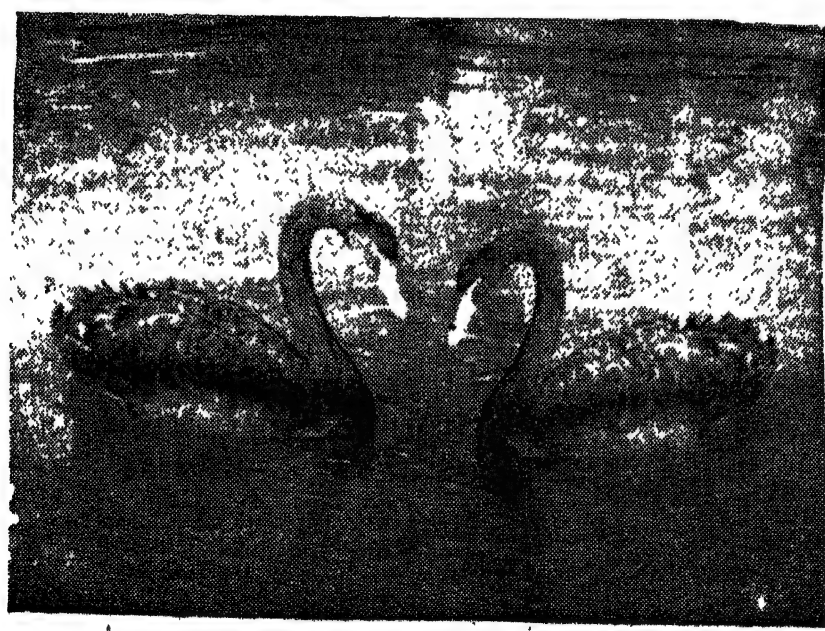
ఆతిక్రమించలేని నీవో వొక ప్రాపంచిక శత్రువు తననీ తీరుగా
కట్టిపెట్టున్నది సుదీర్ఘమైన వచ్చినప్పుడు దానికి తనూ బాధ్యురాల
అంటే నేనాటి నెలక మాపు, మనసులోని ముగ్ధన, ఇంతటితో దినిని
అంతరించుకొంటేనే నానంబుందనే అవ్యక్తమైన ఆరాటం, తన
జీవితంపై యెడలని ప్రభావంకూడని కొన్ని భౌతికవాంఛల
ప్రాబల్యం కట్టతో కూడిన వొక తీరైన భావజలత, ఆమె కళ్లిల్లో
ప్రకృటంగా కనబరుతున్నా, ప్రహేళికలతో అందుకు ప్రయత్నిం
చిని రాగమధులలో యేమిమైనా వికారమూ కనబడలేదు. పై పెచ్చు
అన్ని భౌతికవాంఛలూ వదిలి అవ్యక్త ఆనందంకోసం ఆరాటపడి
బోయే ఆతురనేనాస్తికా ముఖకవళికల్ని మార్చుకుని పెడవి విరిచి
యింకా అందుకున్నాడు— “అయ్యో, ఏంటివైతంమరికే పరిశీలన

ప్రాబల్యాలకి అందరూ తలొగ్గవలసివచ్చి. మరి ఈసంయోగవియోగా
లకేమి కిరీరాటకుగాని అత్తులకు కొడుకులా! ప్రవాహంలో కిరి
కొట్టుకుపోయే తొయ్యిగర్రల్లా కొంతకాలం కలిసివుంటాం, మరి
యేవో దిరంగం గాటంగా తనలగానే యెవరిదారివారు చూసుకో
వలసివుంది. ఏమైనా, నోసుకువస్తున్న ప్రవాహాన్ని కొదవి నీలవ
కల వారెవరు? అందుకు నిద్రమైస్వప్ననే శివితలేషం గాఫీగా నాగ
బోగొంది.”—ఏదో బోకంబోగించి వినిబుద్ధులైనట్లున్న ఆతిరి
మాటలు చెవులబడుతున్నా ఆమె చలించలేదు.

తను అశించింది యీ కర్మనానం కోరలేనా? చివరికి తనేం
మిగుల్చుకున్నట్టు? వాగి ప్రకృతినిమూ ఆకే చెప్పకొనాలి!
రాన వెప్పే మాటలన్ని యింకా వ్రంబయ్యే అది అక్కడ? సూర్యమేదని
గుర్తించి వర్తించకపోవడం తనతప్పుకామా? అవలంబ తీరాక పెడ
వులకు రారుకున్న పంచదార నాలోని పాపీగా నిప్పుదరించి నూరు
కుంటారు కొందరు. రాగ అలాటివారి కొద్దలనే చేరతాడా?
తనివ్వకు ఏమయ్యింది? ఏమీకాకను. ముగ్ధావస్థ ప్రాంతం
లోకి అడుగు చెల్లబోతున్నది. ఎక్కణ్ణించి వచ్చావని ఎవ్వరైనా
ప్రశ్నిస్తే ‘రాగ దగ్గిర్నుంచి’ అని చెబుతుంటా? అలా యెన్నటికీ
జరగదు. తనను శంపనవాడు రాగగాను. తనె అతణ్ణి విడిచి నెల్లి
పోతున్నది. పాతిబంధాలు వదిలించుకుని బయటపడుతున్నది.
అతడు అలాగే అనుకుంటాడా?

చివల్ని అక్కణ్ణించి కదిలి నువ్వులలో అగుగుపెట్టాడు
రాగ. ‘నీరే వెల్లివస్తా, వీలుంటే దేవులైలుదగ్గిరి కలుసుకుంటా,’
అంటూ అగుగు తైటపెట్టాడు. రావచ్చి చెరువాయని నాలుక చిగ
రకు వచ్చిందినాలు. అంతలోనే అతిగు వరిగా ముంగురు నాగ
బోయాడు.

ఆమెన్నాడు అతిగు వచ్చేదరికే రైలు వాటిస్తోయింది.

నన్నయరచనతోనివళిప్రాసములు

శ్రీ రామర దొరసామిశర్మ

వళిప్రాసములు తెలుగు కవిత కనాదిగా నేర్పడిన విశిష్టాంశాల విన్యాసములు; మీఁగు మిక్కిలి తెనుగు శబ్దరూప నిర్మాణము నకును వ్యాకరణమునకును మూలాధారములగుట గోవిగుల కెల్లరకుఁ దెల్లంబు. నన్నయ యాదికవి, వాగమౌనమఁడ. అతి ప్రయోగములే తరువాతి కవులకు శిరస్థములు. వ్యాకరణము గ్రంథకర్తల కా భిక్షారక రచనయే ప్రమాణము. అతని భారతి బాగములోని గంగోవ్యాకరణ విశేషములు సమగ్రముగాఁ బ్రదర్శింపఁబూసెట విద్వాంసుల ఘుఘ్మ కర్తవ్యము. ప్రస్తుతియు నన్నయ రచనలో నా దృష్టికి గొంగరించిన కఠినము యతిప్రాస విశేషముల నీ వ్యాసములోఁ దెలుపఁదిలఁచితి.

ఇంగుఁ బ్రధానముగాఁ దెలియఁదగు విషయ మొకటి గలను.

కవిత్రయ భారతి పద్యములకుఁ బాఠాంతరములు చెప్పెట్లు పరస్పర విగచ్ఛదులై పాఠభేదమున్నవి. ఆ పాఠభేదములపై సప్రమాణముగా సమన్వయించి ప్రకటించిన నేకాని భారతము నాధారము చెసికొని యంగో వ్యాకరణముల రచించుట సాధ్యముగాదని నా తెలింపు. లక్షణగ్రంథములలో భారతి పద్యములు భిన్న భిన్న పాఠములతో నాయాచక్షణిక మతానుసార ముదాహృతిములై యున్నవి. ఇట్లుండుటచే నే పాఠము గ్రాహ్యమో యేది యగ్రాహ్యమో తెలియుట కష్టము. ఉపలబ్ధ ముద్రిత లిఖితప్రతులను లక్షణ గ్రంథోదాహృతులను సంప్రదించి కవిత్రయ భారతమును బ్రకటించుట యాంధ్ర భాషాధారకుల ప్రధాన కర్తవ్యమని నా మనవి.

ఇంకఁ బ్రకృతమునకు వచ్చెదను. వావిళ్ళవారి భారతి ప్రతి సమసరించినందు నుపలబ్ధ లక్షణ గ్రంథములఁ బరికించినందు నన్నయ భిక్షారకుఁడు వాడిన యతిప్రాస విశేషములఁ బ్రదర్శించెను.

యతి భేదములు :

(1) స్వర యతి:— ఇది ప్రసిద్ధముగాన లక్ష్యములు చూపలేదు.

(2) ఋవళి—ఋ - రి - రి - రె - రే లు మిత్రములు.

ఋత్విజాంఘిని విచా + రించి పూజించితే (సభా-2-11)

(ఈ లక్ష్యమును జూపిన లక్షణగ్రంథములు—అప్పకవీయము, కవిజన సంజీవని, సర్వలక్షణసార సంగ్రహము, లక్షణ శిరోసుణి.)

(3) ఋత్వసంబంధవళి—ఋత్వమునకి— ఇ-ఈ-ఎ-ఏ లతో మైత్రి. మహ్యక్కర—ఇందుండు మీనని కృష్ణమృగచర్మ + కృత

కునాదము. (అశ్వా 8-97. వర్ష యుగమున గంగ 4-వ గణ ముపైయతి)

(4) ని కారవళి:— ఈవళి భేదమున నందఱాత్మకఁ డొక్కఁడే నెప్పెను. కిక్కిర చందక ర్తలు తనవలేను. 'ఇది గది విసమిప్పులు నుళి, యోదయేరియుఁ జగువుబుద్ధి యేకావొనముకొ, పదపడి గ్రంథములన్నియు, నెదికి నెదికి సారమెల్ల వివరింపంగకొ' అని కృత్యావిలోఁ బ్రతిష్ఠ గావించిన యప్పకవియే యీ యతి విశేషమును స్పృశింపకుండుట వింతియై కానింబడియోడి.

అనంతుఁడు 'కృష్టిలేను కారినకావ + కికి నంగ (1-89)' అను సాద మునిహరించి 'ని-కి' యతిమైత్రిని జూపెను. కాని యంగులకుఁ బ్రయోగాంతరములు మృగ్యములు.

నన్నయ 'కృతపీఠ్య నమెల్లఁ + కృష్టిసేసి అని-7-183)' అను పద్యనాదమున 'కృ-క్' లకు యతిమైత్రి ఘటించియున్నాఁడు. ఈ భిక్షారకప్రయోగమును లక్షణకాఁడు నిపలక్షించినట్లు లేదు. నన్నయప్రయోగముం నిలకించినకావోలు శ్రీనాగగురు కాశి ఖంఘములో 'ఘృతప్రయోరాశి సం + కృప్రావళికమై' అనుచోట (5-281) నివళిం గూర్చెను. ఈ నివళిం గూర్చిన విశేషము లన్నింటిని నా 'నికారయతి' అను వ్యాసమునఁ బ్రదర్శించియున్నాను. (మా. అంగ్రసాహిత్యసరిషత్పత్రిక—జయ—౪ సంచిక)

(5) వర్గయతి—స్పష్టము.

(6) మువిభక్తియతి (పోలికవళి)

విభక్తి ముకారముతో — పు-పు-బు-భు-లకు మైత్రి — పాడిచియు వివిధాస్త్ర శస్త్ర + ముల నుద్ధతులై (ఆది-2-95)

బోరనఁ దానగ్నినూక్త + ములతో నెసఁగెకొ (ఆది-2-89)

భువనంబులయందు సర్ప + ములఁద్రమ్మరుటన్ (ఆది-2-118)

ఎట్టి విశిష్టకులంబునఁ, బుట్టియు సదనద్వివేక + ములు గల్గియు (ఆది-5-58)

భూమతధాన్యంబు బీజ + ములు వణిసిలకున్ (సభా-1-44)

గమనిక:— కేవల ముకారయతికిందుఁ బ్రయోగము గానరాదు.

(7) భిన్నయతి—ధరించు, పోషించు, ఉపమించు— ఇత్యాదులకు ఇంచు గాగమ యుక్త క్రియలగు వ్యంజమునకే కాక స్వరమాత్రమునకును యతిమైత్రి గూర్చినగును. అప్పకవి యీ స్థలములగు వ్యంజనమైత్రి యొక్కటే యాశీరించె. స్వరమైత్రి యింకాతని కిష్టముగాదు. నన్నయ స్వరమైత్రి పాటించినందులకే క్రింది పద్యపాదముఁదిలకించునది—

‘సందియం, దీక్షనీయ కాంతి మహామింపంగ (అది-5-151) (సందియం—ఈ దీక్షనీయ—ఉప+మించు)

(8) ఎక్కటివని—(వికరయతి)

నన్నయరచనలో ‘మృ, ర, ఖ’ అనునవి తమతమకే ప్రత్యేకముగా యతిమైత్రినింగు స్థాయి గొలిచినవి. అప్పకవి మతమున కేఫ ద్వయము మాత్రమే యీ యతిగ్రహణకేగలు. అనంతానాథాదులు మిగిలినవల నెక్కటి వర్తింపజేసెడిది.

(9) అధేదియతి—స.గ.ర.భ-మలు మిత్రములు.

వలయా రధేదియను మాత్రము ననుసరించి ‘వబ’లకు యతి చెల్లును పవర్తమునకుఁ జెందినది బహుముగాన, పభవభలు నాల్గు వకారముతోఁ బ్రధాన్యముతో పేరిఁజెల్లునని యప్పకవి అభేది, అభేద వర్ణయతులు రెండుచెప్పెను. అనంతాదు లభేదియతి యొక్కటే చెప్పి రెంటిని సంగ్రహించిరి. కొందిలు విద్వాంసులు భారతములో నంగు ముఖ్యముగా నన్నయభాగములో అధేదియతి ప్రయుక్తముగా విని చెప్పెదమరు. అట్టి ప్రయోగములఁ బూర్వలాక్షణికు లుదహరించి యున్నను వానికిఁ బాఠాంతరములు వక్కానించి సమర్థింతురు. పాఠాంతరములు చెప్పఁబూనినచో నెట్టివాని నేని మార్చవచ్చు. ఇప్పట్లనఁబూర్వ లాక్షణికోదాహరణుల నెల్లఁద్రోసి రాజనూట సంభాష్యముగాదు.

ఒక్క యుదాహృతి చూచుటకు—

‘సంతజల పూరితంబుల’ నూతులు నూటిటికన్న నూనృతవత యొక బాపిమేలు మఱి + బాపులు నూటిటికన్న (అది-4-94) ఇంగు రెండవపాదమున ‘వబ’లకు యతి. ఈ యధేయతి నివారింప నెంచి ‘వతయొక బాపిమేలు మఱి + బాపులు’ అను పాఠాంతరము చూపుదురు. బాపులను సరళపాఠమును చూచి యీ వాపుల యన్వరస పాఠ భేదమంటఁగల్గుట సరి కే రంగకవియు నప్పకవీయు నభేదయతికి పద్య పాదమే యుపహరించింది.

నన్నయ రచనలోని యధేదియతి ప్రయోగములొన్ని చూపెద. వేల్పులలోనఁ తెద్యధర్మ + వున్న సత్యమునన్ (అది 5-92) వీరుండగునరుని యేయు చ—పారశిరావలుల నడుమ + వారింపుంగా (అది-7-199-రంగకవి) విరుగారసురప్రీతి బుద్ధిని + భేద మెన్నఁడు లేదు (అది-8-289;—చింతామణి, అప్ప, లక్షణ, సర్వ)

పరమధ్యానో, పరతేంద్రియవృత్తి నున్న + వారి శివీకున్ (అది-2-172; అప్ప, సర్వ, చింతా)

శివోన్నత మదముఁబోలె + నెరిఁగెనుదానిన్ (అరణ్య-3-292) వ్రతిముల కేవళాజలన + పారజపంబుల (అరణ్య-3-78) - లక్షణ. కన లజ్జుల మ్రుచ్చులఁగూ, ర్పని వారలఁబగఱవలని + వారలృతి (సభా-1-41) వేణి సరస్వతి + పెన్న యైరావతి (సభా-1-72)

ప, ర్యతము గ్రహించునట్లు తర + బాహులవాని గ్రహించి (అరణ్య-1-811) అప్ప. అ, పారతపోయత్తురై + వారికిఁ బడయన్ (అరణ్య-1-871) అప్ప. సర్వ. వెండియుఁ బధమహిఁది పకారము

నకు నాదేశము గావచ్చిన వకారమునకుఁ జెక్కెడల రభేదయతి మఱువ ముడితి ప్రతియంగుఁగానవచ్చు, ముచ్చుకకు—

పరంగనని మనయందు వీ + ద్వగియొనిన్ను (వీడు + పడు; అది-4-228) పున్యాపరుల లోకంబులు, వడియుజయస్వర్గి + ఫలమూ నూనె (అది-7-61) భార్యనొడ్డియోటు + వటినభిర్తి (సభా-2-2) 80

భవన మెప్పొట నె + ల్వసఁగఁబోలు (అది -1-115)

(10) పరసయతి—ప్రసిద్ధము; లక్ష్యములు మాపఁబడలేదు.

(11) సంయుక్తియతి — సంయుక్తాక్షరమున నేకేనొక వ్యంజనమునకు యతి మైత్రి గూర్చుట; ఇదియుఁబ్రసిద్ధము. నన్నయ రచనలో నిందొక విశేషము గానవచ్చెడిది.

(అ) క్ష—కవలసంయుక్తిము. కవలలో నొకదానికి మైత్రి గూర్చునను. నన్నయ క్షకారములోని కకారమునకే సర్వత్రయతి పెట్టినట్లు గానవచ్చెడు.

మా:- క్షేత్రిమునంబ్రకకాశగతి + ఛలన (అది-1-108)

క్షోణీ...ది + క్కుల్, క్షీణోత్సాహ — గీర్వాణ (అది -2-12).

ప, క్షతివాత హతి—శకలా + కారంబు (అది-2-92).

ర, క్షిరితి—భుజ + గంబుల (అది-2-103).

ఈ క్రింది స్థలద్వయమున మాత్రము వకారముతోటి మైత్రి గలదు—మా—

క్షత్రి చరిత్రుఁడై పరంగు + సత్త్విమునన్ మఱి నీ సవిత్రి కిన్ (అరణ్య 3-186)

అసన్మాచికలో ‘గర్వమునన్, గర్భమునన్’ అను పాఠాంతరములు గలవు. మఱొక్కటి; క్షమయ శాల్పియుండు + జనదెల్ల ప్రాప్తు (అరణ్య-1-217)

దీనికి పాఠాంతరము గానరాదు.

(ఆ) జ్ఞ—ఇంగు చి క జ యు కి ప స లతో మైత్రి గూర్చబడి యున్నది.

తిప్పనవ్యాజ విశేషవతి లక్ష్యములు లేవు—అనఁగా న-ణ అ తోను క-ఖ-గ-ఘ ల తోను మైత్రి గూర్చబడెను.

ఉత్తిమ, జ్ఞానము...సంహతి (అది-1-158)

య, జ్ఞమ్ము...ప్ర + జాపతి (అది-2-226)

(12) కంకధ్యాది యతి (పరమాప యతి)

వేదాంతి శిబ్రమున స్వరమైత్రి పాటింపఁబడినది.

వైరివే, దంప గండ విదారి ఘోరత + రాసి భాసి భుజార్గళా (అది-3-228) ఈ పద్యపాద ముదహరించినారు లాక్షణికు లెల్లరు—(చింతా, అప్ప, కవిజన, లక్షణ, సర్వ, రంగ)

(13) ప్రాది యతి—ఇప్పట్లన వ్యంజన మైత్రియే యధికముగాఁ పాటింపఁబడినది; స్వరమైత్రియు లేకపోలేదు.

వ్యంజన మైత్రి:

అదిపర్యము—

కా, స్త్రముల—ఉ + వాత్త (1-10)

భా, రత్నమరాప గౌఢము ని + రంతర (1-73)
 మదుఁగి నీగిని స + మాఖ్య (1-81)
 అ, మ్నాయము—స + మంచిత (1-90)
 అ, పేక్షించు—అ + భేద్యుఁడు (1-99)
 వ్యవగత—వచ్చు (1-150)
 బహుర్ని—ఉ + హాసిత (1-28)
 మనవక—స + మర్పణ (2-43)
 ఉ, పాయము—పసుపు (2-53)
 ని, రాస—రత్నోభయముల్ (2-124)
 ప్రారంభ—పాలన (2-240)
 ప్రియపత్నులు—అ + భీష్ట (3-88)
 అ, భృదితుండై—బుధనుతుఁడు (3-125)
 భీములుగా—ప్రాప్త (3-142)
 అ, పేత—పెరుగుచు (4-9)
 స, ముల్లసన—మునివర (4-40)
 మీకును—స + మీహిత (4-129)
 మహితల—స + మక్షము; మహిమ—స-మరిత (6-50)
 భారద్వాజ—అ, పాయము (7-15)
 పయలుట—ప్రారంభించె (7-16)
 దానికి శివుఁడు ప్ర-త్యక్షమయ్యె (7-36)
 అ, త్యంత—ధర్మపు (7-59)
 పంజిన—ప్రాణ (7-120)
 మాకు—స + మస్త (7-156)
 ప్ర, తీక్షించు—న-దీతీరముజ్ (7-266)
 తల్లి—ఉ + దాత్రి (8-53)
 సభాపర్వము:—యు, ద్విము—ఉ + దిగ (1-162)
 తరణి—ఉ + దార (1-241)
 ని, రాకృతులు—రాజులు (2-93)
 రక్త—ప + రాక్రమ (2-269)
 ఆరణ్య:—అ. పార్థిక్యత—పరమార్థ (1-28)
 మనమున—స + మగ (1-359)
 పీతి—అ + భీష్ట (2-320)
 దు, ర్మతి—స + మాప్తి (3-253)
 అ, భ్యంతర—ప్రతిపక్ష (3-353)
 అ, త్యంత—విది + తప్రతాప (3-353)
 స్వరమైత్రిగల పట్టులు:—
 మధురాక్కర (ఆది-4-49) దినికి 4-వ గణము ప్రథమా
 త్తరముయితి అనఘ,యుప నేత,మతీయు ని + రంతరా, ధ్యాపకుండు
 (1 నూర్వ - 3 ఇంద్ర - 1 చంద్రగణములు)
 ని, రర్థకంబదానె - యవనిమీద (ఆది-3-31)
 ఆ విషినాంతరంబున ని + రంతరనిష్ఠ (సభ-1-138)
 అతుల—ని + రంతర (ఆరణ్య-4-65)
 ని, రాగసుండ—సద్గు—జాన్వితుండ (సభ-1-138)
 అప్రమాణమును దు + రాత్మకులకు (ఆరణ్య-1-282)

అను వివేకమని య + పార్థకంబు (ఆరణ్య-4-128)
 కంఠ—ఉ + కెంద్ర (ఆది-3-215)
 (14) నిర్వృతమానాని—ఉ + యయతి
 ఆదిపర్వము:—నా, రాయబురట్లు వాసగ గ + రామర వంశ
 విభూషణుండు నారాయణగల్లు వాజ్మయ గు + రంతరాదున్
 (1-25)
 కంఠ మెరుబు స్వరమైత్రి రెంటవ్యంజనమైత్రి (సప్త, సర్వ)
 రమణుల్—నా + రాయణ (హస్తైత్రి-2-22)
 కా, తోదర...హుంవ + హోగ (స్వరము-1-125)
 సచ్చినీశ్వరుఁడు వి + ద్వామిత్రుఁ డితి (వ్యంజనము-4-36)
 సర్వ:
 కమహీనుడైన వి + రామిత్రు (వ్యంజనము-7-95)
 ఉన్న పీఠుండు వృ + వోదరుండు (స్వర-7-195)
 ద్వారములన్ మహాదుర్ధర + ధారలు (వ్యంజన-6-305)
 సాంగంబులరుచుండ + సకల వేదంబులు (వ్యంజన-4-169)
 సర్వ:
 తనియంగ—జామ + దర్మ్యుఁడు (వ్యంజన-5-197)
 (జమల్ + అగ్ని—జమచ్చి—అనిధేవము)
 క్రాలుచునుండనే + కౌంతయోగ (వ్యంజన-3-319) సర్వ
 కామభోగములకు సదే + కౌంత్యహము (వ్యంజన-8-74)
 (అప్ప—రంగ—కవిజన—లక్షణ—సర్వ)
 సభాపర్వము:—అవివేక—దా + శార్థుండు (స్వర-2-3)
 దా, మోదియ...య క్తము (స్వర; 2-18)
 ఆరణ్యపర్వము:—నాంబుఁబాయునునుమఁ + జాబుధేష్ఠం
 డిల్లి (ఆరణ్య-1-159) సర్వ:
 పా, రావారరవంబుఁబోలె + ననివార్యములై (ఆరణ్య-2-56)
 దారుణ పరమపున జామ + దర్మ్యులకు (2-262)
 జునియుఁ జేర్చి + శార్దరాజ (2-151)
 దశి + బుణ - దశార్థి (ప్రవత్సరకంబల వసనార్థ దశానా
 మృత - వార్తికము) బుకారమునకింగువృద్ధి 'అర్' వర్ణమాదేశము.
 వైనిరణయున వ్యంజన మైత్రి.
 శిరాసన బాణాసన ప్రభృతి శిబ్దములకు స్వరమైత్రియే
 పాటించఁబడియె.
 బాణాసన—మహాభుజ (ఆది-5-47)
 శిరాసన—అసలు (ఆది-5-212)
 (15) సభో సమాసయితి.
 అనంత, అనేక - ఇత్యాది నష్టమాసస్థలములందు స్వరమై
 త్రియే పాటించినాఁడు నన్నయ. అప్పకవి యీ యతిధేయమును
 నిత్యసమాసయితి యుండేచేర్చెను; ప్రత్యేకముగాఁజెప్పలేదు. కూచి
 మంచి తిమ్మకవి దీనిని యతిధేయములలోఁ బృథక్కుగా గ్రహించి
 యుభయయితి ప్రయోగములఁజూపెను. (మా. సర్వలక్షణసారసంగ్ర
 హము. 2-ఆ)-132-134 పుటలు. స్వరమైత్రి కుదాహృతులుగొన్ని.
 ఆది:— ఆక్రిత—అనంత (1-6); అసల్ప—అర్పి(2-94),

అర్చనలోక—అశేక(2-181); అచ్యుత—అనన్య(2-170)

అనాగల—అనాత్మ(1-246)

అన్యజమైత్రియా (కంపి కంఠచోదబాహుద్వేషే.

అది 2-24 .అర్చిత—నా

అది.8-71 - (ప్రత్య, ఉత్పల...అ + నారకమున్.

(16), సత్వహా - (ఏ వికల్పబంధి)

అప్రయోగమైత్రి - ఏర్పడదు, నేని వివాహమునాగు అప్రయోగ-
నేనియగు తెలుగుగాన (అది-7-142) సర్వ.

నిపునాకాచిట్టి సభ + నేని నిరంజన (2-2-96)

అప్రయోగ - 2-2, నేని కేంద్రీ యనను యా—యంతి
ప్రతి (అది-8-144)

అప్రయోగ - 2-2, నేని కేంద్రీ యనను యా—యంతి

(17) కావ్యము—

నియమ నిరీచించిగా, వే యిక్కలత్రయ ప్రవృత్తుల
అని (అది-4-2-14, వ్యంజనమైత్రి)

కావ్యము, నా యిన్ని ననంబుచేల-మనలిత చెహన (అది-
1-117 వ్యంజన)

ఉయతి యని సరికే ముఖచి - తే మునినాథ (అది-8-317)

ని విద్యలెల్ల జూత్తున, మే కిరులు చూచివేలు - మెలవి
నానర (అది-8-319)

నకుల జ, నేని నాచిహారంబు మది - నిల్వంగ (అది-8-179)

ప్రే ప్రయలం దెల్ల వ్యంజన మైత్రియే గూర్చుబడినది.

(18) అఖండవహ—

ప్రే సత్వి నానాదులలోక తెలక కేవల స్వరసంధి గత శబ్ద
అనయ నది కనయ యతి ఘటించుట యిఖండవహి యనబడును.
అఖండ యిఖండ కవి కృతులందు నాధారముగా గలదు. అఖండ
నకి నన్నియ రచనలోను గావ్యచిత్తముగా జూప దైదు. నేడు
బొమ్మించికి చాతాంతరములు చెప్పదురు. అఖండకృతులం ది
యిఖండవహి లిపయమున బహుద్రయము గలదు.

ఇది నన్నియ రచనలో నిఖండ వదిగల వట్టులు—

అది-2-219—ప్రయతి ఖండప్రతి భయ, త్రిస్తాశ్చులవైన
యన్య + వాదుల కెల్లక (నగన యస్తాత్మక—అని చాతాంత
రము) అప్పు, లక్షణ.

అది-8-161. చూడ మనంబునది దలంబు + చుండును నెపు
నన - (నిలంతు గుంపిర, తిలంకుఁ బోలెకు - పాతాంతరములు)-
నిక, లక్షణ.

అది-8-114. స్థితి, మంతలుఁ బొందుదురు భేద + మది
గావున (భేది మతి - పా)—ఇందు భేదము + అది అని సంధి
విభాగము.

అది-8-128. పీఠి కొని నాగ పురమున + కొనరంగఁ జని—
(పురమునకు + చనరంగ - ఇద్దరు బ్రాసయతి మని సరి పెట్టుకొన
చులేదు. నన్నయ యా సీసమున యతి నియము పాటించి
యున్నాడు.)

అది-8-116 ఎడలో, నిడికొని యేకాగ్రబుద్ధి + నిష్ఠాశుండై
(నేకాంతమున - పా)

అది-1-88 సంప్రదించవ పర్యం, బ కనుక మేలనగ తాంతి-
పర్యము నెలయున్—(పర్యంబు + అ - ఇం దఖండ వది సిద్ధము).

అది-6-214. నిల జీమాశిబుల నాడేపించి, నల్లనై నోఁ
తెంచు - నల్లగృహము (నల్లనైతోఁ తెంచు - నట్టి గృహమును
పామిచ్చి గిడుగువా రప్ప కవియ విసుర్చలో నది యఖండవహి
యన్నారు. కాని యా సీసమున బ్రాసయతి నియము గాన
వచ్చుటచే 'అట్టి గృహ'మను పాళము గావ్యాము గా చేరగు.)

అరణ్య-4-187 ఉ, త్కరంబు మహిమహ శి-ఖాంతియు
లందు (శిఖండములందు - పా).

మఱికొన్ని యతివిశేషములు:—

(1) కృజ్ ప్రతియంతములు. - (హలైత్తప్రి)

మన, రాయతి కిక్కిరి శృతి—రాష్ట్రాంగు (అది-8-5)

ఇం, ద్రాయకు—ఉచి తస్థితి (అరణ్య-1-92)

ఇం, ద్రాయకు—నిష-భప్రభు (అరణ్య-2-220)

(2) కంపె - (వ్యంజనమైత్రి)

క్రతువున యాజతోత్తిముల-కంపె (అది-2-2227)

(3) ఋజుయతి-

దా, నిది కలయా పెటుంగనవ - నీపతి (దాని + అగి; అది -
4-80)

అపిత మాచరించి-నదియు లేదు (సభ 1-186; ఆచరించు +

అది - దీనిని స్వరప్రధానవశిగా నెన్నవలయు)

నంతుని ని యనుజ్ఞగొని-నాడ (అరణ్య-1-242)

(4) బోరవ. గ్రక్కదల - వ్యంజనమైత్రి.

బో, రనగి ర్రించిరి—రావంబు (అది-2-235)

(5) చిం, తాలసుడయ్యెగామికి ని-యంబుం నొంకుఁ
దలంపబోలునే (అది-4-215) - చింతాలన...మ-నంబుననొండు-
అని చాతాంతరము గలదు. అచోఽఖండవహియు చింగువడియునగు.

(6) ఇం, ద్రావరజాది మిశ్రులం + హత్వి సుగోందిధార్త
రాష్ట్రాంగున్ (సభ-2-78)

ఇంద్ర + అవరజ-అని విభాగము; 'ఇంద్రావరజాది మిశ్రు
లు + మర్షముఁబొందిరి' యను పాతాంతర మొనగఁబడియున్నది.
అప్పుట్టున నిఖండవహితయు 'మర్ష విరామమునగు.

ఇక, ప్రాసవిశేషములు.

(1) వట్టువసుడి - ఇదిస్వరములుచే బ్రాసలో వ్యంజన
సామ్యమున్న జాలుననుట కుగావ్యతి—

నకలజీవరాశి + సుకృత దుష్కృత (అది-4-261)

(2) ఖండా ఖండ ప్రాస—

వీరఁబఱతెంచు...చూకలు (అది-8-200) అప్పుచి, సర్వ.

అపన్నగముఖ్యులఁడనఁ, పేఁపున (ఆది-2-48) అప్పు, రంగ, సర్వ,

ఇదిగాక, తీగయుఁడొల్ల...పు, న్నగభూగ—అనుపద్య ముపకవి యాదిపద్యములోనిదిగా నిచ్చెను (ఆప్త-3-207) కాని భారతములో నిపద్యము గానరాదు.

పేఁకదటిఁగి కొంది + కీకులైరి (ఆది-2-100)

(6) సంయుతాసంయుతప్రాస—

క్షత్రియవంశ్యులై...రామమాం

ధాతృ రఘుక్షతీసులు (ఆది-2-177)

అప్తకవి దీని నుదాహరించె. భారతప్రతిలోను గొందఱు నిర్వాంసుల మతిమనను 'రామమాంధాతరఘుక్షతీసు' లను పాఠము గలదు. 'అనభృత ద్వంద్వో' అను పాణినీయముంబట్టియు, నాని ననువర్తించు 'ఉర్ధ్వంద్వ' అను నన్నయభట్టియమునుబట్టియు, 'రామమాంధాతృ రఘుక్షతీశ' అను పాఠమే యుక్తమని తోచెను. దినివిమర్శకు వ్యాకరణగ్రంథములం దిలకించునది.

(4) వికల్పప్రాస — మానవభుక్ + నివహ — భుక్తివహ, వికల్పసంధి.

అగ్నిహతిఁజేసి మానవ

భుక్తివహము మరణబాధఁ బొందించుచు (ఆది-7-158) సర్వ.

(5) ఉభయప్రాస—నణలమైత్రి (అశేణకౌరమునకు నకౌరమునకుమైత్రి) ఈక్రిందిపట్టులయందుఁ గవల నకౌరణకౌరములకుఁ బ్రాసగాననకు. దుర్మయమున శకుని + కర్ణదుశ్శాసనుల (ఆది 8)

ఇందుఁ గొందఱు 'దుర్మయమున' అని పఠింతురు. భారత ప్రతిలో నట్లే ముద్రితము. 'దుర్మత్వత్యాత్యయోః ప్రతిషేధో వక్తవ్యః' అను శాసనముననుసరించి దుర్మయయాపమే సాధువనిఁ జెల్ల.

ఈక్రింది యుదాహృతిమాదుఁడు:—

దుర్నిమిత్తిముల్ పుట్టిన + నిర్ణయించి (ఆరణ్య-1-49)

ఇందు నిర్ణయించులో (నిర్ + నయ)ణత్విము సాధ్యముగాన నీప్రాసలాక్షణిక సమ్మతి మేయును.

(6) అనునాసికప్రాస—

ద్రుతమునకు నుకౌరంబు పరంబగుచో మకౌరంబగు, ఇట్టి యాదేశము ప్రాసస్థలములందుఁ గనఁబడుచున్నది. (మా. ప్రాథవ్యా సంధి 22)

కమ్మని లతాంతముల + కుమ్మెనని (ఆది-5-188; లతాంతములకు + మొనని - అని విభాగము) రంగ.

ఇమ్ముగ సర్వలోక జను...వం, దుగ్మమ్మని (ఆది-1-77).

అమ్మని...వృష్టిఁజీ, సమ్మహానదులుక్ (ఆరణ్య-3-118) రంగ. అప్తకవి యీ ప్రాసభేదమునకు స్వీయలక్ష్యములిచ్చెఁగాని నన్నయ ప్రయోగ మొక్కటి మాఁపఁబడెను.

(7) ఇమ్ముగ...వం, స్యంబకముక్ - అను పాఠము పై పద్య మున కుండుటచే (సర్వ - లోఁ జూడఁబడినది) 'మ్ము - రంబిలఁ' (బాసమైత్రి యేర్పడి యప్తకవి చెప్పక ప్రాసమైత్రి ప్రాసమగును.

(8) స్వపల్లజ ప్రాస—(విధులు).

కౌచిన క్షిప్తవాటి యపకౌరము తిడునఁచెక వి. పసంబొక్కఁ జేసి చేసె (ఆది-1-125) రంగ, అప్పు.

ఉ ఘ లకుఁ బ్రాసమైత్రి ముద్రిత ప్రతిబాఁ గన్పట్టెను.

విస త్కేహెఁబలెన్న..., రూఢీక్.

వేతుక—రూఢీగ (ఆది-8-186).

పై రెండుదోల్లు రూఢీబ్రతు వ్యస్తముగా వున్నవి. రూఢీకి దద్దవగు రూడియందు గ్రాహ్యమగు నేని ఉ ఘ ప్రాస యంకి రింపఁ బనిలేదు.

(9) ఋ ప్రాస—(ఋ - ర)

గాంధమున నిచ్చి—యా ఋషితోడఁ బుత్రులై (ఆది-7-87) ఆ ఋషికుమారు కట్టిన, చీరలు (ఆరణ్య-3-104) అప్పు, సర్వ, రంగ.

(10) అభేదప్రాస—(ల-శ లు)

ప్రల్లదుఁడైన—తెల్లఁగ (ఆది-1-126)

ప్రల్లద మేది—తెల్లఁడు (సభ-2-69)

(11) సంధిగత ప్రాస—

సుందరిఁ బాంచాలేంద్ర సు

తం దోడ్కొనిరమ్మ (సభ-2-211)

లయగ్రాహి - కందిత పుష్పముక - రంభ రసముం దులు - చుందము సౌరభము - నొంది (ఆది-5-139).

కిందిము శాపము డెందము, నందలఁసల్ (ఆది-5-142)

ఇంక నిట్టివి పరిశీలించిన మఱికొన్ని విశేషములును గొఠ రింపవచ్చును.

నన్నయ కృత్యంతరములు:—

లక్షణసారమును ఇందమును, ఇంద్రనిజయును, రాఘనా భ్యుదయమును కావ్యముల సయితము నన్నయ రచించినట్లు లక్షణ గ్రంథోదాహృతులవలనఁ దెలియనగుచున్నది. కన్నెరి రంగకవి లక్షణ సారేంద్రనిజయులనుండి పద్యముల నుదాహరించె.

లక్షణసారమున 27 యతిభేదములు చెప్పఁబడినవని 'స్వరవర్గ ప్లతముల్...ఇర్వదేయఁగుల్' (ఆనందరంగ-3-13) అను పద్యము వలన దెలియుచున్నది. ఇప్పటికి మే తిక్కనకవి వాగ్భాగవంతు ఁను ఇందములోనిదిగా నొనఁగఁబడి యున్నది. (మా. తంబాపూరి పుస్తకభాండాగారము తెనుఁగు గ్రంథముల కేటలాగు నెం. 703) పై కృతిపద్యములువల్లఁ దెలియవచ్చు యతిప్రాసవిశేషములు—

(1) అర్ధబిందుప్రాస (ఖండాఖండాప్రాస) లక్షణసార పద్యము రంగ-3-46)

(2) వర్గప్రాస (భ-ద, ద-భ)—లక్షణసార పద్యము (3-61)

(3) కౌరవప్రసాద (స-శిలు)

ఆ సరసిహామి...ఆ. కౌరవము, వందనము (3-102)

(4) భూభక్త్యరయతి లక్షణసారము (3-121)

లక్షణసారములో నిడిగానిచ్చిప స్వరము తుదకుండు అను లక్షణము ధంధోదర్శనములో ననంతమూర్త్యుమహాసన పద్ధతి ముగాఁ గానవచ్చెను (మా. ధంధో-1-85)

(5) వృత్తియతి—లక్షణసారము (3-148)

(6) ఘోషయతి—అలాప శ్లోకయతి (3-232)

(7) చక్కటియతి—దీనినే ముకౌరయతి యందురు. విభక్తి ముకౌరమున కిది భిన్నము. ముఖల వినుతులదగ్గ వ్యాసముని యనంగ—లక్షణసారము (3-261)

(8) అభేదయతి—(ల-అ-లు) ఇంద్రవిజయము (3-278) తవయారభేదయియెను,

నెపమున ప ప బ భ లు నాకు నిలిచిన—లక్షణసారము (3-285)

(9) ప్రాకృతాదేశయతి—జ్ఞ-స (అప్పకవి తద్భవ్యాజయతి) లక్షణసారము (3-298)

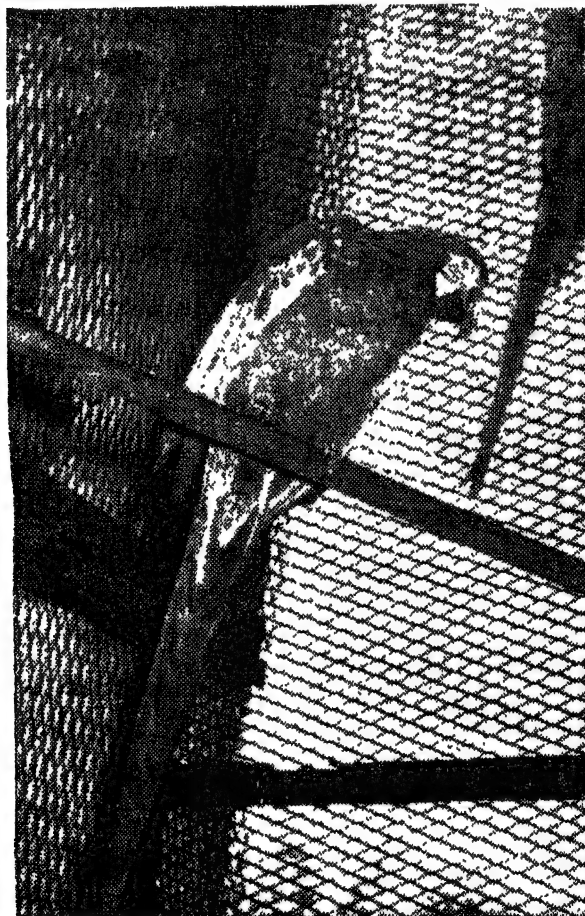
ఈ పైకృతులు నన్నయకృతములగుటంగూర్చి కవి చరిత్ర కౌరులు శంకించియున్నారు. రంగకవికిఁబూర్వ మెవ్వ రిక్కతులఁ జెప్పినట్లు లేదు. సకలలక్షణగ్రంథ పరిశీలన గావించిన యప్పు కవి యేని లక్షణ సారముల యస్త్రీత్వమును నూచింపజేసనులేదు, అముద్రితములుగా గ్రంథాలయములందున్న లక్షణగ్రంథముల నన్నింటిని పరిశీలించినఁగాని లక్షణసారముల యస్త్రీత్వ కర్తృత్వములు నిర్వివాదముగానిర్తయింప వలసిపడెను.

కవిత్రియ రచనలలోని ధంధోవిశేషములఁ బర్యాప్తముగాఁ జరిశించి యొక ధంధోలక్షణ గ్రంథము రచించుట యాంధ్ర భాషాద్వారక సంస్థల కస్తవ్యమని మలొకసారి విన్నందుచు నీ ప్రసంగము ముగించెద.

లక్షణ-లక్షణశిరోమణి - బాత్రిక వేంకటరమణకవి (అముద్రితము)

సర్వ - సర్వలక్షణసార సంగ్రహము - హుచియించి తిమ్మన కవిజన - కవిజన సంజీవని - ముద్దరాజు రామన్.

* సంతకములు:—అప్ప— అప్పకవీయము, రంగ-రంగరాట్నందము, చింతా—కవించింతామణి-తొలింభట్టు (అముద్రితము)

మీకు చక్కని అవకాశము :

జీవిత భీమా, అస్తి, మోటారు, మరియు వివిధరకముల భీమా వ్యాపారములుచేయు విశ్రామి ఆఫీసు, మాది వారుపుగా నిర్వహింపబడుచున్న సంస్థ. ఇందుకు మా కడిగిటి అదాయ వ్యయముల ప్రభుత్వము, బ్యాంకు రివ్యూయూ తర్కాములు. మా జీవిత భీమా పాలిసీ పట్టాదార్లు బోసముల మూలముగా లాభములు గడింతురు మా ఖాతాదార్లందరికి స్వయంగా సేవచేయుట మా ప్రథమ కర్తవ్యము.

మా పాలసీల విశ్రేణిలో, శాశ్వత రియూయల్ కమిషన్ రూపిహా, చిరస్మితీయమైన సాహవిద్యలు సేవలను, పాలసీ విశ్రేణిల చేర్చి, ఎన్నుకొని, తర్కించుచేయగల ఉత్సాహవంతులకై యోగురుమాన్యుమ. ఈ వ్యాపారమునకు తగినట్టి వ్యక్తికి జీవిత పర్యంతం నుంచి అవకాశము మా వద్ద లభించును.

ది హిందూస్థాన్ ఐడియల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

(1935 సం॥ ఇండియాలో స్థాపింపబడినది)

మచిలీపట్నం

సెంట్రల్ ఆఫీసు : పి. బి. నెం. 1601

32/33, లింగిచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

ఎస్. రామాచారి

జనరల్ మేనేజరు

మీరు చూచి, అరికనూలుతో తయారగు మీరను వులు మెత్తగాను, గట్టిగాను వుండవలెనంటే 'టవర్ మార్క్' ఉత్తమ శ్రేణి నూలు దాం ఉత్తము క్తమైనదని నిర్ణయించుకొనండి. ఇది కట్టగాను, పిడుటగాను ఉపయోగపడును.

జె. కె. కౌటన్ నూన్స్ యాక్చర్స్, లి. కమలాటవర్ కౌన్సిల్.

తెలుగు శత్రువు వర్తక సోదరులకు. పోదర వాణిజ్య సంస్థలకు - ఆంధ్ర ప్రజలకు - 'మన్మథ' సం॥ రం॥ తెలుగు ఉగాదికి వా ప్రయోధ భరిత పుభాకాంక్షలు.

శ్రీ నాగవరపు శేషగిరిరావు

అధ్యక్షులు : శ్రీ గౌతమీ వాణిజ్యమండలి, రాజమండ్రి.

ఆంధ్ర ప్రజానీకానికి మా ప్రచురణలు

ఆంధ్రపత్రిక సచిత్ర వారపత్రిక ద్వారా ఆంధ్ర ప్రజానీకమునకు
పరిచయము చేసిన యీ క్రింది ప్రచురణలు మావద్ద
చిల్లరగాను, టోకుగాను దొరకును.

టామ్సా యర్	(మార్క్ ట్వేన్)	2-0-0
హకల్ బెరీఫిన్	(")	2 0-0
విచిత్రవ్యక్తి	(")	1-8-0
టామ్సా యర్ ప్రపంచయాత్ర ..		1-8-0
పై నాల్గింటికి అనువాదం: సంఘారి రామమోహనరావు		
అలీబిలీలోకంలో అమ్మాయి కథ		1-0-0
(లూయీ కెరోల్) అనువాదం : వి. డి. ప్రసాదరావు		
డాన్ క్విక్ సెట్	మూలం : సెరివాన్ బెజ్	2-0-0
పంచతంత్రం	(మిత్రభేదం-మిత్రలాభం-బాహుల్యం)	1-8-0
పై రెంటికి (అనువాదం) విశ్వాత్మల నరసింహమూర్తి,		
రెండు మహానగరాలు	(తెన్నేటి సూరి)	3-0-0
ఘంటారావం	(మూలం : విక్టర్ హ్యూగో)	1-8-0
అనువాదం : సూరంపూడి సీతారామ్		
మంచి-చెడూ	(శారద)	2-0-0
ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర		2-0-0
శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము		1-0-0
ఉద్యోగపర్యవము		
బసవపురాణము	(పాల్కురికి సోమనాథకవి)	4-0-0

ఆంధ్రగ్రంథమాల, మదరాసు 1.

దేశాంతరచక్రము

పట్టణములు	మేష తుల	వృష కన్యా	మిథున సింహ	కర్క టక	వృశ్చిక మీన	ధనుశ్ కుంభ	మకర
శృంగేరి	౬౫	౭౩	౭౯	౮౧	౫౭	౫౧	౪౯
మైసూరు	౫౦	౬౦	౬౮	౭౨	౪౦	౩౨	౨౮
బెంగళూరు	౪౨	౫౧	౫౮	౬౧	౩౩	౨౬	౨౩
అనంతపురం	౪౨	౪౭	౫౧	౫౩	౩౭	౩౩	౩౧
కర్నూలు	౩౭	౪౦	౪౨	౪౩	౩౪	౩౨	౩౧
నెల్లూరు	౧౭	౨౩	౨౭	౨౯	౧౦	౭	౫
హైదరాబాదు	౩౨	౩౧	౩౧	౩౦	౩౩	౩౩	౩౪
తంజావూరు	౨౭	౪౦	౫౧	౫౪	౧౪	౪	౦
కంచి							
(కామకోటి)	౨౦	౨౯	౩౭	౩౯	౧౧	౩	౧
వరంగల్లు	౨౪	౨౩	౨౩	౨౨	౨౫	౨౫	౨౬
బెజవాడ	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
చెన్నైపురి	౧౫	౨౪	౩౦	౩౩	౬	౦	
కుంభకోణం	౨౩	౩౭	౪౭	౫౧	౯	౨	
విజయనగరం	౧౬	౧౮	౨౦	౨౨	౧౪	౧౨	౧౦
బరంపురం	౩౦	౩౪	౩౮	౪౦	౨౬	౨౨	౨౦
రంగూర్	౧౪౫	౧౪౫	౧౪౪	౧౪౪	౧౪౫	౧౪౬	౧౪౬

సంవత్సర ఫలము

మి		వృ		మే		మి		మి		వృ		మే		మి		
స. శా	ల	కు	ర	చం	స. శా	కు	ర	బు	స. శా	కు	ర	బు	స. శా	కు	ర	బు
య	జగల్గ్నము				బు	య	వర్లగ్నము				ల. శు					
ప్లా					శు	ప్లా										
	శ. నె		రా			శ. నె		చం-రా		శ. నె		చం-రా		శ. నె		చం-రా

రాజమండ్రినుండి స్వగ్రామమునకు మార్పుట

రాజమండ్రినుండి ఆయా పట్టణములకు మేషాది సాయనమాసము లందుగలుగు దేశాంతర విఘటికలు వైచక్రమునందు గలవు. ఆయా రాశ్యయన ప్రవేశము మొదలు ఆయా రాశి సాయనమాసము లగు చుండును. వై దేశాంతర విఘటికలు సాయనమాసారంభమునందగును. స్వగ్రామమునకు సమీపముందున్న పట్టణమునకు అభీష్ట సాయనమాస మందగు దేశాంతర విఘటికలను పంచాంగ తిథ్యాదులందు నల్లని రేఖకు వైసున్న వాటిని తీసి వేయవలెను. క్రిందనున్న వాటిని కలుప వలయును. అట్లు చేయగా స్వగ్రామములకు తిథ్యాదు లగుచున్నవి.

మేషాది నిరయనరాశి ప్రమాణములు

మేషము	౪-౨౨	గం. 1-45	తుల	౫-౨౪	గం. 2 10
వృషభము	౫-౧	గం. 2. 0	వృశ్చికము	౫ 3౫	గం. 2 14
మిథునము	౫ ౩౧	గం. 2 12	ధనుస్సు	౫. ౩౮	గం. 2. 7
కర్కటకము	౫-3౧	గం. 2 18	మకరము	౪ ౩౯	గం. 1 5౭
సింహము	౫-౧౭	గం. 2- 7	కుంభము	౪. ౮	గం. 1 ౩౪
కన్య	౫-౧౩	గం. 2- 5	మీనము	౪- ౧	గం. 1 ౩8

మేషాది సాయనరాశి ప్రమాణములు

(నిరక్ష దేశమునకు)

మీన మేషములు	౪ ౩౯	కర్కట ధనుస్సులు	౫ ౨౨
వృషభ కుంభములు	౪-౫౯	సింహ వృశ్చికములు	౪ ౫౯
మిథున మకరములు	౫-౨౨	కన్యా తులలు	౪-౩౯

ఇవి దేశముల గ్నానయనమున కొవశ్యికములు.

అయనాంశములు	భా ౨౩ లి ౧౩	విలి ౦
అయనాంశ గతి		విలి ౫౦. ౨

జగల్లగ్నాధిపతిని వర్షలగ్నాధిపతిని భాగ్యస్థితి. ఈ సాభాగ్యమును గూర్చును. కాని జగల్లగ్నమునకు రాజువు లగ్నాధిపతికి యుక్తసస్య యొక్క దృష్టి. వర్షలగ్నాధిపతికి నెల్లూరును సంబంధము. వీటిచే ప్రపంచమునకు విశ్రాంతి లేదు. వర్షలగ్నాధిపతిని నీచ బుధుడు. భాగ్యమున రాజువృత్తి కుజ శని దృష్టి హృదయమున రవి. జగల్లగ్నాధిపతికి రాజ్యస్థితి మాత్రము పుభము. సనమందున్న గుగునకు కేతు సంబంధము. ఈ కారణములచే ప్రపంచమున వ్యాపారము హెచ్చును. ధనార్జనము క్రొవ్య నై ద్యములతో గూడియుండును. గాని జగల్లగ్నమున భాగ్య రాజ్యాధిపతి శనికి వృద్ధ స్థితి ఉచ్చి. వర్షలగ్న రాజ్యాధిపతికి రాజ్యవీక్షణము. వీటిచే రాజకీయ న్యాయములు నిరోధముతో గూడియున్నను తీవ్రముగ నుండి అనుకూలములగును. జగల్లగ్న ధర్మ కర్మస్థానములు శుభ సంబంధము గలవి యైనను వర్షలగ్నమును బట్టి పాపదృష్టి సంబంధములు గలవి యగుటచే వైదిక ధర్మము సత్కర్మములు ఒక్కొక్కచో వృద్ధి నుచున్నను వాటికి విశేషముగ హాని గలుగుచుండును. జగల్లగ్నమును బట్టి భాగ్యరాజ్యాధిపతి యగు శనికి వృద్ధి యగుటచే రాజ్య సంబంధమై శత్రుబాధ లధికమైనను వాహనాధిపతికి భాగ్యమందుండుట వర్షలగ్నమును బట్టి రాజ్యాధిపతి రాజ్యమును మారుట భాగ్యాధిపతికి లాభస్థితి వీటిచే యోగ క్షేమములు (ఇతర రాజ్యములు స్వరాష్ట్రములో చేరుట యోగము. వాటిని ఒక్క గ పాలించుట క్షేమము) అనుకూలముగ నుండును. సంవత్సర సముదాయమునందు భాగ్యములు గోధుమలు బంగారము లోహములు రత్నములు అనుకూలమైన ధర గలిగియుండునట్లు తోచెడిది. ఆయా మాసములందైన గ్రహస్థితిని బట్టి సర్వ పదార్థములకును ధరలు పెరు పెరుగ ముందు వ్రాయబడి యున్నవి క్షేప్రమాసము మొదల్కొని ఈ సంవత్సరము ఒక్కొక్కచో ఏంజెలు కాయుచున్నను, ఒక్కొక్కచో మంచి వర్షములు గలుగు చుండును. గాని శ్రావణమాస ప్రారంభమునుండి అశ్వయుజ నాసాంతమువరకు కాలసగ్నయోగము పిమ్మట శని రాహు యోగము గలుగుటచే సస్యములకు వ్యాధులు గలుగుచుండును. ప్రతి మాసముందును వర్షవిచారమున్ను పెరుగ ముందు చేయబడినది. కొర్రకమున పూర్తిమకు చంద్ర గ్రహణము, అమావాస్యకు సూర్య గ్రహణమున్ను, గలుగుటచే యుద్ధవాయువులు విశేషముగ వీచును. సున్నతి హెచ్చును.

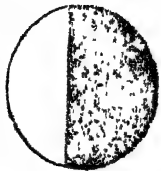
సూర్యమాం సమస్త శుభాని భవన్తు శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

సూర్యగ్రహణము

ది 20 జూన్ 1955 సం.

మన్మథనామ సం॥ క్షేప్ర బ. అమా సో. ఈ సూర్యగ్రహణం. కేతు గ్రహం కృష్ణ వర్ణ పాదత్రయ గ్రాహక శ్రీ సూర్యోదయాదిత్య

స్వర్ణ కాలః ౪-౨౦ గం 7 16
మధ్య కాలః ౬-౫౯ గం 8-19
శుద్ధ మోక్ష కాలః ౧౦-౮ గం 9-85

అద్యంతి పుణ్య కాలః ౫ ౪౮ గం
2-19 దక్షిణగోలః. అపసవ్య గ్రహణం. నైర్ఘృతి

దిక్స్వర్ణః ప్రాగ్నిశి మోక్షః. (ఈ గ్రహణము బహ్యకును సిలోను కును సంపూర్ణ (ఖచ్చిన్న)ముగ నుండును.

మద్రాసుకు:—స్వర్ణ కాలః 8-20 మధ్య కాలః 9-25
మోక్ష కాలః 10 40 అద్యంతి పుణ్య కాలః 2 20 గ్రాసః 6/7

నిత్య భోజన ప్రత్యాబ్ధి కాదికము:—మోక్షసంతరము న్నానము చేసి నిత్య భోజన ప్రత్యాబ్ధి కాదికము జరిగించవలెను.

చంద్ర గ్రహణము

ది 29 నవంబరు 1955 సం

మన్మథ సం॥ కార్తిక శుక్ల పూర్ణిమా మం. శే చంద్ర గ్రహణం. శేతు గ్రహః ధూమ్రవర్ణః అంగుళాధిక 1/9 గ్రాసః సూర్యాస్తాది.

స్వర్ణ కాలః ౧౧ ౮ గం 21-53
మధ్య కాలః ౧౨-౪౦ గం 22 30
శుద్ధ మోక్ష కాలః ౧౪-౧3 గం 23-7
అద్యంతి పుణ్య కాలః 3-౫ గం 1 14

ఉత్తరగోలః. అపసవ్య గ్రహణం దక్షిణాక్షియ మధ్యే స్వర్ణః. దక్షిణ నిర్ఘృతి మధ్యే మోక్షః.

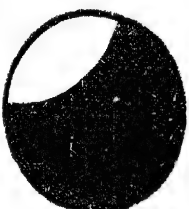
నిత్య భోజన ప్రత్యాబ్ధి కాదికము:—ఈ గ్రహణ దినమున గలుగు ప్రత్యాబ్ధి కాదికమున్ను నిత్య భోజనమున్ను పగలు 12 గంటలకు లాపు కాలమున నాచరింపవలెను.

సూర్య గ్రహణము

ది 14 డిశంబరు 1955 సం.

మన్మథ సంవత్సర కార్తి బ. అమా బు. శే సూర్య గ్రహణం. రాహు గ్రహః అర్ధాధిక శ్చ గ్రాసః. కృష్ణ వర్ణః సూర్యోదయాదితః.

స్వర్ణ కాలః ౧౧ 3౯ గం 11-5
మధ్య కాలః ౧౬ ౫౫ గం 13-11
శుద్ధ మోక్ష కాలః ౨౧-౪౦ గం 15-5

అద్యంతి పుణ్య కాలః ౧౦ ౧ గం 4 0
దక్షిణగోలః అపసవ్య గ్రహణం పశ్చిమనైర్ఘృతి మధ్యే స్వర్ణః. ప్రాగాక్షియ మధ్యే మోక్షః.

మద్రాసుకు:—స్వర్ణ కాలః 12-4 మధ్య కాలః 14-1౪
శుద్ధ మోక్ష కాలః 16-14 గ్రాసః ౩.

నిత్య భోజన ప్రత్యాబ్ధి కాదికము:—ఇందును శుద్ధ మోక్ష సంతర మే నిత్య భోజనము, ప్రత్యాబ్ధి కాదికము జరిగించవలెను.

ధర్మశాస్త్ర సంజేహ విషయములు.

సింహ గురుదోషము.

ఈ సంవత్సరమున నిజ భాద్రపద శు ౧౫ శ. పం॥ ఫాల్గున శు ౨ బు. పం॥ సింహరాశిలో మఘ యందు గురుడు సంచరించును. కావున ఈ కాలమున శుభకర్మలు నేయరాదు.

ఉపాకర్మ.

క్రావణ భాద్రపదములలో గురు శుక్ర మాధ్యములు గలుగుటచే నాషాఢ మాసముననే ఉపాకర్మలు నూరినోపయనమైన

వారలకు చేయదగును. -షాఢ శరాసో. న నామ సేనులకు, స గర సో. న వాజన నేయులకు. శు ౧౫ మం సతైత్తిరియుండు, బ ౨ శు న ఋశ్వద లకును నవోపనిషుల కుపాకర్మలు అగును.

సిద్ధి వినాయక చతుర్థి

పూర్వపద్ధతి పంచాంగమున భాద్ర శు 3 సో ౧౪ ౮ దిన 3౦-౧౬ ర మం ౧౬ ౪౪ దిన 3౦-౧3

ద్వ్యగణిత పం. భాద్ర శు 3 సో ౧౪.౪౨ ౯న 3౦-౨౨ ర మం ౧౭ ౫౫ దిన 3౦-౧౯

రెండు పద్ధతుల పంచాంగములందును చతుర్థి మధ్యాహ్న కాలమున రెండు రోజులందును గలదు. అందు పడినను అధికముగ గలదు. ఐనను సిద్ధి వినాయక చతుర్థికి తృతీయతో గలియుట శ్రేష్ఠము గావున సోమవార మే సిద్ధి వినాయక చతుర్థి వ్రత ముచరింప దగినది.

విజయదశమి.

ద్వ్యగణిత పంచాంగమున సంజేహము లేదు.

పూర్వపద్ధతిలో ఆశ్వ శు ౯ మం. ౨౧-౧౫ శ్రవ ౧౦-3౬ దిన ౨౮-౪౮ శు ౧౦ బు ౨3-౨౦ ధని ౧౪-౧౮ దిన ౨౮ ౪౬.

విజయదశమి అపరాహ్న వ్యాప్తినిబట్టి, అందును ఏకాదశి మహూర్తవ్యాప్తిని బట్టియు నిర్ణయింప దగినది. ఆ ఏకాదశి మహూర్తములో మంగళవారమున స్వల్పముగ నున్నను బుధవారమున పూర్తిగ నుండుటచే ఈనాడే విజయదశమి అగును.

దీపావళి

ఈ ఉత్సవము ఆశ్వ బ. చతుర్దశి మొదలు 3 రోజులు చేయదగినది. కొందరు త్రయోదశి మొదలు 5 రోజులు చేయవలయునని చెప్పిరి. అమావాస్య మగ్నమైనను ప్రధానమైనది. కొందరు దీనిని నర కాసుర సంబంధమైనదిగ తలచుచున్నారు. అట్లు ప్రమాణము లేదు. నరక చతుర్దశి యను పేరునుబట్టి అట్లు తలంతుగు. నరక నివృత్తికై ఇందు అభ్యంగాదికము చేయబడు మండుటచే నరక ౧౪ శియని గలదు. ఈ అమావాస్యనాడు బలి చక్రవర్తిని వామనుడై యాచించి శ్రీహరి స్వర్గరాజ్యము నిండున కిచ్చెను. వారి రాజ్యమునందు వలె ప్రజలుత్సాహముతో చేయు యధేష్ఠ చేషయను ఉత్సవమునకు కాముద్యుత్సవమని పేరు. ఇదియే దీపావళి యని చెప్పబడినది. ఈ విషయము భవిష్య పురాణముం దున్నదని హేమాద్రి (చతుర్వర్గ చింతామణి) యను గ్రంథములో గలదు. ఈ కాముద్యుత్సవమునకు అపరాహ్న సంబంధముచే నిర్ణయించుట శాస్త్రమందు గలదు. గావున అమా సో. న దీపావళి.

శ్రీ మన్మథనామసంవత్సర పంచాంగ పీఠికా.

అచింత్యావ్యక్త రూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే । సమస్త జగదాధార మూర్తయే బ్రహ్మజ్ఞేనమః ॥౧॥ లంబోద రాంఘ్రిద్వయమంబుజశ్రీ సర్వస్వహోద్యోగ్యహమ్మయామః॥ యద ర్పయాబ్రహ్మముఖామరేశా నిరతరాయం సఫలీ కృతార్థాః ॥౨॥ ప్రావృట్పురస్కేఘనిజౌ భుజంగశయాశ్వివిభూషౌ విహగౌశ్చ వాహకౌ గోపాల మల్లేశ్వర దేవదేవౌ భజేప్రియా దత్త హృద్ధర్మ దేవతా ॥3॥ వేదమయ్యాం నాదమ య్యాంబిందుమయ్యాం పరపదోద్భవ దిందుమయ్యాం । మంత్రమయ్యాం తంత్రమయ్యాం ప్రకృతిమయ్యాం నామి విశ్వవికృతిమయ్యాం ॥౪॥

గురుస్తుతిః॥ శ్రీ నోరి వంశాద్ధి సోమం సూర్యనారాయణా భిషం॥ జ్యోతి శ్చాస్త్రే కులగురుం ధ్యాయామి మనసాఽనిశం ।

॥౧॥ యమసు క్రహారం ప్రాప్తం విజ్ఞానం సర్వకామ్యశం । తం
హిత్య సుమనఃపరం బై రాగి కామ్రోగం ॥౧॥ చిత్తమం భావం
మంఃమనం కొంఠయ్య కామ్రోగం శిబ్ద కామ్రోగ నిష్ఠతం మం
మచ్చాబ్ధి దేశం ॥౧॥ మాతలం న్యాయ సాహిత్యాచార్య
మన్మథయదేశం ॥ భజామ్యహం వారహాని వేంకటేశ్వర
కామ్రోగం ॥౧॥ యస్య బోగవంప్రాప్య హిమంసా కామ్రో
సాగరా తీర్థామయా గుణం మనః సమానంచయతీర్థరం ॥౧॥
మహామహాపాథాయం శ్రీ సాహిత్య సుమతీరం తం నామ
స్మదుగంజ్యోతిష్వద్ధి వారహాని ॥౧౧॥

స్వీయ వంశక్రమం శ్రీ కాంచనస్థ గోప్ర విజయస్థ
 శాస్త్రీయ ప్రసిద్ధిమః శ్రీ శాస్త్ర కృతిభవ విశ్వస్థ
 హరికాండే || ౧౦ || చతుర్థ స్తవవిలాసాశ్చ స్త తాదృశ
 ద్విబుధః యో బుద్ధహుసపయకమాదే నాగణయపిచ విశ్వపతిం
 || ౧౧ || తస్యనుత శ్రుత్వృశశ్చేసచల దైవవిప్ర్యురహః | జ్ఞానే
 తస్యసతా అర్చా విద్యానుపరిపూర్ణా || ౧౨ || యోగ్యతీయోఽ
 ద్విగీయ ప్రతాపా వాష్పధోత్రయః | శ్రీ పూర్ణార్యః పుష్కరా
 సంసత్పాప్రాజ్వలద్యతాః || ౧౩ || తదను గ్రహాస్త విద్యాః
 పంచసతాస్తస్య శంభుకక్రీసమాః | శ్రీ కృష్ణమూర్తి శాస్త్రాగ్ర
 హ్యయస్థతీయోహ మేమాయయా || ౧౪ || సురువర కరుణావశిత
 స్పిదాన్తీ కృత్య నిఖిల సంశయ | స్వయతం, తథాద్య క్రియతే
 పంచాంగం సర్వకర్మార్థం || ౧౫ ||

సంవత్సరాది శృత్యం

అబ్బాదామిత్ర సంయుక్తో మంగళస్నాన పూర్వకం । అలం
కృతో గణ్యాత్మం వాచిం బైవవిమం గ్రహన్ ॥౧౭॥ సురూన్వి
ప్రాంశ్చ సంప్రాజ్యమిదిలో బ్రహ్మ జన్మతః । సంవత్సర ఫలం
శృత్యా సుకృతానాం ఫలం లభ్యే ॥౧౮॥ యద్వర్షా దానిం బసునం
శంకరాష్ట్ర పుటైర్యుతం । భక్షితం పూర్వ యామేస్యా తిద్వర్తం
సౌఖ్యదాయకం ॥౧౯॥

బ్రహ్మయ్య: ప్రమాణాదికం.

బ్రహ్మణ్య స్ఫూర్తమానేన తృటికాల ప్రమాణం మా ౫ ది ౨౭
 ఘ ౪౬ విఘ ౪౦. లవకాల ప్ర. సం. ౧౪౪౫ మా ౪ ది ౧౭ ఘ ౪౬
 విఘ ౪౦. విమేషకాల ప్ర. సం. ౧౪౪౬ మా ౫ ది ౨౩ ఘ ౨౦
 గుర్యక్షణోచ్చారణకాల ప్ర. సం. ౪౦ సహస్రాణి ప్రాణకాల
 ప్ర॥ సం ౪ లక్షాః. విఘటి ప్ర. సం. ౨౪ ల. ఘటి ప్ర. సం. ౧౪
 కో ౪౦ ల. దిన ప్ర. సం. ౪౩౨ కోటయః. అనేన బ్రహ్మయః
 ప్రమాణసౌరాభ్యాః ౩,౧౧,౧౪,౦౦౦ కోటయః. వర్తమానస్యాస్య
 బ్రహ్మణః పర్యాప్తస్యాయుషార్థం గతిం. ద్వితీయ పరాశ్రే ప్రథమ
 వర్తే ప్రథమవాసరే గతి ఘట్యాదియః. ఘ ౧౩ విఘ ౪౨ ప్రా(౦)
 గుర్య ౩ విమే గ్గ లవాః ౧౮ తృటి ౩౮ సంప్రత్యేకోపనిత్యాం
 కత్తిమేత్పటి కాలే గతి సౌరమానాదయః. మా ౨ది ౧౧ ఘ ౬
 విఘ ౪౦ బ్రహ్మణ్యస్ఫూర్తమానేన వయోగత వత్సరాః
 ౧౫౫౫౨౧౭ కో ౨౯ ల ౪౪ సమా ౫౬ సం. ఇదానీంతనత్వేతి
 వరాహకల్పే స్వాయంభువాద్వాష్ట్యుప్సవోగతాః సప్తమేవైవస్వతి
 సుస్వంతరేన ప్రవింశతి మహాయుగాగతాః సప్తర్షింద్ర మనూ
 నామపి స్యమానేనాయుర్వర్ష శతమేవ. తచ్చైకో సప్తతి మహా
 యుగమితం తత్ప్రమాణ సౌరాభ్యాః ౩౦ కో ౬౭ ల ౨౦ సం॥
 తత్సంవత్సర ప్ర॥ ౨౦ ౫౫ సమా ౬౦౦ సం॥ అహోరాత్ర ప్ర॥
 ౮౫౨౦ సం॥ అహః ప్ర॥ ౪౨౬౦ ఘటి ప్ర. సం. ౧౪౨ వర్త
 మాన స్యాస్య వైవస్వతయ నోర్యయో గతివత్సరాః ౧౨ కో ౫ ల
 ౩౩ సమా. ౫౬ సం॥ విష్యాభ్యాః ౧౮ కో ౬౧ ల ౮౬ సమా

ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾದವರ ಪಟ್ಟಿ

శ్రీ భగవద్ గీతా

పాదాన్తః శ్చైతే లోకవ్యవహారాంతరం చాన్ద్రమా నాతో గ్రాహ్యం
 వింశతిస్సప్తాభిశ్చే బార్హస్పతిమనాతో గ్రాహ్యం అయమేవ
 సప్తాభిమివనార్యం మననాన్నా గ్రాహ్యం చాన్ద్రమానవకాదయం
 వింశతినానుసంవత్సరం బార్హస్పతిమనా వకాదయం ఏకనాను
 సంవత్సరం అయమేవ హమాబ్ధ ఉత్పత్తిః సే ప్రభనాది దక్షి
 సంవత్సరైశ్చ ద్వాదశాయుగాని తిత్ర అహిర్యస్మిన్ బేవతాకం
 పద్మయుగం తిత్రం ప్రభాశతి బేవతాకాప వత్సరం అస్మిన్ద్వానన్య
 దానం మహాఫలం అమన్యైర్ ఫలం పశ్చాద్భయం మండతి యచ్చ
 సుర్వం ఇతి మన్యగ్నస్సంఘం ఇతి బార్హస్పతిగ్రాహణేన పరి
 వర్తిరాభ్యు సంవత్సరం ఇలం ప్రమాణే ద్వితీయం ఇలం మధ్య ప్రమా
 క్తితః సామ్యసంక్షాం ఇతి

తా|| ఈ డెక్కడను చాంద్రహాసముచే మన్మథునాను సంవత్సరము.
 నీనికి అనువత్సరమనియు వెగు ఇంగు ధాన్యకానము మహాఫలము
 అనువత్సరమున వర్షకాలము తుదిను మంచివర్షము గలుగునునని
 శాస్త్రము. బార్హస్పత్యమానసుచే కీలక సంవత్సరము. సభాప్రద
 మైనది. మాఘాష్టమినియును పేగు. పరీవత్సరమనియు నామాంత
 రము. దీనిచే నింగు మొదట మంచి వర్షములు గల్గును.

మన్నధ సరివత్సర ఫలిము

మన్నధాబ్జేనిలాలోకా స్సుఖాను భవలోలుపాః॥

శాంతిక్షయవ గోఢూమైర్నయనాభిషవాధరా॥

తా॥ మన నిసంవత్సరమున ప్రజలు సుఖానకు లయ్యెనను
సన్యములచేతను చెఱకు తోటలచేతను భూమి దృష్టి ప్రియముగ
నుండును.

భార్గవ స్పృశ్య మానాబ్రఫలం. శీలకాఢ్యే త్వీతిభీతిః ప్రజాత్యోభో
 నృసాహవైః। ప్రచరాః పితృగోగాన్సున్యధాభిః శృష్టి
 గహేర్భయం॥ మానాబ్రఫలం॥ త్రేమాగోగ్యంసుభిక్షించ వర్షణం శివ
 మీవచి। పితృ ప్రాజాః ప్రవర్తంతే నూఢే రాక్షాంచ సంధయః॥

తా|| బార్హస్పత్య మౌనముచే కీలక గావున నిందు అతి
వృషి అనావృష్టి యొనలగు ఈతి బాధలు, యుద్ధములచే ప్రజలకు
సంక్షోభము గల్గున పిత్తిరోగము లధికములగును. మఃస్థివృష్టి సర్ప
భయము (సామంత భయముచూ) గలుగును. సూక్ష్మాద్భిముసలచే
క్షేమము (పరిపాలన సౌకర్యము) అరోగ్యము సుఖము సువృష్టి
లభములు పిత్తభక్తి గలుగును. స్రవణపులకు సంధి ప్రయత్నములు
నీచించును.

రాజా దినిర్జయము

<p> గజామృతః యంత్రీ సరుః సేనాధిపతిర్బుధః సన్యాసికేశ్వరిః వాన్యాధీశమ్ముక్తః అర్హాధిపతిర్బుధః మేఘాధిపతిర్బుధః రసాధిపతిశ్చంద్రః నీరసాధిపతి శ్చంద్రః పురోహిత స్సార్వః పరీక్షక శ్చంద్రః </p>	<p> గణకేశ్వంద్రః గ్రామపాలకోమిధః దైవజ్ఞో బుధః రాష్ట్రాధిపతి శ్చుక్తః సర్వ దేశోచ్ఛ్రయగ పతిర్బుధః అశ్వాధిపతిర్బుధః గజాధిపతి స్సార్వః పశూనామధిపతిర్బుధః దేవాధిపతిశ్చంద్రః </p>	<p> సరాణామధిపతిర్బుధః గ్రామనాయక శ్చంద్రః వస్త్రాధిపతి శ్చంద్రః రత్నాధిపతిర్బుధః వృక్షజామధిపతి శ్చుక్తః జంగమాధిపతిశ్చంద్రః సర్వాధిపతి శ్చంద్రః మృగాణామధిపతి ర్బుధః శుభాధిపతి శ్చుక్తః స్త్రీజామధిపతిర్బుధః </p>
--	---	---

శుక్రము:—రాజుని వాక్యనివేదితము నయ్యెను. మరియు రాష్ట్రాధిపతియు వ్యవహారముల నిర్వహణయు నయ్యెను.

గురుడు:—మంత్రి నయ్యెను. మరియు సర్వ దేశోద్ధారణాధిపతియు, అన్యధిపతియు, నయ్యెను.

బుధుడు:—సేనాధిపతియు, స్వాధిపతియు, సేనాధిపతియు నయ్యెను. మరియు గ్రామపాలకుడు, కైకజును, పశువుల కధిపతియు, నరాధిపతియు, రత్నాధిపతియు, మృగాధిపతియు, స్త్రీల కధిపతియు నయ్యెను.

శని:—సన్యాధిపతియు సరసాధిపతియు నయ్యెను. మరియు పరీక్షకుడు, బేవాధిపతియు, గ్రామనాయకుడు, జంగమాధిపతియు, నయ్యెను.

చంద్రుడు:—రసాధిపతి నయ్యెను. మరియు గణకుడును, వస్త్రాధిపతియు, సర్వాధిపతియు నయ్యెను.

నూర్యుడు:—పురోహితుడును, గణాధిపతియు, నయ్యెను. కుజుని కేయాధిపతియును లేదు. (పరిధియు)

రాజు శుక్రము, ఫలము

సమృద్ధిసన్యా వసుధాతివృద్ధి గ్రాహి సామ్రాజ్య పనుఁ ప్రదాన్ముగిఁ | స్త్రీయః ప్రియాదాంజనయన్తిలోపం ప్రేమాపచారైర్భృగు జేబ్రవాధే || తా || సన్య సమృద్ధి, సువృద్ధి, పశువులకు తీర సమృద్ధి, దంపతులకు పరస్పర ప్రేమాభి వృద్ధియు గలుగును.

మంత్రి గురుడు, ఫలము

జేవేత్వ మాత్రే బహుధాన్య సంపదః ప్రభూత వర్షాశ్చ భవన్తి మేఘాః | ఫలంతి వృక్ష బహు సన్యవృద్ధిర్ధరా ప్రజాగోకుల సంకులాస్యాత్ ||

తా || వర్షములు బాగుగనుండును. ధాన్యములు ఇతరసన్యములు సమృద్ధి యగును. వృక్షజాతులన్నియు ఫలించును. ప్రజావృద్ధి పకువృద్ధియు నగును.

సేనాధిపతి బుధుడు, ఫలము

వాతా మాతా వారిధిరాః కదాచిద్వర్షన్తి సన్యాని ఫలాన్వితాని | లోకాస్స దాషీకీత కామచారా నైన్యాధిపత్యేభిరు చంద్రజన్య ||

తా || బుధ నైన్యాధిపతియగుచే మేఘములు గాలిచే కొట్టబడి ఒక్కొక్కప్పుడు వర్షించును. సన్యములు ఫలించును. ప్రజల స్వేచ్ఛా సంచారమునకు ప్రతిబంధము గలుగును.

సన్యాధిపతి శని, ఫలము.

మగ్యురు సమస్యంక్షిత తిల మిన తినయే సన్య సేన రాజ భయం | కొద్రవకుళత్త చణకై ర్వామైగుర్దైశ్చ పరిహర్షం ||

తా || శని సన్యాధిపతి యగుటచే ప్రజలకు ప్రభుత్వము వలన భయము గలుగును, సన్యములు మగ్యముముగ నుండును. కొర్రలు శాలవలు సెనగలు మినుములు పెసలు సమృద్ధిగ నుండును.

ధాన్యాధిపతి శుక్రము, ఫలము.

అతి వృష్టిస్సుభిక్షింప ఫలితాస్సన్య జాతయః | మానవా నీరుజస్సర్వే పుక్తే ధాన్యాధిపే సతి ||

తా || శుక్రము ధాన్యాధిపతి యగుటచే అతివృష్టి, సుభిక్షము, సన్యజాతులు ఫలించును. మానవు లారోగ్యముతో నుండురు.

అర్హాధిపతి బుధుడు, ఫలము.

అర్హాధినాధేరజనీకరాత్మజే వృష్టిర్హ సన్యాని బహూని చస్సున్యః | కొమార పాపండు జనంద్రజాతీకాః ప్రభూత వాస్యాన తధాపర జనాః ||

తా || బుధుడు అర్హాధిపతి యగుటచే వర్షములు సన్యములు సమృద్ధము లగును. కర లనుకూలములగును. వేదనిందకులును మూఁపులు యువకులును సంతనముతో నుండురు. ఇలిరులు సంపద సామలయ్యెదరు.

మేఘాధిపతి బుధుడు, ఫలము.

గర్జితా శని పాపాణ వాతాయక్ష్మః పయోధరాః | మన్యజేకే మహద్వర్షం బుధే మేఘాధిపే సతి ||

తా || మేఘములకు ఉరుములు పిగులు వడంపు గాలి ఇది హమ్మగనుండును. వానలు అల్పము. మన్యజేకమున మంచి వర్షము గలుగును.

రసాధిపతి చంద్రుడు, ఫలము.

రసన్యామిని సోమేతు రసాశ్చ ఫలితాస్తవా | ఆనందవో రాజవగ్గో వృష్టిరత్యధికా భవేత్ ||

తా || ప్రభువులు చక్కగ పాలించెదరు. మంచి వర్షములు గలుగును. రసవస్తువులు సమృద్ధము లగును.

సీరసాధిపతి శని. ఫలము.

వర్షమణి రత్న మాత్రిక చందన కర్పూర రజతనాశ స్సాన్యత్ | రవి తనయే సీరసపే లోహాత్రప్రతైల వృద్ధిర్భి ||

తా || వెండి, బంగారము, రత్నములు, ముత్యములు చందనము, హానతికర్పూరము మొదలగు సీరస వస్తువులు దుర్లభములగును. ఇనుము ఇత్తిడి తైలములు వృద్ధి యగును.

పురోహితాద్యధిపతి ఫలము.

క్రూర గ్రహఫలం క్రూరం భుభ గ్రహఫలం చందం | పురోహితాది సన్యేషాం భవేదీక సమున్మవమ్ ||

తా || సవనాయకులకంటె భిన్నులగు పురోహితాదులు క్రూర గ్రహములగుచో చెడ్డ ఫలము. పుట్టిగ్రహములగుచో మంచి ఫలము. (ర. కు. శ. పాపయంత బుధుడు క్షీణచంద్రుడును క్రూరులు)

మేఘాది నిర్ణయము ఫలము.

దోణమును మేఘము—ఎల్లపుడును వర్షములు. తూర్పున మేఘోత్పత్తి. చతుర్భు పక్షమున ఆ వర్షమును మేఘము—పడమటి వానలు. ఉద్యమమును వాయువు—సువృష్టి. విద్యుత్తు అను మెఱపు—మగ్యవృష్టి. సామ్యమును ఉరుము—అతి వృష్టి. ఉదధి యను సముద్రము—సన్యవృష్టి. కుళికుడును నాగంద్రుడు భూమిని వహించును—సర్వ సన్యములకును హాని.

జ్యేష్ఠ. బ. చతుర్దశి ఆ. న (19-3-1955 సం) నావన సంవత్సరారంభము.

వర్షాధిపతా భానావాతంకనృపాగ్ని శస్త్రభీతి స్సాన్యత్ |

వృష్టి స్వల్పతరాచై మధ్యానిధివన్తి సన్య జాతాని ||

తా || రవి నావన వర్షాధిపతి యగుటచే రోగభయము అగ్ని భయము యుద్ధభయము ప్రభుత్వము వలన భయము గలుగును. వర్షములు తక్కువ సన్యములు మగ్యముముగ నుండును.

పశుపాలకాది నిర్ణయము, ఫలము.

పశుపాలకుడును గోష్ఠ ప్రాపకుడును శ్రీ కృష్ణుడు. గోష్ఠ బహిష్కర్త బలరాముడు. ఫలము. శ్రీ కృష్ణాధిపతియగుచే సుభిక్షము, పశువృద్ధి, సన్యవృద్ధి, పశువులకు తీర సమృద్ధియు గలుగును. బలరామాధిపతియగుచే వర్షములు సన్యములు బాగుగ నుండును. గాని మధ్య దేశమున మంచి వానలు గలుగును.

వర్ష సరిమాణము.

నాలుగు ఆంశక (కుంచ) ములు వర్షము—మధ్యవృష్టి “అశాఢా భాగా స్సముజ్జేషు పర్వజేషు తథానవ | త్రిభాగా భువి పర్వస్య త్రైవం వర్షతి చైతిధా ||” సముద్రములం దెనిమిది భాగాములు, పర్వతములందు తొమ్మిది భాగాములు, భూమియందు మూడు భాగాములు ఇన్ని వర్షించును.

ఆంశక ప్రమాణము:—పక్షియోజన విస్తీర్ణం శత యోజన మున్నతం ఆంశకస్య ప్రమాణం యో దేవమాశన గణ్యతే ||

ఆంశక స్థితి:—సంవత్సరాది మొ|| ఆశ్వ బ ౧౩ శ. ప|| గోప వృద్ధుని హస్తమందును, అటనుండి సంవత్సరము తుదివరకు గోపబాలుని హస్తమందును ఆంశక ముండును. గోవుని హస్తమగుచో సుభిక్షము ఆరోగ్యము సంపత్తు గలుగును. బాల్యవయస్సుగుచో వర్షములు తక్కువయగును. వృద్ధి వయస్సుగుచో సుభిక్షముగలుగును.

వర్షధాన్యాది సరిమాణములు (వింశోపకములు)

వర్షం ౧౦ ధాన్యం ౧౩ శీతం ౧౧ తృణం ౧౯ ఉష్ణం ౧౩ మారుతిః ౩ ప్రజావృ ౧౫ నా ౧౫ రాజవిద్యురం ౧౧. వ్యాధియః ౧౧ ఉపశమనం ౧౫ ఆచారః ౯ అనాచారః ౧౫ మరణాని ౨౧ జన్మాని ౧౩ దేశోప ప్తవః ౧౧ దేశస్వాస్థ్యం ౧౯ చోరభయం ౫ నా ౫ అగ్నిభయం ౫ నా ౩ మృగోప ద్రవః ౧౩ నా ౩ కీటక భయం ౩ నా ౧౫ శిలభివృ ౩ నా ౧౧ మశికవృ ౩ నా ౩ మత్తుణవృ ౧౧ నా ౩ వృశ్చిక వృ ౧౧ నా ౧౧ వ్యాధిభువృ ౩ నా ౩ సస్యవృ ౮ నా ౯ కుకవృ ౩ నా ౩ పికవృ ౮ నా ౫ కుక్కుటవృ ౮ నా ౮ ఖగవృ ౫ నా ౨ గోవృ ౬ నా ౮ మహిషవృ ౨ నా ౬ మృగవృ ౩ నా ౩ చాగవృ ౫ నా ౫ ఆశ్వవృ ౬ నా ౫ స్వేదిజవృ ౧౧ నా ౧౯ క్షిపివృ ౧౮ కాలివృ ౮ కుకుత్తవృ ౧౮ తిలవృ ౧౨ మాషవృ ౬ ముద్గ వృ ౧౨ సర్ప ప వృ ౧౦ చిణక వృ ౧౬ ఆంశక వృ ౧౦ గోధూమ వృ ౧౮ కోద్రవ వృ ౧౦ స్రీయంసు వృ ౧౬ యావనాశ వృ ౧౮ క్యామాక వృ ౧౨ రాజమాష వృ ౪ నీవార వృ ౧౬ శింషధాన్య వృ ౧౨

రవిచార ఫలము.

చైత్ర బ. చక్రీ గు. మేషేర్కః ౫౫-౨౮|| సప్తమి ఈతి బాధలభియము. గురువారము అనుకూలమైన గరలు మూల నక్షత్రము-శుభము పరిభ్రమో-ద్రవ్యనాశము. విష్ణి పుష్టినాశము కుంభి లగ్నము-ధరలు హెచ్చును రాత్రి-సస్యవృద్ధి త్రేమము ఆరోగ్యము సుభిక్షము. మఘాది దశకము విపత్తు.

ఆర్ద్రా ప్రవేశము:—ఆషాఢ సుతృతీయా బు. ఆర్ద్రా ౧ ర్కః || తృతీయ-సుభిక్షము. బుధవారము. శుభము పునర్వసు-అనుకూల గరలు. వ్యాఘాతము యుద్ధభయము. తైత్తిల సువృష్టి కర్కట లగ్నము సుభిక్షము. పూర్వాష్టమ-జగత్తుకు హాని. దివాభాగము-సస్యహాని ఆర్ద్రాది చతుష్కము ద్వితీయమండలము. ఆతి వృష్టి. లగ్న కేంద్రమున చంద్ర స్థితి ఆతి వృష్టి ప్రదము:—

చంద్రచార ఫలము.

జ్యేష్ఠ షుక్ల ప్రతిపత్తు భానువారము:—దుర్భిక్షము, యుద్ధ భీతి. రోగ భీతి. సస్యములు మధ్యములులగును. ఆషాఢ శు. పంచమి శుక్రవారము:-శుభము. ఆషాఢ షుక్లమున స్వాతి దశమినాడయ్యెను. ఆతి వృష్టి. ఆషాఢ బహుళమున రోహిణితో—వికాదశ యగుటచే మధ్యము. ద్వాదశితో గూడ నుండుట సర్వసస్యహాని.

మరియు వైశాఖమున ౫ శనివారములు ౫ ఆదివారములును, జ్యేష్ఠమున ౫ ఆదివారములు, ఆషాఢమున ౫ మంగళవారములు, నిజ భాద్రపదమున ౫ శనివారములు, ఆశ్వయుజమున ౫ ఆదివారములు, కార్తికమున ౫ మంగళవారములు, పౌషమున ౫ శనివార

ములు, మాఘమున ౫ ఆదివారములు, ఫాల్గునమున ౫ మంగళ వారములును నైనవి.

శనివారము లై దగుచో జననాశము, గుర్భిక్షము, భూకంపము మొదలగు నాపద్రవములు గలుగును ఆదివారము లై దగుచో దుర్భిక్షము మంగళవారము లై దగుచో యుద్ధభయము, గలుగును.

సౌరార్థములు

మేష, వృషభి, మిథున, ధను, రృకరి మాసములందు—గూవనాశయాలకీ కుంకుమ హింసు కాంస్యత్రై లై రిండి గోధూమ కన్తార్యాదులు శూన్యార్థము లగును. ధాన్యాజ్య చిణక వస్త్రకర్పూరలవణ తామ్రమృత్తులవంగపుష్ప సీనాదు లత్వీర్ణము లగును. సువర్ణ రజత కార్పాసమాష ముద్గమంచ నాగవల్లి దళ తిల జీర జాజి పిప్పలి పట్టా వికాయస శ్రీ గంధ క్రముక శిర్కరాదులు సమార్థములగును. కర్కటక కన్యామీన మాసములందు యావనాశాదులు సమార్థములు. ధాన్యాదులు శూన్యార్థములు. సువర్ణాదులు శూన్యార్థములు నగును.

చాంద్రార్థములు

చైత్ర, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, ఆధిక భాద్రపద, నిజ భాద్రపద, కార్తిక, మార్గశిర, పౌషమాసములందు—గూవనాశాదులు శూన్యార్థములు. ధాన్యాదు లత్వీర్ణములు. సువర్ణాదులు సమార్థములు. వైశాఖ, ఆషాఢ, ఆశ్వయుజ, మాఘమాసములందు—యావనాశాదులు అత్వీర్ణములు. ధాన్యాదులు సమార్థములు. సువర్ణాదులు శూన్యార్థములు. ఫాల్గున మాసమున-యావనాశాదులు సమార్థములు. ధాన్యాదులు శూన్యార్థములు. సువర్ణాదు లత్వీర్ణములు నగును.

మాధ్య నిర్ణయము

శ్రావణ శు ద్వితీయా గు. (21-7-55) ప్ర|| శ్రావణ బ చతుర్దశీ మం. (16-8-55) పర్యంతం గురు మాధ్యము. శ్రావణ బ తృతీయాశ (6-8-55) ప్ర|| నిజ భాద్రపద బ. పంచమి బు (7-9-55) పర్యంతం షుక్ర మాధ్యము.

మకరసంక్రాంతి పురుషలక్షణము

అధికగోవిశాఖాక్షోలంబహూర్ధ్వ నాసికః. అష్టబాహు శ్చేతు ర్వక్త్రీ స్సంక్రాంతి పురుషస్సృత్యతి. శతయోజన మౌన్నత్యం నిస్తీర్ణం ద్వాదశస్థైతం. ఏవం యాపంహి విక్షేయం సంక్రాంతి పురుషాకృతే ||

ఈ మకరసంక్రాంతి పురుషునకు రాక్షసు షని కేరు చిండాలుర క రిష్టము. నిర్మలాదకముచేస్తానము. శుభము. పెసలక్షతలు. పెసలకు నాశము. రక్త వృష్టివస్త్రము - యుద్ధ భయము. చందనము గంధము - ఆరోగ్యము. బాజిపూవున ధరించును కీర్తి వృద్ధి. నీలమాణిక్య మాభరణము. త్రేమము. రజతిపాత్రలోపాయస మాహారము. రజతిహాని, దుర్భిక్షము. అరటి పండు - ఆరోగ్యము.

శ్రీ మద్భగవద్గీతా సంపాదక పీఠిక

వ్యాఘ్రుడు వాహనము-మృగము! భీంకినాలు (వకిలీ)
తయ్యవము-గాఱు : రిష్టులు ఎఱ్ఱరి నొగుట యున్నవారు ము
మును పరించును-గ నానందము ఉజ్జీరించును (పరమాను-
దక్షిణ దేశమునకు పోరి! త్రోసముగముగల చేష్ట-పజలకు పోరి
నివిష్టుడు-సంగమ్యుని.

పక్ష ఫలము:—పక్ష పక్షే యదా పాదే మకఃసో నిగమరః।
 ప్రహనాం వ్యాధి పీడాది వృథాజ్ఞాం సమరిం గిత్వే॥ తా॥ మకః
 సంకృతా నిర్వృత్తి పక్షమున నుండుచే ప్రజలకు వ్యాధుల ప్రభుత్వము
 యున్నభయములు గల సమ తిథ్యాది ఫలములు:—కృషి ౧౨.
 మకః రవిః ౨౨-౫౮॥ ద్విభీయః సుభీక్షము వినియోగము చేయుచు
 భయము నరనష్టము ప్రహసనము చోరనాశము వృజయోగము.
 అతి వృష్టి బాలవ-సుభీక్షము మిథున లగ్నము-ప్రజలకొంగును
 పదియో పాద ముహూర్తము జగదానందము సాయాహ్నము జగత్తు
 నకు హానియు నగును.

స ప్త వి చా ర ము

నాయక విచారముం బట్టి పూర్వ నిశ్చయ్యద్వి యగును. సర్వ
సస్య సముదాయమున ౧౬ వీసములలో ౯ వీసములు పంట
ఫలించును.

ఆ దా య వ్య య ను లు

మేఘవృష్టికయ్యోః	ఉ	౨౪	౧౮	సింహవృష్టి	ఉ	౧౧	౧౪	౫
వృషభేమలయోః	ఉ	౧౧	౨౪	౧౮	పంచద్యౌమయోః	ఉ	౫	౨౪
మిథునకవ్యయోః	ఉ	౧౮	౨౪	౧౧	మృగశిరంభయోః	ఉ	౮	౨౪
కర్కటకవృష్టి	ఉ	౮	౨౪	౧౧	పర్యవృష్టి	ఉ	౫	౨౪

రాజ పూజా వ మానములు

పేదస్వ రా ౧ ఆ ౭ సింహస్వ రా ౯ ఆ ౩ సమదః రా ౪ ఆ ౨
 గృహభిస్వ రా ౪ ఆ ౭ కన్యానూః రా ౨ ఆ ౯ మకరస్వ రా ౭ ఆ ౨
 మిథునస్వ రా ౭ ఆ ౭ క్షుణ్ణానూః రా ౫ ఆ ౯ కుంభిస్వ రా ౩ ఆ ౫
 కర్కటకస్వ రా ౩ ఆ ౩ ద్విశ్చిక్రస్వ రా ౧ ఆ ౭ మీనస్వ రా ౯ ఆ ౫

క రి దా య ఫ ల ము లు

అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము	అక్షరము
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ	అ	ఆ
ఈ	ఉ	ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ
ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ	అ	ఆ
ఈ	ఉ	ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ
ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ	అ	ఆ
ఈ	ఉ	ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ
ఋ	ౠ	అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఊ	ఋ	ౠ

ఫలం || విష మేష్వర్థ లాభస్సాన్య త్సమేషు సమతా భవేత్ ।

శూన్యేషు శూన్యం భవతి కందాయ త్రయ యోగతః ॥

అదిశూన్యే భవే ద్వ్యర్థి ర్మత్యశూన్యే మహద్భయం

అంత్యశ్శాస్త్రే భవేద్దానిః కందాయ ఫల మీదృశమ్ ||

సంవత్సర ఫలము

అశ్వినీ ప్రవృత్తి స్వాతి అభిజిత్తు వారలకు రోగధియము
భరణి ఆశ్లేష విశాఖ శ్రవణం ,, ఆయుర్వృద్ధి

కృ. త్రిశ్ర	మఘ	అనూచా	నిర్మ	అర్చనా
సోహాని	లూప	జ్యేష్ఠ	వి. తా	మనస్తాపము
మృగశిర	పాప	మూల	పూ. భా	రాజభూత్యులె
మృగశిర	పాప	పూ. దా	పి. భా	యమభ్యయము
మృగశిర	పాప	పి. దా	పి. భా	అలంకారసాధి

కు జిచ్చార సము

సోమి-రి, జువ్వలి, అశ్రేయ, మడు, పూభ, ఉభ, పాడి,
ప్రొద్దు, మూల నీలకృష్ణములందు మహానందించిన చవాప్పన్న,
మృగేష్వి, లిత్ర. సాఖలుందు పండించిన వత్తుడు గంగురు.

21) స చా ర ష ల ము

ఈ సంవత్సరమున నేనాశించితి బుధుడు. దానిచే నల్పవృత్తి, ఆధికవ్రాస గానీ, ప్రభువులకు కలహములు గలుగును. మరయు నీ సంవత్సరమున నాగా మాసములం గుదిగా న్నములనందిస బుధుడొ, ప్రశాంతి గలదు అహమ్మహి. ఈ శత్యముజ గురగు పాప బలము. ఈ దినములందును ఉదయము నందిను. ఈ మాసములం గుదియందుచే చోరభయము, శత్రుభయము, అగ్ని భయము, నోగభయము, జలభయము, ఆకటి భయము గలుగును. మరియు నెప్పుడైన బుధోదగానంతిర మేదిని విపరీత ఫలము గలుగును. వృషున్న అనావృష్టి, అనావృష్టియున్న వర్షము. సుభిక్షమున్న దుర్భిక్షము, దుర్భిక్షమున్న సుభిక్షము, భయమున్న ధైర్యము, ధైర్యమున్న భయము ఇట్లు పైపరీత్యము గలుగును.

గురుచారము

వత్సరాది పక్షి వైశాఖ సు ౧౨ మం. ప. మిథునమున
గురుడు. అటనుండి భాద్రపద శు ౧౫ కి ప. కర్కటకమున
గురుడు. అటనుండి ఫాల్గున సు ౨ బు. ప. సింహమున గురుడు.
అటనుండి సంవత్సరాంతి పక్షి కర్కటకమున గురుడు ఫలము.
మిథునమున గురుడుండె ఒక్కొక్క మంచి వర్షములు. ప్రభువు
లకు యుద్ధాసక్తి. ప్రజలకు ఈతిబాధలు, శత్రుభయము, గలుగును.
కర్కటకమున గురుడుండె సువృష్టి, సమవులకు ఊరివృద్ధి, సస్యవృద్ధి,
వైదిక కర్మాభివృద్ధియు గలుగును. సింహ గురుకాలమున, ప్రభు
వులు యుద్ధములచే హాని నందెను. వర్షములు బాగుగ గురియును.
బాహ్యులును సజ్జనులును ధనహీను లయ్యెదరు.

శుక్లచార ఫలము - ఉదయాస్త ఫలము

క్రావణ బ 3 కె. పుష్య నక్షత్రమున ఉత్తరమార్గమున
 విరావతి వీధియందు తూర్పున నస్తమించి, నిజభాద్రపద బ ౪ బు.
 న చిత్రగా దక్షిణ మార్గమున అజవీధియందు పడెనుట నుదయిం
 చును. ఫలము. ఉత్తరమార్గమున నస్తమించుటచే గుభిక్షము
 సువృష్టి పర రాష్ట్రీయులు స్వరాష్ట్రీయున చేరుట వాటిని చక్కగ
 పాలించుట గలుగును. దక్షిణమార్గమున నుదయించుటచే వర్షములు
 తక్కువగుటచే ధాన్యము తక్కువగ ఫలించును. నూపులు పండును.
 విరావతి వీధియగుటచే ప్రభువులకు పై న్యమునకున విరోధము.
 అజవీధియగుటచే సస్యములు వర్షములు బొగుండును. బ్రహ్మచారుల
 కౌధిక్యము. కృష్ణపక్షమున నుదగా స్తమయము లగుటచే పై నెకు
 లకు వృద్ధియగును. ఆర్థ్యాది మంహలమున అస్తమయిగుటచే వర్షములు
 సస్యములు వృద్ధిగ నుండును. బ్రాహ్మణులును క్షూరులును పిండ
 నందెదరు. మహాదిమంహలమున నుదయించుటచే సస్యములకు హాని.
 తిస్నర్ భయము, ఆకటి భయము. జాతి సాంకర్ష్యము గలుగును.

శనిచారఫలము

వత్సరాది ప్ర. ఆశ్వయుజ బ ౧౩ శ. ప॥ తులలో విశాఖలో

[illegible]

కూర్మపుత్రుడు—కాంచీ, సింధు, సావర్, అంబపు.
అరబి, బచ్చర, యవన. బాహీక, ఆవర్, మాద్ర, ఆఫీర, కిరాల్
(బుడి, బుచ్చి, బుహారా) వారి వైరు. దేశములకు హని.

రా మా చా ర ఫ ల ము

తేగ్గననాన గ్రహణము చే మహారాజుల భార్యలు, బ్రాహ్మణ
శ్రేష్ఠుల భార్యలు, పుణ్యములు, వర్తములు, గొప్ప సంఘములు,
నాట్యకులు, నాట్యదేశివాసులు, నివాస సంఘములును హాస
జేయును. కార్తికమాస గ్రహణములచే అగ్ని చే జీవించు వారును
(యంత్రకాలలు గలవారును లోహపు పనులు చేయువారును) పూర్వ
దేశము మగధదేశము, కోశలదేశము, కల్్యాణ దేశము మౌర్యదేశ
దేశము (మౌర్య) కళింగదేశము కౌశీదేశము, ఈ దేశవాసులకు
హాని గలుగును. అందు కళింగదేశాధిపతికి భృత్యామాత్యులతో
హాని గలుగును, కౌశీయలకు హాని. గాని దేశము షేమును ముఖ్య
క్షుణ్ణులు గలిగియుండును. ఒకమాసమున ముందు చంద్రగ్రహణము
గలిగి ఆ ఆమావాస్యకే సూర్యగ్రహణము గలిగినచో దుర్మిత
పొచ్చును. దంపతులకున్న భేదభావము గలుగును.

దేశానిష్ఠులగుములు

1. వత్సరాది ప్రతి ఆశ్వ బ ౧౩ శ. పల్లవులలో శని. అంగ, పంగ, కలింగ, గొడ, సారాష్వతి కాశ్మీరనైవేద్యములకు హాని.

2. ప్రైవేట్ బర ఆ. (పా ఆహ్వానం ౧౧ ను. పా ఒక రాజీనామాకు కేసును అంగీకరించిన కలింగ దేశములందు సస్పెన్షన్ యుద్ధము.

3. ఆహారము ౧౧ గు. ప్రతి క్రాంతి ౭ గు. ౩ మం పరిశీలన
గురు సహిత కుజ దృష్టి ఫలం దుర్భిక్షము, యాద భయము.

4. ఆపాద్య బర శ. (పల్ల కాత్రిక య ౫ ఆ. పల్ల కాంనర్ప
యోగము. సస్యహాని, ప్రభుత్వమునకు హాని.

గ. నిజ భాద్ర సు ౧౫ శ. ప్ర॥ ఆశ్వ బ ౧౩ శ. ప॥ సు
నకు తృతీయమున శని. ఫలం॥ పింగళకు దక్షిణమున జనమాని.

6. బుద్ధి బంధం. ప్రతి ఆనందస్థిరం వృత్తికమున శని
ఫలములు దుర్బిక్షము. ఒక్కొక్కచో వృద్ధియు ఒక్కొక్కచో
రోగములు అపవర్ణలు వచ్చును. గాని జనులు ఎటో జీవించెదరు.

7. ఆశ్వై బంధు శివప్రవత్సరాంత పక్షిని రాహుయోగము.
ఫలముః చోరభయము. అగ్నిభయము దేశక్షోభము సన్యవోనియో
గబంధు.

8. మార్గశిర బ ౬ మం. (ప|| 'మాఘ శు ౭ శ. ప|| కుజ రాహువు లొక రాసియందు గలది|| ఫలము|| అంగవంగ కళింగ దేశము లందు సస్యవోని యొద్దిభియును భూకంపాద్యుద్విమూలము గలుగును

9 మాణిక్ బిల్దుం|| ప|| మాఘ శు 8 తే. ప|| వజ్ర చంద్రాగమ ఫలము|| ద్విధయము వాయుభయము గలగును.

10. మౌనమున జేసిం గు పులి పాపము లాటి పులి గురు
 పురులకు గురువు పుకయి || ఛలము || బలధయమో అగ్నిభయమో
 మోక్షభయమో నోభయమో చోరభయమో ఏదో యుపద్రవము
 ప్రజలకు గలుగెను.

11. మాఘ బ 30 సో. (చెలి వత్సరంత పలి వృశ్చికమున
99 చక్రము, ఫలము, జివహారి సూహాని యుద్ధభయము గలుగును.

12 బ్రాహ్మణుల ము. స|| బ శి బు స|| కర్కటకమున
సెరి, మజ, బుర, గురూ ప్రసూన సంచితగ్రహకూటము

19. కార్తీక పు 2 నాం పూ పూడు. పూ మృశ్చికమున
నావి, దుర్గా, కుక్ర, రుక్, రామా శుభలు పడచు గోతా హుతుము.

వర్షయోగములుచి, అనాచ్చునై పోదాఁ ములును పరలును కలిపి
 పలములలో పెరుగు వాడును కెంచు.

శుభ ముహూర్తం

చైత్రమాసము : మార్గశిర 25వ. ప్రతి. శు. శేవ. వత్సరాది
 గాన నవ వస్త్రాగ్ధరణ ధారణాదులకు సింహము రాజ పం॥ ౨౬-
 ౪౭ గం 16-49—అశ్వ వివాహ హాలకర్మాదులకు కుంభము రాజ
 పం॥ ౨౭-౨౬ రా గం 5-11—28 శు తృతీ. శే. అశ్వ. అన్న
 ప్రాశన వివాహ హాలకర్మాదులకు వృషభము రాజ పం॥ ౯-౧౬
 గం 9-47—29 శు పక్షి మం మృగ. వివాహహాలకర్మాదులకు
 మకరం మ తాం॥ ౨౦-౫౯ రా గం 2 - 38 పద్మ చంద్రుడు—
 విటకు కుంభము రహితము ౨౬-౪౫ రా గం 4-58 — ఏప్రి 1 శు
 ౨వ శు. పుష్య. హాలకర్మకు కుంభము ౨౬-౧3 రా గం 4-48
 పద్మ చంద్రుడు—2 శు చైత్ర శ కృత వాషీ కూపారం భాదులకు
 కుంభము ౨౬-౧ రా గం 4-89 పద్మ చంద్రుడు — (2) 5 శు త్రి
 మోమం ఉభ వివాహ హాలకర్మాదులకు మకరము మ తాం
 ౧౯-౪౬ రాగం 2-9 రవిషేధ—8 శు చతుర్దశి బు. మాస్త్ర వివాహ
 హాలకర్మాదులకు మకరం ౧౯ - 3౬ రా 2 - 5 — 7 శు
 వార్షి. శు. శ్రీ వివాహ హాలకర్మాదులకు మకరం మ తాం॥
 ౧౯-౨౭ రా 2-3—కుంభము రహితము ౨౫ - ౧3 రా 4 - 21
 స్రగహచంద్రుడు—8 బ ప్రతి శు. నాస్తి. వివాహ హాలకర్మాదు
 లకు మకరము ౧౯-౧౬ రా 1-58—కుంభము మతాం ౨౫-౨ రా
 గం 4-17 సంగ్రహ చం॥—10 బ తృతీయ ఆ, ఆనూ, వివాహ
 హాలకర్మాదులకు కుంభము ౨౪-౪౧ రా 4-8—15 బ అష్ట. శు.
 ఉషా. వివాహ హాలకర్మాదులకు మౌనము ౨౫-3౫ రా 4-81—
 16 బ నవ శ్రీవ వివాహ హాలకర్మాదులకు మకరం మతాం ౧౭-
 ౫౨ రా గం 1-26 లగ్న చం॥ కుంభం రహితం ౨3-3౮ రా 8-
 44 రిశభ చం॥ మౌనం రోగ పం॥ ౨౫-౨౪ రా 4-27—17 బ నవ
 ఆ ధని వివాహముకు మకరం ౧౭-౪౨ రా గం 1-22

వైశాఖమాసము:—ఏప్రి 28 ను నువ్వ ను పున అన్న ప్రాశనము కర్కటము ౧౮-౪౫ గం 11-23 లన్న చం॥ రా. పుష్య. నవ వధూ ప్రవేళి హలకర్కలకు మకరం ౧౫-౪౫ గం 24-38—రా. పుష్య హలకర్క గృహకరంధి ప్రవేళిదులకు కుంభం మతాం. ౨౧-3౧ రా 2.56 పశ్చి చంద్రుడు—హలకర్కకు మినము ౨3-౧2 రా 3-39—29 ను అన్న ను ఆశ్లే కూపారంభాదులకు మకరం మతాం॥ ౧౫-3౫ గం 24.34—50 ను నవ శ రా మఘ వివాహముకు మినం మతాం॥ ౨౨-౫౬ రా 3-30 —మే 1 ను దశ ఆ మఘ వివాహముకు కర్కటము ౧3-౪౯ గం 11-12—మే 8 ను ద్వాద మం హస్త రా వివాహ హలకర్కలకు మినం చొర పం॥ ౨౨-౨౫ రా 3-19 జామి త్రి చం॥—6 ను పూర్ణిమ ను స్వాతి.

శ్రీ మన్మథ సంవత్సర పంచాంగ వీరిక

అన్నప్రాశన వివాహాదులకు కర్కటకం మతం ౧౩-౨ గం ౧౪-౧౫ గం 11-19-12 బ అక్ష బు అక్షి నమంతాదులకు 10-52 గురువూర్తిపర్వ-7 బ ప్రతి. శ. అనూ. మాసాంధ్రానింహను ౯-౫౩ గం 9-85. గులకు వివాహం, మతం ౨౧-౪౩ రా. గం ౩-4-(2) 8 బ. ప్రతి ౨. అనూ అన్నప్రాశనోపయోగాదులకు కర్కటకము శివకు కన్య ౧౧-౫౮ గం 10-29 లగ్న చంద్రుడు-25 గం పక్షి మతం ౧౨-౫౦ గం 10-44 నవమహా ప్రవేశాదులకు కుంభము సో హస్త అన్నప్రాశనపు సింహము 2-౪౭ గం 8-49-27 గం ౧౯-౪౭ రా గం 2-18-యూత్రికు మీనం చోరపం ౨౧-3౩ అక్ష బు స్వాతి అన్నప్రాశనకు సింహము 2-౨౬ గం 8-41-రా గం 3-౦ ౪౭-18 బ పక్షి పు రాత్రి శ్రవ వివాహాదులకు 29 గం దశి బు అనూ అన్నప్రాశనకు కన్య ౧౧-౫౮ గం 10-9-అగ మీనం ౨౦-౪౧ రా గం 2-40-15 బ అక్ష ఆ శతా గర్భాధానాని పూర్తి బు ఉపా అన్నప్రాశనకు సింహము ౬-౧౩ గం 8-14 గుకు మకరం మతం ౧౨-౪౮ గం 20-32-నవమహా ప్రవేశాదులకు చంద్రుడు-౨౫ 6 బ తృతీ ౧. 1౪ అన్నప్రాశనకు కన్య శివకు కుంభము ౧౮-౪౪ రా గం 1-52 లగ్న చంద్రుడు.

జ్యేష్ఠమాసము:—మే 25 న చతుర్థి బు పుష్య గర్భాధానాదులకు మకర ౧౦-౫౭ గం 22-51-నవమహా ప్రవేశాదీనాం మీనం ౧౮-౨౯ రా 1-52-(2) 27 గం పక్షి పు మఘ వివాహముకు కుంభము రోగ పం ౧౬-౨౨ రా 1 2 జామిత్రచంద్రుడు—మీనం రహితము ౪౮.౭ రా 1 44 పక్ష చం—29 గం అక్ష బు ఆ. పూర్ణ కర్కటకము రహితము ౯-3౬ గం 9 21-ఉఫ. వివాహాదులకు మీనము రోగ పం ౧౭-౪౬ రా 1-35 పక్షచం—30 గం నవమి సో హస్త వివాహ గర్భాధానాదులకు మకరము బలి రోగ పం ౧౦-3 గం 22-81-(౪) 31 గం దశి మం చిత్ర వివాహాదులకు మీనము ౧౭-౨౫ గం 1-28 జామిత్రచంద్రుడు—జూన్ 1 గం ఏకా బు. చిత్ర వివాహాదులకు మకరము మతం ౯-౪౨ గం 22-24-చిత్ర గృహప్రవేశాదులకు కుంభము చోరపం ౧౫-౨౮ గం 24-42-2 గం ద్వాద గు స్వాతి వివాహ గర్భాధానాదులకు మకరము ౯-3౧ గం 22-19-వివాహాదులకు కుంభము ౧౫-౧౭ గం 24-88-4 గం చతుర్దశి శి అనూ. అన్నప్రాశన వివాహాదులకు కర్కటకము చోరపం ౮-3౯ గం 8-58-మకరము రాజపం ౯-౧౦ గం 22-12-మీనము రహితము ౧౬-౪౨ రా గం 1-18-5 గం పూర్తి ఆ జ్యేష్ఠ నవమహా ప్రవేశాదులకు మకరం ౮-౫౯ గం 22 8-మీనము మతం ౧౩-3౦ రా 1-8-6 బ ప్రతి. సో మూల రా వివాహాదులకు మకరము ౮-౫౦ గం 22-40 రిషచం—8 బ తృతీ బు. పూషా ఆశ్వీనానోపయోగమునకు కర్కటకము రాజపం ౮-౦ గం 8-42 (సరాహు పక్షచంద్రుడు) —రాత్రి ఉపా వివాహాదులకు మీనము ౧౬-౧ గం 24-57-9 బ చతుర్థి గు. ఉపా వివాహ గర్భాధానాదులకు మకరము రాజపం ౮-౨౦ గం 21-58 లగ్న చం శ్రవ మీనము రోగపం ౧౫-౫౨ గం 24-54-10 బ పంచ గు ధని. వివాహ గర్భాధానాదులకు మకరము ౮-౧౦ గం 21-50 లగ్న చం—(2) 11 బ పంచ శి ధని అన్నప్రాశనోపయోగ వివాహాదులకు కర్కటకము మతం ౭-3౧ గం 8-80 జామిత్రచం—వివాహాదులకు మీనము చోరపం ౧౫-3౧ గం 24-46 రిషచం—12 బ పక్షి ఆ శత. గర్భాధానాదులకు మకరము మతం ౭-౪౭ గం 21-41-నవమహా ప్రవేశముకు మీనము ౧౫-౧౯ గం 24-42 రిష చంద్రుడు.

ఆషాఢమాసము:—జూన్ 26 గు సప్త ఆ ఉఫ. అన్నప్రాశనకు కర్కటకము చోరపం ౪-౨౭ గం 7-20-27 గం అక్ష. సో హస్త అన్నప్రాశనకు కర్కటకము ౪-౧౭ గం 7-16-29 గం దశి బు చిత్ర అన్నప్రాశనకు కర్కటకము 3-౫౬ గం 7-8-స్వాతి సింహమున్ను ౧౨-౨౦ గం 10-30-30 గం ఏకా గు. స్వాతి సీమంతాదులకు కర్కటకము మతం 3-౪౫ గం 7-4-జూలై 9 బ చతుర్థి శ. శత అన్నప్రాశనకు సింహము రాజపం ౧౦-3౫ గం 9 51-కన్యరహితము ౧౪-3౫ గం 11-27 పక్ష చం—11 బ పక్షి సో ఉభా అన్నప్రాశనకు కన్య రాజపం

౧౪-౧౫ గం 11-19-12 బ అక్ష బు అక్షి నమంతాదులకు 10-52 గురువూర్తిపర్వ-7 బ ప్రతి. శ. అనూ. మాసాంధ్రానింహను ౯-౫౩ గం 9-85. గులకు వివాహం, మతం ౨౧-౪౩ రా. గం ౩-4-(2) 8 బ. ప్రతి ౨. అనూ అన్నప్రాశనోపయోగాదులకు కర్కటకము శివకు కన్య ౧౧-౫౮ గం 10-29 లగ్న చంద్రుడు-25 గం పక్షి మతం ౧౨-౫౦ గం 10-44 నవమహా ప్రవేశాదులకు కుంభము సో హస్త అన్నప్రాశనపు సింహము 2-౪౭ గం 8-49-27 గం ౧౯-౪౭ రా గం 2-18-యూత్రికు మీనం చోరపం ౨౧-3౩ అక్ష బు స్వాతి అన్నప్రాశనకు సింహము 2-౨౬ గం 8-41-రా గం 3-౦ ౪౭-18 బ పక్షి పు రాత్రి శ్రవ వివాహాదులకు 29 గం దశి బు అనూ అన్నప్రాశనకు కన్య ౧౧-౫౮ గం 10-9-అగ మీనం ౨౦-౪౧ రా గం 2-40-15 బ అక్ష ఆ శతా గర్భాధానాని పూర్తి బు ఉపా అన్నప్రాశనకు సింహము ౬-౧౩ గం 8-14 గుకు మకరం మతం ౧౨-౪౮ గం 20-32-నవమహా ప్రవేశాదులకు చంద్రుడు-౨౫ 6 బ తృతీ ౧. 1౪ అన్నప్రాశనకు కన్య రాజపం ౯-౪౧ గం 9 47 పక్ష చంద్రుడు—8 బ పంచ సో.

ఉభా అన్నప్రాశనకు కన్య ౯-౧౯ గం 9-50 అధిక భాద్రపదమాసము:—ఆగ 8 1౦ గం 1౦ బు శ్రవ అన్నప్రాశనకు కన్య ౫-౨౩ గం 7 59-౨౭ ౧ ౧ బ చతుర్థి గు ధని అన్నప్రాశనకు కన్య ౫-౧౨ గం 75-5౯ అశ్వయుజ మాసము:—అక్టో 26 గం దశి బు ధని విజయదశమి గాపున నవమహాభరణధారణాదులకు వృశ్చికము ౫-౧౩ గం 8-5-30 గం చతుర్దశి ఆ శత అన్నప్రాశనకు ధనుస్సు చోరపం ౧౨-౨౮ గం 11 1.

కార్తికమాసము:—నవం 21 గం పక్షి సో శ్రవ అన్నప్రాశనకు ధనుస్సు రాజపం ౮-౨౯ గం 9 36-మకరము రహితము ౧౨-౧౩ గం 11-5 లగ్న చంద్రుడు కుజవృత్తి—25 గం దశి గు. ఉభా. అన్నప్రాశనకు ధనుస్సు మతం ౭-౪౪ గం 9-19 గురువూర్తిపర్వ-25 గం ఏకా శి శ్రవ సీమంతాదులకు ధనుస్సు 2-3౨ గం 9-15-27 గం ద్వాద ఆ ఆశ్వి అన్నప్రాశనాదులకు ధనుస్సు 2-౨౦ గం 9-11-మకరం రహితము ౧౧-౫౮ గం 10-41-డిశం 2 బ తృతీ గు గు పుష. అన్నప్రాశనకు మకరం మతం 10 22 పక్ష చంద్ర పుష్యములు—3 బ శి పుష్య అన్నప్రాశనకు మకరము ౯-౫౮ గం 10-18.

మార్గశిరమాసము:—డిశంబ 23 గం నవ గు శ్రవ అన్నప్రాశనకు కుంభము రోగపం ౧౨-౨ గం 11-19-24 గం దశి శి శ్రవ అన్నప్రాశనకు మకరము ౬-౦ గం 8-5౪ నక్షత్రసంధి—28 గం. చతుర్దశి బు మృగ అన్నప్రాశనకు కుంభము ౧౧-౮ గం 10-59-30 బ ద్వితీ గు పుష అన్నప్రాశనాదులకు కుంభము మతం ౧౦-౪౭ గం 10-52-1956 సం|| జన 7 బ దశి శి స్వాతి అన్నప్రాశనాదులకు కుంభము ౯-౨౦ గం 10-20 కుజవృత్తి.

పౌషమాసము:—1956 సం|| జన 15 గం ద్వితీ ఆ శ్రవ అన్నప్రాశనకు కుంభము 2-౫౫ గం 9-48 రిషచంద్రుడు—16 గం తృతీ సో ధని అన్నప్రాశనకు కుంభము 2-౪౫ గం 9-44 లగ్న చంద్రుడు—మీనం మతం ౯-3౧ గం 10-26 రిషచంద్రుడు. —19 గం పక్షి గు ఉభా అన్నప్రాశనాదులకు కుంభము 2-౧౭ గం 9-33-20 గం సప్త బు శ్రవ అన్నప్రాశనాదులకు మీనము ౮-౫౪ గం 10-12 లగ్న చం—25 గం ద్వాద బు మృగ అన్నప్రాశనకు కుంభం మతం ౬-౨౧ గం 9 10-ఫిబ్ర 1 బ పంచ. బు హస్త అన్నప్రాశనకు మీనము రోగపం 2-౦ గం 9-25.

మఘమాసము:—ఫిబ్ర 15 గం పంచ గు శ్రవ అన్నప్రాశనకు మీనం మతం ౪-౪౩ గం 8-24 లగ్న చం—28 గం ద్వాద గు పుష అన్నప్రాశనకు మీనము 3-౪౫ గం 7-57 కుజవృత్తి—27 బ ద్వితీ సో ఉఫ అన్నప్రాశనకు మేషము రోగపం ౯-౧౮ గం 10-8-29 బ చతుర్థి బు చిత్ర అన్నప్రాశనకు మీనము ౨-౫౫ గం 7 84-మేషమున్ను ౯-౨ గం 10-1.

జ్యేష్ఠమాసము:—మార్చి 14 గం ద్వితీ బు శ్రవ అన్నప్రాశనకు మేషము 2-౬ గం 9-38 రిష చంద్రుడు—రాత్రి వివాహాదు

లకు తుల ౯-౨౧ గం 21 55 సగ్రహ వ్యవహారము—15 శుక్ర
 తృతీ గు అస్తి రాత్రి వివాహములకు తుల ౯-౯ గం 21 51 రోగపం
 బామిరచంగ్రుగు—18 రు వృషి ఆ మృగ వివాహములకు మకరము
 మతాం|| ౨౨ కర రా గం 8-17—కుంభము రహితిము ౨౮-3౦
 రా గం 5-36 సకేతు చంగ్రుగు—19 రు సప్త సో మృగ వివాహ
 గర్భాధానాదులకు తుల మతాం|| ౮-౨౭ గం 21 36—21 శు నవ
 బు పున నిష్క్రమణాన్ని ప్రాశనాగులకు మేషము రాజపం||
 ౬-౧౧ గం 8-36—రాత్రి పువ్య నవవహూ ప్రవేశముకు మకరం
 చోరపం|| ౨౨-౧3 రా గం 8-4—(2) 22 గ వికా గు పువ్య
 సేమంతాగులకు మేషము ౬-3 గం 8-32 రాహుషేధ—23 బ
 ద్వాద బు శుభు రాత్రి వివాహముకు తుల మతాం|| ౭-౪౬ గం
 21 20—25 శు చతుర్థ ఆ ఉప రాత్రి వివాహముకు తుల మతాం||
 ౭ ౨౫ గం 21-11—26 శు పూర్తి సో ఉప అన్ని ప్రాశన వివాహ
 దులకు మేషము ౫ 3౧ గం 8 16 వ్యవహార—రాత్రి హస్త వివా
 హాదులకు తుల ౭ ౧౫ గం 21 7 రవిషేధ రిఃఫదం||—27 బ ప్రతి
 మం చిత్ర వివాహాదులకు మకరం ౨౧-౧౨ రా గం 2-42—చిత్ర
 సంధి మతాం|| ౨౬-౫౮ రా గం 5-1—(2) 18 బ ద్వితీ బు
 చిత్ర వివాహాదులకు మేషము ౫-౧౫ గం 8 9 జామితి చం||—
 రాత్రి వివాహాదులకు మకరము మతాం|| ౨౧-౧ రా గం 2-39—
 కుంభమున్ను ౨౬-౪౭ రా గం 4-57—(2) 29 బ తృతీ గు.
 స్వాతి అన్ని ప్రాశన వివాహాదులకు మేషము మతాం|| ౫౮ గం
 8.5 జామితి చంగ్రుగు—(2) ఏప్రి 1 బ వృషి ఆ మూల వివాహ
 ముకు కుంభము ౨౬ ౬ (అవ్వకా) రా గం 4-41.

కుజాదిగ్రహ సంచారములు

వైశ్రమా నః

కుజచారః—మార్చి 27 శు చతుర్థి ఆ. కృత్తి గ కుజః
 ౪-3౯—31 శు అష్ట గ కత్తి ఆ వృషే సమస్త కుజః ౫౭-౭—
 ఏప్రి 5 శు త్రయో మం కృత్తి కి కుజః ౫౦-౫3—10 బ తృతీ
 ఆ కృత్తి క కుజః ౪౫-౫౦—15 బ అష్ట శు రోహి గ కుజః
 ౪౨-౦—20 బ త్రయో బు రోహి ఆ కుజః 3౯-౧౨.

బుధచారః—మార్చి 25 శు ప్రతి శు శత ర బుధః
 ౭-౮—27 శు చతుర్థి ఆ పూర్వా గ బుధః ౨౧-3౭—29 శు వృషీ
 మం పూర్వా ఆ బుధః 3౧-౫3—31 శు అష్ట గు పూర్వా కి బుధః
 3౮-౫౩—ఏప్రి 2 శు దశ శ పూర్వా ర మీ నేనీచే బుధః ౪౦-౨౭
 —4 శు ద్వాద సో. ఉభా గ బుధః 3౯-౨3—6 శు చతుర్థి బు
 ఉభా ఆ బుధః 3౫-౧—8 బ ప్రతి శు ఉభా కి బుధః ౨౭-౪౧
 —9 బ ద్వితీ శ ప్రాగ ప్రమితో బుధః ౧౪-3౪—10 బ తృతీ
 ఆ ఉభా ర బుధః ౧౭-౪౦—12 బ పం మం రేవ గ బుధః
 ౪-౫౧—13 బ వృషీ బు రేవ ఆ బుధః ౪౯-3౧—15 బ అష్ట
 శు రేవ 3 బుధః 3౧-౫౬—17 బ నవ ఆ రేవ ర బుధః ౧౨-౧౪
 —18 బ దశ సో అశ్వి గ మేషే సమస్తా బుధః ౫౦-౪౫—20 బ
 త్రయో బు అశ్వి ఆ బుధః ౨౭-౨౨—22 బ అమా శు అశ్వి కి
 బుధః ౨-౫౫.

గురుచారః—పునర్వసు కి యే గురుః—(అస్మిన్మాసే)

శుక్రచారః—మార్చి 27 శు చతుర్థి ఆ ధని ర శుక్రః
 3౨-౯—30 శు సప్త బు శత గ శుక్రః ౨౧-౯—ఏప్రి 2 శు
 దశ శ. శత ఆ శుక్రః ౧౦-౧—4 శు ద్వాద సో శత 3 శుక్రః
 ౫౮-3౪—7 పూర్తి గు శత ర శుక్రః ౪౭-౪౮—10 బ తృతీ ఆ.
 పూర్వా గ శుక్రః 3౪-3౮—13 బ వృషి బు పూర్వా ఆ శుక్రః
 ౨౨-3౧—16 బ నవ శ పూర్వా కి శుక్రః ౧౦-౧—18 బ దశ

సో. పూర్వా ర మీ నే ఉచ్చే శుక్రః ౫౭-౧౫—21 బ చతుర్థి
 గు ఉభా గ శుక్రః ౪౪-౧౯.

శనిచారః—ఏప్రి 10 బ తృతీ ఆ వికా ఆ వక్రీ శనిః
 3౦-౮.

రాహు కేతు—ఏప్రి 15 బ అష్ట ప మూల ఆ రాహుః
 మృగ ర కేతుః 3౧-౧౬.

వై శా ఖి మా నః

కుజచారః—ఏప్రి 25 శు తృతీ సో రోహి 3 కుజః
 3౭-33—30 శు నవ శ రోహి ర కుజః 3౬-౫౮—మే 5 శు
 చతుర్థి గు మృగ గ కుజః 3౭-3౪—10 బ తృతీ మం మృగ ఆ
 కుజః 3౯-౨౨—15 బ అష్ట ఆ మృగ 3 మిథు నే మిత్తిః కుజః
 ౪౨-౧౫—20 బ త్రయో మ మృగ ర కుజః ౪౬-౨౯.

బుధచారః—ఏప్రి 23 శు ప్రతి శ ఆశ్వి ర బుధః
 3౬-౨౧—25 శు తృతీ సో భర గ బుధః ౧౦-3—26 శు పంచ
 మం భర ఆ బుధః ౪౪ - ౨౪ —28 శు సప్త గు భర కి బుధః
 ౧౭ - ౫౬ —29 శు అష్ట శు భర ర బుధః ౫౧ - ౪౫ —
 మే 1 శు దశ ఆ కృత్తి గ బుధః ౨౭ - 3౪ — మే 8 శు
 ద్వాద మం కృత్తి ఆ వృషే మిత్తిస్తో బుధః ౪-౫౦—4 శు త్రయో
 బు కృత్తి 3 బుధః ౪౪-౫3—5 శు చతుర్థ గు పశ్చాదుదితో బుధః
 ౪3-౦—6 పూర్తి శు కృత్తి ర బుధః ౨౮-3౨—8 బ ప్రతి ఆ
 రోహి ఆ బుధః ౧౬-౪౬—10 బ తృతీ మం రోహి ఆ బుధః ౧౦-
 ౪౧—12 బ పంచ గు రోహి 3 బుధః ౧౨ - ౧౮—14 బ సప్త
 శ రోహి ర బుధః ౨3-౫౨—16 బ నవ సో మృగ గ బుధః
 ౪౮-3౪—19 బ ద్వాద గు మృగ ఆ బుధః 3౨-౫3.

గురుచారః—మే 8 శు ద్వాదమం పున ర కర్క శే
 ఉచ్చే గురుః ౧౬-3౯ అస్మిన్మాసే సార్థ త్రిశోటి తీర్థ సహిత
 యమునాపుష్కర ప్రవేశః.

శుక్రచారః—ఏప్రి 24 శు ద్వితీ ఆ ఉభా ఆ శుక్రః
 3౧-౧౬—27 శు వృషీ బు ఉభా 3 శుక్రః ౧౮-౨౦—౦ శు
 నవ శ ఉభా ర శుక్రః ౪౪-౪౧—మే 2 శు ఏకా సో రేవ గ శుక్రః
 ౫౧ ౧౧—5 శు చతుర్థ గు రేవ ఆ శుక్రః 3౭ ౨౬—8 బ ప్రతి
 ఆ రేవ 3 శుక్రః ౨3-౫౨—11 బ చతుర్థి బు రేవ ర శుక్రః
 ౧౦-౧—13 బ వృషీ శు అశ్వి గ మేషే సమస్తా శుక్రః ౫౬-౨—
 16 బ నవ సో అశ్వి ఆ శుక్రః ౪౧-౫౫—19 బ ద్వాద గు అశ్వి 3
 శుక్రః ౨౭-౪౦.

శనిచారః—వికా ఆ వక్రీ శనిః.

రాహు కేతు—మూల ఆ రాహుః మృగ ర కేతుః.

జ్యేష్ఠ మా నః

కుజచారః—మే 25 శు చతుర్థి బు ఆర్ద్రా గ కుజః
 ౫౦ ౪3—30 శు నవ సో ఆర్ద్రా ఆ కుజః ౫౬-౨౬—జూన్ 5
 పూర్తి ఆ ఆర్ద్రా 3 కుజః 3-౯—10 బ పంచ శు ఆర్ద్రా ర కుజః
 ౧౦-౪౪—15 బ దశ బు పున గ కుజః ౧౯-౯—20 అమాసో
 పున ఆ కుజః ౨౮ ౧౬.

బుధచారః—మే 22 శు ప్రతి ఆ మృగ 3 మిథు నే
 వృషే త్రే బుధః ౪౮-౪౧—27 శు వృషీ శు మృగ ర బుధః
 ౧౪-3౭—జూన్ 3 శు త్రయో శు బుధవక్రారంధః ౫౭ ౫౬
 రాశ్వాది బుధః ౮౨ ౫-3౭ 3౫—7 బ ద్వితీ మం. పశ్చాద స

మిత్రబుధులు ౧౭—12 బ వషీ ఆ మృగ ౩ వక్షిబుధులు ౩౦—౧౭—18 బ త్రియో శి మృగ ౨ వృషభే వక్షిబుధులు ౧౭-౩౦.

గురుచారః—జూన్ 25 ను చతుర్థి బు పువ్య గురుః ౧౦ ౩౧—జూన్ 12 బ వషీ ఆ పువ్య ౨ గురుః.

శుక్రచారః—మే 22 ను ప్రతి ఆ అశ్విర పుక్ర ౧౩ ౧౯—24 తృతీ మం భర గ పుక్ర ౧౦—౧౫—27 ను వషీ శు భర ౨ పుక్ర ౧౩ ౨౭—30 ను నవ సో భర ౩ పుక్ర ౨౯ ౧౦—జూన్ 2 ను ద్వాద ను భర ౪ పుక్ర ౧౫—౯ పూర్తి ఆ కృత్తి గ పుక్ర ౧౦ ౨౭—7 బద్వతీ మం కృత్తి ౨ వృషభే స్వత్రే వే పుక్ర ౧౫ ౩౫—10 బ పంచ ను కృత్తి ౩ పుక్ర ౩౦—౨౦—18 బ సప్త సో కృత్తి ౪ పుక్ర ౧౫—౨౨—16 బ ఏకా గు గోపా గ పుక్ర ౧౦—౨—18 బ త్రియో శి గోపా ౨ పుక్ర ౪౪-౪౪.

శనిచారః—మే 27 ను వషీ ను విశా గ పుక్ర శనిః ౧౦-౪౦.

రాహుకేతుః—జూన్ 17 బ ద్వాద ను మూల గ రాహుః మృగ ౩ కేతుః ౨౬-౧౬

ఆ మా థ మా నః

కుజచారః—జూన్ 24 ను పంచ ను పశ్చాదస్త మితః కుజగ ౧౯—౨౯—25 ను వషీ శి పున ౩ కుజః ౩౦-౨—30 ను ఏకా గు పున ౪ కర్కటే నీచ్యః కుజగ ౧౦—జూలై 5 పూర్తి మం పువ్య గ కుజగ ౧౦—౪౭—11 బ వషీ సో పువ్య ౨ కుజః ౧౧-౩౦—16 బ ఏకా శి పువ్య ౩ కుజః ౨౩-౩౭.

బుధచారః—జూన్ 24 ను పంచ ను ప్రాశుదితో బుధః ౫౦-౧౧—27 ను అష్ట సో బుధవక్రత్యాగః ౫౭-౨౨ రాశ్యాదిబుధః ౧-౨౬-౫౬-౭—జూలై 6 బ ప్రతి బు మృగ ౩ మిథునే బుజాగ్బుధః ౩౦-౫౭—10 బ పంచ ఆ మృగ ౪ బుధః ౩౧-౫౧—13 బ అష్ట బు ఆర్ద్రా గ బుధః ౩౦ ౧౫—16 బ ఏకా శి ఆర్ద్రా ౨ బుధః ౧-౪౬—18 బ చతుర్థ సో ఆర్ద్రా ౩ బుధః ౧౫-౫౦.

గురుచారః—జూన్ 28 ను నవ మం పువ్య ౩ గురుః ౫౪-౩౦—జూలై 14 బ నవ ను పువ్య ౪ గురుః ౩౩-౫౪.

శుక్రచారః—జూన్ 21 ను ప్రతి మం గోపా గ పుక్ర ౨౯-౧౭—24 ను పంచ ను గోపా గ పుక్ర ౧౩-౪౦—26 ను సప్త ఆ మృగ ౧ పుక్ర ౫౦-౩—29 ను దశి బు మృగ ౨ పుక్ర ౪౨-౧౭—జూలై 2 ను త్రియో మం మృగ ౩ మిథునే మిత్రస్థ శుక్ర ౨౬-౨౪—5 పూర్తి మం మృగ ౪ పుక్ర ౧౦-౨౦—7 బ ద్వతీ ను ఆర్ద్రా గ పుక్ర ౫౪-౧౩—10 బ పంచ ఆ ఆర్ద్రా ౨ పుక్ర ౩౭-౫౬—13 బ అష్ట బు ఆర్ద్రా ౩ పుక్ర ౨౧-౨౯—15 బ ఏకా శి ఆర్ద్రా ౪ పుక్ర ౪౪-౫౪—18 బ చతుర్థ సో పున గ పుక్ర ౪౭-౨౪.

శనిచారః—జూలై 19 బ అమా మం శనివక్రత్యాగః ౧౫-౪౦ రాశ్యాది శనిః ౬-౨౧-౧౬-౫౦ (విశా గ శనిః)

రాహుకేతుః—మూల గ రాహుః మృగ ౩ కేతుః.

శ్రా వణ మా నః

కుజచారః—జూలై 21 ను ద్వితీ ను పువ్య ౪ కుజః ౩౬-౩౯—25 ను సప్త మం ఆశ్లే గ కుజగ ౧౯-౫౭—౨౫

నః త్రియో సో ఆశ్లే ౨ కుజగ ౩—6 బ తృతీ శి ఆశ్లే ౩ కుజః ౧౬-౫౦—11 బ అష్ట ను ఆశ్లే ౪ కుజగ ౩౧-౪౧—16 బ త్రియో మం మమా గ సింహే మిత్రస్థమజుర ౨౨.

బుధచారః—జూలై 20 ను ప్రతి బు ఆర్ద్రా గ బుధః ౧౦-౩౦—22 ను తృతీ ను పున గ బుధగ ౧౭-౫౩—23 ను చతుర్థి శి ప్రాగస్తమితో బుధగ ౧౦ ౫౫—24 ను పంచ ఆ పున ౨ బుధః ౧-౭—25 ను వషీ సో పున ౩ బుధగ ౧౪-౩౩—27 ను అష్ట బు పున ౪ కర్కటే శి త్రుస్థమితో బుధగ ౨౪-౪౬—29 ను దశి ను పువ్య గ బుధగ ౨-౪౫—30 ను ఏకా శి పువ్య ౨ బుధగ ౩౫-౯—౨౫ 1 ను త్రియో సో పువ్య ౩ బుధగ ౧౪-౪౭—2 చతుర్థి ను పువ్య ౪ బుధగ ౫౦ ౧౪—4 బ ప్రతి ను ఆశ్లే గ బుధగ ౨౬-౨—6 బ తృతీ శి ఆశ్లే ౨ బుధగ ౨-౩—7 బ చతుర్థి ను ఆశ్లే ౩ బుధగ ౨౯-౪౫—9 బ వషీ మం ఆశ్లే ౪ బుధగ ౧౯-౨౨—10 బ సప్త బు మమా గ సింహే మిత్రస్థమితో బుధగ ౫౯-౫౫—12 బ నవ ను మమా ౨ బుధగ ౪౩-౬—14 బ ఏకా ఆ మమా ౩ బుధగ ౨౦-౧౦—16 బ త్రియో మం మమా ౪ బుధగ ౧౫-౩౯.

గురుచారః—జూలై 21 ను ౨ ను పశ్చాదస్తమితో గురుః ౨౬-౭—29 ను దశి ను ఆశ్లే గ గురుగ ౪౬-౨౩—౨౫ 1౩ దశి శి ఆశ్లే ౨ గురుగ ౫౬-౩౩—16 బ త్రియో మం ప్రాశుదితో గురుః ౩౦-౯.

శుక్రచారః—జూలై 21 ను ౨ ను పున ౨ పుక్ర ౩౧-౨౦—24 ను పంచ ఆ పున ౩ పుక్ర ౧౪-౨౦—26 ను సప్త మం పున ౪ కర్కటే శి త్రుస్థమితో బుధగ ౫౭-౦—29 ను దశి ను పువ్య గ పుక్ర ౩౯-౫౦—౨౫ 1 ను త్రియో సో పువ్య ౨ పుక్ర ౨౨-౩౬—4 బ ప్రతి ను పువ్య ౩ పుక్ర ౫-౬—6 బ తృతీ శి ప్రాగస్తమితో బుధగ ౧౦ పువ్య ౪ పుక్ర ౪౭-౩౦—9 బ వషీ మం ఆశ్లే గ పుక్ర ౨౯-౪౩—12 బ నవ ను ఆశ్లే ౨ పుక్ర ౧౧-౫౪—14 బ ఏకా ఆ ఆశ్లే ౩ పుక్ర ౫౩ ౪౭—17 బ అమా బు ఆశ్లే ౪ పుక్ర ౩౫-౩౨

శనిచారః—విశాఖా గ శనిః.

రాహుకేతుః—మూల గ రాహుః మృగ ౩ కేతుః.

అధిక భాద్రపదమా నః

కుజచారః—౨౫ 21 ను చతుర్థి ఆ మమా ౨ కుజః ౫౯-౪—27 ను నవ శి మమా ౩ కుజగ ౩౧-౧౯—నెప్తెం 1 ను చతుర్థి ను మమా ౪ కుజగ ౨౭-౪౦—6 బ చతుర్థి మం పూర్ణ గ కుజగ ౪౧ ౫౬—11 బ దశి ఆ పూర్ణ ౨ కుజః.

బుధచారః—౨౫ 18 ను ప్రతి ను పూర్ణ గ బుధః ౫-౩౯—19 ను ద్వితీ ను పూర్ణ ౨ బుధగ ౫౦-౨౬—20 ను తృతీ శి పశ్చాదుదితో బుధగ ౨౨-౩౪—21 ను చతుర్థి ఆ పూర్ణ ౩ బుధః ౫౪-౩౨—28 ను వషీ మం పూర్ణ ౪ బుధగ ౫౧ ౫౧—25 ను అవమా ను ఉభ గ బుధగ ౫౫-౧౬—28 ను దశి ఆ ఉభ ౨ న్యాయముచ్చేబుధగ ౧-౩౧—30 ను ద్వాద ను ఉభ ౩ బుధః ౧౦-౪౧—నెప్తెం 1 ను చతుర్థ ను ఉభ ౪ బుధగ ౨౪-౩౫—8 బ ప్రతి శి వాస్తవ బుధగ ౪౩-౭—6 బ చతుర్థి మం వాస్తవ ౨ బుధః ౭-౪—8 బ సప్త ను వాస్తవ ౩ బుధగ ౩౭-౩౨—11 బ దశి ఆ వాస్తవ ౪ బుధగ ౧౫-౩౪—14 బ త్రియో బు చిత్రా గ బుధః ౪-౪౩.

గురుచారః—౨౫ 29 ను ఏకా సో ఆశ్లే ౩ గురుః ౧౬-౨౦—నెప్తెం 14 బ త్రియో బు ఆశ్లే ౪ గురుగ ౧౭-౫౭

శుక్రచారః—నవం 16 శు ద్వితీ ఋత్యేష్టా ౨ శుక్రః
 ౩౯-౨౨—19 శు పంచమ త్యేష్టా ౩ శుక్రః ౧౯-౨౧—22 శు

సప్తమం జ్యేష్ఠా రుక్మః-౨౬-24 పు నవ సు మూలం ధనుషి
సమస్తస్మక్రమః-౨౭-27 పు ద్వాద ఆ మూల ౩ రుక్మః
౨౧-౧౩-30 బ ప్రతి బు మూల ౩ రుక్మః-౩౬-3౬-3౬-3౬
తృతీ సు మూల రుక్మః-౨౦-5 బ సప్త సో పూషా గుక్రమః
౨౨-౧౦-8 బ దశ సు పూషా ౩ రుక్మః-౩౩-౩౨-10 బ ద్వాద
శ పూషా ౩ రుక్మః-౧౫-13 బ చతుర్థీ మం పూషా రుక్మః
౨౫-౧౦.

శనిచారః-—దిశం ౩ బ చతుర్థీ శ ప్రానదితశ్చనిః
౪౩-౨-10 బ ద్వాద శ అనూ గ శనిః-౧౭-౩౨.

రాహుకేతుః-—జ్యేష్ఠా ౩ రాహుః మృగం కేతుః.

మా ర్గ శి ర మా నః

కుజచారః-—దిశం 19 పు పంచ సో విశా గ కుజః
౨౨-౨-24 పు దశ శ విశా ౩ కుజః-౨౨-౫-29 పు పూర్వి
సు విశా ౩ కుజః-౩౫-౩౨-1956 జనవరి ౩ బ వషి మం విశా రుక్మః
వృశ్చికే స్వత్రేకజుజః-౧౯-జన ౮ పు ఏకా ఆ అనూ గ
కుజః-౧౬-౧౦-18 బ అమా శు అనూ ౩ కుజః-౧౦-౩౪.

బుధచారః-—దిశం 16 పు ద్వితీ ప మూల ౩ బుధః
౨౦-18 పు చతుర్థీ ఆ మూల ర బుధః-౧౬-20 పు వషి
మం పూషా గ బుధః-౨౦-౫౨-22 పు అష్ట సు పూషా ౩ బుధః
౨౬-౪౬-24 పు దశ శ పూషా ౩ బుధః-౩౨-౩౫-26 పు ద్వాద
సో పూషా ర బుధః-౩౨-౩౫-28 పు చతుర్థీ బు ఉషా గ బుధః
౪౫-౪-29 పు పూర్వి సు పశ్చానుదితో బుధః-౨౬-౪౩-30 బ
ద్వితీ పు ఉషా ౩ మకరే సమస్తాబుధః-౫౨-౪౬-1956 జన 2 బ
పంచ సో ఉషా ౩ బుధః-౨-౧౯-4 బ సప్త బు ఉషా ర బుధః
౧౫-౫౪-6 బ నవ శు శ్రవ గ బుధః-౩౫-౩౨-9 బ ద్వాద
సో శ్రవ ౩ బుధః-౭-౨-12 బ అమా శు శ్రవ ౩ బుధః-౪-౨౪.

గురుచారః-—దిశం 18 పు చతుర్థీ ఆ గురు వక్రారంభః
౨-౧౬ రాశ్యాదిగురుః-౨-౧౬-౫౦.

శుక్రచారః-—దిశం 16 పు ద్వితీ ప ఉషా గ శుక్రః
౫-౫౧-18 పు చతుర్థీ ఆ ఉషా ౩ మకరే మిత్రస్థస్మక్రమః
౪౬-౪౯-21 పు సప్త బు ఉషా ౩ శుక్రః-౨౭-౫౧-23
పు దశ శ ఉషా ర శుక్రః-౧-26 పు ద్వాద సో శ్రవ గ శుక్రః
౫౦-౨౧-29 పు పూర్వి సు శ్రవ ౩ శుక్రః-౩౧-౫౧-1956 జన 1
బ చతుర్థీ ఆ శ్రవ ౩ శుక్రః-౧౩-౨౯-8 బ వషి మం శ్రవ ర
శుక్రః-౫౫-౩౬-6 బ నవ శు ధని గ శుక్రః-౩౭-౩౨-9
బ ద్వాద సో ధని ౩ శుక్రః-౧౯-౪౬-12 బ అమా శు ధని ౩
కుంభే మిత్రస్థస్మక్రమః-౨-౧౦.

శనిచారః-—జన 11 బ చతుర్థీ బు అనూ ౩ శనిః
౪౪ ౫౪.

రాహుకేతుః-—దిశం 28 పు నవ శు జ్యేష్ఠా ౩
రాహుః రోహి క కేతుః-౧౯.

పౌ ష మా నః

కుజచారః-—జన 18 పు పంచ బు అనూ ౩ కుజః
౫౬-౪౩-24 పు ఏకా మం అనూ ర కుజః-౧౪-29 బ ద్వితీ
ఆ జ్యేష్ఠా గ కుజః-౬-౪౪-ఫిబ్ర ౩ బ సప్త సో జ్యేష్ఠా ౩ కుజః
౧౧-౪౩-బ ద్వాద బు జ్యేష్ఠా ౩ కుజః-౧౬-౧౫.

బుధచారః-—జన 17 పు చతుర్థీ మం శ్రవ ర బుధః
౧౧-౧౯-18 పు పంచ బు బుధ వక్రారంభః-౩౨-౧౯ రాశ్యాది

బుధః-౨౦-౧౨-౧౩-20 పు సప్త సు శ్రవ ౩ వక్ర బుధః
౫-౩-21 పు అష్ట శ పశ్చానుదితో బుధః-౩౨-౫౦-2౬... ఏకా
మం శ్రవ ౩ వక్ర బుధః-౪౫-౫౬-27 పు పూర్వి సు శ్రవ గ వక్ర
బుధః-౩౪-౭-30 బ తృతీ సో ఉషా ర వక్ర బుధః-౧౬-౨౬-
ఫిబ్ర 2 బ వషి సు పశ్చానుదితో బుధః-౭-౪౨; ఉషా ౩ వక్ర బుధః
౩౬-౩౬-8 బ ద్వాద బు బుధ వక్ర ల్యాగః-౨౭-౪౨ రాశ్యాదిబుధః
౯-౪-౨౧-౧౦.

గురుచారః-—జన 19 పు వషి సు మహా ౩ గురు వక్ర
౫౬-౨౦.

శుక్రచారః-—జన 14 పు ప్రతి శ ధని ర శుక్రః
౪౪-౫౨-17 పు చతుర్థీ మం శ్రవ గ శుక్రః-౨౨-౧-20 పు సప్త
సు శ్రవ ౩ శుక్రః-౧౧-౧౨-22 పు నవ ఆ శ్రవ ౩ శుక్రః
౫౪-౫౨-25 పు ద్వాద బు శ్రవ ర శుక్రః-౩౨-౪౨-28 బ ప్రతి
శ. పూర్వా గ శుక్రః-౨౩-౯-31 బ చతుర్థీ మం పూర్వా ౩ శుక్రః
౭-౫౪-ఫిబ్ర 2 బ వషి సు పూర్వా ౩ శుక్రః-౫౨-౫౭-5
బ నవ ఆ పూర్వా ర మీనే ఉచ్చే శుక్రః-౩౨-౪౦-8 బ ద్వాద బు
ఉర్వా గ శుక్రః-౨౪ ౫౧-11 బ అమా శ ఉర్వా ౩ శుక్రః
౧౧-౩౩.

శనిచారః-—అనూ ౩ శనిః.

రాహుకేతుః-—జ్యేష్ఠా ౩ రాహుః, రోహి క కేతుః.

మా ఘ నః

కుజచారః-—ఫిబ్ర 18 పు ద్వితీ సో జ్యేష్ఠా ర కుజః
౨౧-౧...18 పు సప్త శ మూల గ ధనుషిమిత్రస్థః కుజః-౫౦-౩౦-
28 పు ద్వాద సు మూల ౩ కుజః-౩౦-౧౭-28 బ తృతీ మం
మూల ౩ కుజః-౩౭ ౨-హర్షి 4 బ అష్ట ఆ మూల ర కుజః
౪౧-౪౨-9 బ ద్వాద పు పూషా గ కుజః-౪౬ ౧౭.

బుధచారః-—ఫిబ్ర 15 పు చతుర్థీ బు ఉషా ర బుధః
౪-౯-19 పు అష్ట ఆ శ్రవ గ బుధః-౧౯-౩౦-22 పు ఏకా బు
శ్రవ ౩ బుధః-౪౨-౨-25 పు చతుర్థీ శ శ్రవ ౩ బుధః-౪౦-౫౦-
28 బ తృతీ మం శ్రవ ర బుధః-౨౬-౭-హర్షి 2 బ వషి శు ధని
గ బుధః-౧౨-4 బ అష్ట ఆ ధని ౩ బుధః-౨౨-౩౧-6 బ నవ
మం ధని ౩ కుంభే సమస్తాబుధః-౫౦-౨౪-9 బ ద్వాద పు ధని ర
బుధః-౭-౨౯-11 బ చతుర్థీ ఆ శ్రవ గ బుధః-౨౦-౦.

గురుచారః-—ఫిబ్ర 15 పు చతుర్థీ బు మహా గ వక్ర
గురుః ౪౬-౪౬.

శుక్రచారః-—ఫిబ్ర 18 పు ద్వితీ సో ఉర్వా ౩ శుక్రః
౫౯-౦-16 పు పంచ శు ఉర్వా ర శుక్రః-౪౭-౪-19 పు అష్ట
ఆ శ్రవ గ శుక్రః-౩౫-౪౫-22 పు ఏకా బు శ్రవ ౩ శుక్రః
౨౫-౧౭-25 పు చతుర్థీ శ శ్రవ ౩ శుక్రః-౧౫-౪౩-28 బ తృతీ
మం. శ్రవ ర శుక్రః-౪౫-౪౫-హర్షి 1 బ పంచ శు అశ్వి గ మేషే
సమస్తస్మక్రమః-౫౯-౦-4 బ అష్ట ఆ అశ్వి ౩ శుక్రః-౫౦-౧౭-7
బ దశ బు అశ్వి ౩ శుక్రః-౪౬-౪౨-10 బ త్రయో శ అశ్వి ర
శుక్రః-౪౧-౫౦.

శనిచారః-—హర్షి 12 బ అమా సో శని వక్రారంభః
౧౦-౦ రాశ్యాదిగురుః-౯-౩౪-౧౬.

రాహుకేతుః-—ఫిబ్ర 24 పు త్రయో శు జ్యేష్ఠా గ
రాహుః రోహి ౩ కేతుః-౧౦.

ఫాల్గున మాసః

కుజచారః—మార్చి 14 న ద్వితీయ పూవా ౨ కుజః ౫౧-౪౩—19 న సప్త సో పూవా ౩ కుజః ౫౦-౧౬—25 న చతుర్థ ఆ పూవా ౪ కుజః ౫౦-౪—30 బ చతుర్థీ శు ఉవా ౧ కుజః ౧౩-౬—ఏప్రి 4 బ నవ బు ఉవా ౨ మకరే ఉచ్చస్థఃకుజః ౨౨-౪౯—9 బ త్రయో సో ఉవా ౩ కుజః ౩౩-౮.

బుధచారః—మార్చి 18 న ప్రతి మం శత ౨ బుధః ౨౯-౧—15 న తృతీ గు శత ౩ బుధః ౩౪-౨౪—17 న పంచ శ శత ౪ బుధః ౩౬-౨౭—19 న సప్త సో పూభా ౧ బుధః ౩౫-౩౨—21 న నవ బు పూభా ౨ బుధః ౩౧-౫౧(పాగ స్రమితో బుధః ౫౦-౨౩—28 న ద్వాద శు పూభా ౩ బుధః ౨౫-౩౭—25 న చతుర్థ ఆ పూభా ౪ మి నే నీచేబున-౪౬-౪౨—27 బ ప్రతి మం ఉభా ౧ బుధః ౫-౨౩—28 బ ద్వితీ బు ఉభా ౨ బుధః ౫౧-౪౧—30 బ చతుర్థీ శు ఉభా ౩ బుధః ౩౫ ౫౪—ఏప్రి 1 బ షష్ఠీ ఉ ఉభా ౪ బుధః ౧౦-౧౧—2 బ సప్త సో రేవ ౧ బుధః ౫౦-౪౨—4 బ నవ బు రేవ ౨ బుధః ౩౭-౩౭—6 బ దశ శు రేవ ౩ బుధః ౧౫-౧౦—7 బ ఏకా శ రేవ ౪ బుధః ౫౧-౩౨—9 బ త్రయో సో అశ్వి ౧ మేషే సమస్తోబుధః ౨౭-౩౭—11 బ అమా బు అశ్వి ౨ బుధః ౨౮—12 దుర్ముఖ సం॥ చైత్ర శు ప్రతి గు అశ్వి ౩ బుధః ౩౮-౫౪.

గురుచారః—మార్చి 14 న ద్వితీ బు ఆశ్రే క కర్కటే వక్రీగురుః ౨౦-౧౬.

శుక్రచారః—మార్చి 18 న ప్రతి మం ధర ౧ శుక్రః ౩౯-౮—16 న చతుర్థీ ప ధర ౨ శుక్రః ౩౭-౩౨—19 న సప్త సో ధర ౩ శుక్రః ౩౮-౫—22 న ఏకా గు ధర ౪ శుక్రః ౪౦-౧—25 న చతుర్థీ ఆ కృత్తి ౧ శుక్రః ౪౪-౨౦—28 బ ద్వితీ బు కృత్తి ౨ వృషభే స్వత్రే శ్రేక్రః ౫౦-౨౪—31 బ పంచ శ కృత్తి ౩ శుక్రః ౫౯-౪౩—ఏప్రి 4 బ నవ బు కృత్తి ౪ శుక్రః ౧౧-౩౫—7 బ ఏకా శ రోహి ౧ శుక్రః ౨౭-౧౩—10 బ చతుర్థ మం రోహి ౨ శుక్రః ౪౭-౧౪.

శనిచారః—అమా ౨ శనిః (వక్రీ).

రాహుకేతూ—శ్రేణి రాహుః రోహి ౩ శేతుః.

యురేనన్, నెప్చ్యూన్, ప్లాటో, గ్రహములు

యురేనన్ (వర్జణ) చారము—సంవత్సరాదికి (మార్చి 25) పునర్వసు క లో—మార్చి ౩౦ చైత్ర ౬ సప్త బు వక్ర త్యాగము—జూన్ 26 ఆషాఢ శు సప్త ఆ పుష్య ౧ వరుణః ౧౦-౦—ఆగ 20 ఆధిక భాద్ర స తృతీ ఆ పుష్య ౨ వరుణః ౪౯-౦—అక్టో 5 నిజ భాద్ర బ చతుర్థీ బు వక్రారంభము—1956 జనవరి 31 పౌష బ చతుర్థీ మం పుష్య ౧ వక్రీ ౭-౦—ఏప్రి ౩ ఫాల్గున బ రా మం వక్రత్యాగము.

నెప్చ్యూన్ (ఇంద్ర) చారము—మార్చి 25 సంవత్సరాదికి వక్రించి చిత్రా క లో—ఏప్రి 26 వైశాఖ శు పంచ మం చిత్రా ౩ వక్రీ ఇంద్రః—జూలై 5 ఆషాఢ శు పూర్ణి మం వక్ర త్యాగము—నవంబ 20 నిజ భాద్ర శు చతుర్థీ మం చిత్రా క బుజా గతిరింద్రః—డిశం 20 మార్గ శు షష్ఠీ మం స్వాతి ౧ ఇంద్రః—1956 ఫిబ్రవరి 8 పౌష బ ద్వాద బు వక్రారంభము—మార్చి 14 ఫాల్గున శు ద్వితీ బు చిత్రా క వక్రీ ఇంద్రగ్రహః.

ప్లాటో (యమ) గ్రహచారము — మార్చి 25

సంవత్సరాదికి వక్రించి మమూ ౧ చరణంలో ఉండెను—మే 2 వైశాఖ శు ఏకా సో వక్రత్యాగము—ఆగ 14 శ్రావణ బ ఏకా ఆ మఘ ౨ యే యమగ్రహః—డిశం ౩ కార్తీక బ చతుర్థీ శ వక్రారంభము—1956 మార్చి 28 ఫాల్గున బ ద్వితీ బు మమూ ౧ వక్రీ యమగ్రహః.

ముఖ్యములైన వ్రతములు - పండుగలు

చైత్రమాసము:—1955 మార్చి 25 న ప్రతి పు సంవత్సరాది. వసంత నవరాత్రప్రా॥ 26 న తృతీ శ ఉత్తమునాది. 28 న పంచ సో నాగపూజ, శ్వేతవారాహాకల్పము. ఏప్రిల్ 1 న నవ న మత త్రయ శ్రీరామనవమి. 4 న ద్వా సో అనంగపూజ. (సౌరంలో 6 న చతుర్థ బు రౌద్రమనాది) 7 న పూర్ణి గు రౌద్రమనాది, మహావైత్రి. అలభ్యయోగ పు॥ కా॥ 12 బ పంచ మం మత్స్య జయన్తి. 14 బ సప్త గు మేషసంక్రమణ పు॥ కా॥ 20 బ త్రయో బు వరాహజయన్తి. 21 బ చతుర్థీ గు వృషభాయనస్రీ హోపద పు॥ కా॥ 22 బ అమా ను కూర్మకల్పము.

వైశాఖమాసము:—ఏప్రిల్ 24 న ఆ ఆ శ్రేతాయుగాది. బలరామజయంతి (సౌరంలో ఏప్రి 25 న ౩ సో న శ్రేతాయుగాది బలరామజయంతి) 25 న తృతీయ సో తిక్షయత్పతీయ సింహా చలమున చందనోత్సవము. మహాత్మతీయాఖ్యాలభ్యయోగ పు॥ కా॥ నాగచతుర్థి. 26 న పంచ మం శింకరజయంతి. (సౌరంలో 27 శింకరజయంతి) 28 న సప్త గు విద్యారణ్యజయన్తి. 30 న నవ శ శ్రీ వైష్ణవ శ్రీరామజయన్తి. మే 2 న ఏకా సో అన్నవరక్షేత్ర మున సత్యనారాయణస్వామి కార్యాచార్యునము. 4 న త్రయో బు కర్తరీప్రవేశము. 5 న చతుర్థ గు న్యాయస్థ శ్రీ నృసింహ జయంతి. 6 న పూర్ణి మహావైశాఖి 9 బ ద్వితీ సో పార్వతి కల్పము. 11 బ చతుర్థీ బు పెద్ద కర్తరీ. 15 బు అష్ట ఆ వృషభ సంక్రమణ పు॥ కా॥

జ్యేష్ఠమాసము:—మే 22 న ప్రతి ఆ మగునాయన ప్ర॥ షష్ఠీతి పు॥ కా॥ 23 న ద్వితీసో సోపపదం. 24 న తృతీ మం రంభావతం. 26 న పంచ గు వింగ్యనాసిని వేషపూజ. 31 న దశ మం విశేషాపహరణము. జూన్ 8 న త్రయో గు విద్యారణ్యస్వామి ఆరాధనము. 4 న చతుర్థ శ శ్రీ వైష్ణవ శ్రీ నృసింహజయన్తి 5 న పూర్ణి ఆ భాత్యమనాది సావిత్రీవ్రతం (౧౩ రక) ఘటి కోర్ధ్వం (సౌరంలో ద్వాదశిఘటికోర్ధ్వం) మహాజ్యేష్ఠి అను అలభ్యయోగ పు॥ కా॥ 7 బ ద్వితీ మం వృషభపూజ, హలప్రవ హణము. 15 బ దశ బు విధున సంక్రమణ పు॥ కా॥ 17 బ ద్వాద శు కూర్మజయన్తి. 19 బ ౧౪ ఆ వటసాగిత్రీవ్రతం. 20 బ అమా సో మార్యగ్రహణము

ఆషాఢమాసము:—జూన్ 21 న ప్రతి మం జగన్నాథ స్వామి రథోత్సవము. 22 న ౩ బు కర్కటకాయనం దక్షిణాయన పు॥ కా॥ 24 న పంచ గు స్కందపంచమి. 25 న సప్తి శ గుమార షష్ఠి. 27 న అష్ట సో నవోపనీత సామగోపాకర్మ 29 న దశ బు చాతుష మనాది. 30 న ఏకా గు శయనఏకాదశి. జూలై 4 న చతుర్థ సో నవోపనీత వాజసనేయ్యుపాకర్మ 5 న పూర్ణి మం నవోపనీత తైత్తిరీయోపాకర్మ, వ్యాసపూజ. 7 బ ద్వితీ గు నవోప నీత బహ్వోచోపాకర్మ. 12 బ సప్త మం ధర్మసావర్తిమనాది. 16 బ ఏకా శ కర్కటకసంక్రమణ పు॥ కా॥

శ్రావణమాసము:—జూలై 22 న తృతీ శు నాగచతుర్థి (సౌరంలో 23 న చతుర్థీ శ నాగ రర్థి). 23 న చతుర్థీ శ సింహా యనం. హరిపద పు॥ కా॥ 26 న స ప్త మం మంగళగౌరీవ్రత ప్రా॥

వారములు	రాహు కాలము		గుళిక కాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4-30	6	3	4-30
సోమవారము	7-30	9	1-30	3
మంగళవారము	3	4-30	12	1-30
బుధవారము	12	1-30	10-30	12
గురువారము	1-30	3	9	10-30
శుక్రవారము	10-30	12	7-30	9
శనివారము	9	10-30	6	7-30

3 యోనికూటము

అశ్వినీశతతార లక్ష్మములు. భరణీశతతారులు గజములు. కృత్తికా పుష్యములు మేకలు. రోహిణీ మృగశిరములు సర్పములు. ఆర్ద్రామూలములు పునకములు. పునర్వసు ఆశ్రేషులు మాండ్లములు. మఘ పుబ్బులు కలు. ఉత్తర ఉత్తరాభాద్రులు గోవులు. మాస్లస్వామిలు మేకలు. చిత్రావిశాఖలు పెద్దపులులు, అనూజ్యేష్ఠులు కేను, పూషాశ్రవణములు కోతులు. ధనిష్ఠాపూర్వాభాద్రులు సింహములు. ఉషాజ్యేష్ఠులు ముంగిసలు. ఇల్లు యోచించి విరోధి జంతువులు అయివున్న ప్రాప్తపురుషులకు వివాహము చేయవలయును. విరోధి జంతువులు: పిక్కలు లేళ్లు, పాములు ముంగిసలు, సింహగజములు, గుర్రములు మేకలు గోవ్యాఘ్రములు, పిల్లులు కలు విరోధి జంతువులు.

ఇందు వేదావధులనక్షత్రములు రెండును ఒకే గణముందున్నచో అత్యంతానురక్తులై యుండును. ఒకటి దేవగణములోనిది, రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగము గలవారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను అసంభవము.

ఉపయుక్త విషయములు

1. రజస్వలవిషయమై దుష్టతిథి వార నక్షత్రములు

కుక్లపక్షమందును, కృష్ణపక్షమందును పాడ్యమి, చవితీ, నవమి ద్వాదశి, చతుర్దశిలును, అనూవాస్య, ఆది, మంగళి, శనివారములును భరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, ఆశ్రేష, మఘ, పూష, పున, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈ నక్షత్రములును దుష్టములు. బీటియందు ప్రథమ రజస్వలయినచో శాస్త్రాంతికాంతిజేసి, తిరుగ మంచికాలమందు రజస్వలయగువరకు గర్భాధానము నేయింపజనదు. నక్షత్రము దుష్టమయినచో వామవిధానముగ శాంతి చేయవలయును. నక్షత్రము మంచిదై, తిక్కినవి చెడుగైనచో సామాన్యశాంతి చేయవలయును. మరియు వ్యతిపాత, వైశ్యతి, పరిమాపూర్వాధ్యము, సంకాంతి, గ్రహణకాలము, నిద్రాసమయము ఇవియును పుష్కమయినవి కావు. మరియు ప్రాతఃకాలమున సాభాగ్యవతి, పూర్వాహ్లామందు యాత్రలు చేయునది, మధ్యాహ్నమున పుత్రవతియు ధనవతియు, సాయంకాలమున జారిణి, సంధ్యలయందు దుశ్చేష్ఠురాలును, అర్ధరాత్రియందు విభవయును, ఉపాకాలమున సాభాగ్యరహితయు నగును.

2 జననవిషయమై దుష్టతిథి వారనక్షత్రాదులు

అశ్వినీ ౧ పాదము, మఘ ౧ పాదము, రేవతి ౪ పాదము ఇవి శుభగంఢము. భరణి 3 పాదము, కృత్తిక 3 పాదము, పుష్య ౨-3 పాదములు, మఘ 3 పాదము, ఉత్తర ౧ పాదము (కొందరు ఉత్తరాషాఢ యందురు) మాస్ల 3 పాదము, చిత్ర ౧, ౨ పాదములు, పూర్వాషాఢ 3 పాదము, ఇవిపురుషుడైనపితృగంఢము స్త్రీశువైనచో మాతృగంఢం.

రోహిణి ౧, ౨ పాదములు తిల్లికిని, మేనమామకును, ౩-౪ పాదములు కేవలం మేనమామకును గంఢములు. ఆశ్రేష ౨ పాదములను, ౩ పా|| తిల్లిగంఢము. ౪ పా|| తిండ్రగంఢము. ౧ పా|| దోషముకాదు. మూల ౧ పా|| తిండ్రగంఢము. ౨ పా|| తిల్లిగంఢము. ౪ పా|| దోషము కాదు. ౩ పా|| ధనహాని. అందును మూల ౧ పాదములో మొదటిసగము మిక్కిలి దోషమయినది. జ్యేష్ఠయొక్క నక్షత్రాద్యంతమును ౧౦ చే భాగింపవలయును. అందేభాగమైనచో అభాగముయొక్క ఫలమును తెలుసుకొనవలయును. ౧ భా|| మాతామహిగంఢం ౨ భా|| మాతామహిగం ౩ భా|| మేనమామగం ౪ భా|| తిల్లిగం ౫ భా|| శిశుగం ౬ భా|| గోత్రనాశనం ౭ భా|| ఉభయకులనాశనం ౮ భా|| ప్రాదరగం ౯ భా|| శ్వశురగం ౧౦ భా|| సర్వనాశనమును చేయును. ౧౧ భా|| మిక్కిలి

దుష్టమయినది. విశాఖపురుషుడైన భార్యానుజగంఢం స్త్రీనిండైనచో భర్తయొక్క పోదరునకు గంఢము.

మీనమేషములకును, కర్కటసింహములకును, వృశ్చిక పుష్యలకును సంధి అరగడియ ప్రబల శుభగంఢము.

పంచమి వస్తులకును, షష్ఠి మృత్యుకాలములకును, పూర్ణిమా సతి పుష్కలకును, అమావాస్యా సతి పుష్కలకును సంధి అరగడియలును, బహుళ ౧౪ శిలో మొదటి ౬వ వంతుగాక తక్కిన భాగములను చుష్కములైనవి. వ్యతిపాత, వైశ్యతి, పరిమా, వ్యపా, చైగాలను మహాపాతలును, సంధ్యాకాలము, అమావాస్య, తల్లితండ్రుల హానిగూడ పరిచక్షత్రములునైనను గ్రహణకాలమయిననుగూడ శాంతి చేయవలయును.

మైన శిష్టబహిస నక్షత్రములందు ఆరాపాదములయందు జననమయినచో మహాదోషము గాన హానియును, సూర్యాధిపము మొదలుగు సంపూర్ణశాంతి చేయవలయును. చెన్నబహిస పాదములుగాక తక్కిన పాదములయినను సామాన్యశాంతి చేసికొనుట యుక్తము. నక్షత్రము మంచిదై తక్కిన తిథి మొదలుననే చెడుగైనను సామాన్యశాంతి చేసికొనవలయును.

మరియు మృగశిర ౧ పా|| విశాఖ ౪ పా|| అనూరాధ ౩ పా|| శనిష్ఠ ౨ పా|| శతతార ౧ పా|| ఉత్తరాభాద్ర ౪ పా|| ఇచ్చైనను సామాన్యశాంతి చేసికొనుట యుక్తము.

అధోముఖ నక్షత్రములు

భరణి, కృత్తిక, మఘ, విశాఖ, పూర్వాశ్రయం, ఆశ్రేష, మూల—ఇవి వాఙ్మహాప తటాకాదులకు శుభములు.

తిర్యక్ముఖ నక్షత్రములు

అశ్వినీ, పున, మాస్ల, చిత్ర, స్వాతి, అనూ, జ్యేష్ఠ, రేవతులు, సంధి సతిస్థాదులకు శుభములు.

ఉర్ధ్వముఖ నక్షత్రములు

రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్య, ఉత్తరాశ్రయం, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతతారలు వృక్షలతో స్థాపనాదులకు శుభములు.

మృతివిషయమై చెడునక్షత్రములు మొదలగునవి

౧-౨-౬-౭ ౧౧-౧౨-౧౩-౧౪ ఈ తిథులు; ఆది మంగళ శుక్ర శనివారములు; కృత్తిక రోహిణి మృగశిర పున మఘ ఉఫ చిత్ర విశా ఉషా ధని శత పూభా ఉభా రేవతి ఈ నక్షత్రములును దోషములు. బీటియందు మృతి సంభవించినచో గృహమునకు దోషము. నక్షత్రము చెడుగయినచో అధికదోషము నక్షత్రము మంచిదై మిగిలినవి చెడుగైనచో స్వల్పదోషము.

వృషభ చక్రము

గృహారంభ గృహప్రవేశముల విషయమై వృషభ కలశచక్రములు గమనింపదగినవి. వృషభచక్రమునకు నూర్చునున్న నక్షత్రము మొదలుకొని చంద్ర నక్షత్రమువరకు అభిజిత్తును గలిపి రెక్కించి ఈ ఫలము తెలియవలయును.

౩ మృత్యువు	౪ శైర్యం	౫ ధనలాభం	౬ సంపత్తు
౭ దుర్దశ	౮ భ్రమణం	౯ ధాన్యం	౧౦ పసువు

కలశ చక్రము

ఇందభిజిత్తును కలుపనక్కరలేదు. తక్కినది వృషభచక్రమువలె. ౧ హాని ౨ అభయం ౩ నిర్దం ౪ లక్ష్మి ౫ ప్రవాసం ౬ ధాన్యం ౭ గర్భప్రావం ౮ ఆయుర్యుద్ధి

విషయము	తీధులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషములు
గృహారంభం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే	వృ.మి.కన్య. ధ.కుం మీ. (సిం. వృశ్చి)	అష్టమసంధి. కర్తరీమనమిమన సమర్థాసములునింద్యములు
గృహప్రవేశం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	రోమృ ఉత్తరాత్రయం చి అనూ స శత శే (పుష్య)	వృ.మి. సిం. క. వృ ధ. కుం. మీ.	అష్టమసంధి కంశ చక్రకుద్ది (చతుర్థసంధి)
నిషేకము	౨-౩-౫-౧౦	సో-బు-గు శు (శే)	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శే	సభయుతదృష్టములు.	సంధ్యాపర్వ ప్రదోష క్రమ శ్రాద్ధదినములునింద్యములు
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	రోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే ఆర్ద్రా ఘర్వాత్రయం విరా	"	సంధ్యాపర్వ క్రమ శ్రాద్ధదినములు నింద్యములు
పుంసవనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు గు-శు	మృపున పు హ అనూ శ్రే ధ శత శే (అశ్విరో చి స్వా ఉత్తరాత్రయం)	మే.వృష.మి.తు. ధ.కుం.మి	పుంసవనమునకు ౩ మాసం. సేమంబింక, ౬, ౮ మాసములు
సీమంతములు	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు హ చి స్వా అనూ ఉత్తరాత్రయం శ్రే ధ శత శే	సభలగ్నములు	అష్టమసంధి.
జాతకర్మము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు హ చి స్వా అనూ ఉత్తరాత్రయం శ్రే ధ శత శే	"	"
సామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి అనూ శే స్వా శ్రే	"	"
దోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శే	మే. వృష. కర్క. తు. ధ. మీ.	౪ మాసం ౧౦ ధం ౩ వమాసమున్న సభము
నిష్క్రమణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శే	మీన. మే. వృశ్చి వినా	దశమసంధి పూర్వాస్తాంపురుషులకు సరి నెలలు, స్త్రీలకు బేసె
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే	వృ.మి. క. క. తు. ధ మీ. (మే.మ)	౬-౭-౮ మాసములు
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి శ్రే ధ అనూ శే (ఆర్ద్ర)	సభలగ్నములు	అష్టమసంధి
కేశఖండనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు హ చి స్వా శ్రే ధ శత శే (జ్యే)	మి. కన్యా. ధ. మీ.	ఉత్తరాయణం పూర్వాస్తాం విషమవర్షములు అష్టమసంధి
అక్షరాభ్యాసము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౨-౧౩	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే (ఆర్ద్ర మృ ధ శే)	మి. కన్యా. ధ. మీ.	అష్టమసంధి ఉత్తరాయణం
వివాహారంభం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧-౧౨	బు-గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఆశ్లే పూర్వాత్రయం హ చి స్వా మూ శ్రే ధ శత శే అనూ	మే. మి. క. క. తు. ధ. మ. మీ.	౫-౬ సంవత్సరము సభము
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧-౧౨ (౬-౧౨)	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే	సభలగ్నములు	అష్టమసంధి మీన చైత్రము సుధం
వివాహం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౨-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	రోమృ మ ఉత్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ శే (అశ్వి శ్ర చి ధ)	సభలగ్నములు	జామిత్రసంధి. మీన చైత్రము నింద్యము
నవవధూప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శే	"	శ్వాదశిసంధి విషమవర్ష మాసములు
నవవస్త్రాభరణధారణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ ధ శే (నర నైవ, రో పున పు ఉత్తరాత్రయం)	వృ.మి. క. క. తు. ధ. మీ.	తృతీయసంధి
వాపీకూపాదికము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి అనూ మూ శ్రే ధ శత శే (జ్యే)	కర్క.మ. కుం.మి.	అగ్ని, ఏక్షిణ, నిర్ఘృతి, వాయు దిక్కులు గృహమధ్యం కూడవు
బీజావాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	రోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శే అశ్విరోమృపున ధని	వృ. కర్క. సిం.మ. (తు. మి. కుం)	అష్టమసంధి ౩-౬ లలో సుభులు కూడదు
వృక్షలతాదిస్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి వి అనూ మూ శ్రే ధ శత శే	సభలగ్నములు.	చతుర్థమునకు సుభదృష్టి వలయును
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౨-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శే (దేవనక్షత్ర)	వృష. వృ. సిం. మి. కన్యా. ధ. కుం.మి.	సౌమ్యదేవతలకు ఉత్తరాయణం ఉగ్రదేవతలకు దక్షిణాయనం
యాత్ర	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్విరోమృపున పు హ అనూ ధ శ్రే ధ శత శే (రో ఉత్తరాత్రయం మూ శే)	మే.వృష. కర్క. తు. ధ. మ. మీ.	పంచమసంధి సుశేకునం
హలకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు గు-శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా వి అనూ మూ శ్రే ధ శత శే	వృ.మి.కన్యా. వృ.మి.	కర్తరీ కూడదు.

[illegible]

శ్రీమన్మహానాథై శాఖిమానః శుచిః శ్రీష్ఠః శ్రీరామకృష్ణ. ౧౮౭౭ శ్రీ. ౧౦ 1955 కలింగింగి = ఫనీ ౧౩ చహి. 32౪

[illegible]

(పూర్వపథ్య పంచాంగం) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర ప్రాశస్త్యము: శక: ౧౮౭౭. కృ. ౧౯౨౫ నా. కృతి: ౫౦౫౭

25	స ప్రతి పు 8-4 (క-౫) కేవ 20-55 వర్ష 9-27 ల 10-59 కు సంవత్సరాది స్వాభావికము:	8	బ ప్రతి పు 12-23 (గ-౧౨) కేవ 21-44 వర్ష 13-1 20-59 కు దిన 30-౪౦ తిథి వ్యతీయ ప్రతి పు ౨౦-౨౨ వర్ష ౧౩-1 20-59
26	ద్వితీ 6-9 (౦-౧౦) త్రితీ రా 4-0 (౫౪-3౮) అశ్వి 19-88 వర్ష 17-46 ల 17-19 వర్ష రా 4-82 ల 6-2 వర్ష వేద స్వాభావికము	9	ద్వితీ ౪ 14-1 (౨౦-౧౨) స్వాతి 14-౬4 వర్ష 21-4 ల 22-49
27	చతుర్థి ౧-40 (౪౯-౦) ధ 18-0 వర్ష రా 5-10 ల ౩౩౦-౧౧	10	తృతీ ౩ 15-58 (౨౫-౧) విశా 17-19 వర్ష 21-4 ల ౨౩-82 కు తిథి తృతీయ నాగితి తీ పు 1 కు దిన 30-౪౦
28	పంచ సో 23-13 (౪౨-౫౪) కృత్తి 16-21 కేవ 6-40 కు దిన 30-౧౪	11	చతుర్థి సో 17-58 (౩౦-౧౩) అనూ 19-౪7 వర్ష 4-9 ల ౨౪-56
29	షష్ఠి మం 20-48 (౩౬-౫౨) గోపా 14-10 వర్ష 7-11 ల 8-48 కు వర్ష 19-54 ల 21-24 వర్ష	12	పంచమం 20-2 (౩౫-౨౫) శ్రేష్ఠ 22-82 వర్ష ౨౦-౩౦ కు దిన 30-౫౦
30	సప్త మం 18-28 (౩౧-౫) పృగ 13-4 వర్ష 20-57 ల 22-27 కు	13	షష్ఠి మం 21-55 (౪౦-౯) మూల 24-౪7 వర్ష 7-20 ల 9-3౦ వర్ష 23-11 ల 24-57 కు మేషేషి విషా ౨౦-౨౯ సుకేషి కృష్ణ సం తీ పు కా ఉభయ ప్రహారీ కు దిన 30-౫౫
31	అష్ట మం 16-19 (౨౫-౪౫) ఆర్ద్రా 11-35 వర్ష 22-58 ల 24-29 కు దిన 30-౨౧	14	సప్త మం 23-30 (౪౪-౨) పూషా ౨౪-8 వర్ష 11-2౩ ల 13-8
1	నవ మం 14-24 (౨౧-౦) పున 10-20 వర్ష 18-1 ల 19-88 కు తిథి ద్వయం మతత్రయ శ్రీ రామనవమి కవీంద్రతీ పు	15	అష్ట మం 24-39 (౪౭-3) ఉషా ౨4-45 వర్ష 11-౨౩ ల 13-19 కు దిన 30-౫౨
2	దశ ౪ 12-47 (౧౬-౫౨) పుష్య 9-28 వర్ష 21-52 ల 23-26 కు దిన 30-౨౬ తిథి ౧౧ శి శిలపిన్దర్ తీ నల్	16	నవ శి రా 1-22 (౪౮-౫౨) శ్రవ పూ ౨౨ (౬౦-౦) వర్ష 8-57 ల 10-88 కు దిన 30-౫౯
3	ఏకా ౧ 11-82 (౧౩-౫౩) ఆశ్లే 8-47 వర్ష 20-42 ల 22-17 కు సర్వ ౧౧ శి	17	దశ ఆ రా 1-28 (౪౯-౮) శ్రవ 5-54 వర్ష ౧0-1 ల 11-4౦ కు దిన 30-౨౬ తిథి ౧౧ శి శిలపిన్దర్ తీ నల్
4	ద్వాద సో 10-44 (౧౧-౫౪) మఘ 8-37 వర్ష 16-48 ల 18-20 కు దిన 30-౩౧	18	ఏకా సో రా 1-7 (౪౮-౧౨) సర్వ 8-4 వర్ష 13-౬1 ల 15-28 కు సర్వ ౧౧ శి సత్య విజయ వ్యతీ పు
5	త్రయో మం 10-23 (౧౧-౬) పూష 8-53 వర్ష 16-20 ల 17-59	19	ద్వాద మం 24-14 (౪౬-౭) శివ 6-48 వర్ష 13-8 ల 14-48 కు ద్వాదశి హానా సహా ౪-౫౦ ప్రహారీ కు దిన 30-౯
6	చతుర్థ మం 10-34 (౧౧-౩౪) ఉభ 9-41 వర్ష 18-32 ల 20-14 కు రంగ నాచ్చియార్ నంజీయర్ తీ నల్	20	త్రయో మం 22-57 (౪౨-౫౭) పూషా 6-31 వర్ష 15-౬2 ల 17-26
7	పూర్ణి ౧౧ 11-16 (౧౩-౨౦) మా ౨0-59 వర్ష 19-84 ల 21-19 కు సద్య స్కా లయ గా తిగు నారాయణ పెనుమా ప్లితీ నల్	21	చతుర్థ మం 21-17 (౩౮-౪౭) ఉభా 6-53 వర్ష ౨4-53 ల 17-28 ల 18-౪5 కు నాజన నేయ్యనూ పెనుమా ప్లితీ నల్
		22	అమా ౧ 19-20 (౩౩-౫౭) అశ్వి రా 8-36 వర్ష 23-49 ల రా 1-19 కు అన్వాధానం పింజి తృతీయ జ్ఞాన వసుహ నంబి తీ నల్

(పూర్వసద్యతి పంచాంగే) శ్రీ మహాభ సంవత్సర వైశాఖమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రి.శ. 1955 సం॥ కలిః ౫౦౫౬

23	కు ప్రతి శ 17-7(అ-అ) ధృ ౮-2-2 వర్ష 12-84 ల 14-4 కు యాగః	7	బ ప్రతి శ ౮-4-32(౫-౮)విశా24-27 శేవ-57 కు రావ 4-53 ల యాగః
24	ద్వితీ ఆ 14-47(అ-౩౮)కృత్తి24-26 వర్ష 18-14 ల 14-44 కు తిథివ్యయం ఉయ్యకొండా తి న	8	ద్వితీ ఆ పూర్తి(౬౦-౦)అనూరాగి-3 శేవ-89 కు దిన 3౧-౪౭
25	తృతీ సో 12-22(౧౬-౩౭)రోహి22-44వర్ష 15-18 ల 16-47 కు వర్ష రా 3-57 ల 5-27 కు దిన 3౧-౨౦ తిథిచతుర్థి విద్యాధిరాజతీ పు [3౧-౨౨	9	ద్వితీ సో 6-35(౨-3౦)జ్యేష్ఠ పూర్తి(౬౦-౦) వర్ష 21-15 ల 28-25 కు దిన 3౧-౪౯
26	చతుర్థి మం 9-55(౧౦-3౦)మృగ21-6 వర్ష రా4-58 ల దిన	10	తృతీ మం 8-38(౭-3౮)జ్యేష్ఠ-41వర్ష 14-29 ల 16-15 కు
27	పంచమ 7-84(౪-3౯)షష్ఠిరా5-16(౫౪-౧౬)ఆర్ద్ర 19-32 శేవ-27 కు శంకరజయన్తి ఉడయవర్ తి న రామ చంద్రతీ పు	11	చతుర్థి బు 10-29 (౧౨-౧౪) మూల8-7 వర్ష 6-22 ల 8-7 కు వర్ష 18-36 ల 20-21 కు [కు దిన 3౧-౫౫
28	సప్త సు రా3-19(౫౪-౫)పున18-17వర్ష 6-54 ల 8-25 కు వర్ష రా1-56 ల 8-28 కు శ్రీ విద్యారణ్యజయన్తి మొదలి యాండాన్ తి న	12	పంచ సు 12-8(౧౬-౯) పూష 10-19 వర్ష 18-55 ల 20-38
29	అష్ట సు రా1-39(౪౯-౫౪)పుష్య 17-15 వర్ష ౧౦-1౯	13	షష్ఠి శు 18-9 (౧౮-౫౭) ఉషా 12-4 వర్ష 16-18 ల 17-59 కు దిన 3౧-౫౬ తిథి సప్తమి
30	నవ శ 24-24(౪౬-౫౧)ఆశ్లే16-84వర్ష 5-40 ల 7-14 కు వర్ష రా4-26 ల రామానుజ శ్రీ రామజయన్తి [లరా1-59 కు	14	సప్త శ 18-49 (౨౦-౩౭) శ్రవ 18-24 వర్ష 17-32 ల 19-11 కు దిన 3౧-౫౮ వృషభ రవిః ౪౮-3౯ తిథి ఆషుమి ఉభ యానధ్యాయః పరవశే వృషభ సం పు కా [సవమి
1	దశ ఆ 28-84(౪౪-౪౪)మఘ 16-18 శేవ-1 కు వర్ష రా24-22	15	అష్ట ఆ 13-57(౨౦-౫౭)శని14-14వర్ష 21-31 ల 28-8 కు తిథి
2	ఏకా సో 28-18 (౪౩-౫౫) పూష 16-30 వర్ష 28-54 ల రా 1-38 కు సర్వ గం శీ [కు ద్వాదశీ హరివాసః ౧-౭	16	నవ సో 18-38(౨౦-౧)శత 14-32వర్ష 20-58 ల 22-28 కు తిథి దశమి [1-18 కు దిన ౩౨-౩
3	ద్వాద మం 28-20(౪౪-౧౨)ఉష 17-9వర్ష రా1-59 ల 3-40	17	దశ మం 12-39(౧౭-౪౬) పూభా 14-21 వర్ష 28-44 ల రా
4	త్రయో బు 24-1(౪౫-౫౮)మా 18-21వర్ష రా2-54 ల 4-86 కు దిన 3౧-౩౯ తేవప్యేదమాళ్లు తి న	18	ఏకా బు 11-26(౧౪-౪౨)ఉభా 18-49వర్ష రా1-21 ల 2-58 కు సర్వ గం శీ
5	చతు సు రా1-8(౪౮-౪౫)చిత్ర 19-59 వర్ష రా 2-4 ల 3-48 కు మధురకవి యాశ్వాత్ తి న [అన్వాధానం	19	ద్వాద స 9-46(౧౦-౩౫)రేవ 12-52వర్ష ౧౦-1౯ కు దిన ౩౨-౬
6	పూర్తి ౦ కు రా2-38(౫౨-౩౩)స్వాతి22-2వర్ష రా4-12 ల	20	త్రయో శు 7-49(౫-౪౨) అశ్వి 11-39 వర్ష 7-51 ల 9-22 కు వర్ష 20-40 ల 22-10 కు
		21	చతుర్థి శేవ-37(౧౫-౫౫)అనూరాగి-14 భరి10-12వర్ష 21-24 ల 22-54 కు సర్వ ౩౦ మా అన్వాధానం పిండి పితృయజ్ఞః

1955 సంవత్సరం మే నెల	22	౮ శుక్ర ప్రతి ఆ 22-42 (౪౨-౫౬) కృత్తి 7-81 (౪-౫౮) రోహిణి రా4-౪6 (౫౨-౪౨) అతి 11-58 కిం 12-36 వృశ్చి 21-34 ల 22-59 కు దిన 3౨-౧౯ యాగః భుగ-౯				
	23	౯ ద్వితి సో 19-8 (3౩-౫౧) మృగ రా1-51 (౫౦-౫౦) స్పతి రా1-32 బాలి8-52 వృశ్చి 9-88 ల 10-58 కు దిన 3౨-౨౦ మృగ కుక్రం కేక్రం సోపపదం చంద్రదర్శనం భుగ-౧౯ [రా 11-38౬ తిథి ద్వయం భుగ-౨౮				
1955 సంవత్సరం మే నెల	24	౧౦ తృతి మం 15-48 (౨౫-౩౧) ఆర్ద్ర 28-27 (౪౪-౫౧) శూల 24-8౪ 15-48 వృశ్చి 9-25 ల 10-51 కు దిన 3౨-౨౨ వృషా				
	25	౧౧ చతుర్థి బు 12-50 (౧౮-౧౭) పున 21-88 (౪౦-౬) గండ 20-51 భద్ర 12-50 వృశ్చి 10-80 మి వృ మే మీ				
1955 సంవత్సరం మే నెల	26	౧౨ పంచ శు 10-29 (౧౭-౨౬) పుష్య 20-16 (3౬-౫౨) వృద్ధి 18-5 బాల 10-29 శేవ 38				
	27	౧౩ షష్ఠి శు 8-48 (౮-౧౨) ఆశ్లే 19-87 (3౫-౧౬) ద్రువ 15-49 తైత్తి 8-48 వృశ్చి 8-48				
1955 సంవత్సరం మే నెల	28	౧౪ సప్త శ 7-46 (౫-౩౮) మఘ 19-41 (3౫-౨౫) వ్యాస 14-8 వణి 7-46 వృశ్చి 7-89 ల 9-15 కు వృశ్చి రా8-55 ల దిన 3౨-౨౭ రోహిణి ౨ ర్కః ౪౦-౮ ఉభయ నాధ్యాయః కర్కశత్యాగః భు ౨-౭	కుకే	రబు	శు	
	29	౧౫ అష్ట ఆ 7-29 (౪-౫౪) మాఘ 20-26 (3౭-౧౮) చార్ద 13-2౭ 7-19 శేవ 5-85 కు వృశ్చి రా 4-2 ల దిన 3౨-౨౮ భు ౨-౧౬	గు	మే 22 మిథుబుధ		
1955 సంవత్సరం మే నెల	30	౧౬ నవ సో 7-50 (౫-౫౧) ఉష 21-48 (౪౦-౪౬) వజ్ర 12-26 కా 7-50 శేవ 5-44 కు దిన ౩౨-౨౯ దిశిపాపహరదశిమి భు ౨-౨౬	యు	జూన్ 7 మృగురూ		
	31	౧౭ దశ మం 8-51 (౮-౨౩) మా 28-46 (౪౫-౩౯) సిద్ధి 12-20 ౪౮-51 వృశ్చి 6-54 ల 8-38 కు దిన 3౨-౩౦ భు ౨-౩౬	ప్లా	15 డి. ధునే రవిః		
1955 సంవత్సరం మే నెల	1	౧౮ ఏకా బు 10-24 (౧౭-౧౪) చిత్త రా 2-10 (౫౧-౪౦) వృశ్చి 12-38 భద్ర 10-24 వృశ్చి 8-34 ల 10-19 కు దిన 3౨-౩౧ రోహి		18 వృషేవక్తి		
	2	౧౯ ద్వాద శు 12-21 (౧౭-౭) స్వాతి రా 4-55 (౫౮-౩౨) వణి 18-15 బాల 12-21 వృశ్చి 8-24 ల 10-11 కు దిన 3౨-౩౨ తిథి త్రయోదశి భు ౨-౫		బుధిః		
1955 సంవత్సరం మే నెల	3	౨౦ త్రయో శు 14-37 (౨౨-౪౮) విశా ధూ ర్తి (౬౦-౦) పరి 14-6 తైత్తి 14-37 వృశ్చి 11-12 ల 18-0 కు దిన 3౨-౩౩ అవిశా. శక్రం శూన్యతిథి అనాధ్యాయః శ్రీ విద్యావరణ్యా నామారాధనం భు ౩-౫ [౩౭-౩౭ భు ౩-౧౪				
	4	౨౧ చతుర్థి శ 17-6 (౨౮-౫౯) విశా 7-54 (౫-౫౯) శేవ 5-6 వణి 17-6 వృశ్చి 12-24 ల 14-18 కు దిన 3౨-౩౪ రోహి ౪ ర్కః				
1955 సంవత్సరం మే నెల	5	౨౨ పూర్ణి ౦ ఆ 19-88 (3౫-౨౧) అనూ 11-౦ (౧౩-౪౪) సిద్ధి 16-11 వృశ్చి 6-22 వృశ్చి 17-19 ల 19-7 కు దిన 3౨-౩౫ శ్వాతి మన్వాది భు ౩-౨౪				
	6	౨౩ బ ప్రతి సో 22-10 (౪౧-౪౧) జ్యేష్ఠ 14-6 (౨౧-౨౯) సాధ్య 17-14 బాల 8-54 వృశ్చి 23-6 ల 24-54 కు దిన 3౨-౩౬				
1955 సంవత్సరం మే నెల	7	౨౪ ద్వితి మం 24-88 (౪౭-౩౮) మూల 17-6 (౨౯-౦) శుభ 18-14 తైత్తి 11-22 వృశ్చి 15-18 ల 17-6 కు వృశ్చి రా8-49 ల నైపా 19-4 కు పూషా కు వే వృషభపూజ భు ౩-౪౩				
	8	౨౫ తృతి బు రా 2-41 (౫౨-౫౭) పూషా 19-54 (3౫-౫౯) శుక్ల 19-2 వణి 18-87 శేవ 5-86 కు వృశ్చి రా 4-48 ల దిన 3౨-౩౭				
1955 సంవత్సరం మే నెల	9	౨౬ చతుర్థి శు రా 4-26 (౫౭-౨౦) ఉషా 22-21 (౪౨-౭) బ్రహ్మ 19-84 బహు 15-88 శేవ 6-29 కు వృశ్చి రా 2-41 ల 4-25 కు దిన ౩౨-౩౭ భు ౪-౨				
	10	౨౭ పంచ శు పూ ర్తి (౬౦-౦) శ్రవ 24-21 (౪౭-౮) వింధ్ర 19-46 కా 17-4 వృశ్చి రా 4-86 ల దిన ౩౨-౩౮ భు ౪-౧౨				
1955 సంవత్సరం మే నెల	11	౨౮ పంచ శ 5-48 (౦-౨౯) ధని రా 1-49 (౫౦-౪౮) బైధ్య 19-32 తైత్తి 5-42 శేవ 6-18 కు దిన ౩౨-౩౯ మృగ ఆర్కః ౩౫-౫౫ ధని శవే సప్త భు ౪-౨౨				
	12	౨౯ షష్ఠి ఆ 6-21 (౨-౮) శత రా 2-38 (౫౨-౪౯) విష్ణు 18-48 వణి 6-21 వృశ్చి 9-16 ల 10-55 కు దిన ౩౨-౪౦ భు ౪-౩౧				
1955 సంవత్సరం మే నెల	13	౩౦ సప్త సో 6-28 (౨-౧౦) పూర్ణా 2-47 (౫౩-౪౯) పీతి 17 82 బహు 28 వృశ్చి 9-5 ల 10-41 కు దిన ౩౨-౪౦ భు ౪-౪౧				
	14	౩౧ అష్ట మం 5 41 (౦-౨౫) నవ రా 4 17 (౫౬-౩౦) ఉషా రా 2-12 (౫౧-౪౩) ఆయు 15-41 కా 5-41 వృశ్చి 12-9 ల 1-48 కు దిన ౩౨-౪౧ స్వాధ్యాయః భు ౪ ౫౦				
1955 సంవత్సరం మే నెల	15	౧ దశ బు రా 2-18 (౫౧-౪౬) శ్రవ 24-59 సౌభ 13-17 వణి 15-15 వృశ్చి 13-35 ల 15-7 కు దిన ౩౨-౪౧ మృగ ౩ మిథు వే సమస్తార్కః ౫-౧౨ మిథున సంక్రమణ పు॥ కా॥ భు ౫-౦				
	16	౨ ఏకా శు 28-85 (౪౫-౧౧) ఆశ్వి 28-10 (౪౪-౭) శోభ 10-22 బహు 12-54 వృశ్చి 19-28 ల 20-57 కు దిన ౩౨-౪౧ సర్వగంధి భు ౦-౧౦ [కృత్తి శవే పంచ భు ౦-౨౦				
1955 సంవత్సరం మే నెల	17	౩ ద్వాద శు 20-29 (3౭-౨౪) భర 20-52 (3౮-౨౩) అతి 7-0 ముక రా8-16 కా 10-2 వృశ్చి 7-51 ల 9-18 కు దిన ౩౨-౪౨				
	18	౪ త్రయో శ 17-1 (౨౮-౪౫) కృత్తి 18-13 (3౧-౪౬) స్పతి 28-17 ౪౮-45 వృశ్చి 7-38 ల 8-58 కు దిన ౩౨-౪౨ మృగ ఆర్కః ౩౪-౩౭ కృత్తి శవే పంచ అనాధ్యాయః శ్రేవ క్తం మాస శివరాత్రి భు ౦-౩౧				
1955 సంవత్సరం మే నెల	19	౫ చతుర్థి ఆ 18-22 (౧౯-౩౭) రోహి 15-24 (౨౪-౪౨) శూల 19-11 శ మ 18-22 వృశ్చి 8-20 ల 9-45 కు వృశ్చి 20-20 ల 21-44 కు దిన ౩౨-౪౨ వృషా 17-80 ల మృగ ఆర్కః కేక్రం తిథి ద్వయం సర్వ ౩౦ మా అన్వాధానం పిండపిత్రియజ్ఞః భు ౦-౪౧				
	20	౬ అమా సో 9-41 (౧౦-౨౩) మృగ 12-84 (౧౭-౩౪) గండ 15-6 వాగ 9-41 వృశ్చి 20-1 ల 21-26 కు దిన ౩౨-౪౨ వృషా 16-8 కు మృగ కక్రం కేక్రం యాగః సోమవర్తిమా మార్యగ్రహణ భు ౦-౫౨				

1955 సంవత్సరం జూన్ నెల	21	౭	స ప్రతి మం 6-7(౧-౨౮) ద్వితీ రా2-49(౫౧-౪౫) అర్ధా9-51(౧౦-౪౮) వృద్ధి11-8౫వ6-7 వర్ష20-39 ల22-5 కు దిన3౨-౪౨ పున కృకాం రావేస్వాధ్యాయః చంద్రదర్శనం జగన్మాసే క్షే రధోత్సవః భు౧-౨	
	22	౮	తృతీ బు 23-56(౪౬-౧) పున7-27(౪-౪౭) పుష్య రా5-30(౫౫-౮) ధ్రువ7-25 వ్యాహ రా4-6 తైత్తి12-23 వర్ష 14-48ల16-16కు దిన3౨-౪౨ అర్ధా ౧ ర్కః ౪-౪౭ కర్కటకాయనం ౧౧-౧౪ మి వృ మే మి	
	23	౯	చతుర్థి సు 21-37(౪౦-౧౨) ఆశ్లే రా4-8(౫౬-3౧) హర్ష రా1-౯ వణి 10-46 వర్ష 17-84ల19-5 కు దిన3౨-౪౨ భు౧-౨౩	ర కు కే బు స
	24	౧౦	పంచ మ 19-59(3౬-౬) మఘ రా8-31(౫౪-౫౪) వజ్ర28-1 బవ8-49 వర్ష 15-50 ల17-24కు దిన3౨-౪౨ స్కందపంచమి భు౧-3౪	స జూన్ 30 ను కర్కటేకుజః పూ 2 మిదు కుః పూ 6 మిదు నేమధః 16 కర్కటే రవిః
	25	౧౧	షష్ఠీ శ 19-6(3౩-౫3) పూష రా8-37(౫౫-౧౦) సిద్ధి21-21 కాల7-88 వర్ష 11-88 ల18-9కు దిన3౨-౪౨ అర్ధా ౨ ర్కః 3-3౮ ప్రవోమః భు౧-౪౪	శ నె రా
	26	౧౨	సప్త ఆ 19-0(3౩-3౭) ఉఫరా4-31(౫౭-౨౪) వ్యతీ20-19 గౌ7-8 వర్ష 11-5౦ల12-45 కు దిన3౨-౪౨ భు౧-౫౫	
	27	౧౩	అష్ట సో 19-40(3౫-౧౭) హస్త పూ ౩(౬౦-౦) వశీ19-54 విష్ణి7-20 వర్ష 13-28 ల 15-11కు దిన3౨-౪౨ సామగోపాకర్క భు౨-౫	
	28	౧౪	నవ మం 21-2(3౮-3౯) మా ౬6-8(౧-౨౪) పరిశం-౨ బాల8-21 వర్ష 14-52ల16-37కు దిన3౨-౪౨ భు౨-౧౬	
	29	౧౫	దశ బు 22-56(౪౩-౨౬) చిత్త8-22(౬-౫౯) శివ20-34 తైత్తి9-59 వర్ష 14-85ల16-22కు దిన3౨-౪౨ అర్ధా ౩ ర్కః 3-౨౧ చాతుషమన్వాది భు౨-౨౭	
	30	౧౬	ఏకా సు రా1-14(౪౯-౧౦) న్యూతి11-4(౧౩-౪౪) సిద్ధి21-26 వణి12-5 వర్ష 17-22ల19-10కు దిన3౨-౪౧ విశాఖక్రం సర్వ ౧౧ శీ శయనం గణి భు౨-3౭	
(౧౩౬౪ శనల్ ఫలగుణమాసం)	1	౧౭	ద్వాద స రా8-4౯(౫౫-౨౭) విశా14-4 సాన్య23-28 బవ14-29 వర్ష 18-85 ల20-23 కు దిన3౨-౪౦ వైపా28-39 ల ప్రవోమః భు౨-౪౮	
	2	౧౮	త్రయో శి పూ ౩(౬౦-౦) అమా17-12(౨౯-3) శుభ28-36 కాల17-2 వర్ష 28-31లరా1-19కు దిన3౨-౪౦ వైపా22-59 కు అర్ధా ౪ ర్కః 3-౩౭ భు౨-౫౮	
	3	౧౯	త్రయో ఆ 6-19(౧-౪౯) శ్రేష్ఠ20-17(3౬-౪౪) శుక్ల24-౪8 తైత్తి6-19 వర్ష రా5-15౦ దిన3౨-౪౦ ఉదకీతి ముఖం ౫౭-3 మూల కుచే రాకాం భు౩-౯	
	4	౨౦	చతుర్థి సో 8-45(౭-౫౬) మూల23-11(౪౪-౦) బ్రహ్మ రా1-81 వణి8-45 శేవ7-2కు వర్ష 21-23 ల28-11 కు దిన 3౨-౪౦ మూల కుచే రాకాం పూష రవి నాజసనేయుపాకర్క భు౩-౧౯	
	5	౨౧	పూర్ణి ౦ మం 10-59(౧౩-౨౭) పూష రా1-50(౫౦-3౫) పంచ రా2-11 బవ10-59 వర్ష 9-51ల11-38 కు దిన 3౨-౪౦ పూష రవి ఉమకేవే సద్యస్కాలయగః వ్యాసపూజ తైత్తిరీయోపాకర్క భు౩-3౦	
	6	౨౨	స ప్రతి బు 12-52(౧౮-౧౧) ఉషా రా4-8(౫౬-౧౯) వైశ్య రా2-35 కాల12-52 వర్ష 10-86ల12-21 కు దిన3౨-౪౦ పున ౧ ర్కః ౨-౫౭ ఉషా కేవే తిథి ద్వితీయ భు౩-౪౦	
	7	౨౩	ద్వితీ సు 14-23(౨౧-౫౮) శ్రవ పూ ౩(౬౦-౦) విష్ణు రా2-38 గౌ14-28 వర్ష 8-26ల10-10 కు దిన3౨-౪౦ కూన్య తిథి బృహస్పతిపాకర్క భు౩-౫౧	
	8	౨౪	తృతీ సు 15-2౪(౨౪-3౪) శ్రవ5-59(౦-౫౮) క్షితి రా2-20 భద్ర15-25 వర్ష 10-14 ల11-55 కు దిన3౨-౪౦ ధని కేవే సప్త తిథి తృతీయ భు౪-౧	
	9	౨౫	చతుర్థి శ 16-1(౨౬-౦) ధని7-26(౪-3౨) ఆయు రా1-41 బాల16-1 వర్ష 14-55ల16-84కు దిన3౨-౪౦ పున ౨ ర్కః 3౨-౪౫ భు౪-౧౨	
	10	౨౬	పంచ ఆ 16-6(౨౬-౧౨) శశి8-22(౬-౫3) సాభా24-85 తైత్తి16-6 వర్ష 14-53ల16-81కు దిన3౨-౪౦ భు౪-౨౨	
1955 సం జూలై నెల	11	౨౭	షష్ఠీ సో 15-39(౨౫-౫) పూభా8-49(౭-౫౯) శోభ28-5 వణి15-39 వర్ష 18-28ల19-58కు దిన3౨-౪౦ భు౪-3౩	
	12	౨౮	సప్త మం 14-42(౨౨-3౯) ఉభా8-44(౭-౪౬) అతి21-10 బవ14-42 వర్ష 20-26ల22-0కు దిన3౨-౪౦ తిథివ్యయం ఉభయనధ్యాయః ధర్మసావర్తిమన్వాదిః తైత్తివక్తం భు౪-౪౩	
	13	౨౯	అష్ట బు 13-12(౧౮-౫౫) శివ8-8(౬-౧౪) శుక్ల18-48 కాల18-12 వర్ష రా8-12ల4-44కు దిన3౨-౪౦ పున ౩ ర్కః ౨-౨౮ తిథివక్తం భు౪-౫౪	
	14	౩౦	నవ సు 11-12(౧౩-౫౬) అశ్వి7-1(3-౨౭) భర రా5-27(౫౬-౬) శృతి16-3 గౌ11-12 వర్ష 15-59 ల17-29 కు దిన ౩౩	
	15	౩౧	దశ కు 8-47(౭-౫౦) కృత్తికా8-31(౫౪-3౯) మూల12-57 భద్ర8-47 వర్ష 16-29ల17-57కు దిన3౨-౪౦ వృషా9-2 ల18-55 కు కృత్తికేవే పంచ స్కార్క ౧౧ శీ భు 3-౧౫	
	16	౧	ఏకా శి 5-58(౦-౪౮) న్యూద రా2-౯8(౫౨-౧౬) రోహి రా1-15(౪౯-౦) గంధ9-88 బాల5-58 వర్ష 18-0 ల19-27 కు దిన3౨-౪౦ పున ౪ ర్కః ౩౨-౫౭ వైశ్యనం గణి ప్రవోమః కర్కటపంచమి కృత్తికా భు౫-౨౬	
	17	౨	త్రయో ఆ 28-35(౪౪-౫౦) మృగ22-47(౪౨-౫౧) వృద్ధి5-54 ధ్రువ2-9 గౌ18-14 వర్ష 6-17ల7-48కు దిన3౨-౪౦ మృగ కేకాం మాసశివరాత్రి భు౦-౫	
	18	౩	చతుర్థి సో 20-17(3౬-3౩) అర్ధా20-19(3౬-3౭) వ్యాహ22-22 విష్ణి9-56 వర్ష 6-20ల7-46 కు దిన3౨-౪౦ పున ౪	
	19	౪	అమా మం 17-4(౨౮ ౨౯) పున17-55(3౦-3౮) హర్ష18-40 చతు6-40 వర్ష 7-7ల8-38కు వర్ష రా1-12ల2-40 కు దిన3౨-౪౦ పుష్య కృకాం సర్వ 3౦ మా అన్వాధానం పింఛితియజ్ఞః భు౦-౨౬	

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర జ్యేష్ఠమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1955 సం. కలిఃగింగె

1955 సంవత్సరం	<p>22 బుధుని 21-48 (౪౮-౯) తిక్క-౪౭ వర్ష 23-80 ల24-59 కు అనధ్యాయః [కు ది3౨-౨౯యగః]</p> <p>23 ద్వితి 22-19 (౪౮-౯) రో6-56 మృగరాశి-15 వర్ష 12-9 ల12-88కు సోపనం పద్మసంధి పులి దంపదర్శనం</p> <p>24 తృతి 23-19 (౪౮-౯) ఆర్ధరాశి-42 వర్ష 13-7 ల14-87 కు ది3౨-౮౪ ప్రదోషః [కు ది3౨-౮౬</p> <p>25 చతుర్థి 24-17 (౪౮-౯) పునరా2-20 వర్ష 15-1 ల16-81 కు ది3౨-౮౬</p> <p>26 పంచమి 25-15 (౪౮-౯) పుష్యరా1-18 వర్ష 9-57 ల11-29 కు ది3౨-౮౬ [కు తిక్క-౪౭యం</p> <p>27 షష్ఠి 26-14 (౪౮-౯) శ్రవణ2-29 వర్ష 13-37 ల15-11 కు ది3౨-౮౬</p> <p>28 సప్తమి 27-12 (౪౮-౯) శ్రవణ2-17 వర్ష 12-17 ల18-51కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>29 అష్టమి 28-11 (౪౮-౯) పూర్వా2-12 వర్ష 8-8౦-14 కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>30 నవమి 29-11 (౪౮-౯) ఉభయ 24-43 వర్ష 7-88 ల2-11 కు ది3౨-౮౬ [కు ది3౨-౮౬</p> <p>31 దశమి 30-11 (౪౮-౯) మాఘరా1-49 వర్ష 9-80 ల11-10 కు ది3౨-౮౬</p> <p>1 ఏకాదశి 12-9 (౪౮-౯) చిత్రరాశి-21వ10-20ల12-2కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>2 ద్వాదశి 13-15 (౪౮-౯) నాగరాశి-22వర్ష 9-25ల11-9 కు ది3౨-౮౬</p> <p>3 త్రయోదశి 14-44 (౪౮-౯) విశాఖరాశి-౨౦-౦) వర్ష 11-80 ల18-16కు ది3౨-౮౬ శూక్లతిథి అనధ్యాయః నమ్మా శ్యాన్ తిక్క-౪౭యం మిక్కిలి తిక్క తిక్క</p> <p>4 చతుర్దశి 15-16 (౪౮-౯) విశాఖరాశి-46 వర్ష 12-12 ల18-58 కు ది3౨-౮౬ రామానుజస్వామిహారాశి పెరియార్</p> <p>5 పూర్ణిమా 16-18 (౪౮-౯) అనూరా10-20వ16-82ల18-19 కు కు ది3౨-౮౬</p>	<p>అనాధానం శాస్త్రమనాధి కు ది3౨-౨౯యగః</p> <p>6 బుధుని 20-44 (౪౮-౯) శ్రవణ2-58 వర్ష 21-48 ల23-84 కు ది3౨-౮౬</p> <p>7 ద్వితి 22-25 (౪౮-౯) మూల15-28వర్ష 13-42ల15-28 కు వర్ష ౪౮-59ల8-44కు సత్యపూర్ణిమా పులి</p> <p>8 తృతి 23-59 (౪౮-౯) పూర్వా17-44వర్ష ౪౮-22ల4-6 కు ది3౨-౮౬ ప్రదోషాభిషేకః రఘువర్షతీ పులి</p> <p>9 చతుర్థి 24-10 (౪౮-౯) ఉభయ 19-38 వర్ష 23-53లరా 1-84కు ది3౨-౮౬ [కు ది3౨-౮౬</p> <p>10 పంచమి 25-14 (౪౮-౯) శ్రవణ2-4 వర్ష ౪౮-1-14 ల2-54 కు ది3౨-౮౬</p> <p>11 షష్ఠి 26-0 (౪౮-౯) శ్రవణ2-2వర్ష ౪౮-21లదిన 3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>12 సప్తమి 27-13 (౪౮-౯) శ్రవణ2-26 శ్రవణ-59కు వర్ష ౪౮-49 లదిన 3౨-౮౬ [కు ది3౨-౮౬</p> <p>13 అష్టమి 28-45 (౪౮-౯) పూర్వా 22-25 శ్రవణ-6-26 కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>14 నవమి 29-27 (౪౮-౯) ఉభయ 21-55 వర్ష 7-49 ల9-28 కు ది3౨-౮౬</p> <p>15 దశమి 30-47 (౪౮-౯) శ్రవణ2-4 వర్ష 9-29 ల11-2కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>16 ఏకాదశి 19-47 (౪౮-౯) అశ్విని 19-53 వర్ష 16-5 ల17-86 కు వర్ష ౪౮-55లదిన 3౨-౮౬ సూర్యుని గంగ</p> <p>17 ద్వాదశి 17-86 (౪౮-౯) భరణి 18-29 శ్రవణ-25కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>18 త్రయోదశి 15-18 (౪౮-౯) కృత్తిక 16-53 వర్ష 5-41 ల7-10 కు తిక్క-౪౭యం అనధ్యాయః</p> <p>19 చతుర్దశి 12-45 (౪౮-౯) రోహిణి 15-13వ7-47ల9-16కు వర్ష 20-26 21-55కు అనాధానం సన్వ 3౦ మా అనాధానం</p> <p>20 అమావాస్య 10-18 (౪౮-౯) మృగశిర 18-35 వర్ష 21-26 ల22-56కు ది3౨-౮౬ పింఛిత్తయజ్ఞః యగః</p>
---------------	--	---

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర ఆషాఢమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1955 సం. కలిఃగింగె

1955 సంవత్సరం	<p>21 బుధుని 7-44 (౪౮-౯) ఆర్ధరాశి-12-1 వర్ష 23-19 ల24-49 కు అనధ్యాయః [వర్ష 18-14ల19-45కు ది3౨-౮౬</p> <p>22 ద్వితి 5-39 (౪౮-౯) తృతి రాశి-3౯ (౪౮-౯) పున10-37 కు ది3౨-౮౬</p> <p>23 చతుర్థి ౪౮-50 (౪౮-౯) పుష్య9-28వర్ష 21-48ల23-౮౦ కు ది3౨-౮౬ [కు ది3౨-౮౬</p> <p>24 పంచమి 24-83 (౪౮-౯) శ్రవణ8-37 వర్ష 20-28 ల21-57 కు ది3౨-౮౬</p> <p>25 షష్ఠి 28-86 (౪౮-౯) మృగశిర-10 వర్ష 16-9ల17-45కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>26 సప్తమి 28-6 (౪౮-౯) పూర్వా8-8వర్ష 15-27ల17-5కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>27 అష్టమి 28-7 (౪౮-౯) ఉభయ 8-31వర్ష 17-17ల18-17కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>28 నవమి 28-43 (౪౮-౯) మాఘ9-84 వర్ష 18-8 ల19-44 కు ది3౨-౮౬ సత్యపూర్ణిమా పులి [కు ది3౨-౮౬</p> <p>29 దశమి 24-48 (౪౮-౯) చిత్ర11-0 వర్ష 17-8ల18-46కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>30 ఏకాదశి 2-18 (౪౮-౯) నాగరాశి-12-4వర్ష 19-2ల20-47 కు ది3౨-౮౬</p> <p>1 ద్వాదశి 4-8 (౪౮-౯) విశాఖ15-10వర్ష 19-86 ల22-22 కు ది3౨-౮౬</p> <p>2 త్రయోదశి 17-42 (౪౮-౯) విశాఖ17-42వర్ష 23-55లరా1-41 కు ది3౨-౮౬</p> <p>3 త్రయోదశి 6-8 (౪౮-౯) శ్రవణ20-20వర్ష ౪౮-11ల శ్రవణ రామానుజస్వామిహారాశి పెరియార్ శ్రవణ శ్రవణ</p> <p>4 చతుర్దశి 8-8 (౪౮-౯) మూల22-4 శ్రవణ-58కు వర్ష 21-7 ల22-54కు అనాధానం వాజసనీయపాకర్ష</p> <p>5 పూర్ణిమా 9-51 (౪౮-౯) పూర్వా1-15 వర్ష 9-27 ల11-12కు యగః త్రైతీయపాకర్ష</p>	<p>6 బుధుని 11-25 (౪౮-౯) ఉభయరాశి-16వర్ష 9-55ల11-89 కు అనధ్యాయః [కు బహుళపాకర్ష</p> <p>7 ద్వితి 12-88 (౪౮-౯) శ్రవణ4-47 వర్ష 7-31 ల9-18 కు ది3౨-౮౬</p> <p>8 తృతి 13-19 (౪౮-౯) శ్రవణ ౪౮-౨౦) వర్ష 8-58 ల10-29కు తిక్క చతుర్థి</p> <p>9 చతుర్థి 13-29 (౪౮-౯) శ్రవణ ౪౮-47వర్ష 18-8ల14-46కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>10 పంచమి 13-10 (౪౮-౯) శ్రవణ6-19 వర్ష 12-44 ల14-21 కు ది3౨-౮౬ జయతీ పులి [కు ది3౨-౮౬</p> <p>11 షష్ఠి 12-21 (౪౮-౯) పూర్వా6-28వర్ష 15-49 ల17-24 కు ది3౨-౮౬</p> <p>12 సప్తమి 11-7 (౪౮-౯) ఉభయ 6-0శ్రవణ-20వర్ష 17-40 ల19-18కు ఉభయనధ్యాయః [కు ది3౨-౮౬</p> <p>13 అష్టమి 9-29 (౪౮-౯) అశ్విని 4-8 వర్ష 24-20 లరా1-51 కు ది3౨-౮౬</p> <p>14 నవమి 7-32 (౪౮-౯) భరణి ౪౮-28 (౪౮-౯) భరణి ౪౮-47 వర్ష 13-12ల14-42కు ది3౨-౮౬</p> <p>15 ఏకాదశి 2-59 (౪౮-౯) కృత్తిక1-12వర్ష 13-59ల15-29 కు ది3౨-౮౬</p> <p>16 ద్వాదశి 24-31 (౪౮-౯) రోహిణి 23-33వర్ష 15-6 ల17-85 కు వర్ష ౪౮-45ల కర్కశ్రవణ ౪౮-౦ వైష్ణవ గంగ కర్కలక సంపులి కా [కు ది3౨-౮౬</p> <p>17 త్రయోదశి 22-1 (౪౮-౯) మృగశిర 21-58 శ్రవణ-15 కు ది3౨-౮౬ కు ది3౨-౮౬</p> <p>18 చతుర్దశి 19-38 (౪౮-౯) ఆర్ధరాశి 20-17 వర్ష 5-44 ల7-18 కు ది3౨-౮౬</p> <p>19 అమావాస్య 17-28 (౪౮-౯) పునరా18-50వర్ష 7-8౮ల9-3 కు వర్ష ౪౮-25ల8-౬6 కు ది3౨-౮౬ సన్వ 3౦ మా అనాధానం పింఛిత్తయజ్ఞః సత్యపూర్ణిమా పులి</p>
---------------	--	---

1864 ఫసలీ మహర్ నెల 1955 సంవత్సరం జూలై నెల

1955 సంవత్సరం ఆగస్టు నెల

1864 ఫసలీ మహర్ నెల

20	౫	శు	ప్రతి బు 14-6 (౨౧-౪) పుష్య 15-47 (౨౫-౧౮) వ ౧5-12 బ వ 14-6 వృష రా-40ల5-9 కు దిన 3౨-౨౪ పుష్య గర్క-౧-౩౪ పుష్య గ్రాం గ ఊపుష్య గ్రాం తిథి ద్వయం యాగః భుం-౩౭ [భుం-౪౭			
21	౬	ద్వితీ శు 11-32 (౧౪-౩౭) ఆశ్లే 14-4 (౨౦-౫౭) సిద్ధి 12-4౪ ల1-32 వృష రా-1-29ల8-0 కు దిన 3౨-౨౩ తిథి తృతియ				
22	౭	తృతీ శు 9-30 (౨౩-౩౨) మఘ 12-54 (౧౮-౨) వృషి 9-23 గృ-30 వృషి 20-45 ల22-19 మి వృ మే మి కు దిన 3౨-౨౧ భుం-౫౮				
23	౮	చతుర్థి శ 8-8 (౬-౮) పూష 12-25 (౧౬-౫౧) వర్జ 7-14 భృ ౭8-8 వృషి 19-42 ల21-19 కు దిన 3౨-౨౦ పుష్య తర్క-౩౦-౫౮ సింహాయనం ౩౮-౪౫ వీపవపుష్య కాలః భుం-౮	బు రు			
24	౯	పంచమి 7-34 (౪-౩౪) ఉష 12-43 (౧౭-౩౨) వర్జ 5-43 శ ౪౪-50 బాల 7-34 వృషి 21-29 ల23-10 కు దిన 3౨-౧౯ భుం-౧౯	ర కు	౨౭ 26౪౭-౩౭		
25	౧౦	షష్ఠి సో 7-45 (౫-౭) హస్త 13-47 (౨౦-౧౨) సిద్ధి రా-4-33 తైత్తి 7-45 వృషి 22-23 ల24-6 కు దిన 3౨-౧౭ భుం-౨౯	గు	౩7 ౪౭౭-౪౭౭		
26	౧౧	సప్తమి 8-44 (౭-౩౫) చిత్త 15-36 (౨౪-౪౪) సాధ్య రా-4-49 వర్జ 8-44 వృషి 21-46 ల23-32 కు దిన 3౨-౧౬ ఉభయనధ్యాయః మంగళశాస్త్రీ కృతపా భుం-౪౦	యు	౩౭ 16(౧౦) హి ౭౭		
27	౧౨	అష్టమి 10-25 (౧౧-౪౪) పూషి 18-3 (౩౦-౪౪) సభ రా-8-31 బవ 10-25 వృషి 24-19 ల రా-2-7 కు దిన 3౨-౧౪ విశాఖ గ్రాం వైపా 15-22 ల23-19 కు భుం-౫౧	పూ	16(౧౦) హి ౭౭		
28	౧౩	నవమి 12-36 (౧౭-౧౩) విశాఖ 20-55 (౩౮-౦) మృగ పూ ర్షి (౬౦-౦) కాల 12 36 వృషి రా-1-26 ల2-14 కు దిన 3౨-౧౩ విశాఖ గ్రాం అనూ కు వే సప్త తిథి దశమి భుం-౧		శ. నె		రా
29	౧౪	దశమి 15-5 (౨౩-౨౬) అనూ 24-1 (౪౫-౪౪) మృగ 6-30 గృ-5 వృషి రేడు దిన 3౨-౧౧ అనూ కు వే సప్త తేయ్య రవే శూన్య తిథి వరలక్షి వ్రతం భుం-౧౨				
30	౧౫	ఏకా శ 17-38 (౨౯-౪౮) జ్యేష్ఠ రా-5-5 బహు 7-35 భృ 17-38 వృషి 6-20 ల8-8 కు దిన 3౨-౧౦ పుష్య తర్క-౨౯-౩౦ సర్వమత ౧౧ శి భుం-౨౨				
31	౧౬	ద్వాద ఆ 20-4 (౩౫-౫౦) మూల పూ ర్షి (౬౦-౦) వింశి 8-8 బవ 6-52 వృషి 12-4 ల13-52 కు వృషి రా-4-12 ల మూల రా గ్రాం దిన 3౨-౮ భుం-౩౩				
1	౧౭	త్రయో సో 22-10 (౪౧-౪౭) మూల 6-0 (౦-౩౪) చైత్య 9-29 కౌ-7 శేవ 6-0 కు వృషి 16-36 ల18-22 కు దిన 3౨-౬ భుం-౪౩				
2	౧౮	చతుర్దశి 23-49 (౪౫-౧౩) పూష 8-32 (౬-౫౯) విశ్వా 10-2౫ గృ-10-59 వృషి 17-13 ల18-58 కు దిన 3౨-౫ ఆశ్లే గర్క-౫౮-౩౮ ఉషా కేవే ౫౬ ప భుం-౫౪				
3	౧౯	పూర్ణి ౦ బు రా-1-1 (౪౮-౪౯) ఉషా 10-38 (౧౨-౧౨) పీతి 10-15 విష్ణి 12-25 వృషి 14-౬4 ల16-36 కు దిన 3౨-౩ అన్యా ధానం హయగ్రీవోత్పత్తి దేవీ పవిత్రార్చనం భుం-౪				
4	౨౦	బ ప్రతి శు రా-1-41 (౪౯-౫౧) శ్రవ 12-14 (౧౬-౧౩) ఆయు 10-3 బాల 13-21 వృషి 16-25 ల18-6 కు దిన 3౨-౧ ధని రవే పంచ కు వే పంచ శివే సప్తయాగః భుం-౧౫				
5	౨౧	ద్వితీ శు రా-1-53 (౫౦-౨౦) ధని 13-21 (౧౯-౦) సాభా 9-28 తైత్తి 13-47 వృషి 20-45 ల22-24 కు దిన 3౧-౫ భుం-౨౬				
6	౨౨	తృతీ శ రా-1-38 (౪౯-౪౩) శత 14-1 (౨౦-౪౧) శోభి 8-30 వర్జ 13-45 వృషి 20-29 ల22-6 కు దిన 3౧-౫౮ ఆశ్లే ౨౭-౩౧ అగస్త్యోదయః ౧౩-౪౪ భుం-౩౬				
7	౨౩	చతుర్థి ఆ రా-1-0 (౪౮-౪౪) పూష 14-18 (౨౧-౧౯) అతి 7-13 కు 5-36 బవ 13-19 వృషి 23-50 ల రా-1-26 కు దిన 3౧-౫౬ భుం-౭				
8	౨౪	పంచ సో 23-59 (౪౫-౩౨) ఉషా 14-10 (౨౦-౫౯) ధృతి రా-3-42 కౌ 12-29 వృషి రా-1-56 ల3-౩౦ కు దిన 3౧-౫౪ భుం-౫౭				
9	౨౫	షష్ఠి మం 22-38 (౪౨-౧౦) శేవ 13-42 (౧౯-౫౧) శూల 1-82 గృ-11-18 వృషి రేడు దిన 3౧-౫౨ వృషా రా-1-25 ల ఆశ్లే 3౪౭-౫౬-౧౩ ఉభయప్రదోషః భుం-౮				
10	౨౬	సప్తమి 20-58 (౩౮-౧౦) అశ్వి 12-55 (౧౭-౫౨) గం ౭23-7 విష్ణి 9-48 వృషి 9-8 ల10-86 కు వృషి 22-5 ల23-37 కు దిన 3౧-౫౦ వృషా 7-7 కు స్కాద్రమాధ్యక్తి కృష్ణజన్మాష్టమి భుం-౧౮				
11	౨౭	అష్టమి 19-2 (౩౩-౮) భర 11-51 (౧౫-౧౧) వృద్ధి 20-29 బాల 8-1 వృషి 23-10 ల24-41 కు దిన 3౧-౪౮ తైవనక్తం భుం-౨౯ [భుం-౩౯				
12	౨౮	నవమి 16-50 (౨౭-౩౮) కృత్తి 10-30 (౧౧-౪౮) భ్రువ 17-37 తైత్తి 5-56 వృషి రా-1-27 ల2-56 కు దిన 3౧-౪౬ తిథినవమి				
13	౨౯	దశ శ 14-24 (౨౧-౩౩) శోహి 8-55 (౭-౫౧) వ్యాస 14-38 భృ 14-24 వృషి 14-7 ల15-36 కు దిన 3౧-౪౪ ఆశ్లే తర్క-౨౪-౩౫ మృగ కే గ్రాం తిథి ద్వయం భుం-౫౦				
14	౩౦	ఏకా ఆ 11-48 (౧౫-౨) మృగ 7-9 (౩-౨౪) ఆర్ద్ర రా-5-15 (౫౫-౧౭) హర్ష 11-22 బాల 11-48 వృషి 14-53 ల16-21 కు దిన 3౧-౪౨ ఆర్ద్ర రా వే తిథి ద్వాదశి సర్వమత ౧౧ శి భుం-౦ [భుం-౧౧				
15	౩౧	ద్వాదశి సో 9-7 (౮-౧౮) పుష రా-3-21 (౫౩-౫౨) వర్జ 8-6 సిద్ధి రా-4-49 తైత్తి 9-7 వృషి 16-18 ల17-47 కు దిన 3౧-౪౦				
16	౩౨	త్రయో మం 6-24 (౧౩-౧౧) చతుర్థి రా-3-49 (౫౩-౩౧) పుష్య రా-1-31 (౪౯-౧౮) వృషి రా-1-36 వర్జ 6-24 వృషి 10-44 ల12-13 కు దిన 3౧-౩౮ మహానాసింహే స్వక్షేర్క-౫౨-౪౧ గర్క గ్రాం ర్క-౫౩ ప తైవనక్తం మాసశివరాత్రి పరమ్యస్థింహాసం పు కా భుం-౨౨				
17	౧	అనూ ● బు రా-1-28 (౪౯-౪౯) ఆశ్లే రా-11-56 (౪౫-౧౯) వర్జ 22-36 చతు 14-38 వృషి 13-28 ల14-౬8 కు దిన 3౧-౩౬ మఘ గ్రాం కు గ్రాం సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం పిండిపిత్తయజ్ఞః రుద్రసావర్తి మన్వాదిః పోలావ్రతం భుం-౧				

1955 సంవత్సరం ఆగస్టు నెల	18	అ	ప్రతి నుండి 29 (౪౪-౧౨) ముఖ్య 22-42 (౪౨-౧౪) పరి 19-52 కిం 12-28 వర్ష 11-18 ల 12-50 కు దిన 3౧-౩౪ ముఖ్య			
	19	౩	ద్వితీ కు 22-1 (౪౦-౩౩) పూర్వ 21-58 (౪౦-౨౬) శివ 17-33 బాల 10-45 వర్ష 6-27 ల 8-00 వర్ష రా 5-9 ల దిన 3౧-౩౨			
	20	౪	కృత్తి శ 21-13 (౩౫-౩౧) ఉప 21-54 (౪౦-౧౩) సిద్ధ 15-45 తైత్తి 9-38 వర్ష 6-45 ముఖ్య మే మి			
	21	౫	చతుర్థి ఆ 21-8 (౩౮-౧౭) హస్త 22-32 (౪౧-౪౮) సాధ్య 13-29 వణి 9-11 వర్ష 6-31			
	22	౬	పంచ సో 21-48 (౩౯-౫౮) చిత్ర 23-55 (౪౫-౧౪) పుష్య 18-49 బ 9-28 వర్ష 7-0 ల 8-42 కు దిన 3౧-౨౬ నైపా 8-6 కు భుం-౫౨			
1955 సంవత్సరం సెప్టెంబరు నెల	23	౭	షష్ఠి మం 23-11 (౪౩-౨౬) స్వాతి రా 1-58 (౫౦-౨౩) శుక్ల 18-45 కా 16-30 వర్ష 5-59			
	24	౮	సప్త మి రా 1-11 (౪౮-౨౬) విశా రా 4-36 (౫౬-౫౭) బ్రహ్మ 14-11 కర 12-11 వర్ష 8-11			
	25	౯	ఆషా ను రా 3-37 (౫౪-౨౭) అనూ పూ ర్తి (౬౦-౦) వంశ 15-03 ప్తి 14-24 వర్ష 9-7 ల 10-55 కు దిన 3౧-౧౯ భుం-౨			
	26	౧౦	నవ మి పూ ర్తి (౬౦-౦) అనూ 7-37 (౪౭-౨౭) నైపు 16-2 బాల 16-54 వర్ష 13-56 ల 15-45 కు దిన 3౧-౧౭ జ్యేష్ఠ రా ౧౦			
	27	౧౧	దశ మి 6-11 (౦-౫౨) జ్యేష్ఠ 10-48 (౧౨-౧౩) విశ్వా 17-4 కా 6-11 వర్ష 19-42 ల 21-80 కు దిన 3౧-౧౫ మహారక్క			
1955 సంవత్సరం అక్టోబరు నెల	28	౧౨	దశ ఆ 8-38 (౭-౧) మూల 13-41 (౧౯-౩౭) ప్రితి 17-57 కర 8-38 వర్ష 11-53 ల 18-41 కు వర్ష 24-19 ల రా 2-5 కు దిన 3౧-౧౩ భుం-౫౪			
	29	౧౩	విశా సో 10-45 (౧౨-౧౭) పూషా 16-16 (౨౬-౪) ఆయు 18-30 భద్ర 10-45 వర్ష 24-57 ల రా 2-41 కు దిన 3౧-౧౦			
	30	౧౪	ద్వాద మం 12-20 (౧౬-౧౬) ఉషా 18-20 (౩౧-౧౪) సాధా 18-39 బాల 12-20 వర్ష 22-35 ల 24-17 కు దిన 3౧-౮			
	31	౧౫	త్రయో మి 18-20 (౧౮-౪౫) శివ 19-48 (౩౪-౫౫) శోభ 18-18 తైత్తి 18-20 వర్ష 23-56 ల రా 1-86 కు దిన 3౧-౬ ధని			
	1	౧౬	చతుర్థి ను 18-48 (౧౯-౩౯) సని 20-41 (౩౭-౪) అతి 17-30 వణి 18-43 వర్ష రా 8-57 ల 5-35 కు దిన 3౧-౪ తిథి పూర్తి మ			
1955 సంవత్సరం నవంబరు నెల	2	౧౭	పూర్ణి కు 18-30 (౧౯-౭) శత 20-59 (౩౭-౫౦) శుక 16-13 బవ 18-30 వర్ష రా 8-20 ల 4-55 కు దిన 3౧-౧౮ పతి పత్తి			
	3	౧౮	బ ప్రతి శి 12-45 (౧౭-౧౪) పూషా 20-49 (౩౭-౨౪) ధృతి 14-31 కా 12-45 వర్షం లేదు దిన 3౦-౫౯ పూర్వ ఆ ర్క			
	4	౧౯	ద్వితీ ఆ 11-35 (౧౪-౨౧) ఉభా 20-15 (౩౬-౦) మూల 12-30 కర 11-35 వర్ష 6-11 ల 7-45 కు దిన 3౦-౫౭ వ్యసా 13-36			
	5	౨౦	తృతీ సో 10-6 (౧౦-౩౮) శివ 19-25 (౩౩-౫౪) గంధ 10-14 భద్ర 10-6 వర్ష 7-50 ల 9-28 కు దిన 3౦-౫౪ అశ్వి రవే			
	6	౨౧	చతుర్థి మం 8-24 (౬-౨౨) అశ్వి 18-22 (౩౧-౧౮) వృద్ధి 7-47 ధ్రువ రా 5-10 బాల 8-24 వర్ష 14-38 ల 16-5 కు వర్ష రా			
1955 సంవత్సరం డిసెంబరు నెల	7	౨౨	పంచ మి 6-31 (౧౪-౧౧) షష్ఠి రా 4-33 (౫౫-౪) భర 17-12 (౨౮-౨౨) వ్యారా 2-29 తైత్తి 6-31 వర్ష రా 4-35 ల దిన			
	8	౨౩	షష్ఠి ను రా 2-32 (౫౧-౪౦) కృత్తి 15-58 (౨౫-౧౬) శుక్ల 23-46 ప్తి 15-33 శివ 23-7 కు దిన 3౦-౪౮ భుం-౪౭			
	9	౨౪	ఆషా ను 24-27 (౪౬-౨౭) శోహి 14-40 (౨౨-౦) వజ్ర 20-59 బాల 18-29 వర్ష 7-6 ల 8-37 కు వర్ష 19-57 ల 21-28 కు దిన			
	10	౨౫	నవ శ 22-21 (౪౧-౧౩) మృగ 18-20 (౧౮-౩౯) సిద్ధి 18-11 తైత్తి 11-24 వర్ష 21-15 ల 22-46 కు దిన 3౦-౪౩ పూర్వ			
	11	౨౬	దశ ఆ 20-15 (౩౫-౫౮) ఆర్ధ 11-59 (౧౫-౧౭) వృత్తి 15-23 వణి 9-18 వర్ష 23-19 ల 24-50 కు దిన 3౦-౪౦ భుం-౧౭			
1955 సంవత్సరం జనవరి నెల	12	౨౭	ఏకా సో 18-11 (౩౦-౪౮) పున 10-39 (౧౧-౫౮) వర్ష 12-36 బవ 7-13 వర్ష 18-14 ల 19-45 కు దిన 3౦-౩౮ పుష్య రావే			
	13	౨౮	ద్వాద మం 16-14 (౨౫-౫౪) పుష్య 9-24 (౮-౫౧) వర్ష 9-53 తైత్తి 16-14 వర్ష 21-38 ల 23-10 కు దిన 3౦-౩౬ ఉపగర్క			
	14	౨౯	త్రయో మి 14-27 (౨౧-౨౭) ఆర్ధ 8-19 (౬-౭) శివ 7-18 సిద్ధ రా 4-54 వణి 14-27 వర్ష 19-58 ల 21-26 కు దిన 3౦-౩౪			
	15	౩౦	చతు ను 12-56 (౧౭-౪౧) ముఖ్య 7-28 (౪-౦) సాధ్య రా 2-46 శివ 12-56 వర్ష 15-18 ల 16-52 కు దిన 3౦-౩౧ పూర్వ			
	16	౩౧	అనూ కు 11-50 (౧౪-౫౨) పూర్వ 6-58 (౨-౪) శుభ రా 1-1 నాగ 11-50 వర్ష 14-9 ల 15-45 కు దిన 3౦-౨౯ నైపా			

శక			
శు ను	అగ 19 వృత్తి రా		
యు	వృషే కేతుః		
	20 పింహే కుక్ర		
ర కు	28 కన్యా యం		
బు	బుధః		
పూ	నైపాం 13 కన్యా		
	యం కుక్ర		
	శ నె		రా

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర శావణమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1955 నం. కలిః గింగిక

<p>20 స ప్రతి బు 15-21(౨౪-౧౨) పుష్య 17-36 వర్ష్యం లేదు. దిన 3౨-౨౦ తిథిద్వయం యాగః</p> <p>21 ద్వితీ శు 18-37(౧౯-౫౧) ఆశ్లే 16-43 వర్ష్య 5-56 ల 7-29 కువర్ష్య ౪4-26లదిన 3౨-౧౮ తిథి తృతీయ చంద్రవర్ష్యం</p> <p>22 తృతీ శు 12-14(౧౬-౨౨) మఘ 16-9 వర్ష్య ౫5-59 కు వర్ష్య 24-7లరా 1-42 కు</p> <p>23 చతుర్థి శ 11-16(౧౩-౫౮) పూష 16-2 వర్ష్య 28-20 ల 24-57 కుదిన 3౨-౧౬ నాగరథి ఆండాశ్లే యదుగిరినాచ్చి యార్ కండాదైతోడప్పర్ తిలన క్రు దిన 3౨-౧౫</p> <p>24 పంచ ఆ 10-47(౧౨-౪౪) ఉఫ 16-22 వర్ష్య ౪1-4 ల 2-43</p> <p>25 షష్ఠి సో 10-47(౧౨-౪౩) మా 17-13 వర్ష్య ౪1-39ల 3-20 కుదిన 3౨-౧౩ బడీనారాయణ పౌరుషాశ్చ తిల న </p> <p>26 సప్తమం 11-18(౧౪-౧౧) చిత్త 18-32 వర్ష్య 24-33 లరా 2-16 కుదిన 3౨-౧౨ ఉభయనధ్యాయః సత్యవరతీపు 3౨-౧౦</p> <p>27 అషట బు 12-20(౧౬-౩౨) స్వా 20-19వరా 2-26ల 4-11 కుదిన</p> <p>28 నవ శు 18-41(౧౯-౫౫) వి 22-31వరా 2-56ల 4-42కుతిథి దశమి</p> <p>29 దశ శు 15-26(౨౪-౧౯) అనూ 24-59 వర్ష్యం లేదు దిన 3౨-౭ శూన్యతిథి క్రు దిన 3౨-౫ సర్వ గం శి</p> <p>30 ఏకా శ 17-30(౨౯-౨౭) శ్రేష్ఠ రాశి-37 వర్ష్య 7-11ల 8-58</p> <p>31 ద్వాద ఆ 19-32 (౩౪-౨౯) మూలపూ ర్తి (౬౦-౦) వర్ష్య 12-30ల 14-17కువర్ష్య ౪4-26లదిన 3౨-౪</p> <p>1 క్రయో సో 21-24(౩౯-౧౧) మా 6-12 వర్ష్య ౫6-12కు వర్ష్య 16-45ల 18-30కుదిన 3౨-౨ క్రు దిన 3౨-౦</p> <p>2 చతుర్థ మం 28-2(౪౩-౧౪) పూషా 8-34 వర్ష్య 17-16ల 19-0</p> <p>3 పూర్తి ంబు 24-15(౪౬-౧౪) ఉషా 10-39 వర్ష్య 14-55ల 16-37 కుదిన 3౧-౫ శ్రీ పుండరీకాక్షర్ శ్రీ ఆశ్వినదార్ తిలన </p>	<p>4 బ ప్రతి శు రా 1-1(౪౮-౧౦) కృ 12-17వ 16-29:18-9కుదిన 3౧-౫౭ యాగః క్రు దిన 3౧-౫౫ రాఘవేంద్రతీ పు </p> <p>5 ద్వితీ శు రా 1-1' (౪౮-౩౭) నవ 18-26 వర్ష్య 20-50 ల 22-59</p> <p>6 తృతీ శ 21-57(౪౮-౦) శత 14-5 వర్ష్య 20-32ల 22-9 కు దిన 3౧-౫౩ ప్రహ్లాదభావః [1-20కు దిన 3౧-౫౧</p> <p>7 చతుర్థి ఆ 24 8(౪౫-౫౫) పూషా 14-16 వర్ష్య 28-45 లరా</p> <p>8 పంచ సో 2 -56(౪౨-౫౫) ఉషా 18-59వర్ష్య ౪1-37ల 3-10 కుదిన 3౧-౫౦ [౩౧-౪౮ ఉభయప్రహ్లాదః</p> <p>9 షష్ఠి మం 21 17 (౩౮-౪౭) ఉష 13-16 వర్ష్యం లేదు. దిన</p> <p>10 సప్త బు 19-22(౩౩-౫౯) ఆశ్వి 12-18వర్ష్య 8-24ల 9-56కువర్ష్య 21-18ల 22-49కుస్తా ర్తమాధ్యక్షి శ్రీ శ్రీ పుష్పాక్షమీ శ్రేవనక్రం</p> <p>11 అష్ట శు 17-11(౨౮-౩౧) భర 10-56 వర్ష్య ౪2-10 ల 28-40 కుదిన 3౧-౪౪ క్రు దిన 3౧-౪౨ తిథిద్వయం</p> <p>12 నవ శు 14-51(౨౨-౪౦) కృ తి 9-55 వర్ష్య ౪4-19 లరా 1-49</p> <p>13 దశ శ 12-23(౧౬-౩౧) రోహి 7-47వర్ష్య 12-59ల 14-29కుదిన 3౧-౪౦ తిథి దికాదశి [౧5-24కుదిన 3౧-౩౮ సర్వగం శి</p> <p>14 ఏకా ఆ 9-55(౧౦-౨౧) మృగ 6-6వర్ష్య ౪4-2౯వర్ష్య 18-55</p> <p>15 ద్వాద సో 7-౫2(౪-౨౦) కృతయో ౮5-14(౫౪-౧౪) పుసరా 2-56వర్ష్య 8-41ల 5-11కు దిన 3౧-౩౬</p> <p>16 చతుర్థ మం రాశి-10(౫౩-౨౪) పుష్య ౪1-38 వర్ష్య 10-30 ల 12-1కు శ్రేవనక్రం మాస శివరాత్రి ప్రతివాది భయం కర అణ్ణాన్ తి న </p> <p>17 అమా ● బు రా 1-23 (౪౯-౬) ఆశ్లే 24-40 వర్ష్య 13-55 ల 15-27 కు దిన 3౧-౩౨ సింహే రవిః ౨౦-౫౨ సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం సింహపితృయజ్ఞః సింహ సం పు కా </p>
---	--

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర అధిక భాద్రపదమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ. సం. 1955 కలిః గింగిక

<p>18 స ప్రతి శు 24-౭(౪౫-౩౪) మఘ 28-59 వర్ష్య 12-19ల 18-52 కుదిన 3౧-౩౦ యాగః క్రు దిన 3౧-౨౭</p> <p>19 ద్వితీ శు 28-4 (౪౩-౧౦) పూష 28-46 వర్ష్య 7-55 ల 9-30</p> <p>20 తృతీ శ 22-34 (౪౧-౫౨) ఉఫ 28-59 వర్ష్య 7-3 ల 8-39 కు ప్రహ్లాదభావః క్రు దిన 3౧-౨౩</p> <p>21 చతుర్థి ఆ 22-35(౪౧-౫౫) మా 24-44వర్ష్య 8-39 ల 10-18</p> <p>22 పంచ సో 28-4(౪౩-౮) చిత్తరా 1-55 వర్ష్య 9-8 ల 10-49 కుదిన 3౧-౨౧ క్రు దిన 3౧-౧౯ ప్రహ్లాదభావః</p> <p>23 షష్ఠి మం 24-5(౪౫-౪౧) స్వాతి రాశి-38వర్ష్య 7-55 ల 9-38</p> <p>24 సప్త బు రా 1-29(౪౯-౧౧) విశా రా 5-42వర్ష్య 9-43 ల 11-27 కు దిన 3౧-౧౭ [౧1-53 కు</p> <p>25 అష్ట శు రాశి-18(౫౩-౪౦) అనూ పూ ర్తి (౬౦-౦) వర్ష్య 10-7</p> <p>26 నవ శు రా 5-19(౫౮-౪౨) అనూ 8-11 వర్ష్య 14-23 ల 16-10 కు దిన 3౧-౧౨ క్రు దిన 3౧-౧౦</p> <p>27 దశ శ పూ ర్తి (౬౦-౦) శ్రేష్ఠ 10-47 వర్ష్య 19-39 ల 21-2౯</p> <p>28 దశ ఆ 7-20(౩-౪౬) మూల 18-22వర్ష్య 11-36ల 18-22కువర్ష్య 28-57ల రా 1-42కుదిన 3౧-౮</p> <p>29 ఏకా సో 9-15(౮-౩౨) పూషా 15-49వర్ష్య 24-32 లరా 2-16 కుదిన 3౧-౫ సర్వ మతిగం శి</p> <p>30 ద్వాద మం 10-53(౧౨-౩౮) ఉషా 17-57వ 22-15ల 28-58కు</p> <p>31 క్రయో బు 12-6(౧౫-౪౦) శ్రవ 7-42వర్ష్య 11-55 లరా 1-36 కుదిన 3౧-౧</p> <p>1 చతుర్థ శు 12-58 (౧౭-౩౬) ధని 20-59 వర్ష్య ౪4-25 లదిన 3౦-౫౯ తిథి పూర్ణిమ</p> <p>2 పూర్తి ం శు 18-11 (౧౮-౨౦) శత 21-47 వర్ష్య ౫6-5 కు వర్ష్య ౪4-15 లదిన 3౦-౫౬ ప్రతిప తిథి అన్యాధానం</p>	<p>3 బ ప్రతి శ 12-56(౧౭-౪౨) పూషా 22-1 వర్ష్య ౫5-52కు దిన 3౦-౫౪ తిథి ద్వితీయ యాగః క్రు దిన 3౦-౫౨</p> <p>4 ద్వితీ ఆ 12-12(౧౫-౫౩) ఉషా 21-51వర్ష్య 7-33ల 9-3కుదిన</p> <p>5 తృతీ సో 11-2 (౧౨-౫౭) లేవ 21-18 వర్ష్య 9-32 ల 11-5 కు దిన 3౦-౪౯ క్రు వర్ష్య ౪5-19ల</p> <p>6 చతుర్థి మం 9-29(౯-౪) ఆశ్వి 20-14 వర్ష్య 16-24 ల 17-౯6</p> <p>7 పంచ బు 7-36(౪-౨౩) షష్ఠి రా 5-30(౫౪-౪౪) భర 18-57 వర్ష్య ౫6-౯0కు దిన 3౦-౪౫ క్రు దిన 3౦-౪౨</p> <p>8 సప్త శు రాశి-10(౫౩-౧౬) కృ తి 17-29 వర్ష్య 6-18 ల 7-48</p> <p>9 అష్ట శు 24-43 (౪౭-౮) రోహి 15-౯2 వర్ష్య 8-24 ల 9-54 కువర్ష్య 21-4ల 22-33కు శ్రేవనక్రం శ్రీ శ్రీ పుష్పాక్షమీ శ్రేవనక్రం జయన్తి పెరియనాచ్చాంపిళ్ల తి న </p> <p>10 నవ శ 22-15(౪౦-౫౭) మృగ 14-10వర్ష్య 22-0౭ 28-30కుదిన 3౦-౩౮ సరపంపు పల్లరభిరాన్ జయన్తి తి న [౩౦-౩౫</p> <p>11 దశ ఆ 19-52(౩౫-౦) కృ తి 12-32వర్ష్య ౪౩-46లరా 1-16కుదిన</p> <p>12 ఏకా సో 17-37 (౨౯-౨౨) పుష 11-0 వర్ష్య 18-3౪ ల 20-4 కుదిన 3౦-౩౩ సర్వగం శి</p> <p>13 ద్వా మం 15-36(౨౪-౨౧) పుష్య 9-39వర్ష్య 21-52 ల 23-24 కు దిన 3౦-౩౦ తిథి ద్వాదశి</p> <p>14 క్రయో బు 18-52 (౨౦-౦) ఆశ్లే 8-34 వర్ష్య 20-12ల 21-44 కుదిన 3౦-౨౮ తిథిద్వయం శ్రేవనక్రం మాస శివరాత్రి అనధ్యాయః</p> <p>15 చతుర్థ శు 12-28(౧౬-౩౦) మఘ 7-49 వర్ష్య 15-42 ల 17-17 కుదిన 3౦-౨౬ అమా తిథి సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం</p> <p>16 అమా ● శు 11-31(౧౪-౬) పూష 7-31వర్ష్య 14-45ల 16-21 కుదిన 3౦-౨౩ సింహపితృయజ్ఞః యాగః</p>
--	--

17	౧	సుప్రతి శ 11-12(౧౩-౧౦)ఉఫర-౬6(౨-౩౩)బక్ల 28-42బవ11-12వర్ష్య15-31ల17-9కు దిన3౦-౨౬ఉ ఫ ర్ కౌం			
18	౨	అనధ్యాయః చంద్రదర్శనం భుం-౧			
19	౩	ద్వితీ ఆ 11-9(౧౩-౧౦) హస్త7-27(౩-౫౫) బ్రహ్మ22-51 కాల11-9 వర్ష్య 15-50ల17-31 దిన3౦-౨౪ తామస			
20	౪	మన్వాది కల్పజయంతీ భుం-౧౨			
21	౫	తృతీ సో 11-46(౧౪-౪౨)చిత్ర8-36(౬-౫౮) బంధ22-32 గర11-46 వర్ష్య14-37			
22	౬	ల16-20కు దిన3౦-౨౨ సిద్ధివిశాయకచతుర్థి భుం-౨౨			
23	౭	చతుర్థి మం 18-3(౧౩-౫౫) స్వాతి10.24 (౧౧-౧౮) వైశ్య22-43 భద్ర18-3 వర్ష్య			
24	౮	16-34 ల18-20కు దిన3౦-౧౯ ఉఫర3౩౫౧౩-౧ విశా శక్రకౌం తిథి పంచమి			
25	౯	భౌమచతుర్థి ఋషిపంచమి భుం-౩౨			
26	౧౦	పంచమి 14-57(౨౨-౩౯)విశా12-48(౧౩-౧౮)విష్ణు23-19బాల14-57వర్ష్య17-17			
27	౧౧	ల19-4కు దిన3౦-౧౩ విశా శక్రకౌం శూన్యతిథి వౌద్ధజయంతిభుం-౪౨			
28	౧౨	షష్ఠి గు 17-17(౨౮-౩౧) అనూ15-89(౨౪-౨౪)పీతి24-15తైత్తి17-17 వర్ష్య21-58			
29	౧౩	ల23-46కు దిన3౦-౧౫జ్యేష్ఠ రాక్రకౌం తిథిషష్ఠి ఉభయప్రదోషః భుం-౫౩			
30	౧౪	సప్తమి 19-53(౩౪-౫౯)జ్యేష్ఠ18-44 (౩౨-౮) ఆయు రా1-17 గర6-35 వర్ష్య రా			
31	౧౫	3-46ల5-34కు దిన3౦-౧౨ ఉఫరర్కః ర౧-౨౮తులాయనంర౮-౧౪ జ్యేష్ఠ రాక్రకౌం అముక్తాభరణప్రమి			
32	౧౬	పరేదుర్విశ్వవత్సవ్యకౌంభుం-౩			
33	౧౭	అష్టమి 22-27(౪౧-౨౪)మూల21-49(౩౯-౪౯)సాభా రా2-16విష్ణు9-9వర్ష్య20-0ల21-48కుదిన3౦-౧౦ భుం-౧౩			
34	౧౮	నవమి 24-44(౪౩-౫)పూషా24-38(౪౬-౪౯)శోభరా3-౦బాల11-36వర్ష్య8-33ల10-20కు దిన3౦-౩ ఉషా కేవే			
35	౧౯	భుం-౨౩			
36	౨౦	దశమి సో రా2-29(౫౧-౨౩)ఉషా రా2-56(౫౨-౩౫)అతిరా3-19తైత్తి18-36వర్ష్య9-24ల11-9 కు దిన3౦-౫ ఉషా			
37	౨౧	ఏకా మం రా3-34(౫౪-౪౯) శ్రవ రా4-35(౫౬-౪౨) సుకరా3-6 వణి15-1 వర్ష్య7-12ల8-55 కు దిన3౦-౩ హస్త			
38	౨౨	గర్కః౫-౩౪ ధని శవే సప్త సర్వ గం శీ పరివర్తన గం శీ భుం-౪౪			
39	౨౩	ద్వాద బు రా3-౬3(౫౪-౪౮) ధని రా5-30(౫౯-౦)సృతిరా2-19బవ15-48వర్ష్య8-44ల10-24కు దిన3౦-౦ధని శవే			
40	౨౪	సప్తప్రదోషః వామనజయంతీ భుం-౫౪			
41	౨౫	త్రయో గు రా3-29(౫౩-౫౩)శత రా5-42(౫౯-౩౧) శూల24-57 కా15-41 వర్ష్య12-46 ల14-28 కు దిన౨౯-౫౮			
42	౨౬	వ్యపా రా1-37 ల భు౨-౫			
43	౨౭	చతుర్థి గు రా2-24(౫౧-౧౬)పూషా రా5-16(౫౮-౨౬) గండ23-3గర14-56 వర్ష్య12-0ల13-34 కు దిన౨౯-౫౬			
44	౨౮	వ్యపా6-8కు హస్త ౨ ర్కః౨౯-౧౯ ఉభౌ రవే అనంతవ్రతం భు౨-౧౫			
45	౨౯	పూర్ణి క శ 24-46(౪౩-౧౧) ఉభౌ రా4-18(౫౬-౧) వృద్ధి20-40 విష్ణి18-35 వర్ష్య14-29ల16-1 కు దిన౨౯-౫౩			
46	౩౦	వడిశీతిమఖం౧౦-౧ఉభౌ రవే శవ కువే అన్యాధానం భు౨-౨౫			
47	౩౧	బ ప్రతి ఆ 22-45(౪౨-౫)శవ రా2-58(౫౨-౩౩)ధ్రువ17-58బాల11-46 వర్ష్య15-39ల17-9కు దిన౨౯-౫౧ శవ			
48	౩౨	కువే యగః మహాలయపక్ష ప్రా భు౨-౩౫			
49	౩౩	ద్వితీ సో 20-25(౩౬-౧౬)అశ్వ రా1-21(౪౮-౩౪)వ్యాసా14-59 తైత్తి9-35 వర్ష్య21-37ల23-6 కు దిన౨౯-౪౮			
50	౩౪	తృతీ మం 17-57(౩౦-౬)భర28-37(౪౪-౧౪)హస్త11-53వణి7-11 వర్ష్య10-15ల11-44 కు దిన౨౯-౪౬ కృత్తి శవే			
51	౩౫	పంచప్రదోషః బృహత్పూర్ణవ్రతం (ఉండ్రాశ్లేశిద్ధి) భు౨-౫౬			
52	౩౬	చతుర్థి బు 15-27(౨౩-౫౧)కృత్తి21-52(౩౯-౫౨)వజ్ర8-42సిద్ధి రా5-32 బాల15-27 వర్ష్య10-44ల12-13 కు దిన			
53	౩౭	౨౯-౪౪కృత్తి శవే పంచతిథి చతుర్థి భు౩-౬			
54	౩౮	పంచ గు 18-0(౧౩-౪౩)రోహి20-12(౩౫-౪౩)వృశీ రా2-29 తైత్తి13-0 వర్ష్య12-45 ల14-15 కు వర్ష్య రా1-27			
55	౩౯	ల2-57కు దిన౨౯-౪౧మృగ శక్రకౌం తిథిద్వయంభు౩-౧౬			
56	౪౦	షష్ఠి గు 10-42(౧౧-౫౩)మృగ18-41(౩౧-౫౫)వరీ23-33 వణి10-42వర్ష్య రా2-37 ల4-8 కు దిన౨౯-౩౯ హస్త			
57	౪౧	రర్కః౧౫-౩౮ మృగ శక్రకౌం భు౩-౨౩			
58	౪౨	సప్త శ 8-34(౬-౩౬)ఆర్ద్ర17-22(౨౮-౩౬)పరి20-46బవ8-34వర్ష్య రా4-48ల దిన౨౯-౩౩ నూర్యసావర్ణిమన్వాది			
59	౪౩	అష్ట ఆ 6-38(౧-౪౪)నవ రా4-౬5(౫౫-౪౪)పున16-14(౨౫-౪౬)శివ18-10కా 6-38వర్ష్యశే6-20కు వర్ష్య23-16			
60	౪౪	లరా1-29కు దిన౨౯-౩౪ పుష్యరావేస్వాధ్యాయః భు౩-౪౩			
61	౪౫	గర్కః౩౮-౩ పుష్యరావే భు౩-౫౩			
62	౪౬	దశ సో రా 3-27(౫౩-౪౩)పుష్య15-21(౨౩-౩౨)సిద్ధి15-44వణి16-11వర్ష్య రా8-48ల8-22కు దిన౨౯-౩౨చిత్ర			
63	౪౭	ఏకా మం రా2-15(౫౦-౪౮)ఆశ్లే14-42(౨౧-౫౫) సాధ్య18-31 బవ14-51వర్ష్య రా2-31ల4-6 కు దిన౨౯-౩౦			
64	౪౮	వైశా24-24లరా5-5 కు భు౪-౮			
65	౪౯	ద్వాద బు రా1-21(౪౮-౩౨)మఖ14-20(౨౧-౧౧)శుభ11-31కా13-48వర్ష్య22-20ల23-56కు దిన౨౯-౨౩ప్రదోషః			
66	౫౦	త్రయో గు 24-49(౪౩-౧౧)పూష14-19(౨౦-౫౪) శుక్ల 9.48 గర13-5 వర్ష్య21-36 ల23-14 కు దిన౨౯-౨౫ ఉఫ			
67	౫౧	కుక్రకౌంగజచ్చాయ కలియుగాది భు౪-౨౮			
68	౫౨	చతుర్థి గు 24-41(౪౬-౫౧)ఉఫ14-89(౨౧-౪౪)బ్రహ్మ8-21విష్ణి12-45వర్ష్య23-19ల24-58 కు దిన౨౯-౨౨చిత్ర			
69	౫౩	ఆర్కః౦-౯ ఉఫకుక్రకౌం వైశవ క్తం మాసశివరాత్రి శస్త్రహతమహాలయము భు౪-౩౯			
70	౫౪	అనూ శ రా 1-2(౪౩-౪౨)హస్త15-25(౨౩-౩౯)బంధ7-14చతు12-51వర్ష్య23-50లరా1-31కు దిన౨౯-౨౦			
71	౫౫	చిత్ర రక్రకౌం సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం పిండివీర్ణయజ్ఞః భు౪-౪౯			

కే		
య్యగు	నె217 కన్యార్కః 20 కులాబుః అక్రో! పింహేగుద	
ర కు	2 కన్యకుః 7 కులాకుః	
పూ	10 కన్యవక్రీయః	
య్యు	శ. నే	రా

1955 సం అక్టోబరు నెల	16	3౦	శుక్రవారం	శుక్రవారం 1-54(౪౯-౫౩) చిత్ర 16-41(౨౬-౪౯) వైశాఖ-80కిం18-2౦వృత్తి 22-41: 21-24:౦ దినా-౧౮౭౭				
	17	౧	రవీంద్ర	ద్వితీ సో రా8-20(౫౩-౨౫)స్వాతి18-28(౩౧-౧౫)విష్ణు6-12బాల14-88వృత్తి24-88 ల రా2-21కు దినా-౧౮౭౭				
	18	౨	అశ్విని	చిత్ర 3 తులసాం నీచేర్క:౨౧-౪౮ విశా శక్రం ప్రితియా చంద్ర మి కృత్తియా మే దర్శనం తుల సంగి పులి కాల్ భుగ-౯				
	19	3	మృగశిర	తృతీ మం రా5-16(౫౮-౧౫)విశా20-46(౩౭-౦౦)ప్రితి6-17 తైత్తి16-18వృత్తి రా1-18: ల8-0౪కు దినా-౧౩విశా శక్రం భుం-౭				
	20	౪	మేష	చతుర్థీ బు పూర్తి(౬౦-౦౦) అనూ28-30(౪౩-౫౦)ఆయా6-45వశి18-27వృత్తి రా5-49: ల దినా-౧౧జ్యేష్ఠ రాక్రం భుం-౧౮				
(మేష-మృగశిర)	21	౫	మేష	పంచమీ 10-17(౧౦-౪౬)మూల రా5-48(౫౯-౧౯)శోభ8-34బాల10-17వృత్తి11-37: ల18-25కువృత్తి రా8-54ల5-48కు దినా-౬ తిథి షష్ఠి సరస్వతీ బాజ భుం-౩౯				
	22	౬	మేష	షష్ఠీ శ 12-59(౧౭-౨౯)పూషాపూర్తి(౬౦-౦౦)అతి9-35తైత్తి12-59వ16-32ల18 21కుదినా-౪౪సాన్యతిథిసం-౫౦				
	23	౭	మేష	సప్తమీ 15-29(౨౩-౪౬)పూషా8-46(౬-౫౮)కుశ 10-32వశి15-29వృత్తి17-40ల19-27కు దినా-౨౯ఉషా కేవే ౫౭				
	24	౮	మేష	పతిథిసప్తమీ స్వాధ్యాయం దేవీ తిరాత్ర ప్రాల్ భుం-౧				
	25	౯	మేష	అష్టమీ 17-38(౨౮-౫౨)ఉషా11-28(౧౩-౪౦)గృతి11-10వ17-38వృత్తి15-49ల17-38కుదినా-౦స్వాతీగర్క: ౩-౫౮వృత్తి కాయనం-౩౪కుహామి సరస్వత్యుద్వాసనం హాపవపులి కాల్ సార హేమంత రుద్రప్రాల్ భుం-౧౨				
(1865 ఫసతి లక్ష్మణార్ నెల)	26	౧౦	మేష	నవమీ 18-56(౩౨-౨౧)శ్రవణ18-38(౧౮-౫౩)కూల11-19బాల6-14 వృత్తి17-47ల19-29 కు దినా-౫౭ వృషా 9-50ల15-20కు భుగ శేవే సప్త భుం-౨౩				
	27	౧౧	మేష	దశమీ 19-34(౩౩-౫౪)నవి14-55(౨౨-౧౭)గండ10-54తైత్తి7-15వృత్తి22-17ల23-5౯కు దినా-౫౫సశేవే సప్త ఏకా ను 19-22(౩౩-౨౨)శత15-29(౨౩-౪౦)వృద్ధి9-58వశి7-28వృత్తి21-49ల23-24కు దినా-౫౩స్వాతీగర్క: ౨౪-౩౫శత రవే సరస్వ గం శి భుం-౪౪				
	28	౧౨	మేష	ద్వాదశమీ 18-21(౩౦-౪౯)పూషా 15-15(౨౩-౫)ధ్రువ8-11స్వామూరా8-48వశి6-51 వృత్తి24 28లరా2-0 కు దినా				
	29	౧౩	మేష	త్రయో శ 16-36(౨౬-౨౮)ఉభా14-17(౨౦-౪౧)హస్త రా3-3 తైత్తి16-36వృత్తిరా1-31ల8-1౫కు దినా-౪౯ఉభా కువే తిథి త్రయోదశి స్వాధ్యాయం భుం-౬				
	30	౧౪	మేష	చతుర్దశి 14-18(౨౦-౪౧)కేవ12-45(౧౬-౪౮) వశి23-49 వశి14-18 వృత్తింలేదు దినా-౪౬ స్వాతీ ౩ గర్క: ౧౫				
1955 సం నవంబరు నెల	31	౧౫	మేష	పూర్ణిమ 11-38(౧౩-౪౭)అశ్వి10-46(౧౧-౪౯)సిద్ధి20-16వ11-38 వృత్తి7-6౮8-34కు వృత్తి19-27 ల20-54 కు దినా-౪౮౪౪ యాగ: ఆగ్రయణం భుం-౨౭				
	1	౧౬	మేష	ప్రతిపది 8-31(౬-౧౨)ద్వితీ రా5-22(౫౨-౯)భరణి29(౬-౭)వృత్తి16-38కాల8-31వృత్తి19-17 ల20-48కు దినా				
	2	౧౭	మేష	తృతీ బు రా 2-15(౫౦-౩౦) కృత్తి 6-6(౦-౭)రోహిరా8-48(౫౪-౪)వశి12-47 వశి15-49 వృత్తి20-31 ల21-57 కు దినా-౪౦మృగ శక్రం చంద్రాదయోమా(వతం) (అట్లతిద్ది) భుం-౪౯				
	3	౧౮	మేష	చతుర్థీ ను 28-15(౪౩-౧౫)మృగ రా1-30(౪౮-౩౮)పరి9-48వరా5-30వశి12-45 వృత్తి8-48 ల10 15 కు దినా-౩౮ స్వాతిగర్క:౪౪-౪౫మృగ శక్రం భుం-౩౦				
	4	౧౯	మేష	పంచమీ 20-32(౩౬-౧౩)ఆర్ద్రా28-38(౪౩-౪౫)సిద్ధరా2-10కాల9-55వృత్తి 9-18ల10-41కు దినా-౩౬భుం-౧౧				
(1865 ఫసతి నెల)	5	౨౦	మేష	షష్ఠీ శ 18-11(౩౦-౧౮)పున21-58(౩౯-౪౬)సాధ్య28-9గర7-22వృత్తి10-46ల12-16కు వృత్తి రా5-35లదినా-౩౪ పుష్య రావే ప్రదోష: భుం-౨౧				
	6	౨౧	మేష	సప్తమీ 16-14(౨౫-౨౫)పుష్య20-48(౩౬-౪౯)శుభ20-28వశి16-14వృత్తిశే7-6కు దినా-౩౨వైశాఖ6-50ల12-46 కు విశాగర్క:౨౪-౧౮ పుష్య రావే ఉభయస్వాధ్యాయ: వైవశక్తిం భుం-౩౩౨				
	7	౨౨	మేష	అష్టమీ 14-45(౨౧-౩౯)ఆ శే20-6 (౩౫-౨)కుక్ష18-9కాల14-45 వృత్తి9-14 ల10-47 కు దినా-౩౦ తిథి అష్టమి				
	8	౨౩	మేష	నవమీ 18-48(౧౯-౪౫)మఘ19-51(౩౪-౨౪) బ్రహ్మ16-12 గర13-48 వృత్తి7-58ల9-38కు వృత్తి రా8-55 ల8-32 కు దినా-౨౮ తిథిద్వయం భుం-౫౪				
	9	౨౪	మేష	దశమీ 18-11(౧౭-౪౩)పూషా20-4(౩౪-౫౬) వింద్ర14-39 భద్రా13-11వృత్తి రా8-28ల5-7 కు దినా-౨౬ విశా				
(1865 ఫసతి నెల)	10	౨౫	మేష	ఏకా ను 18-8(౧౭-౩౪)ఉ శ20-46(౩౬-౩౯) వైద్ధి18-27 బాల18-8 వృత్తి రా5-34 ల దినా-౨౪ తిథి ద్వాదశి సరస్వ గం శి భుం-౧౫				
	11	౨౬	మేష	ద్వాదశమీ 18-38(౧౮-౩౬)హస్త21-55(౩౯-౨౯)విష్ణు12-39తైత్తి18-38వృత్తిశే7-15కు దినా-౨౨చిత్ర కుక్రం				
	12	౨౭	మేష	త్రయో శ 14-25(౨౦-౪౬)చిత్ర28-29(౪౩-౨౪) ప్రితి12-9 వశి14-25 వృత్తి6-26 ల8-8 కు వృత్తి రా5-38ల దినా				
	13	౨౮	మేష	౨౮-౨౦ చిత్ర కుక్రం శూన్యతిథి అసధ్యాయం వైవశక్తిం మాసశివరాత్రి అపరరాత్రి నరక గం శి తైలా భ్యంగ: స్వాత్మభ్యంగశ్చ భుం-౩౭				
	14	౨౯	మేష	చతుర్దశి 15-46(౨౪-౬)స్వాతి రా1-30(౪౮-౨౬) ఆయా12-28కు15-46శేవృత్తి7-18కు దినా-౧౮ విశాగర్క: ౨-౧౩ విశా రక్రం శక్రం శస్త్రహతులకుల్కాదానం లక్ష్మీపూజ.				

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర నిజభాద్రపదమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ. సం 1955 కలిః ౫౦౫౬

17	బు (పతి శ 11-1 (౧౨-౫౧) ఉభ 7-87 వర్ష 16-18 ల 17-52 కు కన్యాయాం రవిః ౨౧-౩౨ దిన 3౦-౨౧ ఆన ధ్యాయః కన్యా సం॥ పు॥ కా॥ [కు దిన 3౦-౧౮	2	బు (పతి శ 24-59 (౪౫-౧౦) ఉభ 5-6 వర్ష 17-24 ల 18-57 కు దిన ౨౯-౪౪ యాగః మహాలయపక్షా ౧౧ [కు దిన ౨౯-౪౧
18	ద్వితీ ఆ 11-2 (౧౨-౫౨) మా ౨8-18 వర్ష 16-35 ల 18-15	3	ద్వితీ సో 22-7 (౪౧-౨౧) అశ్వి ౪-18 వర్ష 21-21 ల ౨౧-51
19	తృతీ సో 11-32 (౧౪-౮) చిత్ర 9-18 వర్ష 15-17 ల 16-59 కు దిన 3౦-౧౬ విశాఖ క ర్షి	4	తృతీ మం 20-88 (3౬-౩౪) భర ౨-56 వర్ష 14-14 ల 14-49 కు దిన ౨౯-౩౯ బృహస్పతి మా (ఉండా తిద్ధి) ప్రదోషః
20	చతుర్థీ మం 12-35 (౧౬-౪౪) స్వాతి 10-55 వర్ష 16-59 ల 18-48 కు దిన 3౦-౧౩ తిథి పంచమి ఋషి ౫ మి	5	చతుర్థీ బు 18-27 (3౧-౧౯) కృత్తిరా 1-31 వర్ష 14-18 ల 15-44 కు దిన ౨౯-౩౬ [కు వర్ష ౨౯-5౨
21	పంచ బు 14-1 (౨౦-౨౦) విశా 12-55 వర్ష 17-19 ల 19-4 కు దిన 3౦-౧౧ శూన్య తిథి [కు దిన 3౦-౮ తిథి షష్ఠీ	6	పంచ శు 16-8 (౨౫-౩౩) రోహి 23-53 వర్ష 16-25 ల 17-55
22	షష్ఠీ శు 15-48 (౨౪-౪౮) ఆనూ 15-16 వర్ష 21-28 ల 28-14	7	షష్ఠీ శు 18-44 (౧౯-౩౩) మృగ 22-11 వర్ష 16-35 కు దిన ౨౯-౩౨ తిథి ద్వయం
23	సప్త శు 17-50 (౨౯-౫౩) జ్యేష్ఠ 17-50 వర్ష ౨-42 ల 4-29 కు దిన 3౦-౬ స్వాధ్యాయః [కు దిన 3౦-౪	8	సప్త శ 11-16 (౧౩-౨౦) ఆర్ద్ర 20-28 వర్ష 6-0౨ ల 7-29 కు దిన ౨౯-౨౯ తిథి రవి మౌన క్తం మృగశిర మి ఉభయా నధ్యాయః
24	అష్ట శ 19-55 (౩౫-౬) మూల 20-27 వర్ష 18-41 ల 20-27	9	అష్ట ఆ 8-59 (౭-౩౭) పున 18-57 వర్ష 7-42 ల 9-12 కు వర్ష ౨-30 ల 4-0 కు దిన ౨౯-౨౭ పితృ తిథి 5-45 ల
25	నవ ఆ 21-58 (౩౯-౫౮) పూష 22-57 వర్ష 7-4 ల 8-50 కు దిన 3౦-౧ [కు వర్ష ౨-31 ల దిన ౨౯-౫౯	10	నవ సో 6-45 (౨౨-౨౨) దశరా 4-40 (౫౪-౪౯) పు 17-34 వర్ష ౨-౪ కు వర్ష ౨-30 ల 4-0 కు దిన ౨౯-౨౭ పితృ తిథి 5-45 ల
26	దశ సో 28-86 (౪౪-౧౬) ఉషా ౧-12 వర్ష 7-42 ల 9-27	11	వికా మం ౨-56 (౫౨-౩౧) ఆశ్లే 16-25 వర్ష 7-17 కు వర్ష ౨-30 ల 4-0 కు దిన ౨౯-౨౭ పితృ తిథి 5-45 ల
27	వికా మం 24-56 (౪౭-౩౪) శ్రవ ౨-6 వర్ష 7-14 కు దిన ౨౯-౫౬ సర్వగంధీ తిరువేంగళి వేదాంతదేశికేర్ తి॥ న॥	12	ద్వాద బు ౨-38 (౪౯-౨) మఘ 15-86 వర్ష 23-27 ల ౧౮-1 కు దిన ౨౯-౧౯ వైషాఖ గంధీ ప్రదోషః యతిరా ద్దం
28	ద్వాద బు ౨-44 (౪౯-౩౬) ధనిరా 4-28 వర్ష 7-19 ల 9-1 కు దిన ౨౯-౫౬ ద్వాదశీ హరివా సరః ౫-౩౩ ప్రదోషః వామనజయన్తి [కు దిన ౨౯-౫౧	13	త్రయో శు 24-41 (౪౬-౪౯) పూష 15-10 వర్ష 22-23 ల 28-59 కు దిన ౨౯-౧౭
29	త్రయో శు ౨-5 (౫౦-౨౮) శతరా 5-23 వర్ష 11-57 ల 1-86	14	చతుర్థ శు 24-15 (౪౫-౪౪) ఉభ 15-11 వర్ష 23-45 ల ౨౧-1-23 కు దిన ౨౯-౧౫ వైషాఖ క్తం మాసశివశిక్త ప్రహతి మహాలయం
30	చతుర్థ శు ౨-50 (౪౯-౫౦) పూషా 5-44 వర్ష 11-58 ల 1-30 కు దిన ౨౯-౪౯ అనంత వ్ర॥ కు దిన ౨౯-౪౬ అనాన్య॥	15	అమా శ 24-15 (౪౫-౪౫) మా ౨5-40 వర్ష 24-0 ల ౨-౧ కు దిన ౨౯-౧౨ సర్వ 3౦ మా అనాన్యధానం పిండిపితృయజ్ఞః మాధవతీ॥ పు॥
1	పూర్ణి శరా 1-10 (౪౮-౯) ఉభా ౨-41 వర్ష 15-19 ల 16-54		

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర ఆశ్వయుజమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1955 సం॥ కలిః ౫౦౫౬

16	బు (పతి శ 24-50 (౪౭-౧౨) చిత్ర 16-39 వర్ష 22-36 ల 24-18 కు దిన ౨౯-౧౦ యాగః దౌహిత్ర గపతీ నవరాత్ర ప్రా॥	30	చతుర్థ ఆ 18-44 (౧౯-౧౫) శే 12-50 వర్ష ౧౭-౪ కు దిన ౨౯-౩౭
17	ద్వితీ సో ౨-54 (౪౯-౫) స్వాతి 18-9 వర్ష 24-12 ల ౨-55 కు దిన ౨౯-౭ తులాయాం రవిక ౭-౨౧ పరది నేతులా సం॥ పు॥ కా॥	31	పూర్ణి సో 12-18 (౧౫-౨౭) అశ్వి 12-0 వర్ష 8-8 ల 9-41 కు వర్ష 21-8 ల 22-40 కు తిథి ప్రతిపద్య స్కా లయాగః ఆగ్రః॥
18	తృతీ మం ౨-25 (౫౩-౩౮) విశా 20-4 వర్ష 24-26 ల ౨-౪ 2-12 కు దిన ౨౯-౫ [ల దిన ౨౯-౩	1	బు (పతి మం 10-23 (౧౦-౫౨) భర 10-52 వర్ష 22-10 ల 28-40 కు దిన ౨౯-౩౩ అనధ్యాయ॥ [కు దిన ౨౯-౩౦
19	చతుర్థీ బు ౨-14 (౫౮-౧౧) ఆనూ 22-20 వర్ష ౨-4-31	2	ద్వితీ బు 8-19 (౫-౩౯) కృత్తిరా 29-29 వర్ష 24-27 ల ౨-౧-56
20	పంచ శు పూ ౨ (౬౦-౦) జ్యేష్ఠ 24-53 వర్ష 6-18 కు దిన ౨౯-౦	3	తృతీ శు 6-౯ (౦-౫) చతుర్థీ రాశి-41 (౫౪-౦) రోహి 7-౬5 వర్ష 18-8 ల 14-87 కు [14-4౦ ల 1౯-28 కు
21	పంచ శు 7-21 (౩-౨౬) మూల ౨-31 వర్ష 9-46 ల 11-32 కు వర్ష ౧-14 ల ౨-31 కు దిన ౨౯-౫౮ మణవాళి మహా ముని తి॥ న॥ సరస్వతీ పూజ [ల 15-55 కు దిన ౨౯-౫౫	4	పంచ శు ౨-15 (౪౮-౦) మృగ 16-16 ఆర్ద్ర ౨-౪౩ వర్ష 5 షష్ఠీ శ 22-55 (౪౨-౭) పున ౨-౨8 వర్ష 15-46 ల 17-16 కు దిన ౨౯-౨౪ ఉభయ ప్రదోషః [కు దిన ౨౯-౨౨
22	షష్ఠీ శ 9-29 (౮-౪౪) పూషా పూ ౨ (౬౦-౦) వర్ష 14-8	6	సప్త ఆ 20-44 (3౬-౪౧) పుష్యరా 1-32 వర్ష 10-29 ల 11-౬9
23	సప్త ఆ 11-27 (౧౩-౪౧) పూషా 6-0 వర్ష 14-46 ల 16-81 కు దిన ౨౯-౫౩ కేతి త్రిరాత్రం ఉభయా నధ్యాయః సత్యనారాయణ తీ॥ పు॥	7	అష్ట సో 18-48 (3౧-౪౭) ఆశ్లే 24-19 వర్ష 13-41 ల 15-18 కు దిన ౨౯-౨౦ వైషాఖ క్తం [కు దిన ౨౯-౧౮
24	అష్ట సో 18-10 (౧౭-౫౬) ఉషా 8-19 వర్ష 12-88 ల 14-22 కు దిన ౨౯-౫౧ తిథి నవమి మహా శివ సరస్వత్యుద్వా సనం పౌర్ణమి యాగ్యార్థి పిళ్ల లోకాచార్యర్ తి॥ న॥	8	నవ మం 17-8 (౨౭-౩౭) మఘ 23-26 వర్ష 23-52 ల ౨-౧-25
25	నవ మం 14-80 (౨౧-౧౫) శ్రవ 10-14 వర్ష 14-29 ల 16-11 కు దిన ౨౯-౪౮ శూన్య తిథి	9	దశ బు 15-49 (౨౪-౧౮) పూష 22-61 వర్ష 7-16 ల 8-48 కు వర్ష ౨-౪ 6-2 ల దిన ౨౯-౧౬ ఆరా-౧౮ తిథి వికాదశీ సర్వగంధీ
26	దశ బు 15-20 (౨౩-౨౦) ధని 11-48 వర్ష 19-18 ల 20-౬8 కు దిన ౨౯-౪౬ తిథి దశమి విజయదశమి పూర్ణి యాగ్యార్థి తి॥ న॥	10	వికా శు 14-58 (౨౨-౧౦) ఉభ 22-48 వర్ష 7-౪8 కు దిన
27	వికా శు 15-42 (౨౪-౧౨) శ్రవ 12-44 వర్ష 7-16 ల 20-౬4 కు దిన ౨౯-౪౪ సర్వగంధీ వేదాంతదేశికేర్ తి॥ న॥ ఆరా-౪౨	11	ద్వాద శు 14-38 (౨౧-౬) మా ౨2-10 వర్ష 7-21 ల 8-౬8 కు దిన ౨౯-౧౨ తిథి ద్వాదశీ
28	ద్వాద శు 15-81 (౨౩-౪౪) పూషా 13-18 వర్ష 22-49 ల 24-25 కు దిన	12	త్ర శ 14-38 (౨౧-౧౮) చిత్ర 24-3౫ వర్ష 7-27 ల 9-7 కు వర్ష ౨-౪౮ ల దిన ౨౯-౯ తిథి త్రివైషాఖ క్తం మాసశివశిక్త ప్రహతి మహాలయం
29	త్రయో శ 14-50 (౨౨-౨) ఉభా 13-14 వర్ష ౨-1౦ ల 2-86	13	చ ఆ 15-16 (౨౨-౪౯) స్వాతి ౨ 24 వర్ష 7-40 కు దిన ౨౯-౭
		14	అమా సో 16-25 (౨౫-౩౯) విశా 17-౧7 వర్ష 7-27 ల 9-11 కు దిన ౨౯-౫౬ సర్వ 3౦ మా అనాన్యధానం పిండిపితృయజ్ఞః దివాకళ్యమా॥

శ్రీమన్నరసరి కార్తికమాసః (సహస్రః హేమంతః దక్షిణాయనం) శకః గౌర ౨౭ క్రీ.సం. 1955 కలిః గౌర ౩౩ ఫలగృహం ౩౩

1955 సం॥ సహస్రరసరి	15	౩౦	బ్రహ్మ సం 19-41 (౩౩-౫౦) అమా పూర్తి (౬౦-౦౦) శోభ 12-44 ౩౦-౩7 వర్ష 8-23 ౧0-10 కు దిన ౨౦-౧౫ యాగః బలిరాజపూజ ఆకాశదీప ప్రా॥ భుగ-౧౦			
	16	౧	ద్వితీ బు 22-9 (౪౦-౦౦) అమా 6-39 (౧-౧౬) అతి 13-29 బాల 8-55 వర్ష 12-57 ౧4-45 కు దిన ౨౦-౧౩ విశాఖ వృశ్చికే మిత్రస్తోర్మ్య ౨౦-౪౧ జ్యేష్ఠ రాక్రాంతం చంద్రవర్ణనం వృశ్చిక సం॥ పు॥ కా॥ భుగ-౨౦ రాక్రాంతం భుగ-౨౨			
	17	౨	త్వితీ సు 24-51 (౪౬-౪౨) జ్యేష్ఠ 9-41 (౮-౪౭) సుక 14-26 తైత్తి 11-30 వర్ష 18-44 ౨0-23 కు దిన ౨౦-౧౧ జ్యేష్ఠ			
	18	౩	చతుర్థి సు రా 8-36 (౫౩-౩౬) మూల 12-52 (౧౬-౪౪) శృతి 15-27 వసి 14-24-వర్ష 11-3 ని మృ మే మి			
	19	౪	పంచమి పూర్తి (౬౦-౦౦) పూష 16-1 (౨౪-౩౪) శూల 16-28 బవ 16-56 వర్ష రా 1-0 ౨2-48 కు దిన ౨౦-౮ వ్యసా 10-19 ౧8-51 కు అమాగర్భః ౩౮-౫౧ ఉషా కేవే నాగ ౫ మి భుగ-౩౦			
	20	౫	పంచ ఆ 6-15 (౦-౧౦) ఉషా 18-58 (౩౧-౫౭) గం 17-19 బాల 6-15 వర్ష 11-23 ౧1-9 కు దిన ౨౦-౬ ఉషా కేవే ౧౬ ప॥ భుగ-౪౧			
	21	౬	షష్ఠి సో 8-34 (౫౫-౫౫) శ్రవ 21-31 (౩౮-౧౭) వృద్ధి 17-51 తైత్తి 8-34 వర్ష రా 1-50 ౨3-31 కు దిన ౨౦-౫ సని శవే సప్త భుగ-౫౩			
	22	౭	సప్తమి 10-21 (౧౦-౨౨) సని రా 1-28 (౪౩-౪౪) ద్రువ 17-56 వసి 10-21 వర్ష ౧౦-౨౨ తేనుదిన ౨౦-౩ అమాగర్భ ౫౬-౫౧ సని శవే సప్త ఉభయనాభ్యామః భుగ-౪౪			
	23	౮	అష్టమి 11-26 (౧౩-౨౨) శత 24-41 (౪౬-౧౧) వ్యాస 17-28 బవ 11-26 వర్ష 7-3౦ 8-44 కు దిన ౨౦-౧ సమరయనం ౩-౧౫ పూర్ణా కువే కార్తీకర్ణవయస్తి విష్ణు తిరాత్రివతం కృతయుగాది మహితి పు॥ కా॥ [భుగ-౨౭			
	24	౯	నవమి 11-43 (౧౩-౪౪) పూర్ణా రా 1-6 (౪౭-౧౩) వార్ష 16-22 కా 11-43 వర్ష 7-12 ౮8-50 కు దిన ౨౦-౦ పూర్ణా కువే			
(1955 సం॥ సహస్రరసరి)	25	౧౦	దశమి 11-8 (౧౨-౧౭) ఉషా 24-43 (౪౬-౧౪) వజ్ర 14-36 గర 11-8 వర్ష 10-33 ౧2-7 కు దిన ౨౭-౫ భుగ-౩౮			
	26	౧౧	ఏకాదశి 9-46 (౮-౫౧) శ్రవ 28-34 (౪౩-౨౧) సిద్ధి 12-13 భద్ర 9-46 వర్ష 12-9 ౧1-40 కు దిన ౨౭-౫ అమాగర్భః ౧౪-౩౩ సర్వ గం శి బోధన గం శి స్వాధ్యాయం భువమన్వాది భుగ-౪౯			
	27	౧౨	ద్వాదశి 7-41 (౩-౩౪) శ్రవ ౪౪-59 (౫౩-౧౫) అశ్వి 21-46 (౩౮-౪౮) వృశ్చి 9-15 వసి 5-48 బాల 7-41 వర్ష 18-4 ౨9-33 కు దిన ౨౭-౫ ధృవ రవే పంచ క్షిరాబ్ది ౧౨ శి చుల్క ౧౨ శి భుగ-౧౦			
	28	౧౩	త్రయోదశి సో రా 1-47 (౪౮-౫౧) భర 19-27 (౩౩-౦౦) పరి రా 1-59 గర 15-23 వర్ష 6-27 ౮7-54 కు వర్ష రా 6-7 ౨౭-౫౪ భర రవే పంచ కృత్తి శవే పంచ భుగ-౧౨			
	29	౧౪	చతుర్దశి పూర్తి ౦ మం 22-18 (౪౦-౬) కృత్తి 16-47 (౨౬-౧౮) శివ 21-54 విష్ణి 12-31 వర్ష 7-33 కు దిన ౨౭-౫ అమాగర్భః ౩౨-౫ కృత్తి శవే పంచ అన్వాధానం దక్షిణావర్ణమన్వాది జ్యోతిర్గణం చంద్రగ్రహణం భుగ-౨౩			
	30	౧౫	పంచమి బ్రహ్మ సం 18-41 (౩౧-౦౦) శోహి 13-57 (౧౯-౧౦) సిద్ధి 17-43 బాల 8-30 వర్ష 6-54 ౮8-19 కు వర్ష 18-53 ౨0-17 కు దిన ౨౭-౫ మృగ కేక్రాంతం యాగః భుగ-౩౫			
	1	౧౬	షష్ఠి సు 15-5 (౨౧-౫౯) మృగ 11-5 (౧౧-౫౯) సాన్య 13-31 గర 15-5 వర్ష 18-31 ౧9-57 కు దిన ౨౭-౫ చైపా 11-53 ౨౮-1-3 కు మృగ కేక్రాంతం తిథివ్యయం భుగ-౪౬			
	2	౧౭	ద్వితీ సు 11-40 (౧౩-౨౬) ఆర్ద్ర 8-22 (౫-౧౦) పునరా 5-57 (౫౩-౫౮) సభ 9-29 సుక్లా రా 5-42 భద్ర 11-40 వర్ష 19-10 ౨0-36 కు దిన ౨౭-౪ జ్యేష్ఠాగర్భః ౪౯-౨౪ పుష్య రవే రావే భుగ-౫౭			
	3	౧౮	చతుర్థి శ 8-37 (౫-౪౪) పంచ రా 5-59 (౫౩-౨౫) పుష్య రా 4-1 (౫౪-౧౪) బహు రా 2-18 బాల 8-37 వర్ష 13-19 ౨4-47 కు దిన ౨౭-౪౮ ఆశ్లే రవే రావే భుగ-౮			
	4	౧౯	షష్ఠి ఆ రా 8-55 (౫౪-౦౦) ఆశ్లే రా 2-36 (౫౦-౪౨) పంచ 23-19 గర 16-57 వర్ష 16-3౦ 17-34 కు దిన ౨౭-౪౭			
1955 సం॥ సహస్రరసరి	5	౨౦	సప్తమి సో రా 2-31 (౫౦-౨౮) మృగ రా 1-50 (౪౮-౫౫) వైష్ణ 20-51 విష్ణి 15-14 వర్ష 14-13 ౨5-46 కు దిన ౨౭-౪౬ భుగ-౩౧ [జ్యేష్ఠాగర్భః ౬-౨౭ తైత్తివక్తం భుగ-౪౨			
	6	౨౧	అష్టమి మం రా 1-48 (౪౮-౪౦) పూర్ణా రా 1-48 (౪౮-౨౭) విష్ణు 18-55 బాల 14-10 వర్ష 9-48 ౨11-28 కు దిన ౨౭-౪౫			
	7	౨౨	నవమి బు రా 1-47 (౪౮-౩౬) ఉషా రా 2-18 (౪౯-౫౨) శ్రీ 17-82 తైత్తి 13-48 వర్ష 9-6 ౧0-44 కు దిన ౨౭-౪౫ భుగ-౫౪			
	8	౨౩	దశమి సు రా 2-26 (౫౦-౧౦) వాస్తవా 8-30 (౫౨-౫౧) ఆయు 16-41 వసి 14-7 వర్ష 11-8 ౨12-49 కు దిన ౨౭-౪౪ భుగ-౫౫			
	9	౨౪	ఏకాదశి సు రా 8-39 (౫౩-౧౨) చిత్ర రా 5-16 (౫౭-౧౫) సాభా 16-16 బవ 15-2 వర్ష 12-6 ౧3-49 కు దిన ౨౭-౪౩ జ్యేష్ఠాగర్భః ౨౩-౧౯ స్వాతి కుక్రాంతం సర్వ గం శి భుగ-౧౬			
	10	౨౫	ద్వాదశి శ రా 5-24 (౫౭-౩౨) స్వాతి పూర్తి (౬౦-౦౦) శోభ 16-18 కా 16-32 వర్ష 11-24 ౨1-9 కు దిన ౨౭-౪౨ స్వాతి కుక్రాంతం ప్రహారః భుగ-౨౮ [కుక్రాంతం భుగ-౩౯			
	11	౨౬	త్రయోదశి పూర్తి (౬౦-౦౦) స్వాతి 7-31 (౨-౪౯) అతి 16-39 గర 18-27 వర్ష 13-43 ౨15-29 కు దిన ౨౭-౪౨ స్వాతి			
	12	౨౭	త్రయోదశి సో 7-32 (౨-౫౦) విశా 10-8 (౯-౨౧) సుక 17-17 వసి 7-32 వర్ష 14-37 ౨16-25 కు దిన ౨౭-౪౧ జ్యేష్ఠాగర్భః ౩౯-౫౯ అమా శ్లేక్రాంతం తైత్తివక్తం మాసశివరాత్రి భుగ-౫౦			
	13	౨౮	చతుర్దశి మం 9-59 (౮-౫౫) అమా 18-2 (౧౬-౩౩) శృతి 18-6 శకు 9-59 వర్ష 19-21 ౨21-9 కు దిన ౨౭-౪౧ వ్యసారా 4-46 ౨ అమా శ్లేక్రాంతం జ్యేష్ఠాగర్భః రాక్రాంతం సర్వ ౩౦ మా గం 10-0 పర్యంతం చిత్రా గర శి అలభ్యయోగ పు॥ కా॥ భుగ-౨			
	14	౨౯	అమా ● బు 12-37 (౧౫-౨౯) జ్యేష్ఠ 16-6 (౨౪-౧౨) శూల 19-2 నాగ 12-37 వర్ష రా 1-9 ౨2-57 కు దిన ౨౭-౪౦ వ్యసారా 18-32 కు జ్యేష్ఠాగర్భః రాక్రాంతం ప్రతిపత్తి అన్వాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః స్వార్థగ్రహణం భుగ-౧౩			

	కే		
య	స 1 వృశ్చికే		
	18 చుల్క		
గు	2-వృశ్చికే		
పూ	24 వచ		
	దీక్ష 11 వచ		
కు	ర బు	మిరా	
	నె	శ	

శ్రీమన్మథనం||మార్గశిరమాస(తపశశిరమృదక్షిణ-ఉత్తరాయణ)శక.౧౮౭౭||కీ.సం.1955కలిఃగింగి౬ఘనలీగ3౬౫

1955 సంవత్సరం	15	ర ౩౦	పతి స 15-21(౨౨-౧౮)శూల19-15(3౨-౨)గండ20-1౬వ15-21 వర్ష17-26ల19-15 కు వర్ష రా6-5ల దిన ౨౭-౪౦మూలగగమషి మిత్రస్తోర్కృత్య౬-౨౮ శూన్యతిథి యాగః చంద్రవర్ణనం పరదినే ధనుస్సంక్రమణ పు కౌ భు ౨౪
	16	౧	ద్వితీ స 1౯-4(౨౯-౪)పూష22-21(3౯-౪౭) వృశ్చి20-58 కాల18-4 వర్ష శే7-54
	17	౨	తృతీ శ 20-89(3౫-3౧)ఉషా1-19(౪౭-౧౦)ధను21-50 తైమ్బ7-22వర్ష7-21
	18	౩	చతుర్థి ఆ 22-58(౪౧-౧౮)శవరా4-1(౫3-౫౫) వ్యా22-29వణి9-49 వర్ష శే7-88
	19	౪	పంచమీ 24-54(౪౬-౫)సనిరా6-18(౫౯-3౫)శర్షా22-51బ11-56వర్ష8-25ల10-10
	20	౫	షష్ఠి మం రా2-17(౪౯-3౨)శత పూర్తి (౬౦-౦) చక్ర22-49 కాల18-35 వర్ష14-2
	21	౬	సప్తమి రా2-౪(౫౧-౨౪)శత8-5(౪-౧)సిద్ధి22-19౪14-40 వర్ష 14-47ల 16-28 కు
	22	౭	అష్టమి రా2-5(౫౧-౨౪)పూర్ణా9-14(౬-౪౯) వృశ్చి21-17విష్టి 15-4వర్ష18-59ల20-౭ కు దిన౨౭-3౮మూల3
	23	౮	నవమి రా2-20(౪౯-3౪)ఉషా9-38(౭-౪౯)వణి19-38బాల14-42వర్ష21-27ల23-2కు దిన౨౭-3౮ ప్రత్యయకల్పః
	24	౯	దశమి 24-50(౪౫-౫౦)శవరా9-17(౬-౫౮)పరి17-23తైమ్బ18-35వర్ష రా4-24ల5-56కు దిన౨౭-3౮భుగ-౨౭
(1955 ఘనమహనల)	25	౧౦	ఏకా ఆ 22-89(౪౦-౧౯)అశ్వి8-15(౪-౧౯)భర రా6-31(౫౫-౪౧)శవ14-35వణి11-45వర్ష 17-9ల18-38కు దిన ౨౭-3౮మూలకర్కః౪౫-౨౬భరశవే పంచ సర్వగిరి భుగ-3౮
	26	౧౧	ద్వాద సా 17-51(33-౨౦)కృత్తిరా4-15(౫౪-౨౦)సిద్ధి11-16బవ9-15వర్ష17-23ల 18-50కు దిన ౨౭-3౮కృత్తి
	27	౧౨	త్రయో మం 16-35(౨౫-౮)శోహి రా1-34(౪౭-3౫)సాధ్య7-31వభ రా3-26 తైమ్బ16-35వర్ష18-28ల19-౯3కు వర్ష రా6-28లదిన౨౭-3౮వైపా22-0లరా2-23కు శోహి క్షే కాం తిథి త్రయోది అనధ్యాయః హనుమద్వ్రతం భుగ-౫౯
	28	౧౩	చతుర్థ బు 12-58(౧౬-౬)మృగ22-36(౪౦-౧౦)శుక్ర28-8వణి12-58వర్ష శే7 52కువర్షరా5-56ల దిన౨౭-3౮
	29	౧౪	పూ ౧౯-9-12(౬-౪౧)బప్రతి రా5-27(౫౦-3౭)ఆర్ద్ర19-33(3౨-3౨) బహు18-46వ9-12వర్ష శే7-20కు వర్ష రా6-5ల దిన౨౭-3౯పూషగిరి-౪౨ఆర్ద్రగజేగ-౦ ఊ భు౨-౨౧
	30	౧౫	బ ద్వితీ స రా1-౯2(౪౮-౧౭)పున16-37(౨౫-౧౦)మృగ14-30తైమ్బ15-40వర్ష శే7-30కు వర్ష11-44ల రా1-9
	31	౧౬	తృతీ శ 22-87(౪౦-౧౧)పుష్య13-56(౧౮-౨౭)వైశృ 10-26వణి12-15వర్ష రా1-38ల3-0కు దిన ౨౭-౪౦పుష్య
	1	౧౭	రావే ఆ శే శవే ప్రవాహభావః భు౨-౪౩ [౨౭-౪౦పూషావర్కః౧౭-౫౮ఆ శే శవే సప్త భు౨-౫౩
	2	౧౮	చతుర్థి ఆ 19-54(౩౩-౨౧)ఆ శే11-43(౧౨-౫౩) విష్క్ర6-4౩క్షితి రా8-28బవ9-16వర్ష 22-56౬ 24-25కు దిన
	3	౧౯	పంచ సా 17-౯4(౨౮-౧౯)మఘ10-8(౮-౫౬)అయ24-48కా6-54వర్ష17-50ల19-22కు దిన౨౭-౪౧భు౩-౪
1956 సం (పౌరంధం జనవరి నెల)	4	౨౦	షష్ఠి మం 16-35(౨౫-౦)పూష9-14(౬-3౭)సాధా22-42వణి16-35వర్ష16-23ల17-59కు దిన౨౭-౪౧భు౩-౧౫
	5	౨౧	సప్తమి 16-5(౨౩-౪౬)ఉషా9-5(౬-౧౬)శోభ 21-16బవ16-౯వర్ష17-44ల19-28కు దిన౨౭-౪౨పూషా 3౪౫ 3౪-౧౮ఉభయానధ్యాయః వైవక్తం భు౩-౨౬
	6	౨౨	అష్టమి 16-27(౨౪-3౯)శూన9-47(౮-౦)అతి20-28 కాల16-27వర్ష18-16ల19-58కు దిన౨౭-౪౩ భు౩-3౭
	7	౨౩	నవమి 17-3౯(౨౭-3౧)చిత్ర11-15(౧౧-౪౦)శుక్ర20-17౪17-35వర్ష17-21ల19-6కు దిన౨౭-౪౪ భు౩-౪౭
	8	౨౪	దశమి 19-28 (3౨-౧౦) స్యాతి 13-27 (౧౭-౭) గృతి 20-37 భ౬19-28 వర్ష 19-41౬ 21-28కు దిన ౨౭-౪౪
	9	౨౫	పూషా ౪౪౫౦-౨౯ విశాకుక్తాం భు౩-౫౮
	10	౨౬	ఏకా ఆ 21-50(3౮-3)విశా16-10(౨౩-౫౫)శూల21-18బవ8-39వర్ష20-40ల22-28కు దిన౨౭-౪౫వర్షపా 24-44
	11	౨౭	ల విశా కుక్తాం అనూ క్షే కాం అనూ కుక్తాం ౪౬ ఊ సర్వ గిరి శీ భు౪-౯
	12	౨౮	ద్వాద సా 24-30(౪౪-౪౨)అనూ19-12(3౧-౨౭)గండ22-13కాల11-11వర్షరా1-31ల3-20కుదిన౨౭-౪౬వర్షపా 23-49కు అనూ కుక్తాం క్షే కాం శ్లేష్ఠ రాక్తాం భు౪-౨౦
	13	౨౯	త్రయో మం రా8-14(౫౧-3౩)శ్లేష్ఠ22-20(3౯-౧౭)వృద్ధి23-12౪13-52వర్షంలేదు దిన౨౭-౪౭వడశితిముఖం ౨౭-౨౫శ్లేష్ఠ రాక్తాం భు౪-3౧
(ఇస్సందార్)	14	౩౦	చతుర్థ బు రా5-57(౫౮-౨౧)మూల రా1-28(౪౭-౮)ధను24-11విష్టి16-35వర్ష7-28ల9-11కు వర్ష 23-40ల రా 1-28కు దిన౨౭-౪౮ఉషాగిరి-౬-౪౦వైవక్తం మాసశివరాత్రి భు౪-౪౧
	15	౩౧	అమా స పూర్తి (౬౦-౦)పూష రా 4-29 (౫౪-౪౦) వ్యాపూ రా1-4చతు19-14 వర్ష12-17 ల 14-5కు దిన ౨౭-౪౯ఉషాంక్తాం అభిజిత్తే వేరకఊ సర్వ ౩౦ మా అన్వాధానం భు౪-౫౨
	16	౩౨	అమా స 8-31(౪-౪౫)ఉషా పూర్తి (౬౦-౦) మార్గ రా1-46నా8-31 వర్ష13-25 ల 15-12కు దిన౨౭-౫౧ఉషా
	17	౩౩	రక్తాం అభిజిత్తే వేడ ప పిండపితృయజ్ఞః యాగః భు౫-3
	18	౩౪	

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర కార్తికమాసః శకః ౧౮౨౨ క్రీ. 1955 సం॥ కలిః ౧౦౧౬

15	శుక్రవారము 17-57(౨౯-౩౦) అమా 5-28వర్ష్య 7-89౦9-24 కుదిస౨౦-౩ యాగః బరేపూజా	30	బుధవారము 20-49(౩౬-౨౧) రోహిణి 16-7౪8-87౦10-7౪౮21-19౮ 22-49కుదిస౨౨-౩ యాగః తిరుప్పావితీర్థము దా ప్ర
16	ద్వితీయము 19-51(౩౪-౧౬) శ్రేష్ఠపూర్తి(౬౦-౦) వ11-89౦13-25 కుదిస౦౨౦-౨వృత్తి కేరక౦-౩ వృత్తి కసం పు కా	1	ద్వితీయము 18-27(౩౦-౨౬) మృగశిర 14-27వర్ష్య౦22-16౮28-45 కుదిస౨౨-౩౦
17	తృతీయము 21-58(౩౯-౩౧) శ్రేష్ఠ 8-1వర్ష్య 16-53౮19-40కు దిస౨౦-౦ ప్రదోషభావః	2	తృతీయము 16-5(౨౪-౨౦) ఆర్ద్ర 12-47వర్ష్య28-59౮౦1-28 కుదిస౨౨-౩౧
18	చతుర్థి 24-8(౪౪-౧౬) మూల 10-38 వర్ష్య8-51౮10-38 కు వర్ష్య21-15౮28-1౮ దిన౨౨-౧౦ నాగ ర క్తి	3	చతుర్థి 13-48(౧౦-౪౩) పునర్వి 11-11 వర్ష్య18-42౮20-12 కుదిస౨౨-౩౧ తిథివ్యయం విద్యానిధితి పు
19	పంచమి 2-12(౫౦-౩) పూష 13-12౮21-59౮28-45 కు	4	పంచమి 11-89(౧౩-౨౧) పుష్య 9-48 వర్ష్య21-50౮28-21 కు దిన౨౨-౩౪ తిథి వృత్తి దిన౨౨-౩౩
20	షష్ఠి ౩-౮5(౫౪-౨౦) ఉషా 15-38వర్ష్య19-53౮21-37 కు దిన౨౨-౧౫	5	షష్ఠి 9-45(౧౦-౩౩) ఆశ్వి 8-28వర్ష్య 19-58౮21-30కు
21	సప్తమి 5-20(౫౭-౧౦) శ్రవణ 17-36వర్ష్య21-52౮28-34	6	సప్తమి 8-7(౧౦-౨౮) మృగశిర 7-28౮15-16౮16-50కుదిస౨౨-౩౨ కైవల క్తం ప్ర 14-0౮15-35కు దిన౨౨-౩౧ స్వాధ్యాయః
22	అష్టమి 6-0(౫౯-౩౦) నవమి 19-12వర్ష్య౦2-44౮4-24 కు దిన౨౨-౧౧	7	అష్టమి 6-52(౧౧-౧౭) శ్రవణ 5-55(౫౭-౩౯) పూష 6-52 కుదిస౨౨-౩౧
23	నవమి ౮-౮(౬౦-౦) శతభి 20-20వర్ష్య౦2-53౮4-32కు దిన	8	దశమి ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
24	దశమి ౧0-6(౬౦-౨౯) దశరథ 6-11(౫౯-౨౭) పూష 20-56 వర్ష్య౦2-5౩కు దిన౨౨-౪౦	9	దశమి ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
25	ఏకాదశి ౧1-౮(౬౦-౨౯) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	10	ఏకాదశి ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
26	ద్వితీయము 12-౮(౬౦-౨౯) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	11	ద్వితీయము ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
27	తృతీయము 13-౮(౬౦-౨౯) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	12	తృతీయము ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
28	చతుర్థి 14-౮(౬౦-౨౯) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	13	చతుర్థి ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧
29	పూర్ణిమ 15-౮(౬౦-౨౯) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	14	అమావాస్య ౮-52(౧౧-౧౭) ఉషా 6-41౮15-10౮16-47కుదిస ౨౨-౩౧

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర మార్గశిరమాసః శకః ౧౮౨౨ క్రీ.శ. 1955-56 సం. కలిః ౧౦౧౭

15	శుక్రవారము 13-28(౧౭-౩౫) మూల 17-54 వర్ష్య 16-8 ౮17-54 కు వర్ష్య౦4-32౮6-19కు కున్దవర్ష్య యాగః	30	బుధవారము 7-30(౨౭-౨౨) ద్వితీయ ౮-10(౫౪-౧౧) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
16	ద్వితీయము 15-38(౨౩-౦) పూష 20-80౮, రోహిణి 19౮దిన౨౨-౨౫ ధనువర్ష్య ౪-౪౦తిథి తృతీయ ధనుస్సంక్రమణపు కా	31	తృతీయము ౮-10(౫౪-౧౧) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
17	తృతీయము 17-40(౨౮-౨) ఉషా 22-57వర్ష్య 7-5కు వర్ష్య౦ 3-18౮5-2 కు కుభయప్రదోషః	1	చతుర్థి ౮-11(౫౪-౧౨) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
18	చతుర్థి 19-28(౩౨-౧౯) శ్రవణ 1-4 వర్ష్య౦౮-21౮దిన	2	పంచమి ౮-12(౫౪-౧౩) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
19	పంచమి 20-48(౩౫-౩౦) ధనిరా 2-49వర్ష్య 7-5కుదిస౨౨-౨౪	3	షష్ఠి ౮-13(౫౪-౧౪) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
20	షష్ఠి 21-35(౩౭-౪౦) శతభి 4-7 వర్ష్య10-24౮12-5 కుదిస౨౨-౨౪	4	సప్తమి ౮-14(౫౪-౧౫) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
21	సప్తమి 21-58(౩౮-౩౦) పూష 20-80౮, రోహిణి 19౮దిన౨౨-౨౫	5	అష్టమి ౮-15(౫౪-౧౬) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
22	అష్టమి 21-48(౩౮-౩౦) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	6	నవమి ౮-16(౫౪-౧౭) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
23	నవమి 20-58(౩౬-౧౧) శ్రవణ 1-4 వర్ష్య౦౮-21౮దిన	7	దశమి ౮-17(౫౪-౧౮) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
24	దశమి 19-51(౩౩-౨౩) ఆశ్వి 8-28వర్ష్య 19-58౮21-30కు	8	ఏకాదశి ౮-18(౫౪-౧౯) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
25	ఏకాదశి 18-20(౨౯-౩౩) ధనిరా 2-49వర్ష్య 7-5కుదిస౨౨-౨౪	9	ద్వితీయము ౮-19(౫౪-౨౦) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
26	ద్వితీయము 16-30(౨౭-౧౮) ఉషా 21-5వర్ష్య6-85౮8-12కు	10	తృతీయము ౮-20(౫౪-౨౧) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
27	తృతీయము 14-26(౧౯-౪౪) రోహిణి 19౮దిన౨౨-౨౫	11	చతుర్థి ౮-21(౫౪-౨౨) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
28	చతుర్థి 12-11(౧౪-౭) మృగశిర 7-28౮15-16౮16-50కుదిస౨౨-౩౨	12	అమావాస్య ౮-22(౫౪-౨౩) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు
29	పూర్ణిమ 9-51(౧౦-౧౮) ఆర్ద్ర 12-47వర్ష్య28-59౮౦1-28	13	అమావాస్య ౮-23(౫౪-౨౪) పున 19-27వర్ష్య8-17౮9-46 కు వర్ష్య౦2-57౮4-27 కుదిస ౨౨-౨౪ స్వాధ్యాయః రఘునాథతీర్థము పు

శ్రీమన్మహా నల్ల పాపమానః (తపస్యశిశిరఃఉత్తరాయణం) భక్తః ౧౮౨౨ క్రీ. 1956 కలిఃగింగిల ఫనలి ౧౩౬౫

1956 ఫనలి నెల	14	౧	న ప్రతి శ 10-50(౧౦-౩౨)ఉపా7-75(౧-౩౬)వజ్రా2-1౪వప10-50వర్ణ్య11-41ల13-27కు దిన౨౭-౫౨ ఉపా				
	15	౨	ద్వితీ ౩ 12-53(౧౫-౪౫)శ్రవ9-50(౮-౧)సిద్ధిరా2-38కా 12-5౩వర్ణ్య14-12ల15-57కు దిన౨౭-౫౩ తిథి తృతీయ				
	16	౩	తృతీ సా 14-38(౨౦-౦)పని12-3(౧౩-౩౩)వ్యతీరా2-39గర14-38వర్ణ్య19-49ల21-33కు దిన౨౭-౫౪కూన్య తిథి				
	17	౪	చతుర్థి మం 15-58(౨౩-౧౯)శ్రవ13-55(౧౮-౧౨)వరీరా2-22వర్ణ్య15-53వర్ణ్య20-42				
	18	౫	పంచ ము 16-51(౨4-౩౨)గ్రాగ్రా15-24(౨౧-౫౧)సరిరా1-43బాల 15-51వర్ణ్య రా				
	19	౬	షష్ఠి గు 17-10(౨౬-౧౯)ఉపా15-15(౨౪-౬)శ్రవ24 37వర్ణ్య17-10వర్ణ్య రా4-27ల				
	20	౭	సప్త ము 16-54(౨౫-౪౧)ఉప13-38(౨౪-౫౯)సిద్ధి౨౩-౪వని16-54వర్ణ్యంలేదు దిన				
	21	౮	అష్ట శ 16-1(౨౩-౨౮)అశ్వి16-22 (౨౪-౨౧) సాన్య 21-1వ 16-15వర్ణ్య12-25ల				
	22	౯	నవ ఆ 14-29(౧౯-౩౮)ధర15-29(౨౨-౮)సభ18-27కాల14-23వర్ణ్య రా 2-44ల4-14కు దిన౨౮-౩ వా10-6ల				
	23	౧౦	దశ సా 12-22(౧౪-౧౯)కృత్తి14-0(౧౮-౨౪)పక్ష15-25గర12-23వర్ణ్యరా4-41ల6-9కుదిన౨౮-౪గోహి అభిజిద్ర				
1956 ఫనలి ఇస్సంద్యార నెల	24	౧౧	ఏకా మం 9-43(౭-౪౨)గోహి12-1(౧౩-౨౮)బ్రహ్మ11-59గద్ర9-43వర్ణ్య17-4ల6-30కుదిన౨౮-౫శ్రవగర్కః				
	25	౧౨	ద్వాద బు 6-40(౦-౪)త్రయోరా3-15(౫౧-౨౯)మృగ9-38(౭-౩౦)వింధ8-4వైశ్యరా4-11బాల6-40వర్ణ్య17-6				
	26	౧౩	చతుర్థి గు 23-43(౪౨-౪౪)ఆర్ద్ర6-56(౦-౪౮)పునరా4-9(౫౩-౧)విష్ణు24-4౪ల18 28వర్ణ్య 17-3౭ల 18-57కు				
	27	౧౪	పూర్ణి ౦ మ 20-11(౩౦-౫౪)పుష్యరా1-22(౪౬-౫౩)శ్రీతి9-56విష్ణి9-57వర్ణ్య11-13ల12-38కుదిన౨౮-౧౧శ్రవ				
	28	౧౫	ప్రతి శ 16-48(౨౫-౨౮)ఆశ్లే22-48(౪౦-౨౮)ఆనూ15-56కాల16-48వర్ణ్య 12-48ల14-14కు దిన ౨౮-౧౩				
	29	౧౬	ద్వితీ ఆ 13-46(౧౭-౫౩)మఘ20-37(౩౫-౧)సాభా13-13గర13-46వర్ణ్య9-48ల11-10కు వర్ణ్యరా4-6ల 5-36 కు				
	30	౧౭	తృతీ సా 11-15(౧౧-౩౬)పూష19-2(౩౧-౨) శోభ8-54అతి గం రా6-8 భద్ర 11-15వర్ణ్యరా1-58ల8-30కు దిన				
	31	౧౮	చతుర్థి మం 9-25(౭-౩)ఉపా18-9(౨౮-౫౧)గుకరా3-57బాల9-25వర్ణ్యరా2-31ల4-7కుదిన౨౮-౧౮భృ౨-౩౭				
	1	౧౯	పంచ బు 8-28(౪-౨౬)మాఘ18-4(౨౮-౩౮)పుతిరా2-28తైసు8-23వర్ణ్యరా2-20ల3-59కు దిన౨౮-౨౦భృ౨-౪౬				
	2	౨౦	షష్ఠి గు 8-12(౪-౦)చిత్రి18-50(౩౦-౩౫)కూలరా1-39వణి8-12వర్ణ్య24-49ల రా 2-31కు దిన౨౮-౨౨వ్యపా రా				
1956 ఫలి ఫిబ్రవరి నెల	3	౨౧	సప్త ము 8-54(౫-౪౬)స్వాతి8-27(౩౪-౩౭)గంధ రా1-30వప8-54వర్ణ్య రా 2-36ల4-22కు దిన ౨౮-౨౪ వ్యపా				
	4	౨౨	అష్ట శ 10-28(౯-౪౦)విశా10-49 (౪౦-౩౩) వృద్ధి ౨౫-౫౬ కాల 10-28వర్ణ్యరా8-18ల5-6కుదిన౨౮-౩౬అనూ				
	5	౨౩	నవ ఆ 12-43(౧౫-౧౭)అనూరా1-44 (౪౭-౫) గ్రువ రా2-46 గర 12-43వర్ణ్యంలేదు దిన౨౮-౨౮అనూ శ్రకాం				
	6	౨౪	దశ సా 15-20(౨౧-౫౨)జ్యేష్ఠరా4-51(౫౫-౪౧)న్యామారా8-44భద్ర15-20వర్ణ్య8-3౮ల9-52కు దిన౨౮-౩౦ ధని				
	7	౨౫	ఏకా మం 18-7(౨౮-౫౦)మూల పూ ర్తి(౬౦-౦)హర్షరా4-48బాల18-7వర్ణ్య13-5౮ల15-45కు వర్ణ్యరా6-16ల దిన				
	8	౨౬	ద్వాద బు 20-58(౩౫-౪౬)మూల8-5(౩-౪౫)వజ్రారా5-56కాల7-30వేవర్ణ్య 8-5 కు వర్ణ్య18-55ల 20-43కు దిన				
	9	౨౭	త్రయో గు 23-19(౪౧-౫౨)పూషా11-8(౧౧-౨౪)సిద్ధిరా6-27గర10-6వర్ణ్య20-2ల21-49కుదిన౨౮-౩౬ధని౨ రవిః				
	10	౨౮	చతుర్థి ము రా1-26(౪౭-౧౧)ఉపా18-50(౧౮-౧౧)వ్యతీ పూ ర్తి (౬౦-౦) విష్ణి 12-22 వర్ణ్య18-14ల20-0కు దిన				
	11	౨౯	అమా శ్రా8-8(౫౧-౨౭)శ్రవ16-12(౨౪-౮)వ్యతీ6-58చతు14-17వర్ణ్య20-32ల 22-16కు దిన౨౮-౪౦ ధని				
			రకాం సర్వ3౦కు. అన్యాధానం. పిండశిత్యయజ్ఞః భుర-౨౧				

శ్రీమన్మథసంగీత మాఘమాసః (మధుఃవసంతఃశక్తిరాయణం) శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1956 కలింగింగిచక్రసలీగ 3౭౫

1956 సం. ఫిబ్రవరి నెల	12	ర ౩౦	ప ప్రతి రా 4-2౭(౫౪-౩౬)సరి 18-9(౨౯-౧౦)వరి 7-2౦ 15-45వర్ష రా 1-4౫౪-32౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	18	౧	ద్వితీ సో రా 5-16(౫౬-౪౭)వరి 19-4౭(౩౨-౫౬)వరి 35-49వరి 18-18దాల 16 49వర్ష రా 2-26౪-7౫౫ దిన ఆరా-౪౪	
	14	౨	తృతీ మం రా 5-42(౫౭-౫౫)పూ 20-52(౩౫-౫౧)సరి రా 5-50వై ౧౭-2౪వర్ష రా 1-4౫౪-32౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	15	౩	చతుర్థి బు రా 5-48(౫౮-౧౦)ఉభా 21-40(౩౭-౫౧)సా ౪౪-24వరి 17-45వర్ష రా 1-4౫౪-32౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	16	ర ౪	పంచ ను రా 5-31(౫౭-౩౦)వరి 22-8(౩౯-౨)సరి రా 5-2౫వరి 17-39వర్ష రా 1-4౫౪-32౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	17	౫	షష్ఠి ను రా 4-48(౫౫-౪౩)వర్ష 22-11(౩౯-౯)సరి రా 1-19కాల 17-9వర్ష 18-10౪	
	18	౬	సప్త శి రా 5-40(౫౭-౫౫)వరి 21-48(౩౮-౧౫)సరి రా 5-23-16వరి 16-14వర్ష 7-37౪	
	19	ర ౭	అష్ట రా 2-7(౪౯-౨)కృత్తి 21-1 (౩౬-౧౭)వరి 20-5౪వరి 14-5౪వర్ష 9-24౪	
	20	౮	నవ సో 24-6(౪౪-౨)సరి 19-47(౩౩-౧౬)సరి 18-10వరి 13-6వర్ష 12-11౪ 13-4౪వరి 1-1౦౭-31౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	21	౯	దశ మం 21-42(౩౮-౬)మృగ 18-10(౨౯-౧౬)విశ్వా 15-6వై 10-౪4వర్ష రా 1-5౪౪-22౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
(1956 సం. ఫిబ్రవరి నెల)	22	౧౦	ఏకా బు 19-0(౩౧-౧౯)వర్ష 16-14(౨౪-౨౫)వై 11-46వరి 8-21వర్ష రా 5-10౪-4౪౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	23	౧౧	ద్వాదశ ను 16-4(౨౪-౩)వర్ష 14-4(౧౯-౨)వర్ష 8-14సరి రా 4-35వరి 16-4వర్ష 21-18 ౨22-45౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	24	౧౨	త్రయో ను 18-8(౧౬-౨౯)వర్ష 11-47(౧౩-౧౯)సరి 24-55వై 13-3వర్ష 23-22౪ 24-49౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	25	౧౩	చతుర్థి శి 10-0(౪౫-౬)వర్ష 9-29(౭-౩౭)వరి 21-17వరి 10-0వర్ష 20-26౪ 21-54౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	26	౧౪	పూర్ణి ౮ ౭-11(౧౫-౬)వర్ష రా 4-48(౫౩-౪౮)సరి 7-23(౨౭-౨౬)సరి రా 5-39(౫౫-౪౦)సరి 17-55వరి ౫	
	27	౧౫	బ ద్వితీ సో రా 2-47(౫౦-౫౬)ఉభా 27(౫౫-౬)సరి 14-55వై 15-45వర్ష 12-30౪ 14-1౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	28	౧౬	తృతీ మం రా 1-29(౪౭-౪౨)సరి రా 5-53(౫౩-౪౩)సరి 12-23వరి 14-8వర్ష 12-39 ౪ 14-13౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	29	౧౭	చతుర్థి బు 24-58(౪౬-౨౪)వర్ష రా 4-5(౫౪-౧౨)సరి 14-25వరి 18-18వర్ష 11-57౪ 13-84౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	1	౧౮	పంచ ను రా 1-15(౪౭-౧౦)సరి రా 5-5(౫౬-౪౫)వర్ష 9-4కాల 13-6వర్ష 9-54౪ 11-34౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	2	౧౯	షష్ఠి ను రా 2-20(౪౯-౫౬)విశ్వా ౪౪-21వరి 18-47వర్ష 11-5౪ 12-48౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
1956 సం. మార్చి నెల	3	౨౦	సప్త శి రా 4-13(౫౪-౩౭)విశ్వా 6-51(౧౦-౩)వర్ష ౪౪-16వర్ష 15-16వర్ష 11-16౪ 13-2౫దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	4	౨౧	అష్ట పూర్ణి (౬౦-౦)అను 9-20(౭-౨౮)సరి 8-44వరి 17-24వర్ష 15-37౪ 17-25౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	5	౨౨	నవ సో 6-36(౦-౪౦)వర్ష 12-15(౧౪-౪౮)వర్ష 9-32కాల 6-36వర్ష 9-18౪ 11-6౫దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	6	౨౩	పంచ ను 9-15(౭-౨౦)సరి 15-23(౨౭-౪౦)సరి 10-32వరి 9-15వర్ష 13-35౪ 15-23౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	7	౨౪	దశ బు 11-58(౧౪-౭)సరి 18-30(౩౦-౨౮)వర్ష 11-34వర్ష 11-58వర్ష రా 5-26౪ 5-13౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	8	౨౫	ఏకా ను 14-24(౨౦-౧౪)ఉభా 21-18(౩౭-౩౧)వరి 12-24 వరి 14-24 వర్ష రా 1-42౪ 3-28౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	9	౨౬	ద్వాదశ ను 16-22(౨౫-౧౨)వర్ష 23-39(౪౩-౨౪)వరి 12-51వై 16-22 వర్ష రా 5-5౪౪ 5-41౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	10	౨౭	త్రయో శి 17-51(౨౮-౫౫)సరి రా 1-31(౪౮-౫)సరి 18-1౫వరి 17-51వర్ష ౧౭౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	11	౨౮	చతుర్థి ఆ 18-44(౩౧-౧౦)వర్ష రా 2-48(౫౧-౧౯)సరి 12-42వర్ష 6-17వర్ష 9-5 ౪ 10-46౫ దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	
	12	౨౯	అమా వసంత సో 19-8(౩౭-౧౨)సరి రా 3-34 (౫౩-౧౭)సరి 11-57వరి 6-53వర్ష 9-2౪౪ 11-2౫దిన ఆరా-౪౨౫౪-౩౦౫	

శక	సం
౧౮౭౭	౩౭౫
౧౮౭౮	౩౭౬
౧౮౭౯	౩౭౭
౧౮౮౦	౩౭౮
౧౮౮౧	౩౭౯
౧౮౮౨	౩౮౦
౧౮౮౩	౩౮౧
౧౮౮౪	౩౮౨
౧౮౮౫	౩౮౩
౧౮౮౬	౩౮౪
౧౮౮౭	౩౮౫
౧౮౮౮	౩౮౬
౧౮౮౯	౩౮౭
౧౮౯౦	౩౮౮
౧౮౯౧	౩౮౯
౧౮౯౨	౩౯౦
౧౮౯౩	౩౯౧
౧౮౯౪	౩౯౨
౧౮౯౫	౩౯౩
౧౮౯౬	౩౯౪
౧౮౯౭	౩౯౫
౧౮౯౮	౩౯౬
౧౮౯౯	౩౯౭
౧౯౦౦	౩౯౮
౧౯౦౧	౩౯౯
౧౯౦౨	౪౦౦
౧౯౦౩	౪౦౧
౧౯౦౪	౪౦౨
౧౯౦౫	౪౦౩
౧౯౦౬	౪౦౪
౧౯౦౭	౪౦౫
౧౯౦౮	౪౦౬
౧౯౦౯	౪౦౭
౧౯౧౦	౪౦౮
౧౯౧౧	౪౦౯
౧౯౧౨	౪౧౦
౧౯౧౩	౪౧౧
౧౯౧౪	౪౧౨
౧౯౧౫	౪౧౩
౧౯౧౬	౪౧౪
౧౯౧౭	౪౧౫
౧౯౧౮	౪౧౬
౧౯౧౯	౪౧౭
౧౯౨౦	౪౧౮
౧౯౨౧	౪౧౯
౧౯౨౨	౪౨౦
౧౯౨౩	౪౨౧
౧౯౨౪	౪౨౨
౧౯౨౫	౪౨౩
౧౯౨౬	౪౨౪
౧౯౨౭	౪౨౫
౧౯౨౮	౪౨౬
౧౯౨౯	౪౨౭
౧౯౩౦	౪౨౮
౧౯౩౧	౪౨౯
౧౯౩౨	౪౩౦
౧౯౩౩	౪౩౧
౧౯౩౪	౪౩౨
౧౯౩౫	౪౩౩
౧౯౩౬	౪౩౪
౧౯౩౭	౪౩౫
౧౯౩౮	౪౩౬
౧౯౩౯	౪౩౭
౧౯౪౦	౪౩౮
౧౯౪౧	౪౩౯
౧౯౪౨	౪౪౦
౧౯౪౩	౪౪౧
౧౯౪౪	౪౪౨
౧౯౪౫	౪౪౩
౧౯౪౬	౪౪౪
౧౯౪౭	౪౪౫
౧౯౪౮	౪౪౬
౧౯౪౯	౪౪౭
౧౯౫౦	౪౪౮
౧౯౫౧	౪౪౯
౧౯౫౨	౪౫౦
౧౯౫౩	౪౫౧
౧౯౫౪	౪౫౨
౧౯౫౫	౪౫౩
౧౯౫౬	౪౫౪
౧౯౫౭	౪౫౫
౧౯౫౮	౪౫౬
౧౯౫౯	౪౫౭
౧౯౬౦	౪౫౮
౧౯౬౧	౪౫౯
౧౯౬౨	౪౬౦
౧౯౬౩	౪౬౧
౧౯౬౪	౪౬౨
౧౯౬౫	౪౬౩
౧౯౬౬	౪౬౪
౧౯౬౭	౪౬౫
౧౯౬౮	౪౬౬
౧౯౬౯	౪౬౭
౧౯౭౦	౪౬౮
౧౯౭౧	౪౬౯
౧౯౭౨	౪౭౦
౧౯౭౩	౪౭౧
౧౯౭౪	౪౭౨
౧౯౭౫	౪౭౩
౧౯౭౬	౪౭౪
౧౯౭౭	౪౭౫
౧౯౭౮	౪౭౬
౧౯౭౯	౪౭౭
౧౯౮౦	౪౭౮
౧౯౮౧	౪౭౯
౧౯౮౨	౪౮౦
౧౯౮౩	౪౮౧
౧౯౮౪	౪౮౨
౧౯౮౫	౪౮౩
౧౯౮౬	౪౮౪
౧౯౮౭	౪౮౫
౧౯౮౮	౪౮౬
౧౯౮౯	౪౮౭
౧౯౯౦	౪౮౮
౧౯౯౧	౪౮౯
౧౯౯౨	౪౯౦
౧౯౯౩	౪౯౧
౧౯౯౪	౪౯౨
౧౯౯౫	౪౯౩
౧౯౯౬	౪౯౪
౧౯౯౭	౪౯౫
౧౯౯౮	౪౯౬
౧౯౯౯	౪౯౭
౨౦౦౦	౪౯౮
౨౦౦౧	౪౯౯
౨౦౦౨	౫౦౦
౨౦౦౩	౫౦౧
౨౦౦౪	౫౦౨
౨౦౦౫	౫౦౩
౨౦౦౬	౫౦౪
౨౦౦౭	౫౦౫
౨౦౦౮	౫౦౬
౨౦౦౯	౫౦౭
౨౦౧౦	౫౦౮
౨౦౧౧	౫౦౯
౨౦౧౨	౫౧౦
౨౦౧౩	౫౧౧
౨౦౧౪	౫౧౨
౨౦౧౫	౫౧౩
౨౦౧౬	౫౧౪
౨౦౧౭	౫౧౫
౨౦౧౮	౫౧౬
౨౦౧౯	౫౧౭
౨౦౨౦	౫౧౮
౨౦౨౧	౫౧౯
౨౦౨౨	౫౨౦
౨౦౨౩	౫౨౧
౨౦౨౪	౫౨౨
౨౦౨౫	౫౨౩
౨౦౨౬	౫౨౪
౨౦౨౭	౫౨౫
౨౦౨౮	౫౨౬
౨౦౨౯	౫౨౭
౨౦౩౦	౫౨౮
౨౦౩౧	౫౨౯
౨౦౩౨	౫౩౦
౨౦౩౩	౫౩౧
౨౦౩౪	౫౩౨
౨౦౩౫	౫౩౩
౨౦౩౬	౫౩౪
౨౦౩౭	౫౩౫
౨౦౩౮	౫౩౬
౨౦౩౯	౫౩౭
౨౦౪౦	౫౩౮
౨౦౪౧	౫౩౯
౨౦౪౨	౫౪౦
౨౦౪౩	౫౪౧
౨౦౪౪	౫౪౨
౨౦౪౫	౫౪౩
౨౦౪౬	౫౪౪
౨౦౪౭	౫౪౫
౨౦౪౮	౫౪౬
౨౦౪౯	౫౪౭
౨౦౫౦	౫౪౮
౨౦౫౧	౫౪౯
౨౦౫౨	౫౫౦
౨౦౫౩	౫౫౧
౨౦౫౪	౫౫౨
౨౦౫౫	౫౫౩
౨౦౫౬	౫౫౪
౨౦౫౭	౫౫౫
౨౦౫౮	౫౫౬
౨౦౫౯	౫౫౭
౨౦౬౦	౫౫౮
౨౦౬౧	౫౫౯
౨౦౬౨	౫౬౦
౨౦౬౩	౫౬౧
౨౦౬౪	౫౬౨
౨౦౬౫	౫౬౩
౨౦౬౬	౫౬౪
౨౦౬౭	౫౬౫
౨౦౬౮	౫౬౬
౨౦౬౯	౫౬౭
౨౦౭౦	౫౬౮
౨౦౭౧	౫౬౯
౨౦౭౨	౫౭౦
౨౦౭౩	౫౭౧
౨౦౭౪	౫౭౨
౨౦౭౫	౫౭౩
౨౦౭౬	౫౭౪
౨౦౭౭	౫౭౫
౨౦౭౮	౫౭౬
౨౦౭౯	౫౭౭
౨౦౮౦	౫౭౮
౨౦౮౧	౫౭౯
౨౦౮౨	౫౮౦
౨౦౮౩	౫౮౧
౨౦౮౪	౫౮౨
౨౦౮౫	౫౮౩
౨౦౮౬	౫౮౪
౨౦౮౭	౫౮౫
౨౦౮౮	౫౮౬
౨౦౮౯	౫౮౭
౨౦౯౦	౫౮౮
౨౦౯౧	౫౮౯
౨౦౯౨	౫౯౦
౨౦౯౩	౫౯౧
౨౦౯౪	౫౯౨
౨౦౯౫	౫౯౩
౨౦౯౬	౫౯౪
౨౦౯౭	౫౯౫
౨౦౯౮	౫౯౬
౨౦౯౯	౫౯౭
౨౧౦౦	౫౯౮

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర పౌషమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ. శ. 1956 సం. కలిః గంగైః

1956 సంవత్సరం జనవరి నెల

14	శుక్రతి శి 9-31(౭-౧౫) శ్రవణ ౨(౬౦-౦) వర్ష10-44 ల12-29కు దిన౨౭-౩౬ఉషా ౨ మకరే రవి:౨౮-౪౮ అనధ్యాయః పరేష్యుర్మకరసం॥ పు॥కా॥ [౨౭-౩౭
15	ద్వితీ ఆ 11-14(౧౧-౩౧)శ్రేణి32వర్ష12-50౫4-33కు దిన
16	తృతీ సో 12-30(౧౪-౪౦)ధని10-19 వర్ష17-56 ల19-37 కు దిన౨౭-౩౮ [కుదిన౨౭-౪౦తిథి ౫ మి
17	చతు మం 13-18(౧౬-౩౯)శత11-41 వర్ష18-18 ల19-58
18	పంచ బు 13-34(౧౭-౧౯)పూష12-32వర్ష22-16 ల23-53 కు దిన౨౭-౪౧ తిథి షష్ఠి[కుదిన౨౭-౪౨ తిథి సప్తమి
19	షష్ఠి శు 13-18(౧౬-౪౧)ఉభా12-52వర్ష24-48లరా2-23
20	సప్త శు 12-32(౧౪-౪౪)శ్రేణి12-43వర్షం శ్రేణిదిన౨౭-౪౪ ఉభాధ్యాయః[కువర్ష21-27ల28-0కుదిన౨౭-౪౫భుగ-౨
21	అష్ట శ 11-24 (౧౧-౫౬) అశ్వి 12-13 వర్ష8-18 ల9-52
22	నవ ఆ 9-51(౮-౩) భరణి11-18 (౧౧-౪౧) వర్ష 22-42 ల24-14కు దిన౨౭-౪౬
23	దశ సో 8-0(౩-౨౬) ఏకారా5-56(౫౪-౪౯) కృత్తి10-6 వర్షరా1-8ల2-39కు దిన౨౭-౪౮ స్వాత్తగిశీ
24	ద్వాద మం రాశి-38 (౫౨-౩౧) రోహిణి-40 వర్ష 13-58 ల15-23 కు దిన ౨౭-౫౦ వైష్ణవ ౧౧ శీ ప్రవోదః రఘూత్తమ తీ॥ పు॥
25	త్రయో బు ౨1-16 (౪౬-౩౪) మృగ 7-4 ఆర్ద్ర)రా 5-24 వర్ష14-58ల16-22కు దిన౨౭-౫౨
26	చతు శు 22-58(౪౦-౩౯) పునరాశి-43 వర్ష16-33 ల18-2 కు దిన౨౭-౫౩ ఎంబాత్ తి॥ న॥
27	పూర్తి ౦ శు 20-37 (౩౫-౧) పుష్యరా 2-5 వర్ష 11-11 ల12-41కు దిన౨౭-౫౫ అన్యాధానం

1956 సంవత్సరం జనవరి నెల

28	బహుళ 18-30(౨౯-౪౨)౨24-4౯వ14-13ల15-43కుయాగః
29	ద్వితీ ఆ 16-39(౨౫-౪) మఘ28-38 వర్ష12-11 ల18-43 కుదిన౨౭-౫౯ తిథిముడిశయాశ్వాత్ తి॥న॥
30	తృతీ సో 15-7(౨౧-౧౬) పూష22-52 వర్ష7-28 ల8-౯5 కువర్షరాశి-57లదిన౨౮-౧ తిథి తృతీయ[తిథిద్వయం
31	చతు:13-56(౧౮-౧౭)ఉష22-౩7శ్రేణివర్ష7-31కుదిన౨౮-౨ 1 పంచ బు 13-10(౧౬-౨౩) హస్త22-31 వర్ష6-53 ల8-29 కుదిన౨౮-౪౪రత్నాశ్వాత్ తి॥న॥[౮6-32కుదిన౨౮-౬
2	మగు 12-54(౧౫-౪౫)చి23-0వ6-40ల8-18కువర్షరా4-51
3	సప్త శు 13-9(౧౬-౨౨) స్వా24-4వర్షరా6-1లదిన౨౮-౮ తిథి అష్టమి శ్రేణివర్ష క్తం ఉభయానధ్యాయఃసత్యకౌమతీ॥ పు॥ సరహరితీ॥ పు॥ [౮-44లదిన౨౮-౧౦ శూన్యతిథి
4	అష్ట శ 13-5౫(౧౮-౧౩) విశాఖ1-34వర్ష7-43కు వర్షరా
5	నవ ఆ 15-8(౨౧-౨౧) అనూరా 3-23 వర్ష7-88 కు దిన ౨౮-౧౨ తిథి నవమి
6	దశ సో 16-48(౨౫-౩౩)జ్యేష్ఠరా5-49వర్ష9-40 ల11-25 కు దిన౨౮-౧౪ [14-40ల16-27కు సర్వ ౧౧ శీ
7	ఏకా మం 18-48(౩౦-౩౨) మూల పూర్తి (౦-౦) వర్ష
8	ద్వాద బు 20-58(౩౫-౫౭) మూల8-26 వర్ష6-40 ల8-26 కువర్ష19-5ల20-52 కు [కు దిన౨౮-౨౧
9	త్రయో శు 23-8(౪౧-౨౪) పూష11-4 వ19-54 ల21-40
10	చతు: శు ౨1-5(౪౬-౧౭)ఉష18-34 వర్ష17-57 ల19-42 కుదిన౨౮-౨౩శ్రేణివర్ష క్తంమాసశివరాత్రి విద్యాధీశతీపు॥
11	అమా శ ౨2-45(౫౦-౩౦) శ్రవ 15-51 వర్ష 20-9 ల21-52కు దిన౨౮-౨౫ సర్వ 3౦ మా అన్యాధానం పిండపితృయజ్ఞః

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర మాఘమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రీ.శ. 1956 సం॥ కలిఃగంగైః

12	శుక్రతి ౪ రా4-1(౫౩-౪౦)ధని17-47వర్షరా1-25 ల3-7 కుదిన౨౮-౨౭ కుంభే రవి:౫౬-౧౨ యాగః పరది నే కుంభ సం॥ పు॥కా॥ [కుదిన౨౮-౨౯	27	బద్వితీ సో రా4-42 (౫౫-౪౨) పూష6-47 ఉషరా 6-13 వర్ష13-49ల15-22కు దిన౨౯-౨ [కు దిన౨౯-౪
13	ద్వితీ సో రా4-44(౫౫-౨౭)శత19-14 వర్షరా1-54ల8-34	28	తృతీ మం రాశి-55(౫౩-౪౮)హస్తరా6-6వర్ష14-34ల16-9
14	తృమంరా4-59(౫౬-౭)పూషా20-13వరా6-0లదిన౨౮-౩౧	29	చతుర్థీ బు రాశి-38 (౫౩-౪) చిత్ర పూర్తి (౬౦-౦) వర్ష 14-13ల15-51కు దిన౨౯-౬ [కు దిన౨౯-౯
15	చతు: బు రా4-37 ఉభా 20-40 వర్షశ్రే7-38కు దిన౨౮-౩౪	1	పంచ శు రాశి-50(౫౩-౩౯)చిత్ర6-38 వర్ష12-28 ల14-3
16	పంచ శు రాశి-51(౫౩-౧౯)శ్రేణి20-39 వర్ష8-39 ల10-15 కు దిన౨౮-౩౬ [కు వర్షరా5-27ల	2	షష్ఠి శు రా4-38(౫౫-౪౧)స్వాతి7-32వర్ష1౫-28 ల15-10 కు దిన౨౯-౧౧ [కు దిన౨౯-౧౪
17	షష్ఠి శు రా2-38(౫౦-౫౫)అశ్వి20-11 వర్ష16-15ల17-49	3	సప్త శి రా5-56 (౫౮-౫౫) విశాఖ-57 వర్ష 13-16 ల15-0
18	సప్త శి రా12-56 (౪౬-౬) భరణి19-21 వర్షశ్రే 6-59కు దిన ౪౮-౪౦ రథసప్తమి [కు దిన౨౮-౪౩	4	అష్ట ఆ పూర్తి (౬౦-౦) అనూ10-49 వర్ష 16-56 ల18-41 కుదిన౨౯-౧౬శ్రేణివర్ష క్తం తిస్రోష్టకాః[౨౯-౧౯అనధ్యా॥
19	అష్ట ఆ 23-0 (౪౧-౧౫) కృత్తి 18-11 వర్ష6-46 ల8-17	5	అష్ట సో 7-40(౩-౨౦)జ్యేష్ఠ13-2వర్ష21-52ల23-38కుదిన
20	నవ సో 20-57 (౩౬-౯) రోహిణి-51 వర్ష9-17 ల10-48 కు వర్ష22-4 ల23-34 కు దిన౨౮-౪౫ ఆనందతీ పు॥	6	నవ మం 9-38 (౮-౧౮) మూల15-32 వర్ష13-46 ల15-32 కువర్షరా2-11ల3-57కు దిన౨౯-౨౧
21	దశ మం 18-32(౩౦-౧౧) మృగ15-12 వర్ష11-1 ల12-30 కుదిన౨౮-౪౭ తిథిక్క-చ్చిసంది తి॥ న॥	7	దశ బు 11-46(౧౩-౩౮) పూష18-10 వర్షరా 3-1౪4-48 కుదిన౨౯-౨౪ తిథి ఏకాదశి
22	ఏకాబు 16-10(౨౪-౧౬)ఆర్ద్ర)13-32వర్ష24-43లరా2-12 కుదిన౨౮-౫౦సర్వమతగిశీ భీష్మగిశీ సత్యజ్ఞానతీ॥పు॥	8	ఏకా శు 13-51(౧౮-౫౩)ఉషా20-43 వర్షరా1-7 ల2-52 కు దిన౨౯-౨౬శూన్యతిథి సర్వగిశీ
23	ద్వాద శు 13-47(౧౮-౨౧)పున11-52వర్ష19-21 ల20-50 కుదిన౨౮-౫౨ తిథిద్వయం కులశేఖరాశ్వాత్ తి॥ న॥	9	ద్వాద శు 15-45 (౨౩-౪౧) శ్రవ23-3 వర్షరా3-24 ల5-8 కు దిన౨౯-౨౮ తిథి ద్వాదశి
24	త్రయో శు 11-31 (౧౨-౪౦) పుష్య 10-18 వర్ష 22-20 ల23-51కు దిన౨౮-౫౪ తిథి చతుర్థి	10	త్రయో శ 17-22 (౨౭-౪౨) ధనిరా1-7 వర్షం శ్రేణిదిన ౨౯-౩౧శ్రేణివర్ష క్తం మాసశివరాత్రి స్వాధ్యాయః
25	చతుర్థి శ 9-24 (౭-౨౪) ఆశ్రే 8-52 వర్ష 20-15 ల21-48 కు దిన౨౮-౫౭ అన్యాధానం	11	చతుర్థి ఆ 18-30(౩౦-౩౬) శతరా2-40 వర్ష8-46 ల10-28 కుదిన౨౯-౩౩ విష్ణుచిత్ర రామానుజస్వామితీర్థం
26	పూర్తి ౦ ఆ 7-31 (౨-౪౫) బహుళ రా5-49 (౫౫-౪౬) మఘ7-40వర్ష15-28ల16-55 కు యాగః	12	అమా శో 19-12(౩౨-౨౨) పూషరా 3-49వర్ష9-22 ల11-3కుదిన౨౯-౩౬సర్వ3౦మా అన్యా॥ పిండపితృ॥

శ్రీమన్మధనంవత్సరఫాల్గునమాస(మాధవ:వసంత:ఉత్తరాయణం)శక:౧౮౭౭క్రీ.సం.1956కలింగిజ్యేషణి౧౩౭౫

1956 సం. చూర్ణి నెల	18	ర	౩౦	శు ప్రతి మం 18-57(౩౧-౪౭)ఉభారా8-57(౫౪-౧౮)శుభ10-49౩౦7-0వర్ష13-18౮14-56మదన ౭౭-౫౭-౫౭భా రమీనే మిత్రస్థాన:౪౮-౨౬యాగ: పరశుర్మిన్ సం పు కా భుర-౧				
	14	౧		ద్వితీ బు 18-26(౩౦-౩౩)రేవరా8-57(౫౪-౧౮)శుభ9-28బాల6-41వర్ష15-56 ల 17-32కు దిన౨౯-౫౪ చంద్ర దర్శనం భుం-౨				
	15	౨		తృతీ ను 17-36(౨౮-౨౮)అశ్వి రా 8-39(౫౩-౩౬) బ్రహ్మ 7-41చంద్రరా5-44౪౮ 17-36వర్ష28-42లరా1-17మదన౨౯-౫౪భరశశే పంచతిలకస్థ భుం-౯				
	16	౩		చతుర్థి శు 16-30(౨౫-౪౪)భరరా8-38(౫౨-౧౯)వైశ్ణరా8-35భద్ర16-30వర్ష13-2౮ ల14-36మదన౨౯-౫౯భర శశే పంచ పుత్రగణపతి వ్రతం భుం-౧౭				
	17	౪		పంచ శ 15-9(౨౨-౨౪)కృత్తిరా2-21(౫౦-౨౫)విష్ణు రా1-15బాల15-9వర్ష14-44 ల16-17మదన3౦-౨ఉభాగర్క:౯-౨౫రోహి కేకాం తిథివ్యయం భుం-౨౫				
	18	౫		షష్ఠి ఆ 18-32(౧౮-౨౪)రోహిరా1-19(౪౭-౫౨) పీతి 22-42 తైత్తి 18-32వర్ష13-2౮ 17-39ల19-11కు దిన3౦-౪రోహి కేకాం తిథిసప్తమ భుం-౩౩				
	19	౬		సప్త సో 11-44(౧౩-౫౬)మృగ24-10(౪౫-౦)ఆయు 20-3 వణి 11-44వర్ష16-39ల 8-11కు దిన3౦-౭ ఆర్ద్రాశువే ఉభయానధ్యాయ: భుం-౪౧				
	20	౭		అష్ట మం 9-46(౯-౩)ఆర్ద్ర22-47(౪౧-౩౪)సాభా 17-14 బవ 9-46వర్ష8-4౮ 9-35మదన3౦-౯ఉభా అర్క: 3౦-౫౦ మేషాయనం3౬-౫౬ఆర్ద్రా శువే విషువత్పుణ్యకాల: భుం-౪౯				
	21	౮		నవ బు 7-35(౩-౩౭)దశరా5-17(౫౪-౧౫)పున21-15(౩౭-౪౮)రోహి14-16కాల7-35వర్ష10-0౮11-30కువర్ష13-2౮ రా4-48లదిన3౦-౧౧పువ్యరావే భుం-౫౭				
	22	౯		ఏకా ను రా2-58(౫౧-౫౫)పువ్య7-37(౩౩-౪౫)అతి11-12వణి16-4వర్ష1౪-11మదన3౦-౧౪పువ్యరావే ఆశ్రే ద్యాద శు 24-33(౪౬-౬)ఆశ్రే18-0(౨౯-౪౨)సుక8-7శ్మిరా5-4బవ18-43వర్ష7-38ల9-3కు వర్ష1౪-18 ల				
(1956 ఫసలి అర్ధి జ్యేషణి నెల)	23	౧౦		దిన3౦-౬ఉభా3ర్క:౫౨-౨౦ఆశ్రే శశేసప్త ప్రదోష: వైష్ణవగిరి భుం-౧౩				
	24	౧౧		త్రయో శ 22-18(౪౦-౩౦)మఘ16-27(౨౫-౫౨)శూలరా2-7కాల11-25వర్ష1౪-43కువర్ష1౪-0౮లరా1-31కుదిన 3౦-౧౯వ్యపారా2-36ల కామదహనం భుం-౨౧				
	25	౧౨		చతుర్థి ఆ 20-19(౩౫-౩౪)పూష15-6(౨౨-౩౩)గంధి23-24 గర9-18వర్ష22-0౮23-32కు దిన3౦-౨౧వ్యపారా7-7				
	26	౧౩		పూర్ణి ా సో 18-40(౩౧-౩౧)ఉష14-6(౨౦-౪)వృద్ధి20-59విష్ణి7-29వర్ష12-19 ల 23-53కు దిన3౦-౨౩మా రవే అన్యాధానం బ్రహ్మసావర్ణిమన్వాది హోళి గృహ భుం-౩౭				
	27	౧౪		బ ప్రతి మం 17-38(౨౮-౪౫)మాఘ18-38(౧౮-౪౬)ధ్రువ18-59బాల6-5వర్ష21-34ల23-11కుదిన3౦-౨౬ఉభా రర్క:౧౪-౨౮మాఘరవేయాగ: వసంతోత్సవ: మాతకుసుమభక్షణం భుం-౪౫				
	28	౧౫		ద్వితీ బు 17-3(౨౭-౩౦)చిత్ర18-37(౧౮-౫౫)వ్యాఘా12-29గర17-3వర్ష19-23ల21-2కుదిన3౦-౨౮భుం-౫౩				
	29	౧౬		తృతీ ను 17-12(౨౭-౫౬)స్వాతి14-19(౨౦-౪౩)మాఘ16-31భద్ర17-12వర్ష20-15ల21-57కుదిన3౦-౩౦భుం-౧				
	30	౧౭		చతుర్థి శు 18-6(౩౦-౧౨)విశా15-44(౨౪-౧౭)జ్యేష్ఠ16-6బాల18-6వర్ష20-4౮ల21-49కు దిన 3౦-౩౩రేవగర్క: 3౬-౫౩అనూ శక్రాం భుం-౨౮				
	31	౧౮		పంచ శ 19-40(౩౪-౧౧)అనూ17-48(౨౯-౩౧)సిద్ధి16-14కాల6-5వర్ష24-1౮ రా 1-47 కు దిన 3౦-౩౫అనూ				
	1	౧౯		షష్ఠి ఆ 21-47(౩౯-౩౦)జ్యేష్ఠ20-25(౩౬-౪)వృద్ధి16-46గర8-43వర్ష1౪-5౮ల24-1కు దిన3౦-౩౮జ్యేష్ఠరాకాంఉభా య ప్రదోష: భుం-౨౪				
1956 ఏప్రిల్ నెల	2	౨౦		సప్త సో 24-15(౪౫-౪౧)మూల23-24(౪౩-౩౨)వశి17-39విష్ణి11-1 వర్ష1౪-71కు వర్ష21-36ల23-24కు దిన అష్ట మం రా2-52(౫౨-౧౬)పూషరా2-29(౫౧-౧౭)వశి18-39బాల13-38వర్ష10-18ల12-2కుదిన3౦-౪౨ఉషా				
	3	౨౧		కుక్రాం శైవనక్తం తిస్తాష్టకా: భుం-౨౦				
	4	౨౨		నవ బు రా5-16(౫౮-౧౭)ఉషారా5-23(౫౮-౩౪)శివ19-34తైత్తి16-3వర్ష11-26 ల 18-14కు దిన3౦-౪౫ఉషా				
	5	౨౩		కుక్రాం అభిజిత్తేవరగిరి భుం-౪౮				
	6	౨౪		దశ శ పూర్ణి (౬౦-౦)శ్రవ పూర్ణి(౬౦-౦)సిద్ధి20-15వణి18-16వర్ష19-47ల11-34కు దిన3౦-౪౭మణితి ముఖం ౧-౪౧అభిజిత్తేవే3వ భుం-౫౬				
	7	౨౫		దశ శు 7-17(౩-౨౪)శ్రవ7-55(౫-౦)సాధ్య20-34భద్ర17-17వర్ష12-15ల13-59కు దిన3౦-౪౯రేవగర్క:౨౩-౩౩				
	8	౨౬		ఏకా శ 8-45(౭-౪)ధని9-55(౧౦-౦)శుభ20-23బాల8-45వర్ష17-31ల19-13కుదిన3౦-౫౨వైశా7-25ల12-39కు సర్వమతి గిరి భుం-౧౨				
	9	౨౭		ద్వాద ఆ 9-29(౮-౫౭)శతి11-15(౧౩-౨౨)శుక్ల19-41తైత్తి9-29వర్ష17-50ల19-29కుదిన3౦-౫౪భుం-౨౦				
	10	౨౮		త్రయో సో 9-37(౯-౧౮)పూష11-58(౧౫-౯)బ్రహ్మ18-30వణి9-37వర్ష21-36ల23-13కు దిన 3౦-౫౬ రేవగ				
	11	౨౯		ర్క:౪౬-౩౬శైవనక్తం మాసశివరాత్రి భుం-౨౮				
(భుర్బాద్ నెల)	10	౩౦		చతుర్థి మం 9-7(౮-౬)ఉభా12-5(౧౫-౨౯)చంద్ర16-50శకు9-7వర్ష23-58లరా1-27కు దిన3౦-౫౮రేవగర్కాం అనూ బు 8-6(౫-౩౪)రేవ11-41(౧౪-౩౨)వైశాగిర-౪౭నాగి8-8వర్ష1౮-1౭కు దిన 3౧-౦రేవ గర్కాం పిండ				
	11	౩౧		విత్తయజ్ఞ: యాగ: భుం-౪౪				

	కే	కు	
య	మాఘ13మినేరవి: 14 రర్క:శే పర్వ గుడు: 25 మినేరవి: 28 వృషే గురు: ఏప్రి4మినేరవి: 9 మినేరవి:	య ర	
పూ			
కు			
	న	శ ర	కు

శ్రీ దుర్ముఖనామ సంవత్సర చైత్రమాస: (శుక్ర:గ్రహ: ఉత్తరాయణం) శక:౧౮౭౮క్రీ. సం. 1956 కలి: ౫౦౫౭ ఫసలి ౧౩౭౫

12	౩౦	శు ప్రతి శు 6-38(౧౫-౧౮)ద్వితీరా4-51(౫౫-౩౧)అశ్వి10-52(౧౨-౩౩) విష్ణు 12-24బవ6-38వర్ష7-0౮ల8-38కు వర్ష20-2౨21-38కు దిన3౧-౩భర శశే పంచ స్వాధ్యాయ: చంద్రదర్శనం భుం-౫౨
----	----	---

(పూర్వవ్యతి పంచాంగే) శ్రీ మన్మథ సంవత్సర ఫాల్గుణమాసః శకః ౧౮౭౭ క్రి. శ. 1956 కలిః ౫౦౫౬

13 బ (పతి మం 19-18(౩౨-౪౧) ఉభా రా4-21వర్ష 18-37 ల 15-15కు దిన౨౯-౩౦పూర్వ మి నేర్పః ౪౬-౩ యాగః పరేన్యః మిన సంతి పు కా	14 ద్వితీ బు 18-57(౩౧-౪౯) రేవరా4-27వర్ష 16-23ల18-0కు దిన౨౯-౪౧ [కు దిన౨౯-౪౩ ప్రదామః	15 తృతీ ను 18-5(౨౯-౪౦) అశ్వి రా4-3వర్ష 24-7ల రా1-42	16 చతుర్థి పు 16-49(౨౬-౩౨) భం రా3-18వర్ష 13-21ల14-54 కు దిన౨౯-౪౬ [కు దిన౨౯-౪౮ తిథివ్యయం	17 పంచ శ 15-9 (౨౨-౨౬) కృత్తి రా2-9వర్ష 14-43ల16-15	18 వషి ఆ 13-18(౧౭-౩౭) రోహి24-48వర్ష 17-15ల18-46 కు వర్షరా6-3ల దిన౨౯-౫౧తిథి సప్తమి	19 సప్త సో 11-3(౧౨-౧౨) మృగ23-15వర్ష శ్రీ 7-32కు దిన ౨౯-౫౩ ఉభయానధ్యామయః సత్యైవ తి పు ౨౯-౫౬	20 అష్ట మం 8-43(౬-౨౫) ఆర్ద్రా21-36వర్ష 7-4ల8-33కు దిన	21 నవ బు 6-18(౦-౨౫) నశ రా3-52(౫౩-౫౫) పున 19-54 వర్ష8-44ల10-14కువర్షరా3-22ల4-52కుదిన౨౯-౫౮	22 ఏకా ను రా1-33(౪౮-౩౫) పువ్య 18-17వర్షం లేదు దిన ౩౦-౧స్కార్తగణి శిలపిశిర్ తి స	23 ద్వాద శు 23-26(౪౩-౧౮) ఆశ్లేశ16-50వర్ష 6-19ల7-49కు వర్ష రా1-13ల5-44కు దిన30-3నైష్ఠవ గణి శి	24 త్రయో శ 21-33(౩౮-౩౭) మఘ15-35వర్ష 23-16ల24-49 కు దిన3౦-౬ [కు దిన 3౦-౮	25 చతుర్థ ఆ 19-59(౩౪-౪౪) పూష14-38వర్ష 21-39ల23-13	26 పూర్ణి సో 18-46 (౩౧-౪౪) ఉష 14-2 వర్ష 22-22ల 23-58కు దిన3౦-౧౧అన్యాధానం రంక నాచ్చియార్ సంజీయర్ తి స	27 బ (పతి మం 18-1 (౨౯-౫౪) హస్త 13-51వర్ష 21-57ల 23-35కు దిన3౦-౧౩యాగః తిరునారాయణ పెగు	28 ద్వితీ బు 17-45(౨౯-౧౫) చిత్రి14-10 వర్ష 19-57ల 21-36	29 తృతీ ను 17-59(౨౯-౫౩) స్వాతి14-57వర్ష 20-51ల22-32 కు దిన3౦-౧౮ప్రదామః [దిన 3౦-౨౦	30 చతుర్థి పు 18-43(౩౧-౪౫) విశా16-14వర్ష 20-31ల22-14కు	31 పంచ శ 19-54(౩౪-౪౫) అనూ17-58వర్ష 24-4ల రా1-49 కు దిన3౦-౨౩ [3౦-౨౫ ఉభయా ప్రదామః	1 వషి ఆ 21-33(౩౮-౫౪) జ్యేష్ఠ 20-7వర్ష రా4-56ల దిన	2 సప్త సో 23-28(౪౩-౪౩) మూల22-34వర్ష శ్రీ6-42కు వర్ష 20-49ల22-34కు [కుదిన3౦-౩౦ నైవన క్తం తి సోప్త కాః	3 అష్ట మం రా1-35(౪౯-౨) పూషరా1-12వర్ష 9-12ల10-59	4 నవ బు రా3-41(౫౪-౨౦) ఉషరా3-49వర్ష 10-3ల11-50 కు దిన3౦-౩౩ వడితి ముఖం ౫౮-౨౧ [3౦-౩౫	5 దశ ను రా5-34(శవ పూ ర్తి(౬౦-౦) వర్ష 8-12ల9-౯8కు దిన	6 ఏకా ను పూ ర్తి(౬౦-౦) శివ6-9వర్ష 10-30ల12-15కు దిన 3౦-౩౮ [3౦-౪౦ సర్వగణి	7 ఏకా శ 7-2(౨-౪౮) నని8-15వర్ష 15-57 ల 17-40కు దిన	8 ద్వాద ఆ 8-8(౫-౩౪) శివ9-55వర్ష 16-38ల18-19కు దిన 3౦-౪౨ [త్రైవన క్తం మాసశివరాత్రి	9 త్రయో సో 8-46(౭-౧౦) పూషా11-8వర్ష 21-1ల22-40కు	10 చతుర్థ మం 8-52(౭-౨౭) ఉభా11-49వర్ష 23-55లరా1-32 కు దిన3౦-౪౭ అన్యాధానం సర్వ 3౦ మా	11 అనూ బు 8-27(౬-౨౮) రేవ12-1వర్షం లేదు దిన3౦-౫౦ పిండపితృయజ్ఞః యాగః	12 ప (పతి ను 7-33(౪-౧౫) అశ్వి11-45వర్ష 7-47 ల 9-23కు వర్ష 21-5ల22-38కుదిన3౦-౫౨ అనధ్యామః శ్రీః శ్రీః శ్రీః
---	---	---	--	--	--	--	---	---	--	---	--	---	--	---	---	--	--	--	---	---	---	--	--	---	---	--	---	---	---	--

మన్మథ సం. (స్రాండ్డులైము) ఉదయాస్త గం. 1955—56

నెల లేదీ	రాజమండ్రి	మదరాసు	కర్నూలు	విజయనగరం	నెల లేదీ	రాజమండ్రి	మదరాసు	కర్నూలు	విజయనగరం								
1955 సం.	ఉ.గం అ.గ	ఉ.గ అ.గ	ఉ.గం అ గం	ఉ.గం అ గం	1955 సం	అ.గ. ఉ.గ	ఉ.గ అ.గ	ఉ.గ. అగ.	ఉ.గం అ గం								
మార్చి 25	6-6	6-13	6-12	6-19	6-21	6-28	6- 0	6- 7	అక్టో 11	5-56	5-44	6- 0	5-5	3-10	6- 0	5-50	5-37
ఏప్రిల్ 4	5-౯8	6-15	6- 6	6-13	6-13	6-30	5-51	6- 8	21	5-59	5-37	6- 2	5-46	6-13	5-53	5-53	5-30
14	5-51	6-17	6- 0	6-20	6- 7	6-31	5-44	6-10	31	6- 2	5-32	6- 4	5-42	6-15	5-49	5-56	5-25
24	5-44	6-19	5-54	6-21	6- 0	6-33	5-37	6-12	నవం 10	6- 6	5-28	6- 7	5-39	6-19	5-45	6- 0	5-21
మే 4	5-38	6-21	5-49	6-22	5-౯4	6-35	5-31	6-14	20	6-11	5-26	6-11	5-38	6-24	5-43	6- 6	5-19
14	5-34	6-25	5-46	6-25	5-50	6-39	5-26	6-21	30	6-17	5-26	6-19	5-3౫	6-31	5-44	6-15	5-18
24	5-31	6-28	5-43	6-28	5-47	6-42	5-23	6-24	జిశం 10	6-23	5-28	6-22	5-41	6-35	5-46	6-19	5-20
జూన్ 3	5-30	6-31	5-42	6-31	5-46	6-45	5-22	6-27	20	6-28	5-31	6-27	5-46	6-40	5-48	6-24	5-20
13	5-31	6-3	5-44	6-34	5-47	6-49	5-23	6-31	30	6-33	5-37	6-32	5-50	6-45	5-55	6-29	5-29
23	5-32	6-37	5-45	6-36	5-48	6-51	5-24	6-33	1956 జన 9	6-37	5-43	6-37	5-55	6-50	6- 0	6-32	5-35
జూలై 3	5-35	6-39	5-48	6-38	5-51	6-౯3	5-27	6-35	19	6-38	5-49	6-38	6- 1	6-51	6- 6	6-33	5-41
13	5-38	6-39	5-50	6-39	5-54	6-53	5-30	6-35	29	6-37	5-55	6-38	6- 6	6-50	6-12	6-32	5-47
23	5-41	6-37	5-53	6-37	5-57	6-51	5-33	6-33	ఫిబ్ర 8	6-35	6- 0	6-37	6-10	6-48	6-17	6-30	5-52
ఆగష్టు 2	5-44	6-34	5-55	6-35	6- 0	6-48	5-37	6-29	18	6-30	6- 4	6-32	6-14	6-44	6-20	6-24	5-57
12	5-47	6-29	5-57	6-31	6- 3	6-43	5-40	6-24	28	6-24	9- 7	6-28	6-15	6-38	6-23	6-18	6- 0
22	5-49	6-23	5-59	6-26	6- 5	6-37	5-42	6-18	మార్చి 9	6-17	6-10	6-23	6-17	6-31	6-26	6-11	6- 3
సెప్టెం 1	5-51	6-16	5-59	5-20	6- 7	6-30	5-44	6-11	19	6-10	6-18	6-16	6-18	6-25	6-27	6- 4	6- 7
11	5-52	6- 8	5-5౭	6-13	6- 7	6-23	5-46	6- 2	29	6- 2	6-14	6- 9	6-19	6-17	6-28	5-55	5-59
21	5-53	6- 0	5-59	6- 7	6- 8	6-15	5-47	5-54	ఏప్రిల్ 8	5-54	6-16	6- 2	6-20	6-10	6-30	5-47	6-10
అక్టో 1	5-54	5-52	5-59	5-59	6- 9	6- 7	5-48	5-46	12	5-51	6-16	6- 0	6-19	6- 7	6-30	5-44	6-11

ఆయా కార్త్యులందలి వాహనాదీకము, వర్షవివరము

సెల. నెది	వారములు	కార్తిక పక్షం	చిత్తల పక్షం	ప్రస్తుత విచారం	వాహనము	సాధనము	గ్రహయోగాదివిచారముచే వర్షవివరము
1955 సం							
ఏప్రిల్	18	ప్రత్యక్ష బుధ	అశ్విని	మౌళి	పుం. శుక్ర	మహాదళ	సవర్షి. గాలిలో లగ్నముగ నుండును.
"	27	పూర్ణిమ బుధ	భరణి	పునర్వసు	పుం. శ్రీ	సయూర	అవలంబు నాధారము వర్షము-గామపులు
మే	11	బహుళ బుధ	కృత్తిక	రూఢి	పుం. శుక్ర	కర్క	అవలంబు చిత్రవర్షి-గోమపులు
"	20	షష్ఠి బుధ	మృగశిర	పునర్వసు	పుం. శ్రీ	సేమము	ఉత్తరార్ధమున అవలంబు మంచినానలు
జూన్	8	బహుళ బుధ	మృగశిర	పునర్వసు	పుం. శుక్ర	గార్వ	మంచినానలు కర్కకుల మంగళము
"	22	అమావాస్య బుధ	ఆర్ద్ర	పునర్వసు	పుం. శ్రీ	సంబుక	గాలిలో గూడిన కర్కకుల వర్షములు
జూలై	10	బహుళ బుధ	పునర్వసు	ఆ. బు	పుం. శ్రీ	మహిమము	సాధనకుల వర్షముల పునర్వసుగలను
"	20	ప్రత్యక్ష పౌర్ణిమ	పుష్య	పు. పు	పుం. శ్రీ	సయూర	మంచినానలు బౌరగ కురియును
ఆగస్టు	8	బహుళ బుధ	ఆశ్లేష	ఆ. సా	పుం. శ్రీ	సేమము	మంచినానలు బౌరగ గలుగును
"	16	బహుళ బుధ	మఖ	ఆశ్లేష	పుం. శ్రీ	అర్క	గాలిలో గూడిన వానలు గలుగుదుండును
"	30	అధిక భాద్రపద	పూ. ఫల్గుని	శ్రవణం	పుం. శ్రీ	మండిక	గాలిలో గూడిన మంచినానలు గలుగును
సెప్టెం	18	బహుళ బుధ	ఆ. ఫల్గుని	ఆశ్లేష	పుం. శ్రీ	గార్వ	గాలిలో గూడిన మంచినానలు గలుగును
"	27	విజ భాద్రపద పౌర్ణిమ	హస్త	శ్రవణం	పుం. శ్రీ	మహాదళ	మంచినానలు బౌరగ కురియును
అక్టో	10	బహుళ బుధ	చిత్త	ఆశ్లేష	పుం. శ్రీ	మహిమము	గాలిలో మంచినానలు బౌరగకుర్చును
"	24	అశ్వయుజ పౌర్ణిమ	స్వాతి	ఆ. సా	పుం. శ్రీ	గార్వ	మన్యమధ్య అనుకూలమైనజల్లువానలు
నవం	8	బహుళ బుధ	విశాఖ	పుష్య	పుం. శ్రీ	జంబుక	సాధారణమైన వర్షములు
"	19	కార్తిక పౌర్ణిమ	అనూ	ఆ. సా	పుం. శ్రీ	మహిమము	అవలంబు సాధారణవర్షములు [గును.
డిసెంబరు	2	బహుళ బుధ	జ్యేష్ఠ	పునర్వసు	పుం. శ్రీ	సర్ప	గాలిలో సాధారణవర్షము లవలంబుచుగలుగును

గౌరీపంచాంగం కాలము ౧-కి

గడియలు 3:30. ఘంట ౧ నిమిషములు 3౦

పగటి మహూర్తములు						రాత్రి మహూర్తములు					
వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర శని	వాతములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	సుఖం	అమృ విషం	౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	జ్వరం ఉద్యో	౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	కలహం	కలహం శుభం	౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం అమృ	౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	ఉద్యో	శుభం కలహం	౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	జ్వరం	ధనం రోగం	౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	లాభం	అమృ అమృ	౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	ఉద్యో	విషం లాభం	౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం

అమృతాదియోగములు

ఆది	సి	ప్ర	ఆ	సి	సి	సి	సి	సి	మ	సి	ఆ	ఆ	సి	సి	ఉ	మ	మ	ఆ	సి	ఆ	ఆ	మ	సి	సి	ఆ	ఆ
సోమ	సి	సి	మ	ఆ	ఆ	సి	సి	ఆ	సి	మ	సి	సి	ప్ర	ఆ	మ	సి	సి	ఉ	మ	ఆ	సి	సి	మ	సి	సి	సి
మంగళ	ఆ	సి	సి	సి	ఆ	సి	మ	సి	సి	సి	సి	ఆ	సి	సి	సి	మ	ఆ	సి	ప్ర	ఆ	ఆ	సి	మ	మ	ఆ	సి
బుధ	మ	సి	ఆ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	ఆ	ఆ	మ	సి	సి	సి	ఆ	సి	సి	ప్ర	ఆ	సి	ఆ	సి	ఆ	సి	ఉ
గురు	ఆ	సి	మ	ఉ	మ	మ	ఆ	ఆ	సి	సి	ఆ	సి	మ	సి	సి	ఆ	సి	సి	ప్ర	ఆ	సి	సి	మ	సి	సి	సి
శుక్ర	ఆ	సి	సి	మ	సి	మ	సి	సి	మ	సి	సి	ఆ	సి	సి	సి	సి	సి	ప్ర	ఆ	సి	మ	సి	సి	సి	సి	ఉ
	సి	సి	ఆ	ఆ	సి	సి	సి	సి	మ	ఆ	సి	ఉ	మ	మ	ఆ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	ఆ	మ	మ	ప్ర

అ=అమృతయోగము, సి=సిద్ధయోగము, ఆ=అమృతసిద్ధయోగము, ఉ=ఉత్పతయోగము, మ=మరణయోగము, ప్ర=ప్రబలార్థయోగము

దు ర్భు హూ ర్త ము లు

వారములు	దిన మానం ౩౦ అగునపుడు	దిన ౩౨-౪౨ అగునపుడు	దిన ౨౩-౩౦ అగునపుడు
ఆదివారం	౨౬-౦ ప్ర ౨-౦	౨౮-౨౦ ప్ర ౨-౧౧	౨౩-౫౩ ప్ర ౧-౫౧
సోమవారం	౧౬-౦ } ప్ర ౨-౦ ౨౨-౦ }	౧౩-౨౬ } ప్ర ౨-౧౧ ౨౩-౫౮ }	౧౪-౪౪ } ప్ర ౧-౫౧ ౨౦-౧౬ }
మంగళవారం	౮-౦ } ప్ర ౨-౦ ౧౧-౨౦ }	౮-౩౫ ప్ర ౨-౧౧ ౧౧-౫౬ ప్ర ౧-౪౪	౮-౩౨ ప్ర ౧-౫౧ ౧౧-౫౩ ప్ర ౨-౪
బుధవారం	౧౫-౦ ప్ర ౨-౦	౧౬-౧౬ ప్ర ౨-౧౧	౧౨-౫౪ ప్ర ౧-౫౧
గురువారం	౧౦-౦ } ప్ర ౨-౦ ౨౨-౦ }	౧౦-౫౪ } ప్ర ౨-౧౧ ౨౩-౫౪ }	౯-౧౩ } ప్ర ౧-౫౧ ౨౦-౫౬ }
శుక్రవారం	౬-౦ } ప్ర ౨-౦ ౧౬-౦ }	౬-౩౨ } ప్ర ౨-౧౧ ౧౩-౨౬ }	౫-౩౨ } ప్ర ౧-౫౧ ౧౪-౪౪ }
శనివారం	౦-౧ ప్ర ౪-౦	౦-౧ ప్ర ౪-౨౨	౦-౧ ప్ర ౩-౪౧

వ ర్ష ము లు—ధ ర లు

చైత్రమాసము:— వత్సరాది ప్రతి శుకం శ. పల్లి బుధ శుక్రల కేక రాశి. మాసమంతట శుక్రాక్షరములు. (ఇది వాయుయోగమున్ను) ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. మాసమంతట పురోంగారకుడు. బ ౬ బు. ప్రల్లి రవి శని సమస్తము. బ ౮ శు. ప్ర. రోహిణిలో కుజుడు ఇత్యాద్యనావృద్ధియోగములు గలవు. మార్చి 26, 27, 29, 30, 31 ఏప్రిల్ ౩ నుండి 7 వరకు 10 నుండి 17 వరకు 22 ను చాంద్రనాడియోగములు గలవు. ఇందు గాడుపు లధికముగ నుండును. ఆచటచట గాలితో సాధారణ వర్షములు గలుగ వచ్చును.

ధరలు:— ధాన్యము వస్త్రములు శర్మర బెల్లము వడ్డస వస్తువులును కొంచెము ధర తగ్గియుండును. పప్పుపదార్థములకు మాసాంతమున ధర తగ్గును. బంగారమునకు శుక్లమున ధరగలిగి మాసాంతమున ధర తగ్గును. వెండికి బహుళములో క్రమముగ మాసాంతమునకు ధర చురుకుగును. కొబ్బరి అనటి ధరగలిగి నిలబాటుగ నుండును.

చైత్రమాసము:— శు ౧౪ గు. ప్ర. మృగ శిర్షాంగారకుడు. బ ౫ గు. (మే 12) గురు వరుణ (యశస్వీ) సమాగమము. ఇత్యాది వర్షయోగములు. శు ౧౪ గు. ప. రోహిణి కుజుడు. శు ౧ శ. ప్రల్లి మాసమంతట పురో బుధ రవి మధ్యము. బ ౮ ఆ. ప్రల్లి కుజ కేతు యోగము. (ఇది సస్యహానికరము) ఇత్యాద్యనావృద్ధి యోగములు. ఏప్రిల్ 28, 26, 27, 30 మే 1 నుండి 11 వరకును, 18 నుండి 16 వరకును 19, 20, 21 లందును చాంద్రనాడియోగములు గలవు ఇందును గాడుపు లధికముగ నుండును. బహుళములో పడటచట సాధారణవృద్ధి గలుగును. పూర్ణిమాప్రాంతమున నొక్కచోట మంచి వర్షములు గలుగును.

ధరలు:— ధాన్యమునకును, వస్త్రములకును, బహుళములో మాసాంతమున ధర గలుగును. శర్మర, బెల్లం, వడ్డసవస్తువులు, కొబ్బరి, అనటి ధర మందమైనవియుగును. పప్పుపదార్థములకు ధర మందముగ నుండును. బంగారమునకును ధర మందముగ నుండును. వెండికి మాసాదియందు ధర చురుకుగునండి బహుళములో మంద మగును.

శ్రేష్ఠమాసము:— మే 25 రోహి ౧ ర్కృ: జూన్ ౩ మృగ ౧ ర్కృ:

శు ౪ బు. పల్లి మృగ శిర్షాంగారకుడు. శు ౧౩ శు. ప్రల్లి బుధునకు వక్రము శుక్లమునకు బుజుగతి. బ ౧౧ గు ప్రల్లి శుక్రాక్షర బుధుడు (ఇది వాయుయోగమున్ను) బ ౧౩ శ. ప్రల్లి బుధ శుక్రల

కేక రాశ్యంశయుతి. ఇత్యాది వర్షయోగములు. మాసమంతట కుజ కేతు యోగము. బ ౧౧ గు. పల్లి పురో బుధ రవి మధ్యము. (శు ౮ బు. ప్రల్లి బ ౬ ఆ. పల్లి రవి బుధ మధ్యే కేతుశ) శు ౪ బు. ప్రల్లి బ ౧౦ బు. పల్లి ఆర్ధాంగారకుడు. బ ౧౧ గు. ప్రల్లి పురోంగార కుడు. (౧౧-౧౨ శులలో కేతువ్యవహిత) ఇత్యాద్యనావృద్ధి యోగములు. మే 28, 24, 28 నుండి జూన్ 18 వరకును 16, 17 లందును చాంద్రయోగములు. మే 28, 24, 25, 27 జూన్ 3, 7, 8, 10, 18, 19, 20 నాడియోగములును వృద్ధిరములు. పూర్ణిమా ప్రాంతమునుండి ఆచటచట మంచి వానలు గలుగును. అమా ప్రాంత మున కొంచెము వాయుపీడ గలుగవచ్చును. గాలితో గూడిన వానలు గలుగును. బ ౩౦ సో. మిధునమున చతుర్ద్రహ కూటము.

ధరలు:— ధాన్యము వస్త్రములు కొంచెము ధర తగ్గి బహుళ మున చురుకుగును. కొబ్బరి అనటి ధర మందముగును. శర్మర బెల్లము వడ్డసవస్తువులు పప్పుపదార్థములు ధరలు సాధారణముగ నుండును. బంగారమునకు బహుళములో కొంచెము ధరగలుగును. వెండికిన్ని బహుళమున కొంచెము ధరగలుగును.

ఆషాఢమాసము:— జూన్ 22 ఆర్ధాంగ ౧ ర్కృ: జూలై 6 పున ౧ ర్కృ:

శు ౮ సో. పల్లి బుధ వక్రము. శు ౧౧ గు. పల్లి శుక్రాక్షర బుధుడు (ఇది వాయుయోగమున్ను) శు ౧౩ శ. పల్లి బుధ శుక్రల కేక రాశ్యంశయుతి. శు ౧౧ గు బుధ శుక్ర సమాగమము. శు ౧౧ గు. ప్రల్లి బుధాక్షర పుక్రకుడు. బ ౧ బు. ప్రల్లి బుధ శుక్రల కేకరా శ్యంశయుతి ఇత్యాది వర్షయోగములు. మాసమంతట పురోంగార కుడు. (శు ౫ శు. ప్రల్లి కుజస్తం) శు ౧౧ గు. పల్లి కుజ కేతు యోగం. శు ౧ మం. చతుర్ద్రహ కూటము. బ ౧ బు. ప్రల్లి బ ౧౧ శ. పల్లి బ ౩౦ మం. మున్ను మిధునంలో చతుర్ద్రహ కూటము. ఇత్యాద్యనావృద్ధి యోగములు. జూన్ 21, 29 నుండి జూలై 14 వరకును. 17, 18 లును చాంద్రవర్షయోగములు. జూన్ 28, జూలై 1, 4, 5, 7, 15, 17, 18 లందు నాడివర్షయోగములు. ఇందొక్కో కచో సస్యసమకాలములగు మంచి వర్షములు గలుగును. సామాన్య ముగ వర్షములు గాలితో గూడి గలుగుచుండును.

ధరలు:— ఇందు ధాన్యము వస్త్రములు ధరగలిగి బహుళ ములో ధర తగ్గియుండును. కొబ్బరి, అనటి మాసాంతమున ధర చురుకుగును. పప్పుపదార్థములు ఈనెల కొంచెము చురుకుగును. బెల్లము శర్మర వడ్డస వస్తువులు ధర సాధారణముగ నుండును. బంగారమునకు ధర కొంచెము చురుకుగును. వెండి ధర కొంచెము మందముగును.

శ్రావణమాసము:— జూలై 20 పుష్యం ౧ రక్క: ఆగ ౨ ఆశ్లే ౧ రక్క: ఆగ 16 మహా ౧ రక్క: శు ౯ గు. పల్ల బుధాగ్ర శుక్రము బ ౭ బు. పల్ల బుధ శుక్రల కేకరాశ్యంశయతి. శు ౭ మం. పల్ల గురు శుక్రల కేకరాశ్యంశయతి. శు ౮ బు. పల్ల బ ౭ బు. పల్ల బుధ గురుల కేకరాశ్యంశయతి శు ౯ గు. బుధ శుక్ర యతి శు ౧౨ ఆ బుధ వరుణ యతి. శు ౧౩ సో. శుక్ర వరుణ యతి. (వరుణ=యరేన్) బ ౧ గు. బుధ గురు యతి. బ ౮ గు. గురు శుక్ర యతి బ ౨ శు. పల్ల బ ౮ గు. పల్ల శుక్రాగ్ర గురుడు బ ౧౩ మం. పల్ల సింహాంగారకునకు శుభ సంబంధము. ఇత్యాది వర్షయోగములు. శు ౫ ఆ. పల్ల పురోంగారకుడు. పిమ్మట బ ౧ గు. పల్ల పురో గురుడు పిమ్మట బ ౩ శ. పల్ల పురోంగారకుడు. పిమ్మట బ ౫ సో. పల్ల పురో బుధకు. పిమ్మట బ ౩౦ బు. పల్ల పురోంగారకుడు. శు ౭ మం. పల్ల బ ౧౩ మం. పల్ల ఆశ్లేషయందును, పిమ్మట సింహమందును కుజ సంచారము. బ ౫ సో. పల్ల బ ౩౦ బు. పల్ల కుజ శనిల నడుమ బుధుడు. రవి కుజలకు తూర్పున బుధుడు. బ ౬ మం. పల్ల సార్వాదిష్టమున అస్తమిత శుక్రము. ఇత్యాద్యనావృష్టియోగములు గలవు. జూలై 28, 29, 30 ఆగ 2 నుండి 11 వరకును 14-15 లును చాంద్రవర్ష యోగములు. జూలై 27, 28, 31 ఆగ 1, 3, 4, 10 నుండి 17 వరకును నాడీ వర్షయోగములు. ఈ మాసమంతటను మంచి వర్షములు గలుగును. సుక్లములో పూర్ణిమాప్రాంతమున ఒక్కొక్కచో అతివృష్టియగును. నదులు బాగుగ ప్రవహించును.

ధరణ:— ధాన్యము, వస్త్రములు బహుళమున ధర చురుకగును. కొబ్బరి అనటి ధర మందముగును. బెల్లము, శర్కర, మద్రస వస్తువులు ధరమందముగు నుండి మాసాంతమున చురుకగును. పప్పు పదార్థములు ధర సాధారణముగ నుండును. వెండిధర కొంచెము చురుకగును. బంగారమునకు ధర మందముగును.

అధిక భౌద్రిపదమాసము:— ఆగ 30 పూష ౧ రక్క: నెప్తిం 13 ఉష ౧ రక్క:.

శు ౩ శ. పల్ల గురు శుక్రల కేకరాశ్యంశయతి. శ్రావణ బ 80 బు. పల్ల ఈ శుక్ల ౬ మం. పల్ల రవి మార్గకుజుడు. శు 3 శ. పల్ల శు ౧౮ గు. పల్ల ప్రాజ్ఞానాది పంచక శుక్రము. తత్ప్రభృతి రవి మార్గకుజుడు. పురశ్శుక్రము శుక్రాగ్ర బుధుడు, బ ౧౨ మం. పల్ల సింహాంగారకునకు శుభ సంబంధము. పిమ్మట బుధ శుక్రల కేకరాశి. ఇత్యాది వర్షయోగములు. మాసమంతటను సార్వాదిష్ట స్థమిత శుక్రము. సింహాంగారకుడును గలరు. శు ౬ మం. పల్ల రవి కుజ మధ్య బుధుడు. పురో బుధుడు. పిమ్మట శు ౧౮ గు. పల్ల పురో బుధ రవి మధ్యము. పిమ్మట పశ్చిమ మహాది పంచక శుక్రము ఇత్యాద్యనావృష్టి యోగములు. ఆగ 23, 24, 27 నుండి 31 వరకును. నెప్తిం 1 నుండి 7 వరకును 10, 11, 13 లును నాడీ చాంద్రయోగములు వర్షకారములు. ఈ మాసమందు ఒకపు డొక్కొక్కచో తెరపి గలిగినను గాలితోగూడిన మంచి వర్షములు తిరియి గలుగుచుండును.

ధరణ:— ధాన్యము వస్త్రములు కొంచెము ధర గలిగియుండును. కొబ్బరి, అనటి ధర మందముగును. శర్కర బెల్లము మద్రస వస్తువులు స్వల్పముగ ధర తగ్గినను, మొత్తము ధర చురుకగుండును. వెండి ధర క్రమముగ మందముగును. బంగారము ధర చురుకగుండును.

నిజ భౌద్రిపదమాసము:— నెప్తిం 27 మాష ౧ రక్క: ఆక్టో 10 చిత్రి ౧ రక్క:.

శు ౪ మం. పల్ల బుధ శుక్రల కేకరాశియోగము. బ ౭ శ. పల్ల పురశ్శుక్రము. బ ౧౩ గు. పల్ల రవి మార్గకుజుడు. శు ౧౫ శ. పల్ల బుధ వక్రము. బ ౬ శ. పల్ల బ ౧౦ సో. పల్ల బుధ శుక్రల కేక

రాశ్యంశయతి. బ ౧౨ బు. పల్ల పశ్చిమ స్యాతీత్రయ శుక్రము. బ ౧౩ గు. పల్ల పురశ్శుక్రము ఇత్యాది వర్షయోగములు. మాస మంతటను సింహమందును ఉత్తర ఫలనియందును కుజుడు. బ ౪ బు. పల్ల సార్వాదిష్ట స్థమిత శుక్రము. బ ౧౨ బు. పల్ల పశ్చిమ మహాది పంచక శుక్రము. బ ౭ శ. పల్ల బ ౧౩ గు. పల్ల పురో బుధుడు. తత్ప్రభృతి పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము. ఇత్యాద్యనా వృష్టి యోగములు. నెప్తిం 28 నుండి ఆక్టో 8 వరకును చాంద్రవర్ష యోగములు. నెప్తిం 20, 21, 23, 24, 25, 27 ఆక్టో 6, 7, 8, 11, 12 నాడీవర్షయోగములు. ఇందు మాసమంతటను తిరియి గాలితో గూడిన మంచి వానలు గలుగుచుండును సుక్లముకంటె బహుళమున వర్ష మధికము గావచ్చును.

ధరణ:— ధాన్యము వస్త్రములు ధర నిలచియుండును. కొబ్బరి అనటి ధర మందముగుండును. బెల్లము, శర్కర, మద్రస వస్తువులు సుక్లమున ధర చురుకగును. బహుళమున ధర మందముగును. పప్పుపదార్థములకు బహుళమున ధర గలుగును. బంగారము ధర సామాన్యముగ నుండును. వెండికి మాసాంతమున కొంచెము ధర చురుకగును.

ఆశ్వయుజమాసము:— ఆక్టో 24 స్వాతి ౧ రక్క: నవం 6 విశా ౧ రక్క:.

శు ౬ శ. పల్ల బుధ వక్రము. శు ౧౮ ఆ. పల్ల పురశ్శుక్రము. బ ౧౮ ఆ. పల్ల పశ్చిమ స్యాతీత్రయ శుక్రము. ఇత్యాది వర్షయోగ ములు. శు ౧౮ ఆ. పల్ల పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము. మాసమంతట గుర్యగ్ర కుజుడు మొదలగు ననావృష్టి యోగములు గలవు. ఆక్టో 28 నుండి నవం 5 వరకు చాంద్రవర్ష యోగములు. ఆక్టో 21, 22, 31 నవం 3, 4 నాడీవర్షయోగములు. ఇందును సుక్లమున మంచి వర్ష ములు గలుగును. ఈ మాసమున కాలసర్వయోగ ముండుటచే సస్య హాని గలుగును.

ధరణ:— ఆశ్వ ధాన్యము వస్త్రములు ధరలు నిలబడియుండును. కొబ్బరి అనటి కొంచెము ధర చురుకగును. బెల్లము, శర్కర మద్రస వస్తువులు ధర మందముగును. పప్పుపదార్థములకు ధర గలుగును. బంగారమునకు ధర కొంచెము చురుకగును. అమావాస్య ప్రాంతమున వెంకికి ధర గలుగును.

కార్తికమాసము:—నవం 19 అనూ ౧ రక్క:.

శు ౨ బు. పల్ల బ ౬ ఆ. పల్ల పురశ్శుక్రము. అటనుండి బుధాగ్ర శుక్రము. బ ౧౩ ఆ. పల్ల బుధ శుక్రల కేకరాశి యతి. ఇత్యాది వర్షయోగములు. శు ౯ గు. పల్ల బ ౬ ఆ. పల్ల పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము. బ ౬ ఆ. పల్ల పురో బుధుడు ఇత్యాద్యనావృష్టి యోగములు. శు ౭ మం. పల్ల శు ౯ గు. పల్ల వృశ్చికంలో పంచ గ్రహ కూటము. శు ౯ గు. పల్ల బ ౧౩ ఆ. పల్ల చక్రగోపా కూటము. నవం 22 నుండి డిశం 4 వరకు చాంద్రవర్ష యోగములు. నవం 17, 18, 19, 29, 30 డిశం 1 నాడీయోగములు. పూర్ణిమాప్రాంతమున సాధారణ వర్షము లచటచట గలుగును. అమా ప్రాంతమున ఒక్కొక్కచో వాయుపీడ గలుగును.

ధరణ:— కార్తిక ధాన్యము వస్త్రములు బెల్లము, శర్కర మద్రసవస్తువులు ధర కొంచెము తగ్గి నులభ్యములగును. కొబ్బరి అనటి ధర సాధారణముగ నుండును పప్పుపదార్థములకు క్రమముగ ధర తగ్గును. వెండికి కొంచెము ధర చురుకగును. బంగారమునకు ధర సామాన్యముగ నుండును.

మార్గశిరమాసము:— శు ౪ ఆ. పల్ల బుధ శుక్రల కేకరాశి. మాసమంతట బుధాగ్ర శుక్రము. బ ౨ శు. పల్ల బ ౩౦ గు. పల్ల బుధ శుక్రల కేకరాశి. ఇత్యాది వర్షయోగములు. మాసమంతట పురో బుధుడు. మొదలగు ననావృష్టి యోగములు గలవు. ఇంద్రపు డిపుడు సాధారణ వర్షములు గలుగవచ్చును. గాని వాయుభీతి గలదు.

ధరలు:— ధాన్యము వస్త్రములు బహుళములో క్రమముగ ధర గలిగియుండును. తెల్లము శర్కర వడ్రిసవస్తువులు మందముగ నుండును. పప్పుపదార్థములు కొంచెము చురుకగును. కొబ్బరి అనటి క్రమముగ బహుళములో ధర మందముగను. వెండి బంగారములు ధర తగ్గియుండును.

* * పౌషమాసము:— శు ౧౫ బు. పు ౧౨ బు. పు బుధాగ్ర శుక్రము. శు ౧౫ శు. పు పురశ్శుక్రము. శు ౧౫ శు. పు బుధాగ్ర శుక్రము. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలుగును. శు ౧౫ శు. పు పురశ్శుక్రము. వాసాదిమండి బ ౯ ఆ. పు గురు శుక్ర సమసప్తకము. శు ౧౫ శు. పు పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము. ఇత్యాద్యనా వృష్టి యోగములు గలవు. ఇందును సాధారణ వర్షములు అపుడపుడు గలుగవచ్చును. దక్షిణదేశమున శ్రవణవృష్టి గలుగవచ్చును.

ధరలు:— ధాన్యము వస్త్రములు ఈ మాసమున కొంచెము ధర చురుకగును. తెల్లము శర్కర వడ్రిసవస్తువులు, ధర మందముగను. పప్పుపదార్థములకు ధర క్రమముగ మందముగను. కొబ్బరి అనటి ధర మందముగను. వెండి బంగారములకు కొంచెము ధర చురుకగును.

మాఘమాసము:— మాసమంతటను పురశ్శుక్రము. ఇత్యాది. వర్షయోగములు. మాసమంతటను పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము, రవి గురు సమసప్తకము మొదలగు ననావృష్టి యోగములు గలవు. ఇందపుడపుడు స్వల్పముగ మబ్బులు గలిగినను తెరపి గలిగి యుండును.

ధరలు:— ధాన్యవస్త్రములు క్రమముగ ధర చురుకగును. తెల్లము శర్కర వడ్రిసవస్తువులు ధర మందముగను. పప్పుపదార్థములు క్రమముగ ధర మందముగను. కొబ్బరి అనటి ధర చురుకగును. వెండిబంగారములకు ధర సాధారణముగ నుండును.

ఫాల్గునమాసము:— బ ౧౦ శు. పు ౧౦ శు. పు పురశ్శుక్రము. ఇత్యాది వర్షయోగములు. బ ౧౦ శు. పు పురశ్శుక్ర రవి మధ్యము పిమ్మట పురోబుధుడు. మొదలగు ననా వృష్టి యోగములును గలవు. ఇందును తెరపిగలిగి ఎంపెలు ప్రారంభమగును.

ధరలు:— ధాన్యము వస్త్రములు ధర గలిగి అమాప్రాంతమున ధర మందముగను. కొబ్బరి అనటి క్రమముగ చురుకగును. తెల్లము శర్కర వడ్రిసవస్తువులు ధర చురుకగును. పప్పుపదార్థములు క్రమములో ధర గలిగి బహుళములో మందముగను. పూర్తిమాప్రాంతమున వెండికి ధర గలుగును. అమాప్రాంతమున బంగారమునకు ధర చురుకగును.

N. B. గ్రహయోగములందు పురశ్శుక్రము పురోంగారకుడు మొదలగు యోగములందు ముందు వెనుకలు సూర్యనిబటి యని గ్రహింపవలెను.

గో చా ర ఫలములు

ఈ ఫలములు జన్మకాలికనక్షత్రముచే నైన రాశినిబట్టి లేక నామనక్షత్రముచే నైన రాశినిబట్టి తెలియదగినవి. కాని జన్మలగ్నమునుబట్టిగూడ ఫలములుచూచి రెంటిని కలపి ఫలము గ్రహించుట యుక్తము.

మేషము. (అశ్విని, భరణి, కృత్తిక 1 పాదము.)

ఈరాశి గల వర్తకులకు వ్యవసాయము చేయువారికి శ్రమకు తగిన ఫలము గనుపింపదు. అక్టోబరునుండి కొద్దిగ బాగుగ నుండును. జనవరి, ఫిబ్రవరులలో కొంచెము అనారోగ్యము ధనవ్యయము గలుగును. పరీక్షకు వెళ్లి విద్యార్థులలో నెవ్వెంబగులో వెళ్లవారి కంటె అక్టోబరులో వెళ్ల వారికి బాగుగ నుండును. అక్టోబరు శుభకార్యములకు కాలము. నవంబరు డిశంబరులును శుభకాలము అగును. ఉద్యోగులకు ప్రమోషను కొరదగినకాలము అక్టోబరు,

నవంబరులు. ఇందు సామాన్యముగ చిలనము గలుగవచ్చును. 55 మార్చిలో పరీక్షకు వెళ్లిన విద్యార్థులకు అనారోగ్యకారణముచేగాని ఇతర కారణములచేగాని సత్ఫలితము తక్కువ యగును. నవంబరు 12 నుండి మనోవ్యాకులత, ధనవిషయమైన చిక్కులు, వ్యవహారపు చిక్కులు గలిగినను అవి సవరింపబడును. ఈరాశి వారికి ఈసంవత్సరం మొత్తంలో అక్టోబరు చాల మంచిది. కాని నవీనగ్రహము నెప్ట్యూన్ (ఇంద్ర) గ్రహము ఈ సంవత్సర మంతయు అనుకూలము. సగటున ఉత్తరార్ధకాలము మంచిది.

వృషభము. (కృత్తిక 2, 3, 4 పా. గౌహిణి, మృగశిర 1, 2 పా)

ఈ రాశిగలవారికి సంవత్సరమంతయు బాగుండును. మన్యకాలము చాల మంచిది. వర్తకులకు జూలై, ఆగష్టు, సెప్టెంబరు ఈ 3 నెలలును లాభప్రదములు. వీరికి నూతనగ్రహము యురేనస్ (వరుణగ్రహము) అనుకూలము. ఏప్రిల్, మే, నెలలో ఆదాయము వచ్చుచున్నను, ఆదాయమును నించిన వ్యయముగట, కుటుంబములో అనారోగ్య పరిస్థితులు, లుగును. ఉద్యోగులు మే, జూన్ నెలలు పై అధికారులతో జాగ్రత మెలగవలయును. ప్రమాదమునకు గురియగుట తలస్థించును. గావున చాల అప్రమత్తతతో సందరింపవలయును. ప్రమోషను కొరవారు కష్టముల నందుదురు. 55 మార్చికి పరీక్షకు వెళ్లిన విద్యార్థులు, ఉత్తీర్ణులగుదురు. శ్రమకు తగిన ఫలము గలుగును. (క్రాసు రావచ్చును) ఈ రాశివారికి సగటున, నవంబరు 17 నుండి డిశంబరు ఆఖరువరకు మంచిరోజులు. ఈ సంవత్సరంలో ఇవి మంచిరోజులుగాని అతి విశేష లాభమని గాదు. వ్యవసాయదారులకు, వ్యాపారులకు పెద్ద లాభములు గలుగవు. ఎల్లయినను తమ గౌరవము జాగ్రతగా కాపాడుకొను ప్రయత్నము అవసరము. అట్టి జాగ్రత లేనిచో గౌరవ మర్యాదలకు భంగము కలగ గల అవకాశము గలదు.

మిథునము. (మృగశిర 3, 4 పా. ఆర్ద్రా, పున 1, 2, 3 పా)

ఈరాశివారికి ఈ సంవత్సరము చాల మంచిది. ధూన్వాములకు ధూములను కొనుటకును, అమ్మటకును అదనైన సమయము. ఇంగు అక్టోబరు నవంబరులో పూర్వార్థము, సామాన్యమైనది. తక్కినకాలమంతయు చాల మంచిది. విద్యార్థులకు శ్రేణి లభింపక పోయినను ఉత్తీర్ణులయ్యెదగు. సంవత్సరాంతమునకు చాల శుభము గలుగును. విద్యార్థులకు 55 సెప్టెంబరుకంటె 55 మార్చి పరీక్షలు అనుకూలముగ నుండును. 55 మార్చిలో గలిగిన లోటులు 55 మార్చిలో తీర్చుకొనుట మంచిది. ఆగష్టు సెప్టెంబరులను అనుకూలముగ నుండును. వీరికి ఏకార్యమైనను మన్యమధ్య ఆటంకములు గలిగినను శుభకు అనుకూలముగను. ఈ సంవత్సరము తుదకు ఈరాశివారు వర్తకులు, ధూన్వాములు, ఉద్యోగులు ధనవిషయమై సంతోషమునందెదరు. ఈ సంవత్సరము మార్గశిరము నుండి గలుగును. నెప్ట్యూన్, ప్లూటో ఈరెండునూతనగ్రహములును పూర్తిగ వీరికి అనుకూలములు. గావున ఉద్యోగులకు వేతనాభివృద్ధి లభించును. ఉద్యోగ ప్రయత్నములు ఫలించును. ఉద్యోగము స్థిరమగును. ఏదో ఒకలాభము గలుగును.

కర్కటకము. (పునర్వసు 4 పా. పుష్య, ఆశ్లేష)

ఈ రాశివారికి మొదటికంటె సంవత్సరాంతమున బాగుగ నుండును. క్రమముగ వీరికి గల వ్యవహారపుచిక్కులు తీగును. శుభ ఫలములు కనుపించును. వీరికి నవంబరు 12 తో అగ్గాష్టు శని విడచును. 2, 3 సంవత్సరములనుండియున్న వ్యవహారపుచిక్కులు డబ్బు ఇబ్బందులు ఇట్టి బాధలన్నియు తొలగును. ఈ తిరుదల అక్టోబరునుండి ఆరంభమగును. విద్యార్థులకు అక్టోబరులో జరికే పేక్షిక రో పరీక్షలు బాగుగ నుండును. శ్రేణిగూడ లభించు అవకాశములు గలవు. ఉద్యోగ ప్రయత్నము చేయువారికి ఉద్యోగము లభించును. ఉద్యోగులకు వేతనాభివృద్ధి అస్థిరమైన ఉద్యోగములు స్థిరమగుటకు అవకాశములు గలవు. వ్యాపారులకు వ్యాపారములో

అక్టోబరు నుండి మంచి లాభములు గలుగును. మొత్తము భూస్వాములకు, వ్యాపారులకు, ఉద్యోగులకు, విద్యార్థులకు, అందరికీ అక్టోబరు దాటినపిమ్మట మంచి రోజులు. రో మార్చికి పరీక్షకు వెళ్లిన విద్యార్థులు అనుకొన్నంత ఫలితము గన్వింపక సంతృప్తి నొందజాలరు. శ్రమకు తగినఫలిత ముండును. రో మార్చిలో గలిగిన లోటులు సెప్టెంబరులో పూర్తియగును. సంవత్సర ప్రారంభమున అవారోగ్యము, పై అధికారులతో పట్టుదల, వ్యాపారంలో ఉబ్బు ఇబ్బంది గలిగినను అవర్నియు అక్టోబరు నుండి తగ్గును.

సంహము. (మఘ, పూస, ఉఫ 1 పా)

ఈరాశి గల వ్యాపారులకు వ్యవసాయకారులకు సంవత్సర ముగ్యంలో అంత ఉత్సాహముగ నుండును. ఏప్రిల్ నెల మంచిది. తక్కినసంవత్సరం వ్యాపారంలో నష్టంరాదు. నవంబరు 12 నుండి అర్ధాఘమ శని వచ్చుటచే చెడుగు ఫలితములు కొంచెము గలుగుచుండును. వేతనాభివృద్ధి కొరదగినరోజు లీరికావు. అనానోగ్యం వలన గాని ఇతర కారణములవలనగాని నెలపు గోరవలసి వచ్చును. ఎల్లయునను వీరికి ధర్మకార్యములకు గాని వివాహాది శుభకార్యములకు గాని వ్యయము అధికమగును. విద్యార్థులకు రో మార్చికి పరీక్షకు వెళ్లిన, ఉత్తీర్ణులగుట కభ్యంతరములేదు. శ్రేణిగూడ లభింపవచ్చును. రో సెప్టెంబరు, రో మార్చి విద్యార్థులకు అంతగా అనుకూలమైన రోజులు కావు. సామాన్యముగ ఈ రాశిగలవారికి పుణ్యస్థలయాత్ర సంభవించును. వీరికి నూతనగ్రహములు రెండు అనుకూలముగ లేవు. చెప్పదగిన మంచి ఫలములు లేవు.

కన్య. (ఉఫ 2, 3, 4 పా. మాస్త, చిత్ర 1, 2 పా)

ఈరాశివారికి ఇంతవరకు ఉన్న కుటుంబ చిక్కులు వ్యవహారపుచిక్కులు మొదలగు బాధలన్నియు తగ్గి మంచిరోజులు వచ్చుచున్నవి. ఈ సంవత్సరం చాల మంచిది. నవంబరు 12 నుండి 7, 8 సంవత్సరములనుండి పీడించు శని విడచిపెట్టుచున్నాడు. మే నెలనుండియే క్రమముగ శుభఫలితము గన్వింపును. రో మార్చి నుండి చాల మంచిరోజులు. వర్షకులకు వ్యాపారంలో మాంద్యము తగ్గి చురుకుగ నాగుచుండును. లాభములు బాగుగ గలుగును. భూస్వాములకు క్రయవిక్రయములకు అదనైరోజు లివి. లాభ సాటిగా క్రయవిక్రయములు గలుగును. అందును సంవత్సరాంతము చాల మంచిది. రో మార్చి పరీక్షకు వెళ్లిన విద్యార్థులకు ఉత్తమ శ్రేణి, బహుమానములు లభింపవచ్చును. రో మార్చి సెప్టెంబరు లలో పరీక్షకు వెళ్లిన విద్యార్థులు ఉత్తీర్ణతమాత్రమే లభించును. నూతన గ్రహములు యురేనస్, నెప్ట్యూన్ వీరికి అనుకూలములు. ఉద్యోగులకు వేతనాభివృద్ధితో చలనము గలుగును. కాని, సంవత్సర మధ్యకాలములో ట్రాన్స్ఫర్, ప్రమోషనులను కొరగూడదు. సెప్టెంబరు, అక్టోబరు నెలలు అంత శుభప్రదములు కావు.

తుల. (చిత్ర 3, 4 పా. స్వాతి విశా 1, 2, 3 పా)

ఈరాశివారికి 7వ సంవత్సరముల శని 5 సంవత్సరములు దాటెను. 6 వ సంవత్సరం వచ్చినది. సంవత్సర ప్రారంభంలో వ్యాపారస్థులకు వ్యాపారము మందముగ నాగును. ఆగస్టు నెలనుండి శుభఫలము ప్రారంభమై మార్చి 18 వరకు బాగుగ నుండును. సంవత్సరాంతమున తిరిగి శుభఫలము తక్కువయ్యును. సంవత్సరం సగటున చూచినచో లాభనష్టములు సమమగును. ఉద్యోగులకు ఫిబ్రవరి 15 నుండి మార్చి 15 వరకు బాగుగ నుండును. ఈ నెలలో ఉద్యోగములకై ప్రయత్నించువారికి కష్టప్రయత్నముచే తొరకును. వ్యవసాయముచేయువారికి ఈసంవత్సరము బాగుగ నుండును. పంటలు బాగుగ ఫలించును. ఉత్తీర్ణులగుట అనుకూలముగ నుండును. విద్యార్థులు రో మార్చికి పరీక్షకు వెళ్లినవారు ఉత్తీర్ణులయ్యెదరు. రో మార్చికి పరీక్షకు వెళ్లినవారు శ్రమకుతగ్గ ఫలితము నొందుట కష్టము. చాల క్రమ పడివలయును. ఈ రాశిగల ఉద్యోగ

శ్రీమద్భగవద్గీత

వ్యాఖ్యాత:

శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు

ఆరవ ముద్రణము

ఖర్చు బైండు

వెల రూ 4-0-0 లు.

తపాలా ఖర్చు అ. 0-9-0

ఆత్మకథ

(రెండు భాగములు)

మహాత్మాగాంధీ

ఒక్కొక్క భాగం 5-0-0

రాజూ - పేద

మార్క్స్ ట్యూన్

ఈ కథ 1547 వ సంవత్సరంలో ఇంగ్లండులో జరిగిన వట్టు వ్రాయబడింది. ఆ రోజుల్లో ఇంగ్లండు దేశంలో ప్రజలు ఎలా జీవించేవారో, వారి ఆచారవ్యవహారాలు, కష్టసుఖాలు ఎలాంటివో ఈ నవలద్వారా బాగా తెలుస్తాయి.

అనువాదం:

నండూరి రామమోహనరావు

వెల: రెండు రూపాయలు

పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకం

కొంచన ద్విపం

మూలం: స్టీవెన్సన్

అనువాదం: నండూరి రామమోహనరావు

వెల 2-0-0

కౌంట్ ఆఫ్ మాంట్ క్రిస్టా

(రెండు భాగములు)

(మూలం: అలెగ్జాండర్ డ్యూమా)

అనువాదం: సూరంపూడి సీతారామ్

ఒక్కొక్క భాగం వెల 3-8-0

ఆంధ్రగ్రంథమాల, మద్రాసు 1.

గలను ఆనవసరచలనముచే శ్రమ గలుగుచుండును. స్వశాంతియుగ నుండువాడనను పట్టడలవలన కొన్ని బాధల నందెడిను. బాగలేక ఓర్పుతో కాలక్షేపముచేయుట వారికి శ్రేయస్కరము. ఈ రాశి వారికి 'స్ట్రాబో' అను నవీనగ్రహము ఒకటి అనుకూలమగునున్నది. సగటున ఈ సంవత్సరము సాధారణముగ నుండును. విశేషఫల మేమియు నుండదు.

వృశ్చికము. (విశా 4 పా. అనూరాధ, జ్యేష్ఠ)

ఈ రాశివారికి నిరిటికంటే (54, 55) ఈ సంవత్సరం (55, 56) కొంత బాగుగ నుండును. గత సంవత్సరంకంటే శ్రమ తక్కువ యగును. గాని 7½ సంవత్సరముల శని 5 సంవత్సరము లున్నవి. విద్యార్థులకు చిద్రుప్త సాగదు. మనోవ్యాకులత విద్యాభ్యాసమునకు అంకితముననుగులగచెయును. దీక్షగా చదువుటకు పలు గలుగుదు. వ్యాపారలచేయువారికి వ్యాపారాభివృద్ధి. లాభము విశేషముగ నుండునుగాని గత సంవత్సరముకంటే కొంచెము అనుకూలముగ నుండును. వ్యవసాయదారులకు లాభనష్టములు లేకుండు పంటలు పండుటచే వ్యవసాయము సాగును. అనగా గణింపదగిన లాభనష్టము లుండువు. శ్రమ అధికముగను. ఆనవసరములైన కల తలచి మనోవ్యాకులత దొక్కువ అగును. ఎల్లయినను సగటున ఉత్తరార్ధముకంటే పూర్వార్ధము అనుకూలము. ఉద్యోగులకు బాగలేక ఆవంరము. కారణములేని అవాంతిరములు కొన్ని గలుగుచుండును. ఆ యవాంతిరములను ఓర్పుతో సహించవలెను. ఇట్టి స్థానములలో వేతనాభివృద్ధికై ప్రయత్నింపరాదు. 55 మార్చికి పరీక్షకు చెల్లినవారికి శ్రమకు తగిన ఫలితము లభింపదు. 56 మార్చి 55 నెవైంబరుకంటే అనుకూలముగ నుండును. నవీనగ్రహములు 9 నా అనుకూలములు గావు.

ధనుస్సు. (మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ 1 పా)

ఈ రాశి గల వ్యవసాయదారులకు చాల మంచిగోజులు. పంటలు బాగుగ ఫలించును. అక్టోబరునుండి బాగుగ నుండును. ఎవరికైనను అక్టోబరు ప్రారంభమునుండి నవంబరు 12 వరకు మంచి గోజులు. ఈ సమయంలో ఏమైనను కోర్టు వ్యవహారములున్నచో అవి పరిష్కారమగును. అన్ని వ్యవహారములను అనుకూలముగ నుండును. ఉద్యోగులకు ఈరోజులలో విశేషము గనుపట్టదు. వర్తకులకు వ్యాపారం బాగుగ సాగి నవంబరు 12 నుండి స్వల్పముగ నుందిగించును. కాని 56 మార్చి ఏప్రిల్ మాసములు కేళిపడదగినవి ఈ నెలలో లేనిపోని నిందిలు (అపవాదములు) వచ్చును. నూతన గ్రహం 'నెప్ట్యూన్' ఒకటిమాత్రము వీరికి అనుకూలము. విద్యార్థులకు 55 మార్చి చాల మంచిది. పరీక్షకు చెల్లినవారు ఉత్తీర్ణులయ్యెడిరు. శ్రేణిగాడ లభింపవచ్చును. 55 నెవైంబరు అంత మంచిదిగాకపోయినను, 56 మార్చికి పరీక్షకు నెల్లవచ్చును ఉత్తీర్ణులకు అభ్యంతిరములేదు. వీరికి నవంబరు 12 నుండి 7½ సంవత్సరముల శని యగుటచే వ్యవహారపు చిక్కులు, కుటుంబములో వారికి తనకు అనారోగ్యము. పిటిబాస గలుగుచున్నను శుభఫలితములు గూడ గలుగుచుండుటచే అంతగ శ్రమ యనిపింపదు. మొత్తము సంవత్సరము సాధారణముగ నుండును.

మకరము. (ఉత్తరాషాఢ 2, 3, 4 పా. శ్రవణం, ధనిష్ 1, 2 పా)

ఈ రాశిగలవారలకు వ్యవసాయదార్లకు ఈ సంవత్సరం అంత మంచిదిగాదు. పంటలు సామాన్యముగ ఫలించును. లాభ నష్టములు విశేషముగ నుండువు. పూర్వార్ధంలో గురుడు శుభుడు ఉత్తరార్ధంలో శని శుభుడు. కావున సంవత్సరమంతయు లాభ నష్టములు సమముగనుండి సాధారణముగనున్నను, మధ్యలో అక్టోబరు 1 నుండి నవంబరు 12 వరకు మంచిగోజులు గావు. ఈ కాలములో అనారోగ్యం, ఆనవసరప్రయాణములు, శ్రమ, గలుగుచుండును. వ్యాపారులకును ఈ మధ్యకాలము మంచిది గాదు. లేకుండిన స్త్రీ భోగభాగిన యగును.

తక్కినకాలము పెష్టాభిముగ రాకపోయినను అనుకూలముగ నుండును. ఉద్యోగులకు ఈ మధ్యకాలములో నెలపు పెట్టెగిన పరిస్థితి రావచ్చును. ప్రవేశమునకు ప్రయత్నించునాడు సంవత్సరంతంతలో మార్చి 15 నుండి ప్రయత్నించుట మంచిది. మే నెల నుండి అక్టోబరువరకు, 56 మార్చి 15 నుండి సంవత్సరంతంబరకు వివాహ వయస్కులకు వివాహ సౌఖ్యకాలము. సంవత్సరంతమున కళ్ళతప్పేస్యం బాగుగ నుండును. విద్యార్థులకు 56 మార్చి చాల అనుకూలము. 56 మార్చి 55 నెవైంబరులో కంటే 56 మార్చిలో ఉత్తీర్ణులగునాడు ఈ రాశిగలవారు ఎక్కువ శాతములో నుందురు. నవీనగ్రహములు మూడును అనుకూలముగ లేవు.

కుంభము. (ధనిష్ 3, 4 పా. శతభాం పూర్వాభాద్ర 1, 2, 3 పా)

ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరములో మొదట 1 మాసం దాటిన తరువాత వరిపంట పండించు వ్యవసాయదార్లకు చాల అనుకూలముగ నుండును. అక్టోబరునుండి చింతకంటే అనుకూలము వ్యాపారస్తులకు మధ్యమధ్య కొంచెము వ్యాపారము మంచిగించినను మొత్తంమీద బాగుగనుండును. నవీనగ్రహములు యురేనస్ నెప్ట్యూనిస్ అనుకూలముగనుండుటచే శని అనుకూలముగ లేక పోయినను సగటున లాభము బాగుగ నుండును. విద్యార్థులకు 55 మార్చికి నెల్లినవారికి శ్రేణి లభింపవచ్చు. 56 మార్చికంటే 55 నెవైంబరు అనుకూలము తక్కువ 55 అక్టోబరులో వేర్వేరి వారికి చాల అనుకూలముగ నుండును. 56 మార్చి విద్యార్థుల కంత మంచిదిగాదు. శ్రమకు తగిన ఫలితం లభింపదు. ఉద్యోగులకు మొదటి నెల చాల మంచిది. లేనివారికి దొరకుట, ఉన్నవారికి స్థిరమగుట స్థిరమైనవారికి వేర్వేరాభివృద్ధి గలుగును. వారికి 55 ఏప్రిల్ చాల మంచిది. కాని మేనుండి అక్టోబరువరకునా జాగ్రూకతతో మెలగవలెను లీలాపనింపలు వచ్చును. మే ఉద్యోగులకు అహంకారము గలుగుకుండు సంచిరింపదగిన సమయము.

మీనము. (పూర్వాభాద్ర 4 పా. ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి)

ఈ రాశివారికి 2, 3 సంవత్సరములనుండి పడుచున్న బాధలు ఈ సంవత్సరంలో విముక్తములగును. నవంబరు 12 అష్టమ శి వచలివోవును శుభఫలములు అటునుండి బాగుగ నుండును. వివాహ శుభకార్యములు కుటుంబములో జరుగుట గలుగును. వ్యవసాయ దార్లకు అక్టోబరులోపల పండు పంటలు బాగుగ ఫలించును. 56 మార్చి 14 నుండి ఏప్రిల్ 15 వరకు రోజులు బాగుగ నున్నవి. వ్యాపారులకు అక్టోబరు 1 నుండి నవంబరు 12 వరకు వ్యాపారం నుందిముగనున్నను, సగటున లాభములు బాగుగ నుండును. వీరికి నూతనగ్రహం ప్లాటో ఒకటిమాత్రమే అనుకూలముగ నున్నది. ఉద్యోగులకు మధ్యకాలము అక్టోబరునుండి నవంబరు 12 వరకు గాక తక్కిన సంవత్సరమంతయు బాగుగ నే యుండును. ఎల్లయినను ఈ రాశివారికి సగటున ఈ సంవత్సరము సాధారణమైనది. పెద్ద విశేషములు లేవు. సంవత్సరంతమున తుది మాసములో వివాహాది శుభకార్యములు జరుగవచ్చును. గత సంవత్సరంకంటే ఈ సంవత్సరము చాల మంచిది.

సుడివలన శుభాశుభము.

స్త్రీకి పిరుగుమీద సుడియుండిన పరగృహములో చాకిరి చేయును. కంఠమునందు సుడియుండిన సంతాపము లేదు. ముఖమునందు సుడియుండిన విధవ యగును. గడ్డమువందును, మీసమునందును, భుజములయందును, చేవులయందును వెండ్రుకలు

సం.విం.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.
32 12	రా	4-25-48	పర	8-25-12	బు	4-10-8	బు	0-22-8	శు	6-0-0
28 24	పర	4-9-36	శని	4-16-48	బు	1-28-38	శు	2-8-0	పం	1-24-0
34 6	శని	5-8-54	బు	4-2-14	శు	5-8-0	పం	0-18-54	బు	8-0-0
30 18	బు	4-17-42	శు	1-20-24	శు	1-15-54	పం	1-1-30	బు	2-8-0
12 18	శు	1-26-42	పం	4-24-0	పం	2-16-30	బు	0-22-8	పం	5-12-0
86 0	శు	5-12-0	పం	1-13-12	బు	1-28-38	పం	1-26-42	బు	4-24-0
10 24	పం	1-18-36	బు	2-12-0	బు	4-17-42	పం	1-20-24	బు	5-21-0
18 0	బు	2-21-0	పం	1-20-24	బు	4-2-24	బు	1-29-51	బు	5-8-0
18 18	పం	1-26-42	రా	4-9-36	పం	4-25-21	బు	1-23-38	బు	2-8-0
సం.విం.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.	సెల ది.పు.
32 12	రా	4-25-48	పర	8-25-12	బు	4-10-8	బు	0-22-8	శు	6-0-0
28 24	పర	4-9-36	శని	4-16-48	బు	1-28-38	శు	2-8-0	పం	1-24-0
34 6	శని	5-8-54	బు	4-2-14	శు	5-8-0	పం	0-18-54	బు	8-0-0
30 18	బు	4-17-42	శు	1-20-24	శు	1-15-54	పం	1-1-30	బు	2-8-0
12 18	శు	1-26-42	పం	4-24-0	పం	2-16-30	బు	0-22-8	పం	5-12-0
86 0	శు	5-12-0	పం	1-13-12	బు	1-28-38	పం	1-26-42	బు	4-24-0
10 24	పం	1-18-36	బు	2-12-0	బు	4-17-42	పం	1-20-24	బు	5-21-0
18 0	బు	2-21-0	పం	1-20-24	బు	4-2-24	బు	1-29-51	బు	5-8-0
18 18	పం	1-26-42	రా	4-9-36	పం	4-25-21	బు	1-23-38	బు	2-8-0

పునర్వసు, విశాఖ, పూర్వాబ్ద — గురు దశ సం॥ 16 ఋక్తులు - అంశర ములు

భూమి వివరము	సమీక్ష	శివ	బుధశుక్ర	కేతు	పుష్య	మృగశిర	చిం. శుక్ర	మేష	మేష	మేష
	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు	శుభ ది పు
మొదటి	25 18	శుభ 8 12-24	శుభ 4-24-24	బుధ 8-25-36	కేతు 0-19-36	పుష్య 5-10-0	మృగ 0-14-24	మేష 1-10-0	మేష 0-19-36	మేష 4-9-15
మొదటి	30 12	శుభ 4-1-36	బుధ 4-9-12	కేతు 1-17-36	పుష్య 1-26-0	మృగ 1-18-0	మృగ 0-24-0	మృగ 0-24-0	మృగ 1-10-24	మృగ 8-25-42
మొదటి	27 6	బుధ 8-18-4	కేతు 1-23-12	పుష్య 4-16-0	మృగ 0-14-48	మృగ 2-20-0	మృగ 0-16-48	మృగ 2-12-0	మృగ 1-14-4	మృగ 4-16-24
మొదటి	11 6	కేతు 1-14-48	పుష్య 5-2-0	మృగ 1-10-4	మృగ 0-28-0	మృగ 1-26-0	మృగ 1-18-12	మృగ 2-4-0	మృగ 1-23-12	మృగ 4-2-84
మొదటి	82 0	పుష్య 4-8-0	మృగ 1-15-36	మృగ 2-8-0	మృగ 0-19-36	మృగ 4-24-0	మృగ 1-8-24	మృగ 2-16-0	మృగ 1-17-36	మృగ 1-20-24
మొదటి	9 18	మృగ 1-8-24	మృగ 2-16-0	మృగ 1-17-36	మృగ 1-20-24	మృగ 4-8-0	మృగ 1-15-36	మృగ 2-8-0	మృగ 0-14-36	మృగ 4-24-0
మొదటి	16 0	మృగ 2-4-0	మృగ 1-23-12	మృగ 4-2-24	మృగ 1-14-48	మృగ 5-2-0	మృగ 1-10-9	మృగ 0-28-0	మృగ 1-26-0	మృగ 1-13-12
మొదటి	11 6	మృగ 1-14-4	మృగ 4-16-48	మృగ 8-18-48	మృగ 1-23-12	మృగ 4-16-0	మృగ 0-16-18	మృగ 0-20-0	మృగ 0-16-48	మృగ 2-12-0
మొదటి	28 24	మృగ 8-25-12	మృగ 4-1-36	మృగ 4-9-12	మృగ 1-17-36	కేతు 1-24-0	కేతు 1-14-0	కేతు 0-24-0	కేతు 0-24-0	కేతు 1-24-24
మొదటి	16 0	25-18-0	30-12-0	27-6-0	11-6-0	32-0-0	9-18-0	16-0-0	11-0-0	23-21-0

పుష్పమి, అనూరాధ, ఉత్తరాభాద్ర—శని దశ పం॥ 19 భక్త్యువా-అంబరములు

[illegible]

7

3000	17 0 0	28-27 0	11-27-0	17-0-0	11-27-0	30-13-0	27-6-0	32-9-0
------	--------	---------	---------	--------	---------	---------	--------	--------

7110

అశ్వినీ, మఖ, మూల—కేతు దశ సం॥ 7 ఋక్తులు—అంతరములు

20

భరణి, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ - శుక్ర దశ స॥ 20 భుక్తులు - అంతరములు

